

2859

A

TÖRVÉNYHATÓSÁGI KÖZIGAZGATÁS
KÉZIKÖNYVE.

MEGYEI, VÁROSI, KÖZSÉGI TISZTVISELŐK,
KÖZIGAZGATÁSI BIZOTTSÁGI TAGOK SÁT.

HASZNÁLATÁRA

A FENNÁLLÓ TÖRVÉNYEKBŐL S RENDELETEKBŐL

RENDSZERESEN ÖSSZEÁLLITOTTA

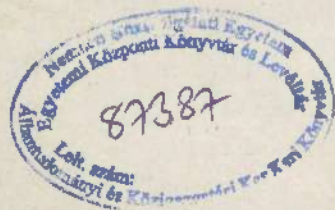
GRÜNWARD BÉLA.

III. KÖTET.

BUDAPEST, 1880.

A MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMNYOMDA KIADÁSA.

NYOMATOTT A MAGY. KIR. ÁLLAMNYOMDÁBAN.

F) Katonai ügyek.

E fejezet a következő tárgyakat foglalja magában:

- a) a véderőről szóló 1868: XL. t.-cz.;
- b) az e törvény végrehajtására vonatkozó utasítás, melynek szövegébe, az illető helyeken, a későbbi utasítások és rendeletek fel vannak véve;
- c) az utasítás a katonai szolgálati viszonyok körül s a katonai nyilvántartás;
- d) a honvédségről szóló 1868: XLI. t.-cz.;
- e) a katonai beszállásolás;
- f) a katonai élelmezés;
- g) a katonai előfogatok;
- h) egyéb katonai ügyekre vonatkozó szabályok.

I. A véderőről szóló 1868: XL. t.-cz.

Általános és személyes védkötelezettség.

1. §. A védelmi kötelezettség általános, és minden védképes állampolgár által személyesen teljesítendő.

A fegyveres erő alkatrészei.

2. §. A fegyveres erőt képezik: a hadsereg, a hadi tengerészet, honvédség és népfelkelés.

A hadkötelezettség kezdete (a népfelkelés kivételével).

3. §. A hadseregbe, hadi tengerészetbe vagy a honvédségbe lépés kötelezettsége (2. §.) kezdődik azon naptári év január hava 1-től, a melyben a hadköteles élte 20-dik évét betölti.

A szolgálati kötelezettség tartama (a népfelkelés kivételével).

4. §. A szolgálati kötelezettség tart:

a hadseregnél és a hadi tengerészetnél:

- a) három évig a sorhad állományában, és
- b) hét évig a tartalékban;

A T. KÖZIG. KÉZIKÖNYVE. III. KÖTET.

a honvédségnél:

a) két évig azoknál, a kik szolgálatkötelezettségöknek a hadseregben eleget téve, áthelyeztetnek a honvédségbe, és

b) tizenkét évig a honvédek közé közvetlenül sorozott védkötelesekre nézve. (32. §.)

A kik szolgálatkötelezettségüket a hadi tengerészetnél teljesítették, honvédségi szolgálatra nem kötelezvék.

A szolgálati idő a rendes állítási időszak alatt (31. §.) minden besorozott hadkötelesekre nézve az állítási év október hava 1-től, az ezen időszakon kívül besorozottakra nézve pedig a besorozás napjától kezdődik.

A népfelkelés.

5. §. A népfelkelés olyan önkéntesekből alakíttatik, a kik se a hadsereg és hadi tengerészet, se a honvédség állományába nem tartoznak.

A részletekről a népfelkelési törvény intézkedik.

A beköltözöttek (bevándorlottak) védkötelezettsége.

6. §. A ki védköteles korban nyer állampolgárjogot vagy állandó megtelepedésre engedélyt, az életkorának a jelen törvény értelmében megfelelő védkötelezettséget teljesíteni tartozik, minden tekintet nélkül arra, eleget tett-e és mi módon, védkötelezettségének azon államban, a melyből ide átköltözött.

A hadsereg és hadi tengerészet hivatása.

7. §. A hadsereg és hadi tengerészet hivatása Ő Felsége összes birodalma mindkét állama területének küllellenségek elleni megvédése és a belrend és biztosság fentartása.

A honvédség hivatása.

8. §. A honvédség háboru idején a hadsereg támogatására és a belvédelemre, béke idején pedig kivételesen a belrend és biztosság fentartására is van hivatva.

A felkelés hivatása.

9. §. A népfelkelés háboru idején a védelmi erőnek végső megfeszítése, a hadsereg és honvédség támogatására, az ellenség behatolásának megakadályozása, vagy az országba már benyomult ellenség leküzdése végett.

A felkelés e végből, mint a véderő kiegészítő része, a népjog oltalma alá helyeztetik.

A sorkatonaság, tartalék, honvédség és népfelkelés összehívása.

10. §. A kik a hadsereg (hadi tengerészet) állományába tartoznak és sorhadi szolgálatra kötelesek, az illető katonai hatóságok felhívásának minden időben eleget tenni tartoznak.

A tartalék csak Ő Felsége parancsára szólíttathatik be a hadsereg és hadi tengerészet kiegészítése (pótlása) végett a hadi létszám erejéig.

Ha a tartaléknak csak egy részét szükséges tetteles szolgálatra szólítani, ennek a korosztályok sora szerint, t. i. a legifjabb korosztályon kezdve kell megtörténni.

A honvédség behivatása és mozgósítása is hasonlóan csak Ő Felsége a király parancsára, a honvédségi törvény szabályai szerint eszközöltetik.

A népfelkelés fölhívása és rendezése Ő Felségének parancsára a honvédelmi minister útján, akkor és azon mérvben történik, a midőn s a mennyiben az ország az ellenséges megrohanás veszélye által közvetlen fenyegetve van.

A népfelkelés tetteles alkalmazása az Ő Felsége által kijelölt hadi parancsnok által eszközöltetik.

A tartalék és honvédség, az időszakai fegyvergyakorlatokra (36. §.), az illetékes sorhadi és honvédségi hatóságok által hivatik össze.

A hadsereg és hadi tengerészet számereje.

11. §. A monarchia közös védelmére szükséges szárazföldi és tengeri hadsereg, az 1867-ik évi XII. t.-cz. 11., 12., 13. és 14-ik §§-ban foglalt alkotmányos jogok alapján s azok fentartása mellett, a monarchia mindkét államterülete összes népességére nézve 800.000 főnyi teljes hadi létszámban állapíttatik meg, a határőrséget ide nem számítván.

Ezen létszámban a tartalék is (4. §.) be van foglalva.

A hadseregnek és hadi tengerészetnek ezen hadi létszáma a legközelebbi 10 évre érvényes.

A hadsereg megállapított létszámának a körülmények szerint tovább is változatlan hagyására vagy megváltoztatására célzó javaslatok mind a két fél képviselőinek, alkotmányos úton való újabb megegyezés végett, mindenesetre még a kilenczedik év lefolyása előtt előterjesztendők.

A honvédség számereje.

12. §. A honvédség összes számerejét a honvédkötelezetteknek száma határozza meg. A magyar korona országai egyelőre 82 zászlóalj gyalogságot s 32 század lovasságot állítanak föl.

Az erre vonatkozó tüzetes intézkedések a honvédségi törvényben foglaltatnak.

Ujoneczjárulék.

13. §. A magyar korona országai és a birodalmi tanácsban képviselt országok közt a népesség számaránya szerint fölosztandó azon ujonczilleték, a mely a hadsereg és hadi tengerészetnek az életbeléptetett törzs- és oktató rendszer kivánalmi szerint fennebb megállapított szám-erőben (11. §.) leendő fentartására és póttartalékkal is ellátására szükséges megállapítása után, a 10 év lefolyása előtt kérdésbe csak úgy lesz vehető, ha Ő Felsége az illető felelős kormányok útján annak emelését vagy leszállítását kívánja; a jutalék kiállítása azonban csak akkor történhetik meg, ha a törvényhozás azt azon évre már meg is szavazta. A tiz évi összes póttartalék nem lehet nagyobb egy évi ujoncz illetéknél.

A két fél ebbeli jutalékának kiszámításánál mindaddig, míg mind a két államterületen egyenlő alapelvekre fektetett új népszámlálás fogatosítottatnék, a lélekszámról jelenleg létező hivatalos adatok szolgálnak alapul, melyek szerint a megállapított 800.000 főnyi létszámból a magyar korona országainak népességére 329.632 esik, jutalékának kiszámításánál a védkötelességét másként teljesítő határőrvidék népessége számitáson kívül hagyatván, mindaddig, míg a határőrségi intézmény tényleg fennáll.

A hadsereg és hadi tengerészet kiegészítése.

14. §. A hadsereg és hadi tengerészet kiegészítettik:

- a) a katonai képzőintézetek növendékeinek beosztása (19. §.);
- b) önkéntes beállítás (20—24. §§.);
- c) hivatalból eszközölt állítás (45—49. §§.);
- d) rendes ujonczállítás (31—35. §§.) által.

A honvédség kiegészítése.

15. §. A honvédség kiegészítettik:

- a) kiszolgált tartalékosok beosztása (4. §.);
- b) védkötelesek közvetlen beosztása (32. §.);
- c) oly önkéntesek által, a kik a hadseregbeli szolgálatkötelezettségöknek eleget tettek, a mennyiben egyébiránt is a honvédséghez nem tartoznának;
- d) oly önkéntesek által, a kik már nem honvédkötelezettek, de a szolgálatra még alkalmasak. (57. §.)

A c) és d) alatt említett önkéntesek szolgálatkötelezettsége két évre, esetleg háboru tartamára terjed.

A hadseregbe, hadi tengerészetbe léphetésre megkivántató kellékek.

16. §. A hadsereg és hadi tengerészetbe léphet:

- a) a ki Ő Felsége birodalmának egyik vagy másik részében hon-

polgári jogot vagy a magyar korona területére nézve állandó megtelepedési engedélyt nyert;

b) a ki legalább 59 bécsi hüvelyknyi testmagasság mellett a szükséges szellemi és testi képességgel bír (a hadsereg számára szükséges mesteremberek, hajóslegények és hajó-kézművesek, testnagyságra való tekintetnél elfogadtatnak);

c) a ki életkorának legalább 17. évét betöltötte, de 36. évét túl nem haladta.

Külföldiek a törvényszerű sorkatonai szolgálatidőre, a b) és c) pontokbeli feltételek alatt, kivételesen csak Ő Felsége engedélyével vétethetnek fel a hadseregbe, ha kormányuk ez iránti feltétlen engedélyét képesek felmutatni.

Ideiglenes mentesség a hadsereg, hadi tengerészet vagy honvédségbeli szolgálat alól.

17. §. A hadseregbe, hadi tengerészetbe vagy a honvédségbe való belépés kötelezettsége alól ideiglen mentesek:

1. a keresetképtelen apának vagy özvegy anyának egyetlen fia, vagy ennek nem létében egyetlen veje;
2. az apa halála után a keresetképtelen nagyapának vagy özvegy nagyanyának egyetlen unokája, ha azoknak fiuk nincsen;
3. teljes árvaságra jutott testvéreknek egy bátyja.

Azonban csak vérszerinti egyetlen fiúnak, unokának, vagy bátyának és illetőleg egyetlen vőnek lehet felmentésre igénye, s csak azon esetben, ha felmentésétől szülőinek, öreg szülőinek, vagy testvéreinek eltartása függ, s ő e kötelezettséget teljesíti is; törvénytelen fiu-gyermeknek hasonlóan igénye van a felmentésre, ha ettől függ anyja eltartása, s ha ő e kötelességet teljesíti is.

Egyetlen fi-unoka vagy bátyával egyenlő igényűeknek tekintetnek ugyanazon feltételek alatt azok is, a kiknek egy vagy több fivérek:

- a) a sorhadi vagy tartalékbeli szolgálatkötelezettség alatt állanak;
- b) 18 évesnél ifjabbak;
- c) szellemi vagy testi fogyatkozások miatt bármi keresetre képtelenek.

A ki ezen alapokon ideiglen felmentetett, de felmentési czime időközben megszűnt, vagy a ki annak feltételeit nem teljesíti, korosztályához képest a hadseregbe, hadi tengerészetbe, vagy honvédségbe való belépés kötelezettsége alá esik.

Az ideiglenes felmentés tárgyában a sorozó bizottság határoz (32. §.), melynek határozatai ellen a honvédelmi ministeriumhoz lehet felebb folyamodni.

Az ujonczállítási bizottságnak a honvédelmi minister által helyben hagyott határozata ellen felebb folyamodni nem lehet.

A hadi szolgálatra nem alkalmas védkötelesek alkalmaztatása.

18. §. Oly védkötelesek, kik a tulajdonképeni hadi szolgálatra ugyan nem, de egyéb hadi célokra szükséglett másnemű szolgáltatokra, polgári hivatásukhoz képest, alkalmasak, háboru esetében ily szolgáltatok tételére kötelezhetőek.

A katonai képzőintézetek növendékei.

19. §. A katonaképzőintézetekből kilépő növendékek besorozása a hadseregbe (a hadi tengerészetbe), a katonai hatóságok által az e végre fennálló külön szabályok értelmében eszközöltetik.

Az ily intézetekben kiképzett díjmentes vagy alapítványi növendékek 10 évig, a fél díj mellett felvettek és kiképzettek 7 évig, az egész díj fizetése mellett kiképzettek pedig 4 évig tartoznak, az intézetből történt kilépés napjától számítva, a hadseregben (hadi tengerészetben) folytonosan és valósággal szolgálni.

Önkéntes belépés a hadseregbe (hadi tengerészetbe).

20. §. Minden belföldi beléphet önként a hadseregbe vagy hadi tengerészetbe, ha e végre a törvényszerű kellékekkel bir. (14., 16. §§.)

Az önkéntes belépésből kizárvák azok, a kik valamely bünvádi elmarasztalás folytán nincsenek polgári jogaik teljes élvezetében.

Kiskoruknál az önkéntes beléphetésre az atya vagy gyám beleegyezése szükséges.

Az önkéntes a hadcsapatot, melyben szolgálni kíván, maga választhatja, feltéve, hogy az illető csapat önkéntesek befogadására jogosult, s hogy az önkéntes az abba leendő felvételre képesítve van.

Azon védköteleseknek, kik korosztályuknál fogva (32. §.) a rendes sorozásra már meghivattak, az avatási idény alatt az önkéntes belépés nem engedtetik meg.

A ki a sorozásra előállani törvényszerűleg köteles volt, és meg nem jelent, ez által önkéntes beléphetési jogát mindaddig elveszti, míg az ujonczállítási bizottság részéről ezen mulasztás tárgyában hozandó határozatnak magát alá nem vetette.

Önkéntesek egy évi szolgálattal:

a) *A hadseregben.*

21. §. Belföldiek, kik a képzettség oly fokán állanak, mely valamely főgymnasiumban, valamely főreáltanodában avagy ezekkel egyen-

vagy más magasabb rendű tanintézetben végzett tanulmányoknak megfelelő, s erre nézve magukat jogérvényes bizonyítványokkal igazolni képesek, ha a hadseregbe önként belépnek s szolgálatjuk ideje alatt maguk költségén ruházkodnak, magukat felszerelik, élelmezik (lovasságnál a lovat is megszerzik és a ló tartásáról gondoskodnak), béke idején, belépésüktől számított egy évi tényleges szolgálat után, mint tartalékosok szabadságra bocsáttatnak. Az ilyenek, ha tanulmányaikat folytatják, a katonai állomás helyét, s 25 éves korukig az egy évi önkéntes szolgálat évét is maguk választhatják, s ha önköltségükön magánszállást tartanak, laktanyai lakásra nem szoríthatók.

Mely tanintézetek tekintessenek e kedvezményekre nézve főgymnasiumokkal vagy főreáltanodákkal egyenrendűeknek, a két ministerium által a közös hadügyministerium hozzájárultával fog megállapíttatni.

Hasonlag a fennérintett tanintézetek oly szegényebb sorsu tanulói is, a kik a rendes és nyilvános tanulók sorába tartoznak, erkölcsi jó magaviseletűek, a főtantárgyakból kitünő osztályzatot nyertek, az illető ministerium javaslatára, a közös hadügyminister beleegyezésével, mint egy évi önkéntesek léphetnek hadi szolgálatba, melynek tartama alatt ruházati, felszerelési és élelmezési költségeik a közös hadügyi költségvetésből fedeztetnek.

Ha ezen önkéntesek egy évi szolgálatukat betöltötték s a tartalék- és honvédtisztek részére szabályozott vizsgát jó sikerrel letették, mint tisztjelöltek a szükséghez képest sorrendben tartaléktisztekké neveztetnek ki.

Ezen tiszttek további védkötelezettségök ideje alatt még három, mindannyiszor legtovább négyheti tartamu fegyvergyakorlatra berendelendők.

Mozgósítás esetében az ily tiszttek kilencz éven belől, a mutatkozó szükséghez és a hadügyér elhatározásához képest, vagy a hadseregnel, vagy a honvédségnél, kilencz éven túl pedig törvényes rendeltetésükhöz képest a honvédségnél alkalmazandók.

b) *A hadi tengerészetnél.*

22. §. Azon tengerészek, a kik általános műveltségökre nézve ugy, mint szintén belföldi tengerészeti tanintézetekben jó sikerrel végzett tanulmányaikra nézve is magukat bizonyítványokkal igazolják, a hadi tengerészetbe egy évi önkéntes szolgálatra befogadtatnak a nélkül, hogy ruházati és élelmezési költségeiket sajátjokból kellene fedezniök; és jó sikerrel letett vizsga után, a szükséghez képest, tengerészeti tartaléktiszteknek neveztetnek ki.

Ezen tartaléktisztek háboru esetében bármilyen tengerészeti szolgálatra kötelezvék.

c) Orvosok és állatorvosok.

23. §. Az orvosok és orvostanulók egy évi önkéntes szolgálatukat katonai kórházakban, az állatorvosok és állatorvostanulók pedig mint állatgyógyász-gyakornokok valamely szekerész században is teljesíthetik, ha erre való képzettségüket igazolják.

Háboru esetében, szolgálatkötelezettségükhöz és a szükséghez képest, a sorhadban (hadi tengerészetben), a honvédségben és tábori vagy állandó kórházakban is alkalmaztatnak.

d) Gyógyszerészek.

24. §. Gyógyszerészek az egy évi önkéntes szolgálatot katonai gyógyszertárakban teljesíthetik, és háboruban hasonló módon alkalmaztatnak, mint a védköteles orvosok. (23. §.)

Papjelöltek.

25. §. Minden törvényesen bevett egyház- és vallásfelekezet papjelöltjei és növendékei, ha a hadseregbe (hadi tengerészetbe) vagy a honvédség közé besoroztattak, hittudományi tanulmányaik folytathatása végett szabadságra bocsáttatnak.

Pappá szenteltetésük, illetőleg lelkészszé vagy segédlelkészszé lett alkalmaztatásuk vagy kinevezetésük után, az illetők a hadsereg lelkészeti lajstromába iktattatnak, és háboru esetében védkötelezettségükhöz képest vagy a hadseregnél (hadi tengerészetnél), vagy a honvédségnél, mint szintén tábori vagy állandó kórházaknál is, mint lelkészek alkalmazhatók.

Ha azonban az ily papjelöltek vagy papnövendékek hittudományi tanulmányaikkal felhagynak, vagy papi hivatásukról lemondanak, hadi szolgálatra szólítandók.

Nyilvános szolgálatban álló tisztviselők, tanárok és tanítók.

26. §. A hadsereg (hadi tengerészet és honvédség) kötelékében álló államtisztviselők, a felséges uralkodóház magáncsaládi és ősalapjain alkalmazott hivatalnokok, a közalapok hivatalnokai, az országos és kerületi képviselőknek, a megyei és városi törvényhatóságoknak és politikai közigazgatással megbízott községeknek tisztviselői (a mennyiben ezen állomásokra a jogi és államtani tanulmányok bevezetésének igazolása megkívántatik), továbbá a köztanintézetek tanárai és tanítói, a nép-

iskolák tanítóit is ide értve, háboru esetében a közigazgatási szolgálat és tanítás folytatására nélkülözhetlen számban, az illető szakminister ajánlatára, Ő Felsége a király engedelmével, alkalmazásukban meg hagytnak. Hason kedvezményben részesíttetnek a postai, távírdai s vasuti szolgálatban álló egyének is, a mennyiben az üzlet folytatására nélkülözhetetlenek.

Tanszéki jelöltek és népiskolai tanítók.

27. §. A népiskolai tanítójelöltek s a népiskolai tanítók, továbbá azok, kik örökség útján jutottak valamely mezőgazdaság birtokába, ha rendes birtokukon laknak, abban maguk gazdálkodnak s az ily birtok földjövédelme egy öttagu család önálló eltartására elégséges, de viszont ezen mérv négyszeres mennyiségét meg nem haladja, hadseregbe (hadi tengerészetbe) vagy a honvédségbe történt besoroztatásuk után, a népoktatást és illetőleg a gazdaság kezelését legkevésbé akadályozó időszakban, nyolcz hét alatt katonailag kiképzendők, azután szabadságolandók és béke idején ezen felül csak az időszakos fegyvergyakorlatokban való részvételre szorítandók.

Képzett tengerészek és gépészek a haditengerészetben.

28. §. A haditengerészetbe beosztott oly képzett tengerészekre nézve, a kikre a 22-ik §. nem alkalmazható, úgy szintén a gépészekre nézve is, előképzettségüknek s a hajóhad körüli szolgálatban lett kiképzetésüknek irányadó tekintetbevételével, a tetteges szolgálati idő béke idején egy évi tartamra is leszállítható.

Tengerészeti vagy hajóépítési tanintézetekbe járó tengerészek.

29. §. A hadi tengerészetbe beosztott oly tengerészek, a kik bel-földi tengerészeti vagy hajóépítési tanintézetekbe járnak, béke idején a tanidőre szabadságra bocsáttandók.

A kiegészítési tartozék elosztása az országokra és ujonczozási járásokra.

30. §. A hadseregbe (hadi tengerészetbe) sorozandó védkötelesek száma Ő Felsége birodalma két állama közt, a népesség számarányához képest, e szám viszont az egyes ujonczozási járásokra, ezeknek a tapasztalat által igazolt ujonczállítási képességük arányában osztandó fel; ha azután valamelyik ujonczozási járás a ráeső mennyiséget előreláthatólag kiállítani nem tudná, a hátralék ugyanazon hadkiegészítési kerületnek többi járásaira vettetik ki.

A rendes állítás időszaka.

31. §. Rendes állítás után a sorozás a hadseregbe (hadi tengerészetbe) és honvédségbe minden évben a január 15. és márczius 15. közti időszakban történik meg; a tetteges szolgálat ideje ugyanazon évi október 1-én kezdődik. (4. §.)

Eljárás az állításnál.

a) A hadsereg és hadi tengerészet részére.

32. §. Az állítás az ujonczozási járáshoz tartozó védkötelesek közül, korosztályi sorrend és minden korosztályban sorsolási számrend szerint, vegyes bizottságok által fogatosítottatik.

Egy és ugyanazon évi január 1-seje és december 31-dike közt született valamennyi ifju egy korosztályt képez és a születési év szerint neveztetik meg.

A sorozásra három korosztály hivatik fel.

A hadsereg és tengerészet csapataihoz, lehető tekintetbe véve a besorozottak kívánságait, az oda legalkalmasb egyéniségek osztatnak be, a hadseregbe besorozottak, az egészségi csapatok egyedüli kivételével, kizárólag magyar csapatokba osztatván.

b) A honvédség és póttartalék részére.

A hadsereg és hadi tengerészet jutalékának, ugy szintén ezek póttartalékának teljes kiállítás után, az előállított három korosztálybeli hadszolgálatra alkalmasak fölöslege ujonczozási járásonként a honvédségbe osztandó.

A póttartalékba osztott egyének, képesültségükhöz képest, a hadsereg különféle testületei részére az összeírási lajstromokban előjegyezettvén, béke idején polgári foglalatosságuk mellett meghagyatnak és csupán háboru esetére fordittatnak Ő Felsége rendeletére, életkorukhoz képest, a hadsereg vagy honvédség kiegészítésére.

Háboru után a bevont póttartalékosok a hadkötelékből korábbi helyzetükbe visszabocsáttatnak.

Azon védkötelesek, kiknek a harmadik korosztályban az ideiglenes szolgálatmentesség megadatott (17. §.), midőn a negyedik korosztályba lépnek, a póttartalékosok közé soroztatnak.

Azon év december hava végével, melyen a póttartalékos egyén 32 éves életkorát betöltötte, rá nézve a póttartalékban való védkötelezettség megszűnik.

Az állítástól elmaradottak utóállítására.

33. §. Ha a hadseregbe lépésre kötelezett a rendes állításnál meg nem jelent, annak utólagos előállítására törvényszerű eszközök alkalmazásával fogatosítottandó; időközben pedig az összeírási lajstromok sorrende szerint azon legközelebbi alkalmas egyén sorozandó be helyetté, a ki különben a póttartalék közé lett volna osztandó. (32. §.)

Utólagos pótegyének.

Azon számmennyiség helyett azonban, mely a jelen nem lévők közül a sorozási időszak végétől számított 4 hónap alatt, a hadképességi viszonyok középaránya szerint, valószínűleg a hadseregbe és hadi tengerészetbe beállítható leendő, utólagos pótegyénül a legidősebb korosztályból legmagasabb sorszámmal besorozottak közül ugyananyit mégis kijelölendő, de rendes viszonyok közt négy havi szabadságra elbocsáttandó.

Az elmulasztott előállási kötelezettség utólagos teljesítésére engedélyezett idő a betöltött 36. éves életkorig terjed. (16. §.)

Felülvizsgáló bizottság.

34. §. A beállításra kötelezettek közül azok, a kiknek fölvétele a hadseregbe (hadi tengerészetbe) vagy honvédségbe katonai, illetőleg honvédségi részről megtagadtatik, a bizottság polgári tagjainak kívánatára, elhatározás végett, vegyes felülvizsgáló bizottság elé állíthatnak.

Ezen bizottság elhatározása alá vetendők azon hadköteles egyének is, a kik a hadseregnek (hadi tengerészetnek) vagy honvédségnek már átadatván, besorozásuktól számított négy hónap alatt, mint alkalmatlankok, elbocsáttatásra kijelöltetnek.

Ezen bizottság határozata ellen felebb folyamodni nem lehet.

A sorsolás és állítás költségei.

35. §. A sorsolás- és állításra való megjelenés költségeit minden hadkötelezett maga viseli; vagyontalanok a községek által segélyezendők, melyek a község előjárójának és a hadkötelezettek hivatalos kíséretének költségeit is viselik.

A felülvizsgálandók és a melléjük adandó kíséret utazási költségei az állampénztárra háramlandók.

Minden egyéb költség az illető hatóság hivatalos ügykezelésére nézve fennálló rendszabályok értelmében fedeztetik.

A tartalék és honvédség fegyvergyakorlatai és ellenőrzési gyülekezetei.

36. §. A tartalékos legénység tartalékkötelezettsége alatt háromszori, legfőlebb négy-négy hétig tartó fegyvergyakorlatra köteleztetik.

Tényleges szolgálatba történendő minden behívás egy gyakorlattal számíttatik.

Azonfelül részükről évenként ősszel ellenőrzési szemlék tartatnak, melyek azonban egy napnál többet igénybe nem vehetnek.

A honvédség fegyvergyakorlatai és ellenőrzési szemléi a honvédségi törvényben vannak meghatározva.

Önkéntes meghosszabbítása a tetteges szolgálatnak a hadseregben (hadi tengerészetben) vagy a honvédségben.

37. §. Annak, a ki a hadseregben vagy hadi tengerészetben sorhadi szolgálatkötelezettségét tetteges szolgálatban betöltötte, ha további megtartása a szolgálatra nézve előnyös, megengedtetik, hogy a tartalékba való átlépés helyett, ez utóbbi kötelezettsége tartamán túl is, tetteges sorhadi szolgálatát évről-évre önként folytathassa.

Azon anyagi kedvezmények, a melyekben az ily módon s ily feltételek alatt önkéntesen tovább szolgáló altisztek részesülnek, külön rendeletek által fognak szabályoztatni.

Ezen határozatok a honvédtörzsek- és osztályoknál tetteges szolgáló altisztekre és honvédekre is kiterjednek.

Hosszasan szolgált altisztek ellátása.

38. §. Altiszteknek, a kik tizenkét évig s e közben legalább nyolcz évig mint altisztek tetteges szolgáltak a hadseregben, a hadi tengerészetnél, vagy a honvédtörzsek- és osztályoknál, és magukviselétéről kedvező igazolványt nyertek, igényök van alkalmazásra akár valamely közszolgálatban, akár pedig az állam által segélyezett vasuti, gőzhajózási és egyéb vállalatoknál.

Ezen határozat fogyanatosítása külön törvény által fog szabályoztatni.

Rendszerinti áttétel a tartalékba és honvédségbe, s az utóbbiból való elbocsátás.

39. §. A rangfokozatok megtartása melletti rendes áttétel a sorhadból a tartalékba, s ebből a honvédségbe, és a honvédségből való elbocsátás, mindezen szolgálati osztályzatok időtartamának eltelté

után (4. és 15. §§.), minden év december hava végével történik meg. Háboru esetében ezen áthelyezés, illetőleg elbocsátás csak Ő Felsége a király parancsára következhetik be.

Az áthelyezés vagy elbocsátás alkalmával az illető egyén igazoló okmányt nyer; ezen okmány kiállítása körüli késedelmezés a törvényszerű időn túl terjedő szolgálatkötelezettségre okul nem szolgálhat.

Elbocsátás a szolgálatkötelezettség teljes betöltése előtt.

40. §. A szolgálatkötelezettség betöltése előtt csak akkor engedélyezhető az elbocsátás:

- a) ha a besorozás törvényellenes volt;
- b) ha elháríthatlan szolgálatképtelenség áll be;
- c) ha a katona a 17. §. 1., 2., 3. pontjai alatt kijelölt viszonyok közé jut;

d) béke idején a 33-ik §. értelmében besorozott, mihelyt egy jelen nem volt sorozandó az állítási időszak leteltétől számított négy hónap alatt a hadseregbe (hadi tengerészetbe) besoroztatott.

A c) alatt említettek, ha a harmadik vagy magasabb korosztályban vannak, a d) alatt nevezettek pedig azonnal a póttartalékba tételnek át.

41. §. A 40. §. a) és b) pontjai esetében, (feltéve, hogy a b) pontra vonatkozólag kétségen kívül kiderül, miszerint a hadképtelenség már a sorozáskor fennállott), ha az ujonczállítás bevégeztetése óta 4 hónap még nem telt le, és a hadtartozéknak hija van, azon legközelebbi alkalmas egyén, a ki előbb mint felesleges a póttartalék közé (32. §.) osztatott volt be, a hadseregbe (hadi tengerészetbe) sorozandó. Ha azonban az elbocsátás csak négy hónap után következik be, ezen hiány a legközelebbi rendszeres állításnál pótlendő.

A kiket az ily állítás körül valami hiba terhel, az illető kincstár részére húsz forint kártérítési átlagot tartoznak fizetni, s ezen felül a büntető törvény vagy a szolgálati szabályok szerint reájuk háruló fenytésnek vetvék alá. A ki saját hibáján kívül törvényellenes besorozás miatt kárt szenved, annak jogában áll azoktól, a kik a hibát elkövették, kártérítést követelni. Bármilyen más elbocsátási esetekben kártérítés se az egyén, se a kincstár részére nem vétetik igénybe.

A hadkötelezettnek jelentkezése az ujonczállítási lajstromba való beiktatás végett.

42. §. A legközelebbi rendes állításra megjelenni köteles és erről eleve értesített korosztályok mindenik hadkötelezettje tartozik magát a

megelőző év november havában, beiratás végett, illetékes községi vagy tartózkodási helyének előljárójánál, akár írásban, akár személyesen jeleníteni; ha pedig ezt a nélkül, hogy legyőzhetetlen akadályok hátráltatták volna, elmulasztandja: a további törvényszerű eljárásra veendő tekintet nélkül, száz forintig terjedhető pénzbírsággal, vagyontalanság esetében pedig husz napig tartható fogsággal büntetendő.

Az ily pénzbírságok azon helységbeli szegényalap javára fordítandók, melyben az illető hadköteles tartózkodik.

Kötelességei a községelőljáróknak és anyakönyvvezetőknek.

43. §. A községelőljárók és az anyakönyvvezetők az ujonczállítási lajstromokhoz tőlök kivántató segédokmányok valódiságáért s előbbieket az előállított egyén személyazonosságáért felelősek, és tartoznak a politikai hatóságoknak az ujonczállítás végrehajtására vonatkozó mindenemű hivatalos eljárásaikban segédkezet nyújtani.

A nősülhetés korlátozásai.

44. §. A ki az ujonczállítási bizottság által hadi szolgálatra mindenkorra alkalmatlannak nem találtatott, vagy a 3-ik korosztályban a sorhadi szolgálattól ideiglen fel nem mentetett, valameddig a 3-dik korosztályból ki nem lépett, meg nem nősülhet.

Különös tekintetet érdemlő körülmények közt, kivételes nősülési engedélyadásra a honvédelmi magy. kir. ministerium van jogosítva; de ezen engedély az illetőt a hadseregbe (hadi tengerészetbe) vagy honvédségbe lépés kötelezettségétől fel nem menti.

Eljárás jogosulatlanul utazó hadkötelezettek ellen.

45. §. Ha az első, második vagy harmadik korosztályba tartozó katonakötelezett, engedély nélkül oly külföldi utazásra kél, melyre, az utlevél-szabályok szerint, utazás-engedély szükségeltetik, s ez által a sorozástól magát elvonta, a korosztály és sorszám szerinti sorozás előnyeit elveszti.

Büntetés.

a) A jogosulatlan nősülők- és a bűnrészesekre nézve.

46. §. Azon védköteles, a ki a 44. §-ban körülírt tilalom áthágásával megnősült, a korosztály szerinti sorozás kedvezményét elveszti és sorshuzás nélkül hivatalból besoroztatik; alkalmatlan volta esetében pedig vagy a községi szegényalap javára ezer forintig terjedhető pénzbírságban, vagy hat hónapig tartható fogságban marasztaltatik el.

Azok, kik a tiltott nősülésnél vétkeesen közreműködnek, a községi szegényalap javára ötszáz forintig terjedhető pénzbírság vagy három hónap tartamáig terjedhető fogság alá esnek, fenmaradván ellenük még a hivatali szabványok szerinti eljárás, ha államszolgálatban állanak.

b) Az állítás előli szökés- és bűnrészesekre nézve.

47. §. A ki az ujonczállítási bizottság előtt megjelenni tartozik, de kielégítő mentség nélkül elmarad, ujonczszökevénynek, a ki pedig őt ebben tudva elősegíti, a szökésben bűnrészesnek tekintetik s mint ilyen az alább megszabott büntető eljárás alá esik.

Az oly ujonczszökevény, a ki szolgálatra alkalmasnak találtatik, ha kimaradását az ebbeli vizsgálaton igazolni nem tudja, de önként jelentkezett, a rendes sorkatonai szolgálat tartamán felül egy évet, ha pedig nem önként jelent meg a sorozásnál, két évet tartozik még szolgálni; ha végre szolgálatképtelenné találtatik, három hónapig terjedhető fogsággal sujtandó.

Az ujonczállítástól való szökésben bűnrészesek három hónapi, vagy különös súlyosbító körülmények között, hat hónapig terjedhető fogság alá esnek.

Ha az ujonczszökevény 36 éves életkorát (16. és 33. §§.) már meghaladta és nem igazolhatja, hogy már akkor szolgálatképtelen volt, midőn az első korosztályba lépett: hat hónapig terjedhető fogsággal sujtandó.

Az ujonczszökésben való bűnrészesek három, vagy különösen nehezítő körülmények közt, hat hónapig terjedhető fogsággal sujtandók.

Az ujonczszökevény elfogásának elősegítése polgári kötelesség.

A hol a hadkötelezettség előli menekülés szökés útján nagyobb számban fordul elő, ott az ennek meggátlására szolgáló rendkívüli intézkedéseket a honvédelmi ministerium, a maga felelőssége mellett, rendeleti uton fogja megtenni.

c) Az önmegcsönkítőre nézve.

48. §. Minden hadköteles, a kire rábizonyul, hogy magát szándékosan megcsönkította, hivatalból sorozandó be a hadseregbe, s a törvényes sorkatonai szolgálat tartamán felül két évig tartozik szolgálni.

A honvédség fölötti rendelkezés.

49. §. A honvédség a honvédségi törvény értelmében, béke idején közigazgatási tekintetben a honvédelmi ministernek, katonai ügyekben pedig a honvédség főparancsnokának van alárendelve. Ellenben háboru

idején közigazgatási tekintetben ugyancsak a honvédelmi minister, katonai ügyekben pedig a király által kinevezett hadvezér alatt áll.

A honvédelmi minister, illetőleg a honvédség főparancsnoka, utóbbi a honvédelmi minister utján, kötelesek a honvédség létszámáról, felszereléséről, elhelyezéséről, katonai kiképezéséről és fegyelmi magatartásáról a közös hadügyministernek folytonos tudomást nyújtani.

A honvédtisztek kinevezése.

50. §. A honvédtisztek minden tiszti fokozatra Ő Felsége által neveztetnek ki.

A katonai jelvények, rangjelzetek, felszerelés és felfegyverkezés, valamint a szolgálat és gyakorlat szabályai honvédségnél és a sorhadnál egyenlők lesznek.

A tisztek önkéntes átlépése a tartalékba vagy a honvédségbe.

51. §. Minden tisztt, ki mint olyan, egy évig szolgált, s a 19-ik §-ban említettek közé nem tartozik, béke idején saját kérelmére, de állandó illetékeinek megszüntetése mellett, a tartalékba, vagy ha már csak honvédkötelezett volna, a honvédségbe tétethetik át.

A tiszti rangról önként lemondott, vagy attól megfosztott tisztek védkötelezettsége.

52. §. Minden tisztt, a ki ellen se bünyenyítő, se becsületbirósági kereset inditva nincsen, tiszti állását önként leteheti, ez által azonban törvényszerűen még hátralékos szolgálati és védelmi kötelezettsége alól éppen ugy nem mentetik fel, mint azon tisztt, a ki fenytő vagy becsületbirósági uton fosztatik meg tiszti állásától.

A sorhad-tartalék és honvédségbeli legénység nősülése.

53. §. A tetteges szolgálat idején kívül a huzamosabb időtartamra szabadságolt sorhad-tartalék és honvédségbeli legénység azon része, mely a harmadik korosztályt meghaladta, nősülés tekintetében is a köztörvények és szabályok alá esik, de a sorhad (hadi tengerészet) vagy a honvédseregbeli szolgálat-kötelezettségnek fentartása mellett. Tekintet nélkül szolgálati éveik számára hason kedvezményben részesülnek a tartalékos és honvédségi, ugyszintén a nyugdíjazott tisztek s katonai hivatalnokok, valamint a rokkant-dijasok is; utóbbiak, ha katonai rokkantak intézetébe felvéve nincsenek.

A tartalék- és honvédseregbeli legénység polgári joga a tetteges szolgálat idején kívül.

54. §. A szabadságosok szabadságuk ideje alatt, a tetteges szolgálatban nem álló tartalékosok és honvédek tisztjei és a legénység, minden polgári viszonyaira nézve, ugyszintén bünyevádi és rendőri ügyekben polgári törvények és hatóságok alatt állanak s csak azon megszorításoknak vannak alávetve, melyek ezen törvényben alapszanak s a nyilván tartás céljából szükségesek. Ez irányban az 1867. XII. t.-cz. 14. §-a alapján külön törvény fog részletesen intézkedni.

A tetteges szolgálatban lévők katonai fegyelmi törvények alatt állanak, polgári viszonyaik és kötelezettségeik tekintetében mindazáltal, melyek nem a katonai szolgálatra vonatkoznak, a polgári törvények és hatóságok alatt fognak állani. Addig is, mig a katonai törvények az általános védkötelezettség igényeinek megfelelőleg annak utján átdolgoztatnának, előzetesen már most kimondatik, hogy a törvény hatályba lépte napjától testi fenyték és rabláncz-büntetés az álló-hadseregben (hadi tengerészetben) és honvédségben többé nem alkalmazható.

Minden külföldön tartózkodó tartalékos, honvédtiszt és a legénység köteles, mihelyt a nyilvánosság utján meg kellett tudniok, hogy a monarchia háboru eshetősége közelében áll, s ezért a tartalék és honvédség behivatása megtörtént, hazájába haladék nélkül visszatérni, s a külön meghívást be sem várva, magát jelenteni.

Szolgálatkötelezettségben álló egyének kiköltözködése.

55. §. A kiköltözködés (kivándorlás) végetti elbocsátó engedélyt, sorhad- és tartalékbeli szolgálatkötelezettségben álló egyének a közös hadügyminister, honvédek pedig az illető honvédelmi minister adhatja meg.

A sorhadi szolgálatkötelezett részére azonban csak ugy, ha esetleg még élő szülői is kiköltözködnek.

Ha a kiköltözködés elmarad, az elbocsáttatás által megszakított szolgálatkötelezettség hátralékát az illető tartozik leszolgálni.

Háboru idején sorhadi (hadi tengerészeti) vagy honvédségi kötelemben álló egyének kiköltözködési engedély nem adható.

A katonasági díj.

56. §. Az oly védkötelezettek, a kik valami hiányosság miatt a sorhad- (hadi tengerészet) vagy honvédségbeli szolgálatra be nem soroztathattak, valamint azok is, a kik családi tekintetéből ideiglen felmentettek (17. §.) és a kikre mint póttartalékosokra (32. §.) a tetteges

szolgálatteljesítés sora nem került: vagyonosságukhoz vagy kereset-képességükhöz képest, a rokkant katonák eltartására, katonasági díjtartoznak fizetni.

Ezen díj mennyisége és beszedési módja külön törvény által fog meghatározatni.

Átmeneti határozatok.

57. §. Ha háboru esetében a sorhadnak (hadi tengerészetnek) és a honvédségnek a jelen törvényben szabályzott hadi állománya még nem volna kiegészítve, mindazok, a kik az eddig fennállott hadkiegészítési törvényeknek megfelelő, sorozás alatt állottak ugyan, de se a hadseregbe (hadi tengerészetbe) be nem osztattak, se mint önkéntesek a hadseregbe vagy a honvédségbe nem léptek s életük 32. évet meg nem haladták, a háboru tartama alatt, a jelen törvény értelmében, korosztályuknak megfelelő hadkötelezettség alá esnek.

58. §. A jelen törvény, kihirdetése után, azonnal életbe lép, s hatálya kiterjed azokra is, kik a sorhadban és tengerészetben jelenleg szolgálatban állanak, de az átmenetnek némely fegyvernemeknél nagyobb nehézségei által kivánt azon megszorítással, hogy a 1865-ben és 1866-ban besorozottaknak a tartalékba áthelyezése 1870-re lesz halasztható ott, hol azt a közös hadügyminister egyetértőleg a honvédelmi ministerrel feltétlenül szükségesnek találandja, ez esetre azok, kiknek elbocsátása tetteleg elhalasztott, tartalékos kötelezettségük további tartamára minden hadgyakorlattól felmentvék. (36. §.)

59. §. A honvédelmi minister megbizatik, hogy a jelen törvény életbeléptetésére vonatkozó intézkedéseket, a közös hadügyministerrel egyetértőleg megtegye.

II. A véderőről szóló törvény végrehajtására vonatkozó utasítás.

Az utasítás hatálya.

1. §. Jelen utasítás azon határozatokat foglalja magában, melyeket a m. kir. honvédelmi ministerium, a közös cs. kir. hadügyministeriummal egyetértőleg, a magyar korona országai véderejéről szóló 1868. évi XL. t.-cz. foganatosítása iránt megállapított; különösen kiterjed azon módokra, a melyek szerint a védkötelezettek ebbeli kötelezettségük teljesítésére hivatvák, továbbá a tartalékba s honvédségbe átlépendők, vagy végre a katonai kapcsolatból elbocsátandók.

ELSŐ RÉSZ.

A hadszolgálati kötelezettség. — A területi felosztás és a hatóságok hadkiegészítési ügyekben.

Első Fejezet.

Védkötelezettség, hadkötelezettség, szolgálati kötelezettség.

2. §. Védkötelezettség, védképesség, hadi czélokra való szolgálati kötelezettség.

1. A védelmi kötelezettség kiterjed a szolgálati kötelezettségre a hadseregben, a hadtengerészetben, a póttartalékban és a honvédségben.

2. A tulajdonképeni hadszolgálati védképesség a törvényczikk 16-ik §-ában meghatározott életkor, és a szükségnek megfelelő lelki és testi képességtől van feltételezve.

3. Védkötelezettek, kik a tulajdonképeni hadszolgálati védképesség utóbbi feltételének meg nem felelnek, életkoruk 32-ik évének betöltéséig, polgári hivatásuknak megfelelő hadi czélokra való szolgálattételre kötelezettek ott, hol a szükség idején éppen tartózkodnak.

*E védkötelesekre nézve (a törvény 18. §-a) a H. M. 1877. 33.000. sz. körrendelete következőleg intézkedik:

1. A védtörvény 18-ik szakaszában említett védkötelesek, a magyar korona országában ugyan az illető magyar vagy horvát-szlavonországi vármegyének, illetőleg horvát-szlavon határőrvidéki kerületnek határain belül, ideértve az ezek területén fekvő s önálló törvényhatóságokat képező városokat is, a monarchia másik államában pedig az illető hadkiegészítési kerületnek határain belül vétetnek alkalmazásba.

S az ezen határokon kívül és túl való alkalmazásnak, csakis az előreláthatólag hosszabb ideig tartó szolgálatoknál (7. §. a) pont) és azon szükséglet pótlása végett lehet helye, a mely azon vármegye vagy kerület, illetőleg hadkiegészítési kerület védköteleseiből, a hol szükséglet mutatkozik, nem fedezhető.

Ez esetekben azonban a családi viszonyok és a népgazdasági érdekek különösen kivételes figyelembe veendőek.

A szóban forgó védköteleseknek tényleges alkalmazása, a hadi czélokra szükséges szolgálatok teljesítése végett, az Ő Felsege mozgósítási parancsa által megállapított első mozgósítási nappal veszi kezdetét.

2. A hadi czélokra szükséges szolgálatok teljesítésére kötelezettek:

a) azon védkötelesek, beszámítva a sorozásra a mozgósítás évében behívott első korosztálybelieket is, a kik azon ujonczállítás alkalmával, a melyre utolszor tartoztak megjelenni, akár ideiglenesen, akár mindenkorra, hadképteleneknek nyilvánítottak;

önként értendő azonban, hogy a csakis ideiglen hadképteleneknek nyilvánított egyének nem mentetnek fel ez által a 2-ik, s illetőleg a 3-ik korosztályban leendő megjelenés kötelezettsége alól;

továbbá azon volt póttartalékosok, a kik háboru esetében, a sorozó bizottság által, a póttartalék állományából kitörlendőeknek nyilvánítottak; ugyszintén:

a honvédség nyilvántartásában állott azon egyének, a kik felmentési czimeik megszűnése következtében, a sorozó bizottság elé vezetettvén, akár ideiglenesen, akár mindenkorra hadképteleneknek találtattak; végre mindazok, a kik, mint a hadi szolgálatra alkalmatlanok, testi fogyatkozásaik miatt, a törvényszerű szolgálati idő betöltése előtt, bocsáttattak el a hadsereg (hadtengerészet), illetőleg a honvédség kötelékéből; s ezeken kívül

b) a monarchia másik államában azok is, a kik a védtörvény hatályba lépése előtt fennállott törvények- és szabályok értelmében, azon ujonczozás alkalmával, a melyre korosztályuk szerint utolszor voltak felhiva, ideiglenesen vagy mindenkorra alkalmatlanoknak találtattak, vagy pedig, mint korosztályukhoz és sorsszámukhoz képest számfölöttiek, nem vétettek igénybe, s a tulajdonképen való hadi szolgálatra alkalmatlan voltak miatt, az osztrák védtörvény V-ik cikkének alapján, a hadseregben (hadtengerészetben) vagy a honvédségben való szolgálattételre sem vonattak be, és életkoruk 32-ik évét még nem haladták túl.

3. A hadi czélokra szükséges szolgálatok teljesítése alól általában fölmenthetők:

a) a kik valamely oly viszonyban élnek, a mely a védtörvény 17-ik szakaszában van megjelölve;

b) az állami, törvényhatósági, vagy községi tisztviselők, illetőleg előljárók, s ezeken kívül a védtörvény 26-ik szakaszában elősorolt többi osztályzatokba tartozó egyének;

c) a kik, a védtörvény által elrendelt katonai díj fizetése tekintetéből, a sorozó vagy felülvizsgáló bizottság által megvizsgáltván, keresetképteleneknek nyilvánítottak; s végre

d) betegek, a kik, állami vagy törvényhatósági orvos által kiállított, és az illető községi előljáróság részéről is megerősített hiteles bizonyítvánnyal, vagy a hol ily orvosi bizonyítvány idejében nem volna meg-

szerezhető, legalább a községi előljáróság bizonyítványával igazolják szolgálatra való képtelenségüket.

4. A hadi czélokra szükséges s hosszabb ideig tartó, és a tartózkodási helyen kívül teljesítendő szolgálatok alól különösen fölmenthetők:

a) az önálló mezei gazdák;

b) azon védkötelesek, a kiknek a családtagok fentartásának veszélyeztetése nélkül való eltávozását különös tekintet érdemlő viszonyok teszik lehetetlenné.

5. A védtörvény 18-ik szakaszában említett védkötelesek, a hadi czélokra szükséges szolgálatok teljesítése végett, szabály szerint a legifjabb korosztálytól kezdve vétetnek alkalmazásba; s a szükséglet csökkenésével viszont, a legidősb korosztálytól kezdve visszafelé bocsáttatnak el a szolgálatból.

Az egyes védkötelesek alkalmazásának sorrendét pedig, saját korosztályukon belől, és foglalkozásukhoz képest, a sors határozza meg. S e czélból a sorshuzás, szükség esetében a tényleges igénybevétel alkalmával, eszközözlendő.

6. A védköteleseknek a hadi czélokra szükséges szolgálatok alól való fölmentést kérő felszólamlásai, a fentebbi 3-ik és 4-ik pont alatt elősorolt esetekben, és az alábbi kivétellel, a szükséges igazolványok melléklésével, 24 óra alatt, a tartózkodási hely szerint illetékes járásbeli hatósághoz, és így Magyarországon a járásbeli szolgabíróhoz, illetőleg a polgármesterhez, Horvát-Szlavonországokban pedig az alispáni hivatalhoz, és a még nem egészen polgárosított horvát-szlavon határörvidéken a járásbeli hatósághoz, illetőleg a polgármesterhez nyujtandók be.

Ezen felszólamlás irányában a tartózkodási hely szerint illetékes járásbeli hatóság, illetőleg tisztviselő tartozik azonnal határozatot hozni.

Ha azonban a felszólamlás, a védtörvény 17-ik szakaszának alapján, a magyar korona országában tartózkodó, de a monarchia másik államában illetőséggel bíró védköteles részéről, avagy megfordítva, a monarchia másik államában tartózkodó, de a magyar korona országában illetőséggel bíró védköteles részéről nyujtatnék be: ezen esetben a határozat hozatalára a honossági hatóság van hivatva, a melyhez az ily felszólamlási folyamodvány, a tartózkodási hely hatósága útján, átteendő.

A járásbeli hatóságnak, illetőleg tisztviselőnek elutasító határozatai ellen intézett felfolyamodások, legfőlebb 24 óra alatt, az elsőfoku hatóságok útján, a magyar korona országában ugyan a m. kir. honvédelmi ministerhez, a monarchia másik államában pedig az illető országos hatósághoz nyujtandók be.

Ezen felfolyamodások azonban nem birnak felfüggesztő hatályal.

7. Szoríthatók a szóban forgó védkötelesek:

a) a polgári hivatásuknak megfelelő szolgálatok tételére a táborba szállott seregnél, ugyszintén a hadsereg és a honvédség állandó intézeteinél és kiegészítési csapatainál, illetőleg a m. kir. honvéd pótcsapatparancsnokságoknál, és az osztrák cs. kir. honvédségi nyilvántartóságoknál;

b) a szükséges munkálatok teljesítésére, kapcsolatban a hadszintér előkészítésére rendelt csapattestekkel.

A kiegészítési csapatoknak, illetőleg a m. kir. honvéd pótcsapatparancsnokságoknak, és az osztrák cs. kir. honvédségi nyilvántartóságoknak azonban, az ily védkötelesek csak annyiban bocsátandók rendelkezésük alá, a mennyiben a viszonyok a kézmű-iparosok különös segélyét tennék szükségessé.

8. A védköteleseknek ezen szolgálatokra való kiállítását igénybe venni, s azok alkalmazása iránt rendelkezni, jogosítva vannak:

a) a közös hadügyminister a mozgósítás és háboru ideje alatt a monarchia egész területén, a hadszintérhez tartozó részekben azonban csakis az alábbi c) pont alatt említett főhadvezér és parancsnokok működésének kezdetéig;

b) a honvédelmi minister a honvédségre nézve, szintén a fennebbi a) pont végén körülírt megszorítással;

c) a főhadvezér és az önállólag működő hadtestek parancsnokai működésük megkezdésének napjától fogva, az alájuk rendelt, s a hadszintérhez tartozó, vagy ezzel határos katonai kerületekben;

d) a hadi és főhadi parancsnokságok, saját területükre nézve, és azon terjedelemben, a melyben a közös hadügyminister, illetőleg a fennebbi c) pont alatt megnevezett parancsnokságok által, a rendelkezési jog reájuk ruháztatott; s másfelől a m. kir. honvéd kerületi parancsnokságok, illetőleg az osztrák cs. kir. honvéd-parancsnokságok, szintén saját területükre vonatkozólag, és a honvédelmi minister, illetőleg a c) pont alatti parancsnokságok részéről reájuk bizott rendelkezési jog korlátai között;

e) a veszélyezett erődített helyek parancsnokai azon helyek körzetében, mihelyt azok hadi felszerelése elrendeltetik;

f) a többi katonai állomási (hadtápi) és várparancsnokságok, illetőleg a megfelelő honvéd-parancsnokságok, saját szolgálati körükben, s az illetékes hadi vagy főhadi, illetőleg m. kir. honvéd-kerületi, vagy osztrák honvéd-parancsnokságoktól nyert felhatalmazásuk alapján és terjedelméhez képest.

9. A hadi czélokra szükséges szolgálatokra használandó védkötelesek kiállítása, a fentebb elősorolt hatóságok és parancsnokságok felhívása folytán, azonnal eszközözlendő és pedig:

a) a közös hadügyminister megkeresésére a honvédelmi minister útján;

b) a honvédelmi minister felhívására a magyar korona országában a törvényhatóságok vagy kerületi hatóságok, illetőleg a monarchia másik államában az országos hatóságok által;

c) a 8-ik pont c) és d) bekezdései alatt elősorolt parancsnokságok megkeresésére, a honvédelmi minister útján, a közelebb említett törvényhatóságok, avagy kerületi hatóságok, illetőleg országos hatóságok által, s azon esetre, ha a késedelem veszélylyel járna, közvetlenül ezen hatóságok, vagy a járások tisztviselői, illetőleg hatóságai, vagy végre a községek által.

A 8-ik pont e) és f) alatti bekezdéseiben említett parancsnokságok, a törvényhatóságokhoz, illetőleg kerületi hatóságokhoz, vagy különösen sürgős esetekben, közvetlenül a járások tisztviselőihez, illetőleg hatóságokhoz, vagy a községek előljáróihoz intézik megkereséseiket.

A közigazgatási hatóságok és tisztviselők, ugyszintén a községek előljárói, kötelesek az e részben hozzájuk intézett megkereséseknek haladéék nélkül eleget tenni.

Ha a védtörvény 18-ik szakaszában említett védkötelesek azon vármegyének vagy kerületnek, illetőleg a monarchia másik államában azon hadkiegészítési kerületnek határain belül kívántatnak alkalmazásba vétetni, a melynek területén a szükséglet idejében tartózkodnak: azok, a kiállításukra hivatott közigazgatási járásbeli hatóság vagy tisztviselő, illetőleg községi előljáróság által, közvetlenül azon hadseregbeli vagy honvédségi csapatnak, illetőleg állandó intézetnek adandók át, a melynél a szolgálatot fogják teljesíteni, és a nélkül, hogy felavattatnának, kincstári ellátás végett ottan mutatandók be.

Más esetekben pedig az ily védköteleseknek a járásbeli hatóság, illetőleg tisztviselő, avagy községi előljáróság által való átadása, hacsak azoknak rendeltetési helye ennél közelebb nem fekszik, azon hadkiegészítési kerületi parancsnokságnál, illetőleg azon honvédségi kiegészítési csapatnál, s esetleg m. kir. honvéd pótcsapat-parancsnokságnál, és osztrák cs. kir. honvédségi nyilvántartóságnál eszközözlendő, a melynek területi körébe esik a szolgálatköteles egyének tartózkodási helye.

10. A hadkiegészítési kerületi parancsnokságok, illetőleg a honvédségi kiegészítési csapatok, s m. kir. honvéd pótcsapat-parancsnokságok, és osztrák cs. kir. honvédségi nyilvántartóságok, a védköteleseknek, az említett szolgálatokra lendő bevonásánál, az által vannak hivatva közreműködni:

a) hogy az őket megkereső közigazgatási hatóságokat, e részbeli hivatalos eljárásukban, a netalán szükséges, és vagy a hivatali szék-

helyen, vagy az ahhoz legközelebb állomásozó hadseregbeli, illetőleg honvédségi csapattest által nyújtandó karhatalom kiszolgáltatásával támogatják;

b) hogy közvetítik azon védkötelesek átvételét és továbbszállítását, a kik az akkori tartózkodásuk helyéül szolgáló vármegyének, vagy kerületnek, illetőleg hadkiegészítési kerületnek határain kívül és túl teljesítendő szolgálatokra vannak rendelve.

11. Azon védkötelesek, a kik a fennebbi 10-ik pont b) alatti bekezdéséhez képest, továbbszállítás végett valamely hadkiegészítési kerületi parancsnokságnak, illetőleg a honvédségi kiegészítési csapatnak, s esetleg m. kir. honvéd pótcsapat-parancsnokságnak és osztrák cs. kir. honvédségi nyilvántartóságnak adatnak át, mindjárt ez által lett átvételük alkalmával, a nélkül, hogy felavattatnának, kincstári ellátás végett bemutatandók.

12. Az ily módon szolgálattételre átvett védkötelesek a reájuk bízott szolgálati állomást önkényesen el nem hagyhatják, s a polgári hivatásuknak megfelelő szolgálatokat, ismereteik és képességük teljes felhasználásával, lehetőleg legjobban tartoznak teljesíteni, és erre bevonulásuk alkalmával kellőleg utasítandók.

13. A hadkiegészítési kerületi parancsnokságoknál, illetőleg honvédségi kiegészítési csapatoknál, s esetleg a m. kir. honvéd pótcsapat-parancsnokságoknál, és osztrák cs. kir. honvédségi nyilvántartóságoknál bemutatott ily védköteleseknek átadása és továbbszállítása azon szabályok és módozatok szerint történik, a melyek a bemutatott tartalékos, vagy huzamosan szabadságolva volt katonákra, illetőleg honvédekre nézve vannak megállapítva.

14. Ezen védkötelesek, bemutatásuk napjától kezdve, a szolgálathól való elbocsáttatásuk napjáig, szolgálati alkalmaztatásukhoz képest, mindazon illetményekben részesülnek, a melyek a hasonló állású személyek javára a hadseregben, illetőleg a honvédségben vannak megszabva, és pedig azon illeték-láb szerint, a mely az illető csapatra vagy intézetre nézve, a hol alkalmazásban állanak, időnként meg van állapítva.

Ha azonban a védkötelesek a hadkiegészítési kerületi parancsnokságnál, illetőleg honvédségi kiegészítési csapatnál, esetleg a m. kir. honvéd pótcsapat-parancsnokságnál és osztrák cs. kir. honvédségi nyilvántartóságnál mutattatnak be: ezen esetben szolgálati alkalmaztatásuk kezdetéig a gyalog közlegénynek béke-láb szerinti illetményeiben részesülnek.

Azon esetre pedig, ha az ily egyének, felsőbb rendelet folytán, már behivatásuk alkalmával havi fizetéssel ellátott állomásokra való

szolgálattétel végett jelöltetnek ki, a szolgálat megkezdésének, illetőleg a szolgálati helyre való elutazásuknak napjától fogva, a megfelelő tényleges szolgálati illetékek élvezetébe lépnek.

Azon védkötelesek, kik a fentebbiek szerint kincstári ruházatra birnak igényvel, rövid ideig tartó alkalmazás esetében, s általában, ha ezt a katonai, illetőleg honvédségi hatóság czélszerűnek és megengedhetőnek véli, a kincstári ruházat helyett, naponként az ötszörös ruha-koptatási átalány erejéig terjedő kárpótlásban részesíthetők, és szükség esetében egyes ruhadarabokkal is segíyezhetők.

15. A szolgálathól való kilépés alkalmával azon védkötelesek, a kik a tartózkodásuk helyéül szolgáló vármegyének, vagy kerületnek, illetőleg hadkiegészítési kerületnek határain belül voltak alkalmazva, közvetlenül elbocsátandók.

Ellenben az ezen határokon kívül és túl alkalmazott egyének, ha úgy kívánják, azon hadkiegészítési kerületi parancsnoksághoz, illetőleg honvédségi kiegészítési csapathoz, esetleg m. kir. honvéd pótcsapat-parancsnoksághoz és osztrák cs. kir. honvédségi nyilvántartósághoz szállítandók el, a melynél (10. pont) be voltak mutatva.

Máshová való visszaállításnak csak akkor lehet helye, ha ez által nem háramolnak nagyobb költségek a közös hadügyi javadalom terhére.

4. A hadseregbe és a hadtengerészetre nézve a monarchia mindkét államának védkötelezettjei belföldieknek tekintetnek; a honvédségre nézve azonban csak azok, kik az illető államban állampolgári joggal birnak, vagy a magyar korona országában állandó letelepedési engedélyt nyertek.

5. A helyettesítés védkötelezettség, ugy szintén a hadi czélokra való szolgálattételi kötelezettség teljesítésében meg nem engedhető.

3. §. Hadkötelezettség.

1. A hadkötelezettség vagyis a hadseregbe (hadtengerészetbe), póttartalékba vagy honvédségbe lépés kötelezettsége azon naptári év január 1-jén kezdődik, a melyben a védkötelezett 20-ik évét betölti.

2. A hadkötelezettségnek alávetett három korosztály, a beállni kötelesek születési éve szerint, és pedig a legifjabbtól kezdve, 1-ső, 2-ik és 3-ik korosztálynak neveztetik.

3. A hadkötelezettség azon év deczember hó 31-ével végződik, melyben a hadkötelezett 22-ik évét betölti. Csak az, ki beállási kötelezettségének bármely okból meg nem felel, köteles a törvénycikk 33. §-a értelmében e részbeli mulasztását 36 éves koráig utólag pótolni.

4. A hadigazgatóság katonai hivatalnokai, a mennyiben az összes tizenkét, illetőleg tiz évi törvényes szolgálatidőre még kötelezve nem lennének, hasonlókép alávetvék a hadkötelezettségnek és az ebből eredő kötelességeknek.

5. A hadseregben, hadtengerészetben vagy a honvédségben szolgáló egyén, elbocsáttatása esetében, ismét hadkötelezetté lesz: ha az elbocsáttatása után következő állítások alkalmával még valamely kötelezett korosztályhoz tartozik, kivéve a 3-ik korosztályban állókat, midőn ugy bocsáttatnak el, hogy nyilvántartás végett a póttartalékba, illetőleg honvédség létszámába helyeztetnek át.

6. A ki az első vagy második korosztályból osztatik a póttartalék létszámába, a második, illetőleg harmadik korosztály hadkötelezettsége alól még nincs felmentve.

7. Hadkötelezettség tekintetében belföldinek veendő mindaz, ki a monarchia két állama valamelyikében állampolgári joggal bír, valamint az is, ki a magyar korona országában állandó megtelepedési engedélyt nyert.

4. §. A beköltözöttek véd- és hadkötelezettsége.

1. Külföldiek, kik a hadkötelezettséggel járó korban (3. §.), vagy még előbb, a monarchia két állama egyikében állampolgári jogot vagy a magyar korona országában állandó megtelepedési engedélyt nyernek, tekintet nélkül arra, hogy előbbi hazájukban védkötelezettségüknek eleget tettek-e vagy nem, mint minden más belföldiek, a védelmi, illetőleg hadkötelezettségnek, korosztályukban alávetvék.

2. Ha a hadkötelezettséggel járó korban álló beköltözött az állampolgári jogot vagy állandó megtelepedési engedélyt csak a korosztályát kötelező rendes állítás ideje után nyeri meg: azon állításra nézve többé számba nem veendő.

3. A hadseregben (hadtengerészetben) önként szolgáló külföldi (118. §.), ki katonai szolgálata tartama alatt állampolgári jogot, illetőleg állandó megtelepedési engedélyt nyer, hasonlóképen mint az önkéntesen szolgáló belföldi, önkéntes belépése napjától számítandó törvényes szolgálati időre utólag tizenkét, illetőleg tiz év tartamára kötelezendő.

4. Ha pedig az említett illetékességi engedélyt, a beállási kötelezettséggel járó kor lejártá után, de 32-ik évének betöltése előtt nyeri meg: az illető, ha a besorozásra alkalmasnak találtatik, a honvédség azon évfolyamába sorozandó, mely korának megfelel.

5. §. Szolgálati kötelezettség.

1. A törvényezikk 4-ik §-a által a hadseregben (hadtengerészetben) három évre mért sorhadi és a tartalékban hét évre szabott szolgálati kötelezettség alól kivételnek:

a) külföldiek, kik a hadseregbe (hadtengerészetbe) állván, csak három évi sorhad-szolgálatidőre köteleztetnek (118. §.);

b) a póttartalék állományába maradandólag beosztott védkötelesek, kik — ha a hadseregbe, vagy a haditengerészetbe önként belépnek — csak három évi sorhad-szolgálatidőre soroztathatnak be (118. §.);

c) belföldiek, kik a hadseregben, hadtengerészetben vagy a honvédségben kitöltött szolgálat-kötelezettségük után újra önként beállanak, minthogy ezek is csak három évi sorhad-szolgálati időre sorozandók be (118. §.);

d) az egy évi önkéntesek, kik az állandó hadsereg vagy hadtengerészet összes tiz évi szolgálatidején belül csak egy évi sorhad-szolgálatra köteleztetnek (134. §.);

e) az ujonczozás elől megszököttek, kiknek sorhad-szolgálati ideje egy vagy két évvel meghosszabbított (105. §.); és

f) oly öncsonkítók, kik sorhad-szolgálat idejük két évi meghosszabbításával soroztatnak be. (106. §.)

*A H. M. 1873. jul. 31. 10.553. sz. rendelete e szakaszt akként egészítette ki, hogy azon védköteleseknél, a kik a hadseregből, hadtengerészetből avagy a honvédségből besoroztatásuk után elbocsáttatnak, de a kik a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 3. §. 5. pontjához képest ismét állítás alá kerülnek és szabályszerűleg újabban besoroztatnak, az előbb eltöltött szolgálati idő a rendes 10, illetőleg 12 évi szolgálati kötelezettségbe beszámítandó. Az önkéntesen belépett és a kiköltözködés céljából elbocsátott védkötelesekre nézve azonban az utasítás 118. §. 7. pontja 2. bekezdésében, illetőleg 163. §. 4. pontja 2. bekezdésében foglalt szabály továbbra is érvényben marad.

2. A két évi honvédszolgálati kötelezettségtől, az 1-ső pontban a) és c) alatt, és feltételesen b) alatt megnevezetteken kívül, a hadtengerészet szerves kapcsolatában szolgáló egyének is valamennyien mentesek, de az utóbbiak csak azon esetben, ha tiz évi szolgálati kötelezettségüket a hadtengerészetben teljesíték. Ezen védkötelezettek azonban, ha hadtengerészetbeli szolgálati kötelezettségük teljesítése előtt, akár saját kérésükre, akár más oknál fogva, az állandó hadsereg valamely csapatjához vagy intézetéhez áttételnek, a két évi honvédkötelezettségnek szintén alá vannak vetve.

3. A honvédszolgálatra 12 évi tartammal köteleztetnek azon véd-kötelezettek, kik a rendes állítás útján a hadsereg (hadtengerészet) és a póttartalék részére megkivánt hadjuttalék fedezése után még besorozás alá kerülnek.

4. Az ugyanazon naptári évben a hadseregbe (hadtengerészetbe) vagy a honvédségbe besorozott egyének egy-egy ujonczozási évfolyamot képeznek, mely az állítás évről neveztetik.

6. §. Tényleges szolgálati kötelezettség.

1. A hadseregbe és a hadtengerészetbe beosztottak, kötelesek illető sorhadiszolgálatuk ideje alatt a tényleges szolgálatnak szakadatlanul, vagy ha annak befejezése előtt netán szabadságra bocsáttattak volna, a tényleges szolgálatra a katonai hatóságok részéről történendő behívásnak, minden időben eleget tenni. Kivétetnek:

a) minden törvényesen elismert egyház és vallásfelekezet papjelöltjei, valamint papnövendékei is, a mennyiben hittudományi (lelkészi) tanulmányokkal foglalkoznak, és pedig háboru idején is (41., 42. és 43. §§.);

b) a népiskolák tanítói és a tanítójelöltek (44. §.);

c) örökölt mezőgazdaságok tulajdonosai (45. és 148. §§.);

d) a hadi tengerészetbe beosztott szaktengerészek, kik azon feltételeknek, melyeknél fogva egy évi önkéntesekül felvétethetnének, meg nem felelnek, úgy szintén a hadtengerészetnél szolgáló gépészek is, kiknek tényleges szolgálattétele, technikai előismeretük és a hajóhadiszolgálatra való kiképzetésük számbavétele mellett egy év tartamára leszállítható;

e) tengerészek, kik a hadtengerészetbe soroztattak, és valamely belföldi tengerészeti vagy hajóépítési tanfolyamot hallgatnak, a tanidő tartamára (46. §.);

f) tisztek, kik e minőségben legalább egy évig tényleg szolgáltak, és kikre a 109. és 110. §§. határozata nem alkalmazható, a mennyiben saját kérésükre rendes illetményeik megszüntetése mellett, a tartalékba áttétetnek.

3. A katonai képzőintézetek növendékeinek tényleges szolgálati kötelezettségét szabályozó közelebbi határozatokat a XIV., az egy évi önkéntesek tényleges szolgálatát szabályozókat pedig a XVI-ik fejezet tartalmazza.

7. §. A póttartalék és az ebben való védkötelezettség, a családi tekintetekből felmentettek és elbocsátottak nyilvántartása.

1. A póttartalék a t.-cz. 13. §-ában megszabott létszámában a következőkből alakítandó:

a) a rendes ujonczállítás útján oda sorozott hadkötelezettek; és

b) oly utóegyénekből, kik előtteseik besorozása folytán, a hadseregből vagy hadtengerészetből elbocsátatnak.

2. A póttartalékhoz, illetőleg a honvédséghez utasítatnak nyilvántartás végett:

a) a 3-ik korosztályban ideiglen felmentettek, midőn e korosztályból kilépnek;

b) a családi viszonyaiknál fogva a hadseregből, a hadi tengerészetből vagy a honvédségből elbocsátottak, ha a harmadik korosztályban állanak vagy azt meghaladták, de 32 éves korukat el nem érték; és

c) családi viszonyaiknál fogva a póttartalék létszámából kilépő védkötelezettek.

3. Az 1. a) és b) pont szerint a póttartalékba osztottak, ha az első vagy a második korosztályhoz tartoznak, hadkötelezettségük fennmaradását tekintve (3. §.), csak ideiglen vannak oda beosztva.

A póttartalék állományába történt ideiglenes beosztásuknak ugyan a póttartalék jutalékára való visszahatását illető részletes határozványokat a 36. §. tartalmazza.

4. A póttartalék létszámába maradandólag beosztott védkötelezettek, betöltött 30-ik évükig, az ideiglen áthelyezettek pedig a legközelebbi rendes ujonczállításig vannak a sorhadi (hadtengerészeti) szolgálatra hivatva, és háboru esetében azon hézagok pótlására szólítandók be, melyek a háboru alatt a hadsereg (hadtengerészet) megszabott hadszámerejében támadnak. (166. §.)

5. A póttartalék létszámához tartozó azon védkötelezettek, kik 30. évüket meghaladták, két évi szolgálat-kötelezettséggel osztatnak a honvédségbe, miről bővebben a 166. §. szól; a póttartalékba nyilvántartás végett áthelyezett védkötelezettek pedig kitöltött 30. évükben a honvédség nyilvántartásába lépnek. (167. §.)

Második fejezet.

9. §. Hadkiegészítési hatóságok.

1. Katonai részről a hadkiegészítési kerületek parancsnokságai képezik az első, a hadfőparancsnokságok pedig a másodfoku hatóságot.

A közigazgatási közegek részéről teljesítendő ügyeknél esetről-esetre meghatározatik, vajjon azok a közigazgatási teendők ellátásával megbízott járásbeli főtisztviselők vagy helyetteseik, vagy a törvényhatóságok, vagy ezeknek a közigazgatás élén álló főtisztviselői vagy helyetteseik, vagy jelenleg a magyar kir. honvédelmi ministeriumnak a kir. biztos oldalán Kolozsvártt működő s ugyanannak alárendelt küldöttsége, vagy a zágrábi országos kormányhatóság által, önállólag, vagy a hadkiegészítési kerületi, illetőleg hadfőparancsnokságokkal egyetértve teljesítendők-e?

2. Legfelső fokozatban részint a magyar kir. honvédelmi, vagy a közös cs. kir. hadügyministerium önállólag, részint mindketten egyetértőleg határoznak, mely utóbbi esetben ez a kifejezés használatik: „ministeri eldöntés“.

3. A fentnevezett, valamint külön esetekben közreműködésre hivatott más hatóságoknak a hadkiegészítési ügyekben való hatásköre a jelen utasítás által állapittatik meg és kiterjed nemcsak a magyar korona országaiiban illetékes, hanem a területükön tartózkodó s a monarchia másik államában illetékes belföldiekre is, ezekre természetesen a rájuk nézve érvényes külön törvény értelmében.

4. A másodfoku hatóság bizottsági teendőit a felülvizsgáló bizottságok (84. §.), az elsőfoku hatóságait pedig a vegyes ujonczállító (sorozó) bizottságok (48., 83. §.) teljesítik.

5. Ha az 1. pontban elsorolt hadkiegészítési hatóságok részéről véleménykülönbségek merülnek fel s a kiegyezés nem sikerül: az ügy ministeri eldöntés alá bocsátandó.

MÁSODIK RÉSZ.

Rendes ujonczállítás.

Harmadik fejezet.

A rendes ujonczállítás végrehajtásának előmunkálatai. A hadkötelezettek összeírásának alapelvei. Eljárás az összeírásnál.

10. §. A rendes ujonczállításra szükséges előmunkálatok általában.

1. A rendes ujonczállítás végrehajtásának előmunkálatai a következő évben az ujonczállítás alá kerülő védkötelezettek kitudására és egyéb a rendes állítás előtt eszközzendő és annak végrehajtására szükséges intézkedéseket foglalják magukban.

Ezen intézkedések nevezetesen a következők:

- a) a hadkötelezettek összeírása;
- b) a sorsolás végbevitel és az ujonczállítási lajstromok elkészítése (IV. fejezet);
- c) a hadjutalék felosztása (V. fejezet) és
- d) az ujonczállítási bizottságok életbeléptetésének előmunkálatai, s azok utazási és ügyviteli tervezeteinek megállapítása. (VIII. fejezet.)

2. Az előmunkálatok, a tetteleg kiállítandó hadjutalékok törvényhozási megszavazásától függetlenül és a felsőbb fokozatu hadkiegészítési hatóságok különös parancsának bevárása nélkül, rendszerint a véderőről szóló törvényczikkben megállapított és a jelen utasításban meghatározott időszakokban foganatosítatnak.

11. §. Az első korosztálybeli hadkötelezettek összeírása az anyakönyvvezetők részéről.

1. A hivatalos anyakönyvvezetők a keresztelési és születési lajstromokból a hadkötelezett korba lépő ifjakról, községenkint elkülönítve, egyetlen név kihagyása nélkül, s az I. szám alatti minta szerint készítik a kivonatokat.

2. Ezen kivonatokba születési napjuk sora szerint, felvétetnek minden ugyanegy községben született azon férfnembeliek, az elhalálozottak is, kik a kivonatok készítése után következő naptári évben töltik, illetőleg töltének be életük 20-ik évét. (3. §.)

3. Az anyakönyvi kivonat átadása napjáig az abban megnevezett egyének sorában előfordult halálesetek, az e célra szánt rovatba jegyzendők, a mennyiben ez az anyakönyvvezetők részéről vezetett halálozási lajstromok nyomán megtörténhetik.

4. Ezen lajstromkivonatok minden év októberhó végéig beadandók.

*A születési, esketési és halálozási anyakönyvek vezetésére jogosított tábori lelkészek, a cs. és kir. közös hadügyi minister által, oda utasítottak: hogy a hadköteles korba lépő ifjakra vonatkozó anyakönyvi kivonatokat, az általuk vezetett születési anyakönyvek alapján, a védtörvényi utasítás 11-ik szakaszához képest, évről-évre állítsák össze.

Ezen anyakönyvi kivonatokat, azon hadkötelesekre nézve, a kiknek illetősége iránt semmi kétség sem forog fenn, a hadkiegészítési kerületi parancsnokság, a honossági járásokbeli szolgabírákhoz, illetőleg városi hatóságokhoz, azon célból fogja áttenni: hogy ezek az illető hadköteleseknek, mind a községenkénti összeírásai lajstromba, mind pedig az állítási lajstromba leendő felvételét eszközöljék.

Ha azonban a hadkötelesnek községi illetősége nincsen megállapítva, vagy kétség alá esik: az anyakönyvi kivonat, a hadkiegészítési kerületi parancsnokság által, a hadkötelesnek születési helye, vagy atyjának születési, s esetleg utolsó tartózkodási helye szerint illetékes járásbeli szolgabíróhoz, avagy városi hatósághoz, tétetik át; ez pedig, az ekként nyert adatok alapján, az illetékesség megállapítása végett, köteleztetik a további nyomozásokat és intézkedéseket haladék nélkül eszközlésbe venni.

Azon hadkötelesek irányában pedig, a kiknek atyjaik külföldi állampolgári kötelék alatt állanak, vagy a kiknek honosságuk iránt kétség forog fenn, a cs. és kir. közös hadügyminister által áttett anyakönyvi kivonatok és más adatok alapján, a maga útján általam fog intézkedés tétetni. (H. M. 1876: 6336. sz. r.)

12. §. Illetékesség a hadkötelezettség teljesítésére nézve.

1. Minden hadkötelezett azon (sorozó) járásban köteles jelentkezni, a melyben illetékes, illetőleg a melyben állandó megtelepedésre van jogosulva.

2. A hadkötelezettség teljesítésére vonatkozó illetékesség fölött a jelentkezési határidő kezdetének napja is határoz, olyformán, hogy az ujonczállítást megelőző év november hava 1-seje után nyert új illetékesség, csak az ezen ujonczállítás-évet követő rendes hadkiegészítésnél vétethetik tekintetbe.

3. Kétes illetékesség esetében az határoz, hogy a hadkötelezett a 2-ik pont alatt jelzett napon hol tartózkodik.

13. §. Felszólítás az összeírás végetti jelentkezésre.

1. A hadkötelezettek összeírásával megbízott helyhatóságok, illetőleg községelöljárók tartoznak évenként, jőeleve a jelentkezési határidő előtt, nyilvános falragaszok, ujságok, vagy helyben szokásos más módok által, a 3. és 15-ik §§-ok szerint összeírandó hadkötelezetteket, a törvény-szabta büntetésre figyelmeztetve, ezen utasítás 14. §-ában foglalt szabályok teljesítésére felhívni.

2. A jelentkezési kötelezettség, valamint egyáltalában a véderőről szóló törvényzikkből eredő köteleességek elmulasztása, a fentebbi felhívásnak, ugyszintén más hasonló felhívásoknak, vagy a törvényzikkből eredő kötelezettségeknek nem tudása által ki nem menthető.

3. A hadkötelezettek beírás végetti jelentkezése, ha szóval történik, a jelentkező jelenlétében azonnal az illető lajstromba (15 és 16-ik §§.) jegyzendő.

14. §. A hadkötelezettek jelentkezése az összeírásra.

1. A legközelebbi rendes ujonczállításra felhívott korosztályokban álló minden ifju tartozik magát beiratás végett, tartózkodási helye községi előljárójánál akár személyesen, akár írásban bejelenteni, habár tartózkodási helye nem volna is egyszersmind szülőhelye.

Ezen bejelentésnek (12. §.) a rendes ujonczállítást megelőző év november havában kell történni.

2. Ha ezen bejelentés nem a szülőhely vagy az állandó megtelepedési hely előljárójánál történik, az igazoló vagy utazási okmány is bemutatandó.

3. A mely hadkötelezettek szülő- vagy tartózkodási helyükről való ideiglenes távollétöknél vagy betegségöknél fogva akadályozva lennének magukat szóval vagy írásban bejelenteni, azok helyett a bejelentés szülei, gyámjaik vagy más meghatalmazott által történhetik.

4. A büntető, vizsgálati vagy fenyítő fogságban letartóztatott hadkötelezettek neveit, az összeíráshoz szükséges adatokkal együtt, az illető fogházi intézetek főnökei közlik a tartózkodási hely községi előljárójával.

5. Tényleges szolgálatban lévő katonáknak hadkötelezett életkorban álló és családi kötelékben élő rokonai, valamint az állandó hadsereg vagy hadtengerészet-igazgatóságnál szolgáló hadkötelezettek (3. és 4. §§.), szintugy mint minden más hadkötelezett, kötelezvék tartózkodási helyük előljárójánál személyesen vagy írásban jelentkezni. A katonai képzőintézetek hadkötelezett korosztályba lépő növendékeinek az illető intézet parancsnokai által történendő bejelentése a 4-dik pontban foglalt szabályok szerint történik.

15. §. A három korosztálybeli hadkötelezettek összeírása.

1. A hadkötelezettek összeírása a községelöljárók kötelessége és kiterjed nemcsak a községben illetékes, hanem az abban nem illetékes, de ott tartózkodó mindhárom korosztálybeli hadkötelezettekre is.

2. A községelöljárók a helyes és rendes összeírás eszközéseért olyképp felelősek, hogy siker nélkül megróvott szabálytalanságok esetében, az összeírás a törvényhatóság határozata folytán, a községi előljárónak vagy a hiba más elkövetőinek költségén, a járási főtisztviselő vagy helyettese által eszközölhető.

3. A községelöljárók a keresztelési (születési) lajstromkivonatok átvétele után, tartoznak azonnal tudomást szerezni az azokban megnevezett egyének tartózkodásáról és kipuhatolni, vajjon a községből eltá-

voztak nem haltak-e meg, nem nyertek-e engedélyt kiköltözésre, vagy nem lettek-e másutt illetékesekké? Ezen puhatolások eredménye a keresz-
telési (születési) lajstrom kivonatában (11. §.) megjegyzendő.

*A községenként eszközendő összeírások körüli eljárás tekintetében a H. M. 1873. évi október 8-án 37.131. sz. a. köteletségévé tette a törvényhatóságoknak, hogy a községek előljáróit a következőkre kötelezzék:

a) Ügyekezzenek meggyőződést szerezni a község előljárói, hogy az illető anyakönyvvezető, a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasításhoz mellékelt I. számú minta szerint szerkesztett anyakönyvi kivonatokba, a megfelelő évben született összes fiu-gyermekeket kivétel nélkül és pontosan bejegyezte.

b) Ügyekezzenek meggyőződést szerezni arról is, hogy az anyakönyv vezetője az általa bemutatott kivonatok, az elhaltak anyakönyvével összehasonlítani, s az időközben elhunytak elhalálzásának napját, hónapját és évét a kivonatok 4-ik rovatába beiktatni nem mulasztotta-e el.

c) Ha az anyakönyvi kivonatba felvett valamely egyénről, a kinek elhalálzása a halottak anyakönyvébe nincsen bevezetve, az állittatik, hogy az időközben elhalt volna: az erről tudomással bíró tanuk azonnal kihallgatandók, s az eredményhez képest, az illető egyéneknek a községi összeírás lajstromból való kitöröltetése iránt, a tanuvallomásokat tartalmazó jegyzőkönyv kíséretében, a járásbeli tisztviselőhöz teendő jelentés.

Azon esetben pedig, ha az ilyen egyének elhalálzása szemtanuk által nem volna ugyan bebizonyítható, de teljesen valószínűnek mutatkozik, ezen körülmény az összeírás lajstromba azzal a megjegyzéssel iktatandó be, hogy a szóban forgó egyén „állítólag elhalt“.

S ennek alapján és annyiban, a mennyiben azt indokoltnak találná, a járásbeli tisztviselőnek feladata lesz megtenni a további lépéseket, hogy a kérdéses egyének vagy életben létele, vagy halála megállapíthatassék, s az utóbbi esetben a hadkötelesek sorából leendő kitöröltetése, legalább a 2-ik, illetőleg 3-ik korosztályban eszközölthessék.

d) Kötelesek a községi előljárók azt is kipuhatolni, vajjon az anyakönyvi kivonatokba nincsen-e befoglalva egyik vagy másik és még életben lévő olyan hadköteles, a ki már hatósági engedély mellett kiköltözködvén, vagy más sorozó járáshoz tartozó községben nyervén illetőséget, nem tartozik többé azon községhez.

S eme puhatolások eredménye, a község előljárói által, az idegen illetőségi hadkötelesekről szerkesztett összeírás lajstrom 9-ik rovatába

jegyzendő be; az illetőségi hatóság pedig a járásbeli tisztviselő által azonnal megkeresendő, hogy a szóban forgó egyének előállittatását eszközölje.

e) Gondosan átvizsgálandók a községben létező, s bármintemü nyilvántartási, bejelentési, vagy letelepedési jegyzőkönyvek is, a melyek felvilágosításokat adhatnak a község kötelekébe felvett egyénekről; és az ekként kinyomozott hadkötelesek, vagy szülők családi értesítőiknek, vagy születési leveleiknek és más igazolványaiknak felmutatására szorítandók.

Az ezek részéről netalán nyilvánulandó engedetienség vagy mulasztás felől, a járásbeli tisztviselőhöz azonnal jelentés tétetik; s a járásbeli tisztviselő szintén azonnal megteszi a további intézkedéseket, és felhívja az előbbeni illetőségi hatóságokat, hogy vizsgálat útján szerezzenek tudomást a felől, vajjon született-e, s esetleg hány figyermekök született, korábbi illetőségeik helyén az ekként kinyomozott szülőknek, mielőtt mostani községi illetőségükbe felvették volna.

f) Figyelmet kell fordítaniok a községi előljáróknak arra is, vajjon nem maradt-e ki az összeírásból valamely hadköteles a miatt, mivel születésekor szülői más nevet viseltek, s akár ezek, akár maga a hadköteles neveiket megváltoztatták.

Ilyen esetben az összeírás lajstrom 16-ik, illetőleg 17-ik rovatába vezetendő rövid felvilágosítás mellett, a védköteles jelenlegi neve iktatatik be a 3-ik rovatba.

g) Elengedhetetlen kötelesek a községi előljáróknak, hogy az anyakönyvi kivonatok és jelentkezési lajstromokat, mind a régiebb, mind különösen az 1869-ik évi népszámlálás adataival pontosan hasonlítsák össze, és az összeírások kiegészítését ezen népszámlálási adatok alapján is eszközöljék.

h) Főként az idegen illetőségűek kinyomozhatása céljából a hadköteleseknek házról-házra való kitudakolása és összeírása se mulasztandó el.

Ha az elősorolt és minden irányban megkísérlett puhatolások daczára, mégis fordulnának elő az anyakönyvi kivonatokban olyan egyének, a kik felől a községi előljárók nem szerezhetek bővebb tudomást, mint azt, hogy azok ama három év egyikében, a melyeknek szülöttjei vannak felhiva védkötelezettségük teljesítésére, a községben születtek: ezekre nézve a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás és e szabályos rendeletek ide vonatkozó pontjainak módosításával, a községek előljárói, illetőleg a törvényhatóságok tisztviselői által az alább megírt eljárás követendő. Nevezetesen:

1. Mindenek előtt, az illető anyakönyvvezetőktől és a községi előjárók által, beveendő az ilyen egyénekre vonatkozó keresztlevelek, vagy születési bizonyítványok.

S ha ezekből tisztán kivehető a szülőknek, s esetleg az anyának születési avagy illetőségi helye: a kérdéses egyén, ekkénti illetősége szerint, a községi előjárók által az idegen illetőségi hadkötelesek lajstromába veendő fel; s a lajstrom illető számához csatolandó a keresztlevél vagy születési bizonyítvány is, a melyet azután a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 20-ik szakasza 1-ső pontjának a) alatti bekezdéséhez képest, a járásbeli tisztviselő az illetékes járás tisztviselőjéhez tartozik átküldeni.

2. Ha a szülőknek születési vagy illetőségi helye az anyakönyvből, s az ezzel egyezően kiállított keresztlevél vagy születési bizonyítvány tartalmából nem volna kitudható: a községi előjáróknak áll kötelességükben, részint a községi jegyzőkönyveknek, részint más adatoknak alapján, tisztába hozni és kimutatni azon körülményt, hogy a kérdéses egyénnek szülői, s következésképen maga az összeírott és teljesen ismeretlennek állított egyén is ez utóbbinak születési helyén soha nem bírtak illetőséggel; hanem a szülők, a miként ez az iparosoknál, napszámosoknál, cselédeknek és más hasonló foglalkozásuaknál is szokásban van, csak ideiglenesen tartózkodtak a községben, a hol az összeírt egyén született és hová s mikor lett eltávozásuk, vagy jelenlegi hollétük egyáltalában nincsen tudva.

3. Azon kérdésre nézve, vajjon az ily összeírottak szülői mikor és honnan jöttek a községbe, s mikor és hová távoztak onnan, s vajjon gyaníthatólag hol tartózkodnak akár magok a szülők, akár összeírott fiaik, a netalán létező keresztülők, szomszédok és más tanúk is kihallgatandók.

Ezen kihallgatásokat s azok eredményének jegyzőkönyvbe foglalását azon községi bizottságok eszközlik: a melyek a H. M. 1870-ik évi október 5-éről 30.000 sz. a. kelt körrendeletének 23-ik pontjához képest, a törvénytelenül távollévők jegyzékének átvizsgálására és azoknak kipuhatólására vannak hivatva.

E rendelet szerint minden községben vagy városban és pedig, a mennyiben lehetséges, a törvényhatóság valamely tisztviselőjének személyes vezetése alatt külön bizottság alakítandó.

Ezen bizottságnak feladata lesz:

a) a távollévők névsorát átvizsgálni, s az olyanokat, a kik netán a névsorból kimaradtak volna, tudomásuk szerint abba beiktatni;

b) az olyan távollétról, a kiknek elhalálozásáról biztos tudomással bírnak, vagy a kik teljesen és általában ismeretleneknek bizonyultak be, külön jegyzéket készíteni;

c) az egyes távollévőknek holléte és tartózkodási helye iránt mindazokat, a kik erre nézve értesülve lehetnek és így a rokonokat is, egyenkint és hivatalból kihallgatni és a vallomásokat jegyzőkönyvbe foglalni.

4. Ha a kérdéses összeírottaknak és szülőknek származásáról, jelenlegi tartózkodásáról, vagy eshetőleg elhunytáról, ez uton sem lehetne tudomást szerezni; s ha e mellett előlegesen és kellőleg meg van állapítva az, hogy a szülők sem nem születtek, sem soha illetőséggel nem bírtak a községben: az anyakönyvi kivonatokban foglalt ilyen egyének nevei sem a községben illetékes, sem az idegen illetőségű hadkötelesek összeírási lajstromaiba nem veendő fel; hanem azok számára „teljesen ismeretlenek lajstroma“-nak neve alatt, önálló és elkülönített lajstrom vezetendő; s ahhoz egyfelől és pedig az illető folyó számok alatt, a keresztlevelek vagy születési bizonyítványok, s másfelől a községi bizottsági jegyzőkönyvek is melléklendők.

Az ekként felszerelt lajstrom, a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 15-ik szakasza 4-ik pontjának a) és b) alatti bekezdéseiben elrendelt összeírási lajstromokkal együtt, a járásbeli tisztviselőhöz küldetik be.

5. A sorozó járásbeli tisztviselő, mind ezen lajstromot, mind az ahhoz kapcsolt bizottsági jegyzőkönyveket és okiratokat szintén átvizsgálván: a netán mutatkozó hiányok utánpótlásáról gondoskodik s a teljesen ismeretlenek lajstromát megállapítja.

S az ekként bebizonyult teljesen ismeretlenek nem veendő fel többé a korosztályonként összeírt és felhívott azon hadkötelesek közé, a kiknek számát az ujonczkivétel alapjául évenként tartoznak a törvényhatóságok bejelenteni.

6. A teljesen ismeretlenek lajstroma, csatolmányaival együtt, évenként a sorozó bizottsághoz is bemutatattatik.

A sorozó bizottság pedig, egyes kísérletek gyanánt, kérdéseket intéz az illető községből a sorozásra felhívott hadköteles ifjakhoz: vajjon van-e bárminemű tudomásuk a teljesen ismeretlenek közé iktatott egyik vagy másik egyénről.

7. Ha a sorozó bizottság kísérletei folytán sem volt felvilágosítás szerezhető: ezen körülmény a sorozó bizottság polgári elnöke által feljegyztetik a lajstromra és annak aláírásával igazoltatik.

8. Azon esetben, ha az említett kísérletek sikerre vezettek, az ezen uton nyert értesülések a felvilágosítást adó egyének neveivel együtt, szintén a sorozó bizottság polgári elnöke által iratnak be a lajstromba.

S ezen értesülések alapján a járásbeli tisztviselő azonnal végrehajtja a további nyomozásokat, és jelentést tesz az eredményről a törvényhatóság első tisztviselőjéhez: a kinek feladata lesz az ily uton kipuhalt védkötelesnek utóállittatását, illetőségi járásának javára eszközölni.

9. Az évenkénti fősorozás bevégezése után a teljesen ismeretlenek lajstromai, kellő köröztetés végett, a járásbeli tisztviselő által a törvényhatóság első tisztviselőjéhez tétetnek át.

10. A teljesen ismeretleneknek bizonyult egyének részére, vagy azok helyett, sorszámok nem lesznek huzandók.

11. Önként érthető az is, hogy a teljesen ismeretlenek sem az állítási lajstromba, sem a távollévő hadkötelesekről a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 97-ik szakasza értelmében vezetett jegyzékekbe nem veendők fel.

Mindazok, a kik ezek közül teljesen ismeretleneknek bizonyulnak be, szintén kihagyandók lesznek a hadkötelesek korosztályonkénti számát tartalmazó és a hadjutalékok kivetésének alapjául felterjesztendő kimutatásokból.

12. Általános szabályul tekintendő azonban az: hogy az olyan összeírottak, a kiknek szülőik szintén azon községben születtek, vagy abban illetőséget nyertek, még azon esetben sem tartathatnak teljesen ismeretleneknek, ha jelenlegi életbenlétük vagy tartózkodásuk nincsen is tudva.

Az ilyen egyének tehát a községbeli illetőségük lajstromaiba mindaddig felveendők és a felhívott hadköteleseknek számába mindaddig befoglalandók, a míg elhalálozásuk vagy más községben lett letelepedésük nem igazoltatik.

13. Azon kimutatásba, melynél fogva a korosztályonként összeírt hadköteleseknek számáról az ujonczkivetés alapjául évenként jelentés tétetik, az „észrevétel“ rovata alatt és korosztályok szerint elkülönítve, be lesz iktatandó a teljesen ismeretlen és e miatt a felhívott hadkötelesek közül kihagyott egyének száma is.

Míthogy pedig gyakrabban fordultak elő esetek, a melyek szerint azok, a kik egyik járásban teljesen ismeretlenek gyanánt irattak össze, a szomszéd járásokban vagy önként jelentkeztek, vagy más uton vétettek fel a hadkötelesek közé.

Mielőtt tehát a teljesen ismeretlenek lajstromainak köröztetése, a fősorozás bevégezése után, eszközöltetnék: a járásokbeli tisztviselők ezen lajstromokat, mindjárt az összeírás bevégezésével, a szomszéd sorozó

járások, illetőleg törvényhatóságok tisztviselőihez, a végett fogják előlegesen áttenni, hogy ekként az összeírási lajstromok kölcsönösen átnézhetők és az egyik helyen teljesen ismeretlenek, s a másik helyen felhívott hadkötelesek gyanánt összeírt egyének kipuhathatók legyenek. (H. M. 1874. szept. 24. 40.000. sz.)

A B. M. 1875. évi 4043. sz. r. szerint a teljesen ismeretlen és ez okból a hadkötelesek összeírásába fel nem vehető egyének, valamint a sorozáson meg nem jelent és törvényellenesen távollévő hadkötelesek köröztetése, országszerte a rendőrségi közlöny útján a belügyministerium által eszközöltetik s ezek kimutatása oda terjesztendő fel.

4. Ezen lajstrom-kivonatok, továbbá a hadkötelezettek személyes jelentkezései (14. §.), és a községekben illetékes vagy nem illetékes, és ott tartózkodó hadkötelezettek iránt, a községelöljárók részéről eszközöndő nyomozások alapján külön-külön lajstromok készítettnek:

a) a községben illetékes hadkötelezettekről, az előirt minta szerint; és

b) a községben nem illetékes, de ott tartózkodó mindhárom korosztálybeli hadkötelezettekről az előirt minta szerint. (Lásd fent a 3. pont alatt a teljesen ismeretlenek lajstromát.)

5. A községben illetékes hadkötelezettek lajstromába nemcsak azok iktatandók, kik:

a) a községben születtek és ugyanott laknak, hanem

b) azok is, kik a községben születtek ugyan, de onnan községi illetőségük elvesztése nélkül távol vannak; és végre

c) kik a községben mint idegenek letelepedtek és már ott illetékesek.

6. A 2-ik és 3-ik korosztálybeli ezen hadkötelezettek nézve a megelőző rendes ujonczállítás alkalmával készített lajstrom kiigazítása is elégséges.

7. Az illetékes hadkötelezettek lajstromából senkit sem szabad kihagyni, még az esetben sem, ha az illető a hadseregben, hadtengerészetben, vagy a honvédségben szolgálna, avagy ezek kötelékéből már elbocsátatott volna; ezen lajstromba még az előbbi rendes ujonczállításnál fölmentett és bármi módon osztályozott, valamint a póttartalék létszámába sorozott hadkötelezett korosztályu egyének is beiktatandók; ellenben a kereszteleési (születési) lajstromokban részint az anyakönyvvezetők, részint a községelöljárók részéről elhaltakul feljegyzett, ugysintén az engedélylyel kiköltözött vagy más községben illetőséget nyert hadkötelezettek a lajstromba be nem vezetendők.

8. Oly körülmények, melyek a hadkötelezetteknek e részbeli kötelezettségük teljesítésére történendő behívása tekintetében fontossággal bírnak, például ha a hadkötelezett vizsgálati vagy fegyintézeti fogságban vagy bűnvádi elővizsgálat alatt, habár szabad lábon, vagy pedig távol van, a lajstromban világosan és röviden kiteendők.

A hadkötelezettekre nézve, a kik valamely év utolsó napjaiban születtek ugyan, de csakis a következő év első napjaiban kereszteltettek meg, illetőleg jegyeztettek be a születési anyakönyvbe, az anyakönyvi kivonatok készítésénél a születés s nem a keresztelés vagy bejegyzés éve veendő tekintetbe. (H. M. 1872. okt. 1. 35.500 sz. rendelet.)

Oly községekben, a melyekben az egyházi anyakönyvek, a régibb évekből vagy éppen nem léteznek, vagy csak hiányosan maradtak fenn, a népszámlálás alkalmával történt hibás bejelentések vagy más téves adatok alapján gyakran iratnak össze oly egyének, a kik a valóságos hadköteles kort még nem érték el. Az ilyenek azután folytonosan gyöngéknek és kifejeletleneknek találtatván, idő előtt, s életkoruk 20-ik éve körül lépnek ki a harmadik korosztályból és menekülnek a hadkötelezettség alól, holott valósággal csak akkor tájban jutottak a hadköteles korba, s egy-két év múlva, vagyis a rendes időben már alkalmasaknak mutatkoznak. Különösen egyik sorozó eljárásban, az oda kiküldött minis-teri biztos jelentése szerint, oly nagy mértékben fordult elő e szabálytalanság, hogy a hadkötelesek gyanánt összeirt egyének nevezetes részének évekkal fiatalabb voltát maga a sorozó bizottság volt kénytelen megállapítani, s az állítási lajstromba bejegyezni.

Utasítandók tehát a tisztviselők, hogy azon községben, a hol egykoru egyházi anyakönyvek hiányzanak, általában s azon hadkötelesekre nézve, a kiknek életkoruk nem biztos anyakönyvi kivonatokkal mutat-
tatik ki, egyenként is, előleges és alapos vizsgálatokat vigyenek véghez, s az összeirt egyének valódi életkorát, tanuvallomások és más hiteles adatok nyomán hozzák tisztába; és így az állítási lajstromokba, a vizsgálati iratok melléklésével, csakis a valódi hadköteles korban állókat iktassák be, s az ifjabbakat az illető évek és korosztályok számára vegyék előjegyzésbe. (H. M. 1872. 35.500 sz.)

16. §. Az idegen hadkötelezettek összeírása.

1. A községben tartózkodó, de ott nem illetékes mind a három korosztályu hadkötelezettek összeírása a 15. §-ban foglalt elvileges szabályok szerint a hadkötelezettek jelentkezése, és a községelöljárók részéről hivatalból teendő nyomozások alapján történik.

2. Ha a hadkötelezetteknek nincs érvényes igazoló okmánya, ezen körülmény a lajstrom illető rovatában megjegyzendő; ha ezen eset oly hadkötelezettet illet, a kinek korosztálya egyszer már ujonczállítás alatt volt, a községelöljáró az „észrevétel“ rovatban megjegyezni tartozik, mily módon felelt meg az illető vallomása szerint hadkötelezettségének?

3. Idegen hadkötelezetteknek jelentkezésük alkalmával a 18-ik §. alatti szabályok megmagyarázandók, és azon esetben, ha előállításuk fogyanosítását tartózkodási helyükön szorgalmaznák, azonban azt kieszközölni képesek nem volnának, hivatalbeli közbenjárásban részesítendők.

4. Oly idegen hadkötelezettek egyébiránt, kik tartózkodási járásukban fogyanosítandó előállításukat szorgalmazták, ha netán tartózkodási helyük változtatására kényszerülnének, új tartózkodási helyük feljelentésére kötelezendők.

17. §. Folyamodványok ideiglenes fölmentésért (reclamatiók) és a tényleges szolgálati kötelezettség alóli mentesítésért.

1. Segélyezésre szorult rokonok vagy ezeknek meghatalmazottjai, kik valamely hadkötelezettek ideiglenes fölmentését, valamint azon hadkötelezettek is, kik a tényleges szolgálati kötelezettség alóli mentesítés kedvezményét szorgalmazzák, az ilyenü kedvezmények indokolására szolgáló viszonyokat a községbeli összeírás idejében, vagy legkésőbb a rendes ujonczállításakor igazolni tartoznak, mely esetben azonban a következő szabály alkalmazásának teszik ki magukat.

2. Ha csak az ujonczállításakor előterjesztett, ideiglenes fölmentés (reclamatio) iránti kérelem, a mellékelte igazolványok elégtelensége miatt elutasítatik, az illetőnek, esetleg megtörtént előállítás után, az ideiglenes fölmentésre kétségtelenül és tökéletesen kimutatott igénye csakis azon feltételek alatt teljesíthető, melyek törvénytelen ujonczállítás címéből lehető katonaelbocsajtásoknál érvényesek (159. §.), mely esetben, ha a törvénytelen állítás által a közös hadi pénztár, vagy a honvédelmi ministerium javadalmazása költségekkel terheltetnék, kárpótlásul az e részben hibás egyéntől húsz forintnyi általány hajtandó be.

Ha azonban a kérelem a tényleges szolgálati kötelezettség alóli mentesítés kedvezményére vonatkozik; ez utólag csak azon esetben vehető tekintetbe, ha a mulasztás rendkívüli körülmények által igazoltatik.

3. E szabály akkor is alkalmazandó, ha az érdekelt fél az összeírás alkalmával az ideiglenes fölmentés, illetőleg a tényleges szolgálati

kötelezettség alóli mentesítés iránt beadott kérelmét a járási főtisztviselő részéről szükségesnek mondott okmányokkal kiegészíteni elmulasztotta.

4. A község-előljárók ilyenmü mulasztások kikerülése tekintetéből a 13. §. értelmében eszközendő felhívások alkalmával az illetőket általánosságban figyelmeztetni tartoznak, hogy a törvényszerűleg engedélyezhető kedvezmények elnyerésére netán létező igények indokolására szükséges okmányokat, annak idejében adják be; kötelesek továbbá e beadott okmányokat a lajstromokhoz csatolni, és ennek megtörténtét az okmányok számának kitétele mellett azokban megjegyezni.

18. §. Idegen hadkötelezettek folyamodása tartózkodási kerületük ujonczállítási bizottsága elé történendő állításuk iránt.

1. Bár ezen kötelezettséget a 12-ik §. szerint minden hadkötelezett szülőföldre ujonczállítási járásában tartozik teljesíteni, és az 52-ik §. szerint a rendes ujonczállításra ugyanazon járásban tartozik mejelelni, mindazonáltal a tartózkodási helyük kerületében történendő ujonczállításra az engedély megadható:

a) a más kerületben megtelepedett vagy állandóan alkalmazott hadkötelezetteknek; ugyszintén

b) szolgálatban, munkában és egyéb keresetben huzamosan távollévő hadkötelezetteknek, ha szolgálat, gazdaság, vagy iparüzlet folytatására szükséges voltak a községelőjáró által bizonyítvák, vagy hitelesen kimutattatik, hogy a hadkötelezettek a szülőföldi kerületükbe való utazás költségeit sajátjukból fedezni nem képesek; végre

c) a rendes és nyilvános tanulóknak.

2. Hadkötelezetteknek, kik kimutatott szükség folytán az ujonczállítás kezdetét meghaladó időre nyertek engedélyt külföldi utazásra és hadkötelezettségüknek oly kerületben kívánnak eleget tenni, mely tartózkodási helyükhöz közelebb esik, mint a szülőföldi ujonczállítási járás, ezen kedvezményben az 1-ső pontban foglalt feltételek alatt részesíthetők.

3. Ily engedélyek megadására a benyújtott igazolványok megvizsgálása és a méltányosság mérlegbevetése után, azon járás főtisztviselője van felhatalmazva, hol a hadkötelezettnek illetékes községe fekszik.

4. A fentemlitett igazolványok az összeírás végetti jelentkezés alkalmával az idegen hadkötelezett részéről, a községelőjárónak átadandók, ez pedig tartozik az okmányokat az illető lajstromokhoz mellékelni, és ennek megtörténtét a lajstrom jegyzeti rovatában felemlíteni.

19. §. A hadkötelezettek községbeli összeírásának befejezése.

1. A hadkötelezettek községbeli összeírása november utolsó napján befejezendő, s a községelőjárók tartoznak ezen lajstromokat felülvizsgálva, netalán kiegészítve és kiigazítva legfeljebb december 10-dik napjáig a járási főtisztviselőnek előterjeszteni.

2. Az illetékes hadkötelezettek lajstromához, mely két példányban készítendő el, valamint az idegen hadkötelezettekéről szóló lajstromhoz csatolandók az ideiglenes felmentés (reklamációk), a tényleges szolgálati kötelezettség alóli mentesítés igényét vagy a tartózkodás helyén leendő ujonczállítást igazoló beadványok. Az illetékes hadkötelezettek lajstromaihoz azonkívül még az anyakönyvi kivonatok is melléklendők.

20. §. A községbeli lajstromok megvizsgálása és kiegészítése a járási főtisztviselő által.

1. A járási főtisztviselő köteles:

a) az idegen hadkötelezetteknek beérkezett lajstromaiból ujonczállítási kerületek szerint elkülönített kivonatokat szerkeszteni és ezeket a hozzá tartozó okmányokkal együtt az illetékes járási főtisztviselőknak megküldeni;

b) a helybeli illetékességű hadkötelezettekéről szóló lajstromokat pedig a keresztelési (születési) lajstrom-kivonatokkal, a népszámlálási összeírásokkal, a hadseregbe (hadtengerészetbe) önként beállott egyénekre nézve az ebbeli előjegyzetekkel, továbbá a második és harmadik korosztálybeliekre nézve a megelőző rendes ujonczállítások, állítási és utóállítási lajstromaival egybehasonlítván, megvizsgálni s a netán előforduló hiányokat kijavítani, és

c) a megelőző ujonczállításoknál a hadseregbe, hadtengerészetbe vagy honvédségbe besorozottakat, vagy e tekintetben előjegyzetteket és az immár második és harmadik korosztálybeli hadkötelezettek közül ujonczállítási lajstromból kitorlésre osztályozottakat, a lajstromokban megjegyezni.

E megjegyzésnek az ujonczállítási évet, a végzést (a testi hiány megnevezése nélkül), illetőleg azon ujonczállítási évet, midőn az illető távol volt, végre azt kell tartalmaznia, vajjon utóállítás tekintetében a hadsereg (hadtengerészet), vagy a honvédség részére van előjegyezve.

Ha másutt tartózkodó hadkötelezettek lajstromai a tartózkodási vagyis idegen járásból küldetnek meg a honossági járásba; ezen járás főtisztviselője ezek nyomán igazítja és egészíti ki a lajstromokat, a tar-

tózkodási kerületben leendő ujonczállítási engedélyt kérvényező folyamodványokat a 18. §. értelmében azonnal elintézi, és az e részben megadott vagy meg nem adott engedélyt a lajstrom 17-ik rovatában megjelöli. (Lásd még az 1873. 37.131 sz. rendelet 5—14. pontját s az 1874. 4.000 sz. rendelet 6. pontját a 15. §. alatt a 34. lapon.)

21. §. A lajstromok kihirdetése a községekben.

1. A kiigazított lajstrom egy kiadványa a járási főtisztviselő részéről az illető községben azon megjegyzéssel lesz kihirdetendő, hogy mindaz, a ki:

- a) valamely kihagyást, vagy téves beírást feljelenteni, vagy
- b) valamely hadkötelezettnek ideiglenes felmentés, vagy a tényleges szolgálat alóli mentesítés iránti folyamodványa ellen kíván felszólalni, jogositva van, ezt a járási főtisztnél, az utóbbi által a közlekedési viszonyok szerint meghatározandó idő alatt bejelenteni és indokoltságát igazolni.

2. A kik ideiglenes felmentés, vagy a tényleges szolgálat-kötelezettség alóli mentesítés iránti folyamodványokat nyújtottak be, értesítendő, hogy mily igazolványok hiányoznak még, a melyekre szükség van. Ha az ideiglenes felmentési kérvény felett hozandó végzés a felmentendő rokonainak orvosi bizottság előtt történendő megvizsgálásától függ, ezek figyelmeztetendők, hogy az ujonczállítási bizottság előtt meg kellend jelenniök.

3. Gondoskodni kell, hogy minden érdekelt fél, kinek komoly szándéka, jogait megóvni és kötelességeit teljesíteni, a lajstrom tartalmáról tudomást szerezzen vagy legalább szerezhessen.

E végre minden községben a kihirdetésre megkívánt legcélszerűbb mód alkalmazandó.

Midőn a lajstromok a község háznál megtekintés végett kitétettek, — a közzétételnek, a községben kihirdetendő — legalább nyolcz napon át kell tartani.

22. §. Eljárás az összeírás, a felmentés, vagy a tényleges szolgálati kötelezettség alóli mentesítés iránti beadványok ellen tett felszólalásoknál.

1. A járási főtisztviselő által kiszabott határidő (21. §. 1. pont) alatt kihagyások vagy téves bejegyzések iránt személyesen vagy írásban tett feljelentések, valamint a felmentési kérvények, vagy egyéb törvényes kedvezmények engedélyezésére irányzott igények ellen tett felszólalások

a járási főtisztviselő részéről, a mennyiben szükséges, az illető községi előljárók hozzájárulásával megvizsgálandók.

2. Az ily feljelentés vagy felszólalás alaposságának kiderülése esetében a lajstromok kijavítandók, az ellenkező esetben pedig a félnek tudtára adandó, kinek egyébiránt jogában áll a törvényhatósághoz folyamodni; a szab. királyi és ezekkel egyenjogu városokra nézve e részben a honvédelmi ministerium, illetőleg annak kolozsvári küldöttsége, ugy a zágrábi kormányhatóság határoz. A mennyiben azonban felmentési kérvények vagy egyéb törvényes kedvezmények megadása iránti igények ellen történtek volna felszólalások, nyomozások eszközzendők és az eredmény az e részbeni határozatra hivatott ujonczállítási bizottság tudomására hozandó.

A járási főtisztviselő általában köteles a felmentési kérvények vagy egyéb törvényesen megengedhető kedvezmények elnyerésére czélzó igények felett, ha a bemutatott igazolványok nem egészen kétségtelenek, nyomozásokat indítani, és oly módon folytatni, hogy az ujonczállítási bizottság teljes biztossággal határozhasson.

Negyedik fejezet.

Sorshuzás, sorshuzási eljárás, sorshuzási és állítási lajstrom.

23. §. A sorshuzás czélja, a sorshuzási jog elvesztése, utósorshuzás.

1. A sorshuzásnak czélja, meghatározni a sorrendet, mely szerint a hadkötelezettek saját korosztályukban a hadseregbe (hadtengerészetbe) besoroztatnak, a póttartalékba vagy a honvédségbe beosztatnak.

2. A sorshuzásban részt vesznek, az első ízben ujonczállítás alá jutó korosztály valamennyi hadkötelezettjei.

3. A kihuzott sorsszám a hadkötelezetre nézve, a hadkötelezettség egész tartama alatt — s e szerint a magasabb korosztályokban is — érvényes.

4. A katonai képzőintézetek hadkötelezett növendékei sorsot nem huznak.

5. A hivatalból (103., 106—107. §§.) ujonczállítás alá jutó egyének elvesztik sorshuzási jogosultságukat, illetőleg azon jogosultságot, mely rájuk nézve az előbb huzott sorsszámból származnék.

6. Hadkötelezettek, kik megváltoztatják illetőségük helyét, azon állítás után, a hol sorsot huztak (12. §.), új illetőségi kerületükben a második, illetőleg harmadik korosztályban, az előbbi kerületükben huzott

sorsszám szerint, és pedig a 28-ik §. 1. pont alatti szabálynak megfelelőleg, az új illetőségi kerületnek egyenlő sorsszáma elé sorolandók, az esetben, ha az utóbbi sors tulajdonosa az ujonczállítási lajstromba még felveendő.

7. Hadkötelezettek, kik bármely okból saját korosztályuk sorshuzásánál részt nem vevén, utólag, vagy magasabb korosztályokban jutnak ujonczállítási alá, a nélkül, hogy állítás alá hivatalból esnének, utósortshuzás alá vonandók.

24. §. Sorshuzási lajstrom.

1. Nyomban a lajstromoknak a községekben történt kihirdetése után, a járásbeli főtisztviselők a sorshuzási lajstromot a IV. szám alatti minta szerint elkészítik. Erre alapul szolgálnak a járásban honilletékes hadkötelezettek községbeli lajstromai.

2. A sorshuzási lajstrom tartalmazza az ugyanazon ujonczállítási járás valamennyi sorshuzásra jogosult első korosztálybeli hadkötelezettjeit családi nevek betűrende szerint, legyenek azok akár szülőföldükön jelen, akár távol, s az ideiglenes fölmentést akár kérték legyen, akár nem. Egyenlő családi neveknél a kereszt- vagy előnév, ha pedig ez is egyenlő, a születés napja határoz.

25. §. A sorshuzás időpontjának meghatározása.

1. A sorshuzás minden ujonczállítási kerületben az állítás kezdete előtt történik, de nem korábban, mint az állítási lajstrom teljes elkészítésére szükséges.

2. A sorshuzás napja a járási főtisztviselő által a községekben legalább 8 nappal előbb nyilvános falragaszok által, vagy helyi szokás szerint másképp kihirdetendő. A személyes megjelenés a hadkötelezettek szabad tetszésétől függ.

26. §. Eljárás a sorshuzásnál.

1. A sorshuzást a járási főtisztviselő vagy helyettese, a község-elöljárók vagy helyetteseik jelenlétében vezeti.

2. A sorshuzásnál mindenki jelen lehet; ha azonban a gyülekezés helyén mindnyájan, kik megjelentek, el nem férnének, az elsőbbség mindazonáltal a sorshuzásra meghívott egyének szüleit és gyámjait illeti.

3. A sorshuzás foganatosítása céljából, a betűsorozatnak valamennyi betűi egyenlő színű és egyforma nagyságu czédulákra iratnak,

és összegöngyölítve egy asztalra tett, át nem látszó szabadon álló öblönybe tétetnek.

A legidősb községelöljáró kihuz egy czédulát, melynek betűjétől kezdve a nevek betűsorozatos rendben a Z betűig, azután pedig előlről a legelsőzör kihuzott betűig sorshuzás végett felhivandók. Ezen legelőbb kihuzott betű, a lajstromnak jegyzeti rovatában megjelölendő.

4. Ezután a folyó számok 1-től kezdve ugyanannyi egyszínű és egyforma nagyságu sorshuzási czédulákra iratnak, a hány első osztályu sorshuzási jogosultak összeírva, mire ezen czédulák egyenkint összegöngyölítve az asztalon lévő öblönybe tétetnek; tiz-tiz bedobott czédula után pedig az öblöny föl-fölrázatik.

A czédulák egészen egyenlő fatokokba is tehetők, vagy a czédulák helyett kis félgolyók is használhatók, melyeknek lapos felére van a szám írva.

5. Minden felhívott egy-egy sorshuzási czédulát húz, melynek száma szerint ő az ujonczállítási alá kerül, ha nem akarna maga húzni, vagy jelen nem volna, helyettese vagy más, kit a sorshuzás vezetője kijelöl, huzza a sorsszámot.

Ki a czédulát kihuzta, számát fennhangon fölolvassa, vagy egy általa választott egyén által fölolvastatja, azután a sorshuzás vezetőjének átadja, ki is e számot a sorshuzási lajstromba írja vagy iratja.

27. §. Eljárás az utósortshuzásnál.

1. Az utósortshuzásnál az illető annyi szám közül húz egyet, a hány szám saját korosztályának általános sorshuzásánál előfordult. Ezen sorsszám, az általános sorshuzásnál kihuzott azonos sorsszámnak, tört számmal, eleibe teendő.

2. Utósortshuzások a következő rendes ujonczállítási bevétele nélkül a járási főtisztviselő előtt azonnal eszközözendők, és ezekhez azon községnek, hol az utósortshuzás történik, két-két képviselője behivandó.

28. §. Az ujonczállítási lajstrom.

1. A sorshuzás bevétele után a járási főtisztviselő az V. szám alatti minta szerint, az ujonczállítási kerület állítási lajstromát két példányban elkészíti: az egyiket saját hivatalos használatára, a másikat a had- (hadtengerészet) kiegészítési kerület parancsnoksága részére.

Az ujonczállítási lajstrom szerkesztésének alapjául az ujonczállítási járásban illetékes hadkötelezetteknek községbeli lajstromai és a sorshuzási lajstrom szolgálnak.

2. Az ujonczállítási lajstrom következő módon osztandó fel:

A) az ujonczállításra hivatalból előjegyzettek (102., 104.—106. §§.) mind a 17. évfolyamra és pedig évfolyamok, illetőleg korosztályok szerint sorozva, de csak a mennyiben ezen előjegyzettek a bekövetkezendő rendes ujonczállításnál jelen vannak;

B) a bekövetkezendő rendes ujonczállításnál sorshuzási rend szerint utóállítás alá kerülő hadkötelezettek évfolyamok szerint elkülönítve, a mennyiben sorsszámuk és azon rendes ujonczállítás eredményéhez képest, melynek részére utóállítandók, a hadseregbe (had-tengerészetbe), vagy a honvédségbe lesznek sorozandók, vagy állandóan a póttartalékba osztandók;

C) valamennyi első korosztálybeliek sorsszámuk rendje szerint, akár otthon, akár távol vannak, s akár folyamodtak az ideiglenes felmentésért, akár nem, továbbá

D) a második korosztálybeliek, végre

E) a harmadik korosztálybeliek: mindkét osztályban, ki nem hagyva a póttartalékba ideiglen beosztott hadkötelezetteket, az első korosztályban, illetőleg utólag huzott sorsszám rendje szerint.

3. Az *A)* és *B)* osztályok névsora végén, további beírásokra tér hagyandó.

4. Az ujonczállítási lajstromba, nevezetesen:

a *C)*, *D)* és *E)* alatti osztályokba fel nem veendőek:

a) törvényes szolgálati kötelezettséggel már a hadseregben, vagy a haditengerészetben szolgáló egyének;

a *D)* és *E)* osztályokba fel nem veendőek:

b) a megelőző két ujonczállításnál, midőn ezen korosztálynak kötelezve voltak, a honvédséghez besorozottak;

c) az ujonczállítási bizottság határozata folytán az állítási lajstromból kitörölendők; végre

d) a sorsszám és azon rendes ujonczállítás állása szerint, melyhez utóállítandók, a hadseregbe (had-tengerészetbe), vagy a honvédségbe törölendő besorozásuk végett előjegyzésben maradt távollevők.

A *D)* és *E)* osztályokból ellenben ki nem hagyhatók azok, kik a sorsszám szerint és az ujonczállítás eredményéhez képest, hol jelen nem voltak, a póttartalékba ideiglen beosztottak létszámába tartoznak, feltéve, hogy hivatalból nem esnek ujonczállítás alá.

E körülmény azonban az ujonczállítási lajstrom 14-ik rovatában megjegyzendő.

*Az állítási lajstrom alaki szerkesztésének szabályait a H. M. 1874. szept. 24. 40.000. sz. a. kelt rendelete következőkben foglalta össze:

a) Az állítási lajstromnak *A)* alatti osztályzatába, a mennyiben a sorozásra tényleg elővezethetők, a hivatalból állítandó, és így korosztályukra és sorsszámukra való tekintet nélkül besorozandó hadkötelesek, születési éveik szerint veendőek fel. Ilyenek:

az engedély nélkül nőtült, és az öncsonkítás vétségével terhelt hadkötelesek, a kik az első korosztályba léptök alkalmával azonnal hivatalból állítandók;

az engedély nélkül külföldre utazott, s ez által magokat a sorozás alól elvont hadkötelesek;

az előbbeni egy vagy több évi ujonczozástól törvényellenesen távolmaradott, s akár még a felhívott, akár már a régibb korosztályokba tartozó hadköteles szökevények.

b) A *B)* alatti lajstrom, szintén az évfolyamok szerint elkülönítve, és tekintet nélkül arra, vajjon a következő ujonczállításra meg fognak-e jelenni, vagy sem, azon hadköteleseket foglalja magában, a kik akár a felhívott, akár a régibb korosztályokból, igazolt távollevők gyanánt, s illető korosztályuk és sorsszámuk szerint leendő utóállítás végett, tartatnak előjegyzésben. Ilyenek pedig:

a betegség miatt elmaradtak;

a bűnvádi vizsgálat alatt állók, vagy fogságban lévők; s végre az engedély mellett távollevők.

c) Azon hadkötelesek, a kik az *A)*, illetőleg a *B)* alatti lajstromokba vannak fölveve, de még valamelyik felhívott korosztályba tartoznak, illető korosztályaikhoz képest, a *C)* vagy *D)* vagy *E)* lajstromokba is oly módon vezetendők be, hogy ezen lajstromokban egyszersmind utalás történjék arra, miszerint a *A)*, illetőleg a *B)* alatti lajstromban fordulnak elő.

d) A *C)* alatti lajstromba iktatandók:

az első korosztályban felhívott összes hadkötelesek, sorsszámaik rende szerint.

Az önkéntesek gyanánt besorozott, s a felhívott korosztályokba tartozó azon hadkötelesek, a kik azon év hadjutalékába tudandók be, a melyre az állítási lajstrom vonatkozik, mind ezen első, mind a többi korosztály lajstromába szintén felveendőek.

Az első korosztálynál még ifjabb, s a hadköteles kor elérése előtt besorozott, és azon évben, a melyre az állítási lajstrom vonatkozik, a

hadjutalékba betudandó önkéntesek, a kik a fennálló szabály szerint ezen első korosztályban veendő számításba, a C) lajstrom végén külön sorolandók elő.

Önként értendő egyébiránt, hogy az utóbb említett, s az állítási lajstromba előlegesen felvett ifjak, azon évben, a midőn a hadköteles korba, és az első korosztályba fognak lépni, felveendőek ugyan, ezen körülmény megemlítése mellett, a hadkötelesek községenkinti összeírásába, de az akkori állítási lajstromból már kihagyandók.

e) A D) alatti lajstrom a második korosztályban, — s végre

f) Az E) alatti lajstrom a harmadik korosztályban álló azon hadköteleseket mutatja fel:

a kik az előbbi évben, az akkori első, vagy második korosztályban felhivottak közül ideiglen felmentettek, illetőleg ideiglen alkalmatlanoknak találtattak, vagy ideiglen osztattak be a póttartalékba;

a kik a hadseregből, vagy a honvédségből, a melyhez be voltak sorozva, az első, vagy második korosztályban, részint családi viszonyaik, részint felülvizsgálatilag megállapított testi fogyatkozásaik alapján, ideiglen bocsáttattak el;

a kik, mint első, vagy második korosztálybeliek, nem jelentek meg a sorozó bizottság előtt, s így vagy igazolt, vagy törvénytelenül távollévők gyanánt tekintetnek.

Ez utóbbiak egyszersmind, a 16. év óta távollévők jegyzékében is, az illető rovatok alatt nyilvántartandók; s így a távollévők jegyzéke, a szabályok értelmében, továbbra is kellőleg vezetendő.

5. A B) és E) osztályokba iktatott egyének sorsszám rendjének megjelölése tekintében, az V-ik minta g) és h) jegyzetében foglalt utmutatás szerint kell eljárni.

*) Az érintett jegyzet:

a) Ha az illetőnek születéshelye egyszersmind nem illetőségshelye is, akkor az utóbbi is az 5-dik rovatba iktatandó.

b) A 7., 8., 9. és 10. rovat csak akkor töltetik be, ha a községeljárók felvilágosításai igenlők.

c) Ha egy és ugyanazon sorozó járásban több hasonnemű község fordulna elő, a 13. rovatban a kérdéses község közelebről is, például egyházi illetőségének megnevezése által, körülírandó.

d) A 14. rovatba az utolsó állításkor történt ideiglenes felmentésre hozott határozat irandó be.

e) A 19. rovatban a testi fogyatkozások, és a bizottsági tagoknak netán egymástól eltérő véleményei rövideden beiktatandók.

f) Az A) osztályban a 2. rovatba „sorsszám“ helyett: „folyószám“ irandó.

Ötödik fejezet.

Az ujonczok és póttartalék hadjutalékainak felosztása; a besorozottak, illetőleg az áthelyezettek betudatása a jutalékokba.

29. §. Az ujonczok és póttartalék hadjutalékainak felosztása a magyar korona országaira.

A hadsereg és hadtengerészet számára való ujonczjutaléknak felosztása az egyes királyságokra, ezek népességi arányához képest, ministeri eldöntés utján történik.

30. §. Az ujonczok és póttartalék jutalékának felosztása ujonczállítási kerületek szerint.

1. A 29. §. szerint egyes országok területére eső ujonczjutaléknak felosztása, az egyes ujonczállítási kerületekre (8. §.) a honvédelmi ministerium, illetőleg annak kolozsvári küldöttsége és a zágrábi országos kormányhatóság által a hadfőparancsnokságokkal egyetértőleg, a következő pontokban megállapított módon történik az eljárás.

2. Mihelyt a járási főtisztviselők a községbeli lajstromok vizsgájával és kiegészítésével elkészültek (20. §.), ugyanők a VI. szám alatti, a had- (tengerészet) kiegészítési parancsnokságok pedig a VII. szám alatti minta szerint tartoznak, legkésőbb minden év december hava 20-ig, a védképesek számáról és minden egyes ujonczállítási járás átlagos hadképességi arányáról szóló kimutatásokat az 1-ső pont alatt megnevezett felsőbb hatóságoknak megküldeni.

3. A védképesek száma kiderítésénél a következő eljárás követendő:

a) legelőbb kitudatik a községi lajstromok szerint beszólitott hadkötelezettek száma minden korosztályból; azután

b) a három korosztály mindenikében a megelőző utolsó három rendes ujonczállításkor ideiglen felmentettek átlagos százaléka számítatik ki;

g) A 2. és 3. korosztálybeliek sorsszáma a 2. rovatban, törtszám alakjában és oly módon jelezendő meg, hogy az eredetileg kihuzott szám, a „számláló“ a korosztály és folyószám pedig a „nevező“, legyen; p. o. $\frac{25}{II. 12}$, $\frac{25}{III. 6}$. Utórsorshuzások és áthelyezéseknél pedig a megjelölés, például ilyen lenne: $\frac{25\frac{1}{2}}{II. 11}$, $\frac{25\frac{1}{3}}{III. 5}$.

h) Ez utóbbi megjelölés, egyszersmind a B) osztályzatban is használandó, és pedig azon rendes ujonczállításkor után, melynek folytán az illető a hadsereg vagy honvédség részére utóállítatik, illetőleg a póttartalékba állandóan besorozatik.

i) Félv 11" széles, 17" magas.

c) ezután a minden korosztályban felhívott hadkötelezetteknek a) alatt kiderített összegéből levonatik azon szám, mely ezen összegnek és az ideiglen felmentetteknek b) szerint meghatározott átlagos százaléka egybevetéséből származik;

d) az ekképen nyert számból a védképesek száma az utolsó három ujonczállítási évben besorozásra alkalmasoknak ismert illetékes védkötelezettek immár kiszámítandó átlagos aránya szerint meghatározatik, s ekkor nincs tekintet arra, vajjon az utóbbiak a hadseregbe, hadtengerészetbe, vagy a honvédségbe soroztattak, vagy a póttartalékba helyezettek-e; vagy besorozásuk önként, hivatalból, vagy sorsrend szerint történt-e.

4. Az ekkép az országok minden egyes ujonczállítási kerületében kiderült védképesek száma, az 1-ső pont alatt nevezett hatóságoknál összeadatik, és ezen főösszeg, valamint az egyes ujonczállítási kerületekben lévő védképesek összege alapján, ugyanannyi arány szerint, a hány ujonczállítási járás van az illető ország területén, megállapítatnak az országra kivetett ujonczjutaléknak az egyes állítási kerületekre eső hányadai.

5. Minden ujonczállítási, ugy szintén minden had- (tengerészet) kiegészítési kerület póttartaléki jutaléka hasonló módon számítandó ki.

6. A felosztásnál a legnagyobb törtszám, a mennyire szükséges, egy egész számnak vétetik. Átvitelek és számítási követelmények egyik rendes ujonczállításról a következőre elő nem fordulhatnak.

7. A 2. pont alatt említett kimutatások szerkesztéséhez szükséges adatok, az utolsó három ujonczállítási év irataiból s az illető rendes ujonczállításnak községbeli összeírásaiból meritendők, s összeállításukra a hadkiegészítési hatóságok részéről — minthogy ezen előterjesztések alapján történik a hadjutalékok kiállítása — a legnagyobb gond fordítandó.

Ha ezen kimutatásoknak a honvédelmi ministerium, illetőleg annak kolozsvári küldöttsége és a zágrábi országos kormányhatóság részéről egyetértőleg hadfőparancsnokságokkal leendő megvizsgálása alkalmával, az utolsó három évben besorozásra alkalmasoknak talált átlagszámaiban különbségek mutatkoznak, ezen különbségek szükség esetében nyomozások útján kiegyenlítendők.

8. A had- (tengerészeti) kiegészítési kerületek egyes sorozó járásaira eső ujonczjutaléki hányadok (4. pont) összeadása alapján, kiszámítatván minden egyes had- (tengerészeti) kerületben kiállítandó ujonczok száma, az illető számok a hadfőparancsnokságok által a had- (tengerészeti) kiegészítési kerületek szerint elkülönítve szerkesztett összeállításban

a közös hadügyministeriumnak az ujonczállítást megelőző év decemberhó végeig feljelentendők, a járási főtisztviselőkkel és hadkiegészítési kerületi parancsnokokkal pedig a két jutalék felosztásának eredményei azonnal közlendők.

9. Ha az ujonczállítási időszak lejártával (47. §.) kiderül, hogy valamely ujonczállítási kerület, a részére kivetett ujonczjutalékokat, a jutalék leszámolása (94. §.) időpontjáig, előreláthatólag kiállítani nem képes, a hátralék fedezésére, a ministeri hatóság engedményének megnyerése után, mindenekelőtt az ugyanazon hadkiegészítési kerületnek az illető sorozó járással határos járásai, szükség esetében pedig a többi ujonczállítási kerületek vétetnek igénybe.

A törvényhatóságok, egyetértőleg az illető hadkiegészítési kerületi parancsnokságokkal, ezen jutaléki hátralékokat a sorozó járásokra, az illető ujonczállítási eredmények aránya szerint, eshetőleg olykép osztják fel, hogy mindaddig ne rovassék fel hátraléki hányad egy-egy illető sorozó járásra, míg a többi járások póttartaléki létszámába áthelyezettek között ifjabb korosztálybeliek találtatnak.

A póttartalékosok behívása, melyet az ujonczjutaléknak a hányadkivétel folytán megszorítása szükségessé tesz, tekintettel arra, hogy e hátraléki hányad utóállítás útján még netán fedezhető lesz, csakis a jutalék leszámolása alkalmával történhetik meg. (94. §.)

Kiegyenlítés, egyik rendes ujonczállításnak tervezett átvitele alapján a másikra, a sorozó járások közt, oly formán, hogy az egyik járás által a másik részére kiállított ujonczok, az ujonczjutaléknak következő évbéli felosztásakor, az előbbi javára tudassanak, nem történhetik.

Ha csupán a póttartalékokat illető jutaléknál mutatkoznak nem fedezhető hátralékok, ezeket más sorozó járásokra nem kell felosztani.

31. §. Az ujonczjutaléknak csapatok szerinti felosztása.

1. A vegyes had- (tengerészet) kiegészítési kerületekből besorozandó ujonczok felosztását a hadsereg és hadtengerészet különféle hadtestületei és intézeteibe, a fennálló törvényes szabályokhoz képest, a közös hadügyministerium, vagy ennek részletes utasításai értelmében a főhadparancsnokságok eszközlik.

Utóbbi esetben ezen hatóságnak tudtul adatik, a területükből a különféle fegyvernemek és intézetekbe osztandó ujonczok száma.

2. Ezen felosztás egyrészt minden had- (tengerészeti) kiegészítési kerületben általában besorozandó ujonczok száma alapján, tekintettel az előjegyzett követelésekre vagy hátralékokra és pótlásokra, másrészt pedig azon területek szerint eszközzendő, melyekből a hadsereg és hadtengerészet

külön fegyvernemei részére a kiegészítésnek rendesen történni kell. (3. p.) Ezen felosztás kihirdetésével egyidejűleg annak egy másolata a közös hadügyministerium elé terjesztendő.

3. A sorgyalogsági ezredek kiegészítése a hasonló nevű hadkiegészítő kerületekből, a hadtengerészeté pedig a tengerészeti kiegészítő kerületből történik.

A II. szám alatti mellékletből látható, mely kerületekből egészítetnek ki rendszerint az állandó hadsereg külön fegyvernemei és intézetei, valamint részben a hadtengerészet is.

32. §. Az ujonczjutalék csapatok szerinti másod-felosztása a had-(tengerészeti) kiegészítő parancsnokságok részéről.

1. Ha valamely had-(tengerészeti) kiegészítési kerületben több sorozó bizottság létesítették (48. §.), a 31. §. szerint területére eső ujonczjutalék a kerületeknek a külön fegyvernemek kiállításában tapasztalt szaporasághoz képest, mindenik sorozó bizottság részére a külön fegyvernemek jutaléka, tekintettel a 30. §. értelmében kerületenkint kijáró ujonczjutalékra s a netán leszámítandó követelésekre (33. §.) vagy fedezendő hátralékokra és pótlásokra (35. §.), szétosztandó.

2. Ezen másod-felosztás csak megközelítő előirányzat jelentőségével bír, és korántsem zárhatja ki általában védképes ujonczok besorozását azon okból, mert nincsenek meg éppen valamelyik külön fegyvernemnél megkivántató tulajdonságaik.

3. A fegyvernemek szerinti jutalékok kiállításában a másodfelosztásnál kikerülhetlen eltéréseknek egészben való újra kiegyenlítése a had-(tengerészeti) kiegészítési parancsnokságot illeti, melynek azonban a közös hadügyministerium, illetőleg a főhadparancsnokság által kiadott felosztástól (31. §.) eltérnie nem szabad.

33. §. Betudás az ujonczjutalékra, az ujonczállítási eljárás követelményei e jutalék irányában.

1. Minden a hadseregbe vagy hadtengerészetbe beállott belföldi, az illetékes sorozó eljárásra kivetett ujonczjutalékba betudatik: ha az illető, a netán büntetésül reá szabott szolgálati idő beszámítása nélkül, az egész tartamu tizenkét, illetőleg tiz évi törvényes szolgálati kötelezettségnek alá van vetve.

A kor, melyben a beállítás történt, ezen elven mitsem változtat.

2. Az önként beállottak kivételével, a megelőző jutalék leszámolásai idejétől fogva, a következő rendes sorozás ugyanazon időpontjáig, a had-

seregbe vagy a hadtengerészetbe besorozottak mindannyian, ide számítva a véderőről szóló törvényzcikk 14. §-a szerint besorozott katonai képző-intézetbeli növendékeket is, az utóbb említett évi ujonczállítás alkalmából az illetékes ujonczállítási eljárásra kivetett ujonczjutalékba betudandók.

3. Az 1. pont alatti feltételek mellett a hadseregbe (hadtengerészetbe) önként beállottak azonban csak a rendes ujonczállítási időszak kezdetéig tudhatók be, az ezen állításnál kiállítandó ujonczjutalékba.

Az ezen időszak kezdetétől a közelebbi rendes sorozó hasonló időpontjáig önként beállottak, csak az utóbb említett sorozásnál érvényesíthetők.

4. Fentartandó azonban azon elv, hogy sorozó eljárások egy rendes sorozás jutalékára nézve követelményeiket mindaddig tetteleg nem érvényesíthetik, míg azon eljárásra és ugyanazon rendes ujonczállítást illetőleg hasonló vagy nagyobb számú hátralékok és pótlások vannak előjegyezve.

5. Ha tehát valamely ujonczállítási eljárásban jutaléki hátralékok vagy pótlások erednek, az ugyanazon sorozó eljárásra és ugyanazon rendes sorozásra már előjegyzett, vagy még mutatkozó követelmények kölcsönös kitörlés alá veendőek mindaddig, míg csak hátralékok és pótlások mutatkoznak; a netán fenmaradó követelmények (többletek) azonban a közelebbi rendes sorozásnál, az illető ujonczállítási eljárás részére kivetett ujonczjutalékból leszámítandók.

34. §. Betudás a póttartalék jutalékába; a sorozó eljárások követelményei e jutalék irányában.

1. A sorozó eljárás részére kivetett póttartalék jutalékába betudandó minden az ottani ujonczállításra nézve illetékes egyén (12. §.), ki a korszályoknak és a sorsszámnak rendje szerint ezen utasítás 7. §-a 1. pontjában foglalt szabványok szerint a póttartalékba áthelyezendő.

2. Ha az utógyének elbocsátása vagy az utóállítások következtében a póttartalék jutaléka meghaladtatnék, a kivetett jutalékon felül mutatkozó póttartalékosok, a közelebbi rendes sorozásnál járó póttartaléki jutalékban, mint az ujonczállítási eljárásnak követelményei, előjegyzendőek.

3. Ezen követelményeknek netáni pótlások (36. §. 2. és 3.) által történendő kitörlése tekintetében a 33. §. 4. és 5. pontjaiban foglalt elvek alkalmazandók.

35. §. Az ujonczjutalék hátralékai és pótlásai.

1. Ha valamely sorozó eljárásra kivetett jutalék utóállítások útján sem állittatik ki, a jutalék leszámolásából eredő maradék az illető ujoncz-

állítási eljárás által a bekövetkező évi ujonczállításnál fedezendő hátralékot képezi.

2. A véderőről szóló törvénycikk 40. és 41. §§-ai szerint a hadsereg vagy hadtengerészetből történt elbocsátások következtében eszköz-
lendő pótlások, az illető ujonczállítás jutaléki leszámolásáig ugyanezen ujonczállítás alkalmával, azontul azonban a legközelebbi rendes sorozásnál fedezendő az illető sorozó eljárás által, addig pedig előjegyezve tartandók, mely esetben nem az elbocsátási engedély kelte, hanem a tetteges elbocsátás napja dönt.

3. Ezen hátralékok- és pótlásoknak netáni követelmények által történendő törlése tekintetében a 33. §. 4-ik és 5-ik pontja alkalmazandó.

36. §. A póttartaléki jutalék hátralékai és pótlásai.

1. Ha a sorozó eljárásra eső póttartaléki jutalék utóállítások útján sem állítható ki, vagy az utóegyenék elbocsátása által tökéletesen nem fedezhető, vagy a jutalék leszámolása alkalmával, a póttartalékosoknak az ujonczjutalék pótlékai fedezésére történt igénybevétele következtében, a póttartalék jutalékában fogyatkozás, illetőleg fedezetlen hátralék mutatkozik: ez a következő rendes évi ujonczállításnál, az illető állítási kerület által kiállítandó hátralékot képezi.

2. Ideiglen áthelyezettek (7. §.), akár a jutalékon felül esnek, akár nem, akár a rendes sorozásnál, utóállítás útján vagy elbocsátás következtében helyeztetnek át utóegyenül, mint az illető állítási kerület részéről a jövő évi rendes sorozásnál fedezendő pótlások előjegyzendők.

3. Azon póttartalékosokért, kiknek utólag folyamodási uton a felmentés engedélyeztetett, a pótlás igénybe veendő, feltéve, hogy e pótlás már a 2. pontbeli határozmányok szerint meg nem történt.

4. Netaláni követelmények által történendő törléseket illetőleg a 34. §. érvényes.

Hatodik fejezet.

Ideiglenes mentesség a hadkötelezettség, s felmentés a tényleges szolgálati kötelezettség alól.

37. §. Ideiglenes mentesség a hadkötelezettség alól.
Az eldöntés illetékessége.

1. A hadkötelezettség alóli ideiglenes mentesség béke és háboru idején engedélyezhető, és az érdekeltnak a 39. §. értelmében okmányokkal felszerelt felmentési kérvényére (17. §.), az egyes eset részletes megvizsgálása után, azon eljárás ujonczállítás bizottság által adatik meg, melyben kérelmező illetékes.

2. Az elnyert ideiglenes mentesség érvényessége azon rendes ujonczállításra szorítkozik, melyre megadatott, minélfogva az ideiglenes mentesség kedvezménye későbbi ujonczállításnál az illetőnek, ha még hadkötelezett korosztályban áll, csak újlag benyújtott felmentési kérvény és annak igazolása folytán engedélyezhető; feltéve, hogy a törvényes felmentési ok még fennáll.

3. Ha annak meghatározása van kérdés alatt, vajjon az, kinek részére a hadkötelezettség alóli felmentés szorgalmaztatik, keresetképes-e még vagy nem? e fölött szintén az ujonczállítás bizottság határoz.

4. A hadseregbe és hadtengerészetbe hivatalból besorozandóknak (102., 104., 106. §§.) az ideiglenes mentességre nincs igényök.

38. §. Az ideiglenes mentesség igényének megbírálását szabályozó elvek.

1. Ha az apa, a nagyapa és az ipa keresetképtelenségére, vagy a felmentést kérvényezőnek 18 éves vagy idősb fivére keresetképtelenségére alapítatik a felmentés iránti kérelem, ki kell mutatva lenni, hogy az illetők ugy saját keresetük, mint bármely más kereset folytatására, mely által magukat és többi családtagjaikat arányszerűen fentartathatják, tökéletesen és tartósan képtelenek.

A keresetképtelenség tehát csak gyógyíthatlan lelki vagy testi fogyatkozásoknál, nem pedig orvosolható és csak koronkint jelentkező betegségeknel tehető fel. Erkölcsei hibák tekintetbe nem vehetők.

A katonai rokkantság szintugy nem lehet alapja keresetképtelenségnek, a fentebbi értelemben.

2. A felmentendőnek oly fi-rokonainál, kik 18 évesnél fiatalabbak lévén, a véderőről szóló törvény 17. §-a b) pontja értelmében számba sem jöhetnek, keresetképtelenségüknek orvosi bizottsági megállapítása fölösleges.

3. Az illető családtagok keresetképtelenségéből azonban felmentési igény nem származtatható, ha a család birtoka vagy keresete oly jelentékeny és oly mineműségű, hogy az a felmentendő nélkül is, a család eltartására elégséges, ha például a ház kibérelhető, a földbirtok vagy az üzlet felfogadott munkaerők által kezeltethető, vagy haszonbérbe adható a nélkül, hogy az így megváltozott kezelés, a család fentartásának lehetőségét veszélyeztetné.

4. Ha az, kinek javára a felmentési engedély szorgalmaztatik, az üzlet, a gazdaság stb. kezelését vezetni, vagy arra felügyelni még ugyan képes, de személyesen munkálkodni, vagy mellékkeresete által magát és családtagjait fentartani többé nem alkalmas, a keresetképtelenség fenn-

állónak tekinthető, ha az üzlet vagy a gazdaság stb. kezelésében történt változtatás, haszonbér, bérbeadás vagy felfogadott munkaerő stb. által, az aránylagos megélhetés lehetetlenné válnék.

5. Az özvegyiségre jutott anya vagy nagyanya, és árvaságra jutott nővérek életkora, valamint testi állapotuk nem vétetik tekintetbe; de igen is megfontolandó az, vajjon ily felmentést kérők saját eltartásukra a felmentendő segélyét nélkülözhetik-e fentartásuk veszélyeztetése nélkül.

6. A család teljes vagyontalansága a felmentés elnyerésére nem kívántatik.

7. A felmentendőnek sorkötelezettségben vagy a tartalékban álló fivéréül (a törvényczikk 17. §-a szerint) nem tekintendő az, ki a törvényes sorhadi és tartaléki szolgálatidő összes tartamán túl a hadseregben, vagy a hadtengerészetben önként tovább szolgál, vagy a hadsereg és a hadtengerészet kötelékéhez tartozik a nélkül, hogy a 12, illetőleg 10 éves törvényes összes szolgálati tartamra kötelezve volna; továbbá az sem, ki a honvédségben, akár tényleg, akár nem tényleg szolgál; sem végre az, ki a póttartalék létszámában álló vagy ott nyilvántartott hadkötelezett.

A törvényczikk fennidézett szabálya azonban különbség nélkül érvényes, ha a fivér mint tiszt, lelkész, vagy akár mely más mineműségben szolgál, vagy mint önkéntes, a sors rendje szerint, vagy mint hivatalból állított, a sorhadszolgálatban vagy a tartalékban áll, akár tényleges szolgálatban legyen, akár nem.

8. Ha valamely hadkötelezett, mint gyámolításra szorult szülői vagy rokonai egyetlen támasza, az ideiglenes felmentést azon okból igényli, mert egy másik ezen gyámolításra kötelezett egyén magát ebbeli kötelezettsége vagy csak ezen kötelezettség teljesítésének alkalma alól is, más helyre való költözés, kivándorlás, külön háztartás alapítása által, vagy másféle módon kivonja, az előbb említettnek mentességi igénye indokoltnak nem tekintendő.

9. Az ideiglenes felmentés nem függ a felmentendő és az által gyámolítandó családtagok lakhelyeinek közösségétől, de a többi feltételek létezése mellett igenis attól, hogy a felmentendő a gyámolításnak tetteleg és arányosan kielégítő mértékben megfeleljen.

10. Ha egyidejűleg sorozás alá kerülő két fiu, illetőleg fivér közül a gyámolításra szorult rokonok részéről az egyiknek felmentése kéretik, a felmentési igény felett határozat előbb nem hozandó, míg bizonyossá nem lesz, vajjon a második hadkötelezett fiu, illetőleg fivér a hadseregbe (hadtengerészetbe) soroztatik-e, vagy keresetképtelen-e.

11. Fel nem mentvék mostoha fiak azon szülő részére, kivel csak sógorságban állnak; mostoha fivérek azon testvérekre nézve, kikkel szülői részt közösen nem bírnak, továbbá örökbe vett és fogadott fiak.

12. A felmentési czim csak a születés, illetőleg a már bekövetkezett törvényesítés által törvényes ágybeli rokonokra nézve érvényes; törvénytelen ágybeli gyermekek vagy fivérek, valamint ilyeneknek fivérei, kivéve a 13. pontban idézett esetet, fel nem mentvék.

13. Törvénytelen fiaknak az ideiglenes felmentési igény csak a gyámolításra szorult anyára nézve engedhető meg, de semmi esetre sem, legyenek azok bár keresetképtelenek vagy ügyefogyottak, feltéve, hogy az ideiglenes felmentésnek minden egyéb, az özvegyiségre jutott anya fentartása cziméből megkívánható feltételei igazolhatók.

Ily esetekben tehát az anya ügyefogyottsága mellett mindenkor tekintetbe veendő az is, nincsenek-e még más keresetképes, akár törvényes, akár törvénytelen fiai.

14. Ha a felmentési kérvény oly hadkötelezettet illet, ki a tényleges szolgálatkötelezettség alóli felmentési igényre is jogosítva volna, a kérelem csupán ez okból vissza nem utasítható.

15. Ha valamely hadkötelezettnek ideiglenes felmentése az újra férjhez ment, vagy a 13. pontban idézett felmentési esetben időközben férjhez ment anya részére igényeltetik, ezen esetben, minden egyéb más feltétel teljesítése mellett sem tekintendő a felmentési igény indokoltnak, ha csak az anya gyámolítására köteles férjnek keresetképtelensége nem igazolhatik.

16. A hadkötelezettnek nősülése a tekintetbevételt nem indokolja. Ép oly kevésbé lehet a hadkötelezettnek nősülése által származott bármely körülményből javára felmentési indokokat meríteni. (Kivétel a 17. pont alatt.)

17. Az egyetlen vőnek az ideiglenes felmentés ezen czim alatt megengedhető, ha neje vagy törvényes gyermeke életben van, és ő a családfő kötelességeit teljesíti; vagy nejének és gyermekének elhunytával is: mindkét esetben azon feltétel alatt, ha a felmentendő akár ipára nézve, ennek keresetképtelensége következtében, akár ennek elhalálása esetében az özvegy napára nézve, mint ezek egyedüli támasza nélkülözhetlen.

Ily felmentési esetben azonban a felmentési igény indokoltnak nem tekintendő, ha a nagyszülőknek egy vagy több keresetképes fia vagy más, habár keresetképtelen vők vannak életben.

Ha pedig egyetlen fiu felmentési igénye forog fenn, a vők tekintetbe nem jönnek.

39. §. Az ideiglenes mentesség igényének eszközendő támogatása okmányokkal.*)

1. A családtagok létszáma a VIII. sz. a. minta szerint kimutatandó.

Ha a család egyik vagy másik tagjának születési vagy halálozási napját a család létszámának kimutatását készíteni köteles anyakönyvvezető ki nem derítheti, mert példának okáért a család egyik vagy másik tagja más egyházban született, illetőleg halt meg, az ily adatok a mennyiben a törvénycikk 17. §. és ezen utasítás 38. §. szerint döntőleg hatnak, az illető anyakönyvvezetők külön születési vagy halálozási okmányai által igazolandók. Az anyakönyvvezetők oly megjegyzéseket, melyek az ujonczállítási bizottság határozatára közvetve hathatnak, mellőzni tartoznak.

2. A felmentendőnek a gyámolítás végetti szükségessége a község-előljáró és legalább két oly községi tag részéről kiállítandó bizonyítvány által igazolandó, kiknek ugyanazon rendes állításra kötelezett, és egyuttal ideiglenes felmentés vagy tényleges szolgálati kötelezettség alóli mentesítésért folyamodó fiaik nincsenek.

Ezen bizonyítványban foglalandók:

a) a felmentendő és azon családtagok megnevezése, kiknek javára a felmentési igény támasztatik;

b) a család, és esetleg minden egyes tagjának ingatlan birtokáról szóló bizonyítvány a hely és község, a ház vagy házak, továbbá a telkek, területi nagyságuk és minőségük sommás megjelölésével;

c) a keresetmód, az üzlet vagy foglalkozás megjelölése, melyekből a család és esetleg annak minden egyes tagja, nevezetesen a felmentendő is, fentartása eszközeit, és pedig minő mértékben meríti, továbbá vajjon az utóbbinak viszonyai olyanok-e, hogy a családnak elégséges segílyt nyújthat;

d) az ingatlan birtokot, az üzletet stb. terhelő mindennemű országos adóknak, országos és községi pótlékok nélkül összes és részletes kimutatása; továbbá

e) a viszonyok pontos megvizsgálása és lelkiismeretes megbirálása következtében a bizonyítványt kállító saját meggyőződése szerint teendő abbeli nyilatkozata, vajjon a nevezett családtagok fentartása csakugyan a felmentendő egyéntől függ-e, és vajjon ez kötelességének eddig is tettleg s minő mértékben felelt meg?

*) A reclamációk, valamint a törvényes okokból a tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentési kérelemek, mellékleteikkel együtt díjmentesek. Az ily beadványok feletti határozat ellen való folyamodások szintén díjmentesek.

A 38. §. 17. pontjában foglalt felmentést igénylő esetekben, ezen bizonyítványban (feltéve, hogy a felmentendő neje vagy törvényes gyermeke életben van) még azon adatnak is benn kell foglaltatni, vajjon ugyanaz, mint családfo teljesíti-e kötelezettségeit?

3. Ha efféle bizonyítvány a 2. pontban kivánt megerősítéssel ellátva nincs, mert például a községben éppen két olyan községi tag nem létezik, vagy mert ezek olvasni és írni nem tudnak, a bizonyítvány érvénytelen.

Ez esetekben, valamint ha az olvasni és írni tudó jelenlévő községi tagok helyes ok nélkül vonakodnának, vagy végtére, ha a járási főtiszt a benyújtott bizonyítvány helyességét általában kétségbe vonandónak találná: az utóbbi köteles magának az ügy állásáról személyesen meggyőződést szerezni, és e részben teendő nyomozásai eredményét hasonló módon, mint a 22. §. 2. pontjában megszabotott, a vizsgálati iratok előterjesztésével az állítási bizottság tudomására juttatni.

4. A község-előljáró ezen bizonyítvány aláírásával megerősíti tartalma igaz voltát, és a két községi tag aláírásának valódiságát; ezenfelül tartozik még határozottan bizonyítani, vannak-e az utóbbiaknak a bekövetkező rendes ujonczállításra kötelezett és mily korosztálybeli fiaik?

5. Azon körülmény, hogy valamely fivér a hadseregben vagy hadtengerészetben, és a 38. §. 7. pontjában említett mineműségek valamelyikében szolgál, ha ez a fél által még nem igazolatott volna a járási főtiszt által hivatalos iratokból és jegyzetekből, vagy ha ezek bizonyos felvilágosítást nem nyújtanának, a had- (tengerészeti) kiegészítési parancsnokságnál megszerzendő személyzeti alapkönyv által bizonyítandó be.

6. A felek részéről a keresetképtelenség igazolása végett netán bemutatott orvosi bizonyítványok tekintetbe nem vehetők.

A családi értesítők s községi bizonyítványok kiállítására vonatkozólag, melyek a felmentési kérvények felszereléséhez szükségesek, részletes szabályokat foglal magában a H. M. 1871. 32.300. sz. rendelete, nevezetesen:

Az anyakönyveket vezető lelkészek köteleztetnek:

a) a családi értesítőket, nem a régibb minták szerint, hanem szorosan a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasításhoz, VIII. szám alatt csatolt minta alakjában, készíteni;

b) azokba a családoknak akár élő, akár meghalt összes tagjait, kihagyás nélkül, s mind a születési napoknak, főkép a fitestvérekre nézve, mind a nőstülés és halálozás idejének szabatos beírásával, beiktatni;

c) azon esetben, ha a felmentetni kívánt hadkötelesnek anyja újabban férjhez ment, ezen újabb férjet, vagyis a mostoha apát és annak netán előbbi nejétől született gyermekeit, ugyszintén az újabban férjhez ment nőnek előbbi férjétől származott gyermekeit is sorrendben bejegyezni;

d) a hol egyetlen unokáért, vagy vőért történik a felszólamlás, nemcsak a nagyszülőket s az apóst, avagy anyóst és a felmentetni kért unokát vagy vőt, hanem a nagyszülők, illetőleg az após vagy anyós minden gyermekét és férjhez ment leányait, s azok egész családját is kivétel nélkül bevezetni.

A községi bizonyítványokra nézve pedig, melyekkel a hadköteleseknek gyámolítás végett való szükségessége, a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 39. szakasza 2-ik pontjához képest, a következő utasítás szolgál zsinórmértékül:

e) az ideiglenes felmentésért folyamodó felek és a községi jegyzők közhirrététel útján figyelmeztetendők, hogy a kérvényeket ezen minta szerinti bizonyítványokkal szereljék fel.

S megjegyzem közbevetőleg, hogy valamint az ilyen mintaszerű bizonyítványok, úgy az összeírási és állítási lajstromok ivei is, a m. k. tudományos egyetem könyvnyomdájából megrendelhetők és megszerezhetők.

f) Ezen bizonyítvány, olyan két atya által, a kiknek a jövő ujonczozásra felhívott, de sem az ideiglenes mentességre, sem a tényleges szolgálat alóli felmentésre igényvel nem bíró fiaik vannak, sajátkezüleg irandó alá, s egyszersmind a községi vagy városi előljároság által is kellőleg hitelesítendő;

g) a bizonyítvány minden rovata, az illető szülő vagy rokon nevének, birtokának, keresetmódjának és adójárulékának, ugyszintén a felmentetni kért hadköteles és a községi tanuk fiai neveinek beiktatásával, egytől-egyig betöltendő, s a birtok, üzlet, mesterség, vagy más jövedelmi forrás, adó és a többi tétel netaláni hiánya tüzetesen „nincs“ szóval jelzendő;

h) a szülőnek vagy rokonnak netán más községben létező birtoka, vagy jövedelmi forrása különösen megemlítendő, s arról külön bizonyítvány melléklendő;

i) ha irni tudó olyan atyák, a minők az f) pont alatt említettnek, nem léteznek a községben: az illető törvényhatósági tisztviselő, a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 39-ik szakasza 3-ik pontjához képest, köteles a tanukat hivatalból kihallgatni, s a vizsgálati jegyzőkönyvet a kérvényhez csatolni;

k) a második és harmadik korosztálybeliekre vonatkozó s a korábbi ujonczozásnál már használt családi értesítők és községi bizonyítványok, ha különben szabályszerűen vannak kiállítva, a családi és vagyoni viszonyokban történt vagy nem történt változásokra nézve, az anyakönyvvezetők, s illetőleg a tanuk és előljárók által, kellőleg megújítandók, vagy szükség esetében egészen új okiratokkal pótolandók;

l) a hadkötelesek terstvéreinek sorhadbeli vagy tartalékbeli szolgálati kötelezettség alatt állása oly módon igazolandó, a miként ezt a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 39-ik szakaszának 5-ik pontja szabja meg;

m) a felszólamlási kérvények már az összeírás alkalmával benyújtandók, s azokat az illető közigazgatási tisztviselő eleve átvizsgálni, s a netán hiányos kérvények kiegészítését, még a sorozó bizottság működése előtt, eszközölni tartozik;

n) a családi viszonyok folytán igénybevehető felmentési czimek, a fennálló szabályos rendeletek értelmében, továbbra is érvényben maradnak ugyan; de egyszersmind mult évi decz. 31-ről 35.021. szám alatt kiadott körrendeletem 2-ik pontjához képest, közhirrététel és állandó szabályul megtartatni rendelem: hogy az e részbeli eddigi eljárás változást szenvedvén, már a jövő ujonczozás alkalmával is a hadköteleseknek csak azon szülői és rokonai nem tartoznak újabb vizsgálat végett, a sorozó bizottság előtt megjelenni, a kik már bizottságilag és a határozatokban világosan kifejezett szóval „mindenkorra“ munkavagy keresetképteleneknek találtattak; míg azok, a kikre nézve a „mindenkorra“ munkaképtelenné nyilvánítás a bizottsági leletekben nem foglaltatik benn, és így a kik csak ideiglen munkaképtelenek, magukat újabb vizsgálatnak kötelesek alávetni.

40. §. Felmentés a tényleges szolgálatkötelezettség alól. Az eldöntés illetékessége.

1. A tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentés kedvezménye béke idején (csak a papjelöltekre, papnövendékekre nézve háboru idején is) a védkötelezettek (17. §.) folyamodása folytán a törvénycikk 25., 27. és 29. §§-ban meghatározott és a következő §§-okban megmagyarázott feltételek teljesítése mellett, az illetékes ujonczállítási bizottság által megadatik.

2. A tényleges szolgálatkötelezettség alóli felmentés igényeinek csak akkor van helye, ha a hadkötelezett, a rendes ujonczállítás napján illetékes kerületében már oly viszonyok között van, melyekből az említett igény keletkezik. Ezen igény csakis addig marad érvényes, míg a hadseregben, hadtengerészetben vagy honvédségben szolgáló illető véd-

kötelezett, a kedvezményt indokoló viszonyok közt marad. Az erről szóló részletes határozatok a 150. §-ban foglalják.

41. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentés igényeinek feltételei a jelöltekre, illetőleg a róm. kath. egyház, görög-kath. és görög-keleti szertartás papnövéndékeire nézve.

1. A róm. kath. egyház papnövéndékei alatt azok értetnek, kik:
 a) az egyházmegye főnöke által papnövéldéjébe felvétettek, vagy
 b) az egyháztól helybenhagyott valamely rendbe beöltözvők, mindkét esetben, feltéve, hogy a hittudományt tanulják; vagy pedig
 c) valamely nyilvános tanintézetben, mint az intézeten kívül lakók, a hittudományi tanulmányokat hallgatják; továbbá

d) a görög-kath. és görög-keleti szertartású papi rendek azon jelöltjei, kik hittudományi tanulmányaikat befejezték ugyan, de még felavatásban nem részesültek.

2. A tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentés igénye igazolja: a c) alatt nevezettekre nézve: az egyházmegye főnökének azon írásbeli biztosítása, miszerint az illetőket, tanulmányaik bevégezése után, saját egyházi papi rendjébe fogadja; továbbá annak bizonyítása, miszerint kellő szorgalommal és sikerrel folytatják hittudományi tanulmányaikat és viseletükre nézve nincs kifogás; a d) alatti jelöltekre nézve: az egyházmegye főnökének bizonyítványa, hogy az illetők az egyházmegyének még papnövéndékei, végre az a) és b) alatt említettekre nézve: az egyházmegye vagy kolostorfőnök azon írásbeli bizonyítványa, hogy a jelölt ezen feltételek egyikét, és pedig melyikét teljesíti.

3. A görög-kath. és görög-keleti hitvallás azon papjelöltjei, kik hittudományi tanulmányaik befejezése után, három év lefolyta alatt lelkészi vagy tanítói hivatalt még nem nyertek vagy el nem fogadtak, vagy a kik a fennemlített három évi határidő lefolyása után, a magasabb egyházi felavatásoknak legalább egyikében nem részesültek, a tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentés igényére nincsenek jogosítva.

42. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentés igényeinek feltételei az ágostai, helvét és unitárius hitvallás papi rendjének jelöltjei és növendékeire nézve.

Ezen jelölteknek és növendékeknek a tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentési igény megítélendő, ha:

a) valamely hittudományi tanintézet elöljárójától kiadott és superintendensük részéről megerősített bizonyítvánnyal igazolják, hogy

hittudományi tanulmányaikat kellő szorgalommal és sikerrel végzik, és magukviselete semminemű kifogás alá nem esik;

b) vagy ha superintendensük bizonyítványával igazolni képesek, hogy a hittudományi tanulmányokat az egyházkerületi szabályzatok alapján, legfeljebb 3 év előtt jó sikerrel bevégezték, még a papjelöltek sorába tartoznak, és a maguk részéről mindent elkövettek, mi a fennálló szabályzatok szerint egy lelkészi hivatal elnyerésére megkívánatik.

43. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentés igényének feltételei a rabbijelöltekre és növendékekre nézve.

A rabbijelöltek és növendékek a tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentést igényelhetik:

a) míg a kormány által nyilvános intézetnek elismert rabbi tanodában vannak, ha feddhetlen magukviseletét és tanulmányaikban való jó előmenetelüket a vizsgáknál jelenlévő kormánybiztos ellenjegyzésével ellátott bizonyítvánnyal igazolják; továbbá

b) ezen iskolában befejezett tanulmányaik után, ha rabbi-állomásra való képességüket egy rabbi bizonyítványával, jó magukviseletét pedig, valamint azon körülményt, hogy még a rabbijelöltek közé tartoznak, tartózkodási helyük járási tisztje bizonyítványával igazolják.

Azon papjelöltek és papnövéndékek, a kik valamely külföldi tanintézetben hallgatják a hittudományokat, azon esetre részesíthetők a védtörvény 25-ik szakasza által körülírt kedvezményben: ha ugyanazon hittudományi tanulmányokkal foglalkoznak, a melyek belföldön is olyan gyanánt tekintetnek, s ezt szabályszerű és hiteles bizonyítványokkal igazolják, és annak idejében, a hadseregnél (hadi tengerészetnél), vagy a honvédségnél, táborig lelkészek gyanánt alkalmazhatók.

Az e részbeni kérvények iránt, a közös hadügyi miniszterrel egyetértőleg, a honvédelmi miniszter határoz, a kihez a kérvények, kellőleg felszerelve, az illetékes polgári hatóságok útján terjesztendők fel. (H. M. 1874. szept. 24. 41.800. sz.)

44. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentés igényének feltételei a népiskolai tanítókra és jelöltekre nézve.

1. Népiskolai tanítójelöltek igényük igazolása végett kötelesek az illető tanszak-igazgató által kiállított bizonyítványt kimutatni, mely szerint, mint népiskolai tanítói állomás betöltésére képesítve és mint népiskolai tanítósegédek alkalmazva vannak.

2. Népiskolai tanítók (főtanítók, tanítók, altanítók) a tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentés igényére jogosítvák, ha állandó rendszeresített tanítói állást — habár csak ideiglen — foglalnak el, és kinevezésük az iskolai hatóság által történt. Igazolással e tekintetben csak az iskolai hatóság bizonyítványa szolgálhat.

45. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentés igényének feltételei mezőgazdaságok tulajdonosaira nézve.

1. A tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentés igényének feltételei mezőgazdaságok tulajdonosaira nézve, következők:

- a) hogy a földbirtok a mezei gazdaságok osztályzatához tartozzék;
- b) hogy a mezei gazdaság jövedelme öt egyénből álló családnak önálló eltartására elegendő legyen, a nélkül, hogy e jövedelem négy-szeres összegét felülmulná;
- c) hogy a hadkötelezett a mezei gazdaság tulajdonosa legyen;
- d) hogy birtokába örökség útján (szülők, nagyszülők, mellék-rokonok vagy idegenek után) jutott legyen; és
- e) hogy a hadkötelezett rendszeren ott lakjék, és a gazdaságot személyesen vezesse.

2. Az a) pont alatti feltétel, telekkönyvi, adókönyvi, vagy más e tekintetben hiteles felvilágosítást nyújtó könyvek kivonatai által igazolandó.

3. A b) és e) pont alatti feltételekre nézve a községelöljáró és két oly községi tag írásbeli bizonyítványa mutatandó be, kiknek ugyan-azon ujonczállitásnál köteles fiaik vannak, kik azonban sem az ideiglenes mentességre, sem a tényleges szolgálatkötelezettség alóli felmentésre igényt nem emelnek.

E bizonyítványba foglalandó:

- a) a mezőgazdaság megnevezése, a hely, község, ház, telkek felsorolásával s az utóbbiak minőségének és kiterjedésének részletes és általános megjelölésével;
- b) a birtokot terhelő bármi nevű adó megjelölése a 39. §. 2. pontja d) betűje szerint;
- c) nyilatkozatot az iránt, vajjon a birtok jövedelme öt egyénből álló családnak eltartására elegendő-e a nélkül, hogy e jövedelem négy-szeres összegét felülmulná? továbbá
- d) vajjon a hadkötelezett tulajdonosa-e a birtoknak, rendszeren ott lakik-e és a gazdálkodást személyesen vezeti-e?

Ezen bizonyítványokra nézve a jelen utasítás 39. §-a 3. és 4. pontja alatti határozatok is érvényesek.

4. Az 1. pont c) betűje alatt említett tulajdonosság a telekkönyvi kivonat által, a hol pedig telekkönyvek nem léteznek, az 1. pont d) betűje alatt említett örökléssel együtt, az átadási oklevél által, a hol pedig ez sem lenne kiadmányozva, az adókönyv és a hagyatéki ügyet tárgyaló hatóság bizonyítványa által igazolandó.

5. A birtoknak nemesi vagy városi minősége nem zárja ki a törvényezikk 27-ik §-ában foglalt kedvezményt.

6. Ha a viszonyok vizsgálatából kiderülne, hogy a birtok jövedelme nem ugyan magában véve, hanem csak máshonnan, például: házból, üzletből, napszámból, fuvarozásból stb. eredő jövedelemmel együtt elegendő öt egyénből álló család eltartására: azon esetben az 1. pont b) betűje alatti feltétel teljesítettnek nem tekintendő.

7. A birtoknak az 1. pont d) betűje alatt említett öröklött tulajdonossága csak a tényleges szolgálat alóli felmentés kedvezményeért folyamodó utolsó tulajdonosra vonatkozik; minélfogva nem szükséges, hogy a földbirtok már előbbi időtől fogva leszálló vonalban öröklötetett legyen.

8. A fennemlített kedvezményt illetőleg azonban átengedés útján átvett birtoknak is tulajdonítható az öröklött birtoknak minősége, ha az utolsó tulajdonos, kitől az illető hadkötelezett a birtokot átvette, időközben elhalt, és a birtok az örökösödési jog szerint különben is a jelen tulajdonost illette volna.

9. Oly esetekben is, melyekben a viszonyok vizsgálatából kiderül, hogy a hadkötelezett egyik elhunyt szülőjétől a birtok csak egyik felét örökölte, másik felét pedig még életben maradt szülőjétől átvette: ez a szerzési mód, az átvevő örökös részére úgy tekinthető, mint az örökösödési jogcimből eredő szerzemény.

10. Ha valamely birtok, a törvény szerint jogosított örökösök önkéntes megegyezése folytán, a többi érdeklettek pénzzel történt kielégítése mellett a törvényes örökösök egyikére jut: az ily egyezkedés következése egyenlőnek tekinthető a törvényes örökléssel.

11. Az esetben, ha valamely hagyományozó birtokát még életében két vagy több gazdaságra osztotta, vagy ezen felosztás az örökösök közt akár a hagyományozó végrendelete folytán, akár a nélkül, az örökösök szabad megegyezése folytán történik, az utóbbiak egyenkint csak úgy igényelhetik a tényleges szolgálat alóli felmentés kedvezményét, ha minden egyéb feltételek teljesítését feltéve, a gazdaságnak illető öröklött része rendes lakkkal és kellő gazdasági épületekkel el van látva.

46. §. A tényleges szolgálat alóli felmentés igényének feltételei tengerészeti vagy hajóépítési tanintézetek tengerészeire nézve.

Hadkötelezett tengerészeknek, kik belföldi tengerészeti vagy hajóépítési tanintézetbe járnak és erre nézve magukat jó előmenetelt tanúsító bizonyítványokkal igazolni képesek, a tényleges szolgálat alóli felmentés, ezen tanulmányok tartama alatt, engedélyezhető.

Hedetik fejezet.

Az ujonczállítás lefolyása.

47. §. Ujonczállítási időszak.

A rendes ujonczállítási időszak a törvénycikk 31. §-a szerint minden év január 15-től márczius hó 15-dikéig tart.

48. §. Az ujonczállítási bizottság szervezése.

1. A rendes ujonczállítás mozgó állítási bizottságok által hajtatik végre, melyeknek számát minden had- (tengerészeti) kiegészítési kerületben, a kikerülhetlen szükséghez képest, a honvédelmi ministerium, illetőleg annak kolozsvári küldöttsége, vagy a zágrábi kormányhatóság, egyetértőleg a hadfőparancsnokságokkal, állapítja meg.

2. Az ujonczállítási bizottság tagjai:

politikai részről:

- a) a törvényhatóság főtisztviselője vagy ennek helyettese;
- b) az illető járási főtisztviselő (szabad királyi városokban a hadkiegészítési ügyek előadója);
- c) a megyei (vidéki, széki, városi) orvos vagy helyettese;
- d) az ujonczállítási székhelyéből meghitt bizalmi férfi;

a honvédség részéről:

- e) a honvédszászlóalj parancsnoka, ki a honvédség létszámából egy főtisztet és egy orvost vesz maga mellé;

a hadsereg (hadtengerészet) részéről:

- f) az illető hadkiegészítési kerület parancsnoka, vagy ennek helyettese;

g) egy ezred-, vagy fő-, vagy tengerészeti orvos, végre

h) a hadkiegészítési kerület tisztje vagy ennek helyettese.

Az a) és f) pontban megnevezett tagoknak s a honvédszászlóalj parancsnoknak döntő, a többi tagnak tanácskozó szavazata van.

3. Az ujonczállítási bizottságnak a hadsereghez (hadtengerészethez) tartozó tagjai csak az illető had- (tengerészet) kiegészítési kerület parancsnoksága közegeinek tekintendők, miért is önálló levelezésre más hatóságokkal nem jogosítvák, efféle ügyekben utasításokat csakis a fennemlített parancsnokság útján fogadhatnak el, kivéve, ha a késedelem veszélylyel járna.

4. Olyan ujonczállítási kerületekben, melyekből nagyobb számban vétetnek a hadtengerészet számára ujonczok, a hadtengerészet ujonczainak kiválogatására a bizottság mellé egy tengerészeti tiszt rendelhető.

Az ujonczállításnál működő főtisztek és katonaoorvosok kirendelésénél nyelvismeretükre kell tekinteni.

5. Ha több ujonczállítási bizottság fölállítása volna szükséges, a hadkiegészítési kerületi parancsnok helyetteseül egy törzstiszt vagy százados, és a hadkiegészítési kerületi tiszt helyetteseül egy ugyanazon ezredbeli, illetőleg hadtengerészeti alsóbbrendű tiszt működik.

A bizottság közigazgatásági tagjainak összeállítását a törvényhatóság főtisztje eszközli, ki is azokat egyuttal a honvédelmi ministeriumnak, illetőleg annak kolozsvári küldöttségének és a zágrábi kormányhatóságnak feljelenteni tartozik.

6. A honvédségnek netán két főnél több ujonczállítási bizottságnál szükséges tagjait a honvédparancsnokság jelöli ki.

7. A 2. pont b) betűje alatt említett tagnak kötelessége a jelenlévő községelöljárók által történendő elővezetést rendezni, és egyszersmind az ideiglenes felmentésért, valamint a tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentésért benyújtott kérvényeket beadni.

8. A 2. pont g) betűje alatt nevezett tagokul rendszerint az ugyanazon ujonczállítási kerületben, vagy az állítási bizottság ujonczozási területében, vagy az ugyanazon had- (tengerészet) kiegészítési kerületben lévő csapatok és intézetek ezredorvosai vagy fő-, ugyszintén a tengerészet orvosai alkalmazandók.

A hol több katonai orvos áll rendelkezésre, azok felváltva alkalmazandók, ha ez által több költség nem okoztatik.

9. A bizottsághoz berendelt orvosok kötelessége, a hadkötelezettek testi és lelki mivoltának megitélése, és a felmentést kérők tekintetbe vehető férfi rokonai keresetképesége iránti véleményadás. Ha szükségesnek találtatnék, véleményüket írásban tartoznak beadni.

10. A 2. pont d) betűje alatt nevezett tagok az ideiglenes felmentésért, vagy tényleges szolgálati kötelezettség alóli mentesítésért beadott folyamodványok felett hozandó határozatoknál (45. §.), ugyszintén a hadkötelezettek keresetképeségét illető osztályozásnál, mint

szakértők (54., 56., 58. §§.), azonfelül pedig mint az ujonczállítás eljárás tanui működnek.

E tagok és a netán szükséges pótegyének az ujonczállítás helyének községi képviselői (előljárói) közül választatnak.

11. Az ujonczállítási lajstrom második példányának elkészítésére szükséges munkaerő a politikai hatóság részéről állittatik ki.

12. A had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokság számára szükséges ujonczállítási lajstrom példánya és a sorozási könyv készítésére, továbbá az egyébként szükséges irnoki munkálatokra, valamint a hadkötelezettek testi mértékének felvételére három altiszt rendelendő.

A hadkiegészítési kerületbeli tiszt vezérli ezen segédközegeket és ügyel reájuk, lehetőleg kinyomozza a hadseregbe (tengerészetbe) sorozandó ujonczoknak a különféle fegyvernemekhez való képességét, és a határozat folytán beosztja.

13. A rend fentartásáról a közigazgatási hatóság gondoskodik.

49. §. Az ujonczállítási bizottságok utazási és működési tervének megállapítása.

1. Az állítási bizottságok utazási és működési tervét, a hadkiegészítési parancsnokokkal egyetértőleg, a törvényhatóságok állapítják meg.

E tervek előkészítésénél tekintetbe veendő:

a) hogy az ujonczállítás a jelen utasítás 47. §-ában kijelölt állítási időszakban kezdődjék és befejeztessék;

b) hogy az utirend az utazási költség és idő minél nagyobb megszorításával tüzessék ki;

c) hogy minden nap, az ünnep- és vasárnapokat kivéve, legfőlebb 200 hadkötelezett vétessék elő;

d) hogy az esetekben, ha az előveendő hadkötelezettek száma a 100-at túl nem haladja, az illető állítási bizottság tagjai, ha csak lehet, utazásukat még az nap folytathassák.

2. Az ezen elvek szerint elkészített tervek, melyeknél az 1. c) és d) alatti feltételeket illetőleg a járás főtitkviselője által előterjesztett jutalék-felosztási kimutatások (VI. minta) szolgálnak alapul, a törvényhatóság területén azonnal kihirdettetvén, egyidejűleg a honvédelmi ministeriumnak, illetőleg annak kolozsvári küldöttségének, vagy a zágrábi kormányhatóságnak, a hadkiegészítési parancsnokságok részéről pedig az előljáró hadfőparancsnokságnak felterjesztendők.

Ha a törvényhatóságok és a hadkiegészítési parancsnokságok meg nem egyeznének, a honvédelmi ministeriumnak, illetőleg kolozsvári kül-

döttségének, vagy a zágrábi kormányhatóságnak a hadfőparancsnoksággal egyetértőleg hozandó határozata kérendő ki.

3. Ezen tervek a honvédszászlóalji parancsnokságokkal, a mennyiben területüket illetik, a honvédelmi ministerium, illetőleg a kolozsvári küldöttsége, vagy a zágrábi kormányhatóság által a honvédkerületi parancsnokságok útján közöltetnek.

50. §. Az ujonczállítási bizottságok tagjainak és segéd-személyzetének kijelölése.

1. Az ujonczállítási bizottságoknál működő polgári orvosok tekintetében a törvényhatósági főnök, a katonai orvosok tekintetében pedig a hadfőparancsnokság teszi meg kellő időben az intézkedéseket.

2. A sorgyalogsági ezredek kiegészítési kerületeinél beosztott ezred-orvosok, kiknek kötelessége a beszólitott ujonczokat megvizsgálni, ugyanazon hadkiegészítési kerület állítási bizottságainál rendszerint nem alkalmazhatók.

Ha azonban a körülmények ezt mégis megkívánják, az említett orvosok nem rendelendők az ujonczok bemutatásánál eszközözendő vizsgálatra, a mennyiben ugyanazon ujonczállítási bizottság besorozási területéből vett ujonczok forognak szóban, hol az illetők már működtek.

3. A tengerészeti választótiszteket a pólai kikötő tengernagyi hivatala rendeli ki.

51. §. Az ujonczállítási napok kihirdetése.

1. Mihelyt az állítási bizottságok utazási és működési tervei a járási főtitkhez érkeznek, ezek azokat, a mennyiben az állítási kerületet illeti, az állítási bizottság polgári tagjaival (48. §. 2. t.), valamint a községelőjárókkal is közlik.

2. Ha az állítási ügynek valamely állítási kerületben végrehajtására több nap van kitűzve, a járási főtitkviselő a 49. §. 1. c) és d) alatti elvleges szabványok megfelelő tekintetbe vétele mellett, a kitűzött állítási napok mindegyikén elővezetendő hadkötelezetteket azon sorban osztja szét, a mint elő fognak vezetetni, miről egyuttal a községelőjárók értesítendők.

3. Mihelyt a községi előljárók ezen intézkedésekről értesítettnek, a hadkötelezetteket, a helyben szokásos módon azonnal megidézttetik; ezuttal az állítási bizottság előtt leendő személyes megjelenésre általánosan felhivandók a felmentendő egyének azon firokonai is, kiknek keresetképtelensége fölött határozni az állítási bizottságok hivatvák.

52. §. A hadkötelezetteknek és felmentendők tekintetbe veendő firokonainak az állítási bizottság elé vezetése.

1. A hadkötelezettek elővezetése a községi előljárót illeti, ki is a törvénynél fogva azoknak, valamint a felmentendők elővezetendő firokonainak személyes azonosságáért felelős.

2. Minden hadkötelezett tartozik a rendes ujonczállítás illetékes kerületében a meghatározott napon és helyen megjelenni.

Kivételnek:

- a) a katona-képzőintézetek növendékei;
- b) betegek, ha megjelenésük lehetetlensége orvosi bizonyítvánnyal, vagy a községelőljáró által szerzett személyes meggyőződés alapján igazoltatik;
- c) bűnvizsgálati, büntetési, vagy fenytőfogságban, vagy habár szabad lábon, elővizsgálat alatt lévők; és
- d) illetékes engedélyvel távollévők. (18. és 102. §§.)

A H. M. 1870. 35.021. sz. a. még a következőket rendeli:

Azon hadköteles, a ki a sorozó járásbeli főtisztviselő által végrehajtandó alapos vizsgálat következtében, a hadi szolgálatra nyilván alkalmatlannak bizonyul be, a sorozó bizottság előtt való személyes megjelenés kötelezettsége alól, ugyancsak a járásbeli főtisztviselő által, felmentendő.

S ugyanezen vizsgálat eredményére alapítja határozatát, mely az ilyen egyénnek az állítási lajstromból való kitörlésére (62. §.) vonatkozik, a sorozó bizottság is. E végett a vizsgálatról szóló jegyzőkönyvnek, még az ujonczállítást megelőzőleg, a bizottság elé kell terjesztetni, hogy kétség esetében az illető egyénnek netalán megkivántató előállítása, még a sorozó bizottság ottani működésének ideje alatt és a sorozás helyén eszközölhető legyen.

A sorshúzás különben, a nyilván alkalmatlanoknak talált egyénekre nézve is, éppen úgy eszközöltetik, mint (23. §. 2. pont) a többi hadkötelesekre vonatkozólag.

A nyilván alkalmatlanoknak kijelentett egyének osztályozását (68. §.) pedig, keresetkéességük tekintetében és a katonasági díj fizetésének szempontjából, a már többször emített előleges vizsgálat alapján, s a megállapított fogyatkozás fokozatához és a vagyoni és kereseti viszonyokhoz képest, az illető törvényhatóság első főtisztviselője (alispán, polgármester, stb.) állapítja meg.

Nyilván alkalmatlanokul csak oly hadkötelesek tekintendők, a kiknél a következő fogyatkozások találhatók:

- egyik vagy másik lábnek, s egyik vagy másik kéznek hiánya;
 - egyik vagy másik szemnek hiánya, avagy mindkét szemre való teljes vakság;
 - siketnémaság;
 - hülyeség (cretinismus);
 - törvényszékieleg megállapított örültség, tébolyodottság, és bárgyuság.
- A községi előljárók, a községenként készitendő összeirásai lajstrom 16-ik rovatában, tartoznak világosan bejegyezni: hogy a hadkötelesek egyike vagy másika, a fentebb elősorolt fogyatkozásoknak melyik nemében szenved.

3. Hadkötelezettek, kik az ujonczállítási bizottság előtti megjelenésre történt felhívásnak a járásfőtisztviselő részéről elégségesnek talált igazolási ok nélkül meg nem felelnek, a törvényes kényszerintézkedések alkalmazása mellett, azonnali megjelenésre szoritandók és a körülményekhez képest még azonfelül a 105. §-ban megállapított elbánás alá esnek.

4. A felmentési kérvények eldöntése alkalmánál tekintetbe veendő firokonok, kiknek orvosi megvizsgálásától függ keresetkéességük megbirálása, az állítási bizottság előtt személyesen tartoznak megjelenni, s ha meg nem jelennek, a felmentési kérelem elutasítandó. (54. §. 6.)

Az állítási bizottság előtti személyes megjelenés alól csak azok vétetnek ki:

- a) kik életük 70-ik évét meghaladták, ha keresetképtelenségük a községelőljáró részéről köztudomásúnak bizonyittatik.
- b) oly rokonok, kiknek köztudomásu keresetképtelenségét szorgosan eszközölt nyomozások kétségtelenül igazolják.

A H. M. 1870. 35.021. sz. a. még a következőket rendeli:

A hadkötelezettség alól ideiglenesen lett felmentés érvénye, a véd-törvény 17. szakaszának és az ennek végrehajtására vonatkozó utasítás 37. szakasza 2. pontjának értelmében, csakis azon rendes ujonczállításra szoritkozik, a melyre az megadatott. S az ily felmentés kedvezménye, a későbbben következő ujonczállításra, csak azon esetben terjedhet ki: ha a felmentés nemcsak ismételve kéretik, hanem az annak alapjául szolgáló törvényes czim fennállása is ujabbban igazoltatik.

Rendes szabályul tehát e részben az mondatik ki: hogy a tekintetbe vehető azon rokonok kereset-képtelenségének, a kiknek érdekében a felmentés igénybe vétetik, évről-évre a sorozó bizottság által kell ujoncz megállapittatnia.

S a bizottság által ismételve eszközendő megvizsgálatás csak kivételesen, és csak azon esetben engedhető el: ha a teljes és állandó munkaképtelenség már az első bizottsági vizsgálat alkalmával, s a bizottsági leletben világosan kijelölendő oly fogyatkozás következtében állapított meg, mely bárki által és tüzetes orvosi vizsgálat nélkül is felismerhető, és egyáltalában gyógyíthatatlan; s ha ennek folytán a jelenlévő orvosok és a sorozó bizottság szavazattal bíró tagjai egyhangulag kijelentették, hogy a „munkaképtelenség mindenkorra van megállapítva“.

Ehhez képest az utasítás 52. szakaszának 4. pontjához, melyben a sorozó bizottság előtt személyesen megjelenni nem köteles egyének soroltatnak elő, még a következő bekezdés kapcsolandó:

„c) későbbi ujonczállításokra nézve azon rokonok, a kiknek teljes és végképi munkaképtelensége, már az első bizottsági vizsgálat alkalmával, s a bizottsági leletben világosan kijelölendő oly fogyatkozások alapján mondatott ki, melyek bárki által, és tüzetesebb orvosi vizsgálat nélkül is felismerhetők, és egyáltalában gyógyíthatatlanok, ha egyuttal a jelen volt orvosok és a sorozó bizottságnak szavazattal bíró tagjai egyhangulag kijelentették, hogy a munkaképtelenség mindenkorra állapittatik meg, a minek aztán az ujonczállítási lajstromba is világosan be kell iktattatnia“.

3. Azon felszólamlások, melyek a sajátképi állításnak az illető sorozó járásban való megkezdése előtt, külön tárgyalatnak és a felszólamlóra nézve kedvezőleg döntenek el, felmentik a felszólamló hadköteleseket a sorozó bizottság előtt személyesen leendő megjelenés alól, miután ott személyesen megjelenni csak hadkötelesek tartoznak; azok pedig, a kik már ideiglenesen felmentvék, az azon évbéli rendes sorozásra nézve hadkötelesekül többé nem tekintendők.

S miután az utasítás 54-ik szakasza 1-ső pontjának 2-ik részében foglalt esetekben, a felszólamlás iránti határozat hozatalánál sem bír a felmentendő egyének jelenléte fontossággal, a mennyiben a felszólamlás jogosultsága iránt, az ő jelenléte nélkül is, teljes meggyőződés szerzhető, ily esetben a felszólamlás tárgyalásánál sem szükséges az illető hadkötelesek személyesen jelen lennie.

Ha ellenben a felszólamlási felfolyamodványnak tárgyalása, és az ez iránti határozat hozatala a sajátképi ujonczállítással együttesen és kapcsolatosan (54. §. első része) történik: ez esetben tartozik a felszólamló hadköteles, úgy mint bármely más hadköteles, a sorozó bizottság előtt személyesen megjelenni.

53. §. Ujonczállítási eljárás és az állítási bizottság kötelességei általában.

1. A hadkötelezettek névszerinti felhívása, hogy az állítási bizottság színe elé lépjenek azon rendben, a mint az állítási lajstromban (28. §.) sorozvák, a 48-ik §. 2. b) alatt említett bizottsági tag által történik.

2. Az illető tisztt, a községelöljárók közbenjárásával, a hadkötelezettek az 1. pont alatt érintett sorban, az e célra kitzűzött helyiségekben felállítani, és e végre magát a IV. szám alatti minta szerint készített névlajstrommal ellátni tartozik.

A H. M. 1872. évi 4000. sz. körrendeletének 6. pontja rendeli: hogy a sorozó bizottság polgári elnöke, a munkálatok megkezdése előtt, részint az iratok megtekintésével, részint a törvényhatósági tisztviselő megkérdesével, részint végre a községi elöljárók és más jelenlévők kihallgatásával is, tudomást és meggyőződést fog szerezni arról:

a) vajjon az illető tisztviselő, az állítási lajstromok szerkesztésére és a felszólamlási folyamodványok előkészítésére vonatkozólag, eleget tett-e azon kötelességének, mely a fentebbi 4-ik pont alatt is jelezve van? S különösen

b) vajjon a községenkénti összeirási lajstromoknak valamennyi rovata be van-e kellőleg töltve?

c) vajjon az anyakönyvi kivonatok, a közelebbi népszámlálási adatokkal pontosan egybeazonlítottak-e, és az összeirási lajstromok ezekhez képest kiegészítették-e?

d) vajjon az összeirási lajstromok, a lehető észrevételek megtétele végett, ki voltak-e községenként közszemlére téve, és minő eredménnyel?

e) vajjon irattak-e össze és hányan, idegen illetőségű hadkötelesek, s értesítették-e ezeknek honossági hatóságaik?

f) vajjon a sorshuzási lajstrom szabályszerűen van-e szerkesztve, s el van-e látva az összes községek elöljáróinak aláírásával?

g) vajjon a sorshuzási lajstromba beiktatott hadkötelesek száma megegyező-e az összeirt hadkötelesek számával?

h) vajjon a hadkötelesek az állítási lajstromban ugyanazon sorrend szerint vannak-e bejegyezve, a melyben huzott sors-számaikhoz képest kell következniök egymás után?

i) vajjon a törvényellenesen távollévő hadkötelesek, és az igazolt távollévők, szabályszerűen elkülönítve, és teljes számban irattak-e be az állítási lajstromba? S végre

k) vajjon az állítási lajstrom 1—14-ik, és felszólamlás esetében 17-ik rovatai, pontosan és hiány nélkül vannak-e betöltve?

S ha azon teendők tekintetében, mik a fölebbi a)–k) alatti pontokban elősorolva, oly hiányok és hibák mutatkoznak, melyek azonnal és közvetlenül kipótolhatók és kiigazíthatók: a kipótlást, s illetőleg a kiigazítást, a sorozó bizottság polgári elnöke azonnal köteles eszközölni.

Köteleztetik továbbá a polgári elnök, valamint az általa eszközölt pótlásokról és kiigazításokról, ugy azon hiányokról és hibákról is, melyek netán további intézkedést, s a tisztviselők és községi előljárók, vagy más egyének felelősségre vonását igényelnék, s végre, ha semmi mulasztást vagy hibát nem talált volna, e körülményről is, a törvényhatóság elnökéhez, a sorozás bevégeztétől számítandó három nap alatt, a midőn az állítás eredményéről szóló s az alábbi 7. pont alatt említett kimutatást benyújtja, szintén jelentést tenni.

A törvényhatóság elnöke pedig, egyfelől a jelentés azon pontjaira nézve, a melyek hatósági intézkedést kívánnak, ezen intézkedést rögtön eszközésbe veszi, s másfelől a jelentést, saját észrevételeinek és az általa tett intézkedések előadásának kíséretében, az állítás eredményére vonatkozó kimutatással együtt, a honvédelmi ministeriumhoz nyolcz nap alatt felterjeszti.

7. A sorozás kezdetén, a hadsereg és honvédség képviselőivel egyetértőleg, s egyfelől a kivetett ujoncz- és póttartaléki jutalék összegének alapján, másfelől a netán betudandó többletnek s az esetleg fedezendő hátraléknak és pótlékoknak beszámításával, megállapítja a sorozó bizottság polgári elnöke a sorozó járásból tetteleg kiállítandó ujonczok és póttartalékosok számát.

A sorozás befejezése után pedig, szintén a polgári elnök által, és szintén a hadsereg és honvédség képviselőivel egyetértőleg, az ujoncz-állítás eredményéről szóló kimutatás (a használandó mintát a H. M. küldi meg) rovatai kellőleg betöltetvén: ezen kimutatást, a fölebbi 6-ik pont értelmében teendő jelentés mellett, és az ujonczozás bevégeztét követő három nap alatt, a sorozó bizottság polgári elnöke a törvényhatóság elnökéhez benyújtani, s ez viszont a H. M.-hez felterjeszteni köteleztetik.

11. A hadjutalék végleges számbavétele, a folyó évre kivételesen kitűzött ujonczozási időszakhoz képest, augusztus 16-ától 30-áig fogantositatván: az ezt tárgyazó kimutatások, mult 1871-ik évi augusztus 12-éről 25.600. szám alatt kelt körintézkvényemhez képest szerkesztve, folyó évi szeptember 10-éig lesznek felterjesztendők.

12. Az ideiglenes felmentést kérő felszólamlási folyamodványok, melyekre nézve a sorozó bizottság elutasító határozatokat hozott, az elutasító határozatokkal, és a polgári elnök aláírásával ellátva, a feleknek, vagy a helyszínen, ha a felek ott jelen vannak, vagy a községi

előjáróság útján, oly hozzáadással kézbesítendők, hogy a kézbesítés idejétől számítandó 14 nap alatt felfolyamodással élni szabadságukban áll.

Azon feleknek kérvényei, a kik a felebbezést mindjárt a helyszínen kijelentik, és nem kívánnak külön felfolyamodványt adni be, a sorozó járásbeli tisztviselő által azonnal átvétetnek, s azokra a felebbezésnek ily módon megtörténte feljegyeztetik.

Az oly folyamodványok pedig, a melyek a községi előjáróságok útján kézbesítetnek, vagy a melyekre nézve a felek külön indokolt felfolyamodványok benyújtását tartják fenn maguknak, mindenekelőtt a kézbesítés napjának s a felfolyamodásra kitűzött határidőnek, a kézbesítő tisztviselő, vagy a községi előjáró által való feljegyzésével láttatnak el.

S az ily uton felebbezett kérvények, és netán külön írásbeli felfolyamodványok, egyenesen és közvetlenül a sorozó járásbeli tisztviselőhöz lesznek benyújtandók: a ki a beadás napját mindegyik kérvényre pontosan ráírja; és az olyan felebbezett kérvényeket, vagy külön felfolyamodványokat, melyek a kitűzött határidőn túl érkeztek be hozzá, az illető feleknek azon írásbeli végzéssel adja vissza, miszerint a besorozott hadköteleseknek már csakis elbocsátását, és csakis a szabályszerű értekezés útján szorgalmazhatják.

A felfolyamodványok, a mennyiben a felebbezésre kitűzött határidő alatt érkeztek be, mindenik hadkötelesre nézve elkülönítve s minden egyes felfolyamodvány külön jelentéssel s külön szám alatt terjesztendők fel a H. M.-hoz (1873. évi 100. sz. rend.), s minden felfolyamodvány, a minden rovatában kellőleg betöltendő állítási lajstromkivonattal egészítendő ki. (Ugyanott.)

Azon körülményről, ha a sorozó járásból egyetlen egy felszólamlási felfolyamodás sem adatott be, ugyanezen uton és ugyanezen helyekre teendő jelentés.

13. A felszólamlási kérelmökkel elutasított azon hadkötelesekre vonatkozólag, a kik utóbb megvizsgáltattak, és hadi szolgálatra alkalmatlannak találtattak, vagy a kik a sorozó bizottság előtt nem jelentek és nem vizsgáltattak meg, a netán közbenvetett felszólamlási felfolyamodványok fel sem terjesztendők; s különösen ez utóbbiak azonnal utóállítandók, és felfolyamodványaik csak besoroztatásuk esetére küldendők fel.

14. Ha a sorozó bizottság polgári elnöke, és a hadsereg vagy a honvédség képviselője, valamely felszólamlási kérvényre nézve, eltérő véleményben vannak: az ily kérvény ugy, miként több esetben történt, eldöntetlenül és határozat nélkül, felsőbb helyre fel nem terjeszthető; hanem, a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 54-dik szakaszának 4-ik és 5-ik pontjaihoz képest, a polgári elnök határozata

világosan kimondandó és érvényben maradó lévén, az összes iratok, további felterjesztés végett, a hadsereg vagy honvédség ellenkező nézetben lévő képviselőjének fognak átadatni.

15. A tényleges szolgálat alól való felmentést kérő és elutasított felek felfolyamodásai, az ideiglenes felmentés iránti felfolyamodványoktól elkülönítve, és egyenkint küldendők fel.

3. Az ujonczállításban az ujonczállítási bizottságra nézve általában következő hivatalos eljárások foglaltatnak:

a) a felmentési kérvények feletti határozat, a felmentendők családi és egyéb viszonyai részletes vizsgálata alapján (37. és 54. §§.);

b) a tényleges szolgálat alóli felmentés kedvezménye megadására emelt igények megvizsgálása és e részben határozat hozatala (40. és 56. §§.);

c) a hadkötelezettek a tulajdonképeni hadszolgálatra való lelki és testi képessége megbírálása és e tekintetben határozat hozatala (58. és 62-ik §§.);

d) a besorozásra osztályozott hadkötelezettek beosztása a hadseregbe (hadtengerészetbe) és a póttartalékba a részökre kiállítandó jutalékokhoz képest; nemkülönb a honvédségbe való beosztásuk, továbbá a hadseregbe (hadtengerészetbe) és a honvédségbe sorozandóknak, valamint a póttartalékba áthelyezendőknak csapat, illetőleg fegyvernem szerinti beosztása, a megfelelő elvek alapján (63—67. §§.);

e) az illető hadkötelezettek keresetképességöknek osztályozása, az illetőkre háramló katonai váltságdíj fizetése céljából (68. §.) és

f) az utóegyének megjelölése. (69. §.)

4. A hadseregbe (hadtengerészetbe) és honvédségbe tartozottak tetteles ujonczozása (72. §.) csakis az állítási bizottsági hadseregi (tengerészeti) és honvédségi tagjait illeti.

5. Az állítási bizottság tagjai különösen kötelezettek az elővezetett egyénnel emberségesen elbánni és a bejelentett vagy észrevett testi fogyatkozásokat a legszigorubban titkon tartani.

6. Az ujonczállítással eszközölt orvosi vizsgálat eredményéről, valamint az állítási bizottságnak e felett hozott határozatáról bizonyítványt, vagy az állítási lajstrom másolatát a feleknek kiszolgáltatni nem szabad.

A bizottsági tagok véleménykülönbségei a 3. pont a), b), c) és e) betű alatt érintett határozatokat illetőleg, a hadkötelezettek tudomására nem juttatandók, minélfogva ezen eljárásra nézve a szükséges intézkedések megteendők.

7. Az orvosi bizottsági tagoknak szigorúan megtiltatik hadkötelezetteket, kik az állítás előtt alkalmasságuk iránt orvosi véleményt kérnek, megvizsgálni.

A bizottsági tagok általában kötelesek ujonczállítási működésük tekintetében a felek bármiféle felkérését visszautasítani; ajándéki ígérek pedig azonnal az e részbeli vizsgálat megindítására hivatott bíróságnak tudtára adandók.

54. §. Eljárás az ideiglenes felmentés iránti kérések eseteiben.

1. Ha valamely hadkötelezett ideiglenes felmentése gyámolításra szorult rokonok által kéretik, mindenképp előtte a kérvény vonandó bírálat és határozat alá s csak annak elutasítása után fogatosítandó a hadkötelezettek orvosi megvizsgálata. Ha ily kérelmek nagyobb számban fordulnak elő, azok a járási főtisztviselő belátása szerint az egyes állítási kerületekben, az illető állítási napokon, még a tulajdonképen ujonczállítási teendők megkezdése előtt, vagy eshetőleg a kitűzött ujonczállítás első napjaiban is tárgyalhatók.

2. Előterjesztve az irományok tartalma az evvel megbízott hivatalnok által, megvizsgáltván a viszonyok a 48. §. 2. pontja a), e) és f) betűi alatt megnevezett bizottsági tagok által, kik a felmentési kérvényhez csatolt okmányok, nyomozási iratok stb. megtekintésére is jogosítvák, eshetőleg orvosi vizsgálat alá vétetve a felmentendőnek számba veendő firokonai s meghallgattván az illető vélemények, először a kiegészítési kerületi parancsnok, azután a honvéd-zászlóaljparancsnok nyilatkozik.

3. Ha a fennemlített tagok valamelyike a különben törvényesen indokolt ideiglenes felmentés eseteiben a községi bizonyítványban (39. §. 2.) erősített viszonyok iránt egyik vagy másik irányban, vagy általában valamelyik felmentést kérelmező félnek gyámolítására szorultsága iránt a szakértőktől felvilágosítást vagy véleményt kívánna: ezek kötelesek az ügyben legjobb tudomásuk és lelkiismeretük szerint itélni.

4. A határozatot a tett nyilatkozatok megfontolása és az érvek és ellenérvek kicserélése, eshetőleg a szakértők meghallgatása után, a törvényhatóság főtisztviselője, vagy annak bizottsági tagként működő helyettese mondja ki.

5. Ha a hadkiegészítési kerület parancsnoka, vagy a honvédzászlóaljparancsnok e határozattól eltérő véleménye mellett marad, ezen esetet indokolva feljelenti a főhadi, illetőleg honvédkerületi parancsnokságnak.

Ha a hadfő-, illetőleg a honvédkerületi parancsnokság a kifogást helyesli: a honvédelmi ministeriumnál, illetőleg annak kolozsvári kiküldöttségénél, vagy a zágrábi országos hatóságnál keres orvoslást, mely hatóságok efféle kifogások felett végleg határoznak. Időközben a törvényhatóság főtisztviselőjének határozata marad érvényben.

6. A határozat rövid indokolással az ujonczállítási lajstrom 18-ik rovatába iratik és a felmentést kérelmező félnek, az igazolványok visszaszolgáltatása mellett, a járási főtisztviselő által szóval vagy szükséghez képest írásban adatik tudtára. Ha azonban az 5. pont alatt említett esetben a hadkiegészítési kerületi parancsnok vagy a honvédtiszt részéről a kifogás megtörténik: neki a felmentés esetére vonatkozó összes irományok az állítási lajstrom kivonatával együtt elismervény mellett kiszolgáltatandók.

7. Törvényesen nem indokolt felmentési kérvények, vagy olyanok, melyekből az igény jogosultsága iránt teljes meggyőződés a viszonyok állásánál, vagy az igazolási okok elégtelenségénél fogva nem szereshető, visszautasítandók.

Azon ígéret, hogy az ujonczállítás után a bizonyíték elő fog állítatni, számba nem vehető.

8. A rendes állítás napja képezi a szabályszerű napot, mely szerint az ideiglenes felmentési igény jogosultsága és a fölmentendő egyén tekintetbe veendő férfirokonainak életkora számítandó.

55. §. Felfolyamodási eljárás a felmentés eseteiben.

1. Felek felfolyamodásai, mire a határozathozatal napjától, ha az szóval adatott tudokra, vagy az írásbeli végzés kézbesítése napjától számítandó 14 napi határidő engedélyeztetik, az állítási lajstrom hitelesített kivonata és az illető felmentési esetre vonatkozó összes iratok hozzacsatolása mellett, a járás főtisztviselője által lehetőleg összeállítva, a törvényhatóság útján a honvédelmi ministeriumhoz, illetőleg annak kolozsvári kiküldöttségéhez, vagy a zágrábi országos kormányhatósághoz intézendők.

2. Ezen felfolyamodások felett, a viszonyok tüzetes megfontolása után és az illető elvileges szabályok figyelembe vételével, az imént említett hatóságok döntenek.

Az ujonczállítási bizottság ily módon megerősített határozata ellen felebbfolyamodni nem lehet.

1870: apr. 10. 7871. sz. H. M. r. szerint a ministeri felmentő rendelet tartalmáról, a hiteles másolat közlése mellett, az e részben megfelelő utasítással ellátott illető hadkiegészítő — vagy honvédszászlóalj-parancsnokságot, a szerint, a mint a kérdéses egyén a sorhadhoz vagy honvédséghez soroztatott, esetről-esetre és haladék nélkül értesítendő. Azon esetben, ha a felmentett ifju az ujoncz — vagy pedig póttartaléki jutalékba számított, és felmentése az ujonczozási időszak utolsó napjától számítandó négy hónapon belül következik be: annak helyébe rögtön

pótegyén is állítandó. Ha pedig a felmentés már csak az ujonczjutalék végleges számbavétele után történik: a pótegyén a legközelebbi ujonczozáskor állítandó ki s addig előjegyzésbe veendő.

3. Ha a hadkiegészítési parancsnok vagy a honvédtiszt kifogása csak a felmentendő egyén tekintetbe veendő valamelyik rokonának keresetképesége feletti nézetkülönbségén alapul: a honvédelmi ministerium, illetőleg annak kolozsvári küldöttsége, vagy a zágrábi országos kormányhatóság az illetőnek a felülvizsgáló bizottság elé vezetését eszközli és ezen bizottság véleménye nyomán határoz.

A felek részéről tett felfolyamodásoknál ellenben, melyek szintén csak a felmentendő egyén gyámolításra szorult valamelyik firokonának keresetképesége kérdésén alapulnak, az e részben határozathozatalra illetékes hatóságnak szabadságában áll a felülvizsgáló bizottság véleményét bekivánni.

4. Ha felfolyamodások feletti határozatok folytán besorozottak elbocsátása, vagy a póttartalékba helyezettek kivevése válik szükségessé, a 159—166. §§. szerint kell eljárni.

56. §. Eljárás a tényleges szolgálat-kötelezettség alóli mentesítési kérelmek feletti határozatoknál.

1. A tényleges szolgálat-kötelezettség alóli mentesítési kérelmek bírálat és határozat alá csak akkor vonandók, ha az illető hadkötelezett besorozásra alkalmasnak találtatott és általában korosztálya és sorszáma rendje szerint a hadsereg (hadtengerészet) jutalékába vagy a honvédségbe esik.

Ha a jutalék leszámolásaig keletkezendő ujonczjutaléki pótlások fedezésére netán a póttartalékosok behivatnak, a póttartalékba áthelyezendő hadkötelezettek fennidézett igényjogosultsága felett szintén azonnal határozni kell.

2. Ily kérelmek felett, a törvényhatóság főtisztviselője véleményes nyilatkozata után, a kiegészítési kerületi parancsnok, ha pedig a sorsszám rendje folytán a honvédségbe sorozandóról lenne szó, a honvédtiszt határoz.

A határozat rövid indokolással az állítási lajstromba (18. rovat) és az igény megítélése az avatási jegyzőkönyvbe is beiktatandó.

Ha a védkötelezett kérvénye elutasittatik (54. §., 7. pont), jogában áll felfolyamodványát az 55. §-hoz hasonló eljárás mellett benyújtani.

3. Ha ily esetekben a 45. §. 3. pontjában foglalt bizonyítványok iránti felvilágosítások vagy vélemények kívántatnának, nevezetesen a birtokjövedelemre nézve: az 54. §. 3. pontjában előadott eljárás követendő.

A H. M. 1871. 33.400. sz. a. kelt rendelete még következőleg intézkedik:

Miután a tisztí és altisztí kiképzésre alkalmas honvédek, a legújabbán keletkezett 1871-ik évi 6-ik törvénycikk értelmében, a szükséges számban és a kellő kiképzéshez megkívántató időre behívhatók:

miután különben is az 1868-ik évi 41-ik törvénycikknek az említett 1871-ik évi 6-ik törvénycikk által bővített 13-ik szakaszához képest, a honvédségbe besorozott ujonczok, nyolcz heti begyakoroltatásuk után, a szükséghez képest a törzsek és álló századok legénységének felváltására is fordíthatók:

miután ekként a honvédek tényleges szolgálatban tartásának szükségé, a kiképzésre rendelt nyolcz héten túl is, mindinkább előállhat és az eddigi szabálynak módosítását, mely szerint a tényleges szolgálat alóli mentességnek különös alkalmazása, az ezen kedvezményt tetteg általában élvező honvédekre nézve feleslegesnek tartatott, mindinkább megkívánja:

ehhez képest rendelem, a mint következők:

1. A tényleges szolgálat alól való felmentés iránt, az 1868-ik évi 40-ik törvénycikk 27-ik szakaszához képest, és az ebben foglalt feltételek alatt, a népiskolai tanítójelöltek, népiskolai tanítók és öröklött mezei gazdaságok tulajdonosai azon esetben is folyamodhatnak és a felmentés reájuk nézve azon esetben is kimondandó, ha a honvédségbe osztatnak be.

S ugyanazért a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 56-ik szakaszának 2-ik pontjához csatolt jegyzés és minden más szabály, mely ezen rendelkezéssel ellentétben áll, hatályon kívül tétetik.

2. Azon honvéd, a ki a tényleges szolgálat alól való mentességre igénynyel bír, e részbeli folyamodványát szintén azon módon köteles felszerelni, mely a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 44. és 45-ik szakaszaiban van meghatározva.

3. A kellőleg felszerelt kérvény, az ujonczállítás alkalmával, mindannyiszor készen tartandó és a hadköteles részéről, mihelyt az a hadiszolgálatra alkalmatosnak találtatik és a honvédségbe beosztatik, a sorozó bizottság polgári elnökéhez azonnal benyújtandó.

4. Az ily kérvény irányában elsőfokulag, a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 56-dik szakaszához képest, a sorozó bizottság polgári elnöke és a honvédséget a bizottságban képviselő honvédtiszt egyetértőleg határoz.

5. Ha felmentésnek helye találtatik, a határozat ezen szavakkal: „Besoroztatott és a védtörvény 27-ik szakasza értelmében a tényleges

szolgálat alól felmentetett“, az állítási lajstromnak 18-ik rovatába beiktatandó, ugy szintén az állítási jegyzőkönyvnek illető rovatába és a honvédigazolványi könyvbe is bejegyzendő.

6. Elutasítás esetében szabadságában áll a félnek az elsőfokulag hozott határozatot felebbezni, s a járásbeli tisztviselőhöz 14 nap alatt benyújtandó és a honvédelmi ministerhez, illetőleg az erdélyi kir. biztoshoz intézendő felfolyamodással élni.

7. Azon esetben, ha a sorozó bizottságnak polgári elnöke és a honvédség képviselője között véleménykülönbség forogna fenn, a folyamodványt, az ellentétes vélemények előadásával és az állítási lajstromnak „Észrevétel“ czimű rovatába leendő bejegyzésével, a honvédelmi ministerhez, illetőleg az erdélyi királyi biztoshoz, felsőbb elhatározás végett a polgári elnök a törvényhatóság útján terjeszti fel.

8. A 6. és 7. pont szerint hozandó felsőbb elhatározáshoz képest, az állítási lajstromnak, ugy szintén az állítási jegyzőkönyvnek és honvédigazolványi könyvnek kijavítása is azonnal eszközözlendő.

9. Ha a folyamodás az ujonczállítás alkalmával elmulasztatott, s ezen mulasztás kellőleg igazolható; vagy ha azon viszony, mely a tényleges szolgálat alól való felmentési igénynek alapjául szolgál, csak a besorozás után keletkezik: a felmentést kérő folyamodvány irányában, az illető törvényhatóság és honvédszászlóalj-parancsnokság által eszközözlendő szabályszerű tárgyalás után, az illetékes honvédkerületi parancsnok van hivatva elsőfokulag határozni.

10. A honvédkerületi parancsnoknak felmentő határozata, az állítási lajstromoknak és állítási jegyzőkönyvnek kijavítása és a honvédigazolványi könyvbe leendő bejegyzése végett, mind a törvényhatóságnak, mely arról a folyamodó felet is értesíteni fogja, mind az illető zászlóalj-parancsnokságnak tudomására adandó.

11. A honvédkerületi parancsnoknak elutasító határozata csakis az illető törvényhatósággal közöltetik.

12. A felfolyamodás, a honvédkerületi parancsnokság elutasító határozata ellenében, a határozat kézbesítésétől számítandó 14 nap alatt, a honvédelmi ministerhez, illetőleg az erdélyi királyi biztoshoz intézhető.

13. Az ily esetben másodfokulag hozandó felsőbb határozat egyenesen a honvédkerületi parancsnokkal közöltetik, a ki azt, az elutasító határozat helybenhagyása esetére, csakis a törvényhatóságnak, azon esetre pedig, ha a másodfokulag felmentő határozat hozatik, mind a törvényhatóságnak, mind a honvédszászlóalj parancsnokságának haladék nélkül tudtára fogja adni.

14. A tényleges szolgálat alól felmentett honvéd, a béke idejére a következő kedvezményben részesül; ugymint:

a) nyolcz hétnél tovább sem a kiképzés és betanítás tekintetéből, sem bármintemű más czim alatt, saját beleegyezése nélkül szolgálatban nem tartható;

b) ezen nyolcz heti szolgálattételre is olyan időszakban hivatik be, mely a népoktatást és a gazdaság kezelését legkevésbé akadályozza;

c) a nyolcz hétig tartó kiképzés után csakis az időszakonkénti fegyvergyakorlatokban való részvételre és az ellenőrzési szemléken való megjelenésre kötelezhető, s önkarata ellenére azon különös szolgálatokra nem szorítható, a melyeket különben a törvény ró ki a honvédségre.

Háboru vagy mozgósítás esetében azonban reá nézve is a törvény rendelkezései vétetnek alkalmazásba.

15. Azon viszony fennállásának évenkénti igazolására, melyen a tényleges szolgálat alól való mentesség igénye alapszik, a tényleges szolgálat alól felmentett honvéd nem köteleztetik.

S csakis esetenként és akkor, ha netalán nem köteles szolgálattételre hivatnék be, lesz helye és ideje, hogy mentességi czimét, az illető közleg. tisztviselő útján, a honvédszázalaj parancsnokságánál igazolhassa.

16. A védtörvény 27-ik szakaszában foglalt eme kedvezmény a honvédkerületi parancsnokságok útján azon honvédekre is kiterjesztendő, a kik akár a folyó évben, akár korábban soroztattak be, és e kedvezményre igénynyel bírván, azért utólagosan folyamodnak.

57. §. Eljárás a tényleges szolgálat-kötelezettség alóli felmentés iránti kérelmek elutasításánál.

1. Védkötelezettek felfolyamodásai a tényleges szolgálat-kötelezettség alóli fölmentés megtagadása esetében a járási főtisztviselő által a honvédelmi ministeriumhoz, illetőleg annak kolozsvári küldöttségéhez vagy a zágrábi országos kormányhatósághoz intézendők, hol is a határozat a 164-ik §. 2. és 3. pontjában megállapított módon hozandó; a honvédségbe sorozottak felmentése iránti kérdésben pedig a határozathozatal a magyar kir. honvédelmi ministeriumot, illetőleg annak kolozsvári küldöttségét, vagy a zágrábi országos kormányhatóságot illeti.

Ezen határozatok ellen további felebbfolyamodásnak nincs helye.

A törvényhatóság főtisztviselőinek kifogásai hasonló eljárás alá esnek.

2. Ha a felfolyamodás vagy kifogásnak hely adatik, és ennek folytán a védkötelezettet más csapattestületbe kell beosztani, mint a melybe az állítás alkalmával beosztott: a 92. §-ban foglalt eljárás követendő.

58. §. A testmérték felvétele.

1. A hadkötelezettek megvizsgálása magasságuk megmérésevel kezdődik.

A ki a hadszolgálatra szükséges 59 bécsi hüvelyknyi legkisebb testmértéket a H. M. 1876: 11.300. sz. rendelete szerint az 59 hüvelyknek (a H. M. 1875. 49.841. sz. rendelete alapján használt métermérték szerint 1554 milliméter felel meg, a legkisebb mellterjedelem pedig 764 milliméterben állapított meg), szemlátomást meg nem üti, és kinek mesteremberként leendő alkalmazása nem eszközöltetik: levetkezés nélkül mérhető meg.

A megméréndő egyének egyenes állásban felső testükkel a csipőkből kiemelkedve, az áll kinyújtva, a térd kiegyenesítve, mezitláb, úgy állítatnak a mérték alá, hogy lábuk izma és sarkai egymáshoz, ez utóbbiak a mérték oldalához érjenek.

2. A mérték, melyet a törvényhatóságok kiállítani tartoznak, az ujonczállítás kezdete előtt egy szabálmértékkel, minek minden had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokságnál kellő számban leltárilag meg kell lenni, összehasonlítandó és szükség esetében megigazitandó.

59. §. A hadkötelezettek testi megvizsgálása.

1. A hadkötelezettek utasítandók, hogy tisztán jelenjenek meg.

2. Az orvosi vizsgálatot, az illedelem megóvásával s a szemérem lehető kimelésével, ellenző (olasz fal) mögött, az összes bizottsági tagok jelenlétében legelőbb a katonaoorvos teljesíti.

3. A hivatalos állásuknál fogva jogosultakon és a netán tömegesen beszólított kötelezettek kivül az ujonczozási helyiségben senkinek sem szabad jelen lenni.

4. Minden elővezetett egyén megkérdezendő, van-e és minő testi fogyatkozása, és mindenek előtt ezt kell megvizsgálni.

Papjelöltek, kik kinyilatkoztatják, hogy nincs testi fogyatkozásuk, orvosi vizsga alá nem vonandók.

Ha oly testi fogyatkozás vétetnék észre, mely a tulajdonképeni hadszolgálatra való alkalmasságot mindenkorra kizárja, s következő az állítási lajstromból leendő kitörlést is vonja maga után, a továbbá vizsgálás mellőzhető.

A fehéreneműt csak akkor szükséges levetni, ha az orvosi vizsgálás célja másképp el nem érhető.

Az orvosi vizsgálat eszközlésének és a hadképesség megítélésének szabályzata a védkötelezettek orvosi vizsgálásáról szóló utasításban a III. sz. mellékletben foglaltatik.

A védkötelesek orvosi vizsgálatát szabályozó u t a s í t á s.

A megvizsgálandók megkülönböztetése.

1. §. A besorozás végett előállított egyénnek megvizsgálásánál a katonarvosnak azon körülményt jól szem előtt kell tartania, hogy némely védkötelesek nagyítás vagy színlelés, vagy némelykor szántszándékosan alkalmaztatásuk alól, ellenben mások, szükségből vagy egyéb okból a hadseregbe felvételt kívánván, bajaikat eltitkolni törekednek.

Az egyévi önkéntesek vizsgálatánál, szem előtt tartva különleges hivatásukat, fölavatásukhoz nem éppen szükségeltetik, hogy azok már oly erőteljes és kifejtett testalkattal birjanak, mint a minő a hadi szolgálathoz besorozott hadköteleseknél megkívántatik.

Testi fogyatkozások kijelentése az előállított részéről.

2. §. Az előállított, a katonarvos által mindenekelőtt az iránt kérdeztessék meg, van-e valami baja s mi legyen az?

Az előadott fogyatkozások mindenekelőtt megvizsgálandók. Mihelyt a vizsgáló orvos oly fogyatkozásra akad, mely az illető egyént a hadi szolgálatra mindenkorra alkalmatlanná teszi, a további vizsgálat felfüggesztendő.

A fehérruha levetésének csak akkor van helye, ha a vizsgálat célját másként elérni nem lehetne.

Ha az előállított valamely bajt kijelölni nem tud, vagy előadása valótlan, avagy ha a kijelölt baj a hadi szolgálatra mindenkorra alkalmatlanná tevőnek el nem ismertetett, a vizsgálat a következő §§-okban meghatározott módon szigoruan eszközözlendő.

Általában megjegyztetik, hogy a vizsgálat a gyöngéd érzelem lehető kimelésével és szeliden eszközözlendő; minélfogva a valamely baj nem létezésének meghatározhatása végett teendő kísérleteknek erőszakos vagy oly eszközökre sohasem szabad kiterjedni, melyeknek alkalmazása által a hadkötelezett testileg megsértethetnék.

Ha a hadköteles oly bajban szenvedést állit, mely csak hosszabb észlelés után határozható meg, az illető valamely katonakórháznak — az előadott baja feljegyezésével együtt — adandó át. Oly esetekben, midőn a baj legfőleg 4 hó lefolyása alatt és sebészi műtét nélkül gyógyíthatónak ismertetik föl, az illető valamely polgári kórházba adandó.

Sebészi műtetre kényszeríteni senkit sem szabad.

Általános vizsga.

3. §. Általános vizsgálat eszközése végett a katonarvos a hadkötelest szükség esetében egészen meztelenül, sík padolatra néhány lépésnyi távolságra maga elé állitva, a világosság felé forditva lépteti elő.

Lábait akként illeszti egymáshoz, hogy hüvelykujjainak bütykei, belső bokái és térdei egymást érintsék, karjai szabadon lelógjanak, teste pedig egyenes állásban legyen.

Ekkor a katonarvos a tagok alkatását és azoknak a testhez való arányát általában megvizsgálja. Ekkép alkalmat nyer a netáni bőrbajokat is észlelhetni.

Erőteljes testalkat jelei.

4. §. A hadiszolgálatra megkívántató erőteljes testalkat és tartós egészség jelei a következők:

a) a fenhordott fő, izmos nyakszirt, egészséges arcszín, vidor szemek, ép fogak, kemény, piros iny (foghús);

b) széles domboru mellkas, izmos, húsos vállapok, lassu, mély, könnyü s tartósan nyugodt légzés;

c) erős, szabályos érverés;

d) tömött, ruganyos bőr, erős izmok s csontok; könnyü, biztos járás.

Általában a testrészek szabatos arányossága és az érzékek szabad használata.

Részletes vizsgálat.

5. §. Az előállított egyén általános megitélése után a katonarvos a test valamennyi részének részletes vizsgálatát a végből kezdi meg, hogy az előállítottnak egyéni alkatáról alapos tudomást nyerjen.

a) Fej.

6. §. A fejnél tekintetbe veszi, vajjon az nem szokatlan nagyságu, vagy idomtalan-e? azután megvizsgálja annak hajborított részeit a végré, vajjon nem mutatkoznak-e rajta különös kinövések vagy mélyedések s nem találtatnak-e kútegek vagy daganatok?

aa) Arcz.

7. §. Megtekinti továbbá a homlokot s az egész arczot, különös figyelmet forditván a szemöldökökre, a szemhéjak alkatára és szabados mozgásukra, jól csukódásukra és nyitódásukra a szempillákra, azok állására, ugy azok ki- és elválására, valamint a könnyek csatornáira és kiömlésére nézve; figyel továbbá az egyes szemre és pedig ugy az egyikre magára, mint a másikkal egybehasonlitva annak állása, nagysága,

ruganyossága, ugy szintén egyes alkatára nézve; a világosságvezető közök tökélyes tisztasága és átlászóságára, valamint azoknak szabad és zavartalan működésére; továbbá próbák és czélszerű kérdések által meggyőződést szerez a láterő élességéről, vagy a netaláni rövid- vagy messzelátás fokáról, ha egyébként ez már magából a vizsgálatból és a szem alakjából ki nem tűnt volna.

bb) *Szaglási szervek.*

8. §. Ügyeljen a katonarvos, vajjon az orrlyukak kellőleg nyitvák-e? mely czélből az előállítottat utasítja, hogy orrán és mindegyik orrnyílásán keresztül egyenként ismételve erős lélekzetet vegyen; megvizsgálja továbbá, nincsenek-e az orron horpadások, az orr belsejében pedig fekélyek avagy pöfetegek? (Polypen.)

cc) *Száj és száj-üteg.*

9. §. Ezután kinyitattja az előállítottnak száját s megnézi, vajjon ajkai egészségesek, állkapczái mozgékonyak, fogai, inye, nyelve, szájpadlása, nyelvcsapja, mandulái és garatja jó alkatuak-e? nincsenek-e hamis fogai vagy mesterséges szájpadlása berakva? csukva van-e az inypadlás? nincsenek-e a mandolák és inyvitörök elfajulva vagy elroncsolva? Ezen vizsgálat alkalmával arra is kell ügyelnie, nem rossz szagu-e a lélekzete s nincs-e oly hibája nyeldeköl-, szólási- és hangszerveiben, melyek által azok működéseikben akadályoztatnának.

dd) *Hallás.*

10. §. A hallási szerv vizsgálatánál a külső fülre figyel s meggyőződést szerez arról, vajjon a fül-csatorna nincsen-e csukva; nem tapasztaltatik-e abból kifolyás, nincsenek-e benne kinövések, végre bir-e az előállított jó hallással?

E czélből már eleve halk hangon néhány kérdést intéz hozzá és czélszerű, ha az előállítottal a vizsgálat tartama alatt is beszélget, kérdései által annak figyelmét gyakran éppen a vizsgálat tárgyától elvonni igyekezvén.

b) *Nyak.*

11. §. A nyakon annak alakját, mozgathatóságát s irányát, továbbá vajjon daganatok, sipolyok vagy sebhegedések léteznek-e? végre a főnek állását vizsgálja meg.

c) *Mell.*

12. §. A mellkas alkata, annak bősége, hossza, szélessége s mélysége, a kulcsontok, a mellesont, a karporecz és a bordák alkata,

eltorzítások, vagy egyéb kórképletek kipuhatólása végett megvizsgálándók.

A mell terjedelmének megmérése mindazoknál, kik a megszabott testnagyság mértékének megfelelnek, hüvelyk-jegyekkel ellátott szalag által, a következő módon eszközözendő. A megvizsgálándó, felső végtagjait vizirányosan kinyújtja, a katonarvos pedig háta mögé áll és olyképen illeszti a mellmértéket a két csecsbimbóra, hogy azok el legyenek takarva, s a mértéket a mellkas kerületén vizirányosan a gerincoszlop egyesülése pontján összefogván, a tökéletes kilégzés utáni légzésszünet alatt vizsgálja azt. A mértéknek e vizirányos helyzetében eredményezett 30, sőt 29 hüvelyknyi mellterjedelem az egész testnek egyébként kellő fejlődése mellett a hadképességet ki nem zárja, holott azt a 29 hüvelyken alóli mellterjedelem, még a megszabott 59 bécsi ujjnyi legkisebb testhosszaság mellett is kizárja.

A katonarvos az előállítottal ismételve mély lélekzetet vótet a végből, hogy megítélhesse vajjon a légzés könnyen s szabadon történik-e?

Ezen alkalommal különös figyelmet fordít a netán azonnal következő köhögésre és annak hangjára s azután vizsgálja meg a szív és szívlüktetés állapotát.

Légzési és vérkeringési betegségek kétes vagy gyanítható eseteiben a phisikai kórisme segédeszközei, ugymint a hallgatódzás és kopogtatás alkalmazandók, nemkülönben a váll-lapok állása és a hónalj-mirigyek alkata figyelem alá vonandók.

d) *Altest.*

13. §. Az altesten annak terjedelmére fordítandó a figyelem, továbbá, hogy lehet-e annak takaróin vagy a hasúrben magában daganatokat lelteni? milyenek a köldök, a hasgyűrök állapotai? nem észlelnek-e kitégüések, vagy sérvek? (bélelőesések.)

Ezen két utóbbi hibát az előállítottnak saját markába való erős fuvása tünteti elő.

Végre a medence alakzata vizsgálandó meg.

e) *Nemzórészek.*

14. §. A nemi szerveknél a mony, az ondózsínór, a herék a borékkal és a gáttal együtt behatólag megvizsgálándók és alkatuk észlelendő, különös figyelemmel arra, vajjon a hugycső a kellő helyen végződik és bir-e elégséges nyílással? megvan-e mindkét here? hol van azok fekvése? nem találtnak-e rajtok keményedések, avagy a borékban sérvek s ebben, valamint az ondózsínórban másféle daganatok?

f) *Gerincoszlop.*

15. §. Ezután a katonarvos a gerincoszlop vizsgálatát veszi elő, arra ügyelvén, vajjon szabályos iránya van, vagy attól eltér-e, egyes csigolyák észrevehetőleg kidúródtak-e?

E vizsgálatnál az előállított felső teste előre hajlitandó, továbbá a kereszt- és farcsíkcsont, ugyszintén a végbélnyílás, azon czélből, vajjon ez utóbbin aranyércsomók, sipolyok, végbélelőésés vagy egyéb kóros jelek nem találhatók-e, megvizsgálendő.

g) *Végtagok.*

16. §. A katonarvos végre a felső és alsó végtagokat vizsgálja meg.

Ez alkalommal azoknak alakjára, hosszterjedelmére s mozgékony-ságára való tekintettel, a bőr- és véredények minőségére figyeljen.

Az ízületek mozgékony-ságát, hajlítás, kinyújtás, közelítés és eltávolítás, végre fogatás által puhatozza ki.

aa) *Felsőok.*

17. §. E czélből a felső végtagok megvizsgálásánál következőleg jár el:

Az előállított karjait akként nyújtja ki, hogy a kezek a tenyerekkkel összeessenek, miből a karok egyenlő hosszát itéli meg, továbbá az előkarokat a mellen keresztbe tétetvén, innen azokat a tarkóra téteti fel, ezután pedig a fej felett kinyújtva összetartatni rendeli, mely alkalommal a vállak egyenlőségét vagy egyenetlenségét észleli, végre a kezeket a háton keresztbe téteti.

Legvégre az előállítottal annak kezeit a kézizületben minden irányban mozgattatja, ujjaiból öklöt alakittatván, azokat ismét kinyújtja, mely alkalommal egyszersmind azok számát, állását és alkatát is megvizsgálhatja.

bb) *Alsók.*

18. §. Az alsó végtagok megvizsgálásánál a katonarvos arra figyel: vajjon a térdek egyenes állásban, nem ki- vagy befelé hajlitva vannak-e? nincsenek-e kórosan nagyobbítva, nem rövidebb-e egyik lábszár a másiknál, nem görbe avagy sorvadt-e valamelyik s nem donga-, lólábu vagy lúdtalpu-e az egyén?

Az alsó végtagok egyike kétes rövidegének biztos meghatározása végett a katonarvos a vizsgálandót a földre kinyújtva fektében úgy a hát, mint a has helyzete szerint, végtagjainak hosszúsága tekintetéből megvizsgálja.

Hogy a mozgékony-ságról kellő meggyőződést szerezzen, az előállítottat előbb egyik, aztán másik, végül mindkét térdére letérdelteti, ezután öt fel- és alájáratja, mely alkalommal annak járását s ujjainak mineműségét észleli.

Az elmebeli és a külsőleg észre nem vehető testállapotok kipuhatólása.

19. §. A katonarvos az előállítottak elmebeli és külsőleg észre nem vehető testi állapotát lehetőleg kipuhatólni törekedik és e végből az előállítottokhoz alkalmas, nyájas, bátorító kérdéseket intézzen.

20. §. Az orvosnak minden megvizsgált egyénre nézve, a vizsgálat eredményéhez képest, a következő főosztályzatok egyikére kell nyilatkoznia:

1. Hadi szolgálatra alkalmas:

a) fogyatkozás nélkül,

b) N. fogyatkozással.

2. Jelenleg N. fogyatkozás miatt alkalmatlan.

3. N. fogyatkozás miatt mindenkorra alkalmatlan.

A 3. alatti osztályzat csak a 2-dik korosztályban álló előállítottakra nézve mondandó ki, kivéve, ha a fogyatkozás a B) alatti ..* csillaggal jelölt, vagy a C) alatti mellékletben elősoroltak közé tartoznék.

Bővebb határozatok ezen osztályozásra nézve.

21. §. Az 1-höz. Hadiszolgálatra alkalmasoknak nyilvánítandók: azok, kik erős és tartósságot gyanítottó testalkat mellett egészségesek, és semmi, avagy oly csekély hibákban szenvednek, melyek a test és elme működését lényegesen nem zavarják és az érzékek, valamint a testrészek szabad használatát nem háborítják és ennél fogva az egyén hadszolgálatra alkalmasságát nem gátolják.

Ilyen gyakrabban előforduló bajok az A) alatti mellékletben sorolják elő.

A 2-höz. Ideiglenesen alkalmatlanoknak nyilvánítandók:

azok, kiknek gyöngye testük idővel még teljes erősödést reméltet, hasonlóképp azok, kik oly betegségeknek vagy fogyatkozásoknak alávetvék, melyek vagy a természet gyógyereje, vagy megfelelő orvosi gyógykezelés által később meggyógyulhatnak, vagy legalább annyira legyőzethetnek, hogy az azokban szenvedő hadképessé válhatik.

A 3-höz. Mindenkorra alkalmatlanoknak nyilvánítandók:

azok, kik oly bajokban szenvednek, melyek a test szabad mozgását, jelesen a végtagok használatát lényegesen akadályozzák, az életművek

fontos működéseit zavarják, vagy a szellemi és testi erő szükséges használatát megakasztják s általában azok, kik gyógyíthatlan nagyobb bajokban sinlődnek.

Ezen bajok a *B)* alatti mellékletben soroltatnak elő.

Végre a *C)* alatti melléklet azon, a hadszolgálatból az illetőt örökre kirekesztő köztudomásu bajok sorozatát tartalmazza, a melyek nem orvos által is könnyen felismerhetők.

22. §. A katonarvos a vizsgálatnál arra ügyeljen, hogy a felfedezett hibákról, mennyire csak lehetséges, a bizottság nemorvos tagjai is meggyőződhesse.

A katonarvos tehát minden, a nemorvos által amugy is fel nem ismerhető hibánál figyelmeztetendi a bizottság nemorvos tagjait, a felfedezett hibák jellemző tüneteire és ha előnyösnek mutatkozik, vagy megkívántatnék, azokat nekik röviden és szakértőleg megmagyarázandja.

A nemorvos által is felismerhető hibáknál a kór egyszerű megnevezése elégséges, minden egyéb esetben ez bővebben adatván elő.

A) Melléklet.

Oly gyakrabban előforduló csekélyebb fogyatkozások

j e g y z é k e,

melyek különben erős testalkat mellett, az azoknak alávetett egyének hadszolgálatra való képességét ki nem zárják.

I. Fejen.

A) A koponyán.

1. A testhez aránylag nagy fej.
2. Csupán a fejtetőre szorító kopaszság; egyes hajatlan helyek.
3. Mozdítható vagy a csonttal összenőtt hegek, ha oly helyeken vannak, a hová a katona-főveg nyomást nem gyakorolhat.
4. Huzamosb időn át tartó csekély csonthorpadások a fejen, melyek az agy működését nem zavarják.

B) A hallszerven.

1. A fülkagyló egyes részének vagy annak végképeni hiánya, különben jó hallás mellett.
2. A fülkagyló eltorzításai, vagy ártalmatlan újképletek, ha a hallást nem akadályozzák.

3. Kinövések (Eczeme) a fülkagylón és a külső füljáraton, továbbá élesen és idültlen lejáró lobbok (fülfolyással), melyek a külső füljáratra szorítózkodnak és melyeknél a csonthártya vagy a csont meg nem ragadva; végre pöfetegek, ha a külső füljáratban keletkeznek, tehát könnyen eltávolíthatók.

4. A külső füljárat csekély benövése, ha az a hallást nem akadályozza.

C) Az arczon.

Méhjegyek vagy egyéb az egyént feltűnően el nem rútitó éktelemségek.

D) A szemeken és környezetükön.

1. A szempilláknak részbeli hiánya, a szemhéj-szélek kóros állapota nélkül.

2. Egyik vagy mindkét szemhéjnek ártalmatlan, nem felette elcsufító és a működést jelentékenyen nem akadályozó daganata.

3. A szaruhártyának egyik vagy mindkét szemem való körszéli hegedései és homályosodásai, ha ezek a mérsékelve kitágult látáshoz semmiféle részeikkel sem esnek közel.

4. A balszem és környezetének alak- és működési hibái, az arczképlet feltűnő eltorzítása nélkül, úgy hogy a szem többszöri kóros állapotát vagy ennek a teljesen ép jobb szemre való káros befolyását nem gyaníthatólag idézik elő, tudniillik: jelentéktelen vékony röphártya (Flügelfell), ha annak csúcsa a szaruhártya szélét félvonalnyin túl nem haladja meg; a különben szabályos látának részleges torzulatai, legyenek azok bár a látászélnél a mellsőtökhöz vagy a szaruhártyához növéstől feltételezve; mérsékelt kancsalság.

5. Rövidlátás; a *B)* melléklet *D)* 13. alatt kifejezettnél kisebb fokban.

E) Szaglálási szervén.

Az orrnak csekély, nem fölötté eltorzító alak-hibái, az orrürben netalán létezhető minden terjedtebb kórállapot nélkül.

F) Szájon és szájürben.

1. Kisebbszerű nyúlszáj, avagy az ajak egyéb ferdeségei, feltűnő eltorzítás nélkül.

2. A fogak egy részének hiánya, az emésztési működés és a beszélés lényeges hátránya nélkül.

Kevésbé orrhangu, nehézkes vagy kevésbé hebegő, de mindamelllett jól érthető beszéd.

II. A nyakon.

1. Duzz-nyak, valamint a paizsmirigy csekély daganata, vagy abban lévő csekély tömlők, ha azok által a légzés bekapcsolt egyenruhában is előregondolhatólag akadályozva nincsen.
2. Csekély mirigydagok.

III. A mellkason.

1. Oly csekély szabálytalanságok a mellkas alkatában, melyek az öltözék alatt fel nem tűnnek és a mellkas különben eléggé domboru és széles.
2. Mérsékelt csontforrat-képzéssel (Callus-Bildung) vagy csekély rövidüléssel meggyógyult külsonttörések, ha általuk a kar szabad mozgása nem akadályoztatik.

IV. Az altesten.

1. Duzzadt, de legfőlebb két haránt-ujjnyival a bordaszél alatt kiálló lép, az egészségnek észrevehető háborítása nélkül.
2. Csekély mérvű aranyeres-csomók.
3. A lágyék-gyűrűk és lágyék-csatornák tágulása, ha a belek a lágyék-csatornába még ki nem ömlöttek.

V. A nemző részeken.

1. Egyik here hiánya tisztán külső (mechanikai) okból.
2. Egyik vagy mindkét herének hasúrben való állandó benmaradása, a lágyék-csatornák zárt volta mellett.
3. Csekély fájdalmat nem okozó tömlők az ondósinóron, valamint csekély visszértágulások ugyanazon; az ondóedények, vagy mellékherének csekély vastagodása és keményedése, mérsékelt fájdalom nélkül; egyik herének körülbelül kétszörös terjedelmét túl nem haladt nagyobbodása, vagy annak sorvadtsága; továbbá oly szabálytalanságok a borék képzésében, melyek a herékre befolyással nem bírnak és a nadrág hordozását nem gátolják.
4. A hugycsőnek a makk közelében hibás végződése.

VI. A gerincoszlopon és a csontvázon.

1. Az ugynevezett homoru (hohl) vagy domboru (hoher) hát, ha mérsékelt foku, vagy a gerincoszlopnak csekély oldalas elhajlása, ha ez által az egyén felöltözött állapotban el nem csúfíttatik.
2. Egyik vállnak, vagy csipőnek csekély, fel nem tűnő magasabb állása.

VII. A végtagokon.

1. Egy ujj hiánya (a hüvelyk és mutató-ujj kivételével), valamint az ujjperczek hiányai, ha ezek által az egyén a fegyver kezelésében, vagy a matróz-karbéli avagy valamely hadseregbeli intézetnél való alkalmazásban nem akadályoztatik.
 2. Az alsó végtagokon egyes vagy többféleképen elágazott, körülbelül közép nagyságú ludtoll vastagságát túl nem haladó visszértágulások (Krampfadern), csomóképletek nélkül.
 3. Széles láb, továbbá tökéletlen ludtulp, ha t. i. ez utóbbinál a láb egész talpának belszéle nem érinti a padlót, hanem még mindig némi vájatot mutat, mi a le nem nyomott talpról ismerhető fel, különösen ha ily alaklúba csak az egyik lábon mutatkozik.
 4. A két külső lábujj merevsége, sőt egy-egy lábujj hiánya is (kivéve a nagyujj), egyes lábujjperczek hiánya (kivéve a nagyujj), ugyszintén a lábujjaknak egyik vagy másik lábon való többsége, ha ezen utóbb érintett képződési hiba által a járás nem akadályoztatik.
 5. Egyes lábujjaknak egymáshoz növése, a nagyujj kivételével; a nagyujj görbesége, vagy két vagy több lábujjaknak egymáson fekvése.
 6. A nagy lábujj nagyobb bütykei, ha időszakonként lobosokká nem válnak és ki nem genyednek.
 7. A mérsékelt kecskeláb (Kniebohren) és kard-alaku vagy hátra-görbült, nem nagy fokban eltorzító alsó végtagok, a járás akadályozása nélkül.
 8. Állandó hegedések, különösen az alsó végtagokon, ha általuk az illető részek mozgása nem akadályoztatik.
 9. Egyes végtagoknak rövidülés nélkül, bár a csontcsövek hosszú, tengelyétől jelentéktelen eltéréssel gyógyult csonttörései azoknak különben teljes mozgathatása és ereje mellett; fájdalom nélküli csontduzzadások.
- Az egyes végtagok terjedelmének a más oldaliakhoz aránylag kevéssé észrevehető különbsége, ezeknek különben tökéletes mozgékonyasága mellett és minden állandó kórjelenség nélkül.
- Jegyzet. Oly egyének, kik az I. A), 2. D), 5.—II., 1—IV., 3.—VII., 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. és 8. alatt elősorolt bajokban sinlenek, a mennyire lehetséges, azon fegyvernemhez vagy hadseregbeli intézethez osztandók be, a melynél csekély hibájuk miatt szolgálattételükben nem akadályoztatnak.

B) melléklet.

A hadszolgálatra alkalmatlanná tevő fogyatkozások

j e g y z é k e,

I. A fejen.

A) A koponyán.

1. Az összes fejhajzatnak, vagy a haj legnagyobb részének hiánya.
2. Éveken át megrögzött és czélszerűen alkalmazott gyógykezelés után is gyógyíthatlan kútegek.
3. Nagyobb hegedések, ha érzékenyek és oly helyeken fészkelnek, melyekre a katonafőveg nyomást gyakorol.
4. A koponyacsontok tetemes elgörbülései vagy horpadásai.
5. Gyógyíthatlan csontszú a koponyacsontokban.

B) A hallszerven.

1. Az egyik fülkagyló hiánya, a hallás akadályozása mellett.
2. A külső fülön lévő eltorzítások és daganatok, legyenek azok bármily természetűek, ha a hallást tetemesen akadályozzák.
3. A külső füljárat benövése, akár mindkét, akár csak az egyik fülön is.
4. A genyedő fülfolysnak bárminő jelensége, a dobhártya átszakadt-sága mellett, ha a fül közepén fészkel.
5. A közép- vagy belfül mindennemű oly idült betegségei, melyek tetemes hallás-akadályozást vagy siketséget vonnak maguk után.

C) Az arczon.

1. Az arczizomnak oly mérvű, megrögzött kóros rángása, hogy azok az illető egyént beszédében akadályozzák.
2. Az arcznak születés óta meglévő, vagy később keletkezett torzulatai, vagy gyógyíthatlan kútegei.
3. Gyógyíthatlan nyálsipolyok (Speichelfisteln).

D) A szemeken és azoknak környezetén.

1. Egyik vagy mindkét szemhéj széleinek idült lobja, következményeivel együtt, a melynek: a szemhéjak maradandó vastagodása, vagy szegélyeiknek hegyes elkorcsosodása, a szempillák legnagyobb részének gyógyíthatlan hiánya, azoknak gyógyíthatlan befelé fordulása (Trichiasis és Distichiasis).

2. Egyik vagy másik szemhéj be- vagy kifelé fordulása minden fokban és alakban; a szemhéjaknak egymással, vagy a szemgolyóval részleges vagy teljes összenövése; eltorzító nagy és a szemhéjak mozgását nehezítő, vagy gátló daganatok egyik vagy másik szemhéjon; a szemhéjakat mozgató izmoknak (minden foku és alaku) hűdése, egyik vagy mindkét szemén, ha mindezen bajok gyógyíthatlanok.

3. Idült könytömlőtakar (Thränensack Blennorrhoe) s a könytömlő szédaga; könytömlő-sipoly; megrögzött, gyógyíthatlan, nagyobb mérvű köncsepegés, legyen az bármily szerves kórállapottól feltételezve.

4. A jobb szemnek minden foku kancsalsága; a balszem nagyfoku kancsalsága; egyik vagy mindkét szem ferde állása, minden mérvben és alakban; a szem rezgése (Nystagmus), észrevehető kidudorodása (dül-szem), vagy egyik vagy másik szemnek kiállása (Exophthalmus).

5. A köthártya nagyobb terjedelmű heges elkorcsosodása vagy szemcsés köthártyalob (Trachom).

6. Egyik vagy mindkét szem szaruhártyáján lévő hegek és homályosodások, habár a mérsékelten kitágult látának csak egyik részét fedik is, legyenek azok sűrűek, in-alakuak, vagy gyöngédek és elmosódtak.

*7. A szaru- és szivárványhártya szarucsapja (staphylom) minden alakban és nagyságban; a fehér szemhártyának (tülkhártya) részleges és teljes kiterjedése (tehát Scleral-Staphylom, Cirsophthalmus, szem-vizkór).

8. A jobb szemlata félrehúzásai, bármily okból; a bal szemlátának fele-terjedelménél nagyobb odaforradása akár a lencsetokhoz, akár pedig a szaruhártyához; tökéletes látazár egyik vagy mindkét szemén; vele született szivárványhártyahasadék; a szivárványhártya megrögzött hegedései, vagy annak részleges elválása a sugárszalagtól.

*9. Szürkehályog, azaz a lencsének vagy tokjának minden fokban és alakban homályossága; egyik vagy mindkét lencsének megelőző műtét, vagy véletlen sérülés által okozott hiánya.

10. Egyik vagy mindkét szemén lévő fekete hályog, minden fokban és alakban, a láttér részletes ködösödésétől egész annak tökéletes elsötétedéseig (Amblyopia és Amaurosa).

*11 Egyik vagy mindkét szem sorva, minden fokában és alakjában.

*12. Fehér szem (festényhiány, Albinismus).

13. Oly nagyfoku rövidlátás, hogy az egyén 6 bécsi hüvelyknyi gócsztávolságu szórólencsékkel (homoru szeműveggel) nyomtatványokat, vagy legfőlebb fél bécsi vonalnyi magasságu és megfelelő vastagságu bármily egyéb jegyeket tetszés szerinti távolságnyra elolvasni, illetőleg felismerni nem képes.

14. Túllátás (Hyperpresbyopie) oly nagy mérvben, hogy az egyén 6 bécsi hüvelyknyi góczytávolságu gyűjtőlencsékkel (domboru szemüveggel) nyomtatványokat vagy legfőlebb fél bécsi vonalnyi magasságu és megfelelő vastagságu bármily egyéb jegyeket szemétől 12 bécsi hüvelyknél nagyobb távolságnyra olvasni, illetőleg fölismerni képes.

E) A szagszerven.

1. Az orr eltorzulása és betegségei, melyek az egyén arcát tetemesen elrutítják, beszédének érthetőségét akadályozzák és légzését jelentékenyen hátráltatják.

2. Orrbüz és büzös kifolyás az orrból, gyógyíthatlan fekély vagy csontszú következtében.

F) A szájon és szájürben.

1. Az arcot tetemesen elcsufító nyulszáj.
2. Egyik vagy mindkét ajaknak nyavalyás betegségi állapota.
3. Hasadt, átlukadt, vagy egészen hiányzó szájpadlás.
4. A metsz- vagy szemfogak nagyobb részének hiánya, a mindkét állkapocsban lévő többi fogak rossz állapota mellett; nagyobb kiterjedésű fogszú.
5. A garadképletek nagyfoku elroncsoltsága.
6. A nyelvnek valamennyi gyógyíthatlan bajai, melyek működését akadályozzák, például hűdés, odanövés stb.
7. A bárzsing szorulata (Speiseröhrenverengung).
8. Egyik vagy mindkét állkapocs ízületmerevsége (Anchylose).
9. Gyógyíthatlan hangtalanság; oly rekedt- vagy orrhang, hogy ez által a szókiejtés teljesen érthetlenné válik.
10. Nagyfoku hebegés és dadogás.
11. Némaság.

II. A nyakon.

1. Duzz-nyak (Blähhals), a pajzsmirigy nagyobbodása, vagy abban lévő tömlők (golyva), ha ezen bajok által a légzés begombolt egyenruhában előregondolhatólag gátolva van.
2. A mirigyek tetemes daganatai s keményedései, genyedéssel vagy a nélkül.
3. A nyakon lévő hegedések, melyek a mozgást tetemesen akadályozzák.
4. Gége- és légső-sipolyok (Fisteln).
5. Az egyént elrutító ferde nyak.

III. A mellkason és a mellür szerveiben.

*1. Szabálytalanságok a mellkas alkatában, ha azok a szabad légzést akadályozzák és felöltözött állapotban az illetőt valóban elrutítják: lapos, benyomott, csirkemell stb. (12. §.)

2. Kulcsont-törések, melyek feltűnő rútsággal és rövidüléssel gyógyultak meg, és a kar szabad használatát lényegesen akadályozzák.

3. Tüdögümőkór (Lungentuberculose).

4. Valamely folyadék a mellürben tartós meggyülése.

5. Tüdőlégdaganat (Lungen Emphysem).

6. A szív és az edénytörzsek szerves bajai.

7. Gyógyíthatlan csontszú a kulcs-csontban, szegycsontban vagy bordákban.

IV. Az altesten.

1. Gyógyíthatlan lép- vagy májtúltengés, az egyén sorvadásos kinézése mellett.

*2. Has-sérvek, legyenek azok bármily nagyságuak, vagy tartalmuak.

3. Folyadék a hasürben, vagy érezhető zsiger-keményedések, daganatok és ujképletek.

4. Végbél-előesés vagy sipoly, vagy aranyér csomók, vagy végbél-repedések, ha gyógyíthatlanok.

5. Önkéntelen székelés.

V. A nemi szerveken.

1. A hugycsőnek a mony közepén vagy annak gyökén végződése.

2. Mindkét here hiánya.

3. Egyik vagy másik herének a lágyékcsatornában, vagy a külső lágyékgyűrűben fekvése.

4. Gyógyíthatlan here-vizsér (Hydrocele), vagy az ondózsínóron lévő nagy tömlők (Cysten).

5. Egyik vagy mindkét herének idült, gyógyíthatlan túltengése, mely már tetemes terjedelmet ért; hasonlóképp az ondózsínóron lévő igen tetemes vizsértágulások.

6. A hügy visszatartásának képtelensége.

*7. Hügysipolyok (Harnfisteln).

*8. Hólyagkövek.

VI. A gerincoszlopon és a csontvázon.

1. A gerincoszlopnak rendes irányától felette nagy elhajlása.

*2. Hasadt hátgerincz.

3. Egy vagy több csigolyának feltűnő kiemelkedése vagy ferdesége.
4. Csontszú a csigolyákban.
5. A vállaknak vagy a medencének feltűnő, az egyént elrútitó emelkedése vagy ferde állása.

VII. A végtagokon.

A) A végtagokon általában.

1. Az ízületek idült lobbjai és dagadásai; a tokok és ízületi szalagok merevsége, önkéntesen előidézhető ficzammal (Luxatio); az ízület-tokok idült izzadásai (Gelenks-Wassersucht, ízület-vizkór) és részleges vagy tökéletes merevsége (Anchylose); az ízületek zsugorodásai, gyógyíthatlan csontthártya- vagy csont-daganatok, ha a végtag szabad mozgását korlátozzák.

*2. Megrögzött és gyógyíthatlan ficzamosodások; rendellenes ízületek.

3. Gyógyíthatlan csontszú, vagy csontüszök.

*4. Nagy terjedelmű, mélyen ható, a csonton ülő és a végtagok szabad mozgását akadályozó hegedések.

*5. A csontcsöveknek oly tetemes görbületei, egyenetlenségei vagy rövidülései, melyek által a végtagok szabad mozgása láthatóképp akadályoztatfk.

6. Valamely végtag hűdése.

B) A felső végtagokon.

1. A mutató- és hüvelyk-ujj, nemkülönben más ujjak és valamely ujjperccek hiánya, ha ezek által az egyén a fegyver kezelése, vagy a ló vezetésében, vagy valamely hadseregbeli intézetnél való alkalmaztatásban akadályozva van.

2. A kéznek mindennemű egyéb oly elkorcsosulásai és csonkultságai, melyek folytán annak haszna nem vétethetik.

C) Az alsó végtagokon.

1. Tetemes és sokféle elágazott visszértágulások, ugynevezett visszér-csomókkal.

2. Idült gyógyíthatlan lábfekélyek, ezekből támadt nagy terjedelmű hegedések, melyek könnyen s többször genyednek és oly helyeken vannak, hol a ruházat nyomása éri őket.

3. Csip-zsába (Freiwilliges Hinken).

*4. A láb minden ujjának egymással összenövése.

5. A lábnak valamennyi egyéb oly elkorcsosulásai és csonkultságai, melyek által annak használhatása lényegesen hátráltatik.

6. Feltűnő és az egyént igen elrútitó alakhibák, mint pl. nagyfoku térd-surlás, a czomboknak, jelesen pedig az alszáraknak felette kifejlett ki- s hátrahajlása.

7. Gyógyíthatlan lábizzadás, mely által a bőr elázottnak (macerirt) s kisebesültnek látszik, legyen az bűzös vagy nem.

8. Teljes ludtalp (Plattfuss), mely azonban jól megkülönböztetendő a széles talptól.

Jegyzet. Ludtalp vagy teli talp alatt a lábfejnek azon állapota értetik, melyben annak fölülte kellő domborúsággal, talpa pedig belső széle felé bevágással nem bírván, a lépéskor a talp valamennyi része egyaránt és akként érinti a padlatot, hogy egy kezujjat a láb belső széle felől a talp és a padolat közé betolni lehetetlen.

Ezen éktelenség arról is felismerhető, hogy a belső boka igen kiálló és a szokottnál mindenkor mélyebb állásu, hogy továbbá a külső boka alatt egy, a baj fokának megfelelő, többé-kevésbé tetemes kivájt mutatkozik; hogy a ludtalpu egyén járása közönségesen a térdek behajlásával történik, mely sokat hasonlít a targonzát toló ember járásához és hogy a lábízület nem egészen merev ugyan, de a baj fokához képest, mozgékony-sága többé-kevésbé szenved, jelesen a láb kinyújtásánál.

A széles láb következő jelekről ismerhető fel:

A szokott kivájt a talpon létezik, a láb háta kellő domborúsággal bír és a lábtól a szokottnál nem szélesebb.

Csak a láb-középcsontokban kezdődik a láb kiterjedése, szélességére nézve, mely a lábujjak felé nőttön nő, úgy hogy némelyeknél a lábujjak majdnem egy vonalban végződnek és a nagyujj a kisujjnal csak kevésbé kiállóbb.

A széles láb rendszerint igen húsos is.

Az ízületekben a mozgás akadályozva nincsen, a járás nem történik hajlított térdekkel.

VIII. Általános betegségi állapotok.

1. Általános gyöngeség és rokkantság (Hinfälligkeit), melynél az életművezet erősödésére többé nincs kilátás.

2. Gyógyíthatlan bőrbetegségek.

*3. Nagyfoku görvélykór (Scrophulose), mely megrögzött daganatok és fekélyek által tűnik ki.

4. Általános megrögzött bujasenyv (Syphilis).

5. Valamennyi eltorzító, vagy a szabad mozgást akadályozó zsirdag (Fettgeschwulst).

6. Valamennyi ütér- és ugynevezett nyirdaganat (Lympfgeschwülste, Congestions-Abscesse).

7. Mindennemű rákképződés.

8. Idült rezg- és ránggörcsök (Convulsionen).

9. Vidatáncz (Veitstanz).

10. Hüdések.

*11. Eskór (nehéz-nyavalya, Fallsucht).

*12. Valamennyi elmekór.

C) melléklet.

A hadszolgálat alól teljesen és mindenkorra felmentő olyan nyilvánvaló testi fogyatkozások

j e g y z é k e,

melyek nem-orvos által is könnyen felismerhetők.

I. A fejen.

1. A koponyának oly nagyfoku elrútitása vagy idomtalan nagysága, hogy a katonafőveg vagy éppen nem, vagy rendesen nem viselhető.
2. Teljes kopaszság.
3. A koponyacsontok részleges hiánya.
4. Az arcot nagy mérvben eltorzító méhjegyek és ferdeségek.
5. Egyik vagy mindkét szemhéjnak, vagy azok tetemes részének, valamint egyik szemnek hiánya.
6. A szemürből s a szemhéjából egészen kidülledt szemgolyó.
7. Feltűnően elkórosult, az arcot undorítóan eltorzító részlegesen vagy egészen hiányzó orr.

II. A nyakon.

1. Felette nagy, eltorzító, a légzést igen nehezítő golyva.
2. A fej ferde állása.

III. A törzsön.

1. Eltorzító pupos hát vagy mell.
2. A vállnak feltűnő és az egyént elcsufító felgörcbedtsége.
3. A csípőknek feltűnő ferdesége.
4. Hím-nőféle képződés; a monynak egészen vagy majd egészen való hiánya.

IV. A végtagokon.

1. Valamely végtag feltűnő rövidege.
2. Valamely végtagnak, vagy nagyobb részének hiánya, továbbá a hüvelyk- vagy mutató-ujjnak, vagy egy és ugyanazon kézen két más ujjnak hiánya; végre a nagy lábujjnak, vagy legalább két más lábujjnak hiánya.
3. A végtagok feltűnő korcsosulásai, görbületei és csonkultságai.
4. Valamely végtag feltűnő aszálya, vagy nagymérvű vastagsága.
5. Nagymérvű vizértágulások (Krampfadern), melyek az egész alszáron nagy csomókat képeznek.
6. Feltűnően elferdített s járásra nem alkalmas láb (donga- és lóláb stb.).

V. A szervezet általános szabálytalanságai.

1. A felette nagyfoku elhízottság.
 2. Nagyfoku elsoványosodás.
 3. Feltűnő nagy daganatok a testen.
 4. Törpe-alak (Zwerg-Gestalt).
 5. Siketnémaság.
 6. Bárgyuság.
 5. Orvosi bizonyítványok, melyek a hadkötelezett részéről netán benyújtatnának, tekintetbe nem veendőek. Az ujonczállítási bizottság saját meggyőződése szerint tartozik eljárni és csak kétes esetekben követelhet idegen bizonyítványokat; ily esetekben azonban az idegen orvosi bizonyítványokon kívül, még különösen a községeljárótól, valamint az állítólagos hadképtelent közelebről ismerő hadkötelezettektől is kell felvilágosításokat elfogadni és szereznie.
 6. Ha valamely hadkötelezett azt állítja, hogy nehézkórban (nyavalya-törésben) szenved: ez állításnak a bizottság csak úgy adhat hitelt, ha legalább két megbízható tanu, akár a járás főtisztviselője, akár az ujonczállítási bizottság előtt jegyzőkönyvileg eskü gyanánt kijelenti, hogy ők maguk az illető hadkötelezeten a nehézkóros rohamokat észrevették, s mi módon vették észre. A járási főtisztviselő által felvett illetén jegyzőkönyvek az ujonczállítási bizottság elé terjesztendők.
- Ha a felszólamlás azon okból történik, mivel a hadköteles egyénnek atyja, nagyatyja, vagy vérrokona elmebetegségben, vagy nehézkórságban szenved, ezen esetben a tanuk, a kik e részben tudomással birnak a szabályos eskü letétele mellett, az illető tisztviselő által előlegesen és hivatalból kihallgatandók mindarra nézve, hogy a szóban forgó egyén folytonosan szenved a megnevezett betegségben, mindarra nézve, hogy

e miatt szokott foglalkozását nem végezheti s ennek következtében munkaképtelen. Az ilyen tanuvallomások a felszólamlási folyamodványokhoz melléklendők. (1870. 30.000. sz. r. H. M.)

60. §. A hadkötelezettek kórházba szállítása, szemmel-tartás és gyógyítás végett.

1. Ha valamely hadkötelezett azt állitaná, hogy valami más testi fogyatkozásban szenved, mint a melyről a fentérintett §. 6. pontja szól, mely azonban csak hosszabb szemmel-tartás útján bizonyítható be, vagy ha az idézett esetben a jegyzőkönyvi tanuvallomások a nehézkór meg-létéről teljes meggyőződést nem nyújtanak, a hadkötelezett katonai kór-házba szállítandó.

2. Oly esetekben, midőn valamely fogyatkozás legfőlebb négy-hónap alatt és sebészeti műtét nélkül gyógyíthatónak ismertetik, az illetőt pol-gári kórházba kell szállítani.

3. A kórházba szállítás az ujonczállítási lajstrom 21-ik rovatába jegyzendő.

4. Mindkét esetben a költségek azon szabályzat szerint fedeztet-nek, melyek nyilvános kórházakban az élelmezési költségek fedezésére és behajtására nézve érvényesek.

5. A fennidézett esetekben a besorozás iránt csak az illetőnek az állandó ujonczállítási bizottság elé (83. §.) történendő újabb elővezeté-sekor hozatik határozat.

6. Hadképesnek és ennek következtében sorozásra alkalmasnak talált hadkötelezett, ki könnyű betegségben, vagy oly testifogyatkozásban szenved, mely néhány nap alatt bizonyosan gyógyítható, mint például kisebb bőrkiütés, könnyű bőrszab. stb., ha a hadseregbe (hadtengeré-szetbe) vagy honvédségbe leendő beosztás alá esik, rögtön besorozandó, illetőleg a pótfartalék részére kijelölendő.

A H. M. 1870. 35.021 sz. rendelete e §-hoz még a követ-kezőleg intézkedik:

Több oldalról merültek fel a következő kérdések:

a) vajjon kinek van joga valamely hadköteles egyénnek katonai avagy polgári kórházba való küldését, a 60-ik szakasz értelmében elrendelni?

b) vajjon jogositva van-e a felülvizsgáló bizottság, hogy az elébe vezetett hadköteles egyént, megfigyelés végett, valamely katonai kór-házba adja be?

c) vajjon a felülvizsgáló bizottság által a katonai kórházba küldött hadköteles, kórházból lett elbocsáttatása után, ismét a felülvizsgáló bizottság elé állítandó-e?

Ezek közül az a) alatti kérdésre feleletül a következők szolgálnak.

Valamely hadkötelesnek katonai vagy polgári kórházba való kül-dése valamely bajának észlelése vagy kigyógyítása céljából, a 60-ik szakasz 1-ső és 2-ik pontjaihoz képest magától érthetőleg csak akkor történhetik, ha kérdéses baján kívül, semmi más fogyatkozásban, mely miatt a hadi szolgálatra alkalmatlan volna, nem szenved, és így egyéb-kép a hadi szolgálatra alkalmasnak látszik. E körülmény iránt pedig a 62-ik szakasz 1-ső pontja értelmében, egyedül a hadkiegészítési kerületi parancsnok, illetőleg a honvédség képviselője van jogositva határozni: a mennyiben a sorozó-bizottság polgári tagjai, a védtörvény 34-ik szakasza és az „utasítás“ 62-ik szakaszának 2-ik pontja szerint, csakis akkor nyilvánítják nézeteiket, ha a határozat kimondása által a hadkötelesnek visszahelyezése, vagy az állítási lajstromból való kitörlése célozthatnák.

Önként következik tehát, hogy valamely hadkötelesnek, akár meg-figyelés, akár gyógyítás végett, katonai vagy polgári kórházba való kül-dése iránt is, a katonai vagy honvéd orvosi vélemény megfontolása után, a sorozásnál közreműködő hadkiegészítési kerületi parancsnok, s illetőleg a honvédség képviselője, van hivatva határozni.

Ha azonban a hadkiegészítési parancsnok, s illetőleg a honvédség képviselője, azon okból, mivel a fogyatkozást, a hadképességet (60. §. 1. pont) kizáró fokozatúnak, vagy négy hónap alatt és sebészi műtét nélkül ki nem gyógyíthatónak (60. §. 2. pont) tartja, a határozatot, a bizottság többi tagjainak ellenkező véleménye dacára is, abban fejezné ki, hogy a kérdéses hadköteles visszahelyezendő, avagy az ujonczállítási lajstromból kitörlendő volna: ez esetben, az „utasítás“ 62-ik szakasza 2-ik, s illetőleg 3-ik pontjaival egyező eljárásnak van helye. És ha a sorozó-bizottság többi tagjai, a fogyatkozásnak létezésére, vagy gyógyít-ható voltára nézve, a hadsereg s illetőleg honvédség képviselőjének néze-tétől eltérő véleményben volnának, s ha a nézetek megfontolása, és az okok és ellenok megvitatása után is, a bizottságban egyetértelműség nem jöhetne létre, a sorozó-bizottság polgári elnöke fogja döntőleg elhatá-rozni, hogy a szóban forgó hadköteles kórházba küldessék-e vagy sem?

A b) és c) alatti kérdésekre a felelet csak igenlő lehet. Meg-jegyeztetik azonban, hogy ha a szabályszerű eljárás minden részről pon-tosan megtartatik, a felülvizsgáló bizottságnak csak igen ritka esetekben nyilhatik alkalma, valamely hadkötelest, megfigyelés vagy gyógyítás végett kórházba rendelhetni.

61. §. Eljárás az önmegcsonkítók irányában.

A testi vizsgálatnál felmerült azon alapos gyanu esetében, hogy a sérelem készakarva és azon czélból okoztatott, hogy a tulajdonképen hadiszolgálatra való alkalmasságot megsemmisítse, a 106. §. szabályai szerint kell eljárni.

62. §. A hadkötelezettek osztályozása és az ujonczállítási bizottság végzései.

1. Az előállítottak a tulajdonképeni hadszolgálatra leendő testi és lelki képességéről szóló véleményét, a hadkötelezettek orvosi megvizsgálását szabályozó utasítás szerint legelőbb a katonarvos nyilváníttja.

Erre a hadkiegészítési kerületi parancsnok az orvosi vélemény megfontolása után, a nélkül azonban, hogy ahhoz kötve volna, kijelenti határozatát az iránt, vajjon az elővezetett:

- a) besorozandó-e;
- b) ismételve ujonczállítás alá veendő, vagy
- c) az állítási lajstromból kitörleendő-e?

2. Ha a hadkiegészítési kerületi parancsnok az illetőt besorozandónak nyilatkoztatja, ez ellen sem a honvédtiszt, sem a törvényhatósági főtisztviselő kifogást nem tehet.

Ha azonban a hadkiegészítési kerületi parancsnok határozata az 1. pont b) vagy c) betűje értelmében szólana: akkor először is a honvédorvos meghallgatása után a honvédtiszt nyilatkozik, utána a megyei (városi) orvos adja véleményét, végül pedig a törvényhatósági főtisztviselő nyilváníttja nézetét.

Ha a törvényhatósági főtisztviselőnek, az érvek és ellenérvek kimerítő megvitatása után, nem sikerül egyetértő végzést eszközölnie: tartozik az illetőt a felülvizsgáló bizottság elé vezetetni.

3. Ha azonban, az ujonczok és póttartalék jutalékának fedezése után, a honvédség részére kijelölt hadkötelezettek osztályozása forog fenn és az ügyben kell határozni: akkor, a honvédorvosi vélemény meghallgatása után az 1. pontban foglalt szabályok szerint, a honvéd-zászlóalj parancsnok határoz.

Ha határozata besorozásra szól, ez ellen a törvényhatóság tisztviselője kifogást nem tehet; ha azonban a végzés az 1. pont b) vagy c) betűje értelmében szól, a megyei (városi) orvos tartozik véleményét nyilváníttani.

Ha a törvényhatósági főtisztviselő nem ért egyet a honvéd-zászlóalj parancsnoknak alkalmatlanságra szóló nézetével: az illetőt a felülvizsgáló bizottság elé kell vezetetni.

4. A b) betű szerint csak azon esetben kell eljárni, ha az illető osztályzata úgy szól, hogy „jelenleg alkalmatlan“; a c) betű szerint pedig akkor, ha a hadkötelezett „végekép alkalmatlan“-nak osztályoztatott, mindkét esetben azon föltétel mellett, hogy az e részbeli orvosi vélemény ellen kifogás nem tétetik.

Ha csak a b) vagy c) betű szerinti végzés alkalmazása, tudniillik a hadképtelenség fokozatára nézve forog fenn véleménykülönbség: a hadkötelezett mint „jelenleg alkalmatlan“ osztályozandó és a határozat a b) betű szerint hozandó.

5. Első korosztályu hadkötelezettek csak akkor osztályozandók „végekép alkalmatlanok“-nak, ha testi fogyatkozásuk olyan, mely a védkötelezettek orvosi vizsgálatról szóló utasítás B) mellékletében csillaggal van jelölve, vagy ugyanazon utasítás C) mellékletében felsoroltak között fordul elő.

Általában a „végekép alkalmatlan“ osztályozás csak akkor alkalmazandó, ha a testi fogyatkozás természeténél fogva javulás nem várható.

6. A hadseregben, (hadtengerészetben), póttartalékban vagy a honvédségben teljesítendő tulajdonképeni hadszolgálatra nézve csak is az általános hadképtelenség áll fenn; minélfogva az egy bizonyos fegyvernemre nézve netán hiányzó képesség a besorozást nem akadályozhatja.

7. Az ujonczállítási bizottság határozatai ellen a fél részéről felebb folyamodásnak helye nincs.

63. §. Az ujoncz és póttartalékbeli jutalékok fedezésének elvei.

1. Egy-egy ujonczállítási kerület ujonczjutalékára előjegyzett hátalékok és pótlások, vagy követelések száma, a mennyiben az illető rendes állításnál érvényesítettnek, a járási főtisztviselő által egyetértőleg a hadkiegészítési kerületi parancsnokkal állapítandók, s e szerint határozandó meg a kiállítandó ujonczok száma.

A póttartalék jutaléka tekintetében hasonlóképen kell eljárni.

2. Az ujonczjutalékok fedezik:

a) az állítási lajstrom A) alatti osztályában (28. §.) bejegyzett besorozandók és hivatalból elővezetett hadkötelezettek;

b) a besorozásra alkalmasoknak talált és a hadseregbe (hadtengerészetbe) történendő besorozásra kijelölt utóállítandók (az állítási lajstrom B) osztálya); továbbá

c) a mennyiben az ujonczjutalék kiállítására megkivántatik:

- aa) az első,
- bb) a második és

ce) a harmadik korosztályból besorozásra alkalmasoknak talált hadkötelezettek.

A c) betű alatt megjelölt korosztályok valamelyikéhez tartozó azon hadkötelezett sorsszáma, ki sorrend szerint a fedezett ujonczjutalék fedezésére mint utolsó állított ki, az ujonczjutalék befejezési számát képezi.

3. A póttartalék jutalékát fedezik:

a) a besorozásra alkalmasoknak talált és a póttartalékba leendő áthelyezésre kijelölt utólag állítandók (az állítási lajstrom B) osztálya) és ha szükséges,

b) az ujonczjutalékot a befejező sorsszámu ujoncz után, a korosztályok és a sorsolási sorrend szerint következő és besorozásra alkalmasoknak ismert hadkötelezettek.

A b) betű alatt jelöltek közül azon hadkötelezett sorszáma, ki a fedezett póttartaléki jutalékba mint legutolsó osztatott be, ezen jutalék befejező számát képezi.

4. A póttartalék jutalékát befejező szám után még következő hadkötelezettek, a besorozás végett a honvédséghez kijelölt utóállítandókkal együtt az állítási lajstrom B) osztályából, ha alkalmasoknak találtnak, a honvédségbe sorozandók.

5. Azon esetben, ha a 3. pont b) betűje alatt megjelöltek a póttartalék fedezésére akármi oknál fogva nem szükségeltetnének, az ujonczjutalékot befejező szám után összeirt hadkötelezettek, a harmadik korosztály legmagasabb sorsszámaig, a honvédségbe sorozandók.

6. Ha a 2-ik pont c) betűje alatt érintett osztályzatban lévők az ujonczjutalék fedezésére nem szükségeltetnének: a 3-ik pont b) betűje szerinti beosztás a póttartalékba, ugyszintén az 5. pont alatt idézett esetben a besorozás a honvédségbe, az 1-ső korosztály 1-ső sorsszámával kezdődik.

7. Az ujoncz- vagy póttartalékbeli jutalékok teljes fedezése előtt nem szabad azon reményben, hogy az illető jutalék visszatérő távollévők, felülvizsgáltak stb. által rövid idő alatt teljesen ki fog egészítettetni, a póttartalék jutalékának fedezéséhez, illetőleg a honvédségbe történendő sorozáshoz fogni.

64. §. Az ujonczjutalékba sorozandó hadkötelezettek csapat szerinti felosztása.

1. A hadkiegészítési kerületi parancsnok a katonarvosi vélemény tekintetbevételével, a hadtengerészethez besorozandó ujonczokra nézve pedig netán a tengerészeti tiszttel egyetértőleg, továbbá a különféle had-

csapatokhoz és intézetekhez kiállítandó jutalékok arányához képest, határoz a felett, minő fegyvernemhez osztandó az ujonczjutalékba sorozandó egy-egy hadkötelezett.

E részben a hadkiegészítési kerületi parancsnok részére az ujonczoknak a hadsereg és hadtengerészet különféle fegyvernemeihez való kiválasztásáról és beosztásáról szóló IV. szám alatti mellékletben foglalt szabályzat szolgál zsinórmértékül.

Ezenfelül a hadkiegészítési kerületi parancsnok az értelmesebb hadkötelezettek beosztásánál, a zenészek s mesteremberek elosztásánál, ha ez irányban az előljáró kiegészítési hatóságoktól külön utasításai nincsenek, az egyes jutalékok számerejének arányához és a szükséghez képest tartozik intézkedni.

2. Az ujonczjutalékba eső hadkötelezetteknek beosztásuk iránt netán nyilvánított kívánságai, a mennyire lehetséges, teljesítendők, ha ez az ujonczjutalék czélszerű elosztása, és a szolgálat érdekeivel összeegyeztethető, vagy ily kívánságokban netán helytelen indokok nem lapanganak.

65. §. A póttartalékba helyezett fegyvernem szerint felosztása.

A mi a póttartalékosoknak a hadkiegészítési kerületi parancsnok részéről eldöntendő fegyvernem szerinti beosztását illeti, — legyenek azok ideiglen vagy állandóan áthelyezve, — csak a következő kifejezések használandók:

- a) gyalogsághoz,
- b) lovassághoz és
- c) hadtengerészethez.

Ezen kiválasztás és beosztás tekintetében is általában a IV. sz. melléklet szabványai érvényesek; a c) alatti pontot illetőleg csak tengeri hajózással és halászattal foglalkozó póttartalékosok előjegyzendők.

66. §. A honvédségbe sorozandó hadkötelezettek csapat szerinti felosztása.

A honvédségbe sorozandók azon honvédszászlóaljba vagy azon honvédlovas századba osztandók, melynek területén az illető ujonczállítási kerület fekszik.

Az illető hadkötelezetteknek a honvédszászlóaljukba, vagy honvédlovassági századokba eszközendő beosztása felett a honvédtiszt határoz.

67. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alól felmentett hadkötelezettek és az állandó hadsereg és hadtengerészet igazgatási szakaiban szolgáló egyének csapat szerinti felosztása.

1. A besorozás alá kerülő hadkötelezettek, kiknek a tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentés igénye megítéltetett, következőképen osztandók fel:

a) papjelöltek, illetőleg papnövendékek, az illető kiegészítési kerületi ezredbe;

b) tanítójelöltek és népiskolatanítók a sorgyalogságba, vagy vadászcsapatba;

c) örökölt mezőgazdaságok tulajdonosai a sorgyalogságba, vadászcsapatba, vagy a katona-szekerészeti karba.

2. A 3. §. 4. pontjában említett, katonahivatalnoki minőségben*) szolgáló hadkötelezettek, ha az ujonczjutalékba való sorozás alá kerülnek, fegyveres szolgálatkötelezettségük csökkentése nélkül, az illető igazgatási szak létszámába sorozandók.

68. §. A hadkötelezettek keresetképességük szerinti osztályozása, tekintettel a katonaváltásdíjra.

1. Keresetképességi osztályozásnak a katonai váltásdíj tekintetéből alávetvék:

a) azon hadkötelezettek, kik, midőn a harmadik korosztályban állottak vagy azt már meg is haladták, újabb állítás alá vetendőknek ítéltettek;

b) mindazon három korosztálybeliek s ezen túlévők, kikre nézve az állítási lajstromból való kitörlés határozatott.

2. Az osztályozás így szól:

a) a keresetképes;

b) kevésbé keresetképes, és

c) keresetképtelen; a bizottság két orvosi tagja, a hadkiegészítési kerületi parancsnok és honvédtiszt, netán a községelöljáró s a szakértők meghallgatása után, a törvényhatósági főtisztviselő által állapítandó meg.

E részben a keresetnek módjára különös tekintettel kell lenni.

3. Az ideiglen mentesített és besorozásra alkalmasnak ismert hadkötelezettek már a felmentési igényüket, illetőleg hadiszolgálatra való

*) Állambivatalnok besorozásáról a törvényhatóság főtisztje az illető hatóságot értesíteni tartozik.

alkalmasságukat természetesen indokoló feltételnél fogva keresetképeseknek tekintendők, ennél fogva e tekintetben részletes osztályozás alá nem tartoznak.

69. §. Utóegyének. (Utánvalók.)

1. Ha a sorsszámok rendében valamely hadkötelezett hiányzik, ezen körülmény az ujonczállítási lajstromban (21. rovat) megjegyeztetvén, az állítási lajstromban legközelebb következő vétetik elő.

2. Az állítási kerületre kivetett ujonczjutaléknak a hadsereg és hadtengerészet részére történt kiállítás után:

a) a járási főtisztviselő tartozik ki nyilatkoztatni, hogy a hiányzók közül, kik a hadseregbe (hadtengerészetbe) sorozandók, sorsszámi rendjében állnak, az állítási időszak befejezése után számítandó 4 hónap alatt körülbelül hányat lehetne ujonczállítás alá vonni. Ezután:

b) a jelenlévők állításánál az illető korosztály iránt szerzett tapasztalatok alapján az ujonczállítási bizottság hozzávetőleg kiszámítja, hogy az a) betű alatt megjelöltek közül, ha csakugyan előállítatnának, hányan lehetnek alkalmasak;

c) továbbá az ujonczjutalék befejező számáig a felülvizsgáló bizottság elé és kórházba utasított hadkötelezettek számának fele hozzáadandó.

3. A b) pont szerint kitudott s a c) pont szerint kiszámított alkalmasok összege adja a mérvet arra nézve, hogy hányat lehet az ujonczjutalék befejező számától lefelé a hadseregbe (hadtengerészetbe) sorozattak közül utóegyénekül megjelölni s rendes viszonyok közt az állítási időszak befejeztétől számítandó 4 hónapra szabadsággal elbocsátani, habár e határidő október 1-jét meg is haladná.

Azon esetben, ha a védtörvény 33. szakaszának második bekezdéséhez képest utóegyének volnának kijelölendők, ezen „utóegyének” ne a sorozó járás ujonczjutalékán felül állitassanak ki, hanem csakis a kiállítandó ujonczjutalék erejéig a legidősb korosztályból legmagasabb sorsszámok alatt besorozott ujonczok közül, és annyian jelöltessenek ki, a hányan a fősorozásra meg nem jelent hadkötelesek közül, a hadjutalék végleges számbavételéig, a hadképességi viszonyok közeparánya szerint, a hadsereghez (haditengerészethez) valószínűleg beállithatók lesznek. (1874. 250. sz. r. H. M.)

4. Az utóegyénekül megjelöltek mindnyájan feltétlenül a kiegészítési kerületi ezredbe sorozandók. Ha azonban utóegyéni jogukról lemondanak — mi az ujonczállítási lajstromban és az ujonczozási könyvben megjegyzendő — más csapattestbe sorozhatók, feltéve, hogy oda alkal-

masak. Ily utógyén, ha valamely előttes (előgyén), vagy az illető rendes állításnál különben betudható arra való egyén besorozása folytán, utógyéni állásából el lenne bocsátandó, mint önként szolgáló, a legközelebbi rendes állításba tudandó.

70. §. Az állítási bizottság hivatalos eljárása eredmények megjelölése az állítási lajstromban.

1. Az állítási bizottság hivatalos eljárásának eredménye, a mennyiben nem vonatkozik az ideiglenes felmentési vagy a tényleges szolgálati kötelezettség aluli mentesítési folyamodványok iránti határozatokra (miről az 54. és 56. §§-ok már bővebben szólnak), az állítási lajstromnak 19., 20. és 21. rovatában és pedig következő módon jegyeztetnek fel:

a) a katonai orvosnak az orvosi utasítás szerint fogalmazott véleménye a 19. rovatba iratik;

b) ha erre besorozásra szóló s ugyanazon rovatba irandó határozat hozatott, a 20. rovatban megjelölendő a hadcsapat vagy intézet, melybe a hadkötelezett besoroztatott, illetőleg a póttartalék vagy honvédség, melybe a besorozott a sorsszámi rend szerint esik; ugyanezen rovatban jelöltetik meg a fegyvernem is, melyhez a póttartalékba áthelyezett, vagy a honvédségbe sorozott egyén osztatott (65. és 66. §§.);

a 20. rovatban tehát például így lesz a megjelölés: „az 5. huszár ezredbe, vagy póttartalékba a tengerészethez, vagy honvédgyalogságba“;

c) mindazon esetekben, midőn a felülvizsgálat vétetik igénybe, a két orvos véleménye és az illető bizottsági tagok határozatai, az ellenézetek rövid indokolása mellett, a 19., eshetőleg a 18.* rovatba is irandók**), a 21. rovatba azonban e szó jegyzendő: „felülvizsgálatra“.

Ha pedig valamely hadköteles, a sorozó bizottsági tagok között előfordult véleménykülönbség következtében, a felülvizsgáló bizottság elé vezetendőnek jelöltetik ki: ez esetben nemcsak a sorozóbizottság polgári, katonai és honvédségi tagjainak és orvosainak véleményei iktatandók be egytől-egyik az állítási lajstrom 19-ik, vagy esetleg 18-ik rovataiba, hanem a 21-ik rovat alatt, a felülvizsgálatra lett küldetés bejegyzése mellett, az is világosan beirandó, vajjon a felülvizsgálatra

*) Ez a felmentendő rokonaira vonatkozik, kiknek kétséges keresetképessége felett a felülvizsgáló bizottság határoz.

**) Térnyeres tekintetéből alkalmas esetben efféle beiktatásra mindkét rovatot használhatni, ha például a 62. §. szerint felülvizsgálat alá kerülő hadkötelezettért felmentendő kérelem be nem adatott, vagy a tényleges szolgálati kötelezettség alóli mentesítés igénybe nem vétetett s e szerint a 18. rovat üresen maradna.

küldés, a polgári elnöknek és a honvédség képviselőjének együttes határozatából, vagy csak a polgári elnöknek, illetőleg a honvédség képviselőjének külön kívánata folytán történt-e (1874. 250. sz. r. H. M.);

d) a 62. §. b) és c) pontjában említett határozatok szintén a 19. rovatba irandók, „ujabb ujonczozásra állítandó“ vagy „kitörlendő“ kifejezéssel; ugyanezen rovatba iktattatik a keresetképesség osztályozása is (68. §.)*);

e) a hadkötelezettek „utógyénül“ megjelölése a 19. rovatban kimutatandó;

f) előleges rendelkezések a jegyzeti rovatba irandók, mint például: „az (állítólagos) betegség gyógyítása (bebizonyítása) végett (katonai) kórházba átadandó“ (60. §.);

g) ugyanott jegyzendő meg az, ha az illető az ujonczállítástól elmaradt (69. §. 1.), a meg nem jelenés okával együtt, a mennyiben ez ismeretes;

h) ha valamely hadkötelezett neve megállapított okoknál fogva netán törlendő volna; mert például: az illető időközben meghalt, vagy neve kétszer fordul elő; a kitörlés okai a jegyzeti rovatban világosan és röviden, de mindazáltal teljesen kiteendők.

Az állítási lajstromokba, világos szavakkal, és minden rövidítés mellőzésével, jegyeztessék be, vajjon a hadkötelesek szülői és férfirokonai, a kiknek érdekében az ideiglenes felmentés kéretik, mindenkorra munkaképteleneknek találtattak-e, vagy sem, s vajjon azon szülők és férfirokonok, a kik a múlt évben nem nyilvánítottak mindenkorra munkaképteleneknek, újabban megvizsgáltattak-e, és minő eredménnyel, avagy sem; s végre

a sorozó bizottsági határozatok, az állítási lajstrom mindhárom példányába, ne csak összhangzólag, hanem ugyanazon kifejezésekkel is irassanak be. (H. M. 1873. 100. sz. r.)

2. Javítások az állítási lajstromokban elő ne forduljanak; ha ki nem kerülhetők, mint olyanok világosan megjelölendők s a törvényhatóság főtisztviselője részéről aláirandók. Kivakarni semmit sem szabad.

3. Az állítási lajstrom mindhárom példányára aláírás előtt pontosan összeegyeztetendő.

Az állítási lajstromok biztos őrzéséről minden körülmények között a járás főtisztje és a hadkiegészítési kerületi parancsnok s a honvédszázalajparancsnokság felelősek.

*) Hamisítások megállítására tekintetéből ezen osztályozások mindig öreg betűkkel és egybefüggőleg irandók, például: „Keresetképtelen“, vagy „Kevésbé keresetképes.“

71. §. Az állítás bevégezése s az állítási lajstrom befejezése.

Az állítás bevégezése után az eredményt kell kiszámítani.

Az ujonczállítási lajstrom végéhez átnézet csatolandó következő osztályokban:

A) A hadsereg (hadtengerészet) részére:
 a kivetett ujoncz-jutalék állott emberből,
 ehhez hozzáadván a létezett és fedezendő volt hátralékok
 és a támadt pótlások " "
 összesen ember;

vagy:
 abból levonatván a beszámítható mindennemű követelések
 (létezett többlet) ember,
 besorozandó tehát ember.

Erre besoroztatott:

a) hivatalból, (az állítási lajstrom A) osztálya) és pedig:
 utlevél nélküliek ember,
 jogosulatlanul nősült egyén " "
 ujonczozás elől megszökött " "
 öncsonkító " "
 b) utólag állítandók (az állítási lajstrom B) osztálya):
 a mennyiben a hadsereg (hadtengerészet) részére jutnak " "
 c) mind a három korosztály sorsszámi rendje szerint (az
 állítási lajstrom C), D) és E) osztályai) " "
 összesen ember.

B) A póttartalék részére:

a kivetett póttartaléki jutalék állott emberből,
 ehhez hozzáadván a létezett és fedezendő volt hátralékok,
 és támadt pótlások " "
 összesen ember.

vagy:

ebből levonatván a beszámítható követelések ember
 besorozandó tehát ember.

Erre besoroztatott:

d) utólag állítandó (az állítási lajstrom B) osztálya), a
 mennyiben állandóan be van sorozva ember,
 e) mind a három korosztály sorsszám rendjében ideiglen
 és állandóan beosztott " "
 összesen ember.

C) A honvédség részére:

f) az utólag állítandókból (az állítási lajstrom B) osztálya)
 besorozott ember,
 g) mind a három korosztály sorsszám rendje szerint
 besorozott " "
 összesen ember.

2. Az ujonczállítási lajstrom a nap és óra megjelölésével befejeztetik és valamennyi bizottsági tag által aláíratik.

Ezután a 28. §. A) és B) betűje alatt említettek netán üresen maradt rovataiba semmit sem szabad beírni.

Az állítási lajstrom befejezése után az említett osztályzatokban netán előforduló bármely hivatalos eljárások az állandó állítási bizottság (83. §.) számára nyitandó állítási lajstromba iktatandók.

Az ujoncz és póttartaléki jutaléknak befejező számai az állítási lajstrom külső oldalán feljegyzendők.

72. §. Az ujonczozás ténye és igazolása.

1. A hadseregbe és a hadtengerészetbe osztottak ujonczozása mindennap, az állítás befejezése után, a hadkiegészítési kerületi tiszt által a hadkiegészítési parancsnok jelenlétében végrehajtandó, a kiállítottak előtt a 4-dik hadi törvénycikk anyanyelvükön felolvasandó és megmagyarázandó, ezután a kiszabott szolgálati eskü általuk leteendő.

A honvédségbe sorozottak ujonczozását a honvédszászlóalji parancsnok jelenlétében a netán jelenlévő második honvédtiszt, különben pedig a kiegészítési tiszt hajtja végre, velük a honvédség részére kiszabott szolgálati esküt letétetvén.

A további eljárásra, valamint ezen ujonczoknak berendezésük napjáiig tartó szolgálati viszonyaira vonatkozó szabályokat jelen utasítás X. fejezete tartalmazza.

2. Az ujonczozás tényét az állítási lajstrom alapján, összes rovataiban pontosan betöltött, a honvédség részére zászlóalj és lovasszázadok szerint elkülönítve vezetendő ujonczozási jegyzőkönyv (IX. számú minta) igazolja, mely a hadsereg (hadtengerészet) és illetőleg honvédség bizottsági tagjai részéről aláírandó.

Az ujonczozási jegyzőkönyv a hadseregbe (tengerészetbe) beosztottokról a had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi, a honvédségről a honvédszászlóalji (lovasszázadi) parancsnokságnál marad letéve. Ha valamely kiegészítési kerületben több állítási bizottság működött, ezen jegyzőkönyvek az állítási időszak végén egy jegyzőkönyvbe foglalandók. („A) ujonczozási jegyzőkönyv 18. . . évre“.)

3. A személyleírások felvétele és az ujonczozási jegyzőkönyvbe iktatása az állítás folyama alatt a hadkiegészítési, illetőleg honvédségi tiszt gondja és felügyelete alá tartozik. Az ujonczozási jegyzőkönyv rovatai betöltéséről szóló további szabályokat a fentemlített minta foglalja magában.

73. §. Elbánás a póttartalékba sorozottakkal.

1. A póttartalékosok béke idején ujonczozás alá nem vonatnak, polgári foglalkozásukban maradnak és csak háboru esetében, hatósági felszólítás folytán kötelezvék a háboru tartamára való besorozás végett az illetékes had- (tengerészeti) kiegészítési parancsnokságnál jelentkezni.

Erről a póttartalékosok, mielőtt az állítási helyről távoznának, felvilágosítandók, az ideiglen beosztottak pedig arra is figyelmeztetendők, hogy póttartalékos minőségük fel nem oldja őket azon kötelezettség alól, hogy a jövő ujonczállításnál, melynél korosztályuk még megjelenni tartozik, jelentkezzenek.

Bizonyos megfelelő számú póttartalékosoknak, kiknek sorsszámai az ujonczjutalék befejező számához legközelebb állanak, értésükre adandó, hogy ők szükség esetében, a törvénytelen állítás címéből elbocsátottak pótlására vannak hivatva.

2. A további eljárásról jelen utasítás 66. §-a bővebben szól.

74. §. Eljárás oly esetben, ha az ujonczjutalék teljesen ki nem állittatik.

1. Ha mind a három korosztály kimerítése után, valamely állítási kerületben az ujonczjutalék teljesen nem fedeztetett volna, ezen esetben a honvédelmi ministerium, illetőleg annak kolozsvári küldöttsége, vagy a zágrábi országos kormányhatóság oda fog hatni, hogy az állítástól netán elmaradottak, hatkötelezettségük teljesítésére hívassanak és az utóállítási bizottság elé vezettessenek; ha mégis a jutalék leszámításakor még fedezetlen hátralékok maradnak fenn, a 35. §. szerint kell eljárni.

2. A jutaléki hátralékok felosztása (30. §.) csak akkor jöhet szóba, ha a hátralékkal adós kerületben, valamennyi távollevő utólag kiállított, vagy az utóállítás lehetlensége kiderítve és igazolva van.

75. §. Eljárás, ha a hadkötelezettek törvényellenesen vonattak ebbeli köteleességük teljesítésére.

Ha a besorozott maga vagy más valaki jelenti, hogy valamely hadkötelezettnek ezen köteleesség teljesítésére vonatása körül törvény-

ellenes eljárás követetett, vagy ez más módon derülne ki, vagy csak alapos gyanu volna is rá: a honvédelmi ministerium, illetőleg annak kolozsvári küldöttsége vagy a zágrábi országos kormányhatóság, a hadfőparancsnokságokkal egyetértőleg, tüzetes vizsgálatot rendel. Ha törvényellenesség bizonyul be, az helyrehozandó és azok ellen, kiket valami hiba terhel, a vétség minősége szerint, hivatalosan kell eljárni és a körülményekhez képest a büntetési eljárást megindítani.

Nyolczadik fejezet.

Utóállítások.

76. §. A rendes állítástól elmaradottak bevonása az utóállításhoz.

1. A törvényhatóságok különös kötelessége gondoskodni, és a had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi, ugyszintén honvédszászlóalji parancsnokságoknak is oda kell hatniok, hogy a rendes állítástól elmaradottak, akár az ujoncz- vagy a póttartalék jutalékára, akár a honvédségre esnének, lehető leghamarabb utóállítás alá vonassanak.

2. Az e tekintetben szükséges nyomozásokat a távollevő egyén tartózkodására nézve, első sorban az illető községelöljárók tartoznak megtenni, s az ő szakadatlan tevékenységük ez irányban a járási főtisztviselő által szemmel tartandó.

3. Mihelyt azonban e nyomozások eredményei, valamely elmaradt egyén előkészítése végett levelezés útján folytatandó tárgyalásokat igényelnek: a járási főtisztviselők tartoznak az ügyet felkarolni és teljes vigyázattal és erélyvel folytatni.

4. Ha e tárgyalások folyama alatt a nyomozás folytatásához további támpont nem mutatkoznék, azt a had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokság és a törvényhatóság beleegyezése mellett félben lehet hagyni.

5. Ez utóbbi eset azonban nem menti fel sem a községelöljárót, hogy ily távollevőkre folytonosan vigyázzon, sem a járási főtisztviselőt, hogy a nyomozást azonnal újra megindítsa, mihelyt reá támpontok mutatkoznak.

6. Ha a nyomozások folytán az elmaradt egyént idegen kerületben találják meg, állítása végett a tartózkodási helye járási főtisztviselőjével kell érintkezésbe lépni és a 105. §. határozatainak tekintetbe vételével, a 80. §. szerint eljárni.

7. Általában akár hol fogják el azon hadkötelezettet, kiről a nyomozások azt mutatják, vagy csak alaposan gyanittatják is, hogy hadköte-

lezettségének meg nem felelt, tartózkodási helye járástisztviselője tartozik a hadkötelezett illetőségi községe járási főtisztviselőjétől a szükséges felvilágosításokat magának megszerezni és ezekhez képest eljárni.

8. A járási főtisztviselő, nyomban az ujonczállításnak a járásban történt befejezése után, tartozik minden községelöljárónak a községi elmaradottak névjegyzékét átadni.

9. Ha ily elmaradt egyén a községben megjelent, felgyógyult vagy máshol tartózkodása, vagy halála kiderített, vagy a vizsgálati, büntetési vagy fegyelmi fogságban lévő egyén fogságából kiszabadult, illetőleg valamely szabad lábon álló hadkötelezett ellen (52. §.) a büntető eljárás felfüggesztett, ez a járási főtisztviselőnek azonnal bejelentendő, ki is a nélkül, hogy a legközelebbi rendes állítást bevéárná, az illetőnek utóállítását, illetőleg kitörlését eszközli.

10. Az összes előjegyzett esetek elintéztetvén, a névjegyzékek a járási főtisztviselőhöz visszazárazmatatandók, azonkívül el is teendők, és valahányszor a községelöljáró személye változik, a lelépő községi előljáró által utódjának átadandók.

77. §. Elbánás az állandóan külföldön megtelepedett hadkötelezettekkel.

1. Hadkötelezettek, kik állandóan külföldön telepedtek meg, az állítási bizottság előtt személyes megjelenéstől felmenthetők, ha vagy bizonyítványokkal, melyeknek cs. és kir. követségi vagy konzulsági orvostól, vagy más a követség, illetőleg konzulság által e végett kiküldött orvostól kiállítva, és a cs. és kir. küldöttségtől megerősítve kell lenni, igazolják, hogy ők oly testi fogyatkozásokban szenvednek, melyeknél fogva újabb állítás, vagy az állítási lajstromból való kitörlés határozandó, vagy pedig felmentési igényeket érvényesítenek.

A határozathozatal ily esetekben a ministeri hatóságnak tartatik fenn.

2. A fennemlített bizonyítványok egyszersmind alapul szolgálnak a keresetképeseknek jelen utasítás 68. §. szerinti megítélésére.

A H. M. 1874. 59.200. sz. a. még rendeli:

1. A külföldön tartózkodó hadkötelesekről és pedig minden egyes hadkötelesre nézve külön-külön, az állítási lajstrom illető kivonatainak kíséretében, az ujonczozási időszak beveződését követő tizenöt nap alatt, évenként hozzám teendő jelentés.

Az ilyen hadkötelesek azután, a külföldön lévő cs. és kir. magyarorszári követségek vagy ügynökségek által, kihallgatási jegyzőkönyvek felvétele mellett, s a védtörvény 47-ik szakaszában megszabott büntetés

terhe alatt fel fognak szólíttatni, hogy hadkötelezettségük teljesítése végett, a részükre engedélyezendő s a hadjutalék végleges számbavételéig terjedhető határidőn belül, vagy a honossági, vagy a tartózkodási helyükhöz legközelebb eső s a monarchia kebelében létező sorozó bizottság előtt jelenjenek meg.

S az e részben felveendő jegyzőkönyvek további intézkedés végett általam fognak a törvényhatóságokkal közöltetni.

Azon kivételes esetekre nézve pedig, a melyekben a külföldön állandóan megtelepedett hadkötelesek fel lesznek menthetők a sorozó bizottság előtt személyesen való megjelenés alól, a cs. és kir. követségekhez, illetőleg ügynökségekhez különös utasítás adatott ki.

Ez utasítás következőleg hangzik:

1. §. A külföldön állandóan letelepített hadkötelesek, a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 77-ik szakaszához képest, a sorozó bizottság előtt való személyes megjelenés kötelezettsége alól a következő két esetben menthetők fel:

a) ha oly testi fogyatkozásaik vannak, a melyek az állítási lajstromba való visszahelyezést, vagy az abból való kitörlést vonják maguk után;

b) ha a hadkötelezettség alól való felmentetésük felszólamlási igény alapján és a védtörvény 17-ik szakasza értelmében kéretik.

2. §. 1. Külföldi tartózkodási helyén állandóan megtelepedettnek azon hadköteles tekintendő: a ki,

a) mint valamely általa önállóan kezelt ingatlan birtoknak, avagy üzletnek tulajdonosa, avagy bérlője, vagy pedig

b) mint a külföldön lakó hozzátartozóival hosszabb idő óta közös háztartásban élő, tartózkodik külföldön.

2. Az 1-ső §-ban említett engedély azonban, az ekként a külföldön állandóan letelepített hadköteles részére is, csakis annak az utra kelhetést egyáltalában akadályozó betegsége esetében, vagy azon esetben adható meg, ha a monarchia kebelében legközelebb létező sorozó bizottság székhelyéhez való utazás nagy idővesztéssel, vagy a hadkötelesnek és rokonainak tehetségét felülhaladó költségekkel volna egybekötve.

Ha azonban a külföldön megtelepedett hadkötelesnek tartózkodási helyéhez legközelebb eső sorozó bizottság székhelye közelebb fekszik, mint az e részbeli eljárásra az alábbi 4. §. 1-ső pontjához képest felhatalmazott cs. és k. követség vagy ügynökség (konzuli hivatal) székhelye: tartozik az illető hadköteles a sorozó bizottság előtt személyesen megjelenni.

3. Nyilvánvaló hadképtelenek részéről nem kívántatik meg az elősorolt feltételek igazolása.

Nyilvánvaló hadképteleneknek tekintendők pedig azon hadkötelesek, a kiknél a következő testi fogyatkozások egyike vagy másika fordul elő: az egyik vagy másik kéznek vagy lábnek hiánya; az egyik vagy mind a két szemre való vakság; a siketnémaság; a hülyeség (cretinismus); a hatóságilag megállapított elmeháborodottság, örültség, vagy bárgyuság.

3. §. 1. A sorozó bizottság előtt való személyes megjelenés kötelezettsége alól leendő felmentést tárgyazó folyamodványok, a külföldön tartózkodó hadkötelesek vagy rokonaik részéről, a cs. és kir. követségeknél vagy ügynökségeknél, az azon évbéli rendes ujonczállítás kezdete előtt, a melyre az illető hadkötelesek törvény szerint fel vannak hívva, legalább is három hónappal előre nyújtandók be, vagyis ugyanazon évi január 1-ső napjáig, ha a hadkötelesek a birodalmi tanácsban képviselt országokban és királyságokban bírnak illetőséggel és a megelőző évbéli október 15-ik napjáig, ha a védkötelesek a magyar korona országaiban illetékesek.

2. Az oly folyamodványok pedig, a melyek a külföldön tartózkodó hadköteleseknek belföldön lakó rokonaik vagy hozzátartozóik által szándékoltnak beadatni, a honossági járásbeli tisztviselőknél (hatóságoknál) nyújtandók be; s ezek által azután a birodalmi tanácsban képviselt országokból és királyságokból közvetlenül, a magyar korona országaiból pedig véleményes felterjesztések kíséretében, a honvédelmi minister útján juttatandók el a külföldi cs. és kir. követségekhez és ügynökségekhez.

3. Azon esetben, ha a 2-ik §-ban megszabott feltételek és kellékek a benyújtott folyamodványokban nem volnának kellőleg igazolva vagy kimutatva, a folyamodványok mindjárt a cs. és k. követségek és ügynökségek, illetőleg a honossági járásbeli tisztviselők (hatóságok) által visszautasítandók.

4. §. 1. A benyújtott kérvények tárgyalásának folyamatba tételére, akár a külföldön tartózkodó hadkötelesek vagy rokonaik folyamodványa alapján, akár a honossági járásokbeli hatóságok megkeresése következtében, a cs. és kir. követségek és ügynökségek, és pedig oly városokban, a hol cs. és kir. követségek léteznek, ezen követségek — és csakis oly helyeken, a hol nincsenek követségek, a cs. és kir. ügynökségek vannak hivatva.

2. Ha valamely hadköteles vagy ennek rokona valamely külföldi cs. és kir. követségnél vagy ügynökségnél, a sorozó bizottság előtt való

személyes megjelenés alól kivánt felmentés iránti tárgyalásnak megindítását kéri: az illetékes hatóság azonnal jegyzőkönyvet vesz fel.

Ezen jegyzőkönyvnek magában kell foglalnia:

a) a folyamodónak, és ha a folyamodó nem maga a hadköteles volna, a hadkötelesnek vezeték- és kereszt- (mellék) nevét;

b) a hadköteles születési évének számát;

c) a hadköteles születési helyének, hazájának és azon közigazgatási járásnak megnevezését, a melyben az illetőséggel bír;

d) a hadköteles személyes azonosságának igazolását; ezen személyes azonosság pedig igazoltnak tekintendő:

a) ha a hadköteles, vagy személy szerint ismeretes a cs. és kir. követség, illetőleg ügynökség előtt, vagy pedig

β) utilevelével és legalább egy megbízható, s a cs. és kir. követség, illetőleg ügynökség előtt személyesen ismert tanuval igazolja azt, hogy valósággal az a személy, a kinek magát állítja;

e) annak bebizonyítását, hogy a hadköteles a maga külföldi tartózkodási helyén állandóan megtelepedettnek tekinthető.

Továbbá a szerint, a mint vagy valamely testi fogyatkozás vagy a hadkötelezettség alól való felmentések alapjául szolgáló felszólamlási igény hozatik fel a sorozó bizottság előtt való személyes megjelenés alól kért felmentés indokául; említés teendő a jegyzőkönyvben még arról is, minő testi fogyatkozásban szenved a hadköteles, s az utóbbi esetben arról is, melyik hatóságnál nyújtatott be a felszólamlási kérvény.

Végre előadandók a netalán fenforgó s az illető esetre vonatkozó bármennemű észrevételek.

S ezek után a jegyzőkönyv berekesztetik és mind a folyamodó, mind a cs. és kir. követség, illetőleg ügynökség által aláíratik.

3. A további eljárás a szerint különbözik, a mint a személyes megjelenés alól való felmentés vagy testi fogyatkozások miatt, vagy felszólamlási igények alapján kéretik.

Az első esetben tartozik a folyamodó lefizetni az orvos részére az orvosi vizsgálatért járó tiszteleti díjat, a melynek meghatározása a helyenként szokásos orvosi díjazásra való tekintettel, az illető cs. és kir. követségre vagy ügynökségre bízatik.

4. Ezen díj lefizetése után, melyen felül a folyamodó további költséggel nem terhelhető, a cs. és kir. követség vagy ügynökség vagy a mellette rendes alkalmazásban álló, vagy az e végett különösen felhívandó orvos által eszközli a hadkötelesnek megvizsgálását.

5. A vizsgálat előtt a hadköteles jelenlétében kéznyújtás mellett és eskü gyanánt azon fogadástartételére hívja fel a cs. és kir. követség

vagy ügynökség az orvost, hogy ez a maga véleményét legtisztább meggyőződése és lelkiismerete szerint fogja nyilvánítani.

6. Ennekutána a cs. és kir. követség vagy ügynökség valamely tagjának (és pedig, a hol katonai attaché van, ennek) jelenlétében, s a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott „utasítás“-hoz III. szám alatt mellékelte és a hadkötelesek orvosi megvizsgálására vonatkozó szabályoknak szoros megtartása mellett, a hadköteles orvosilag megvizsgálattatik.

7. Ha az orvos oly testi fogyatkozásokat vesz észre a hadkötelesben, a melyek ezt a hadi szolgálatra ideiglenesen vagy mindenkorra alkalmatlanná teszik és az állítási lajstromba való visszahelyezést vagy az abból való kitörlést vonják maguk után: erre a cs. és kir. követségnek vagy ügynökségnek jelenlévő tagját személyes meggyőződhetése végett figyelmezteti; azután az orvosi leletet és véleményt sajátkezűleg megírja, s abban a hadkötelesnél észlelt testi fogyatkozásokat részletesen elősorolja és hivatkozást tesz a hadkötelesek orvosi megvizsgálásáról szóló s fentebb említett „utasítás“ A, B és C alatti mellékleteinek azon pontjaira, a melyek szerint a megvizsgált hadkötelest az állítási lajstromból kitörlendőnek, vagy abba visszahelyezendőnek találja.

8. Az orvosi lelet a cs. és kir. követség vagy ügynökség jelenlévő tagja által, a következő záradékkal látandó el:

„Az orvosi vizsgálat jelenlétemben és a megszabott eljárásnak szigorú megtartása mellett eszközöltetett.“

S azon esetre, ha az észlelt testi fogyatkozás a cs. és kir. követség vagy ügynökség jelenlévő tagja által is felismerhető, a hitelesítési záradék ennek részéről még a következő toldalékkal egészítendő ki:

„Az említett fogyatkozás létezéséről személyesen is meggyőződtem.“

Ha pedig a cs. és kir. követség vagy ügynökség jelenlévő tagja nem ismerheti fel a testi fogyatkozást, vagy kétségei vannak az orvosi lelet és vélemény tekintetében: az utóbb érintett toldalék helyett ezen körülmény említendő meg a hitelesítési záradékban, és a fenforgó kétségek is indokolandók.

9. Ha a megvizsgált hadköteles oly testi fogyatkozásokban szenvedőnek találattatik, a melyek őt a hadi szolgálatra alkalmatlanná teszik: a felvett jegyzőkönyv és orvosi lelet, a cs. és kir. követség vagy ügynökség részéről, a birodalmi tanácsban képviselt országokban és királyságokban illetékes hadkötelesre nézve közvetlenül az illető járásbeli hatósághoz küldendő meg; a magyar korona országaiban honos hadkötelesre vonatkozólag pedig, további intézkedés végett, a cs. és kir. közös külügyi ministerhez terjesztendő fel.

A cs. és kir. közös külügyministerhez való felterjesztésnek van helye akkor is, ha a hadköteles a birodalmi tanácsban képviselt országokban és királyságokban illetékes ugyan, de a cs. és kir. követség vagy ügynökség nincsen bizonyosságban azon közigazgatási járásbeli hatóság felől, a melyhez az iratok küldendők volnának.

10. Ha ellenben a megvizsgált hadköteles semminemű testi fogyatkozásban sem szenved, a mely miatt az állítási lajstromból kitörlhető vagy abba visszahelyezhető volna, a cs. és kir. követség vagy ügynökség, elegendő határidő kitűzésével és engedetlenség esetére a törvényes büntetésre való figyelmeztetés mellett, utasítja a hadkötelest, hogy vagy saját honossági sorozóbizottsága előtt jelenjék meg, vagy pedig tartózkodási helyéhez közelebb eső s a monarchia kebelében lévő más valamely sorozó bizottságot jelöljön ki, a melyhez a reá vonatkozó állítási lajstromkivonatokat, a honossági közigazgatási hatóság részéről, idejében és közvetlenül megküldessenek.

Az ily módon lett felszólítást saját aláírásával tartozik a jegyzőkönyvben elismerni a hadköteles; s ezután a jegyzőkönyv a fennebbi 9-ik pontban megszabott mód szerint, az illető közigazgatási hatósághoz, illetőleg a m. k. honvédelmi ministerhez juttatandó el.

5. §. 1. Ha valamely hadköteles valamely cs. és kir. követségnél vagy ügynökségnél, a védtörvény 17-ik szakasza értelmében és családi tekintetéből emelt felszólamlási igény alapján kéri a sorozó bizottság előtt való személyes megjelenés kötelezettsége alól leendő felmentés iránti tárgyalások folyamatba tételét, az illető cs. k. követség vagy ügynökség, a 4. §. 2-ik pontjához képest, szintén jegyzőkönyvet vesz fel, s ebben azon körülményt is megemlíti, vajjon mely hatóságnál nyújtott be a felszólamlási kérvényt; és végre a jegyzőkönyvet, a 4-ik §. 9-ik pontjának értelmében, vagy egyenesen kijelölt hatósághoz, vagy pedig további intézkedés végett, a cs. és kir. közös külügyi ministerhez teszi át.

Ily esetben természetesen nincs helye a hadköteles orvosi megvizsgálásának.

2. Ha a hadkötelesnek ideiglenes felmentését annak a külföldön állandóan megtelepedett rokona, vagy rokonai kérik, a felszólamlási folyamodvány, a fentebbi 3-ik §. 1-ső pontjában kitűzött határidő alatt, az illető cs. és kir. követségnél vagy ügynökségnél nyújtandó be.

S ezen esetben, a 4-ik §. 2-ik pontjához képest felveendő jegyzőkönyvben, azon tekintetbe vehető férfi rokon vagy rokonok személyes azonossága igazolásának is benn kell foglaltatnia, a kiknek munka- és keresetképtelenségük orvosi vizsgálat által lesz megállapítandó.

Ezen orvosi vizsgálat szintén a cs. és kir. követség vagy ügynökség által, és a fentebbi 4-ik §-ban körülírt módozat szerint eszközöltetik.

A felszólamló rokon eltartásának kizárólag a hadkötelestől függését igazoló formászerű községi bizonyítvány, a mely a fennálló szabályok értelmében az illető községi előljárók és legalább két oly községi tag által volna aláírandó, a kiknek az ugyanazon évbéli ujonczozásra felhívott és mentességet nem igénylő fiaik vannak: ez esetben nem kívánatik meg; azon tényleges viszonyok fennállása azonban, a melyekre a felszólamlási igény alapítva van, olyan kiterjedésben, a mint ez a véd-törvényi utasítás 39-ik szakaszának 2-ik pontjában meg van szabva, és a felszólamlási igény törvényes voltának megbírálásához szükséges, kellőleg igazolandó; és ezen igazolvány, azon esetre, ha a kérdéses viszonyok a cs. és kir. követség vagy ügynökség előtt is ismeretesek, ez által, különben pedig a helybeli hatóságok, vagy a cs. és kir. követségnél, illetőleg ügynökségnél személyesen ismert bizalmi férfiak által erősítendő meg.

S ezen szabályok szolgálnak zsinórmértékül abban az esetben is, ha már besorozott és szolgálatban álló olyan egyének elbocsátása kéretik, a kiknek a gyámolítást igénylő rokonaik külföldön vannak állandóan megtelepedve.

Az ilyen felszólamlási, illetőleg elbocsátási kérvények irányában, az elsőfoku hatóságok véleményezése után, a honvédelmi minister a cs. és kir. közös hadügyministerrel egyetértőleg határoz.

78. §. A befejező számok jelentősége az utóállításoknál.

1. Valamely kerület rendes állításánál hiányzó hadkötelezettek, a mennyiben hivatalból nem állítandók, a sorsrenden belül, az ujonczjutalék befejező számától felfelé, ugyanennek részére; a póttartalékának befejező számától lefelé pedig az ujonczjutalékig a póttartalék részére jelölvék.

2. Ha a jutalék leszámolásának időpontja felé úgy mutatkoznék, hogy az ujonczjutalék utóállítások, vagy általában időközben történt betudás által túl van, vagy az említett időpontig túl lesz haladva, az elbocsátásra kerülő utóegyének sorában következő hadkötelezettek mindjárt közvetlenül a póttartalék állományába oszthatók.

Ha a jutalékleszámolás időpontja felé, pótlások fejében történt elbocsátások folytán, az ujonczjutalékban fogyatkozás támadna, ily esetben az utóbbinak befejező száma és a póttartalék legkisebb sorsszáma között netán következő és utóállítás alá kerülő egyének, a mennyire szükséges, közvetlenül az ujonczjutalék fedezésére vonhatók.

3. Ha a rendes állításnál a honvédségbe ujonczozottak legközelebbi sorsszáma nem következik közvetlenül a póttartalék jutalékának befejező száma után, a közbeesőleg következő sorsszámoknak utóállítás alá jutó egyénei a honvédségbe sorozandók.

4. Mihelyt a jutaléki leszámolás időpontjára mindkét jutalék befejező száma változatlanul megállapított, az utóállítás alá ezután jutó egyének tekintetében az 1. pontban foglalt elvileges határozattól többé eltérni nem szabad, kivéve, ha az utóbbiak hivatalból lennének állítandók és ez által a sorsszámból javukra keletkezett kedvezménytől elesnének. (23. §. 5.)

79. §. Elbánás a póttartalék állományába osztás végett előjegyzett hadkötelezettekkel, ha már 30, illetőleg 32 éves korukat meghaladták.

1. Ha állandó beosztás végett a póttartalék állományába kijelölt hadkötelezettek betöltött 32 éves koruk után utóállítás alá jutnak a nélkül, hogy hivatalból lennének állítandók, közvetlenül a honvédségbe soroztatnak.

2. Ha azonban ugyanazok 32. évüket túlhaladták, az 1. pont alatt említett feltevés alatt mint védkötelezettek a sorrend szerinti utóállítás alá többé nem vonhatók és csak ezen utasítás 68. §. szerinti osztályozásnak vetvék alá.

3. Ha azonban hivatalból lennének állítandók, akkor épp úgy mint az ujonczjutalék és a honvédség részére előjegyzésben maradtak, 36. éves koruk betöltéséig utóállításra vannak kötelezve.

80. §. Utóállítások kiküldetés és megkeresés útján.

1. Ha a 18. §-ban megállapított előfeltételek alatt a hadkötelezettek egy más állítási kerületben való elővezetése az illetőségi község járási főtisztviselője részéről megengedtetik, ez utóbbi a tartózkodási helynek, a beállítás kivitelére nézve felhatalmazott hatóságához közvetlenül az állítási ügy bevégezése után, az állítási lajstrom kivonatát 3 példányban átszolgáltatja, megjegyezvén, hogy az illető korosztálya és sorsrendje szerint az ujoncz vagy póttartaléki jutalékra, vagy a honvédség részére esik-e.

2. Ha a 76. §. 6-ik, esetleg 7-ik pontjában idézett esetek valamelyike fordulna elő, a megkereső hatóság által hasonló eljárás követendő.

3. Efféle utóállítások ügyében felszólított minden járási főtisztviselő az utóállítások leggyorsabb foganatosítására köteles.

4. Az illetőségi község járási főtisztviselője és az illető had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokság a kiállítási helynek egyenjogú kiegészítési hatóságai által, az állítási lajstrom kivonatának, illetőleg az ujonczozási lajstromnak átküldése, vagy az akadályok közlése mellett, a hivatalos eljárás eredményéről haladék nélkül értesítendő.

5. Az állítási bizottságok kötelezvék, a kiküldetési és megkeresési utóállításoknál minden tekintetben szintoly pontossággal és törvényszerűséggel eljárni, mint a saját kerületükbeli állításoknál.

6. Ha az illetékes kiegészítési hatóság úgy vélekedik, hogy egy más állítási bizottságnál megvizsgált és besorozásra alkalmasnak nem talált hadkötelezett az alkalmasok sorába lett volna osztályozandó, hogy tehát ama határozat helytelen, erről a politikai hatóság a honvédelmi ministeriumnak, illetőleg kolozsvári küldöttségének, vagy a zágrábi országos kormányhatóságnak jelentést tesz.

Ezen hatóságok azután a felülvizsgáló bizottság határozatának megszerzése és a helytelen végzés okozói ellen, a bünvádi eljárás megindítása végett, a szükséges intézkedéseket megteendik.

7. Más tartózkodási járásban az ujonczjutalékra utóállítás alá jutó egyének, ha az illetékes had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokság részéről e tekintetben különös intézkedések nem tételnek, rendszeren az illető kiegészítési kerületi ezredhez, illetőleg hadtengerészethez, a honvédségbe pedig azon honvédszászlóaljhoz sorozandók, melynek kiegészítési területén a honos állítási kerület fekszik, különben pedig a besorozásra alkalmasoknak ismert hadkötelezettek csapat és fegyvernem szerinti beosztásánál általában a jelen utasítás illető határozatai szerint kell eljárni.

A H. M. 1872. 11.565. sz. rendelet szerint a Bécsben vagy akárhol másutt tartózkodó több hadkötelesekre nézve az állítási lajstrom illető kivonatai ne együttesen és egy iven, hanem minden egyes hadkötelesre nézve külön-külön és két példányban állítandó ki s küldendő meg az illető hatóságnak.

81. §. Eljárás felmentési esetekben az utóállításoknál.

1. Utóállításoknál felmentési kérvények kivételesen csak akkor tárgyalandók, ha a benyújtásnak kellő időben történt elmulasztása igazolható, vagy a felmentési igényt indokoló viszonyok csak a honos kerületben foganatosított rendes állítás után keletkeztek.

2. Ha azonban a felmentendő hivatalból lenne állítandó, a kérvény visszautasítandó. (37. §. 4.)

82. §. Eljárás az utóállításoknál a tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentés iránt benyújtott kérvények eldöntése körül.

1. Ha oly hadkötelezett, ki a tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentést kérelmezi és a rendes állításnál, bár a személyes megjelenéstől az 52. §. szerint felmentve nem volt, meg nem jelen, akkor a kérvény visszautasítandó. (56. §.)

2. Utóállítás alá jutó s tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentést kérelmező folyamódásainak az állandó állítási bizottság csak akkor adhat helyet, ha igazolva van, hogy az ebbeli igény az illetékes kerületben már azon rendes állítás időpontjakor fennállott, melynek jutalékára az illető utóállítandó (40. §.), vagy hogy a viszonyok, melyekből az igény ered, csak a fennidézett időpont után ugyan, a hadkötelezettek hozzájárulása nélkül keletkeztek.

3. Ennélfogva a tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentésre időközben beállott igény csak azon esetben érvényesíthető, ha a 45. §. határozatain alapszik.

83. §. Az állandó állítási bizottságok szervezése; kötelelességeik általában.

1. Az utóállítások végrehajtására rendszeren minden egyes had (tengerészeti) kiegészítési parancsnokság állomásán állandó állítási bizottság van szervezve.

2. Ha valamely kiegészítési kerületnek földrajzi vagy közlekedési viszonyai feltétlenül még egy állandó állítási bizottság felállítását igénylik: ezt a honvédelmi ministerium, illetőleg annak kolozsvári küldöttsége és a zágrábi országos kormányhatóság, a hadfő- és honvédfőparancsnoksággal egyetértőleg, kivételesen megengedheti, ha ez több költséggel nem jár.

Ily állítási bizottságnak a hadsereghez (hadtengerészethez) tartozó tagjai minden ügyre nézve a had (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokságtól függenek. (48. §. 3.)

3. Azon napokat, midőn az állandó állítási bizottságnak hivataloskodnia kell, a 2-ik pontban megjelölt hatóságok a szükséghez képest hosszabb időre előre kitűzik és ezen kitűzés hatályának kezdete előtt legalább 14 nappal kihirdetik.

4. Az állandó állítási bizottság szervezete általában olyan, mint a járó állítási bizottságé. (48. §.)

5. A bizottsági tagokat és a segéd személyzetet az állítási bizottság székhelyeinek illető hatóságai, hadcsapatai, kerületi képviselői, illetőleg községi tanácsa stb. küldik ki.

6. A kiegészítési kerületi parancsnokság állomásán működő állandó állítási bizottságnál a katonai közbenjáró rendszeren a hadkiegészítési kerületi parancsnok, vagy helyetteseként a kiegészítési zászlóalji keret századosa, a kiegészítési kerületi parancsnokság állomásán kívül fölállított állandó állítási bizottságnál pedig egy törzstiszt (őrnagy) a helyőrségi hadcsapatok állományából.

7. Az elővezetett egyén azonosságáért a 80. §. szerint, a tartózkodási hely község előljárója, egyéb esetekben pedig az illetőségi község előljárója (52. §.) kezekedik.

A községelőljáró akadályozása esetében a hadkötelezett mellé megbízható kíséző rendelendő.

Ha a megkeresés útján utóállítás alá jutó egyének azonosságát a községelőljáró egyén bizonyossá nem teheti: a hadkötelezetten illetékes állítási bizottsághoz kell utasítani.

8. Különbben az utóállításoknál is a VII. szakaszban foglalt határozatok szerint, azonban a fentebbi §§-hoz képest alkalmazandó módosítványok figyelembevételével kell eljárni.

9. Az V. számú minta szerint készült utóállítási lajstromokból a határozatok, osztályozások és végzések, rövid kivonatban és az utóállítási lajstromra hivatkozva, azon rendes állítás állítási lajstromába (a jegyzeti rovatba) viendők át, melynek részére az illető utóállított.

Ezen és hasonló jegyzetek az állítási lajstromokban a hadkiegészítési kerületi parancsnok, illetőleg járási főtisztviselő által mindenkor aláírandók.

10. A had (tengerészet) kiegészítési kerület területén előforduló valamennyi utóállításról a hadsereg és hadtengerészet számára, a hadkiegészítési kerületi parancsnokságnál ujonczozási könyv vezetendő, mely külön szól az illetékesekről (B. ujonczozási jegyzőkönyv), külön a nem illetékesekről (C. ujonczozási jegyzőkönyv).

Kilenczedik fejezet.

Felülvizsgáló bizottságok. A rendes állítás költségei.

84. §. A felülvizsgáló bizottságok szervezete.

1. A felülvizsgálat foganatosítására a szükségnek megfelelő számú felülvizsgáló bizottságok állítatnak.

Ezen bizottságok rendszerint az állítási időszak alatt, meghatározott s előre tudtul adott napokon, ezen időn kívül pedig csak szükség esetében ülészenek.

Ezen bizottságok felállítása, valamint hivataloskodásuk napjainak kitűzése és területének meghatározása, a főhad- és honvéd-főparancsnoksággal egyetértőleg, a honvédelmi ministeriumot, illetőleg annak kolozsvári kiküldöttségét s a zágrábi országos kormányhatóságot illeti.

2. Efféle bizottság tagjai:

Politikai részről:

a) a honvédelmi ministerium valamely magasb hivatalnoka vagy küldöttje, illetőleg a zágrábi országos kormányhatóság valamely hivatalnoka; és

b) egy orvos, ki az éppen bevégzett ujonczozásnál általában, vagy a felülvizsgálások állítási területén nem működött; az állandó hadsereg (hadtengerészet) részéről;

c) egy tábornok, ennek hiányában a hadsereg (hadtengerészet) egy magasabb törzstisztje, mint a hadfőparancsnokság képviselője;

d) a hadfőparancsnokság egészségügyi előadója, vagy egy más törzsorvos; a honvédség részéről;

e) egy honvédségi kerületi parancsnok vagy helyette egy honvéd törzstiszt;

f) egy honvédorvos.

3. A 2. pont a) és c) betűje alatt említett tagoknak döntő szavazatuk van; a hadfőparancsnokság képviselőjének csak akkor, midőn a sors rendje szerint a hadseregbe vagy póttartalékba jelölt, vagy a hadseregbe (hadtengerészetbe) más besorozott egyénről van szó.

4. A 2. pont b) és d) betűje alatt említett tagok csak véleményezési szavazattal vannak felruházva s az állítási bizottság orvosi tagjainak szóló utasítás szerint, (a védkötelezettek orvosi megvizsgálásáról) az osztályozás tekintetében azonban a 85. §-ban foglalt módosításokhoz képest tartoznak eljárni. (59. §.)

5. Mint tollvivő a hadfőparancsnokságnak ujonczozási ügyekben alkalmazott főtisztje vagy a hadseregnek (hadtengerészetnek), illetőleg a honvédségnek ezen teendőikben tökéletesen jártas főtisztje működik.

85. §. A felülvizsgáló bizottságok hatásköre és végzései.

1. A felülvizsgáló bizottság tartozik:

a) dönteni mindazon esetekben, midőn hadkötelezettek akár az ujoncz, vagy póttartalék jutalékára, akár a honvédségre esnének, felülvizsgálatra utasítottak; (62. §.)

b) midőn a hadseregbe (hadtengerészetbe) vagy a honvédségbe már besorozott egyén, beállítása napjától számítva négy hónap alatt mint szolgálatra alkalmatlan elbocsátatni indítványoztatik*), és

c) véleményt adni a felmentendőnek tekintetbe vehető rokonai keresetképességéről, ha az illetőknek a felülvizsgáló bizottság elé vezetése rendeltetett. (55. §.)

2. A felülvizsgáló bizottság mindazonáltal csak az 1. pont b) betűje alatt említett azon esetekben van határozathozatalra hivatva, melyeknél az elővezetésre szóló orvosi indítványból kitűnik, hogy a fogatkozás az ujonczozás idején, habár kisebb mértékben is, már megvolt, továbbá azon esetekben, midőn ezen körülmény kétséges.

3. Az 1. pont a) és b) betűje szerint elővezetett egyének orvosi osztályozása erre szorítkozik: „alkalmas“, vagy: „ez idő szerint alkalmatlan.“

4. A bizottság határozatának így kell szólnia:

az 1. pont a) betűje eseteiben: vajjon az elővezetett egyén „besorozandó-e“ vagy „visszaállítandó“;

az 1. pont b) betűje eseteiben: vajjon a besorozott „tovább szolgáljon-e“ vagy „elbocsátandó“,

egyszersmind azonban:

vajjon a b) alatti esetben kétségtelen-e, hogy az elbocsátást feltételező fogatkozás, már ujonczozáskor megvolt; továbbá, vajjon az elővezetett egyének az a) alatti esetben való el nem fogadása, vagy ellenkezőleg, vagy az elővezetettnek b) szerinti elfogadása, mindkét esetben a felülvizsgálat alá bocsátása az állítási bizottság tagjainak kárpótlási kötelezettséget maga után vonó hibáján alapszik-e?

5. Hiba csak akkor forog fenn és mondandó ki, ha a vizsgálat köteleességellenesen, nem történt a kellő pontossággal, vagy ha, szabatos vizsgálási eredmény mellett, az osztályozás vagy a végzés nem felel meg ezen utasítás feltételeinek.

Hibának nem ismerendő azon körülmény, ha a testi fogatkozás foka iránt forog fenn véleménykülönbség.

A költségmegtérítés iránti kötelezettségre vonatkozó közelebbi határozatok a 160. §-ban tartalmazzák.

Az 1. pont a) és b) betűje alatti esetekben a 84. §. 2. pontja a) és c) betűje alatt megnevezett bizottsági tagok következő módon hozzák a végzést:

a) először a katonai törzsorvos mondja el véleményét, mire aztán

*) Ezen határozat önként beállott egyénekre nem alkalmaztatik, azok mindig csak a katonai felülvizsgáló bizottság elé vezetendők.

a cs. k. tábornok vagy helyettese — megfontolván az orvosi véleményt, melyhez azonban kötve nincs — elhatározza, vajjon az illető:

aa) besorozandó-e? vagy

bb) visszaállítandó?

b) ha a hadfőparancsnokság képviselője az illetőt besorozandónak ítéli, ez ellen a bizottság többi tagja kifogást nem tehet;

e) ha azonban ítélete visszaállításra szól, először is — a honvédorvos véleményének meghallgatása után, melyhez azonban kötve nincs — a honvédség képviselője nyilatkozik; mire aztán, ha netán véleménykülönbség forogna fenn, a politikai hatóság részéről működő bizottsági tag szól, szintén a mellé adott orvos meghallgatása után.

Ha ezen bizottsági tagnak, az érvek és ellenérvek kimerítő cseréje után, egyetértő határozat hozatalát elérnie nem sikerül: az illetőt, ha az I. vagy II. korosztályban áll, mint „ez idő szerint alkalmatlant“ vissza kell állítani s ez esetben hibát nem lehet feltenni. Ha azonban az illető már a III. vagy még magasabb korosztályban áll s a felülvizsgáló bizottság politikai tagja a honvédség képviselőjének nézetéhez járul; az illetőt — nehogy végkép el legyen vonva a véderőtől — a honvédségbe kell sorozni, nem tekintve arra, vajjon a sors rendje szerint az állandó hadsereg (hadtengerészet) vagy a póttartalék részére volt-e kijelölve, vagy pedig hivatalból állított elő.

Ha a felülvizsgálandó, a sors rendje szerint, a honvédségbe tartozik, a határozatot — a honvédorvos véleményének fontolóra vétele után — a honvédség képviselője hozza.

7. A végzés, kellően indokolva, azonnal beiktattatik az állítási lajstrom két kivonatába, s aláíratik az illetékes bizottsági tagok által.

8. A felülvizsgáló bizottság ítélete ellen felebb folyamodni nem lehet; valamint a felülvizsgáló bizottság által besorozásra vagy további szolgálatra rendelt egyént, sem ugyanazon, sem más vegyes felülvizsgáló bizottság elé vezetni többé nem szabad.

9. Az 1. pont c) betűje alatti vélemény írásban és indokolva adatik és a bizottsági tagok által aláíratik s ekkor bármelyik tagnak szabadságában áll, netán eltérő véleményét körülményesen hozzá mellékelni.

10. Ha az 1. pont a) betűje alatt említett osztályzatbeli harmadik, vagy magasabb korosztályban álló hadkötelezett fölötti végzés visszaállításra szól, akkor az illető keresetképességét, a katonai váltság megszabásának tekintetében, a felülvizsgáló bizottság tartozik osztályozni, mikor is a 68. §. értelmében kell eljárni s az eldöntés a felülvizsgáló bizottság politikai tagját illeti.

11. A besorozásra szóló végzések fogantatása végett az 1. pont *a)* betűje alatt említett hadkötelezettek, a mennyiben a hadseregbe (hadtengerészetbe) vagy a honvédségbe sorozásra jelölvék, mit az állítási lajstrom kivonata 20. rovatában kell megfelelő módon megjegyezni, rendszeresen azonnal a felülvizsgáló bizottság székhelyén lévő állítási bizottsághoz utasítandók, mely az ujonczozást végrehajtani, egyszersmind azonban az ujonczosási lajstrom 38. rovatába tartozik bejegyezni, hogy az ujonczozás a felülvizsgáló bizottság végzése alapján eszközöltetett.

A mi ily esetben ezen ujonczok csapat szerinti felosztását illeti, a 80. §. 7. pontja értelmében kell eljárni.

12. Ezután a felülvizsgáló bizottság végzésének egyik kiadványa a küldő járási főtisztviselőnek, illetőleg a hadsereg és hadtengerészet illető hadesapatának vagy intézetének, a honvédszászlóalj parancsnokságának, a másik pedig az illetékes had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokságnak szolgáltatandó ki a honvédelmi miniszterium, illetőleg annak kolozsvári kiküldöttsége és a zágrábi országos kormányhatóság, meg a hadfő- (honvédelmi), illetőleg a honvéd-főparancsnokság útján.

86. §. Az illetőknek a felülvizsgáló bizottság elé vezetése.

1. A felülvizsgáló bizottság elé utasított s a 85. §. 1. pontja *a)*, *b)* és *c)* betűi alatt említett egyének mellé, a járási főtisztviselők, illetőleg hadesapatok, honvédszászlóalj parancsnokok részéről biztos kísérek adandók, kik az elővezetettek azonosságát bizonyítani képesek.

2. Ezen kísérek tartoznak a *c)* betű alatti esetben a járási főtisztviselő igazolványával kimutatni, hogy ők vannak a keresetképeség tekintetében megvizsgálandó egyén elővezetésével megbizva, *a)* és *b)* betűk alatti esetben pedig kötelesek az állítási lajstromnak (V. minta) kivonatát a felülvizsgálóról, két példányban előmutatni.

A *c)* betű alatt említett felmentésre vonatkozó iratokat a felülvizsgáló bizottság a honvédelmi ministeriumtól, illetőleg annak kolozsvári kiküldöttségétől, vagy a zágrábi országos kormányhatóságtól kapja.

3. A hadseregbe (hadtengerészetbe) vagy a honvédségbe már besorozott egyének felülvizsgálása, mindig azon felülvizsgáló bizottság előtt eszközözlendő, mely a felülvizsgáló egyén állomásához legközelebb esik.

Ha ily besorozottak egyikének felülvizsgálását az állítási lajstrom kivonatainak előzetes bekívánása késleltetné: ezen kivonatok helyett egy az állítási lajstrom rovataival ellátott kimutatás nyújtandó be, melynek betöltésére az ujonczozási lajstrom vagy a személyzeti alapkönyv illető adatai használandók.

4. A felülvizsgáló bizottság előtt tartozik a járási főtisztviselő, illetőleg a hadcsapat vagy honvédszászlóalj parancsnokság legalább néhány nappal az illetőknek megérkezése előtt röviden bejelenteni.

5. A 85. §. 1. pontja *a)* és *c)* betűje értelmében felülvizsgálóknak elküldése, kíséretestől, a hol vasút vagy gőzhajó nem használható, előfogat útján, a *b)* betű alatt megnevezettek pedig a szállítási szabályzatok szerint eszközöltetik.

Vasutakon vagy gőzhajókon csak az utolsó osztály számítható fel. Ezen határozatok a visszamenetre is érvényesek.

87. §. A rendes állítás költségei.

1. A rendes állítás költségeiképp tekintendők:

a) az állítási bizottság politikai *) és katonai tagjainak, továbbá a segédszemélyzetnek napidijai (pótlékai) és utiköltségei;

b) ezen bizottság és a sorsolás számára való butorzat költségei;

c) a bizottság hivatalos működésére s a sorsolásra szükséges helyiségek bérköltségei;

d) a felmentendők keresetképeség tekintetében megvizsgálandó rokonainak, továbbá a sorsolás és állítás alá kerülő hadkötelezetteknek ételmezési és utazási költségei;

e) a fennemlitettek kíséretének hasonló költségei;

f) a *d)* betű alatt említett egyének ételmezési és utazási költségei; midőn a felülvizsgáló bizottság elé állítatnak;

g) a fennemlitettek kíséretének hasonló költségei;

h) a felülvizsgáló bizottság politikai és katonai tagjainak napidijai és utiköltségei.

2. Az *a)*, *b)* és *c)* betű alatti költségek az illető törvényhatóság javadalmát, az *a)* alattiak, az állandó hadsereg (hadtengerészet) tagjait, illetőleg a közös hadkötségvetést terhelik.

Helyiségekre való költségek megkiméltése tekintetéből mindenütt, a hol csak lehetséges, a sorsolásra és állításra hivatali irodák vagy lak-tanyák használandók.

3. A *d)* betű alatti költségeket minden hadkötelezett maga viseli.

A járási főtisztviselő ügyelni tartozik, hogy a községek kötelességükhöz képest a vagyontalanokat a sorsolásra és állításra való megjelenésük költségeinek viselésében elegendőképp gyámolítsák.

*) A politikai hivatalnokoknak napidijra vagy utiköltségre nincs igényük, ha uti átalányt élveznek s a míg hivatalbeli területükön kívül nem alkalmaztatnak.

Vagyontalan idegen hadkötelezettek elővezetésénél, az élelmezésükre fordított mulhatlan költségek megtérítését az illetőnek illetékes községtől követelhetni.

4. Az *e)* betű alatti költségek az illető községet terhelik.

5. Az *f), g)* és *h)* betűk alatti költségek — a zágrábi hadfőparancsnokság területén még az *a), b)* és *c)* alattiak is — a honvédelmi ministerium, illetőleg a zágrábi országos kormányhatóság javadalmát terhelik, a felülvizsgált egyén akár besoroztatott, akár nem, vagy a felmentés tekintetéből megvizsgált egyén akár keresetképesnek nyilvánított, akár nem.

A fuvarbérek megállapítása a felmentendőknek a felülvizsgálat előtt megvizsgálendő rokonai és a hadkötelezettek, továbbá mindkét esetben a kíséret részére, valamint ezen fuvarbérek mikénti felszámítása a törvényhatóságokat illeti.

Ezen illetmények a honvédelmi ministeriumnak feljelentendők.

Tizedik fejezet.

A be nem sorozott ujonczok szolgálati viszonya és besorozása.

88. §. A besorozás és jelentősége.

1. A rendes állítások időszakában és október 1-jéig utóállítás után a hadseregbe (hadtengerészetbe) vagy honvédségbe ujonczozottak az állítási év október 1-jén, az ezen időszakon kívül ujonczozottak pedig az ujonczozás napján soroztatnak be.

2. A hadseregbe, (hadtengerészetbe) vagy honvédségbe ujonczozottak besorozása az illető hadcsapat vagy intézet létszámába való felvételében áll és azon időpontot jelzi, melytől fogva az ujoncz szolgálati kötelezettsége kezdődik.

3. Ha a hadsereg vagy hadtengerészet még be nem sorozott ujonczai, az általános besorozás rendes időpontja előtt, tényleges szolgálatba lépni szándékoznak, ebbeli kérelmek az illetékes hadcsapat vagy intézet részéről engedélyezhető, ha a tényleges állományba való időelőtti bevonásuk a szolgálatra nézve előnyösnek látszik.

Ily esetben az ujonczok besoroztatnak és szolgálati idejük önkéntes jelentkezésük napjával kezdődik.

89. §. A hadseregbe, hadtengerészetbe és honvédségbe még be nem sorozott ujonczok ajánlati bizonyítványai; szabadságolási okmányok.

1. A hadsereg (hadtengerészet) vagy honvédség minden egyes ujoncza, ki ujonczozása napján egyuttal be nem soroztatik, (88. §.)

ebbeli viszonyának tartamára mint besorozatlan ujoncz a X. sz. minta szerint ajánlati bizonyítványával láttatik el katonai minőségének igazolása végett.

2. Ezen ajánlati bizonyítványokat, a mennyiben a hadsereg vagy hadtengerészetbeli ujonczoknak szolgálnak, azon állítási bizottságnál jelenlévő hadkiegészítési kerületi parancsnok, ki az ujonczozást végrehajtja, ha pedig honvédségbeli ujonczoknak szolgálnak, a bizottságnál hivatalaskodó honvédtiszt írja alá és azok az ujonczoknak nyomban az ujonczozás ténye után kézbesítendők.

3. Ha a besorozás időpontjánál az ujoncz tényleges szolgálattétel végett be nem hivatik, nekie az illetékes hadcsapat vagy intézet által kiállított szabadságolási okmány a nyilvántartási hatóságok*) útján átküldendő, az ajánlati bizonyítvány ellenben visszaveendő; különben pedig az ujoncznak tényleges szolgálatra való bemutatása az utóbb nevezett okmány alapján történik.

4. A rendszerint az illetékes csapat vagy intézet által kiállítandó szabadságolási okmányokat csak azon esetekben állítják ki az illető hadsereg- (hadtengerészet-) belüli kiegészítési kerületek parancsnokságai, midőn a hadsereg vagy a hadtengerészet külön fegyvernemei részére az általános sorozás után utóállítások eszközöltetnek, mikor is a besorozás az ujonczozással egyszerre történik.

90. §. A be nem sorozott ujonczok szolgálati viszonya.

1. A be nem sorozott ujonczok az állítási év okt. 1-jéig polgári viszonyaik közt maradván, tehát a hadsereg (hadtengerészet) vagy honvédség szolgálatára nézve rendelkezésre nem állnak.

2. Ámbár a be nem sorozott ujonczok besorozásukig azon megszorításoknak nincsenek alávetve, melyeknek a szabadságosok, valamint a nem tényleges szolgálat alatt lévő tartalékosok és honvédek szükséges nyilvántartásuk végett, mindazáltal a különben a törvény szigora szerint alkalmazandó büntetés kikerülése tekintetéből, besorozás idején a szolgálat megkezdésére rendelkezésül kell állaniok s annál fogva gondoskodniok is kell, hogy tartózkodási helyüknek netán október 1-jén túl terjedő megváltozása, az illető nyilvántartási hatóságnak idejekorán tudtára adassék.

3. Ha be nem sorozott ujonczoknak ezen viszonyuk közben a tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentésre igényük keletkezik,

*) Ezen hatóságok megjelölése, valamint a szabadságolási okmány mintájának megállapítása külön utasításnak van fentartva; egyelőre e részben az eddigi szabályok érvényesek.

vagy ezen kedvezmény igényére már ujonczozásuk idején jogosítva voltak, de azt érvényesíteni elmulasztották, vagy a törvénycikk 40. §. c) vagy d) alatti czimének egyikéből eredő, katonai elbocsátásra való igényük támad, vagy szintén, ha egy törvényellenes ujonczozás esete forog fenn, vagy az elbocsátás kiköltözködés czéljából szorgalmaztatik: ugyanazon elvek és módosítványok szerint kell eljárni és határozni, mint ez a hadsereg (hadtengerészet) és honvédségben szolgáló katonákra nézve, ezen utasítás 148., 149., 159. és 161-től 164-ik §§-ban meg van szabva.

4. A hadsereg és hadtengerészetbe nem osztott ujonczoknak, kik nősülni kívánnak, a had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnok engedélyére van szükségük, mely hatóságok határozata ellen azonban felfolyamodási joguk van.

A megadott nősülési engedély az illető hadcsapatnak vagy intézetnek tudtára adandó.

91. §. A besorozás igazolása.

1. Az ujonczok besorozása a had- (tengerészeti) kiegészítési parancsnokságtól a hadsereg vagy hadtengerészetnek illető hadcsapatainak és intézeteinek, a rendes állítás bevégezése után átszolgáltatott ujonczozási lajstromok és csak a 88. §. 3. pont a megjelölt esetben azokon kívül még a bemutatási lajstrom által igazoltatik.

2. Az ujonczozási lajstromok a befejezett rendes állítás után közvetlenül, vagy a körülményekhez képest még annak folyama alatt is kivonatképen az ujonczozási könyvekből szerkesztetnek.

3. A másolatok valóságát a had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokság bizonyítja.

92. §. Eljárás az ujonczok hadcsapat szerinti beosztásakor történő változásoknál; be nem sorozott ujonczok megfogyatkozása elbocsátás és halálozás után.

1. Ha a hadsereg vagy hadtengerészet be nem sorozott ujonczának hadcsapat szerinti beosztásában változást kell tenni, akár: mert az ujoncznak a tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentési igény utólag engedélyeztetett, akár; mert a változás bármi más okból szükséges, ezen esetekben ily változások a had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokságok intézkedései szerint, áttétel után a besorozás napjától fogva eszközözendők.

Ilyen és hasonló esetek kiegyenlítését, az ujonczozási könyv illető adatainak kijavítása által, magában a könyvben elővenni nem szabad.

2. Ha be nem sorozott ujoncz a törvénycikk 40. §. a), c) vagy d) alatti czimek egyikéből vagy kiköltözés czéljából, a hadsereg (hadtengerészet), illetőleg honvédség kötelekéből elbocsátandó, vagy ha besorozása előtt meghal, akkor a létszámból való kitörlés a besorozás napjával egyszerre történik.

93. §. Az ujonczoknak a hadcsapatok alosztályaiba való osztását és a tényleges szolgálatba vonását illető elvek.

1. A törvénycikk 25. §-a alapján a tényleges szolgálati kötelezettség alól felmentettek és az illető kiegészítési ezredekhez (67. §.) ujonczozottak a kiegészítési zászlóalj keretekhez osztandók.

2. Valamennyi többi ujoncznak a csapattestületek alosztályaihoz történendő beosztása, valamint a tényleges szolgálatba vonása tekintetében (mi alól különben felmentvék azok, kiknek e részben a kedvezmény a törvénycikk 27. és 29. §§-ai szerint engedélyeztetett) csak a katonai szolgálati érdek irányadó.

3. A hadsereg és hadtengerészet azon ujonczai, kik közvetlenül a besorozás után tényleges szolgálatba szólitandók, a hadcsapatok és intézetek részéről az illető had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokságnak jókor névszerint tudtul adandók, a többi ujoncz részére pedig a 89. §. 3. szerint megkívántató szabadságolási okmányok átküldendők.

4. A szabadsági viszonyban maradó ujonczok a besorozás napjával egyuttal a behívásig szabadságolt egyének nyilvántartásába is felvételnek.

5. A mi különösen azon ujonczokat illeti, kik a t.-cz. 27. §-a szerint nyolcz heti katonai kiképzés alá kerülnek, ezen kiképzési időszakot az egyes osztályzatok szükségéi szerint a honvédelmi ministerium, illetőleg annak kolozsvári küldöttsége vagy a zágrábi országos hatóság az illető hadfőparancsnoksággal egyetértőleg állapítja meg.

Azokra nézve, a kik a hadsereghez vagy a honvédséghez besoroztatván, egyuttal a tényleges szolgálat alól felmentettek, az 1868-dik évi 40. t.-cz. 27. szakasza azt rendeli, hogy ezek nyolcz hét alatt katonailag kiképzendők, s azután szabadságolandók és béke idejében csak az időnkénti fegyvergyakorlatokra hívandók be.

S ezen nyolcz heti kiképzés, a besorozott és a tényleges szolgálat alól felmentett népiskolai tanítókra és tanító-jelöltekre vonatkozólag, szabályos rendeleteknél fogva az iskolai szünetidőre tüzetett ki.

Miután azonban vannak népiskolák, a melyekben a szünetidő nem szokott nyolcz hétig tartani, s miután ekként azon esetre, ha az ilyen népiskolák tanítói kiképzés végett nyolcz hétig egy huzamban tartatnának vissza, a népoktatás szenvedne fennakadást: a cs. és kir. közös

hadügyminiszterrel egyetértőleg akként intézkedtem, s a m. kir. honvédséghez beosztott egyénekre nézve czennel elrendelem, hogy a tényleges szolgálat alól felmentett népiskolai tanítók és tanítójelöltek, azon népiskoláknál, a melyekben a szünet nyolcz hétnél kevesebb időre terjed, a szükséges katonai kiképzés tekintetéből két egymásután következő évben négy-négy hétre hivassanak be. (H. M. 1872. 20.700. sz. r.)

Tizenegyedik fejezet.

Jutalékleszámolás.

94. §. A jutalékleszámolás időpontja.

A jutalékleszámolást a járási főtisztviselő egyetértve a hadkiegészítési kerületi parancsnokságokkal, az állítási időszak (47. §.) befejezése után négy hónappal eszközli és az állítási kerületenként, 14 nap alatt végrehajtandó.

95. §. Eljárás a jutalékleszámolásnál.

1. Ha valamely állítási kerületben a kiállítandó ujonczok száma, előgyének vagy más beszámítható egyének (33. §. 2.) utóállítása következtében a kiállítandó pótlások (35. §. 2.) daczára túl van haladva, akkor a 69. §-ban említettekben, ha pedig ezek a hadsereg és hadtengerészetbe ujonczozottak fennemlített számához nem elégségesek, a sors rendje szerint lefelé legközelebb következő, már meg nem jelölt utóegyénekből is a számfölötti védkötelezettek, a 162. §. határozatai szerint, a póttartalék állományába elbocsátandók.

2. Oly esetekben, midőn a rendes állításnál valamely kerületben az ujonczjutalék ki nem állíthatott és így utógyének megjelölése nem történt, a jutalékleszámolás időpontjáig mindazonáltal az állítandó ujonczjutalék nemcsak fedezve volt, hanem még túl is haladtatott, a korosztályok és a sors rendje szerint számfeletti védkötelezettek szintén a póttartalék állományába elbocsátandók.

Ha azonban valamely állítási kerületben a jutalékleszámolás időpontjáig kiállítandó pótlások száma a hasonló időpontig utólag állított, betudásra való ujonczok számát felülhaladja, ezen esetben az ujonczjutalék hiányának fedezésére, a mennyire szükséges, a sors rendjében legközelebb sorolt és a póttartalék állományába osztott egyének, ajánlati bizonyítványaik elszedetvén (166. §.), az ujonczjutalék részére utóállítandók.

Ha a póttartalék állományába osztott egyének száma az ujonczjutalék pótlásainak fedezésére nem lenne elégséges, a honvédséghez ujon-

czozottak bevonását eszközölni nem szabad, hanem a még fenmaradó ujonczjutaléki hátralék tekintetében a 35. §. 1. szerint kell eljárni.

3. A jutalékleszámolás idejében fenmaradó hátralékok, valamint az ujonczjutalék nem fedezett pótlásai a 35. §. szerint a legközelebbi rendes állításnál állítandók ki és mindaddig előjegyzésbe veendő; ha azonban netán előjegyzett követelmények által (33. §. 3.) azonnal töröltetnének, az idézett §. szerint kell eljárni.

4. Ha az ujonczjutalék leszámolása után a póttartalék jutalékának túlhaladása derül ki vagy hátralék mutatkozik, a 34. §. 2., illetőleg 36. §. 1. pontja szerint kell eljárni, egyuttal az ideiglen beosztott póttartalékosok pótlásként átvitele előjegyzendő és esetleg a 36. §. 4. pontjában említett eljárás követendő.

5. Mindkét jutalék követelményeiről, hátralékai- és pótlásairól való előjegyzések külön-külön, állítási kerületek szerint és minden egyes állítás részére elkülönítve, megfelelő módon vezetendők.

96. §. A befejező számok megállapítása a jutalékleszámolásnál; a távollévők felvétele az előjegyzésbe.

1. A fennebbi §-ban megszabott eljárás eredménye után új befejező számok (63. §.) végleg megállapítandók és az állítási lajstrom külső oldalára, mint állandó befejező számok megjelölendők.

2. A rendes állításnál meg nem jelent összes hadkötelezettek, kiknek utóállítása a jutalékleszámolás időpontjáig végbe nem vitetett, ezen befejező számok állásához képest, fentartva az illető korosztály sorsrendjéből eredő kedvezménynek netán büntetésképen elvesztését, a 78. §. 1. és 4. pontjában megállapított elvek figyelembe vétele mellett a hadsereg (hadtengerészet), póttartalék vagy honvédség részére való utóállítás végett kijelölendők s e szerint a távollévők előjegyzési könyvébe iktatandók.

3. Ha rendes állításnál fedezetlen maradt ujoncz vagy póttartaléki jutalék, a jutalékleszámolás időpontjáig sem állíthatott ki teljesen, akkor a korosztályok és a sors rendje szerint utólag állított védkötelezett után, a harmadik korosztály legmagasabb sorsszámaig netán még megjelölt távollévők első esetben a hadsereg (hadtengerészet), utóbbi esetben pedig a póttartalék részére kijelölendők, és ennek folytán előjegyzendők.

A végleges számbavétel módozatát a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 95. és 96. szakaszai határozzák meg. S ezeknek kiegészítésül, az eddigi tapasztalások folytán még a következő, a H. M. 1872. 27.310. sz. a. rendeletben foglalt szabályok tartandók szem előtt, ugymint:

1. A hadjutalék végleges számbavétele sorozó járásoként, s az illető hadkiegészítési kerület és honvédszázalaj parancsnokságával egyetértőleg eszközözendő. Az ennek alapjául szolgáló adatok tehát az állítási lajstromok nyomán, és ezeknek netalán szükséges egyeztetése vagy helyreigazítása mellett, a legnagyobb pontossággal állítandók össze.

S ha a számbavétel eredményére és a kimutatás egyes rovatainak betöltésére nézve, teljes egyetértés és öszhangzó megállapodás jó létre: a kimutatás az azt aláíró törvényhatósági tisztviselő részéről a következő záradékkal láttatik el:

„A fentebbi kimutatás adatai az illető hadkiegészítési kerület és honvédszázalaj parancsnokságának e részbeli adataival, mindenben egyezők.”

Azon esetben pedig, ha egyes adatok vagy kérdések tekintetében, a törvényhatóság és a nevezett parancsnokságok között véleménykülönbség forogna fenn, tartozik a törvényhatóság, a kimutatás rovatainak az általa helyeseknek ismert adatokkal leendő betöltése és felterjesztése mellett, e részben hozzám indokolt és felvilágosító jelentést tenni.

2. A kimutatás egyes rovatainak betöltésére nézve elegendő utmutatást nyújtanak maguk a rovatok czimiratai.

3. Különösen figyelmezteti a törvényhatóságokat a kimutatás 11. és 13. rovataira, melyek a végleges számbavételkor a póttartaléki jutalékban maradó hátraléokra és főlülégre vonatkoznak.

A póttartalékbeli hátralék az elmúlt évek alatt számos sorozójárás kimutatásában hibásan értelmezett és jegyeztetett be. A védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 36. szakasza 2. pontjának helyen kívüli alkalmazásával és magyarázásával, a póttartalékba ideiglenesen beosztott egyének, a kik az említett pontnál fogva a közelebbi ujonczozásnál szintén fedezendő pótlások gyanánt tekintendők, a végleges számbavételi kimutatásban hátralékul jegyeztettek elő; s így azon összeg, mely csak a közelebbi évi ujonczozás alkalmával, az ideiglenes póttartalékosoknak visszabocsátása és újabb felhívása folytán fogta volna felszámítás és pótlás tárgyát képezni, már az előbbi év eredményéből levonatott és hátralék mutattatott ki ott is, a hol az egész jutalék ki volt állítva, sőt néhol túl is volt haladva.

Miután azonban a végleges számbavételről szóló kimutatás csakis az azon évbéli ujonczállítás tetteles eredményét tartalmazhatja;

miután hátralék, valamint az ujonczjutalékban, ugy a póttartaléki jutalékban is, csupán ott, és annyiban létezhetik, a hol és a mennyiben a fedezendő jutalék nem állítatott ki, és így a sorozó járás valóságos tartozásban maradt;

miután viszont azon összeg, mely a fedezendő jutalékon felül állítatott ki, akár az ujoncz-, akár a póttartaléki jutalékban valóságos fölüléget képez;

utasítom a törvényhatóságokat, hogy a fennebb említett hibás értelmezést kerülve, s a netaláni pótlások előjegyzését külön vezetve, a hadjutalék végleges számbavételéről szóló kimutatásban előforduló hátralék rovatai alá, az ujoncz- és póttartaléki jutalékban egyiránt, csupán azon és annyi összeget iktattassanak be, a mely és a mennyi valósággal fedezetlenül maradt; mindazok számát pedig, a kik a fedezendő jutalék összegén túl bármelyik korosztályból állítattak ki, főlülégg gyanánt jegyeztessék be.

97. §. A távollévők előjegyzési könyve.

1. A távollévők előjegyzési könyve a járási főtisztviselőknél és hadkiegészítési kerületi parancsnokságoknál, kerület és évfolyam szerint a XI. minta szerint vezetendő.

Ezen előjegyzési könyvből kitörölni csak azt szabad:

a) a ki ideiglen felmentve a hadsereghez (hadtengerészethez), vagy a honvédséghez ujonczoztatott, vagy a póttartalékba osztatott, vagy kiról a határozat visszaállításra, vagy az állítási lajstromból való kitörlésre szolt;

b) a ki más állítási (kiegészítési) kerületbe áttelepedett, vagy engedélylyel kiköltözködött; végtére

c) a ki meghalt vagy bíróilag megholtuak nyilvánított s a H. M. 1873. 37.131. sz. r. alapján, a teljesen ismeretlenek.

Minden kitörlésnél az ennek alapjául szolgáló okmányra kell hivatkozni.

Kitörléseket, akár mily más, mint a fennemlített okokból tenni nem szabad.

3. Áttelepedésnél az eljárás folytatása az új tartózkodási hely kiegészítési hatóságainak engedendő át és azok által, az ügynek jegyzetükbe való beiktatása mellett, véghezviendő.

Az első és második korosztályba tartozó és a póttartalékba leendő utóállítás végett előjegyzett hadkötelesek, a következő évi állítási lajstromba való felvétel mellett kitörlendők a távollévők jegyzékéből.

Azon körülmény azonban, hogy ezek az előbbi évbéli ujonczozástól, a midőn sorsszámaik szerint ideiglenesen a póttartalékba voltak volna beosztandók, távol maradtak, az újabb állítási lajstrom 14. rovatába be lesz jegyzendő. (H. M. 1874. szept. 24. 41.800. sz.)

Tizenkettedik fejezet.

A rendes ujonczállításra vonatkozó jelentések és beadványok.

98. §. Jelentések általában.

Ezen utasítás kiegészítései és magyarázatai a ministeri bíróság által adatnak ki, minélfogva netáni kérdezőskedések esetről-esetre ezen bírósághoz intézendők.

99. §. A politikai kiegészítési hatóságok beadványai.

1. Az állítási bizottság politikai tagjai az ujonczozás eredményéről az állítás időszaka alatt, minden hónap 15. és utolsó napjáig való berekesztéssel, a minta szerint kimutatást tartoznak szerkeszteni s a törvényhatóság útján a honvédelmi ministeriumhoz, illetőleg annak kolozsvári küldöttségéhez vagy a zágrábi országos kormányhatósághoz felterjeszteni.

Ha egyik-másik állítási kerületben az állítási időszak végével az állandó hadsereg (hadtengerészet) vagy póttartalék jutalékaiból hátralék marad fenn, az illető járási főtisztviselők a fentebbi kimutatásokat hasonló módon terjesztik fel, azonban csak minden hónap utolsó napjáig való berekesztéssel, mindaddig, míg a hátralékok teljesen fedezve nincsenek.

2. Az állítási időszak befejeztetvén, a törvényhatóságok a minta szerint szerkesztendő statisztikai főkimutatást, mely az állítás eredményét az állítási időszak berekesztésekor mutatózó létszám szerint foglalja magában, tartoznak legfőlegb négy hét alatt a honvédelmi ministeriumnak, illetőleg kolozsvári küldöttségének vagy a zágrábi országos kormányhatóságnak beküldeni.

A kolozsvári küldöttség s a zágrábi országos kormányhatóság e kimutatások alapján elkészítik a magok területi kimutatását s hozzá mellékelvén a részlegeket, legfőlegb négy hét alatt felterjesztik a honvédelmi ministeriumnak.

Ugyanazon idő alatt s ugyanazon berekesztéssel tartoznak az illető hatóságok beküldeni:

az ujonczozási költségekről szóló kimutatást, a minta szerint és az utolsó rendes állítás befejezte óta folytatott büntető eljárásokról szóló kimutatást, a minta szerint.

3. Az utóállítások eredményének feltüntetése végett, a járási főtisztviselők minden hónap végével három rendbeli átnézetet tartoznak, a minta szerint, az 1. pontban megnevezett helyekre felterjeszteni, ugymint:

külön az állandó hadsereg (hadtengerészetre), külön a póttartalékra, külön a honvédségre nézve.

A kolozsvári ministeriumi küldöttség s a zágrábi országos kormányhatóság, márczius, junius, szeptember és deczember végén ezen átnézetek alapján, sommás átnézetet terjesztenek fel a honvédelmi ministeriumnak.

HARMADIK RÉSZ.

Büntetési és ellenőrzési határozatok. Állítás hivatalból. A katonai intézetek növendékeinek besorozása.

Tizenharmadik fejezet.

Büntetési és ellenőrzési határozatok. Állítás hivatalból.

101. §. A büntető eljárás illetősége és gyakorlata általában.

1. A törvénycikk 42., 45., 46., 47. és 48. §§-ban említett büntető eljárások, kivéve azokat, melyek a büntetőtörvény szerint a törvénytörvényhatóságokat illetik, valamint a hivatalnokok ellen indítottak, a közigazgatási hatóságok által foganatosítandók.

2. A törvénycikk 42. §-ában említett büntető eljárás kivételével, mely a hadkötelezett tartózkodási helyének törvényhatósága által, tekintet nélkül a hadkötelezett illetékességére, hajtandó végre, a kiszabandó büntetés tekintetében, az eljárás és az ítélet, az illető törvényhatóságot illeti, (12. §.) a vele összeköttetésben lévő állítási eljárás tekintetében egyetértőleg az erre hivatott katonai kiegészítési hatósággal. (Lásd a 105. §. 3. pontját.)

Bírságok, melyek a törvénycikk 46. és 47. §§. szerint fizetendők, az illetőségi község szegényalapja javára fordítandók.

3. Felfolyamodások a honvédelmi ministeriumhoz, illetőleg annak kolozsvári küldöttségéhez, vagy a zágrábi országos kormányhatósághoz intézendők.

4. Ezen felfolyamodásokra nézve, a kézbesítés napjától számítandó 14 napi határidő állapittatik meg.

A felfolyamodványnak elhalasztó hatálya van, miért is a végleges eldöntésig a büntetés végre nem hajtható.

A felfolyamodás jogáról és határidejéről a végzéshez megfelelő említés teendő.

5. Hivatalnokok ellen foganatosítandó fenyítő eljárások tekintetében a tiszti szabályok szerint kell eljárni.

102. §. A hadkötelesek külföldre utazásának korlátozása Utlevél nélkül külföldön tartózkodó hadköteleseknek hivatalból való besoroztatása.

1. Külföldre való utazási engedély a rendes ujonczállítási időszak kezdetén túl terjedő időre, az első korosztályban álló, vagy utazása alatt abba lépendő hadkötelesnek, csak igazolt sürgős szükség esetében adható meg.

Esetek fordultak elő, hogy némely egyének részére, közvetlenül a hadköteles korba lépések előtt, minden fontos és sürgős ok nélkül, külföldre és hosszabb időre szóló utilevelek adtak ki.

Azon hatóságok tehát, a melyek a külföldi utilevelek kiadásának alapjául szolgáló igazolványokat állítják ki, figyelmesekké tétetnek: hogy külföldre szóló, s a rendes ujonczozási időszak kezdetén túl terjedő utazási engedélyek, a még csak első korosztályban álló vagy abba az utazás tartama alatt belépendő egyének számára, csak kellőleg kimutatott és sürgős szükség esetében adhatók; s ezen körülmény, az utilevelek kiadásának alapjául szolgáló igazolványokban, vagy jelentésekben, esetről-esetre megemlítendő. (H. M. 1874. szept. 24. 41.800. sz.)

2. Második és harmadik korosztálybeli hadköteleseknek, kiket hadkötelezettség elmulasztása az előbbi rendes ujonczállításoknál nem terhel, a külföldre való utazási engedély, két évi tartamra megadható.

3. Olyan hadkötelesek utazásai, kikre nézve a sorozó bizottság az állítási lajstromból való kitörlésre, vagy ha a harmadik korosztályban állanak, visszahelyezésre hozott határozatot, vagy a kik a harmadik korosztályban ideiglenesen felmentettek, nem korlátozandók.

4. A hivatalból való besorozásnak alávetendők a hadkötelesek a törvényczikk 45. §. szerint: ha

a) engedély nélkül oly külföldi utazásra kelnek, melyhez a fennálló szabály szerint utazási engedély kivántatik, vagy ha

b) lejárt utazási engedélyvel külföldön tartózkodnak; mindkét esetben, ha ez által magokat az illetőségű járásban a rendes ujonczállítás alól elvonják; ha pedig kimaradásukat kellően igazolni nem képesek, a törvényczikk 47. §. szerint hivatalból sorozandók be.

5. A hivatalból való besorozás ezen czim alapján, mely természeténél fogva utóállítás, minden időben eszközölhető (76. §. a), ily esetben a felebezés sem (101. §. 4.) bir elhalasztó hatással, ha az illető netán a sorsszám rendje szerint különben is a hadsereghez (haditengerészethez) leendő utóállításra van kijelölve.

103. §. A nősülés korlátozása hadköteles korban.

1. Hadi szolgálatra mindenkorra alkalmatlanoknak nyilvánított hadkötelesek alatt (törvényczikk 44. §.) olyanok értetnek, kikre nézve valamely sorozó bizottság határozata, az állítási lajstromból való kitörlésre szólott.

2. Hadkötelezettségök miatt, azoknak sincs nősülhetés végett hatósági engedélyre szükségök, kikre nézve a határozat a harmadik korosztályban visszahelyezésre szólott.

3. Ha a vegyes felülvizsgáló bizottság határozata (85. §.) vagy a katonai felülvizsgáló bizottság megerősítést nyert lelete (160. §.) elbocsátásra szól, ez, a mennyiben az illető a harmadik korosztályt túl nem haladta, a hadkötelezettség tekintetében, sorozó bizottságnak visszahelyezésre szóló határozatával hasonlónak tekintendő.

4. Hadkötelesnek különösen tekintetre méltó körülmények közt kivételes nősülési engedély megadására a honvédelmi ministerium van hivatva.

A H. M. 1875. 13.320. sz. r. e tekintetben következőleg intézkedik:

A kivételes engedély mellett, vagy engedély nélkül való nősülhetés tekintetében, az 1868-ik évi 40-ik törvényczikk 44-ik és 53-ik szakaszai alapján, a következő szabályok tétetnek közhirrre, ugymint:

1. Kivételes engedély nélkül nősülhetnek és így nősülés tekintetében csakis a köztörvények és szabályok alá esnek:

a) azok, a kik hadköteles korba jutásuk után, a sorozó bizottság által, a hadi szolgálatra mindenkorra alkalmatlanoknak, vagyis az állítási lajstromból kitörlendőknek találtattak, tekintet nélkül arra, melyik korosztályba tartoznak;

b) azok, a kik a hadkötelezettség alól, a védtörvény 17-ik szakasza értelmében, már a harmadik korosztályban mentettek fel ideiglenesen;

c) azok, a kik már a harmadik korosztályban nyilvánítottak a hadi szolgálatra ideiglen alkalmatlanoknak, vagyis az állítási lajstromba visszahelyezendőknek;

d) azok, a kik a hadseregből (haditengerészetből), illetőleg a honvédségből, akár családi viszonyaik alapján és a védtörvény 40-ik szakasza

e) alatti pontjának értelmében, akár testi fogyatkozásaik miatt és felülvizsgálat utján, már a harmadik korosztályban bocsáttattak el és így többé nem kerülnek sorozás alá;

e) azok, a kik a harmadik korosztályból már kiléptek és sem a hadsereghez (hadtengerészethez), sem a honvédséghez nem soroztattak be;

f) azok, a kik a póttartalékba állandóan, vagyis a harmadik korosztályban soroztattak be és a harmadik korosztályból már kiléptek;

g) a még sorhadi kötelezettség alá tartozó, de huzamosabb időre (tartósan) szabadságot és tényleges szolgálatban nem álló legénység azon része, a mely a harmadik korosztályt már túlhaladta; és így

h) az egyévi önkéntesek, valamint a hadsereghez, illetőleg a honvédséghez besorozott, s a tényleges szolgálati kötelezettség alól felmentett népiskolai tanítók, népiskolai tanító-jelöltek és mezei gazdák, s másfelől a védtörvény 25-ik szakaszának kedvezményében részesített papnövédek, papjelöltek és lelkészek is, a mennyiben nem állanak tényleges szolgálatban és a harmadik korosztályból már kiléptek;

i) a sorhadból a tartalékba áthelyezett, ugyszintén

k) a honvédséghez beosztott legénység azon része, a mely a harmadik korosztályból már kilépett és nem áll tényleges szolgálatban;

l) a tartalékos tisztek, továbbá

m) a honvédségbeli tisztek, nemkülönb

n) a nyugdíjas tisztek és a katonai hivatalnokok, mindnyájan szolgálati éveik számára való tekintet nélkül;

o) a rokkant-díjasok azon esetben, ha nincsenek felvéve a rokkantak intézetébe.

E pont a), b), c) betűje alatt említettekre vonatkozólag a H. M. 1876. 52.269. sz. a. kelt rendelete a szolgabírák kötelességévé teszi, hogy oly nősülni kívánó hadkötelesek részére, kik az ujonczállítási bizottság által hadiszolgálatra mindenkorra alkalmatlanoknak találtatván, az állítási lajstromból kitörleendőnek nyilvánítottak, továbbá a kik a hadiszolgálatról a 3-ik korosztályban is ideiglen felmentettek, vagy a hadiszolgálatra a 3-ik korosztályban is ideiglen alkalmatlanoknak nyilvánítottak, akár közvetlenül, akár az illetékes községi előljáróság útján nyilvánítsák is ezen hadkötelesek kérelmüket, a bizonyítványt ne a feleknek szolgáltatassák ki, hanem a községi előljárók jelentéséből, vagy a felek előadása folytán a nősülés közvetítésére hivatott lelkész iránt maguknak tudomást szerevezve, esetről-esetre az illető lelkészt hivatalból értesítsék, s ezen értesítésben határozottan hangsúlyozzák azon körülményt, mely szerint érdeklét fél az ujonczállítási lajstromból mindenkorra hadképtelen volta miatt töröltetett, avagy a 3-ik korosztályban ideiglenesen felmentetett, s esetleg mint ezen korosztályban is a hadszolgálatra ideiglen alkalmatlannak találtatott, az állítási lajstromban visszahelyezendőnek nyilvánított.

2. Csakis kivételes engedély mellett nősülhetnek és kivételes engedélyért, ha ezt igénybe akarják venni, a honvédelmi ministerhez tartoznak folyamodni:

a) mindazok, a kik a hadköteles kort még nem érték el és nem állanak katonai kötelek alatt;

b) általában azok, a kik a hadköteles kort már elérték és még a sorozásra felhívott hadkötelesek közé tartozván, a harmadik korosztályból nem léptek ki; különösen pedig

c) azok, a kik a hadkötelezettség alól, a védtörvény 17-ik szakasza értelmében, még csak az első, vagy második korosztályban mentettek fel ideiglenesen;

d) azok, a kik a hadi szolgálatra ez idő szerint alkalmatlanoknak, vagyis az állítási lajstromba visszahelyezendőknek, még csak az első vagy második korosztályban mondattak ki;

e) azok, a kik akár családi viszonyaik alapján, akár testi fogyatkozásaik miatt és felülvizsgálat útján, még csak az első vagy második korosztályban bocsáttattak el a hadseregből (hadtengerészetből), illetőleg a honvédségből;

f) azok, a kik ideiglenesen vagyis az első, illetőleg második korosztályból osztattak be a póttartalékba, s így a következő évben ismét sorozás alá kerülnek; végre

g) azok, a kik állandóan, vagyis a harmadik korosztályban osztattak be a póttartalékba és a harmadik korosztályt még nem haladták túl. (E kérvények a közg. bizottsághoz intézendők, mely azokat tárgyalni hivatva van. 1876: VI. t.-cz. 35. §.)

3. Csakis kivételes engedély mellett nősülhetnek és kivételes engedélyért, ha ezt igénybe akarják venni, a honvédelmi minister által felhatalmazott illetékes honvéd-zászlóaljok, lovasosztályok vagy szórlőveg-osztályok parancsnokságaihoz tartoznak folyamodni:

a) a honvédséghez besorozott, s az illető csapatok létszámába még fel nem vett ujonczok, bármely korosztályban állanak is;

b) a honvédségbeli legénység azon része, a mely tényleges szolgálat alatt áll, bárha a harmadik korosztályból már kilépett, s esetleg rövid időre szabadságolva van is;

c) a honvédségbeli legénység azon része, a mely akár tényleges szolgálatban áll, akár szabadságolva van, a harmadik korosztályból még nem lépett ki.

4. Csakis kivételes engedély mellett nősülhetnek, s engedélyért, ha ezt igénybe kívánják venni, az ille-

ékes hadkiegészítési kerületi vagy katonai parancsnokságokhoz tartoznak folyamodni:

a) a sorhadhoz (hadtengerészethez) besorozott és a hadcsapat létszámába még fel nem vett ujonczok, bárha a harmadik korosztályból már kiléptek is;

b) az egyévi önkéntesek, ugyszintén a sorhadhoz (hadtengerészethez) besorozott s a tényleges szolgálati kötelezettség alól felmentett népiskolai tanítók, népiskolai tanító-jelöltek és mezei gazdák, valamint a védtörvény 25-ik szakaszának kedvezményében részesített papnövendékek, papjelöltek és lelkészek, ha vagy nem léptek még ki a harmadik korosztályból, vagy pedig tényleges szolgálatban állanak;

c) a sorhadi tényleges szolgálatban álló legénység, általában és korosztályára való tekintet nélkül;

d) a csak rövid időre szabadságolt és még sorhadi szolgálat kötelezettsége alatt álló legénység;

e) a huzamosabb időre (tartósan) szabadságolt sorhadbeli, ugyszintén a tartalékbeli legénység azon része, a mely még nem lépett ki a harmadik korosztályból;

f) a katonai rokkantak intézetébe felvett rokkant-dijasok.

5. Általában megjegyzendő és szem előtt tartandó, hogy:

a) a hadköteles kor azon új naptár szerinti év januárius havának első napján veszi kezdetét, a melyben életkorának 20-ik évét tölti be a hadköteles és ezen évben lép egyszersmind a hadköteles az első korosztályba;

b) a harmadik korosztályból azon új naptár szerinti év december havának 31-ével lép ki a hadköteles, a melyben életkorának 22-ik évét betöltötte;

c) sorhadi szolgálat és szolgálati kötelezettség alatt értendő azon tényleges szolgálat és szolgálati kötelezettség, a melyet a hadsereghez és a hadi tengerészethez besorozott egyén, a védtörvény 4-ik, illetőleg 47-ik és 48-ik szakaszaihoz képest, három, illetőleg négy vagy öt évig, a sorhad állományában tartozik teljesíteni;

d) a sorhadhoz és a honvédséghez besorozott ujonczoknak az illető hadcsapat vagy intézet létszámába való felvétele (Einreihung), ha a besorozás a rendes ujonczállítás ideje alatt, vagy utóállítások folytán október 1-ső napjáig történt, évenként október 1-ső napján fogatosítottatik; ha pedig a besorozás ezen időszakon kívül történt, a besorozás napján eszközöltetik;

e) rövid időre szabadságoltaknak tekintendők a sorhadbeli és honvédségbeli legénység közül azok, a kiknek szabadságuk bizonyos meghatározott időre engedélyeztetik, s a kik ezen idő elteltével, tényleges szolgálatátétel végett, külön behívás nélkül is kötelesek megjelenni;

f) huzamosabb időre (tartósan) szabadságoltak alatt értendők, egyfelől a tényleges szolgálatba lépésök idejéig szabadságolt egyévi önkéntesek, s másfelől általában azon sorhadi szolgálati kötelezettség alatt álló és meghatározatlan időre szabadságolt egyének, a kiknek tényleges szolgálatátételre leendő megjelenésök külön behívástól van feltételezve.

A házassági engedélyt kérő folyamodványok felszerelését illetőleg a következő szabályok iránytadók:

a) a fentebbi rendelet 2. a—g) betűi alá tartozók folyamodványai:

1. A családi értesítő; 2. kimutatandó, hogy a házban munkaképes nő nincs és pedig ha a házban nő van, hatósági orvosi bizonyítvánnyal, hogy munkaképtelen, vagy oly kora, hogy mint rendes munkaerő számba nem vehető; 3. ha a családi értesítőben a család női tagjai mint férjhez mentek vannak kimutatva, melléklendő a községi bizonyítvány arról, hogy a házon kívül laknak s kiteendő, mely házszám alatt, ha ugyanabban a községben s a község neve, ha más községben laknak; 4. a mezei gazdaság terjedelmét kimutató telekkönyvi kivonat;

b) a 4. pont a—f) betűi alá tartozók folyamodványai a hadügym. 1863. decz. 31. 10.701. sz. a. kelt rendelete szerint következőleg szereplendő fel:

Melléklendő: 1. a menyasszony és vőlegény keresztlevele; 2. a menyasszony erkölcsi bizonyítványa s vajjon leány-e vagy özvegy; 3. a szülők vagy a gyám beleegyező nyilatkozata, ha a menyasszony kiskoru; 4. a menyasszony vagyonának kimutatása; 5. a vőlegény vagyoni kimutatása; 6. a menyasszony nyilatkozata, hogy férje éltében vagy holtán bármi néven nevezendő katonai segélyezésről lemond; 7. ha a vőlegény özvegy, meghalt feleségének halotti levele; 8. ha a menyasszony özvegy, meghalt férjének halotti levele; 9. a tartózkodási hely község-hatóságának bizonyítványa, hogy a házasság ellen semmi kifogás nincs; s ez kívántatik oly esetben, ha a házaspár külföldre költözik; 10. egy 50 kros bélyeg a katonai kihirdetés elkészítésére. (Mindez okmányok 50 kros bélyeggel látandók el, csak a 6. alatti okmány még 1 frtos bélyeggel és két tanu aláírásával s a szolgabíró hitelesítésével látandó el);

c) a 3. pont a—c) betűi alá tartozók folyamodványai felszerelésére vonatkozik a H. M. 1876. 5472. sz. rendelete, mely akként intézkedik:

1. hogy a honvédlegénység azon része, mely a harmadik korosztályból még nem lépett ki, avagy tényleges szolgálatban áll: nősülési engedélyért mint eddig, ugy jövőre is azon honvédcsapat parancsnokságához tartozik folyamodni, a melybe beosztott;

2. hogy a nősülés csakis azon 1-ső, 2-ik és 3-ik korosztálybeli egyénekre nézve korlátoztassék, kik az 1871-ik évi VI-ik törvényczikk

értelméhez képest a Ludovika-akadémia vagy központi lovas-iskola, avagy a honvédség csapatai részére rendszeresített egyéb iskolák hallgatása végett előjegyzésben tartatnak;

3. hogy a folyamodványok, melyek eddig:

a) családi értesítővel;

b) a családban létező női tagok munkaképtelenségét igazoló orvosi bizonyítvánnyal;

c) a folyamodó birtokviszonyait előtűntető telekkönyvi kivonattal, s végül

d) örökbefogadás esetében az ezen tényt tanúsító törvényszéki igazolvánnyal voltak felszerelendők, jövőre nézve minden okmány melléklése nélkül, csupán a bélyegtörvény B) szakaszának 10-ik pontja értelmében 50 kros bélyeggel ellátva, nyujtandók be.

104. §. Az engedély nélkül nősültek hivatalból való besoroztatása.

1. A fennebbi §. és a törvényzikk 46. §. határozatainál fogva tehát azon hadkötelesek, kik harmadik korosztályból való kiléptők előtt megnősülnek, a hivatalból való besorozásnak vannak alávetve, kivéven, ha a nősülendő fölött:

a) a sorozó bizottság határozata az állítási lajstromból való kitörlésre, vagy

b) a harmadik korosztályban való visszahelyezésre szólott, vagy ha a nősülendő

c) a harmadik korosztályban hadkötelezettsége alól ideiglen felmentetett, vagy

d) a magyar királyi honvédelmi ministeriumtól kivételes nősülési engedélyt nyert.

2. A hivatalból való besorozás — ezen czimből, mihelyt az illető a hadköteles korba lépett, — azonnal eszközölhető.

105. §. Az ujonczozás alól megszököttek hivatalból való besoroztatása.

1. A törvényzikk 47. §-ának alkalmazása iránti megbíráskor, nincs tekintet arra, vajjon az illetőségű járásban a rendes ujonczállításnál megjelenésre kötelezett egyén (52. §.) azon szándékkal maradt-e el, hogy magát a hadkötelezettség alól örökre elvonja? hanem a hivatalból való állításnak feltétele már létezőnek tekintendő, mihelyt az elmaradt egyén csak általában távollétét kellően igazolni nem képes.

Makacssági elmarasztalásnak nincs helye.

2. A 102-ik §. 2. pontja alatti határozatok a hivatalból való állításnak ezen nemére nézve is érvényesek.

3. Ha az állítás előli megszökés kimondása csak az illetőnek bekövetkezett ujonczozása után történik, vagy felfolyamodás útján bizonyítottatik, akkor a szolgálatidőnek büntetéképeni meghosszabbítása, az erről tudósított hadcsapat, vagy intézet részéről a személyzeti alapkönyvbe utólag bejegyzendő.

Az ujonczszökevényekre vonatkozó eljárás a következő: A szolgabíró vagy városokban a katonai ügyek vezetésével megbízott közeg jegyzőkönyvet vesz fel, melybe az illető vallomása veendő fel, s különösen kiemelendő, vajjon önként jelentkezett-e vagy nem. E jegyzőkönyv az alispánnak (polgármesternek) terjesztendő elő, a ki a tények alapján határoz, vajjon az illető ujonczszökevénynek tekintendő-e vagy nem, s kimondja, vajjon az ujonczszökevény egy vagy két évi szolgálatmeghosszabbítással sorozandó-e be a hadi szolgálatra alkalmas volta esetén. E határozatot írásba foglalva, átküldi az állandó sorozó bizottságnak, mely azt az állítási lajstrom illető rovatába bejegyzi, a rendes állításnál pedig vagy ő maga, vagy a polgári elnök mondja ki e határozatot. Ha az illető a hadi szolgálatra alkalmatlannak találják, az iratok az e. f. kir. törvényszékhez teendő át, mely a büntetés kimérésére egyedül illetékes.

106. §. Az öncsonkitók állítása hivatalból.

1. Midőn öncsonkitás gyanuja merül fel, az illető törvényhatóság tartozik vizsgálatot indítani és ennek nyomán ítéletet hozni, vajjon az öncsonkitás esete be van-e bizonyítva?

2. Olyan öncsonkitók, kik a harci állományban való szolgálatra ugyan nem, de könnyebb szolgálattételre képeseknek ismertetnek, a hadsereg vagy hadtengerészet valamelyik intézetébe osztatnak, melynek szolgálatához alkalmasak, még pedig, ha az illető intézet részére jutalék vettetett ki, az állítási bizottság által, különben pedig a hadfőparancsnokság által. Az utóbbi esetben az illető egyelőre a kiegészítési kerületi ezredbe, illetőleg a hadtengerészetbe sorozandó.

3. Ha ezen hadkötelezettek még ily könnyebb szolgálattételre sem találhatnának alkalmasoknak, úgy be nem sorozandók.

4. Ha ilyen hadkötelezettek elfogadása ellen kifogás történik, a 62. §. értelmében kell eljárni.

5. A 104. §. 2. pontja alatti határozat a hivatalból való állítás ezen nemére nézve is alkalmazható.

107. §. Eljárás a hivatalból való állításnál általában.

1. Az állítás hivatalból minden körülmény között csak az ujonczjutaléokra történik, még akkor is, ha az e czim alatt utóállítandó egyén a sors rendje szerint a póttartalék, vagy honvédség részére lenne kijelölve. (23. és 78. §§.)

2. Minden hivatalból való állításnál az állítási lajstrom jegyzeti rovatában megjegyzendő, hogy az állítás hivatalból történik, valamint kiteendő az is, hogy a 104. és 106. §-ban előforduló esetek melyike forog fenn.

3. Minden hivatalból besorozandó egyén rendszeren az illetékes kiegészítési kerületi ezredhez ujonczozandó; kivétel csak akkor tehető, ha valamely másik hadcsapathoz különösen oda alkalmas ujoncz áttételéről van szó, vagy a 106. §. esetei forognak fenn.

4. A hivatalból ujonczozottak besorozásuk alkalmával rendszeren azonnal a tényleges szolgálatba vonandók. (93. §.)

*Azon ujonczoknak szolgálattételre való behívása azonban, a kik engedély nélküli nősülés miatt, s a védtörvény 46. szakasza értelmében, és pedig vagy a rendes ujonczozás idejében, vagy október 1-ső napjáig történt utóállítás útján soroztattak be hivatalból, csakis október 1-ső napjával lesz eszközzendő.

De ha az ilyen engedély nélkül nősült egyének, akár mint hadszökevények, akár mint öncsonkitók, egyuttal a védtörvény 47. vagy 48. szakaszainak értelmében is kerülnek hivatalból való állítás alá: reájuk nézve is az ezen 2. pont első bekezdésében említett eljárás alkalmazandó. (H. M. 1874. évi 59.200. szám.)

108. §. Ellenőrzés általában.

1. Azok irányában, kik éltük huszadik évét betöltötték, ha:

a) állandó lakhelyüket, vagy községi illetőségüket változtatják;

b) üzleti engedélyt, vagy üzleti bizonyítványt szorgalmaznak;

c) igazolási okmányt bel- vagy külföldre, vándorkönyvet, cseléd-könyvet stb. kívánnak;

d) nyilvános szolgálati alkalmazásra törekednek, következő ellenőrködő eljárás követendő:

A hatóság, melynek határozati vagy engedélyezési joga van, ha az illető nem tudja ajánlati bizonyítvánnyal, a katonai váltság lefizetéséről szóló nyugtával, szabadságolási, vagy elbocsátási okmányval igazolni, hogy hadkötelezettségét teljesítette, tartozik az állítási lajstromból meggyőződni, illetőleg az illetékes kiegészítési hatóságnál kipuhatolni, vajjon megfelelt-e és minő módon felelt meg hadkötelezettségének a túlhaladt korosztályokban?

2. Ha ekkor kiderül, hogy kérvényező egy vagy több korosztályban hadkötelezettségének eleget nem tett, ki kell nyomozni, vajjon a hiba e részben őt, vagy más valakit terhel-e? s ezután a körülményekhez képest azonnal a törvényes eljárás, illetőleg a kérvényezőnek utósoroslása és utóállítása rendelő el.

3. E czélből az 1-ső pontban említett azon esetekben, midőn a hivatalos eljárás a községet illeti, a községelöljáró e hivatalos eljárásról a közigazgatási hatóságnak jelentést tartozik tenni.

A H. M. 1876. 41.863. sz. rendelete szerint a monarchia másik államának hatóságai, a cs. k. honvédelmi minister által oda utasítottak: hogy a védtörvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 108-ik szakaszának c) alatti pontjában megszabott ellenőrködést, a magyar korona országában illetékes, és a monarchia másik államában tartózkodó hadkötelesekre nézve is, kellőleg gyakorolván, az olyan hadkötelesek részére, a kik utleveleiknek, s cseléd- vagy munkakönyveiknek és más igazolványaiknak megújításáért vagy meghosszabbításáért jelentkeznek náluk, és hadkötelezettségüknek általuk lett teljesítését nem tudják kimutatni, ne csak ezen igazolványokat ne szolgáltatassák ki, hanem azokat, az illető honossági hatóságok értesítése mellett, kényszer-utlevelekkel is utasítsák vissza hazájukba. Ennélfogva rendeltetik a törvényhatóságnak, hogy, a viszonzosság tekintetéből, a monarchia másik államában illetékes, s a magyar korona országában tartózkodó hadkötelesek irányában is ugyanezen eljárást és ellenőrködést oly módon vétesse foganatba, hogy az említett, s ezen eljárás alá eső hadköteleseknek hazájukba kényszer-utlevelek kíséretében leendő visszautasítását csak azon esetben eszközölje, ha alapos gyanu forogna fenn, hogy tartózkodásuk helye máskülönben nem tartható nyilván; más esetekben pedig, ezeknek megkeresés útján való utóállítatásuk végett, előbb az illető honossági hatóságokkal tegye magát érintkezésbe.

Tizennegyedik Fejezet.

A katonai képzőintézetek növendékeinek besorozása.

109. §. A katonai képzőintézetek növendékeinek tényleges szolgálati kötelezettsége.

A törvényczikk 19. §-ban megállapított tényleges szolgálati kötelezettség azon növendékekre alkalmazandó, kik védképesekké lévén (2. §. 2.):

a) az ez idő szerint még fennálló katonai főneveldek gyakorlati tanfolyamából,

b) a századiskolákból. (katonai műszaki iskolák),

- c) a határőrvidékek közigazgatási tanfolyamából,
- d) a tüzérségi akadémiából (műszaki katonai akadémia),
- e) a hadmérnöki akadémiából (műszaki katonai akadémia),
- f) a bécs-ujhelyi katonai akadémiából,
- g) az orvos-sebészeti József-akadémiából,
- h) a katonai állatgyógyintézetből,
- i) a hajósifjanczok iskolájából,
- k) a tengerész-arsenali tanonciskolából,
- l) a tengerészeti akadémiából,

közvetlenül a hadseregbe (hadtengerészetbe) soroztatnak, tekintet nélkül azon rangra, melylyel a fennevezett képzőintézetekből kilépnek.

110. §. A tényleges szolgálati kötelezettség tartama.

1. A tényleges szolgálati kötelezettség tartama tekintetében azon intézet irányadó, melyhez az illető közvetlenül besorozása előtt tartozott.

2. Ezen tényleges szolgálati kötelezettség, mely az intézetből való kilépés napjától számítandó, a védkötelezettség összes tartamát meg nem változtatja.

Ezen növendékek tehát, ha a hadseregben hét vagy négy évig tényleg szolgáltak, a három vagy hat évi tartalék és két évi honvédségbeli kötelezettségnek, ha pedig 10 évig szolgáltak a hadseregben, csupán a két évi honvédségbeli kötelezettségnek; ha pedig a hadtengerészetben hét vagy négy évig szolgáltak, csak három vagy hat évi tartalékbeli kötelezettségnek még mindig alávetvők.

3. A katonai képzőintézetekből bármely okból idő előtt kilépett növendékek, továbbá a katonai ösztöndíjasok, katonai tanulók, illetőleg a gyógykovácsok és a magasabb állatorvosi tanfolyamnak a bécsi katonai állatgyógyintézetbeli hallgatók, végre az orvos-sebészeti József-akadémia külnövendékei tényleges szolgálati kötelezettségét illetőleg, a szükséges megállapodások utólag fognak történni.

111. §. A kiegészítési hatóságok értesítése a katonai növendékek besorozásáról a hadseregbe vagy a hadtengerészetbe.

1. A katonai képzőintézetekből rendes kilépés útján közvetlenül a hadseregbe vagy a hadtengerészetbe jutó növendékek besorozásáról, a had- (tengerészet) kiegészítési kerületi parancsnokságok, melyeknek területén az illető növendékek illetékesek, az ujonczjutalékba való (33. §. 2.) betudás előjegyzése és a járási főtisztviselővel leendő közlés végett, az illető intézetek által értesítettnek.

2. A növendékek tényleges szolgálati kötelezettsége az intézetektől a hadcsapatokhoz átküldendő kilépési okmányokban kimutatandó. (IX. minta.)

112. §. A katonai képzőintézetek növendékeinek beiktatása a távollévők előjegyzési könyvébe.

A katonai képzőintézeteknek hadköteles korba lépő növendékei, a 14. §. 5. pontja szerinti értesítés alapján, a távollévőkről szóló előjegyzési könyv vezetésére hivatott kiegészítési hatóságok által ezen könyvbe beiktatandók. (97. §.)

NEGYEDIK RÉSZ.

Önkéntes belépés a hadseregbe és hadtengerészetbe.

Tizenötödik Fejezet.

A három évi önkéntes sorhadi szolgálat.

113. §. Az önkéntes belépés általában. Az önkéntesek szolgálati kötelezettsége.

1. Minden belföldi, ki a törvényes kellékeknek megfelel, a törvény-czikk 4. §-ában meghatározott sorhad-, tartalék- és honvédszolgálati kötelezettség, illetőleg csakis a sorhad- és tartalékszolgálati kötelezettség tartamára, a hadsereg vagy a hadtengerészetnek önkéntesek felvételére jogosított valamelyik hadcsapatába vagy intézetébe (115. §.) saját választása szerint önkéntesen beléphet.

2. E tekintetben belföldinek tekintendő mindaz, ki a monarchia két államának valamelyikében honilletékes, vagy a magyar korona országában való állandó megtelepedésre engedélyt nyert.

A hadcsapatnak vagy intézetnek választása, az önkéntesnek illetékességétől végkép független, t. i. az egyik államban illetékes egyén oly hadcsapatba vagy intézetbe is beléphet, mely kizárólag a monarchia másik államából egészített ki.*)

3. Ha a hadseregbe (hadtengerészetbe) határőrvidéki illetőségű egyének kívánnak önkéntesen belépni, ez a belföldiekre nézve általános érvényes határozatok szerint történhetik; ezek irányában azonban három évi sorhadszolgálatidő kitölte után eshetőleg a 152. §. szerint kell eljárni.

*) Ezen határozat nem alkalmazható a honvédségbe való önkéntes belépésre, minthogy a honvédség általában csak a monarchia illető államának honvédhatóságai ügykörébe tartozik.

4. Az 1. és 2. pontban említett feltevések és feltételek alatt a póttartalék állományába ideiglen beosztott egyének is léphetnek önkéntesen a hadseregbe (hadtengerészetbe), ha azonban állandóan a póttartalék állományához tartoznak, önkéntesen csak három évi sorhadi szolgálatkötelezettségre léphetnek be (5. §.), minek kitöltése után ismét a póttartalékos viszonyba jutnak, ha életük 30. évét még meg nem haladták.

A 30 éves kornak meghaladása után, de a 32. év betöltése előtt, ily védkötelezettek az áthelyezés rendes időpontjában a honvédségbe lépnek, ha azonban 32-ik évüket időközben betöltötték, a katonai kötelekből elbocsáttatnak.

5. Belföldiek, kik végkép kitöltött szolgálati kötelezettségük után önként újra belépnek, csak három évi sorhadszolgálat időre sorozhatók be. (5. §.)

6. Önkénteseket az 1-ső, 4. és 5. pontban említett szolgálati tartamon kívül másféle időtartamra vagy határozatlan időre nem szabad ujonczozni.

7. Az önkéntesek szolgálatideje ujonczozásuk napjától számít, mikor is egyszersmind besoroztatnak.

Az önkéntesnek netán ujonczozása előtt a hadseregben, hadtengerészetben, vagy honvédségben már kitöltött szolgálatideje, az ujon vállalt szolgálatkötelezettségbe nem tudatik be.

114. §. Az önkéntes belépésre való igazolványok. A belépési bizonyítvány érvényének tartama.

1. A hadseregbe (hadtengerészetbe) önkéntesen belépni kívánó egyén tartozik az illetőségi község járási főtisztviselőjétől a XXIX. számú minta szerint kiadott belépési bizonyítványt, ezen kívül pedig, ha kiskoru, atyja vagy gyámja hitelesített írásbeli beleegyezését és ha a hadseregben (hadtengerészetben), vagy a honvédségben már az előtt szolgált, az elbocsátási okmányt is előmutatni.

Ha az önkéntesnek ujonczozása bekövetkezik, ezen bizonyítványok az illető hadsereg vagy intézet levéltárában őrzendők.

2. Belépési bizonyítványt kiszolgáltatni nem szabad:

a) ha az önkéntes a hadseregbe (hadtengerészetbe) való belépésre megkivántató kort még el nem érte, vagy már meghaladta;

b) ha az önkéntes bünfenyítő ítélet folytán polgári jogait teljesen nem élvez;

c) ha az önkéntes az állításra törvényszerűleg kötelezve levén, arra meg nem jelent;

d) végre nem szabad azt kiszolgáltatni az állítás időszaka alatt (47. §.) oly védkötelezetteknek, kik korosztályuknál fogva ujonczállításra kötelezvék.

3. Ha az önkéntes nem tartózkodik szülőföldi kerületében, a tartózkodási hely járási főtisztviselője a belépési bizonyítvány kiadásához szükséges adatokat köteles az illetőségi község járási főtisztviselőjével közölni.

4. A belépési bizonyítvány érvénye a kiadás napjától számítva négy hétre, a hadkötelezett korban álló önkéntesre nézve pedig az állítási időszak kezdetének napján szűnik meg, bár mi okból maradt légyen is el az önkéntes belépés.

115. §. Az önkéntes jelentkezése a felvételre jogosított hadcsapatnál vagy intézetnél.

1. Az önkéntes jelentkezése belépés végett, a fennebbi §. szerint szükséges igazolványok bemutatása mellett, közvetlenül a választott s önkéntesek felvételére jogosított hadcsapatnál vagy intézetnél történik.

2. Önkéntesek felvételére jogosítvák:

a gyalogezredek;

az Ő Felsője legmagasb nevét viselő tirol vadászezred;

a táborig vadász-zászlóalj;

a lovasezredek;

a tüzérezredek;

a vartüzérségi zászlóalj;

a hadmérnöki ezredek;

az utászezred;

az egészségi csapat és

a hadtengerészet.

Háboru idején a mozgó hadcsapatokba és intézetekbe csak oly önkéntesek vehetők fel, kik katonailag oly mérvben előképezvék, hogy tábori szolgálatra azonnal alkalmaztathatnak.

A felvétel iránt az ezred s tartalék-, továbbá az önálló zászlóalj- és század-, végre a hadtengerészeti parancsnokságok határoznak.

3. A 2. pontban megnevezett parancsnokságok önkéntesek felvételére nem jogosítvák, ha a 114. §. szerint szükséges igazolványok teljesen be nem mutattatnak, vagy az önkéntes jelentkezése idején megszabott tényleges szolgálati létszámban hézag nincs, az önkéntes pedig azonnal akarna felvétetni.

4. Azon önkéntesektől, kik a hadseregben (hadtengerészetben) vagy a honvédségben már szolgáltak, a 154. §-ban megállapított elv

értelmében, a felvétel megtagadható, ha a bemutatott erkölcsi bizonyítványok kitöltött katonai szolgálat idejüket kielégítőleg nem igazolják.

5. Ha az önkéntes általában hadiszolgálatra, vagy a választott hadcsapat, vagy intézetbeli szolgálatra alkalmatlannak ismertetvén, visszautasítatik, erről neki írásbeli leletet kiszolgáltatni nem szabad.

6. Önkéntesek ujonczozása a közigazgatási hatóság közbenjárása nélkül, az illető hadcsapat vagy intézet által, a tulajdonképeni hadiszolgálatra való testi és lelki képesség orvosi vizsgálatot és bírálatot szabályozó határozatok figyelembe vételével foganosítottatik. (III. és IV. melléklet.)

7. Ha az önkéntes felvételére jogosított parancsnokság részéről írásbeli felvételi engedély mutatattik be, az ujonczozást megkeresés útján is végrehajthatni az önkéntesnek tartózkodásához legközelebb eső had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokságnál.

8. Az önkénteseket ujonczozó állítási bizottság tagjai:

- a) a kiegészítési kerületi hadcsapat- vagy intézet-parancsnok, vagy helyettese (százados);
- b) egy alsóbb rendű tiszt (hadkiegészítési kerületi tiszt), és
- c) egy katonai orvostudor.

Az utóbbi illeti az önkéntes testi és szellemi állapotának véleményező megítélése. Az első illeti a határozás joga.

9. A katonai szekerészeti kar, a tűzörségi hadszerparancsnokság, az álladalmi ménesek és csődörtelepek katonai osztályai, az élelmezési szak, a ruházatkezelési intézetek és a helyörségi kórházak csak a 113. §. 5. pontjában nevezettek és oly önkéntesek felvételére jogosítvák, kik hadkötelezett harmadik korosztályukat már meghaladták, feltéve, hogy az önkéntest hadkötelezettségének valamely mulasztása nem terheli.

Oly önkéntesek felvételére, kik a hadkötelezett kort még túl nem haladták, a nevezett hadcsapatok és intézetek csak kivételesen, a közös hadügyminisztériumtól kérvényezett külön engedély folytán jogosítvák.

116. §. Az ujonczozási tény igazolása és a hadkiegészítési hatóságok értesítése.

1. Az önkéntesek ujonczozását a IX. minta szerint szerkesztett ujonczozási lajstrom által igazolja, melyet a fennemlített §. 8-ik pontjában megjelölt bizottsági tagok írnak alá.

2. Közvetlenül az önkéntes ujonczozása után a hadcsapat vagy intézet hitelesített ujonczozási lajstrom-kivonatot küld azon had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokságnak, melynek területén az önkéntes illetékes.

3. A had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokság*) erről az önkéntesnek illetőségi községe járási főtisztviselőjét értesíti, s esetleg tartozik a járási főtisztviselő és a hadkiegészítési kerületi parancsnokság az önkéntesnek az ujonczjutalékba betudását előjegyezni.

117. §. A hadapródok besorozása a hadseregbe és hadtengerészetbe.

1. Közvetlenül a polgári rendből mint hadapródok a hadseregbe lépő belföldiek felvételére jogosítva vannak:

- a) gyalogsorezredek;
- az Ő Felsége legmagasabb nevét viselő tirol vadászrezd;
- a tábori vadász-zászlóaljok;
- az egészségi csapat;
- a lovasezredek;
- a tábori- és vártüzérség;
- a hadmérnöki ezredek;
- az utászrezd;
- a katonai szekerészeti kar, és
- a tengerészeti gyalogezred.

2. A hadapródi vizsgára bocsátatásért folyamodhatik minden jól nevelt és képzett belföldi, ki a hadseregbe (hadtengerészetbe) önkéntes belépésre való feltételeknek általában megfelel és feddhetlen multját igazolni képes.

3. Hadapródjelöltek azon csapat parancsnokának, melybe soroztatni kívánnak, írásbeli beleegyezését eszközölvén és azt bemutatván, vizsgára bocsátásért a tetszésök szerint választott hadosztály parancsnokságához folyamodhatnak.

Csak azok, kik a tűzérségi, hadmérnöki vagy utászcsapathoz, továbbá a katonai szekerészeti karba kívánnak felvétetni, az illető csapatparancsnok engedélyének megszerzése után s annak bemutatása mellett, tartoznak felvételi engedélyért a közös hadügyminisztériumnál folyamodni, mely magának tartotta fenn az ily vizsga letétele iránti rendelkezést.

4. A felvételi folyamodványhoz csatolandók még:

- a) a belépési bizonyítvány (114. §.);
- b) a jelölt tartózkodási helyének politikai vagy rendőri hatósága által kiadott bizonyítvány feddhetlen multjáról;

*) A had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokságoknál előforduló valamennyi önkéntes ujonczozásról külön-külön ujonczozási jegyzőkönyvek vezetendők, az illetékes (ujonczozási könyv D.) és nem illetékes (ujonczozási könyv E.) önkéntesekről. Hadcsapatok és intézetek, melyek önkénteseket ujonczoznak, csak az utóbb jelzett ujonczozási jegyzőkönyvet vezetik.

- c) a tanulmányi bizonyítványok, és
- d) ha a jelölt kiskoru, atyja vagy gyámja hitelesített írásbeli beleegyezése.

5. A vizsgálati bizottságok összeállítását hadapródjelöltek részére, a vizsgálati eljárást és a sorozatot, hogy mely tárgyakkól és mily terjedelemben vételessék elő a vizsga, külön szabályzat állapítja meg.

A vizsga helyére való utazás költségeit a jelölt viseli.

Azoknak, kik a vizsgát kellő sikerrel kiállották, a közös hadügy-ministerium megengedi, hogy mint hadapródok soroztassanak be, mihelyt az általok választott hadcsapat útján azért folyamodnak.

6. A belépési bizonyítványnak érvénye a 114. §. 4-ik pontjában kiszabott záridő lejártával megszűnik, ha azon időpontig a jelentkezés az illető hadcsapatnál meg nem történt.

A jelöltnek kiszolgáltatandó jegyzőkönyvi kivonat a vizsgáról csak annyiban érvényes, ha a belépés legkésőbb egy évvel a vizsga letétele után bekövetkezik.

118. §. Külföldiek belépéséről a hadseregbe vagy hadtengerészetbe.

1. Külföldiek, kik a hadseregbe vagy hadtengerészetbe kívánnak felvétetni, Ő Felsége legmagasb engedélyének megnyerése végett, felvételi folyamodványukat közvetlenül a közös hadügyministeriumhoz, illetőleg annak tengerészeti osztályához tartoznak beküldeni.

2. A kik hadapródokul kívánnak felvétetni, kötelesek folyamodásukhoz következő okmányokat mellékelni:

- a) a keresztlevelet (születési okmányt);
- b) a tanulmányi bizonyítványokat;
- c) feddhetlen multjok bizonyítványát, tartózkodási helyük közigazgatósági vagy rendőri hatóságától;
- d) a honossági kormánynak, a hadseregbe (hadtengerészetbe) léphetésre való írásbeli, minden kikötés nélkül adott s e szerint feltétlen helybenhagyását;
- e) az illető hadcsapattól megszerzett biztosítást. (117. §. 1.)

3. Azon külföldiek, kik a hadseregbe (hadtengerészetbe) nem mint hadapródok kívánnak felvétetni, folyamodványukhoz csak a 2. pont a), c) és d) betűi alatt jelzett okmányokat, azonfelül azonban ilyen önkéntesek felvételére jogosított hadcsapat vagy intézet írásbeli biztosítását (115. §.) tartoznak hozzácsatolni.

4. Ha a kérelmezett felvételi legfelső engedély megadatik, akkor a hadapródi minőségben belépő külföldinek felvételi vizsgálja letévése

tekintetében a fennebbi §§-ban foglalt határozatok szerint; különben pedig úgy ezen, mint a 8. pontban említett önkéntesek ujonczozása körül a 115. §. 5—8. pontjai szerint kell eljárni.

119. §. Ideiglenes tengerészeti hadapródok felvétele a hadtengerészetbe.

1. Ideiglenes tengerészeti hadapródokul való felvételre azon ifjak alkalmasak, kik éltük 17-ik évét betöltötték, és a 19-et még meg nem haladták, testileg is alkalmasak s a felvételi vizsgát jó sikerrel leteszik.

2. A jelöltek nagyobb számánál különösen tekintetbe vétetnek:

- a) tengerpartvidéki ifjak, kik hajózási iskolákat végeztek, kereskedelmi hajókon már szolgáltak és a német nyelvet birják;
- b) a hadtengerészetbe tartozó egyének fiai;
- c) oly ifjak, kiknek atyái a hadseregben, vagy a honvédségben az ellenséggel szemben szolgáltak.

3. A kik ideiglenes tengerészeti hadapródokul kívánnak felvétetni, írásbeli folyamodást tartoznak a közös hadügyministerium tengerészeti osztályához intézni, hozzá mellékelvén:

- a) a keresztlevelet (születési okmányt);
- b) beoltási bizonyítványt;
- c) a tengerészeti és hadi szolgálatra való testi képességről szóló katonaoorvosi bizonyítványt, mely a jelölt tartózkodási helyéhez legközelebb eső had- (tengerészet) kiegészítési kerületi parancsnokság, vagy hadcsapat részéről állítandó ki;
- d) a birt nyelvekről, és általában a bevégzett tanulmányokról szóló bizonyítványokat (bevégzett felső reáltanoda);
- e) az atyának vagy gyámnak hitelesített írásbeli beleegyezését a hadtengerészetbe való belépéshez, végre
- f) a jelöltnek feddhetlen multjáról szóló, az illetékes közigazgatási hatóság részéről kiállított bizonyítványt.

Külföldiek tartoznak ezenkívül a hadtengerészetbe való léphetés végett, kormányuknak feltétlen engedélyét is mellékelni. (118. §.)

4. Azon folyamodók, kikről folyamodási mellékleteik folytán feltehető, hogy a felvételi vizsgát jó sikerrel leteendik, a közös hadügyministerium tengerészeti osztályánál elő fognak jegyeztetni és a legközelebbi felvételi vizsgához behivatni, minek czéljából az utazási költségeket sajátjokból tartoznak fedezni.

5. A sikerrel letett felvételi vizsga után a folyamodók mint ideiglenes tengerészeti hadapródok a törvényes sorhadi és tartaléki szolgálati kötelezettséggel, illetőleg csak sorhadi szolgálati kötelezettséggel besoroztatnak.

A megtörtént besorozásról a kiegészítési hatóságok a 116. §. határozatai értelmében értesítendők.

6. Ha ideiglenes tengerészeti hadapródok a tengerészeti szolgálatra képeseknek nem találhatók, kötelezvék további szolgálati kötelezettségüket a hadsereg valamelyik csapatánál teljesíteni.

Tizenhatodik fejezet.

Az egyévi önkéntes sorhadi szolgálat.

120. §. Általános szabályok.

1. Az egyévi önkéntesek intézményének célja: azon védkötelezettek legműveltebb elemeiből, kik a hadi pályát nem választják élethivatásul, a háboruban megkívánt nagyobb szükséglet fedezése céljából rögtön használható tartaléktiszteket és altiszteket, tartalék-orvosokat és hivatalnokokat, a közgazdasági érdekek lehető kimelésével, előkészíteni.

2. Az egyévi önkéntes szolgálat kedvezményére minden belföldinek (113. §. 2. pont kikezdés) van igénye, ki a törvénycikkben és ezen utasításban meghatározott előfeltételeknek megfelel.

A póttartalékba állandóan beosztott egyének, a hadsereghez vagy haditengerészethez egyévi önkéntesek gyanánt való beléphetés kedvezményéből éppen úgy nincsenek kizárva, mint az oda ideiglen beosztott hadkötelesek.

S az egyévi önkéntességért folyamodó állandó póttartalékosok igényeinek megbirálásánál, ezeknek nem azon viszonyaik szolgálnak zsinórmértékül, a melyek a rendes ujonczozás alkalmával, a midőn a folyamodók állandóan a póttartalékba osztattak be, állottak fenn, hanem azon viszonyaik veendőik tekintetbe, a melyek a felvételért való folyamodásuk idejében állanak fenn.

A magyar korona országaiban azonban a póttartalékba akár ideiglen, akár állandóan beosztott egyének csak akkor vehetők fel egyévi önkéntesekül, ha a hadjuttalék bekövetkező végleges számbavételekor az tűnik ki, hogy azok nem vétettek igénybe az ujonczjuttalékban mutatkozott hézagok fedezésére.

Egyébiránt az állandó póttartalékosoknak egyévi önkéntesek gyanánt való besorozása, éppen úgy, mint az ideiglenes póttartalékosokra nézve, a védtörvényi utasítás 113. szakasza 4. pontjában van megszabva, a hadseregben vagy hadtengerészetben töltendő tíz évi, illetőleg a honvédségben teljesítendő két évi szolgálati kötelezettség tartamára eszközendő. (H. M. 1874. szept. 24. 41.800. sz. — Lásd a 113. §. 4. pontját.)

3. Az önkéntes szolgálat nemcsak azon kedvezményt nyújtja, hogy az illető egy évi tényleges szolgálat után a tartalékseregbe helyeztetik át, hanem arra is jogosítja az illetőt, hogy a szolgálatot, a hadcsapatot, az állomást és a tényleges szolgálati évét szabadon választhatja.

4. Ezen szolgálat vagy az illetők saját költségén teljesíthető, olyképen, hogy szolgálati idejük alatt magukat sajátjukból ruházzák, szerelik fel és élelmezik, a lovasságnál a lovat is megszerzik, és a lótartásról gondoskodnak, vagy oly módon, hogy bizonyos feltételek alatt ezen költségek a közös hadi javadalomból fedeztetnek.

121. §. A szolgálat, hadcsapat, helyőrség és a tényleges szolgálati időszak megválasztása.

1. Az egyévi önkéntes szolgálat jelöltjeinek, akár saját, akár a közös hadi javadalom költségén szolgálnak, választásukhoz és képességükhöz képest szabadságukban áll tényleges szolgálatuknak:

- akár a harcos állományban,
- akár orvosi,
- akár állatorvosgyakornoki,
- akár gyógyszerészi minőségben eleget tehetni.

2. Az a) pontbeli jelöltek a hadcsapat, a b) pontbeliek a helyőrségi vagy hadcsapatí kóroda, a c) pontbeliek a lovassági vagy tüzérségi ezred, vagy a szekeresztábori század, végre a d) pontbeliek a katonai gyógyszerintézet szabad választására jogosítvák.

Azon hadcsapat- vagy intézetnek szabad választására nézve, hol a jelölt tényleges szolgálatát megtenni óhajtja, a 113. §. 2. pontja 2-ik kikezdésében foglalt szabványok érvényesek.

3. Az egyévi önkénteseknek tanulmányaik folytathatása tekintetéből, az állomás és tényleges szolgálat évének választására nézve engedélyezett kedvezmény tanulmányuk folyamában nem lévő nem jelöltekre is kiterjed, s az ez iránt folyamodóknak azon katonai hatóság által engedélyezendő, mely az önkéntes belépésre is engedélyt ad. (132. §.)

122. §. A felvétel iránti folyamodványok benyújtása.

1. Azon jelöltek felvételi folyamodványai,*) kik szolgálatukat a harci állományban óhajtják végezni, a választott és egyévi önkéntesek felvételére jogosított hadcsapat parancsnokságánál (132. §.), azoké pedig, kik a katonai szekereszeti kar harci állományába kívánnak felvétetni, a közös hadügyminisiteriumnál nyújtandók be.

*) A felvételi folyamodványok és mellékleteik bélyegmentesek.

2. Orvosnövendékek, állatorvosok és gyógyszerészek, kik szolgálatuknak a 121. §. *b)*, *c)* és *d)* pontjaiban jelzett minőségben akarnak eleget tenni, felvételi folyamodványaikat, a 3. pontban említett esetet kivéve, azon hadfő- (katonai) parancsnoksághoz intézik, melynek szolgálati területén a jelölt tartózkodik.

3. Ha azonban orvosnövendékek és gyógyszerészek a közös hadi javadalom rovására kívánják szolgálatukat teljesíteni, ez esetben folyamodványaikat a közös hadügyministeriumhoz kell benyújtaniok. Azon orvosnövendékek folyamodványai pedig, kik a hadtengerészethez óhajtanak belépni, a pólai kikötői tengernagyi parancsnokság után a közös hadügyministerium tengerészeti osztályához küldendők.

4. A tényleges szolgálati időtartam megnyitla után (137. §.) beérkező felvételi folyamodványok, a szolgálatnak netán ugyanakkor szándékolt megkezdésére nézve, tekintetbe nem vehetők.

123. §. Az egyévi önkéntes szolgálatra megkivántató képzettség igazolása.

1. A felvétel iránti folyamodványokhoz következő igazolványok melléklendők:

a) a hadseregbe (hadtengerészetbe) való belépésre, a törvényczikk 16. §. értelmében megkivántató életkor kimutatása;

b) a jelölt atyja vagy gyámja által az illetőnek önkéntes belépése iránt írásban kiállított s kellőleg hitelesített beleegyezése;

c) bizonyítvány, hogy a jelöltet védkötelezettségbeli mulasztás nem terheli;

d) az erkölcsi, és

e) a tudományos képzettség kimutatása.

2. Az *a)* pontbeli feltétel a keresztlevél (születési okmány) által igazoltatik; ezen igazolvány azonban tanulóknál, ha a tanulmányi bizonyítványokban ki van mutatva, el is maradhat.

3. A *b)* pontbeli igazolvány kiskorúaknál, a *c)* pontbeli pedig csak akkor szükséges, ha a jelölt, koránál fogva, rendes ujonczállításra már volt kötelezve.

4. A *d)* pontbeli igazolvány áll: a saját költségükön szolgálni kívánó jelöltekre nézve: a tartózkodási hely közigazgatási hatósága által, tekintettel a törvényczikk 20. §-ának 2-ik pontjára, kiállított abbéli bizonyítványból, hogy a jelölt a hadseregbe (hadtengerészetbe) való önkéntes belépésre erkölcsi képességgel bír; a mennyiben azonban a rendes és nyilvános tanulók saját költségükön akarják az egyévi önkéntes szolgálatot teljesíteni, ilynemű bizonyítványoknak általuk leendő bemutatása

nem követeltetik; a közös hadjavadalom költségén szolgáló jelöltekre nézve: a fedhetlen erkölcsi magaviseletet tanusító bizonyítványból, mely tanulók részére az illető tanintézet igazgatója, illetőleg az illető tanári kar dékánja, a többi jelöltekre nézve pedig tartózkodási helyük közigazgatási hatósága által állítandó ki.

5. Az 1. *c)*, illetőleg 3. pontban megkivánt igazolást, az illetőségi község járási főtitiztje által, a 114. §. szerint kiállítandó belépti bizonyítvány képezi. (E pont többi része a H. M. 1870. 35.021. sz. rendeletéhez képest kihagyatott.)

Ezen bizonyítvány érvényének tartamára nézve a 114. §. 4-ik pontjában foglalt határozatok szolgálnak szabályul.

6. Ha a belépési bizonyítvány bemutatattik, az 1. *a)*, illetőleg *b)* betű alatt említett igazolvány, saját költségükön szolgálni kívánó jelölteknel pedig ezenfelül az erkölcsi képességre vonatkozó, 1. *d)*, illetőleg 4. betű alatti igazolvány bemutatása is elmaradhat, miután a belépési bizonyítványokban az önkéntes belépésre megkivántató életkor is ki van mutatva.

124. §. A tudományos képzettség kimutatása.

1. A tudományos képzettséget igazolják (123. §.):

A) A maguk költségén szolgáló jelöltekre nézve:

a) valamely főgymnasium vagy főreáltanodában, vagy ezekkel egyenjogu tanintézetben (126. §.) bevégzett utolsó évfolyamról kiállított tanulmányi bizonyítványok, ha legalább elsőrendű (jó) előmeneteli osztályzatot mutatnak, vagy

b) a vizsgáló bizottságok által (131. §.) kiállított képességi bizonyítványok.

B) A közös hadjavadalom költségén szolgáló jelöltekre nézve:

a) a megelőző *A) a)* betű alatt idézett bizonyítványok, ha az általános kitünő osztályzatot, vagy a hol ily általános osztályzat nem adatik, a főtárgyakban kitünő előmeneteli osztályzatot mutatnak, mely esetben a tanintézet azon bizonyítványa is szükséges, hogy a tantárgyak, melyekben jelölt kitünő osztályzatot nyert, azon évfolyamnak főtantárgyai, vagy

b) érettségi bizonyítványok, vagy

c) a képzettség sikerével letett államvizsgáról szóló bizonyítvány.

C) Orvosnövendékekre nézve:

a) az illető tanári kar dékánjának hivatalos bizonyítványa, hogy a jelölt, mint rendes hallgató, melyik évfolyamra és mely tanszakokra van beírva és hogy azokat valósággal látogatja is, vagy

b) az orvostudori oklevél.

D) Állatorvosokra nézve:

a) az illető tanintézet igazgatójának hivatalos bizonyítványa, hogy a jelölt mint rendes hallgató melyik évfolyamra és mely tanszakokra van beírva és hogy azokat valósággal látogatja is, vagy

b) az állatorvosi oklevél.

E) Gyógyszerészekre nézve:

a) az illető dékán hivatalos bizonyítványa, hogy a jelölt, habár az egyetem rendkívüli tagja, még is mint rendes gyógyszerészeti hallgató van és melyik évfolyamra beírva s hogy az illető tanszakokat valósággal látogatja, vagy

b) a gyógyszerészet magisteri, vagy a vegyészeti tudori oklevele.

2. A D) a) és E) a) betűk alatt idézett igazolványok képezik egyszersmind a megítélés alapját arra nézve, vajjon a jelölt, tudományos képzettsége tekintetében, a közös hadjavadalom költségén való szolgálatra alkalmas-e vagy nem? e részben a D) b) és E) b) betűk alatt idézett oklevelek az érettségi bizonyítványokkal egyenlőknek tartandók, ha a jelölt szolgálata állatorvosgyakornoki vagy gyógyszerészi minőségben töltetik ki.

3. A német nyelv nem tudása miatt az egyévi önkéntes szolgálattól senkit sem lehet kizárni.

125. §. Az egyévi önkéntes szolgálattal összekötött kedvezmények feltételes megadása, a jelölteknek e részben megszabott tanulmányai befejezése előtt.

1. Főgymnasium, főreáltanoda (126. §.) utolsó két évfolyambeli tanulói, kik a hadkötelezett korba lépnek, ha tanulmányaikban valamelyik fennemlített tanintézetben saját hibájuk nélkül megkésték és erre nézve magukat tanulmányaik vagy más egyéb félbeszakítást igazoló bizonyítvány által igazolják, az egyévi önkéntes szolgálattal járó kedvezmények iránti határozat fentartásával, felvehetők; az egyévi önkéntes szolgálatra megkívántató tudományos képzettségük eléréséig azonban szabadságra bocsátandók.

(E pont a H. M. 1876. 7940. sz. rendelete értelmében módosított: „Az egyévi önkéntesi szolgálat kedvezményében, a megszabott tanulmányok bevégezése előtt, és feltételes, jövőre nézve csakis a főgymnasiumoknak és főreáliskoláknak, és nem egyszersmind az ezekkel egyenjogú más tanintézeteknek utolsó két évfolyambeli tanulói részesítendők.“)

2. Ha azonban ily önkéntesek a fennemlített intézeteknél való tanulmányaikkal azoknak bevégezése előtt felhagynak, azonnal a három évi sorhadi szolgálatra bevonandók.

3. Az utoljára bevégzett tanfélévről, a hol pedig félévi vizsgák nincsenek, az utoljára bevégzett évfolyamról szóló bizonyítványok az önkéntes belépésre nézve a tudományos képzettség igazolványai gyanánt tekintendők, ha ezen bizonyítványok legalább az első (jó) előmeneteli osztályzatot mutatják.

4. Ily önkéntesek főgymnasiumoknál vagy főreáltanodáknál való tanulmányaik közvetlen bevégezése után, e részbeli igazolványaikat azon végleges határozathozatalra hivatott hadcsapatparancsnoksághoz kötelezők beküldeni, mely a felvételi engedélyt megadta; mikor is egyuttal tényleges szolgálati kötelezettségük további elhalasztása iránt (138. §.) netán szándékolt kérvényük benyújtandó.

Ezen igazolványok szolgálnak alapul annak megbírálására is, vajjon a jelölt tudományos képzettsége tekintetében a közös hadjavadalom költségén teendő szolgálatra alkalmas-e vagy nem?

Feltételes felvett egyévi önkéntesek, a kik főgymnasiumi vagy főreáliskolai tanulmányaik befejezése után elmulasztják bemutatni e részbeli bizonyítványaikat, a három évi tényleges szolgálatra kötelezett egyének sorába lépnek át.

Azon legvégső határnapul, a meddig az említett bizonyítványok azon csapat-parancsnoksághoz, a mely a feltételes felvételt engedélyezte, önbenyújtandók, szeptember havának vége tüzetik ki; de azon egyévi kényesek számára, a kik ezután tették le az érettségi vizsgát, vagy a javító, illetőleg pótló vizsgát, ezen határidő október 15-ik napjáig terjesztetik ki. (H. M. 1876. 9800. sz.)

126. §. A főgymnasiumokkal és főreáltanodákkal a tudományos képzettség igazolhatására nézve egyenjogú tanintézetek megjelölése.

1. A jelöltek egyévi önkéntes szolgálatra való tudományos képzettségének igazolhatására nézve a főgymnasiumokkal és főreáltanodákkal egyenjogúaknak a belföld következő tanintézetei tekintendők:

a) a bécsi cs. kir. képzőművészeti akadémia, melynek növendékei, ha az algymnasium vagy az alreáltanoda végeztével lépnek az akadémia, betöltött három évfolyam után az egyévi önkéntes szolgálatra oly feltétel alatt vétetnek fel, hogy az említett tanulmányi időszak alatt az akadémia alapszabályuiból megszabott elméleti szakokat látogatták és ezt az akadémia által kiadott bizonyítvánnyal igazolni képesek;

b) a műbarátok hazafias társasága által fentartott képzőművészeti akadémia Prágában, a művészeti iskola a cs. kir. műszaki tanintézetnél Krakóban és a műipartanoda Bécsben;

c) a magyar kir. bányászati- és erdészeti akadémia Selmezbányán, a cs. kir. bányászati akadémia Leobenben és Příbramban, a gazdasági és erdészeti tanoda Kőrösön, Horvátországban, a cs. kir. erdészeti akadémia Mária-Brunnban, a gazdasági tanintézetek Magyar-Óvárott, Debreczenben, Keszthelyen, Tetschen-Liebwerdenben, Taborban és Dublangban, az alsó-ausztriai országos földmívelési iskolának gyakornoki tanfolyama Grossauban, az erdészeti tanintézetek Weisswasserben és Eulenbergben (azelőtt az erdészeti tanoda morvaországi Ausseeben), a cs. kir. kereskedelmi akadémia Triesztben, továbbá a kereskedelmi akadémiák Bécsben, Pesten és Prágában, valamint a kereskedelmi és műipari akadémia Grácban; végre

d) a katonai állatgyógyintézet Bécsben, a mennyiben polgári tanintézetnek tekintendő és az állatgyógyintézet Pesten.

4. A pesti kereskedelmi akadémia bizonyítványai az időnkinti vizsgákhoz meghívandó tanfelügyelő által ellenjegyzendők.

(E szakasz a H. M. 1876. 7940. sz. rendeletével következőleg módosított: „Egyévi önkéntesekül jövőre nézve, a főgymnasiumokkal és főreáliskolákkal e tekintetben egyenjoguaknak nyilvánított szakiskoláknak csak azon végzett tanulói veendőek fel, a kik az illető szakiskolákba tett belépésük előtt, legalább az algymnasiumot vagy az alreáliskolát, vagy a magyar korona országaiban a polgári iskolának négy alsó osztályát, a főgymnasiumba vagy a főreáliskolába való átlépésre feljogosító sikerrel végezték be.“)

127. §. A tudományos képzettség igazolása külföldi tanintézetek bizonyítványai által.

Ha a tudományos képzettség oly külföldi tanintézet bizonyítványai által igazoltatik, melynek a belföld főgymnasiumaival és főreáliskoláival való egyenjogúsága a ministeri hatóság részéről még megállapítva nincs, ily bizonyítványok a közös hadügyministeriumhoz intézendők, mely képzettségi igazolvány gyanánt leendő elfogadhatásuk felett, az illető ministeriummal egyetértőleg határoz.

Ily kérvényekhez ezenkívül még azon külföldi tanintézet utolsó tervrajza is melléklendő, hol a jelöltek utoljára tanultak és a melynek bizonyítványait előterjesztik.

128. §. A szegénység igazolása.

A közös hadi javadalom költségén szolgáló jelöltek tartoznak az illetékes község által tett nyomozás alapján kiadott és a járási főtisztviselő részéről hitelesített szegénységi bizonyítványt előmutatni.

129. §. A vizsgáló bizottságok szervezése.

1. A 124. §. A) a) betűje alatt idézett tanulmányi bizonyítványok hiánya esetében, a magasabb képzettség külön vizsga letétele és az erről kiadott képzettségi bizonyítvány felterjesztése által igazolandó. (124. §. A) b.)

2. Ezen vizsgák foganatosítása céljából minden hadosztály-parancsnokság elhelyezési állomásán, a rendes viszonyok tartamára, vizsgáló bizottság állittatik.

Ily bizottság tagjai:

a) az illető hadosztály vezérkari főnöke, mint elnök;

b) főgymnasiumi vagy főreáliskolai két tanár, és

c) két főtiszt, kik egyszersmind tanárok az illető hadosztályi iskolában.

A b) alatt említett tagokat a vallás- és közoktatási ministerium, illetőleg a zágrábi országos kormányhatóság jelöli ki.

Minden egyes tag szavazatzoggal bír.

Tollvivőül a hadcsapat állományából egy alrendű tiszt rendelendő ki.

3. A vizsgák rendszeresen minden hó utolsó csütörtökén tartatnak.

4. Ezen vizsgák letehetése végetti folyamodványok vagy jelentkezések (bélyegmentesek) jóeleve, akár írásban, akár szóval azon hadosztály parancsnokságánál terjesztendők elő, melynek bizottsága előtt a jelölt a vizsgát letenni kívánja, bemutatván egyszersmind a tartózkodási hely közigazgatási hatósága által hitelesített azonossági, a jelölt személyleírását és névaláírását is tartalmazó bizonyítvány.

130. §. Az egyévi önkéntességhez megkívántató tudományos képzettség igazolása külön felvételi vizsga letétele által.

1. A vizsgálat tárgyai a következők:

A) Nyelvek.

B) Földrajz.

C) Történelem.

D) Természetráajz.

E) Természettan.

F) Vegytan.

G) Mennyiségtan.

2. A vizsgálat, a vizsgálatot tevő ifjunak szabad választása szerint, bármely nyelven letehető, a mely a monarchia egyik vagy másik államának nyilvános középiskoláiban törvényesen bevett oktatási nyelvet (főnyelvet) képez.

3. A nyelvekből való vizsgálat két nyelvre terjed ki, jelesen: a főnyelvre, vagyis azon nyelvre, a melyen a vizsgálat letétetik, és még egy második nyelvre.

Ezen második nyelvet, a vizsgálatra jelentkezőnek szabad választása szerint, képezheti vagy a 2. pont alatt említett s a monarchia középiskoláiban a vizsgálat nyelvétől választott nyelven kívül divó egyik vagy másik országos nyelv, vagy pedig a francia, angol, avagy latin nyelv.

Mindegyik nyelvből írásbeli és szóbeli vizsgálat teendő le.

4. Az egyes tantárgyaknál megkivántatik:

A) *A nyelvekből, és pedig:*

A főnyelvből:

nyelvtani és írásbeli szabatoság, biztosság és ügyesség a nyelvnek írásbeli és szóbeli használatában az azon eszmekörből vett tárgyakra nézve, a melyben való jártasságát a vizsgálatot tevő ifjunak a vizsgálat által kell igazolnia;

a prózai és költői előadás legkiválóbb alakjainak olvasmány útján nyert jellemzése;

az újabb irodalomnak az egyes főbb művek olvasása alapján szerzett némi ismerete.

Az írásbeli vizsgálatnál, szabad feldolgozás végett, gondolatkörének és a megkivántató műveltségi foknak megfelelő feladatot kap a vizsgálatot tevő ifju.

A szóbeli vizsgálat, a nyelvtan köréből, kiválólag olyan pontokra, a melyeknek taglalására közelebből a vizsgálatot tevőnek írásbeli munkája nyujt alkalmat, s különösen a mondatról és a mondatjelekről szóló tanra szoritkozik.

A második nyelvből, és pedig:

a) a 2. pont alatt említett országos nyelvből:

nyelvtani és írásbeli szabatoság, biztosság és ügyesség a nyelvnek írásbeli és szóbeli használatában az azon gondolatkörből vett tárgyakra nézve, a melyre a nyelvtanítás a középiskolákban rendszeresen kiterjed;

a többire nézve ugy, mint a főnyelvből:

b) a francia- vagy angol nyelvből:

a francia vagy angol irodalmi művek értése, kielégítő nyelvtani és nyelvyagbéli (szótári) ismeretek alapján;

az illető irodalom némely legnevezetesebb műveinek olvasmány útján szerzett ismerete;

könnyűség és biztosság a prózai műveknek francia vagy angol nyelvből való szóbeli átfordításában;

szabatoság valamely középszerű nehézségű feladványnak francia vagy angol nyelvre írásban való lefordításában;

c) a latin nyelvből:

biztosság és gyakorlottság a római s főképen prózai írók (Caesar, Livius, Cicero, Tacitus) műveinek lefordításában, a latin nyelv pontosabb nyelvtani ismeretének alapján;

a római irodalomnak s legkitünőbb jelenségeinek ismerete;

szabatoság a latin nyelv írásbeli használatában, valamely prózai műnek latin nyelvre való fordítása mellett.

B) *A földrajzból:*

a mennyiségtani földrajz elemeinek ismerete;

Európa helyi és politikai földrajzának, s különösen az osztrák-magyar monarchia földrajzi viszonyainak ismerete;

tájékozottság a többi világrészek fontosabb földrajzi viszonyai körül;

emlékezet utáni vázlatos rajzok az európai államok alakjáról, a nagyobb folyók útjáról, a hegységek főirányairól, s a legnevezetesebb helyek fekvéséről.

C) *A történelemből:*

a világtörténet főbb eseményeinek pragmaticai összefüggések szerint való ismerete, kivált az újabb és legújabb korban;

a művelődés történetének áttekintő ismerete;

Magyarország és Ausztria történetének alaposabb ismerete.

D) *A természetrajzból:*

az állat- és növény-csoportok áttekintő (rendszeres) ismerete, az ezekre vonatkozó bonczani, élettani és alaktani legfontosabb adatok és tények ismeretének alapján;

a kiválóbb ásványok alakjainak és tulajdonságainak, ugyszintén a földtan köréből a legjelentékenyebb adatoknak ismerete.

E) *A természettanból:*

a legnevezetesebb természeti tünemények értése, s különösen a tapasztalati résznek világos felfogása; a mennyiségtani bizonyítás pedig csak azon terjedelemben, a mennyiben ahhoz az elemi ismeretek is elégségesek.

F) *A vegytanból:*

a vegytani törvények értése;

a legnevezetesebb vegytani elemeknek s azok vegyületeinek és lelhelyeinek, ugyszintén a természet és az ipar szempontjából való jelentékenységének ismerete.

G) A mennyiségtanból:

az egész elemi mennyiségtanak alapos ismerete és gyakorlottság annak alkalmazásában; jelesen:

a) számtan és betűszámtan, ide értve a másodfoku egyenleteket egy ismeretlennel, s az elsőfoku számtani és a mértani haladványokat;

b) mértan, és pedig sík-mértan, tömormértan, sík-háromszögtan, s a kúpszeletek főtulajdonságai;

c) vetülettan és annak alkalmazása az árnyéktanra.

A mennyiségteni vizsgálat írásbeli és szóbeli, az írásbeli vizsgálat azonban csak a gyakorlati részre terjed ki. (H. M. 1877. 15.728. sz.)

131. §. A vizsgáló bizottság határozatai, a vizsga ismétlése.

1. A vizsga bevégezte után a bizottság szavazattöbbséggel elhatározza:

vajjon a jelölt mint egyévi önkéntes a felvételre a szükségelt tanulmányi képzettséggel bír-e vagy nem? és erről a jelöltnek az illető bizonyítványt az összes bizottsági tagok aláírása mellett, azon világos kijelentéssel állítja ki, vajjon a határozat egyhangulag vagy szavazattöbbséggel hozatott-e?

2. A vizsgáló bizottságok határozatai ellen felebb folyamodni nem lehet.

3. Ha a jelölt szavazattöbbséggel hozott végzés következtében elutasítatik, szabadságában áll, egy év lefolyta után magát a vizsgának újra alávetni, feltéve, hogy az önkéntes belépésre egyébként megkívántató feltételek még akkor is megvannak.

Ily jelölteknek az utóbbi feltételek alatt továbbra is, s mindaddig, a míg csak egyhangulag el nem utasítatnak, megengedtetik a felvételi vizsgát évenként megújítani.

4. Egyhangulag elutasított jelölteknek rendszeren nem, és csak különös tekintetre méltó esetekben engedtetik meg, a közös hadügy-ministerium engedélye mellett, a felvételi vizsgának újlagos letétele.

5. A vizsgáló bizottságok által kiszolgáltatót bizonyítványokról a hadosztály-parancsnokságok előjegyzést vezetnek, melyben más vizsgáló bizottságok által elutasított jelöltek is felveendő; mi végből a bizottságok egymást, nyomban minden egyes vizsga után, értesítik.

6. Ha a jelölt egyhangulag elutasított, vagy szavazattöbbséggel történt elutasítása óta egy év még teljesen le nem folyt, ezen esetben az illetőnek a felvételi vizsga letétele meg nem engedendő.

132. §. Az egyévi önkéntesek felvételére jogosított hadcsapatok megjelölése; a felvételi folyamodványok feletti határozathozatali illetősége.

1. A 120. §. 4. pontjában említett mindkét rendbeli egyévi önkénteseket a harci állományban való szolgálatra felvenni jogosítvák:

a gyalogsági seregre;

az Ő Felsége legmagasabb nevét viselő tirol vadászrezdek;

a tábori vadász-zászlóaljok;

az egészségügyi csapat;

a lovasezredek;

a tüzérezredek;

a vartüzérségi zászlóaljok;

a hadmérnöki ezredek;

az utászati ezred és

a katonai szekereszetikar; végre

a hadtengerészet. (146. §.)

Egyévi önkénteseket a tábori vadász-zászlóaljok tartalékszázadjainál, valamint a kiegészítési keretknél általában nem szabad felvenni.

2. Háboru idején a hadseregbe (hadtengerészetbe) való önkéntes belépés, csak ezen utasítás XV. szakaszában foglalt módosítások mellett, azonban az egyévi önkéntes szolgálat kedvezményének utólagos engedélyezésével történhetik, ha erre nézve a 136. §. 2. pontjában megállapított feltételek igazoltnak.

3. Az önkéntes belépés engedélyezése, úgy az önköltségen, valamint a közös hadjavadalom költségén való szolgálatra, a választott csapat-testek parancsnokságait s a gyalogezredekknél a tartalék parancsnokságokat is megilleti.

Az orvosnövédek, állatorvosok és gyógyszerészek felvételét, kivéven a 122. §. 3. pont alatt említett eseteket, melyekre nézve a határozathozatal a közös hadügyministerium magának tartja fenn, a hadfő- (katonai) parancsnokság engedményezi.

4. Egyévi önkéntesek felvétele, akár a maguk, akár a közös hadi javadalom költségén leendő szolgálatra, szám tekintetében nincs korlátozva.

Csak az egészségügyi csapat és a katonai szekereszeti kar harci állományában való szolgálatra vétetik fel meghatározott számú önkéntes, nevezetesen az előbbinél évenként legfeljebb 15, az utóbbinál évenként legfeljebb 25 jelölt, mire nézve még a közös hadügyministerium engedélye is kieszközölendő.

Az egyévi önkénteseknek, a tényleges szolgálat bevégezése után, a hadmérnöki és utászcsapatok tartaléki állományába való végleges beosztása, ezen csapatok valóságos szükségletére szorítottatik.

A hadmérnöki és utászcsapatokhoz besorozott egyévi önkéntesek közül tehát ezen csapatok tartalékába csakis azok helyeztetnek át, a kik a tartalékos tiszti vizsgát jó eredménnyel tették le, vagy a kik a hadi szükséglethez képest altisztek gyanánt alkalmazhatók; s az ezen csapatoknál kiképzett többi egyéves önkéntesek, honosságukhoz képest, az illető gyalogezredek tartaléki állományába tételnek át. (H. M. 1876. 9800. sz.)

5. Egy önkéntestől sem szabad a felvételt megtagadni, mihelyt igényének jogosultsága teljesen igazolva van.

A vagyontalansági bizonyítványok megvizsgálásánál azonban különösen arra kell tekintettel lenni, mi módon fedezték a jelöltek bejelentésük idejéig életszükségleti és tanulmányi költségeiket.

133. §. A jelöltek elutasítása a hadcsapatok által az igazolványok elégtelensége miatt; felfolyamodás.

1. Ha a jelölt a benyújtott igazolványok elégtelensége miatt elutasítottatik, erről őt, a felyamodvány visszacsatolása mellett, írásban kell értesíteni.

2. Ha az elutasítás a hadcsapat részéről, a tanulmányi képzettség igazolványának elégtelensége miatt, netán csak az egyuttal benyújtott szegénységi bizonyítványra vonatkozólag is történik, a jelöltnek szabadságában áll, 14 nap alatt az értesítés kézbesítése napjától számítva, akár a tartózkodási helyéhez legközelebb eső, akár azon hadosztályparancsnokság vizsgáló bizottságához felyamodni, melynek az elutasító hadcsapat alá van rendelve.*)

3. Ennek nyomán a vizsgáló bizottság elhatározza: vajjon a benyújtott bizonyítványok, mint az egyévi önkéntes szolgálatra szükségelt tanulmányi képzettség igazolványai, netán a 2. pontban említett irányban is elégségesek-e vagy nem? és erről a jelöltet értesíti, vagy őt a körülményekhez képest a vizsga letételére behívja.

4. Azon esetekben is, midőn a hadcsapatoknál benyújtott tanulmányi bizonyítványok érvényessége felett kétség támad, ez iránt az illetők a vizsgáló bizottság határozatát kérhetik ki.

5. A vizsgáló bizottságok határozata ellen felebbezni nem lehet.

*) Ezen felyamodások díjmentesek.

134. §. Egyévi önkéntesek besorozása.

1. Az egyévi önkéntesek besorozásánál általában a 115. §. 5., 6., 7., és 8. pontjainak az önkéntesek ujonczozására nézve általánosan érvényes határozatai szerint kell eljárni, a hadszolgálatra való testi képesség a védképességnek (2. §. 2.) illető feltétele szerint bírálandó meg, arra pedig nem kell tekintettel lenni, ha a jelölt a választott külön fegyvernemhez a IV. melléklet értelmében megkivántató külön testmértéket netán meg nem ütné.

2. A besorozás az egyévi önkéntesi minőség világos megjelölése, vagy a határozatnak az ujonczozási jegyzőkönyvben (IX. minta) fenntartása mellett (125. §.) történik, a törvényes tíz évi szolgálatidő egész tartamára az álló hadseregben vagy a hadtengerészetben, illetőleg két évi honvédkötelezettséggel is.

3. A szolgálat ideje az ujonczozás napjától számítatik, midőn az önkéntes egyuttal be is soroztatik.

4. Egyébként a besorozás igazolása, a kiegészítési hatóságok értesítése és az ujonczjutalékra való betudásnak előjegyzése tekintetében a 116. §. szerint kell eljárni.

5. A besorozottaknak csak a bemutatott tanbizonyítványok adatnak vissza, a megkivánt többi felvételi-okmány az illető csapat őrizete alatt marad; orvosjelöltek és gyógyszerészek az illetékes kiegészítési ezredhez sorozandók, a tényleges szolgálati időnek megkezdésével azonban átteenődők az illető intézet állományába, hol szolgálatukat a fennemlített minőségekben töltik ki.

135. §. A jelöltek elutasítása, a választott fegyvernemre vagy általában a hadszolgálatra nem alkalmas minőségük miatt.

1. Ha az egyévi önkéntes szolgálatra jelentkező testi fogyatkozások miatt, melyek más fegyvernemre, mint a választottra való hadképességet ki nem zárják, a választott csapattestület, vagy az ujonczozás fogantatására kiküldött had- (tengerészet) kiegészítési kerületi parancsnokság által elutasítottatik, akkor felvétel végett újra felyamodhatik azon fegyvernem csapattestületénél, melyre nézve képességgel bír.

2. Ha azonban a hadképességet általában kizáró testi fogyatkozás miatt utasítottatott vissza, vagy pedig az 1. pontban említett esetben nem óhajt azon fegyvernemhez belépni, melyre nézve alkalmasnak találattott, szabadságában áll, azon hadfő- (katonai) parancsnokságnál, melynek szolgálati területén tartózkodik, újabb orvosi megvizsgálásért felyamodni. (Lásd a 136. §. 6. pontját.)

3. A hadfő- (katonai) parancsnokság, az önkéntesről szóló katonai orvosi véleményt, az ugyanazt előjegyezni köteles hadcsapattól, illetőleg az illető had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokságtól beki-
vánván, körülményekhez képest az önkéntest valamely katonai felülviz-
sgáló bizottság elé állíttatja.

4. Ha a katonai felülvizsgáló bizottság öt alkalmasnak találja azon hadcsapathoz, melyhez a fennemlített okok valamelyike miatt el nem fogadtatott, akkor az illető hadcsapat részére sorozandó, ha azonban egy másik fegyvernemhez találja alkalmasnak, akkor a hadfő- (katonai) parancsnokság öt választása szerint az illető fegyvernem valamelyik csapattestületéhez soroztatja.

A katonai felülvizsgáló bizottság által alkalmasnak nem talált önkéntes elutasítandó.

136. §. Az egyévi önkéntes szolgálat-kedvezményeinek utólagos engedélyezése.

1. Ha az egyévi önkéntes szolgálati kedvezményért folyamodó általában csak hadszolgálatra nem alkalmas voltáért utasított el, a rendes sorozásnál azonban besorozásra alkalmasnak találják s korosztálya és sorsrendje szerint az ujonczjutalék részére soroztatik: ez esetben az egyévi önkéntes szolgálat kedvezményei utólag engedélyezendők:

a) ha a jelölt ismételve, legalább egyévi időközökben és utolsó ízben azon rendes állítás évében, melynél korosztálya megjelenni köteles, mindazonáltal az állítási időszak kezdete előtt vagy annak alkalmával valamely felülvizsgáló bizottság által visszautasított;

b) ha az egyévi önkéntes szolgálathoz való tanulmányi és erkölcsi képzettség igazolványai előmutattatnak; és

c) ha e részben mindjárt az állításnál, vagy legkésőbb a sorozás időpontjáig történik meg a kérelem.

2. A hadseregbe vagy hadtengerészetbe háboru idején önkéntesen belépett belföldi (113. §. 2.) az említett kedvezmények utólagos engedélyezésére igényt tarthat, ha erre az önkéntes már belépése idején jogos igénynyel birt és erkölcsi képesség tekintetéből még mindig bír, az e részben megkivántató igazolványokat és folyamodását a rendes viszonyok helyreállta után legkésőbb három hónappal benyújtja.

Ha ily esetben a tanulmányi képzettség csak vizsga által bizonyíthatatnék, az utóbbinak letétele engedélyezendő.

4. Ily folyamodványok felett az illető hadcsapat vagy intézet qatároz, melyhez a jelölt soroztatott, illetőleg beosztatott, még pedig

az 1. pontbeli esetben az a) betű szerint megkivántató felvilágosítá-
soknak, a jelöltet elutasító hadcsapatoktól leendő megszerzése után.

5. A védtörvény 25-ik szakasza értelmében szabadságolt papje-
löltek és papnövendékek, a kik hittudományi tanulmányaikkal és lelkeszi
hivatásukkal időközben felhagynak, az egyévi önkéntes szolgálat ked-
vezményét utólagosan is megnyerhetik:

a) ha hittudományi tanulmányaikkal és lelkeszi hivatásukkal
önként hagynak fel;

b) s ha már besoroztatásuk idejében birtak az egyévi
önkéntességhez megkivántató tanulmányi képzettséggel, és ezt kellőleg
igazolják is. (H. M. 1870. 35.021. sz.)

A következő pont a H. M. 1870. 35.021. sz. rendelete intézke-
dését foglalja magában:

6. A 136-ik szakasz 1-ső pontjának a) alatti bekezdésében emli-
tett egyévi önkéntes-jelöltek alatt értendők:

azok, a kik ismételve s utóljára azon rendes ujonczállítás évében,
a melyben korosztályuk megjelenni köteles, mindamellett azonban az
állítás időszak kezdete előtt, kérelmükkel elutasítottak;

továbbá azon hadköteles korban álló jelöltek, a kik az egyévi
önkéntes szolgálatba való felvétel iránt első ízben történt jelentkezésük
alkalmával, mind az illető hadcsapat és katonai intézet részéről, a
melynél a sorozási időszak kezdete előtt jelentkeztek, mind pedig a
katonai felülvizsgáló bizottság által is elutasítottak.

Az elutasított önkéntes-jelölt, elutasításának alkalmával, a hadcsapat
vagy katonai intézet parancsnoksága által írásban értesítendő, s ezen-
kívül magában az elutasító végzésben is világosan kiteendő mind az,
hogy az illető jelöltnek még az ujonczállítás időszak kezdete előtt és
idejében jelentkeznie kell valamely katonai felülvizsgáló bizottságnál,
mind pedig az, hogy mely napon, és mely helyen fog a legközelebbi
katonai felülvizsgáló bizottság működni.

S az ily jelöltek felülvizgáltatásának megkönnyebbitése végett,
rendelkezés történt, hogy a hadosztály-parancsnokságok (Truppen-Divi-
sions-Commando) székhelyein kívül, minden oly dandártörzs (Truppen-
Brigade-Stab) székhelyén is, a hol katonai felülvizsgáló bizottságok
még nem léteznek, de szükségesnek mutatkoznak, ilyen katonai felül-
vizsgáló bizottságok szerveztessenek; oly módon azonban, hogy ezekhez
ne legyenek alkalmazhatók azon ezred- vagy főorvosok, a kik az
önkéntes-jelöltnek a hadcsapat vagy katonai intézet részéről történt
elutasításánál már közreműködtek.

A 135-ik szakasz 2-ik pontjában megszabott jelentkezés, az elutasító végzés előmutatása mellett, közvetlenül a katonai felülvizsgáló bizottságnál is történhetik.

Hogy pedig az újabb orvosi vizsgálat, azon hadköteles korbeli jelöltekre nézve is lehetővé tétessék, a kik vagy azért, mivel a felvételhez megkivántató okiratokat előbb meg nem szerezhették, vagy önhibájuk nélkül közbenjött bármely más okból, az egyévi önkéntes szolgálatba való beléphetés végett csak kevés nappal jelentkezzenek a sorozási időszak kezdete előtt: intézkedés tétetett, hogy a katonai felülvizsgáló bizottságok az ilyen egyének megvizsgálása tekintetéből, a sorozási időszakot közvetlen megelőző s eleve meghatározandó és közhirre teendő valamely napon szintén egybeüljenek.

137. §. A tényleges szolgálat időszaka.

Az egyévi önkéntesek tényleges szolgálati időtartama, a rendes viszonyok közt október 1-jén kezdődik és a következő évi szeptember 30-án végződik.

Önkéntesek felvétele a tényleges szolgálatba, más mint a fennemlített időpontban, meg nem engedtetik.

138. §. Az egyévi tényleges szolgálat elhalasztása.

1. Az egyévi önkéntesi szolgálat megkezdése, jövőre nézve, a védtörvény 21-ik szakasza 1-ső pontjának értelmében, legfeljebb azon évi október hava 1-ső napjáig halasztható el, a mely évben az illető egyévi önkéntes életkorának 25-ik évébe lép. (H. M. 1876. 7940.)

2. Önkéntesek, kiknek a szolgálat megkezdésének elhalasztása megengedett, a szabadsági okmányokban megjelölendő időpontig szabadságra bocsátandók.

139. §. Az egyévi tényleges szolgálat megkezdése.

1. Az önkéntesek kötelezvék azon időpontban, melyben a tényleges szolgálatnak kezdődni kell, azon hadcsapat parancsnokságánál, melynek állományába tartoznak, orvosnövédek és gyógyszerészek pedig a választott helyőrségi vagy hadcsapati kórház parancsnokságánál, illetőleg katonai gyógyszerintézetnél a szolgálat megkezdése végett jelentkezni.

2. Ha az önkéntes besoroztatása óta tartózkodási helyét megváltoztatta, vagy a hadcsapat, melynek állományába tartozik, állomást cserélt volna, megengedett, hogy a tényleges szolgálatot ugyanazon fegyvernem más csapatsténél teljesítse.

A szolgálat megkezdése végett más csapatstéknél ekkép jelentkező önkénteseket, akár a maguk, akár a közös hadjavadalom költségén teljesítik szolgálatukat, semminémü körülmény közt visszautasítani nem szabad; ugyan ők a tényleges szolgálatidő tartama alatt mint odaosztottak vezetendők, az illetékes hadcsapatnál azonban, a mennyiben a harci állományban a közös hadjavadalom költségén szolgálnak, a megszabott létszámba tudandók.

A szolgálat megkezdése, a szabadsági okmány egyidejű átküldése mellett, az illetékes hadcsapatnak tudtul adandó és a személyzeti alapkönyvben kellőleg előjegyzendő.

3. Ha az önkéntes váratlan eset következtében az önmaga által választott évnek tényleges szolgálata kitöltésében bebizonyíthatólag akadályoztatik, ily esetben azon katonai hatóság beleegyezésével, mely az önkéntesi belépést engedélyezte, a tényleges szolgálatot a törvényes határokon belül (138. 1. §.) más évre halaszthatja.

4. Ha a hadjavadalom költségén szolgáló a tényleges szolgálatot csak hosszabb tartamu elhalasztás után kezdi meg, akkor vagyontalan-sága a szolgálat kezdetén ujlag igazolandó. (128. §.)

140. §. Az egyévi tényleges szolgálat megkezdésének feltételei a hadmérnöki és utászi csapatban, továbbá a katonai szekerészkarban és orvosnövédeki minőségben.

1. A hadmérnöki és utászcsoportokhoz belépő egyévi önkéntesek, a mennyiben ezen fegyvernemekben tartaléktiszti állásra törekednek, a tényleges szolgálat kezdete előtt, legalább a műegyetem általános osztályára nézve (I. és II. évfolyam) meghatározott ismereteket tartoznak igazolni.

2. Minthogy a katonai szekerészkarhoz tartaléktisztekké leendő kiképzetés csak Bécs, Pest és Prága állomásain történhetik, azon önkénteseknek, kik e karban tartaléktiszti állásra törekednek, tényleges szolgálatuk teljesítése végett, ezen állomások valamelyikét tartoznak választani.

3. A törvényczikk 23. §-ában megkivánt azon képesség, miszerint az egyévi önkéntes szolgálat egy katonai kórházban még a tudori rang megnyerése előtt kitöltethessék, igazoltnak tekintendő, mihelyt az illető orvosnövédek két tanféléven át klinikát látogatott.

E feltétel teljesítése előtt orvosnövédeknek a tényleges szolgálat kitöltése csak a harci állományban engedhető meg.

E ponthoz a H. M. 1876. 9800. sz. a. még a következőket rendeli:

Azon egyévi önkéntes orvosnövédek és gyógyszerészek, a kik a tényleges szolgálati év kezdetével, a védtörvényi „utasítás” 124-ik szakasza 1-ső pontjának C) betűje, s 140-ik szakaszának 3-ik

pontja alatt, illetőleg az említett „utasítás“ 124-ik szakasza 1-ső pontjának E) betűje alatt megszabott bizonyítványokat nem képesek előmutatni, azon bánásmód alá esnek: hogy az ily egyévi önkéntes orvosnövendékek egyévi önkéntesi minőségüknek fentartása mellett a harczias állományban kötelezettek szolgálatot teljesíteni; az ily egyévi önkéntes gyógyszerészek pedig azon esetre, ha a főgymnasiunai tanulmányok bevégzéséről, vagy a harczias állománybeli egyévi önkéntességhez különben megkívántató tudományos képzettségről szóló igazolványokat nem képesek felmutatni, három évi tényleges szolgálatra szorítottatnak. Végre a cs. és kir. közös hadügyminister rendeletileg akként intézkedett: hogy a tényleges szolgálatba belépett egyévi önkéntes orvosnövendékek, szolgálati évüknek első két havában, az illető katonai helyőrségi kórház egészségügyi osztályánál is részesíttessenek a szükséges katonai oktatásban.

141. §. A harczai állományban szolgáló önkéntesek ruházata, élelmezése és felszerelése az egyévi tényleges szolgálati idő alatt.

1. A maga költségén szolgáló önkéntesnek megengedtetik, az egyenruhát finom posztóból viselhetni szolgálatban, mindazonáltal ezen ruhaneműeknek azonban színre és szabásra szorosan az öltözéki szabályzat szerint kell készítenie lenni.

2. A csapattest fegyverrel pótkészletéből látja el az önkéntest.

3. A harczai állományban önköltségén szolgáló önkéntesnek (a tüzérség és a katonai szekereszkar kivételével, hol a katonai felszerelés költségei nagyon csekélyek) megengedtetik, hogy a felszerelésére szükséges darabokat, ha azokat megvenni nem akarja, a katonai kincstárból, a tényleges szolgálati év tartamára, kikölcsönözhesse.

Ez esetben az önkéntes, azonnal a tényleges szolgálat kezdetén, a gyalogságnál, vadászoknál, hadmérnöki csapatoknál és az utászoknál, a katonai szerelvényeknek a használat ideje alatt bekövetkező koptatásáért kárpótlás fejében öt forintot, a lovasságnál pedig a maga és lova felszereléseért tíz forint húsz krajczárt tartozik lefizetni.

4. A lovassághoz sorozott s maga költségén szolgáló önkéntes tartozik tényleges szolgálata kezdetén, akár sajátjából megvett, tökéletesen szolgálatképes háts lovát magával hozni és azt a szolgálat ideje alatt ily karban fentartani és élelmezni, akár azon lovasezredtől, melybe belépett, mindjárt a tényleges szolgálat kezdetén egyszerre lefizetendő átalányért, s jelesen:

200 o. é. forintért egy nehéz, vagy

180 „ „ „ „ könnyű háts lovat (a tartást.

patkolást, netáni gyógykötségeket és az elhelyezést betudva) a katonai kincstártól használat végett átvenni.

5. A tulajdon háts lova élelmezésére szükséges lóeleséget a lovas önkéntes, tényleges szolgálata alatt, ha kívánja, az illető csapattest utján kapja a kincstártól, lefizetvén az időnkint meghatározott váltságdíjat.

6. Ha az önkéntesnek tulajdon háts lova szolgálati használatban tönkre jut, az illető önkéntes a szolgálati használatra költségmentesen lóval láttatik el; elhullott, vagy szolgálatra alkalmatlanná lett lováért azonban nincs igénye kárpótlásra.

7. Ha a lovas önkéntes, kinek a 4. pontbeli feltételek alatt kincstári szolgálati ló bocsáttatott rendelkezésére, tényleges szolgálati kötelezettségének bevégzése előtt elbocsáttatnék, ezen esetben a kifizetett átalányösszegnek havi részletenkint kiszámítandó része, a még ki nem töltött szolgálatidőre visszafizetendő.

8. A harczai állomány azon önkéntesei, kik, mivel vagyontalanok a közös hadjavadalom költségén ruháztatnak, szereltetnek és élelmeztetnek, azon csapattest legkisebb zsoldosztály-illetményeit kapják, hol az egyévi tényleges szolgálatot teljesítik.

9. Ha a maga költségén szolgáló önkéntes tényleges szolgálatideje alatt vagy már annak kezdetén igazolja, hogy saját költségén magát fentartani többé nem képes, tudományos képzettségének igazolványai azonban meg nem felelnek ez utasítás azon igényeinek, melyek mellett egyévi önkéntes gyanánt a közös hadjavadalom költségén felvehető volna: ily önkéntes a három évi tényleges szolgálatra kötelezettek osztályzatába jut.

Ily önkéntesek a tartalékba való áttétel igényét csak a három évi sorhadiszolgálat kitöltése után, a tényleges szolgálat kezdetének napjától számítva szerzik meg, természetesen azon tartaléki évfolyamra nézve, melybe besorozásuk tartamának idejéhez képest tartoznak.

Ha azonban a benyújtott tanulmányi képzettséget bizonyító igazolványok a vagyontalan önkéntesek felvételére nézve meghatározott igényeknek megfelelnek és a vagyontalansági bizonyítvány is bemutatattatik: az illető a közös hadjavadalom költségén szolgáló önkéntesek osztályzatába helyezendő.

142. §. Az orvosnövendékek, állatorvosok és gyógyszerészek egyévi tényleges szolgálata és illetményeik.

1. Orvostanulók egyévi önkéntes szolgálata alatt tanulmányaik helyén létező helyőrségi kórházakban katonaeorvosi növendékül, az összes gyógyászat tudorai pedig, vagy csak orvostudorok is, helyőrségi vagy nagyobb csapatbeli kórházakban segédorvosokul alkalmaztatnak.

2. Azon vagyontalan orvostanulók, kiket önkéntes szolgálatuk alatt a közös hadjavadalomból kell ruházni, felszerelni és élelmezni, az egészségügyi csapatban szolgálóknak legalsóbb zsoldosztályának illetményein kívül, 60 o. é. forintnyi ruházati átalányt kapnak.

3. Egyévi önkéntes szolgálatukat segédorvosi minőségben teljesítő orvostudoroknak hadnagyi rangjuk van és ha mint vagyontalanok a közös hadjavadalomból élelmeztetnek, az alsóbb rendű hadnagy illetményeit kapják.

4. Állatorvosi gyakornokok, kik oklevéllel bírnak, az önkéntes szolgálatot, ideiglenes állat-álorvosi minőségben, azok pedig, kik az állatgyógyászati tanfolyamot elvégezték ugyan, de az oklevelet még ki nem kapták, oryoskovácsi minőségben teljesítik, mely szolgálatra egyéb-iránt a szükséghez képest az előbbieket is alkalmaztatnak.

5. Állatorvosi gyakornokok, kik állatorvosi oklevéllel bírnak, mint vagyontalanok a közös hadjavadalom költségén való élelmezésük esetében, ha orvoskovácsokban vagy állatorvosokban foglalkozás volna és ők az utóbbinak szolgálatát teljesen végzik, egy orvoskovács *) illetményeit, ha azonban ily foglalkozás nem forogna fenn, a csapattestület legalsó zsoldosztályának illetményeit, de minden esetben a 60 o. é. frtnyi ruházati átalányt is megkapják.

6. Gyakornokok, kik az állatgyógyászati tanfolyamot elvégezték ugyan, de az állatorvosi oklevelet még ki nem kapták, ha mint vagyontalanok a katonai kincstárból élelmeztetnek, azon csapattestületnek, melyben szolgálnak, legalsó legénységi zsoldosztályára vannak utalva.

7. Gyógyszerész-tanulók, ha önkéntes szolgálatukat a magisteri rang elnyerése előtt teljesítik, az alkalmazott katonai hivatalnokok felügyelete alatt a kezelésnél gyógyszerészeti segédkeül vagy a gyógyszerek készítésénél is alkalmaztatnak, és egy alsórendű hivatalnok összes teendőibe beavattatnak. Ily gyógyszerészek, ha őket mint vagyontalanokat a közös hadi javadalomból kell élelmezni, egy egészségügyi katonának legalsóbb fokú zsoldját és a 80 o. é. frtnyi ruházati átalányt kapják.

8. Gyógyszerészek, kik a gyógyszerész-magisteri oklevéllel bírnak, a katonai gyógyszerész-növendékekkel egyrangúak; ha a közös hadi javadalomból élelmeztetnek, a fennevezett növendékekre nézve megállapított illetményekben is részesülnek.

9. A tényleges szolgálatidő alatt már évi fizetésben részesülő segédorvosok és gyógyszerész-növendékek magok tartoznak teljes egyenruhájukat megszerezni.

*) Ujabb rendszerbeli orvoskovács.

10. Orvostudorok, okleveles állatorvosok és okleveles gyógyszerészek, kik az egyévi önkéntes szolgálatot ezen minőségekben ohajtják kitölteni, kötelesek okleveleik benyújtása mellett, katonai segédorvosi, illetőleg ideiglenes állat-álorvosi vagy gyógyszerész-növendéki kinevezésüket, az önkéntes tényleges szolgálat kezdete előtt, azon hadcsapat vagy intézet útján, melyben szolgálni kívánnak, a közös hadügyministeriumnál; azon orvostudorok pedig, kik szolgálatukat a hadtengerészetben teljesítik, a pólai kikötő tengernagyi hivatal útján a közös hadügyministerium tengerészeti osztályánál kérelmezni.

143. §. Az egyévi önkéntes szolgálat az élelmezésnél.

1. Hogy a háboruban megkívántató nagyobb számú élelmezési hivatalnokok a tartalék által szaporíthatassanak, egyévi önkéntesek, kik mint olyanok a megelőző §-okban foglalt szabványok értelmében a harci állományi szolgálatba felvételre és befejezett tanulmányaik vagy hivatásuknál fogva az élelmezési szolgálatra alkalmasak, kérelmekre és a közös hadügyministerium engedélye mellett az élelmezési hivatalnoki szakszolgálatára felveendők.

2. Erre képesítvők:

a) a gazdasági tanintézetek és földművelési iskolák, továbbá a kereskedelmi akadémiák, műszaki tanintézetek, főgymnasiumok és főreáltanodák végzett tanulói;

b) azok, kik magokat nagyobb földbirtokon a mezei gazdálkodásban kiképezték;

c) gyakornokok, segédek és kereskedők, vasuti, gőzhajózási, továbbá magán szállítási és közlekedési vállalatoknál;

d) segédek gabona- és terménykereskedésekben.

3. Az élelmezési szolgálatra való felvétel iránti folyamodványokat az egyévi önkéntesek akár a tényleges szolgálat megkezdése után a hadcsapat útján, melyben ezen szolgálatot teljesítik, akár korábban is, azon hadcsapat útján, mely a felvételi engedélyt megadta, a közös hadügyministeriumhoz tartoznak intézni.

4. Ezen szolgálatra felveendő önkéntesek száma csak annyira terjed, a mennyire azt az élelmezési hivatalnokoknak, rendes békeletszámuk szerint a netáni számfeletti betudása után is még szükséges szaporítása háboru idején megkívánja.

5. Ha az élelmezési szolgálatrabocsátás megengedett, az önkéntes előbb nyolcz hét alatt a csapatnál katonailag kiképzendő s azután a közös hadügyministerium külön intézkedéseire képest a tényleges

szolgálati időszak hátralévő tartamára, valamely élelmezési kerület fő- (oktatási) raktárához beosztandó.

6. Ezen szolgálat alatt az önkéntes hadcsapatának állományában marad és abban mint az illető élelmezési intézet szolgálatához beosztott vétetik a kimutatásba fel; ha azonban a vizsgát sikeresen letette s tartalék-élelmezési járulnökká neveztetett ki, áttétetik a tartalék-élelmezési hivatalnokok állományába.

7. A mennyiben ily önkéntesek a tartalék-élelmezési hivatalra szükséges vizsgát kellőleg le nem teszik, vagy erre való kinevezetésök bármi más okból elmarad, védkötelezettségek tartama alatt és rendje szerint a harci állományban kötelesek szolgálni.

144. §. Az önkéntességi kedvezmények megszűnése háboru idején.

1. A mely pillanatban a hadsereg vagy annak egy része hadi állományba helyeztetik és e célból a tartalék behivatik, megszűnik az illető hadcsapatokhoz tartozó önkéntesek joga, hogy tényleges szolgálatukat elhalaszthassák s helyőrségöket magok választhassák és kötelesek a behívásnak haladék nélkül engedelmessékedni.

2. Ez esetben a harcos állománybeli önkéntesek, minden különbség nélkül, azonnal a kincstár által élelmeztetnek, ruháztatnak és szereltetnek fel, és — kivéve azokat, kik netán már birnak oly katonai előképzettséggel, mely őket a táborban való azonnali alkalmazásra képesíti — a kiegészítési osztályoknál kiképzendők.

3. Orvosnövendékek, állatorvosok és gyógyszerészek ez esetben is hivatásukhoz képest alkalmaztatnak, ha ez megszerzett szakképzettségüknel fogva valamennyire lehetők látszik; ha azonban erre még nincs elégséges képességök, a harcos állományban alkalmaztatnak.

4. A tényleges szolgálat első éve alatt az önkéntesek mozgó hadsereg-részeknél is megtartják a nekik engedményezett jelvényeket.

5. Az önkéntesek szabadságra bocsátása, illetőleg beosztása a tartalékba csak a létszám leszállításának elrendelése után történhetik meg, mikor is a békeidőben megadott kedvezmények újra életbe lépnek.

6. A növekedett létszámú csapattesteknél teltleg töltött szolgálatidő az egyévi tényleges szolgálatba betudatik.

145. §. Áthelyezés a tartalékba; a tényleges szolgálat önkéntes folytatása.

1. Azon önkéntesek, kik még egyévi tényleges szolgálatukat ki nem töltvén, a sorhad állományában tartandók, béke idején nyomban ezen

szolgálat betöltése után, azaz szeptember 30-ával azon tartalék évfolyamába helyeztetnek át, hová ujonczoztatásuk időtartama szerint tartoznak.

2. Ha azonban az illető ujonczozási évfolyamból (5. §. 4.), melyhez ily önkéntesek tartoznak, még meg nem történt a tartalékba való áthelyezés, mindaddig az első tartaléki évfolyamban hagyandók, míg ugyanazon ujonczozási évnél három évi sorhadszolgálati időre besorozott egyénei a második tartaléki évfolyamba mennek át.

3. Az önkéntesnek egyévi tényleges szolgálata bevégezése után megengedtetik, az illető csapattest helybenhagyása mellett, évről-évre tovább szolgálni, s ez esetben teljesen a kincstártól kapja élelmezését, ruházatát és felszerelését.

Az önkéntesnek, ha kiskoru, tényleges szolgálata önkéntes meghosszabbításához atyja vagy gyámja előleges beleegyezése is szükséges.

Az önkéntes, mint altiszt, a törvényczikk 37. §-a szerint, csak a negyedik szolgálatév kezdetén léphet a szolgálati pótlék élvezetébe.

4. Önkéntesek, kik a tartaléktiszti vizsgát letették, de magokat további tényleges szolgálatra határozzák és hivatásszerű tisztii előléptetésre vágnak, még egy „kiegészítő vizsgát“ tartoznak letenni.

5. A tényleges szolgálatidő lefolytával a növendékül vagy segédorvosul alkalmazottaknak kitöltött önkéntes szolgálatokról a kórházparancsnok és orvosfőnök részéről bizonyítvány állítandó ki az illetők magaviseletéről és orvosi alkalmazásáról pedig a közös hadügyministeriumnak jelentés teendő.

Azon segédorvosok, kikről a jelentés kedvezőleg szól, ezután tartaléki főorvosokká, illetőleg corvettorvosokká mozdíttatnak elő; azok pedig, kik nincsenek alkalmazásra ajánlva, segédorvosi minőségöket a tartalékban is megtartják.

Azon orvostanulók, kik egyévi önkéntes szolgálatukat kitöltötték, mielőtt tudorokká lennének, orvosnövendéki minőségben lépnek a tartalékba; mihelyt azonban a tudori vizsgát letették, oklevelök benyújtásával előléptetésökért a közös hadügyministeriumhoz folyamodhatnak. Ekkor aztán teljesített önkéntes szolgálatuk minőségétől függ, vajjon közvetlenül tartaléki főorvosoknak, illetőleg corvettorvosoknak, vagy csak segédorvosoknak neveztetnek-e ki.

6. Mindkét osztályzatbeli állatorvosi gyakornokoknak, tényleges szolgálatuk betöltése után teljesített önkéntes szolgálatokról, az állatorvosi főnök és az illető csapattest parancsnoka által aláírt bizonyítvány szolgálatuk ki.

Azon okleveles gyakornokok, kiknek tanusított magaviseletéről és alkalmazhatóságáról kedvező jelentés terjesztetett a közös hadügyministe-

riumhoz, végleg tartaléki állatorvosoknak nevezetnek ki; az oklevéllel nem bírók, gyakornoki minőségben lépnek át a tartalékba, az oklevél megnyerése után azonban, annak benyújtása mellett, tartaléki állatorvosokká való kinevezetésüket a közös hadügyministeriumnál kérvényezhetik.

7. A gyógyszerésznövendéki és segédi minőségben alkalmazott gyógyszerészeknek, a kitöltött önkéntes szolgálatról szóló bizonyítvány, az illető katonai gyógyszerintézet főnöke által szolgáltatandó ki.

Azon növendékek, kiknek magaviseletéről és alkalmazhatóságáról a jelentés kedvezőleg szól, tartaléki gyógyszerjárulnokokká mozdíttatnak elő, azok pedig, kik nincsenek alkalmazásra ajánlva, növendéki minőségüket a tartalékban is megtartják.

Azon gyógyszerészek, kik önkéntes szolgálatukat a magisterség elnyerése előtt betöltötték, gyógytársági minőségben lépnek a tartalékba; mihelyt azonban a magisterségről az oklevelet megnyerték, annak benyújtása mellett a közös hadügyministeriumnál tartaléki gyógyszerjárulnokokká való kinevezésükért folyamodhatnak.

Ha azonban önkéntes szolgálatuk idejéről nincs kedvező ajánlatuk, csak növendékeknek nevezetnek ki.

8. Ha az 5., 6. és 7. pontokban említett osztályzatok önkéntesei vagy a tartaléki élelmezési járulnokokká kinevezett egyének is, a tényleges szolgálati év kitöltése után nyert minőségükben óhajtanak a tényleges szolgálatban maradni, eziránt a közös hadügyministeriumhoz, illetőleg annak tengerészeti osztályához kell engedélyért folyamodniok.

146. §. Az egyévi önkéntes szolgálat a hadtengerészetben.

1. Hivatásszerű tengerészek, kik az egyévi önkéntes szolgálat kedvezményével a hadtengerészetbe kívánnak lépni, felvételi folyamódványaikat a pólai kikötő tengernagyi hivatalához küldik be.

2. A tanulmányi képzettség igazolványát egy algymnasium- vagy alreáltanodában bevégzett utolsó évfolyamról szóló tanulmányi, továbbá egy bel- vagy külföldi hajózási iskolában befejezett tanulmányokról szóló bizonyítványok képezik, ha legalább első rendű (jó) előmeneteli osztályzatot mutatnak.

3. Magasabb műszaki tanintézetek tanulóival, kik magokat a hajóépítészetre akarják szánni, az egyévi önkéntes szolgálati kedvezmény tekintetében úgy kell eljárni, mint a hivatásszerű tengerészekkel, ha ily tanintézetben két évfolyamot végeztek és erről tanulmányi bizonyítványaikban legalább első rendű (jó) előmeneteli osztályzatot mutatnak fel.

4. A 2. pontban említett tanulmányi bizonyítványok hiányában, kellő képzettség, a fumei tengerészeti akadémiában felállított vizsgálóbizottság előtt leteendő külön vizsga által igazolandó.

Ezen bizottság tagjai:

- a) a tengerészeti akadémia parancsnoka vagy helyettese;
- b) a hajózási iskola egyik tanára;
- c) egy algymnasiumi vagy alreáltanodai tanár;
- d) két tiszt vagy viz-térképrajzoló (Hydrograph), kik egyszersmind a tengerészeti akadémia tanárai.

5. A vizsgálati tárgyak következők:

A) Mennyiségtan s különösen:

- a) betűszámítás;
- b) mértan;
- c) sík- és gömbháromszögtan;
- d) tér- és körhajózás;
- e) tengerészeti csillagászat.

B) Domborfák és hajórészek műszaki megnevezése.

C) Gyakorlati tengeri hadmivelet.

D) Földrajz.

E) Történelem.

F) Természetrész és természettan.

G) Rajz.

H) Az anyanyelven kívül még egy nyelv az osztrák-magyar monarchiában élő nyelvek közül, e helyett azonban a jelölt kívánsága szerint, a francia vagy az angol nyelv ismerete elfogadható.

6. Az egyes tantárgyak ismeretének terjedelme következőleg állapítatik meg:

Betűszámítás (Algebra), bezárólag a másodfoku egyenletekig egy ismeretlennel.

Síkmértan (Planimetria), bezárólag a kört és a kerüléket (Elyps) magyarázó tantételekig.

Tömmértan (Stereometria), bezárólag a hasáb (Prisma), lobor (Pyramide), henger, kúp és teke felszínének és térfogatának kiszámításáig.

A sík- és gömbháromszögtan egészen.

Tengerészeti csillagászat: csillagászati előfogalmak, a csillagászati naplók (Ephemeriden) használata, a magassági észleletek igazítása a tengeren, a gömbháromszög a tetőpont (Zenith), a látható sark és valamely csillag közt, visszaverő műszerek, az idő meghatározása úgy egyes mint több felelkező magasság útján.

A szélesség meghatározása egy déllő magasság (Meridian), déllő körüli magasságok, a déllőn kívüli két magasság és az időköz, végre a sarkcsillag útján.

A hossz meghatározása, időmérők és a holdtávok útján.

Az iránytű változatainak meghatározása.

A vízdagály idejének meghatározása.

Gyakorlati tengeri hadművelet: A vitorla és a kormány kezelése, a hajózás minden lehetséges körülményei közt, továbbá a horgonyvetésnek és az alvitorla állításának módja, tekintettel a horgonyzás helyére és az időjárásra.

Földrajz: a mennyiségtani, természettani és politikai földrajz általános ismerete, továbbá különös ismerete a legnevezetesebb tengeri és kereskedelmi helyeknek, árucikkeinek be- és kivitele és Európa legnevezetesebb tengeri államainak kereskedelmi viszonyai.

Történet, természetrajz és természettan: Azon terjedelemben, a mint ezen tudományok az alreáliskolában a monarchia illető országában taníttatnak.

Körzövel és szabadkézzel való rajzolás: Mint az alreáltanodákban.

7. Az egész vizsga általában azon nyelven tartandó, melyet a jelölt legfolyékonyabban beszél, ezen nyelvből pedig a nyelvtan alapos ismerete kívánatik, valamint az is, hogy valamely feladványt helyesírás és irány tekintetében hibátlanul fogalmazzon.

A jelöltől megkívánt második nyelv ismerete (5. H.), valamely feladatnak helyes fordítása vagy csak szóval tett kérdésekre adott feleletek által igazolandó.

8. Különben a hivatásszerű tengerészeknek, orvosnövendékeknek és önkénteseknek a tengerészeti gyalogezredhez való felvétele, továbbá tényleges szolgálatuk kitöltése s ugy a szolgálatban, mint a tartalékba helyezés után járó illetményeik élvezete körül, a hadseregnek nézve e részben általában érvényes elvek és utasítások szerint kell eljárni, meg lévén azonban állapítva, hogy a tengerészeti szolgálatba felvett összes önkéntesek fel vannak mentve az alól, hogy magokat önköltségükön ruházzák és élelmezzék.

9. Magasabb műszaki tanintézetek tanulói, kik a hajógépészetre szánják magokat, mint egyévi önkéntesek, egy másodosztályú gépfelügyelő illetményeivel vétetnek fel, ha valamely főreáltanodában vagy főgymnásiumban bevégzett tanulmányaikon kívül még a műegyetem általános osztályában (I. és II. évfolyam) előadott tantárgyakból kielégítő ismereteket képesek kimutatni.

Ezen tantárgyak következők:
betűszám-tani elemzés, elemző mértan, különbzeti és egészleti számvetés;

általános és műszaki természettan;

műszaki géptan;

ábrázoló és gyakorlati mértan;

vázló, műszaki, térképező, szabadkézi rajzolás.

Hasonló kedvezményben részesülnek azon jelöltek, kik valamely főreál-iskolában vagy főgymnásiumban végezték tanulmányaikat, ezt az első előmeneteli osztállyal igazolni képesek és kimutathatják, hogy gőzgépek és kazánok kezelésében legalább egy éven át gyakorlati ügyességet szereztek magoknak. Ezek, a szolgálat kitöltése után leteendő vizsga eredményéhez képest, mint első- vagy másodosztályú gépfelügyelők vétetnek át a tartalékba.

10. Műszaki tanulók, kik a gépészeti iskolát magasabb műszaki tanodában jól végezték és ezt bizonyítványokkal igazolni képesek, mint gépész-növendékek vétetnek fel.

A kik a tényleges szolgálat lefolyása után a vizsgát jó sikerrel leteszik, másodosztályú tartaléki gépalimesterekké mozdíttatnak elő, a kik pedig meg nem felelnek, mint első vagy másodosztályú gépfelügyelők vétetnek át a tartalékba.

Ezen önkéntesek a tényleges szolgálati idő alatt 400 frtnyi segélypénzt, 60 frtnyi ruházati átalányt és a hajón tartózkodás ideje alatt a 12-ik díjosztályú hivatalnokok tengeri illetményét kapják.

11. Műszaki tanulók, kik valamely magasabb műszaki tanodában a mérnöki vagy a gépészeti iskolát jól végezték és ezt bizonyítványokkal igazolják is, ezenkívül bizonyos, hogy magukat a hajóépítészetre szánták, mint hajóépítészeti növendékek vétetnek fel és a tényleges szolgálati idő alatt a pólai tengeri arsenál hajóépítési igazgatóságánál, vagy a trieszti kincstári hajóépítmenyeknél alkalmaztatnak.

Ha a vizsgát jó sikerrel leteszik, akkor harmadosztályú tartaléki hajóépítész mérnökökké mozdíttatnak elő, különben matrózokul a tartalékba vétetnek át.

A tényleges szolgálati év alatt 400 frtnyi segélypénzt és 80 frtnyi ruházati átalányt kapnak.

12. A 10. és 11. pontban említett önkéntesek, ha a tényleges szolgálat folytatására határozzák el magokat, a vizsga sikeres letévése után és a míg ily műszakképzettek a hadtengerészetben szükség van, másodosztályú valóságos gépalimesterekké, illetőleg harmadosztályú hajóépítész-mérnökökké mozdíttathatnak elő.

13. Azon műszaki tanulók, kik az egyévi önkéntes szolgálatot a gépépítészeti iskolának bevégezése előtt gépfelügyelői minőségben töltötték ki, mihelyt bevégezték tanulmányaikat megfelelő bizonyítványokkal utólag igazolják, másodosztályú tartaléki gépalmesterekké való előléptetésüket a közös hadügyministeriumnál kérelmezhetik.

További előmenetelök a gyakorlati vizsga sikerétől függ, mely évenként október hó elején a központi kikötőben, Pólában, tartatik.

Az egyévi önkéntességnek a műegyetemi hallgatókra s a főreáliskolákkal egyenjogu iskolák növendékeire kiterjesztése iránt a H. M. 1874. decz. 31-én kelt rendelete következőleg intézkedik vonatkozólag a 146. §. 2. és 11. pontjaira:

I. 1. A haditengerészethez egyévi önkéntesek gyanánt való belépésre azon kereskedelmi tengerészeti hajóskapitányok és hajóshadnagyok is birnak igényvel, a kik, akár igazolhatják az algymnasium vagy alreáliskola utolsó évfolyamatának befejezését, akár nem, valamely tengerészeti avagy hajózási iskolát jó sikerrel végeztek be.

Hajóskapitányokul és hajóshadnagyokul azonban csak azok tekintendők, a kik az e részben szokásos kinevezési oklevelet már megkapták, nem pedig azok is, a kik a megszabott vizsgákat letették ugyan, de valamely más kellék hiánya miatt a kinevezési oklevelet még nem nyerték el.

2. Hajóépítészeti növendékek gyanánt, egyévi önkéntesi minőségben, felvétetnek a hadi tengerészethez a trieszti kereskedelmi és hajózási akadémia mellett fennálló hajóépítészeti tanfolyamot bevégezt az azon tanulók is, a kik tanulmányaikban jó előmenetelt tettek, és ezt kellőleg igazolják.

II. A műegyetemi hallgatóknak az egyévi önkéntesség kedvezményében való részesítése.

3. Az eddigi szabály, mely szerint azon műegyetemi hallgatók, a kik a főgymnasiumot vagy a főreáliskolát nem végezték be, egyévi önkéntesek gyanánt való felavattatásuk tekintetéből csakis azt tartoztak igazolni, hogy a műegyetemnek valamely tanfolyamába, rendes hallgatókul fel vannak véve, ezennel hatályon kívül helyeztetik.

4. Az egyévi önkéntesi szolgálathoz megkivántató tudományos képzettség a műegyetemi hallgatók részéről vagy az érettségi bizonyítvánnyal, vagy pedig a főgymnasium, illetőleg főreáliskola legfelsőbb osztályának legalább első (jó) rendű, vagy ennek megfelelő eredménnyel lett bevégezéséről szóló bizonyítvánnyal is igazolandó.

5. Ha oly műegyetemi hallgatók folyamodnának az egyévi önkéntességre való felvételért, a kik a főgymnasiumot vagy a főreáliskolát nem végezték be teljesen: ezeknek kérvényeik a tudományos előképzettséget igazoló összes bizonyítványok melléklésével, a cs. és kir. közös hadügyministerhez terjesztendők fel, a ki ezen kérvények irányában a honvédelmi miniszterrel egyetértőleg határoz.

6. Azon műegyetemi hallgatóknak az egyévi önkéntességhez való igényeik azonban, a kik az eddigi szabályok értelmében már felvétettek egyévi önkéntesekül, vagy pedig folyó 1874-ik évi szeptember 25-éig jelentkeztek az egyévi önkéntesi szolgálatba való felvétel végett, és csakis testi fogyatkozásaik miatt utasítottak vissza, habár a főgymnasiumot vagy a főreáliskolát nem végezték is be, továbbra is fentartatnak.

III. Feltételek a főgymnasiummal vagy főreáliskolával egyenjogu szakiskolák növendékeinek az egyévi önkéntesi szolgálatba való felvételénél.

7. Azon szakiskolák növendékeire nézve, a melyeknek a főgymnasiummal vagy főreáliskolával való egyenjogúsága, az egyévi önkéntesi képesség tekintetében, a középiskola négy alsó osztálya (algymnasium, vagy alreáliskola) előleges bevégezésének feltételéhez van kötve, a tudományos képzettségről szóló bizonyítványok megbirálásánál arra kell figyelmet fordítani, hogy az algymnasiumi vagy alreáliskolai tanulmányok már az illető szakiskolába való felvétel előtt fejeztettek legyen be, és ezen körülmény az algymnasiumnak, vagy alreáliskolának, ha nem is valamennyi, de legalább utolsó évfolyamáról szóló hiteles bizonyítvánnyal igazoltassék.

8. Az ily szakiskoláknak azon növendékei, a kik az algymnasium vagy alreáliskola tantárgyaiból az illető szakiskolába lett felvételük után tették le a sommás vizsgát, csakis az egyévi önkéntesi felvételi vizsga letétele mellett, és ennek alapján részesíthetők az egyévi önkéntesség kedvezményében.

9. Az algymnasium vagy alreáliskola bevégezéséről szóló, s a fennebbi 7. pont alatt említett bizonyítványokkal, Magyarországra nézve, az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. 76. szakaszához képest, egyenlőknek tekintendők a polgári iskola négy alsó osztályának bevégezéséről kiállított bizonyítványok is.

147. §. Beadványok az egyévi önkéntesekről.

1. Az egyévi önkéntesek felvételére jogosított állandó seregbeli hadcsapatok, valamint a hadtengerészeti intézetek minden évnek decz. 30-diki zárlatával tartoznak a lefolyt évben hozzájuk besorozott egyévi önkéntesekről, a XXX. minta szerint szerkesztett sommás kimutatást

közigazgatási területük hadfő- vagy katonai parancsnokságához január 15-ig beküldeni.

Az utóbbi által e tekintetben szerkesztett főkimutatás január hó 31-én a közös hadügyministeriumhoz előterjesztendő.

2. Minden év október 1-én tényleges szolgálatba felvett egyévi önkéntesekről tartoznak azon hadcsapatok és intézetek, hol azok a tényleges szolgálatot teljesítik, a XXXI. sz. minta szerint szerkesztett sommás kimutatást az 1. pontban említett hadfő- vagy katonai parancsnoksághoz előterjeszteni, mely utóbbi az e tekintetben szerkesztett főkimutatást november hó 31-én küldi be a közös hadügyministeriumhoz.

3. Minden egyes szolgálati időszak lefolyása után tartoznak azon hadcsapatok és intézetek, melyeknél egyévi önkéntesek tényleges szolgálati kötelezettségüket kitöltötték, a XXXII. sz. minta szerint szerkesztett kimutatást az 1. pontban említett hadfő- (katonai) parancsnoksághoz beküldeni, mely utóbbi a közigazgatási területéről beérkezett összes ilyenmü beadványokat, sommás kimutatásban, decemberhó 31-ig köteles a közös hadügyministeriumnak felterjeszteni.

Az egyévi önkéntesi szolgálatra vonatkozó szabályok módosítása tárgyában az 1876. 9800. sz. rendelet következőleg intézkedik:

1. Az egyévi önkéntesek részére biztosított kedvezménynek megszorítása nélkül, mely szerint ezek a hadcsapatot és a helyőrséget, a melyben szolgálatukat kívánják teljesíteni, szabadon választhatják, az egyes hadcsapatoknak egyévi önkéntesekkel való tulságos elhalmazásával egybekötött hátrányok az által háritandók el, hogy ez egyévi önkéntesek, nagyobb helyőrségekben katonai kiképzetésük céljából, az ugyanazon fegyvernemhez tartozó csapatok között egyenlő számmal osztatnak fel.

Az ekképen más csapatokhoz beosztott egyévi önkéntesek meghagyandók az önmaguk által választott hadcsapat létszámában, és azon csapatnál, a melyhez katonai kiképzetésük tekintetéből utaltattak, „beosztottak“ gyanánt kezelendők.

2. Azon egyévi önkéntesek, a kik az önmaguk által választott tényleges szolgálati év kezdetével nem vonulnak be a szolgálattételre, éppen olyan bánásmód alá vonandók, mint az állandóan szabadságon katonák, a kik a behívási parancsnak nem engedelmessékednek.

3. A harcász állományba tartozó egyévi önkéntesek, a kik a tényleges szolgálati év első felének eltelése után, oly csekély haladást tanúsítanak katonai kiképzetésükben, hogy még csak a tizedessé előléptetésre való alkalmasságot sem szereztek meg, nemcsak az elméleti előadások további

látogathatásából zárandók ki, s nemcsak a gyakorlati szolgálat minden ágában alkalmazandók, hanem a legalsóbb zsoldfokozatban álló katonák által teljesítendő, és szorosán katonai szolgálatokra is szoritandók.

4. Különös figyelem fordítandó arra, hogy a tartalékban álló egyévi önkéntesek, a törvényben megszabott három fegyvergyakorlatra tényleg és valósággal hivassanak be; s, e végett a névszerinti lajstromok vezetése mellett különös ellenörködés léptetessék életbe.

5. Azon egyévi önkéntesekre nézve, a kiknek a tartalékba való átlépése, a tényleges szolgálatnak elhalasztása folytán, szintén haladékot szenved, a fegyvergyakorlatokra való behívás oly módon lesz szabályozandó, hogy tekintet nélkül a tartalékbeli évfolyamra, a melyhez az ily egyévi önkéntesek tartoznak, a fennebbi 4-ik pont alatt jelzett cél valósággal el legyen érhető.

6. A fegyvergyakorlatok ideje alatt azon volt egyévi önkéntesek, a kik a tartalékos tisztekké való előléptetésre szükséges minősítést nem szereztek meg, a hasonló rendfokozatu többi katonákkal minden tekintetben egyenlő bánásmódban részesítendők.

Azon egyévi önkéntesek, a kik a tényleges szolgálati év bevégezése után a tartalékos tiszti vizsgát elméleti tekintetben jó sikerrel, de gyakorlati tekintetben ki nem elégítőleg tették le, s újabb gyakorlati vizsgára bocsáttatásukat óhajtják azon célból, hogy a védtörvény 21-ik szakaszában biztosított előléptetésre való igényt megszerezhessék, a törvény értelmében teljesítendő egyik fegyvergyakorlat alkalmával, tiszti állomásra megkivántató gyakorlati képességek tekintetéből, újabb vizsgálat alá vonandók s rangfokozatuk biztosíthatása végett megengedendő, hogy a tartalékos tisztté leendő előléptetéshez szükséges gyakorlati képességek már a legközelebb tartandó, s a tényleges szolgálati évet követő tavaszi fegyvergyakorlat alkalmával igazolhassák.

S ezen legfelsőbb elhatározás folytán jóváhagyott pontozatok életbeléptetése végett, a cs. és kir. közös hadügyministerrel és a cs. kir. honvédelmi ministerrel egyetértőleg, következő szabályok állapítottak meg:

Az 1. ponthoz. — Egyetemmel vagy műszaki főiskolával ellátott városokban, s általában nagyobb helyőrségeknél, a hol jelentékenyebb számú egyévi önkéntesek teljesítik a tényleges szolgálatot, azoknak a hasonló fegyvernemű hadcsapatokhoz való beosztása, a mennyiben ezt az egyes csapatok önkéntesekkel való tulhalmazásának megakadályozása szükségessé tenné, mindegyik szolgálati évnek kezdetével a hadosztályparancsnokság által, s oly helyőrségeknél, a hol több hadosztályparancsnokság van elhelyezve, a főhadi vagy hadi parancsnokság által eszközözendő.

Az ilyen önkéntesek az önmaguk által választott hadcsapatnak létszámában maradnak meg, és még azon esetben is, ha a védtörvényi utasítás 139. szakasza 2. pontjának értelmében más hadcsapatnál teljesítenék a tényleges szolgálatot, jelentkezésük után azon újabb hadcsapatnak adatnak át, a melyhez katonai kiképzetésük céljából osztattak be.

Oly helyőrségeknél pedig, a melyekben nem áll elő ezen felosztásnak szüksége, de másfelől a hasonló fegyvernemű egy vagy több csapathoz csak néhány egyévi önkéntes vonul be szolgálattételre, ezek, katonai kiképzetésük tekintetéből, külön önkéntes csapatná fognak egyesítettetni.

Ezen beosztásoknál azonban szem előtt tartandó az, hogy az egyévi önkéntesek, ha úgy kívánják, kiképzés végett is a lehetőség szerint ugyanazon nemzetiségű hadcsapathoz utaltassanak; s ezen kívül, a mennyire ezt a szolgálati viszonyok megengedik, a saját költségükön szolgáló egyévi önkénteseknél, ezek lakásának közelségére, a tanulmányaikat folytató egyévi önkénteseknél pedig, az általuk látogatott intézet közel fekvésére is, figyelem fordíttassék.

A 2. ponthoz. — Azon egyévi önkéntes, a ki a maga által választott szolgálati év kezdetének idejére nem vonul be a hadcsapathoz, és elmaradását nem tudja kellőleg igazolni, a mulasztás fokozatához képest, fegyelmi uton teljes szigorral büntetendő, vagy a katonai büntető szabályokban („a szabadságos és tartalékos katonák szolgálati viszonyaira vonatkozó utasítás“ 20-ik szakaszának 7-ik, s 29-ik szakaszának 27-ik pontjában) körülírt eljárás alá vonandó.

S az ily egyévi önkéntesek, a mennyiben elkésett bevonulásuk által a többi egyévi önkéntesek katonai kiképzetésének folyama megzavarthatnák, tartoznak a tényleges szolgálat teljesítését, a törvényszerű határidőn belől, más időszakra elhalasztani, ugyan még nem léptek be életkoruk 25-ik évébe, és így a tényleges szolgálati időt még elhalaszthatják; ellenkező esetben pedig, vagyis ha már beléptek 25-ik élet-évükbe, felveendők ugyan a tényleges szolgálatba, de egyszersmind az elmulasztott szolgálati időnek utánpótlására szoritandók.

A 3. ponthoz. — Azon egyévi önkéntesek, a kik katonai kiképzetésükben, a tényleges szolgálat első félévének lefolyása után, oly csekély előhaladást tettek, hogy még a tizedessé előléptetésre való alkalmasságot sem szereztek meg, gyakorlati szolgálattétel végett az alosztályokhoz rendeltetnek be; a kisebbszerű és nem szorosan katonai szolgálatok és munkák alól azonban — a mint ez már „az egyévi önkéntesekkel való bánásmódot tartalmazó utasítás“ 29-ik pontjában is meg van szabva — felmentve maradnak.

A 4. ponthoz. — Azokra az egyévi önkéntesekre nézve, a kik besoroztatásuk napjától számítva; a szolgálati idő harmadik évének eltelte előtt a tartalékba helyeztetek át, már „a katonai szolgálati viszonyokra s a szabadságos és tartalékos katonák nyilvántartására vonatkozó utasítás“ 33-ik szakaszának 4-ik pontjában meg van állapítva: hogy ezek, az időszakonkénti fegyvergyakorlatokra az ugyanazon sorozási évfolyambeliekkel együtt hivatandók be.

Ezen szabályok, a melyeknek legpontosabb foganatosítása kellőleg ellenőrzendő, vétetnek alkalmazásba az egyévi önkéntesekből előléptetett tartalékos tisztekre nézve is.

Az időszakonkénti fegyvergyakorlatok, a melyekben a volt egyévi önkéntesek résztvettek, a fentebb említett „utasítás“ 33-ik szakasza 12-ik pontjához képest, a katonai igazolványokban, és a tartalékos tiszteket illetőleg, a kinevezési okleveleken igazolandók; s ezenkívül, a fennálló szabályzat értelmében, a VI. és VIII. mintájú nyilvántartási könyvekbe és az alapkönyvi kivonatok 3. lapjára is bejegyzendők.

A legfelsőbb helyről elrendelt külön ellenőrzést pedig, név szerinti jegyzékek alapján, maguk a hadcsapatok és intézetek parancsnokai vezetik.

Az 5. ponthoz. — A tartalékba áthelyezett s a legénység és a havidijasok állományába tartozó volt egyévi önkéntesek, a kik a tényleges szolgálati évnek későbbre lett elhalasztása miatt, hét évnél kevesebb ideig maradnak a tartalékban, a megszabott háromszori fegyvergyakorlatokban, a mennyiben lehetséges, az ugyanazon sorozási évfolyambeliekkel együtt tartoznak részt venni; azon fegyvergyakorlatokat pedig, a melyeket ily módon, a tartalékban rövidebb ideig állásuk miatt, amazokkal együttesen nem végezhetnének el, tartalékbeli szolgálati kötelezettségük többi éveiben tartoznak teljesíteni.

S ez okból az ily volt egyévi önkéntesek már az első fegyvergyakorlatok alkalmával, a melyekben részt vesznek, írásban fognak arról értesítettetni: vajjon az illető sorozási évfolyambeliekkel együtt teljesítendő gyakorlatokon kívül, mely években lesznek még kötelesek a fegyvergyakorlatokban részt venni.

A 6. ponthoz. — Az „egyévi önkéntesekkel való bánásmódot szabályozó utasítás“ 19-ik pontjának alapján emlékeztetbe hozatik: hogy az egyévi önkéntesi minőség a tartalékba való átlépéskor megszűnik, s a tartalékos legénység állományába tartozó volt egyévi önkéntesek, a fegyvergyakorlatok ideje alatt nem tarthatnak igényt azon kedvezményekre, a melyekre az egyévi tényleges szolgálat közben voltak jogosítva, és így minden tekintetben akként kezelendők, mint a hasonló rendfokozatu többi katonák.

A 7. ponthoz. — A tartalékos tiszti vizsgát ki nem elégitő eredménnyel letett, vagy ezen vizsgától visszalépett egyévi önkéntesek, a fennálló szabályok értelmében egy év múlva ismét jelentkezhetnek ezen vizsga letétele végett.

A legfelsőbb elhatározás folytán azonban azon egyévi önkéntesek, a kik a tényleges szolgálati év elteltével a tartalékos tiszti vizsgát elméleti részében jó eredménnyel, de gyakorlati részében ki nem elégitő eredménnyel tették le, ha továbbra is igényt óhajtanak szerezni a tartalékos tiszti állomásra, a törvény által megszabott egyik vagy másik fegyvergyakorlat alkalmával, e részbeli gyakorlati képzettségök tekintetében, ismételt vizsgálat alá vonandók; és pedig rangfokozatuk biztosíthatása végett szabadságukban álland, hogy gyakorlatilag leendő újabb megvizsgálásuk céljából már a tényleges szolgálatuk bevégezése után következő legelső fegyvergyakorlatban vehessenek részt.

Az ekként végzendő fegyvergyakorlatra, és újabb gyakorlati vizsgálatokra vonatkozó szabályok, a hadi és főhadiparancsnokságokhoz kibocsátott rendeletekben részletesebben elő vannak sorolva.

S ezen szabályok nemcsak a gyalogságra, hanem a többi fegyvernemekre nézve is érvényesek; és a tényleges szolgálatukat közelebb teljesített azon volt egyévi önkénteseknek, a kik a tartalékos tiszti elméleti vizsgát jó eredménnyel tették le, de a gyakorlati vizsga alkalmával „nem képeseknek“ nyilvánítottak, megengedtetik, hogy a gyakorlati csapatszolgálatból teendő négy heti vizsgálatnak, a megszabott feltételek alatt, magukat utólagosan alávehessék.

Továbbá szintén az egyévi önkéntesi szolgálat tekintetében, és szintén a cs. és k. közös hadügyminiszterrel s a cs. k. honvédelmi miniszterrel egyetértőleg rendeltetik, a mint következik:

8. Azon egyévi önkéntesek katonai kiképezésére, a kik, mig tényleges szolgálatukat teljesítik, a főiskolákban folytatják tanulmányaikat, a következő idő fordítható:

a) a téli félév alatt minden köznapon, és minden tanuló egyévi önkéntesre nézve, a reggeli órák délelőtti 9 óráig;

a nyári félév alatt a reggeli órák, és pedig az egyetemi hallgatókra nézve délelőtti 10 óráig, s a műszaki csapatoknál szolgáló műegyetemi hallgatókra nézve délelőtti 9 óráig;

b) minden lecskenapon a délutáni órák, 2 órától kezdve;

c) minden héten egy bizonyos, és pedig mindennemű tanulókra nézve, ugyanazon szünnap egészen;

d) minden vasárnap és azon ünnepnapok, a melyek az illető főiskolánál iskolai szünnapok gyanánt vannak megállapítva;

e) a július 16-tól október 15-ig terjedő időszak, és a többi iskolai szünidők egészen.

Ily szünidőkül tekintendők:

a karácsonyi szünidők, decz. 24-től bezárólag január 6-ik napjáig; a farsangi szünidő, a farsang utolsó vasárnapjától bezárólag hamvazó szerdáig;

a husvétii szünidő, a nagyészütörtököt megelőző csütörtöknaptól a husvét utáni csütörtöknapig; végre

a pünkösdi szünidő, vagyis pünkösöd első és második napja s az ezt követő kedd nap.

S a c) pont alatt említett hetenkénti szünnapnak, és a d) pont alatt említett főiskolai szünnapoknak megállapítása végett a hadi és főhadiparancsnokságok, a melyeknek területén főiskolák léteznek, fognak az illető főiskolák rectoraival érintkezésbe lépni.

9. A tényleges szolgálatukat október 1-jével megkezdő egyévi önkéntesek, a kik még október havának első felében teszik le az érettségi vizsgát vagy a javító, illetőleg pótló vizsgát, október 15-éig felmentetnek a katonai oktatás alól.

Azon tanulók, a kiknek ily módon pótló vagy javító vizsgát kell letenniök, különösen tartoznak azt igazolni, hogy ezen vizsgát valósággal az október 1-jétől 15-éig terjedő idő alatt tették le.

S mindazon tanulók egyévi szolgálati ideje, a kik a pótló vagy javító vizsga letétele miatt csak az október 1-je és 15-ke között eső idő alatt kezdtek résztvenni a katonai oktatásban, az illető naptól fogva számítható.

ÖTÖDIK RÉSZ.

A katonák felmentése tényleges szolgálati kötelezettség alól; áthelyezés a tartalékba és a honvédségbe; elbocsátás; a póttartalék állománya. — Családi tekintetéből felmentettek és elbocsátottak nyilvántartása.

Tizenhetedik fejezet.

A katonák felmentése tényleges szolgálati kötelezettség alól.

148. §. A feltételek, melyek alatt a katonák a tényleges szolgálati kötelezettség alól felmenthetők.

1. Katonák, a kik a 109. és 110. §§. határozataiból származó különös tényleges szolgálati kötelezettségnek alá nem vetvék, béke idején igényt nyerhetnek arra, hogy a tényleges szolgálat alól felmentessenek, ha

ha öröklés után a 45. §. valamelyik feltételének megfelelő földbirtok tulajdonába jutottak.

2. Azon folyamodványok iránt, melyek az utóbb idézett §. határozataira alapítvák és melyeknek az erre nézve megállapított módon kell fölszerelve lenni az illetőségi község járási főtisztviselőjének véleményes nyilatkozata nyomán, az illető hadcsapat vagy intézet határoz.

3. A 45. §. 3. pontja szerint megkivántató bizonyítvány oly két községi tag részéről állítandó ki, kiknek tényleges szolgálatban álló fiai sem az elbocsátásra sem a tényleges szolgálati kötelezettség alól leendő felmentésre igényt nem emelnek. (a 39. §. 3.)

A községi előljárói bizonyítványban kimutatandó, melyik hadcsapatnál és intézeteknél szolgálnak az utóbbiak ténylegesen. (a 39. §. 4.)

4. A tényleges szolgálati kötelezettség alól kért felmentés megtagadása ellen a fél az 57. §. szerint e tekintetben határozathozatalra illetékes felsőbb hatósághoz felfolyamodhatik, mire 14 napi határidő (101. §. 4.) engedélyeztetik.

5. A mennyiben az igényre jogosult egyén, ha bár csak részben is katonai képzettséget nyert, a 67. §. 1. pontja értelmében való áttétel nem kívántatik.

149. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentésre nézve az ujonczállításnál elmulasztott folyamodványok eldöntése.

Ha az ujonczállítás idején fennállott tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentési igény csak az illető egyén besorozása után érvényesítettik, akkor e részben a 148. §. 2, esetleg 4. pontjában említett hatóságok határoznak, a felmentés azonban csak azon esetben engedélyezendő, ha az elmulasztást különös körülmények mentik. (17. §.)

150. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alól felmentett katonák ellenőrzése.

1. A tényleges szolgálati kötelezettség alól ezen utasítás 41—46. §§-ban foglalt határozatok alapján felmentett katonák, míg sorhadi kötelezettségben állnak, tartoznak évenként a rendes ujonczállítás idején azon körülmények fennállását, melyből az említett igény ered, a hadcsapat vagy intézet előtt, melynek állományába tartoznak, a fennidézett §§-ban megállapított módon igazolni.

2. Ha ezt az illető hadcsapat vagy intézettől vett felszólítás daczára is, elégséges mentség nélkül elmulasztják, vagy ha igényök fennállását igazolni többé nem képesek, úgy az ez időig engedélyezett kedvezmény megszűntnek tekintendő. (40. §. 2.)

3. Miután a tényleges szolgálati kötelezettség a tartalékba való áthelyezéssel éri végét, a 150-ik szakaszban az iránt történt rendelkezés, hogy a tényleges szolgálati kötelezettség alól az utasítás 41—46-dik szakaszai értelmében felmentett katonák, csak addig, míg (védtörvény 4-ik §-a a) pontja) a sorhad állományába tartoznak, vagyis míg a tartalékba át nem helyeztetnek, kötelesek évenként a rendes ujonczállítás idejében és azon hadcsapatnál vagy katonai intézetnél, a melynek létszámában állanak, a 41—46. szakaszokban megszabott módon igazolni azon viszonyok fennállását, a melyeken tényleges szolgálat alól lett felmentetésök alapszik.

A mennyiben azonban a tartalékba (védtörvény 4. §-a b) pontja) áttett oly hadkötelesek, a kik vagy már a tartalékba áthelyeztetésök előtt is élvezték a védtörvény 25-ik és 27-ik szakaszaiban foglalt kedvezményeket, vagy csupán a tartalékban létök alatt mint öröklött mezei gazdaság tulajdonosai nyertek igényt ezen kedvezményre, a kedvezményekben, nevezetesen az időnkénti fegyvergyakorlatok idejének megválasztásában továbbra is részesülni kívánnának: az ilyenek a tartaléki kötelezettség ideje alatt is tartoznak a 150-ik szakasz értelmében kimutatni azon viszonyok fennállását, a melyek törvényszerű igényeiknek alapjául szolgálnak.

Kiváltképen értendő ez a szabály a katonai kiképzéstől és fegyvergyakorlatoktól teljesen ment papjelöltekre és papnövendékekre nézve, a kik a védtörvény 25-dik szakaszában meghatározott kedvezményben részesítették, és a kik az utasítás 41—43-ik szakaszaiban megszabott módon évenként mindaddig kötelesek igazolni mentességi igényeik fennállását, míg csak a felsőbb egyházi avatásban nem részesülnek, illetőleg lelkészekké ki nem neveztetnek, különben az utasítás 150-ik szakaszának 2-ik pontjában megírt elbánás alá lévén vonandók.

A felsőbb egyházi avatás elnyerésére és a lelkészi kinevezetésre nézve, a melyeknek alapján az illető egyén a táborig lelkészek jegyzékébe vétetik fel, igazolványul szolgál:

a) a római katolikus papjelölteknél az egyházmegye vagy szerzetes rend főnökének az iránti bizonyítványa, hogy az illető egyén pappá szenteltetett fel;

b) a görög-katolikus és görög-keleti hitvallású papjelölteknél, az illető egyházmegyei főnök az iránti bizonyítványa, hogy a kérdéses egyén valamely lelkészi állásra neveztetett ki, avagy az egyházi avatás valamely felsőbb fokozatára érdemesített;

c) az ágostai és helvét hitvallású és az unitárius papjelölteknél, az illető superintendens bizonyítványa, hogy a szóban forgó hadköteles valamely lelkészi állást nyert;

d) az izraelita rabbi-jelölteknel az illető járás főtisztviselője által is hitelesítendő kinevezési okmány, melynélfogva a rabbivá való felvétel eszközöltetett. (A 3. pont a H. M. 1870. 35.021. sz. a. kelt rendelete intézkedéseit tartalmazza.)

Tizennyolczadik fejezet.

Áthelyezés a tartalékba és a honvédségbe.

151. §. Tartalékba való áthelyezés általában.

1. A hadsereg és hadtengerészet katonái, kik egy és ugyanazon naptári évben a törvényes három évi, vagy netán bünteteskép meghosszabbított sorhadszolgálati időt kitöltötték, decemberhó 31-én a tartalékba lépnek, melyben hét éven át maradnak.

2. Azon katonák, kik a 109. és 110. §§. határozataiból eredő különös tényleges szolgálati kötelezettségnek alávetvék, ezen szolgálat kitöltése után nyerik meg a tartalékba való áthelyezésre való igényt, hol a hadseregben vagy hadtengerészetben való összes tiz évi tartamu szolgálati kötelezettségök bevégzéséig maradnak.

3. Az 5-ik §. 1. a), b) és c) betű alatt említett egyéneken kívül még azon katonák sem vetvék alá a tartaléki kötelezettségnek, kik a netán bünteteskép meghosszabbított szolgálatidő betudása nélkül tiz éven át, vagy azon felül szolgáltak a sorhadban.

4. A tartalékba való áthelyezés a törvényczikk 39. §. szerint a rangfokozatok megtartása mellett történik, és azt béke idején, az 1. pont alatt említett időpontban, erre való különös utasítást nem várva, a hadcsapatok és intézetek eszközlik.

Háboru esetében a tartalékba való áthelyezés elhalasztatik és utólagos foganosításának időpontja Ő csász. és apost. kir. Felsege legfelsőbb elhatározásától függ.

5. A hadtengerészeti hajón lévő legénységnek tartalékba való áthelyezése, ha az áthelyezés annak idejében a körülményeknél fogva nem foganosítható: az osztrák-magyar monarchia kikötőibe való visszajövetelig elhalasztható.

6. A tartalékba való áthelyezés egyébként a törvényczikk 39. §-ban megállapított rendes időponton kívül — a 145. és 155. §§. említett eseteket kivéve — közönséges körülmények közt nincs megengedve.

152. §. Elvileges határozatok a tartalékba való áthelyezésnél leendő eljárásra nézve.

1. A tartalékba való áthelyezéssel egybekötött kilépés a tényleges szolgálatból legkésőbb a szabadságosoknak a tartalékba való áthelyezés

időpontja előtt bekövetkező legutóbbi felváltása alkalmával eszközözendő. E határozat alól kivételnek azok, kik a törvényczikk 37. §-a értelmében anyagi kedvezményeket élveznek.

2. A mennyiben a szolgálat követelményei, a katonai kiképzés feltételei és a békelétszám megtartása katonák szabadságolását a sorhadszolgálati kötelezettség kitöltése előtt megengedik, e tekintetben az egyes rangosztályzatoknál, a szolgálati kor rendje szerint kell eljárni, nem tekintve sem a besorozás módjára, sem arra, vajjon a katona bünteteskép a sorhadi szolgálatidő meghosszabbításának alá van-e vetve, vagy nincs. (6. §. 1. 93. §. 2.)

3. Azon katonák, kiknek a tényleges szolgálattétel folytatása megengedett (154. §.), a szolgálati kor szerinti szabadságolást a szabadságosok legközelebbi felváltása időpontjával igényelhetik.

4. Elvileg minden katona azon hadcsapat, vagy intézet tartalékába helyeztetik át, melynek állományához az áthelyezés idején tartozik.

Kivételek következő esetekben tételnek:

a) a tulajdon hadkiegészítési kerülethez nem illetékes sorgyalogsági tartalékosok azon gyalogezred tartalékába helyezendők át, melynek kiegészítési kerületében illetékesek;

b) a sorgyalogságnak a tengerészeti kiegészítési kerületben illetékes tartalékosai a 22-dik gyalogezred tartalékába jutnak;

c) a sorgyalogezredeknek és tábori vadász-zászlóaljoknak Tirol és Voralbergben illetékes tartalékosai Ő csász. és apost. kir. Felsege legmagasb nevét viselő tiroli vadászvezred tartalékába helyezendők át;

d) a tengerészeti gyalogezred hadilétszámának kiegészítésére nem szükséges tartalékosok az a), b) és c) betűk alatti határozatok szerint, a sorgyalogsági ezredek, illetőleg az Ő cs. és ap. kir. Felsege legmagasb nevét viselő tiroli vadászvezred tartalékába lépnek át;

e) a lovas-ezredek, az állományi viszonyok koronkinti állásához képest, a katonai szekereszkarhoz átbocsátandó tartalékosoknak a közös hadügyministerium által meghatározott számát azon szekeresz-kiegészítési század tartalékába tartoznak áthelyezni, melynek kiegészítési területén (II. melléklet) a tartalékosok illetékesek; a kik közülök altisztségre képesítvék, az illető kiegészítési századnak megnevezendők;

f) az állami ménesek és csődör-telepek katonai osztályainak összes tartalékosai, hasonlóképen azon szekeresz-kiegészítési század tartalékába osztandók be, melynek kiegészítési területén (II. melléklet) a tartalékos egyén illetékes; a kik közülök a tengerészeti kiegészítési kerületben illetékesek, a 2-ik szekereszkiegészítési század tartalékába kerülnek; altisztségre alkalmas egyénekre nézve az e) betű alatti határozat érvényes;

g) a ruházatkezelő intézetek állományának kiegészítésére nem szükséges tartalékosok, hasonlóképp illetőségi területek szekerészkiegészítési századához teendők át;

h) a rokkanházakból tulajdonképeni ápolói állományban lévő félrokkant katonák, illetékes helyeikhez legközelebb álló helyőrségi kórház tartalékába teendők át;

i) az országos csendőrségből, katonai képző- és egyéb intézetekből, melyeknek külön tartalékjuk nincs, az illető katonák az illetékes kiegészítési kerületi ezred tartalékába helyezendők, a hadszer-tüzérségi parancsnokságokból pedig az erre nézve fennálló utasítványok szerint teendők át;

k) a katonai határőrvidéken illetékes katonák sorhadszolgálati kötelezettségük kitöltése után, ha a tényleges szolgálattételt tovább nem folytatják, az illetékes határhoz csapathoz teendők át.

5. Külön tartaléki állománnyal bírnak következő hadcsapatok és intézetek:

a gyalogezredek;

az Ő csász. és apost. kir. Felsége legmagasb nevét viselő tiroli vadászezred;

a tábori vadász-zászlóaljok;

a lovasezredek;

az egészségi csapat;

a hadmérnöki ezredek;

az utászezred;

a tüzérezredek;

a vár-tüzéri zászlóaljok;

a katonai szekerészkar;

az 1-36 számú hadszer-tüzérségi parancsnokság;

a helyőrségi kórházak;

a ruházatkezelő intézetek;

az élelmezési intézetek és a hadtengerészet.

6. A tartalékba helyezésnek a személyzeti alapkönyvben való keresztülvitele, illetőleg egy másik hadcsapat, vagy intézet tartalékába való áthelyezés, a cs. kir. hadsereg alosztályainak gazdasági közigazgatási szolgálatát béke és háboru idején tárgyazó utasítás szerint eszközendő, a tartalékosok igazolási okmányát illetőleg, lásd a 89. §. jegyzetét.

153. §. Áthelyezés a honvédségbe.

1. A hadsereg azon katonái, kik egy és ugyanazon naptárévben a netán büntetéskép meghosszabbított sorhadi vagy tartalék-szolgálatidő

betudása nélkül, összes tiz évi tartamu szolgálatidőt töltöttek ki, a rangfokozatok megtartása mellett, decemberhó 1-jével a honvédségbe lépnek, hol is két éven át maradnak.

2. Az 5. §. 2. pontjában említett egyéneken kívül még azon katonák sem kötelezvék a honvédszolgálatra, kik netán büntetéskép meghosszabbított szolgálatidő betudása nélkül, tizenkét éven át, vagy azontúl tényleg szolgáltak.

3. A honvédségbe való áthelyezés időpontjára nézve a 151. §. 4. pontjabeli határozatok érvényesek; kivételt csak a 155. §-ban megjelölt esetek valamelyikében tehetni.

4. A honvédségbe való áthelyezés elvileg áttétel útján történik és pedig azon honvédzászlóaljhoz, vagy azon honvédlovas-századhoz, melynek kiegészítési területén az illető egyén illetékes.

5. A honvédmínőséget igazoló okmányt, a katonának kezében lévő, katonai minőséget igazoló okmány átvétele és a nyilvántartási hatóságához való átküldése mellett, azon honvéd-csapattest szolgáltatja ki, melynek állományába áttétetett.

154. §. A tényleges szolgálat önkéntes folytatása a hadseregben és a hadtengerészetben.

1. Minden katona, ki tartozó tényleges szolgálati kötelezettségét a hadseregben vagy hadtengerészetben tétleg kitöltötte, és a kinek további megtartása a szolgálatra nézve előnyös, a törvényczikk 37. §-a folytán, tényleges szolgálatát a tartalékba való átlépés helyett és még ezen utóbbi kötelezettség tartamán túl is, évről-évre önkéntesen folytathatja.

2. E részben a határozathozatal az illető hadcsapat vagy intézet parancsnokát illeti, ki is a tényleges szolgálat önkéntes folytatását csak akkor engedélyezendi, ha az ily katonák megtartásából, a szolgálatra nézve, valóságos előny várható.

3. Ugyanezen feltételektől függ azon katonák tényleges szolgálatának folytatása, kik a szolgálati kor szerint a szabadságoltatás sorrendjébe jönnek (152. §.), ugy szintén az önkéntesen jelentkező szabadságosok és tartalékosok felvétele, kik a tényleges szolgálat folytatása végett, a tényleges létszámba való felvételért kérelmeznek.

4. A tényleges szolgálatban három évi, vagy netán büntetéskép meghosszabbított sorhadszolgálatidőn túl töltött évek, az illető egyénnek — ha tartaléki, vagy honvédkötelezettségét egészen ki nem töltötte — betudatnak, minek következtében ily katonák azon tartaléki vagy honvédségi évfolyamba tétetnek át, melybe kitöltött szolgálatidejük szerint tartoznak.

5. A három évi vagy netán büntetésképp meghosszabbított sorhad-
szolgálati kötelezettségen túl önkéntesen tényleges szolgálatban álló
altisztek és ezekkel hasonjoguk anyagi kedvezményeit külön szabályzat
rendezi.

Kiskoruk részére, a tényleges szolgálatnak tovább folytathatása
tekintetéből, éppen úgy megkivántatik atyjuknak vagy gyámjuknak hiteles
alakban kiállított beegyezése, mint az önkéntes gyanánt való belépésnél
és az utógyéni jogról való lemondásnál meg van szabva. (H. M. 1874.
szept. 24. 41.800. sz.)

155. §. A tisztek áthelyezése a tartalékba és a
honvédségbe.

1. A törvényczikk 51. §-ban említett tisztek, ha az állandó had-
seregben vagy hadtengerészetben tíz évnél kevesebb időig szolgálnak,
állandó illetményeik megszüntetése napjával kitöltött szolgálatidejöknek
megfelelő tartalék évfolyamába, a hadsereg azon tisztjei pedig, kik tíz
évnél többet, de tizenkét éven túl nem szolgálnak és a tartaléki viszonyba
való áttételt határozottan nem kérelmezik, a honvédség megfelelő évfolyamába lépnek át.

Az eljárást azon tisztek irányában, kik hadszolgálati vagy védkö-
telezettségöknek általában eleget tettek, és a tartalékba vagy honvéd-
ségbe kívánnak oszlatni, külön szabályok rendezik.

2. Ha az 1. pont 1. bekezdésében említett tisztek, három évi sorhad-
szolgálati idejüket egészen ki nem töltötték, az első tartaléki évfolyamban
való vezetésük tekintetében, a 145. §. 2. pontja szerint kell eljárni.

3. A hadsereg tartalékos tisztjeinek a honvédségbe való áthelyezése,
azon év december hava 31-ével történik, a melyben tíz évi szolgálati
idejüket betöltik, hacsak a tartaléki állományban leendő meghagyatá-
sukért, előre, és pedig legfőlebb ugyanazon évi októberhó 20-áig nem
folyamodnak azon hadcsapathoz vagy intézethez, a melynek állományához
tartoznak. (H. M. 1877. 7853. sz.)

4. A honvédséghez áthelyezendő tartalékos tisztek, tartalékos
hadapród-tiszthelyettesek és hadapródok névjegyzékei, az áthelyezéssel
együtt járó intézkedések megtétele végett, a 3-ik pont alatt említett
hadcsapatok és intézetek részéről, évenként november hava 10-éig felter-
jesztendők a közös hadügyministerhez. (H. M. 1877. 7853. sz.)

5. A tisztnek a tartalékba vagy a honvédségbe való átlépése
igazolás végett, kinevezési okmányán bizonyíttatik.

6. A mennyiben a törvényczikk 52. §-ában megjelölt tisztek a
109. és 110. §§. valamely határozata alapján, valamely különös tény-

leges szolgálati kötelezettségnek alá nem vetvék, az nap, midőn tisztés-
gökről önként lemondanak, vagy azt büntető, vagy becsületbirósági uton
elveszítik, kitöltött szolgálatidejökhez képest, esetleg azonban a 2.
pont alatti határozat tekintetbevételével, a tartalékba, illetőleg a hon-
védségbe lépnek át.

156. §. Beadványok a tartalék állományáról.

Minden évnek decemberhó 31-én történendő befejezésével, az
összes hadcsapatok és intézetek, melyeknek külön tartaléki állományuk
van, a személyzeti alapkönyvi állományukban lévő tartalékosokról átné-
zetet szerkesztenek a XXXIII. sz. minta szerint, és azt februárhó 15-éig
azon hadfőparancsnoksághoz küldik, melynek területén kiegészítőket
rendesen eszközlik. Hol pedig a hadcsapatok és intézetek magukat több
koronaországból egészítik ki, azon hadfőparancsnoksághoz, melynek terü-
letén a kiegészítési keret, vagy annak hiányában az ezredzászlóalj
törzse, vagy az illető önálló osztály van elhelyezve.

Ezen beadvány a szabadságosok és tartalékosok állományáról
évenként a kezelési bizottság alosztályai által bemutatandó szabadságosok
és tartalékosok állományát tartalmazó névszerinti kimutatás alapján, a
sorgyalog-ezredeknél az egész ezred állományáról a tartalékparancs-
nokság, különben pedig az illető hadcsapat vagy intézet parancsnoksága
által szerkesztendő.

A tengerészcsapatok ezen beadványt a közös hadügyministerium
tengerészeti osztályához intézik.

A hadfőparancsnokság részéről a XXXIV. sz. minta szerint erre
nézve szerkesztett főátnézet, a részlegek nélkül, februárhó végéig a
közös hadügyministeriumnak beküldendő.

Tizenkilencedik fejezet.

Elbocsátások.

157. §. Az elbocsátásról általában.

1. Az elbocsátás vagy rendesen, t. i. a szolgálatkötelezettség
kitöltése után (158. §.), vagy rendkívül, azon időpont előtt történik.

2. Az utóbbi a következő esetekben fordul elő:

a) ha a besorozás törvényellenes volt (159. §.);

b) ha az illető gyógyíthatlanul alkalmatlanná válik a szolgálatra
(160. §.);

c) ha a katona a törvényczikk 17-dik §-ának 1-ső, 2-dik és 3-dik
pontjaiban említett körülmények valamelyikébe jut (161. §.);

d) békeidőben az utógyéneken besorozottnál, mielőtt a törvényesen kiszabott záridő alatt egy előgyén lép a hadseregbe vagy a hadtengerészetbe (162. §.); végre

e) kiköltözködés céljából. (163. §.)

3. A rendes elbocsátás időpontjára és fogatosítására nézve a 151. §. 4-ik pontjában foglalt határozatok szerint kell eljárni; a 2-ik pont a), b) és c) betűi alatt felsorolt elbocsátások minden körülmények közt tehát akkor is fogatosítandók, ha a rendes elbocsátás ideiglenesen felfüggesztett.

4. A hadsereg, hadtengerészet, vagy honvédség tisztjeinek és szolgálati kötelezettségben álló hivatalnokainak különféle kilépési módjai — kivéve a 161. §. szerinti elbocsátást — külön szabályok által rendeztetnek.

158. §. Rendes elbocsátás.

1. A hadsereg vagy a hadtengerészet katonái, kik ugyanazon naptárévben, a netán büntetéképp meghosszabbított sorhadi, vagy tartaléki szolgálatidő betudása nélkül, összes tizenkét, illetőleg tíz évi szolgálatidőt töltöttek ki, igényt nyernek ugyanazon évi decemberhó 31-ével leendő elbocsátásra.

Az 5-ik §. 1. a), b) és c) pontjaiban említett önkéntesek, sorhad- szolgálatidejük kitöltése után, a b) alatti pontban említettek és a 113. §. 4. pontjában megjelölt feltétel alatt az elbocsátásra jogos igényt nyernek.

2. A mennyiben ily katonák tényleges szolgálatukat nem folytatják, elbocsátásuk eszközzése céljából a 152. §. 1. alatt említett időpontban szabadságra bocsátandók; csak azok maradván meg végelbocsátásuk idejéig a tényleges szolgálatban, kik a törvényezik 37. §-a szerint anyagi kedvezményekben részesülnek.

3. A honvédek elbocsátását, szolgálatkötelezettségek kitöltése után, a honvédségi szabályzat rendezi.

159. §. Elbocsátás törvényellenes besorozás folytán.

1. Törvénytelen besorozások közé számítandók példaképen a következő esetek:

a) ha a külföldi egyén nem önkéntesül soroztatott be;

b) ha a besorozott az erre nézve törvényes életkort még el nem érte, vagy már túlhaladta;

c) ha a besorozott, a korosztály és a sors rendje szerint ideiglenesen vagy maradandólag a póttartalék állományába lett volna osztandó;

d) ha a besorozott állítás idején az ideiglenes mentesség igényére jogosítva volt és ezen igénye felfolyamodás vagy utólag benyújtott kérvény folytán megítéltetik.

Egyéb tévedés vagy csalatkozás, például a név, a szülőföld stb. tekintetében, a besorozást törvényellenessé nem teszik; s nem léteznek tekintendő a tévedés a d) alatti esetben is, ha a törvényellenes besorozást feltételező indok, az időközben megváltozott viszonyok következtében megszűnt.

2. Oly védkötelezettnek, ki a korosztály és a sors rendje szerint az ujonczjuttalékba tartozik, a honvédségbe, vagy megfordítva honvédelmet a hagseregbe történt téves besorozása a fentebbi értelemben nem törvényellenes besorozás, és áttétel útján egyenlített ki.

3. Hadkötelezettek, kik az állítás időpontja előtt, büntény vagy vétség miatt illetőleg vád alá helyezettek, vagy ellenök csak elővizsgálat indított is, a büntető eljárás, illetőleg a büntetési fogság bevégezte előtt ujonczállítás alá nem bocsátandók, mint ez már az 52-ik és 76-ik §§-ból kitűnik.

Ha mindazonáltal mégis besoroztatnak, vagy pedig a büntény vagy vétség csak a besorozás után fedeztetik fel, úgy az ellenök megindított büntető eljárás a törvényellenes besorozás címén való elbocsátást nem vonja maga után, a rájuk szabott és kitöltött fogság ideje azonban törvényes szolgálatidejükbe csak akkor tudandó be, ha fél évnél nem több.

4. A mely hatóságnál fedeztetik fel vagy jelentetik be a törvényellenes besorozás, az rendeli el e részben a vizsgálatot, szerzi meg a bizonyítéki okmányokat, és küldi át a tárgyalást a feljebb való hatóságnak.

5. Az 1-ső pont d) betűje alatt említett törvényellenes besorozás miatti elbocsátás körül úgy kell eljárni, mint az 55. §. határozatai rendelik; ily katonák elbocsátásuk alkalmával — ha a 3-ik korosztályban állnak vagy azt már túl haladták — feltéve, hogy a hadseregből (hadtengerészetből) bocsátatnak el, 30 éves korukig, nyilvántartás végett, a póttartalékba helyezendők át; ha pedig a honvédségből bocsátatnak el, 32 éves korukig a honvédség állományából nyilvántartásba teendők át.

6. Ha a törvényellenesen besorozott egyén, a hadseregből vagy a hadtengerészetből elbocsátatik, az illető pótegyén állításánál, a 35. §. szerint kell eljárni; ez esetekben, valamint a honvédségbe történendő törvényellenes besorozásnál, tartozik az, kit az ily állítás körül hiba terhel, a közös hadügy-, illetőleg az illető honvédelmi ministerium javaterhel.

dalmának okozott költségeket, husz osztrák értékű forintnyi átlagban megtéríteni, s ezen felül a szolgálati szabályok, vagy a büntető törvény határozatainak is alá van vetve.

160. §. Elbocsátás a szolgálatra alkalmatlanná tévő gyógyithatlan baj miatt.

1. Ha valamely katona hadszolgálatra alkalmasnak nem találta, akkor az illető hadcsapat vagy intézet őt:

a) a 85. §. 2. pontjában említett előfeltétel mellett és az ugyanazon §. 1. pontja b) betűje alatt meghatározott záridő előtt, a felülvizsgáló bizottság elé állítja, mely is gyógyithatlan lelki vagy testi fogyatkozásai alapján szolgálatra való alkalmatlan volta felett határoz;

b) különben pedig a katonai felülvizsgáló-bizottság elé kell őt állítani, mely ennek folytán a leletet kiadja.

2. Ha a határozat, illetőleg a lelet elbocsátásra szól, akkor azt a 164. §. szerint arra hivatott hatóság elrendeli; az 1. pont b) betűje alatt említett esetben úgy, ha a katonai felülvizsgálati eljárás megvizsgálása után a lelet ellen észrevétele nincs.

3. Az utógyén állítása, a 35. §. határozatai szerint, mindkét esetben foganatosítandó, ha a törvényzikk 41. §-a értelmében kétségtelenné válik, hogy a szolgálatra való képtelenség az illetőnek hadseregbe vagy a hadtengerészetbe lett besorozása idején már megvolt.

4. Ha ezen bizottságok valamelyike úgy nyilatkozott, hogy a szolgálatra való képtelenség már az állításkor meg volt, és a besorozás az ujonczállítási bizottság illető tagjainak hibája következtében történt, ezektől az okozott költségek 20 forintnyi átlagos összegben behajtandók.

5. Szolgálatra nem alkalmas egyén ujonczozása esetében felelős:

a) a megszabott testnagyság hiányáért egyedül a 48. §. 2. pontja

b) betűje alatt nevezett ujonczállító bizottsági tag;

b) nem orvos által is felismerhető testi fogyatkozásért, a hadkiegészítési kerületi parancsnok, az állítási bizottság katonaeorvosával egyetemleg; csak orvos által felismerhető fogyatkozásért a katonaeorvos egyedül; mindkét esetben úgy, ha a katonaeorvos a fenforgó testi hibára a bizottságot nem figyelmeztette;

c) a hadkiegészítési parancsnok egyedül felelős, ha a felavatást az orvos véleménye ellenében hajtatta végre, a nélkül, hogy ezen eljárását utólag igazolhatná;

d) ha valamely a szolgálatra nem alkalmas egyénnek a honvédségbe történt felavatása forog fenn, a felelősség a b) és c) betű alatt említett esetekben a kiegészítési kerületi parancsnokról és eshetőleg a

katonaeorvosról a honvéd törzstisztre, illetőleg honvédorvosra, az a) betű alatt említett esetekben pedig a netán jelenvolt alrendű honvédtisztre háramlik;

e) ha az ujoncznak besorozása és a tényleges szolgálatra való beszólítása felavatásával egyszerre meg nem történik, úgy a tényleges szolgálatra vagy az első fegyvergyakorlati időszakra való jelentkezése alkalmával, az illető had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokságnál hadképesége iránt orvosilag megvizsgálendő, és erről folyó vizsgálati könyv vezetendő.

Hasonló vizsgálat eszközendő, midőn a hadsereg vagy a hadtengerészetbeli ujoncz hadcsapatához vagy az intézethez beérkezik.

Nagyobb számú ujonczok megvizsgálásánál egy törzstisztnak vagy századosnak, kisebb számnál egy alrendű tisztnek kell közbenjárnia és a vizsgálati jegyzőkönyvet aláírnia.

Ily vizsgálatoknál észre nem vett testi fogyatkozásért a legutóbbi vizsgáló orvos is felelősé lesz;

f) a felelősség végül a hadcsapat vagy intézet parancsnokára háramlik, ha az e) betű alatt említett orvosi vizsgálatot, az egyén beérkezésétől számítandó 8 nap alatt elrendelni elmulasztja, vagy az egyénnek előállítását az illető felülvizsgáló bizottság elé indokolatlanul késlelteti.

6. Ujonczokat félrokkantakul könnyebb szolgálatokra alkalmaztatni a katonai felülvizsgáló bizottságnak nem szabad, ha be van bizonyítva, hogy a testi fogyatkozás már a besorozás idején meg volt.

161. §. Elbocsátás családi tekintetéből.

1. Az esetben, ha valamely katona gyámolításra szorult szüleinek, nagyatyjának, nagyanyjának, testvéreinek, ipának vagy napának egyetlen támasza lett, és a gyámolításra szorult rokon vagy meghatalmazottja az illetékes járásbeli főtisztviselőnél a 39. §-ban megjelölt igazolványokkal felszerelt folyamodványt benyújtja, ennek nyomán az elbocsátási ügy tárgyalás alá veendő.

2. A járásbeli főtisztviselő az elbocsátási igény alaposágát nyomoztatja, és ha a tény bebizonyul, az ügyet a törvényhatóság útján (az 1876: VI. t.-cz. 36. §. szerint e kérvények tárgyalására a közig. bizottság illetékes) a had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnoksághoz, ha pedig az illető a honvédséghez tartozik, a honvédszólalji parancsnoksághoz teszi át.

3. E parancsnokságok megfontolván a viszonyokat, véleményüket az elbocsátási igény jogosultsága iránt, az iratok visszarekesztése mellett a törvényhatósággal közlik.

Ha a kérvény egyhangulag indokolatlannak találtatik, az elutasítást, 14 napi felfolyamodási határidő engedélyezése mellett (101. §.), a törvényhatóság eszközli.

Egyéb esetekben az összes tárgyalás, véleményes jelentés kíséretében, a honvédelmi ministeriumhoz, illetőleg annak kolozsvári küldöttségéhez vagy a zágrábi országos kormányhatósághoz felterjesztendő.

4. Az e czímen való elbocsátás jogosultsága feletti határozatnál, a törvényczikk 17. §-ában és ezen utasítás 38. §-ában foglalt elveken s a 39. §. szabályain kívül, tekintetbe veendő:

a) hogy az 1. pontban említett feltételek mellett szökevények, hivatalból állított egyének, és önkéntesek szintén jogosítvák az e czimből való elbocsátásért folyamodhatni;

b) hogy a szolgálatban lévő testvérbátya jogosítva van az elbocsátás igényére, mihelyt egyetlen öcscsének a hadseregbe (hadtengerészetbe) sorozása által az 1. pontban említett viszonyba jut és elbocsátását kérelmezi;

c) ha a hadseregben vagy hadtengerészetben szolgáló több fiuk, illetőleg fivérek közül az egyik gyámolításra szorult családi rokonok segélyezésére szükségessé válik és elbocsátására igénye van, a folyamodó szülőnek vagy testvérnek szabadságában áll valamelyiknek elbocsátását szorgalmazni;

d) elbocsátási kérelem egyetlen vő czímén, feltéve, hogy minden egyéb feltételek megvannak, csak akkor hagyható helyben, ha a nőülés az illetékes hatóság engedélyével — a mennyiben ily engedély szükséges volt — történt.

5. A 39. §. 2. pontja szerint megkívántató bizonyítvány oly két községi tag által állítandó ki, kiknek szolgálati kötelezettségben álló fiai sem az elbocsátásra, sem a tényleges szolgálati kötelezettség alóli felmentésre igényt nem emelnek.

A községi előljáró bizonyítványában kimutatva kell lenni, melyik csapattest- vagy intézethez tartoznak az utóbbiak.

6. Ha az elbocsátási igénynek indokolása végett, a tekintetbe veendő férfi-rokonok keresetképtelenségének igazolása válnék szükségessé, ezt a törvényhatóság az (állandó) ujonczállítási bizottság által eszközli.

Az elbocsátási folyamodványok felszerelésére nézve a H. M. 1870. jul. 25. 18.290. sz. a. a következő rendeletet adta ki:

1-ször. Mindannyiszor, valahányszor az elbocsátási igények indokolása végett a tekintetbe veendő férfi-rokonon munka- vagy kereset-

képtelenségének igazolása válik szükségessé, az állandó sorozó bizottságokban, akár a sorhadba vagy póttartalékba, akár a honvédségbe osztvák az elbocsátatni kért felek, a bizottságok összes tagjai, és így, a közigazgatási tisztviselőkn kívül, nemcsak a sorhad, hanem a honvédség képviselőinek közreműködése is megkívántatik, s a bizottsági leletek ezek által is, és pedig a honvédtiszti rangnak is világos kitétele mellett, aláírandók.

2-szor. A bizottsági leletben nem elég csak általában megemlíteni, hogy az illető egyén munka- vagy keresetképtelennek találtatott, hanem azon testi fogyatkozások is részletesen előadandók, a melyeknek alapján a munka- és keresetképtelenség megállapított.

3-szor. Különösen szem előtt tartandó és kifejtendő a bizottsági leletben az is: vajjon a munka- vagy keresetképtelenség az illető egyén besoroztatása idejében létezett-e már, vagy azóta keletkezett?

E körülmény tisztába hozatala esetről-esetre annál szükségesebb, mivel csakis ennek nyomán határozható meg: ha vajjon elbocsátás esetében van-e helye a pótegyén állításának, és a besorozás eszközlésében hibás féltől behajtandó kártérítési átalánynak, avagy nincs.

4-szer. Olyan esetekben, a midőn az elbocsátási czim már a besorozáskor fennállott, a törvényhatósági jelentésekben mindannyiszor világosan kimutatandó az: vajjon élt-e annak idejében felszólamlási jogával az illető fél vagy sem, és ha élt, mi okból utasított el?

Kifejtendő továbbá a törvényhatóság véleménye az iránt is: ha vajjon, a hatóság nézete szerint, van-e igénye és minő alapon az illető félnek az elbocsátásra, s kiállítandó-e helyette a sorozó eljárás részéről a pótegyén, és általa, vagy ki által fizetendő-e az átalány, avagy sem?

5-ször. Ha az elbocsátásért folyamodó félnek viszonyai a törvényes elbocsátási feltételeknek teljesen meg nem felelnének, de a felforgó körülmények között még is méltányosnak mutatkoznék, hogy a besorozott egyén, a védtörvény foganatosítására vonatkozó utasítás 164-ik szakasza 4-ik pontja értelmében, legalább idő előtt szabadságoltassék: a törvényhatósági jelentésben, az indokok és körülmények előadása mellett, ez iránt is vélemény nyilvánítandó.

6-szor. Azon bizonyítványokat illetőleg, a melyek legalább két oly lakos aláírásával állítandók ki, a kiknek hadszolgálati kötelezettségben álló fiai sem az elbocsátásra, sem a tényleges szolgálat alól való felmentésre igényt nem tarthatnak, emlékezetbe kell hoznom: miszerint, a többször említett utasítás 161-ik szakaszának 5-ik pontjához képest, a községi előljáróságnak mindannyiszor nemcsak az aláírások hitelességét, hanem különösen azt is kell bizonyítania, hogy a kérdéses tanuknak

valóban vannak szolgálati kötelezettségben álló fiaik, a kik a szintén megnevezendő csapathoz vagy intézethez tartoznak.

7-szer. A magánfelek érdekében, és a gyakran tapasztalható nagyobb költségek megkímélése tekintetéből egyfelől ujabban közhirre teendő, miszerint az ily elbocsátási kérvények és ezeknek csatolmányai bélyegmentesek; másfelől intézkedés teendő, hogy a folyamodványok és bizonyítványok szerkesztéseért nagyobb díjak ne vétessenek, mint a minők rendszeresen meg vannak állapítva.

Ha az illető ujonczállítási bizottsági tagok által erről kiállított lelet egyik-másik irányban kétséget támaszt, a határozathozatalra hivatott hatóságok tartoznak a felülvizsgáló bizottság véleményét, az 55. §. 3. pontja és a 85. §. 1-ső pontja e) betűje értelmében, kikérni.

Az e czímen elbocsátandó védkötelezettek, ha a harmadik korosztályban állnak, vagy azt már túlhaladták, a hadseregből (hadtengerészetből) való elbocsátásuk esetében 30 éves korukig nyilvántartás végett azonnal a póttartalékba helyezendők, ha pedig a honvédségből bocsátatnak el, 32 éves korukig a honvédállományból a honvédnilyvántartásba teendőek át.

8. Sem az egyének pótlása, sem állítása költségeinek megtérítése igénybe nem vétetik.

9. Ha a hadseregnek vagy hadtengerészetnek ilyenmü elbocsátást igényelhető tisztjei, vagy egyéb személyei, netán a 167. §. 5. pontjából határozat tekintetéből, vagy egyéb okokból csak a tartalékba való áthelyezést szorgalmazzák: ez magától érthetőleg meg van engedve.

162. §. Az utóegyének elbocsátása.

1. Az utóegyének elbocsátása, a jutalékleszámolás időpontjában (94. §.) az utóegyén állítására szükséges költségek kárpótlása nélkül történik s az utóbbinak elbocsátásával a póttartalék állományába való ideiglenes vagy állandó beosztás van egybekötve.

2. Ha ily utóegyén önként tovább akar szolgálni — mely esetben vele erről jegyzőkönyv veendő fel — úgy ez a legközelebbi rendes njonczállítás hadjutalékára nézve követelmény (többlet) leendő.

163. §. Elbocsátás kiköltözködés céljából.

1. Ha sorhad, vagy tartaléki szolgálatkötelezettségben álló katonák kiköltözködés végett szorgalmazzák az elbocsátást, ez iránt vagy maguk, vagy szülők, gyámjaik vagy más meghatalmazottjaik az illetékes törvényhatósághoz folyamodnak.

2. A sorhadi szolgálat kötelezettségében álló katona folyamodásához egyszersmind bizonyítvány csatolandó arról, hogy mindkét szülője, vagy ha csak egyik él az szintén kiköltözködik.

3. A törvényhatóság ezen kérelmet megfontolván, átteszi azt saját véleményével a had- (tengerészet) kiegészítési kerületi parancsnoksághoz, mely az ügyet az illető hadcsapat vagy intézet útján a közös hadügy-ministerium elé terjeszti.

4. A kiköltözködés céljából engedélyezett elbocsátás mindenkor közlendő az illetékes törvényhatósággal, mely — ha a kiköltözködés elmarad — erről az illető had- (tengerészeti) kiegészítési hatóságot tudósítja.

Ily katonáknak a hadállomány legalsó zsoldosztályába leendő visszavételét a hadfőparancsnokság rendeli el.

A hadseregből vagy honvédségből kiköltözés czime alatt elbocsátott egyének azon esetre, ha a szándékolt kiköltözés elmarad, a védtörvény 55-ik szakaszához képest, tartoznak az elbocsátás által megszakított szolgálati kötelezettséget pótlólag teljesíteni.

Semmi sem áll tehát ellen, hogy azok, kik ily módon a sorhadi szolgálathoz bocsátattak el, a kiköltözködés elmaradásának esetében a reájuk hátralévő tényleges szolgálati idő hátralévő részének lerovása végett tényleges szolgálatra behivathassanak. (H. M. 1874. szept. 24. 41.800. sz.)

164. §. A szolgálati kötelezettség kitöltése előtt leendő elbocsátások iránti határozat illetékessége.

1. A 162. §. szerinti elbocsátásokat az illető hadcsapat parancsnoka rendeli el.

2. A 159. és a 160. §§-beli 1. pont a) betűje, továbbá a 161. §. szerinti elbocsátásokat, a mennyiben a hadseregben vagy hadtengerészetben szolgáló védkötelezettől van szó, az illető hadfőparancsnokság rendeli el; a hadtengerészetben szolgáló egyénekről az elbocsátás foganatosítása végett egyuttal értesítvén a pólai kikötő tengerügyi hivatalát. A 160. §-beli 1. pont b) betűje alatt felsorolt elbocsátásokat a katona-közigazgatási ügykör hadfő- (katonai) parancsnoksága eszközli.

3. Ha a hadfőparancsnokság a 159. és 161. §§. eseteiben nem járulhat a honvédelmi ministerium, illetőleg annak kolozsvári küldöttsége vagy a zágrábi országos kormányhatóság nézetéhez, ellenérveit ezen hatósággal közli.

Ha e hatóság az előbbinek nézetéhez hozzájárul, a fél ekként értesítettik, ha azonban azt véli, hogy ezen határozatnak nincs törvényes alapja, a 9. §. 5. pontja szerint kell eljárni.

Ha a budai hadfőparancsnokság a honvédelmi ministerium véleményéhez nem járulhat, az egész ügyet véleményező jelentéssel további tárgyalás végett a közös hadügyministerium elé terjeszti.

4. A 161. §. szerinti oly elbocsátási esetekben, midőn az elbocsátásért folyamodó, de még sorhadi szolgálatra kötelezett egyén viszonyai a törvényes feltételeknek ugyan teljesen meg nem felelnek, de minden egyéb körülmények megfontolása mellett mégis megérdemlik, hogy kivételesen tekintetbe vétessenek, az időelőtti szabadságra bocsátás, a szolgálati kornak során kivül a békeidő tartamára engedélyezhető; ilyenkor azonban rendszerint nem vehetők számba oly viszonyok, melyekbe az elbocsátásért kérvényező — védkötelezettségére nem gondolva — készakarva jutott.

5. A húsz forintnyi átlagos költség (159., 160. §§.) megtérítésének elengedése különös tekintetre méltó esetekben, a 2. pontban említett ily elbocsátási eseteknél határozathozatalra hivatott hatóságokat illeti.

6. Ha valamely tiszt, vagy szolgálati kötelekben álló hivatalnok elbocsátás iránti igényeinek törvényessége a 161. §. szerint indokolt-nak találtatik, az elbocsátás elrendelése végett az engedély a közös hadügyministeriumtól kérendő ki.

7. Ha a 2. pontban idézett §§-ok szerinti elbocsátás honvédet illet, erre nézve egyedül a honvédelmi ministerium határoz.

165. §. Igazolási okmányok a szolgálati kötelezettség kitöltése után vagy előtt elbocsátott katonák részére.

1. A hadsereg vagy hadtengerészet kötelekéből elbocsátott katonáknak végelbocsátó levelek és egyszerű elbocsátványok szolgáltatandók ki, még pedig:

A) végelbocsátó levelet kapnak a XXXV. sz. minta szerint:

a) azon katonák, kik szolgálati kötelezettségük kitöltése után bocsátatnak el, a nélkül, hogy a póttartalék állományába osztatnának;

b) azon katonák, kik szolgálati kötelezettségük alatt akár tényleges szolgálatban, akár szabadsági vagy tartaléki viszonyban saját hibájukon kivül szolgálatra alkalmatlanok lettek, kivéve közülök azokat, kik

aa) tényleg soha sem szolgáltak; vagy

bb) még szolgálatkötelezettségi korban állanak.

B) Elbocsátványokat kapnak, még pedig:

a) a XXXVI. sz. minta szerint azon katonák, kik elbocsátásuk alkalmával a póttartalék állományába osztatnak be;

b) a XXXVII. sz. minta szerint azok, kik elbocsátásuk alkalmával a póttartalék vagy honvédség nyilvántartásába helyezendők át;

c) a XXXVIII. sz. minta szerint minden egyéb elbocsátási esetben.

2. Az elbocsátó okmányok kiszolgáltatását semmi esetre sem szabad késleltetni, s e kiszolgáltatás az illetékes had- (tengerészeti) kiegészítési parancsnokság útján a járásbeli főtisztviselő által, a szabadságoló (tartaléki) okmányok átvétele és visszaküldése mellett eszközendő.

3. A honvédkötelekéből elbocsátott egyéneket igazoló okiratok tekintetében, a honvédségre nézve fennálló szabályzatok szerint kell eljárni.

Elveszett katonai elbocsátó-levelek másodpéldányban nem szolgáltatathatók ki, hanem azok helyett, a vesztesek részére az eltöltött szolgálati időről szóló s az elbocsátás évét és napját is tartalmazó egyszerű igazolványok állítandók ki. (H. M. 1874. szept. 24. 41.800. sz.)

Husadik fejezet.

A póttartalék állománya és nyilvántartása. Családi tekintetéből felmentettek és elbocsátottak nyilvántartása.

166. §. A póttartalék állományába osztott védkötelezettekről.

1. Minden védkötelezett, ki rendes ujonczállítás útján a póttartalék állományába akár ideiglen, akár maradandólag beosztott, ezen viszony tartamára ajánlati bizonyítvánnyal láttatik el a XXXIX. sz. minta szerint.

Ezen ajánlati bizonyítványokat a hadkiegészítési kerületi parancsnok, vagy helyettese — azon állítási bizottságnál, mely a besorozást eszközölte — állítja ki és a póttartalékosoknak az ujonczállítás helyén kézbesíti.

2. A póttartalékosok, hadkötelezettségük tartama tekintetében a három korosztályon belül azon hadkötelezettekkel egyenlők, kiket az állítási bizottság visszaállíttatni határozott.

Az ily határozatból a harmadik korosztályban keletkező kedvezmények (102., 103. §§.) csak akkor léphetnek életbe az illető póttartalékosokra nézve, ha a jutalékszámolás időpontjáig kitűnik, hogy bevonatásuk az ujonczjutalék pótlásainak fedezésére nem szükséges.

3. A póttartalék állományáról a járásbeli főtisztviselő évfolyamonkénti, a had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokság pedig évfolyamonkénti és kerületenkénti jegyzőkönyvet vezet a XL. sz. minta szerint.

A póttartalék állománya az ideiglen beosztottak kivételével, kik az ujonczállítási lajstromokban előjegyzvék, kilencz évfolyamot foglal magában, melyek az illető korosztályok születési éve szerint jelöltnek meg.

Az első évfolyamban állnak azon póttartalékosok, kik ugyanazon naptárévben életük 22-ik évét betöltik.

4. A maradandólag beosztott póttartalékosok az állomány jegyzőkönyvébe a jutalékszámolás idején, különben pedig esetről-esetre vitetnek át az illető évfolyamba, az (utó-) állítási lajstromok és az e részbeli elbocsátványok alapján.

5. Az állomány jegyzőkönyvében törlések történhetnek:

a) ha a póttartalékosnak a hadkötelezettség alóli mentesség utólag engedélyeztetik;

b) ha a póttartalékos a hadseregbe vagy hadtengerészetbe soroztatik;

c) ha a póttartalékos a törvénycikk 17. §-ának 1., 2. és 3. pontjában megjelölt viszonyok valamelyikébe jut; végre

d) azon esetekben, melyek a 97. §. 2. pontjának b) és e) betűi alatt s a következő 7. pont 3. bekezdésében említetnek.

A c) betű alatti esetben, ha e részben felszólamlás történt, a törvényhatóság a had- (tengerészeti) kiegészítési parancsnoksággal egyetértőleg határoz; s ugy ezen, mint az a) betű alatti esetben, az illetők a póttartalék állományából azonnal a nyilvántartás megfelelő évfolyamába (167. §.) teendőik át.

6. A póttartaléki állomány mindazon változásai, melyek már a kiegészítési hatóságok részéről hivatalbeli irataik alapján meg nem állapíthatók, illetőleg nem foganatosíthatók, a községi előljárók által kiderítendőik és a járási főtisztnek okmányoltan bemutatandók.

Ha a kitörlésnek alapul szolgáló igazolványokat nem képesek megszerezni, beszerzésük a járási főtisztviselőket illeti.

Az utóbbiak pedig nyomozásuk eredményét, az állományi jegyzőkönyv hason kijavítása végett a had- (tengerészeti) kiegészítési parancsnoksággal közlik.

A járásbeli főtisztviselő a községi előljáróknak hivatalos eljárásuk könnyítése végett, az állományi jegyzőkönyv illető kivonatait, az e részbeli felszólítással együtt, évenként november havában átküldi.

7. Ha háboru esetében ő cs. és ap. kir. Felsője legfelsőbb parancsára a hadsereg és hadtengerészetbe leendő besorozás végett a póttartalékosokat be kell vonni, a behívást a törvényhatóság a községi előljárók útján eszközli, kik is a kihirdetést az 51. §. 3. pontjában meghatározott módon intézik el.

Hogy a póttartalékosoknak a hadi vagy könnyebb szolgálatra való alkalmas volta megállapíttassék, s hogy hadcsapatonkénti beosztásuk tekintettel a megelőző kijelölésre, a 65. §. értelmében megtörténhessék továbbá, hogy az ujonczozás a háboru tartamára végrehajttassék: a

beszólított egyének kötelesek a had- (tengerészeti) kiegészítési parancsnokság által kitűzendő napon és helyen az állandó ujonczállítási bizottság előtt megjelenni.

E bizottságok hatásköre nem terjed ki azok netáni kérvényeinek tárgyalására, kik a póttartalék állományából a nyilvántartásba áttétetni kívánnak.

Póttartalékosok, kik egyhangulag már semmiféle szolgálatra sem találtak alkalmasnak, az állományi jegyzőkönyvből kitörlendőik, és ez ajánlati bizonyítványukon, illetőleg elbocsátási okmányukon bizonyítandó.

Kétséges esetekben az illető a katonai felülvizsgáló bizottság elé állítandó.

8. Az állítási bizottság előtt megjelenni köteles póttartalékosok, kik elegendő mentség nélkül elmaradnak, csak a háboru tartamára való besorozás kedvezményétől esznek, és a törvénycikk 47. §-a szerint büntetésképen kiszabandó szolgálatidő meghosszabbításán kívül három évi sorhadi szolgálatra soroztatnak be.

9. A póttartalékosok elbocsátása a háboru bevégezte (7. p.), illetőleg a betöltött szolgálati kötelezettség után (8. p.) a 113. §. 4. pontja értelmében történik.

10. Az állományi jegyzőkönyv kilencedik évfolyamában álló póttartalékosoknak ugyanazon évi december 31-ével a honvédségbe sorozása céljából, az említett évfolyam kerületenkénti kivonatait, a had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokság az illető honvédszázalajparancsnoknak december 15-éig átküldi.

A két évi honvédszolgálatra kötelező ujonczozási eljárás a honvéd hatóságok feladata.

A H. M. 1877. 16.786. sz. a., vonatkozással az 1868. évi XL. t.-cz. végrehajtásáról szóló utasítás 166. §-ának 10. pontjára, elrendeli, hogy mindazok, a kik azon év december 31-ével, a melyben 30-dik életévüket betöltötték, illetőleg betöltik, a hadsereg állandó póttartalékából a honvédségbe eddig már áthelyezettek, vagy jövőben át fognak helyezettetni, az illetékes honvédszázalajparancsnokság által kitűzendő napon és helyen jelenleg ezen rendelet vétele után azonnal, jövőre pedig az áthelyezés megtörténte után haladéktalanul az ujonczállítási bizottság elé rendeltessenek.

Ezen sorozás foganatosítására a szükséges állítási lajstromokat három példányban az illető honvédszázalajparancsnokság köteles kiállítani, és pedig az idézett 10. pont értelmében a hadkiegészítő kerületi parancsnokságtól átküldött állományjegyzőkönyvi kivonat alapján.

A sorozóbizottság által honvédszolgálatra alkalmasaknak talált ily egyének 32 éves koruk betöltése évének deczember végeig a szerint, a mint az idézett utasítás 65. §-a értelmében a gyalogság és hadtengerészet vagy a lovasság póttartalékába voltak kijelölve: az illető honvédszázalajhoz vagy lovas-ezredhez felavatandók, honvéd-igazolványnyal ellátva szabadságolandók és a felavatásuk időpontja után legközelebb kiadandó állományparancscsal szabályszerűen növedékbe veendőek.

A hadszolgálatra alkalmatlanoknak osztályozott ily minőségű egyének, ellenben az állítási lajstromba tett bizottsági bejegyzés alapján, már a hadkiegészítő kerületi parancsnokságtól átküldött állományjegyzőkönyvi kivonatban, megfelelő hivatkozással a bizottság osztályozására, törleendőek, és a honvédség állományában növedékbe nem is veendőek; alkalmatlan voltak s az állományból történt töröltetésük pedig régi ajánlati bizonyítványukon vagy esetleg egy külön félvén igazolandó.

Kétséges esetekben az illetők honvéd-felülvizsgáló bizottság elé állítandók, és ezen bizottság határozatához képest vagy felavatandók, vagy törleendőek.

A szolgálatra ily módon alkalmasaknak talált honvédek életkorukhoz képest a honvédség 12. (esetleg 13.) évfolyamába sorolandók, csak az ellenőrzési szemlén való megjelenésre kötelezendők, békében pedig egyébként sem ujonczkiképzetésre, sem más okból be nem idézhetőek.

Mozgósításkor azonban a többi legénységgel együtt csapatukhoz behívandók és megfelelő kiképzetésük után, évfolyamukhoz képest, csapat- vagy más honvéd-szolgálatra alkalmazandók.

Azon év deczember végével pedig, a melyben 32. életévüket betöltik, ezen honvédek is éppen oly módon bocsáttatnak el a honvédség állományából, mint a véglegesen kiszolgált többi honvédek.

A póttartalék nyilvántartásából, a véderőről szóló 1868. évi XL. t.-cz. végrehajtását szabályozó utasítás 167. §. 6. pontja értelmében, a honvédség nyilvántartásába áthelyezett hadkötelesekkel, ha további felmentési jogczimüket a honvédség nyilvántartásában létük ideje alatt elveszítik: a 27.462/1874. számú körrendelet értelmében járandó el. (Lásd a 167. §.)

A póttartalékosok behívására vonatkozólag a H. M. 1878. 33.065. sz. r. következő szabályokat állapította meg:

1. A póttartalékosok behívása a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok által, járásonként elkülönítve szerkesztendő, és a járásokbeli tisztviselőkhöz átteendő névszerinti lajstromok alapján vétetik foganatba és a legifjabb korosztálytól fogva felfelé eszközöltetik.

A legifjabb korosztályt pedig folyó évi október 1-jéig, az 1877. évben beosztott póttartalékosok, folyó évi október 1-jétől fogva azonban már az 1878. évben beosztott póttartalékosok is képezik.

2. Azon mértékben, a melyben a gyalogság és a vadászcsapatok mozgósított kiegészítő századainál, a tábori osztályokhoz elküldött szállítmányok következtében hiány áll elő a szervezeti szabályok szerint megállapított állományban, ezen hiány, a mennyiben folyó évi október 1-je előtt vagyis az idej ujonczjutaléknak állományba vétele előtt mutatkozik, a póttartalékosoknak esetről-esetre, és szintén a legifjabb korosztálytól kezdve felfelé leendő behívása által pótolandó.

3. A hadkiegészítési kerületi parancsnokságok számára kiadott „mozgósítási utasítás” 12. szakasza 3. pontja d) alatti bekezdésének elején említett, s a behívás folytán a sorozó bizottságok elé vezetendő póttartalékosok (a melynek a sebészeti tanfolyam hallgatói, okleveles sebészek, gyógyszerész-gyakornokok és segédek), felavattatásuk után szolgálati és ellátási tekintetben a legközelebbi helyőrségi kórházhoz fognak beosztatni.

4. A behívott póttartalékosok elővezetése a hadkiegészítési kerületi székhelyeken szervezett állandó sorozó bizottságok elé olyképen eszközleendő, hogy a sorozás azon naptól számítva, a melyen a behívási névlajstromok a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok által a járások tisztviselőihez átküldettek, legfeljebb tiz nap alatt végrehajtassék.

A sorozási napok a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok részéről a fentebb említett névlajstromokba beirandók, és egy napra legfeljebb 300 póttartalékos hívandó be; azonban a lehetőségig figyelem fordítandó arra is, hogy az egy és ugyanazon járásbeli póttartalékosok előállítására ne terjedjen túl egy napon.

5. A póttartalékosoknak idegen hadkiegészítési kerületi parancsnokságoknál való állítása is meg van engedve, s az e célból szükséges és két példányban szerkesztendő állítási lajstromkivonatok, a honossági járásbeli tisztviselő által a tartózkodási hely szerinti járásbeli hatósághoz teendőek át.

Az idegen helyeken elővezetett póttartalékosok szintén a honosságuk szerinti hadkiegészítési kerületi ezred számára sorozandók be.

Olyan esetekben azonban, a melyekben a póttartalékosok valamely hadkiegészítési kerületből, kizárólag a vadász-csapatok számára sorozandók be, tartoznak ezen körülményt a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok a névlajstromokba bejegyezni; s ennek alapján a járási tisztviselők is tartoznak az állítási lajstromkivonatok illető rovatába különösen beírni, hogy az illető póttartalékosok a vadász-csapatok számára sorozandók be.

6. A póttartalékosoknak a sorozó bizottságok általi megvizsgálata alkalmával, a hadkiegészítési kerületi parancsnokok vagy helyetteseik csak akkor mondhatják ki határozatilag az illető póttartalékosnak az állományi könyvből leendő kitöröltetését, ha a póttartalékos olyan testi fogyatkozásokban szenved, a melyek miatt a hadseregben semminemű szolgálatra nem alkalmas.

7. Kétes esetekben vagyis akkor, ha a sorozó bizottság tagjai a póttartalékosok kitörölésére nézve egyetértő megállapodásra jutni nem tudnának, tartozik a hadkiegészítési kerületi parancsnok, az állítási lajstromkivonatok alapján, a melyekbe az orvosok véleményei s a hadkiegészítési kerületi parancsnoknak vagy helyettesének és a közigazgatási hatóság képviselőjének határozatai, ugyszintén a honvédség képviselőjének nyilatkozata is, az eltérő vélemények rövid indokolása mellett be lesz irandó, az illető póttartalékosokat a katonai felülvizsgáló bizottság elé vezetetni, a mely az e részben kiadott szabályok értelmében fog eljárni.

8. Ha a katonai felülvizsgáló-bizottság nem azon helyen létezik, a melyben a hadkiegészítési kerületi parancsnokság székel: a felülvizsgálatra kijelölt póttartalékosok a legalsóbb zsoldfokozat szerinti illetékekkel ellátva, kincstári élelmezés alá veendőek, és egy altiszt által kísérendők a katonai felülvizsgáló-bizottság székhelyére.

9. A katonai kincstári ellátás alá átvett s a katonai felülvizsgáló bizottságok által rokkantaknak nyilvánított póttartalékosok, a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok által bocsáttatnak el a katonai ellátás alól; s a póttartalék állománykönyvből lett kitöröltetésük is, az ajánlati bizonyítványokon, illetőleg az elbocsátási okiratokon ugyanezen parancsnokságok által igazolandó.

10. A katonai felülvizsgáló-bizottságok határozataival ellátott állítási lajstromkivonatok, a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok részéről, a saját hatáskörükbe tartozó intézkedések megtétele után, a járásbeli tisztviselőhöz küldetnek át; a ki azok alapján az állítási lajstromokat és a póttartaléki állománykönyvet kellőleg kiegészíti, és a felülvizsgálati leleteket az említett parancsnokságokhoz, a hol azok meg lesznek őrzendők, visszajuttatja.

11. Azon póttartalékosok, a kiket a sorozó, illetőleg katonai felülvizsgáló bizottság könnyebb szolgálatokra talál alkalmasoknak, nem avatandók fel, hanem a póttartalék állományában hagyandók meg.

S az ilyen póttartalékosok ajánlati bizonyítványaiba a sorozó bizottság által következő záradék irandó be:

„Könnyebb szolgálatokra alkalmas és a póttartaléki viszonyban meghagyandó.“

Ezen záradék pedig a hadkiegészítési kerületi parancsnok vagy helyettese által irandó alá.

12. A póttartalékosok állományba vétele felavattatásuk napjával történik, és a póttartalék állománykönyvében is előjegyzésbe veendő.

167. §. A póttartalékba, illetőleg honvédségbe nyilvántartás végett áthelyezett védkötelezettekéről.

1. A póttartalék nyilvántartásába való áthelyezés végett a XLI. sz. minta szerint ajánlati bizonyítvánnyal láttatnak el ezen viszony tartamára: a harmadik korosztályban ideiglen felmentett egyének, midőn a korosztályból kiléptek, az illetőségi járás főtisztviselője utján a had (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokság, illetőleg (jelen §. 6-dik pont a) betűje értelmében) a honvédszázlálji parancsnokság által; a harmadik korosztály meghaladása után utóállításnál ideiglen felmentett egyének pedig a 89. §. 2. pontja értelmében, ha 30 éves korukat még meg nem haladták, az állítási bizottságban jelenlévő hadkiegészítési kerületi parancsnok által, különben pedig, valamint ha 32 éves korukat még túl nem haladták, a bizottságnál működő honvédtiszt által.

Hasonló ajánlati bizonyítvánnyal látandók el azon védkötelezettek, kik a 166. §. 5-ik pontja a) és c) betűi szerint a póttartalék állományából annak nyilvántartásába helyeztetnek át.

2. A póttartalékba nyilvántartás végett áthelyezett védkötelezettekéről, a had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokságnál a XLII. sz. minta szerint évfolyam és kerületenkénti lajstrom vezetendő. Ezen lajstrom kilencz évfolyamot foglal magában, melyek számszerinti sorban 1-től kezdve jelöltetnek.

Az első évfolyam azon védkötelezetteket foglalja magában, kik egy azon középvben éltök 22. évét betöltik.

3. A nyilvántartás végett áthelyezett védkötelezettek átvitele, a harmadik korosztályban ideiglen felmentett egyénekre nézve a következő év januárhó 1-ével, különben pedig esetről-esetre az illető évfolyamban, melybe születésök éve szerint tartoznak, az (utó-) állítási lajstromok, az illető elbocsátványok, az 1. pont 2-dik bekezdésében említett esetekben pedig az illető határozatok alapján történik.

4. A póttartalék nyilvántartásában álló minden védkötelezett tartozik évenként, a had- (tengerészeti) kiegészítési hatóság felszólítására, ez utóbbi által megszabott határidő alatt, igazolni azon viszonyok további fennállását, melyekből reá nézve az ideiglenes felmentés, elbocsátás, illetőleg a póttartaléki állományból való kitörölés igénye keletkezett.

S e végett a had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokság, az állítási lajstrom megfelelő kivonatait, az illető sorozó járásbeli tisztviselőhöz teszi át; a járásbeli tisztviselő pedig, a községi előljárók útján beszerzendő, s a felmentési avagy elbocsátási czimek fennállásáról avagy megszüntéről szóló okiratokat, a törvényhatóság első tisztviselőjéhez mutatja be, a ki azokat, saját határozata kíséretében, az illető hadkiegészítési kerület parancsnokságához juttatja át. (H. M. 1873. 22.096. sz.)

A 22.096. 1873. számú körrendelet még intézkedik, hogy azon hatáskör, mely a póttartalék nyilvántartásában álló egyének irányában a hadkieg. kerületi parancsnokságot illeti meg, a honvédség nyilvántartásában nevezett hadkötelezettek nézve a honvédszázlóalj parancsnoksága által gyakorlandó.

Hiányzó igazolványok a járási főtisztviselő által nyomban sürgetendők, vagy pedig az elmaradás oka a nyilvántartási hatóságnak visszaszolgáltatandó lajstromkivonatokon megjegyzendő.

5. Ha az igazolványok megvizsgálásánál kiderül, hogy azon viszonyok, melyekből a fennidézett igény keletkezett, többé fenn nem állanak, vagy ha az igazolványok a megállapított határidő alatt, bár megsürgetve, kielégítő mentés nélkül be nem nyujtának, akkor az ideiglenes mentés útján vagy az 1. pont 2-ik bekezdésében említett esetekben nyilvántartás végett áthelyezett védkötelezett a póttartaléki állomány megfelelő évfolyamába lép be, illetőleg vissza, az elbocsátás útján áthelyezett védkötelezett pedig az illető hadcsapatnál vagy intézetnél, a közbeeső idő beszámításával kitöltött szolgálati kötelezettségének megfelelő évfolyamába és az elbocsátása idején viselt ranggal, de a legalsóbb zsoldosztályban, újból felveendő az állományba, a mennyiben e kedvezménytől időközben el nem esett volna.

Az ezen pont értelmében, a törvényhatóság első tisztviselője által, az illető hadkiegészítési kerület parancsnokságával egyetértőleg hozott elutasító határozat ellenében, az utasítás 55-ik szakaszához képest, a honvédelmi ministerhez való felfolyamodásnak van helye. (H. M. 1873. 22.096. sz.)

6. A lajstrom kilencedik évfolyamában álló védkötelezettek az illető év decemberhó 31-én lépnek az illetőségi terület honvédségének nyilvántartásába, hova is a lajstrom megfelelő kivonatai átküldendők.

A honvédség köteletségében áll továbbá nyilvántartani:

a) a póttartalék jutaléka befejező száma után következő harmad korosztályu ideiglen felmentetteket, a reá következő év januárhó 1-től fogva;

b) az utóállításoknál ideiglen felmentetteket, mihelyt éltök 30. évét betöltötték, de a 32. évet még túl nem haladták;

c) azon honvédeket, kik a törvényczikk 17. §-ának 1., 2., 3. pontjában említett viszonyok valamelyikénél fogva a honvédség kötelékéből elbocsáttatnak; végre

d) a hadseregből (haditengerészetből) ugyanazon czim alatt elbocsátottakat, ha éltük 30-ik évét betöltötték, de a 32-iket még túl nem haladták, ide nem értve a hivatalból besorozottakat, kikre nézve nem az életkor, hanem a reájok rovott szolgálati kötelezettség tartama marad irányadó.

7. A nyilvántartásba áthelyezett egyének védkötelezettsége azon év decemberhó 31-én szűnik meg, melyben éltök 32-ik évét betöltik, illetőleg már előbb is az ujonczozási évtől számítandó tizenkét (tiz) évi szolgálati kötelezettségüket leróják.

A czimvesztettek vonatkozó eljárását a H. M. 1874. évi 27.462. sz. rendelete következőleg szabályozza:

1. Azon védkötelesek, kik a III-ik vagy magasabb korosztályban, a póttartalék befejező zárszámánál nagyobb sorsszámaik folytán a honvédség nyilvántartásába áthelyezettek, ha felmentési jogczimuk elvesztése következtében a honvédséghez besoroztatnak, az alább elősorolandó kivételekkel, kiképzetés végett, az ugyanazon évben besorozott ujonczokkal együtt, vagy az azon évbéli őszi, vagy a jövő évi tavaszi ujonczsorrványhoz hivandók be; szolgálattétel és altiszti vagy tiszt kiképezés alól azonban felmentendők, kivéve, ha erre önként jelentkezének és 8 heti kiképzetésük után időnként csakis az őszi gyakorlatokra szólítandók be a velők ugyanazon egy évfolyamban álló honvédekkel együtt.

2. A honvédséghez már besorozva volt s abból értekezési uton elbocsátott és a nyilvántartásba áthelyezett egyének, a kik már ki voltak képezve, ha elbocsátási jogczimüket későbbben elvesztik is, csak az őszi gyakorlatokra hivandók be a megfelelő évfolyambeliakkal; ha pedig az ily egyének még nem voltak volna kiképezve, 8 heti kiképzetés végett szintén beszólítandók.

3. A fentebbi szabály alól a következő kivételeknek lesz helye:

a) azok, kik felmentési jogczimüket elvesztvén besoroztatnak, de a nyilvántartásnak 7-ik vagy magasabb évfolyamában állanak, további rendeletemig, sem kiképzés, sem szolgálattétel végett, sem pedig fegyvergyakorlatra nem hivandók be, kivéven a mozgósítás esetét.

b) Azon egyének, a kik felmentési, illetőleg elbocsátási czimüket azért vesztették el, mert munkaképes öcscsük, vagy más férfirokonuk

életkoruk 18-ik évét elérte, egyelőre és említett testvérük vagy férfitestvérük hadkötelezettsége kérdésének eldöntéséig, szinte az a) pont alatti kedvezményben részesítendőek.

Ha azután ezen testvér vagy férfitestvéren, hadköteles korba jutván, vagy a honvédséghez és állandó póttartalékhoz soroztatik be, vagy pedig mindhárom korosztályában alkalmatlannak találják, az ezen pont elején említett egyén kiképezésre és őszigyakorlatra, éppen úgy hívandó be, mint az 1-ső és 2-ik pont alatt említett címvesztett védköteles.

Ha pedig a kérdéses testvér vagy más férfitestvéren a hadsereghez soroztatik be és ez által az illető egyénnek felmentési vagy elbocsátási czime, egyéb viszonyok fennállása mellett újra feléled, elbocsátásnak és ennél fogva a nyilvántartásba való újabb áthelyezésnek van helye.

E rendelet kapcsán a H. M. 1874. 47.756. sz. a. akként intézkedik, hogy a honvédség nyilvántartásából felmentési jogczimük elvesztése folytán a honvédség szolgálati állományába beosztandó védkötelezettek, a főállítási idény alatt a rendes vegyes sorozó bizottságok, ezen idény eltelte után pedig az állandó sorozó bizottságok által vizsgálandók meg. Az ezen viszonyú védkötelezettek közül azok, kik már szolgálatra nem alkalmasak, s a fennálló szabályokhoz képest visszahelyezendőek vagy véglegesen törölendők s e körülmény az ajánlati bizonyítványokot is igazolandó. Kétséges esetekben az állandó végzés felülvizsgáló bizottság elé való állításnak van helye.

168. §. Beadványok a póttartalék állományáról és nyilvántartásáról.

A had- (tengerészeti) kiegészítési kerületi parancsnokságok, minden év decemberhó 31-én történendő befejezésével, a póttartalék állományáról és nyilvántartásáról szóló sommás kimutatást, a XLIII. sz. minta szerint szerkesztik és azt a hadfőparancsnoksághoz január 20-ig beküldik, mely utóbbi az ebből szerkesztett főkimutatást, részlegek nélkül, januárhó 31-ig a közös hadügyministerium elé terjeszti.

Huszonegyedik fejezet.

169. §. Katonaváltsági kötelezettség.

1. A katonaváltsági kötelezettségnek alávetvük:

- a) azon hadkötelezettek, kik a harmadik korosztályban, vagy az abból leendő kilépés után visszaállítatni rendeltettek;
- b) a három korosztályban álló vagy ezt meghaladt hadkötelezettek, kik az állítási lajstromból kitöröltetni rendeltettek;

c) a harmadik korosztályban vagy később ideiglen felmentett egyének;

d) azon egyének, kik életük 32-ik illetőleg 36-ik évét túlhaladván, utóállítás alá többé nem kerülnek; végre

e) a póttartalék állományának összes védkötelezettjei, kik a hadsereghez, hadtengerészethez vagy honvédséghez szolgálattétel végett bevonva soha sem voltak.

Ezen díj nagysága és beszédési módja különös törvény által fog szabályoztatni.

III. Utasítás a katonai szolgálati viszonyok körül.

ELSŐ RÉSZ.

Első fejezet.

A rövid időre szabadságoltakról.

1. §. Általánosan.

A rövid időre szabadságoltakhoz azok tartoznak, kiknek szabadságuk határozott időre szól, s a kik annak leteltével külön behívás nélkül is kötelesek tényleges szolgálattétel végett megjelenni.

2. §. Orvosi vizsgálat, a szabadságolásra való távozás előtt.

A rövid időre szabadságoltak, távozásuk előtt, egészségi állapotukra nézve, orvosilag megvizsgálandók.

A vizsgáló orvos a leletet tartozik sajátkezűleg a szabadságolási igazolványra rávezetni.

3. §. Szabadságolási igazolvány, — külföldi útlevelel.

1. Minden rövid időre szabadságolt, egy az I. minta szerint készült szabadságolási igazolványt kap, a mely okmány katonai viszonyaira nézve kimutatásul szolgál és szabadságolás idejére személyes őrizete alatt marad.

2. Ezen okmány az ezred, illetőleg tartalék parancsnokságtól, az önálló zászlóalj- vagy szakaszparancsnokságtól, továbbá a katona-intézet parancsnokságtól vagy katonai hatóságtól, melynél az illető tényleges szolgálattételben áll, lesz kiszolgáltatandó.

3. A legénységi állományban lévő egyének részére, kik rövid időre külföldre szabadságoltatnak, a közös hadügyministerium által adatnak útlevelek, s azoknak az illető külföldi követségek által leendő látomásozása is az által eszközöltetik.

A szabadságidő leteltével ezen utlevelek ismét a közös hadügy-ministeriumhoz terjesztendők.

4. A ki szabadságolási igazolványát elveszti, azonnal köteles egy másolat (Duplicat) kinyerése végett szóval vagy írásban, a tartózkodási helyhez legközelebb eső közigazgatási főtisztviselőhöz fordulni, a ki az új okmány kiadását, s az eredetinek megsemmisítését haladéktalanul eszközözlendi.

Az újból kiadott szabadságolási igazolványban annak „másolat” tulajdonsága láthatóvá teendő.

4. §. Tartózkodás-nyilvántartási hatóságok.

1. A rövid időre szabadságoltak nyilvántartása, azon csapat- vagy katonaintézet kötelessége, melyeknek állományában azok találtak, és a szabadsági helységben netán székelő katonai állomás (hely) parancsnokságé.

2. Ha a rövid időre szabadságolt tartózkodási helysége egyszersmind hadkiegészítési kerületi parancsnoksági székhely, akkor az a feletti nyilvántartást is ez utóbbi vezeti.

5. §. Katonai alárendeltség.

1. A rövid időre szabadságoltak, mint a hadsereg és hadtengerészet tényleges szolgálatban állóihoz tartozók, a katonai büntető és fegyelmi törvények alatt állanak, és csak katonai szolgálatra nem vonatkozó polgári viszonyaikra nézve állanak a polgári törvények és hatóságok alatt.

2. Minden a katonai szolgálati viszonyaikból származó kötelezettségeikre nézve, az állomány-illetékes csapat vagy katonai intézetnek, közvetve a tartózkodási helységükben netán székelő katonai állomás (hely) vagy hadkiegészítési kerületi parancsnokság útján vannak közvetve alárendelve.

6. §. Jelentési szabályok.

1. A rövid időre szabadságoltak, kötelesek magokat, a tartózkodási helységbe való megérkeztük után, 24 óra alatt, a katonai állomás (hely) vagy hadkiegészítési kerületi parancsnokságnál, (4. §.) külföldön a cs. és kir. követség vagy konszultusnál, a konszultusi ügynökségnél személyesen jelenteni, ha illetén parancsnokság vagy képviselő a tartózkodási helységben találtak.

2. Hasonló módon kell magát a szabadságból visszatérőnek, a szabadsági helységből való elmenetele előtt jelenteni, és szabadság-igazolványát vagy utlevelét látomásoztatni.

3. Azok ellen, kik ezen jelentéstételt, elégséges mentség nélkül elmulasztják, a fegyelmi szabályok szerint kell eljárni.

7. §. Nyilvántartás.

A rövid időre szabadságoltak előjegyzésének módja, a csapatok és katonaintézetek tetszésére bízatik. (4. §., 1. p.)

A rövid időre szabadságoltakra nézve, a katonai állomás (hely) és a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok, a bejelentések sorrendje szerint, egy a II. minta szerint készítendő jelentési könyvet vezetnek.

8. §. Halálesetekben.

Ha valamelyik rövid időre szabadságolt meghal; akkor a község-elöljáró köteles a halálozási igazolványt és szabadságolási bizonylatot beszerezni, s a járás főtisztviselőjéhez haladéktalanul beterjeszteni, a ki ezen okmányokat, az állomány-illetékes hadcsapathoz vagy katonaintézethez leendő juttatás végett, a terület hadkiegészítési kerületi parancsnokságához küldi meg.

Ha azonban a helységben katonai állomás (hely) vagy hadkiegészítési kerületi parancsnokság székel, akkor a nevezett okmányok hasonló czélból, közvetlenül a nyilvántartási hatóságnak (4. §.) adandók át.

Második fejezet.

A szabadsági vagy tartaléki viszonyba való átlépés.

9. §. Általánosan.

1. A szabadsági viszonyba való átlépés, a szolgálati és élelmezési állományból egyidejűleg kilépés mellett, a tartós szabadságolás által történik;

a tartalékba:

a) a tényleges szolgálatból való közvetlen áttétel, vagy

b) a szabadsági állományból való áttétel által.

2. Tartósan szabadságoltak, a tényleges szolgálatba lépésig szabadságolt egyévi önkéntesek, továbbá azon még sorszolgálati kötelezettség alatt álló személyek, kiknek tényleges szolgálatra leendő megjelenésük, az arra szolgáló hivatalos behívástól függ.

3. A tényleges szolgálatból közvetlenül a tartalékba — részint a véderőről szóló törvény 39. §-ában (1869-iki XL. törvénycikk) meghatározott rendes időben, azaz decemberhó 31-dikén, vagy azon kívül áttételnek:

a) A véderőről szóló törvény 37. §-a szerint, anyagi kedvezmény élvezetében álló altisztek, kik a bevégzett jutalmi szolgálati év után, a tényleges szolgálattételből kilépnek és még tartalékkötelezettek.

b) Egyévi önkéntesek.

c) A tényleges havifizetések, azon naptól, melyen rangjukat önkéntesen leteszik, vagy attól bünfenyítő törvényszéki vagy becsület-bírósi uton megfosztatnak.

4. A szabadsági állományból a tartaléki viszonyba való átlépés, a katonai igazolványi könyvben (11. §.) észlelhető rendes időszakban, a véderőről szóló törvény 25. §-a szerinti tartósan szabadságotaké pedig korábban is, azon nappal, mikor katonai lelkészekké kinevezetnek.

5. A véderőről szóló törvény végrehajtását tárgyzó utasítás 161. §. szerint, az elbocsátási igénybe jutó védkötelezettek, akár tényleges szolgálattételben álljanak, akár szabadságotaké legyenek, hacsak a tartalékba való áthelyezésükre törekszenek (a véderő-törvény végrehajtásáról szóló utasítás 161. 9. §.), a törvényesen meghatározott rendes időponton kívül is, abba áthelyeztetetnek.

10. §. Orvosi megvizsgálás a tényleges szolgálatból való kilépés előtt.

1. A legénységi állomány oly egyénei, a kik szabadságotatnak, vagy a tartalékba tételnek át, a tényleges szolgálatból való kilépésük előtt egészségi állapotukra nézve, az alosztálynál orvosilag megvizsgálándók.

2. Ezen vizsgálat, ha az illető katona-legénységi szállitmánnyal (Transport) megy szabadsági helyére, közvetlenül az illetékből kilépés alkalmával, a kiegészítési kerületi állomáson vagy a legutóbbi szállitmányi laktanyán megújítandó.

3. A vizsgáló orvos köteles ugy az alosztálynál, valamint a hadkiegészítési kerületi parancsnokságnál (szállitmányi laktanyán), a III. minta szerint vezetendő vizsgálati jegyzőkönyvbe, az utolszor vizsgáló pedig a katonai igazolványi könyvbe is az orvosi leletet sajátkezűleg bejegyezni.

4. Rendszeren csakis egészségeseknek bizonyult katonák szabadságolándók.

Kivétel csak azoknál történik, kiknél az egészségük helyreállítás tekintetéből való szabadságolás szüksége orvosilag bizonyítottatik, vagy a megtörtént felülvizsgálat (Superarbitrium) után, az ez esetbeni állomány-elbánásig szabadságotatnak.

11. §. Katonai igazolványi könyv; külföldi utlevél.

1. Minden tartósan szabadságot vagy tartalékos, egy a IV. minta szerint készült katonai igazolványi könyvet kap, a mely okmány katonai viszonyainak kimutatásául szolgál, s mindaddig személyes őrizete alatt

hagyatik, míg tényleges szolgálaton kívül a közös hadsereg (tengerészet) kötelékében áll.

2. Ezen okmány az ezred-, illetőleg tartalék-parancsnokságtól, az önálló zászlóalj- vagy osztály-parancsnokságtól, vagy a katona-intézeti parancsnokságtól, a melynek állományában az illető találtatik, szolgálattandó ki.

3. A katonai igazolványi könyvek nyomtatva vannak, s önkéntes változtatásokat se alak, se tartalom tekintetében nem tartalmazhatnak; a kézírásilag kitöltendő adatok, a kiállító felelőssége alatt, érthetően, világosan és tökéletesen vezetendők be.

4. A tényleges szolgálatból szabadságotnak, vagy közvetlenül a tartalékba átlépőnek, katonai igazolványi könyve az alosztály által, vagy ha katonai szállitmánnyal kell szabadsági helyére távoznia, a hadkiegészítési állomáson vagy utolsó szállitmányi laktanyán lesz az illetékből kiléptekor kiszolgáltatandó.

5. Azon ujonczok részére, kik az általános besorozás idejekor tényleges szolgálattételre a sorozási év október 1-éig be nem hivatnak, a katonai igazolványi könyv, a tartósan szabadságotak és tartalékosok nyilvántartására hivatott kiegészítési keretek által, a nyilvántartás illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnoksághoz, és attól az illető járási főtisztviselőhöz, a 29. §. 7. és 8. pontjában előirt módon, névjegyzék mellett, az V. minta szerint küldendő meg.

Hasonlóul kell azon hadkötelezettek részére leendő katonai igazolvány-könyvek kiadásánál eljárni, kik a véderőről szóló törvény végrehajtására kibocsátott utasítás 163. §-a 4. és 167. §-a 5. értelmében ujjal a hadsereg vagy hadtengerészet állományába veendő fel, s közvetlenül a szabadságos vagy tartaléki viszonyba jutnak.

6. Azon külföldön honilletékes egyéneire nézve a legénységi állománynak, a kik oda közvetlenül a tényleges szolgálattételből szabadságolándók, a katonai igazolványi könyvek a közös hadügyministeriumtól fognak kiadatni, s ez esetben a 3. §. 4. pontjának határozatai érvényesek.

7. A katonai igazolványi könyv elvesztésénél egy másolatnak nyereése, s az eredetinek megsemmisítése végett a 3. §. 4. pontja szerint kell eljárni.

Harmadik fejezet.

A tartósan szabadságotak és tartalékosoknak nyilvántartási hatósága.

12. §. Nyilvántartás általában.

1. A tartósan szabadságotak és tartalékosok nyilvántartása két-féle; és pedig: az állomány és tartózkodás nyilvántartása.

2. Az állomány nyilvántartása, a hadsereg és hadtengerészetre nézve, az e részben fennálló szabályok szerint, azon hadcsapatok és katonai intézetek által vezetetik, melyeknek alapkönyvi állományában a tartósan szabadságoltak és tartalékosok találhatók.

3. A tartózkodás nyilvántartása magában foglalja a szabadságolt és tartalékos állomány minden egyéneit, a rangfokozat és szolgálati osztályzat minden különbsége nélkül, ezen nyilvántartás vezetése a 13. §-ban kijelölt hatóságok és parancsnokságok teendőihez tartozik.

13. §. Tartózkodás-nyilvántartási hatóságok.

A tartósan szabadságoltak és tartalékosok tartózkodási nyilvántartásának vezetésére hivatják:

a) A birodalmi tanácsban képviselt koronaországokban és tartományokban a járási hatóságok, melyek alatt a járási kapitányságok, s a közigazgatási ügyvitellel megbízott, az országhatóságnak közvetlenül alárendelt községek értendők; a magyar korona országaiban a közigazgatási adminisztratív-ügyek ellátásával megbízott járási főtisztviselők, kik alatt valamennyi járásvezetők, mint: főszolgabírók, a hol ilyenek nem lennének alszolgabírók, dülők, alkapitányok, alkirálybírók és felügyelők, vagy oly törvényhatóságoknál, hol járás-alosztály nem létezik, tehát szabad királyi és ezekkel egyrangú városokban, a törvényhatóság főnöke.

b) A hadsereg és hadtengerészeti kiegészítési kerületi parancsnokságok.

A fentemlített hatóságok, tisztviselők és parancsnokságok tartoznak, a tartósan szabadságoltak és tartalékosok felett a nyilvántartást, a csapat, rangfokozat vagy szolgálati osztályzat különbsége nélkül, a 14. §. alapelvi szerint vezetni, s a hadkiegészítési kerületi parancsnokságoknál, a saját ezredükhöz tartozókra és saját kiegészítési kerületükben nyilvántartás-illetékesekre nézve, a kiegészítési keret által minden többi, a saját nyilvántartási kerületben nyilvántartás-illetékesekre nézve pedig a kiegészítési kerületi tiszt által vezetetik.

A nyilvántartásnál közre kell működniök;

közigazgatási részről:

c) az ezen utasításban a külön esetekre kijelölt hivatalok és közegyeken kívül a községelöljáróknak;

katonai részről:

d) a csapatoknak és katonaintézeteknek, hol alosztályok vannak azok által, azután a véderőről szóló működési határozatok szerint arra

hivatott kiegészítési keretek*) által, a saját, illetőleg az összállományban lévő, tartósan szabadságoltak és tartalékosokra nézve, a sorgyalogezredek és tiroli vadászrezred kiegészítési kereteinek azonban csak annyiban, a mennyiben nem a saját kiegészítési járás nyilvántartás-illetékeseit illeti.**)

14. §. Nyilvántartási illetékesség.

1. Tartósan szabadságoltak és tartalékosok, tartózkodásukra való tekintet nélkül, melynek választása, valamint a tényleges szolgálatból való kilépésnél, úgy a szabadsági és tartaléki viszony tartama alatt is, a hadkötelezettség tekintetéből megszorításnak nincs alávetve: azon hatóságoknál vezetendők nyilvántartásban (13. §. a) és b), a melynek területén honosság-illetékesek.

Kétséges esetekben a nyilvántartás vezetése azon sorozó járás főtisztviselőjéhez tartozik, a melynek ujonczjutalékára az illető besoroztatott, esetlegesen a születési hely hatóságához.

Azon község, a mely a nyilvántartási illetékesség meghatározásánál irányadó, nyilvántartási községnek nevezetik.

2. Csak a tartósan letelepedettek, ha e részben magukat a letelepedési hely előljárójának bizonyítványával igazolják, veendő az állandó tartózkodási hely hatóságának nyilvántartásába, mihelyt azt kérelmezik.

Ha a tartózkodási hely nyilvántartásában álló, a külföldön vesző állandó tartózkodást, akkor az 1. pontban megjelölt hatóságok nyilvántartásába viendő át.

3. A külföldön honosság-illetékes és belföldön tartósan szabadságoltak, az állandó tartózkodási hely hatóságának nyilvántartásába veendő be, míg ellenben a 11. §. 6. pontjában megjelölt tartósan szabadságoltak egyedül az állomány-illetékes csapatnál vagy katonaintézetnél lesznek nyilvántartandók.

*) Ezek alatt az utászcsapatok tartalék-századjai és a szekerészeti kiegészítési századok is értendők.

Ezen utasítás szerint a kiegészítési keretek által végzendő nyilvántartással összekötött teendőik a tábori tűzérezredknél, béke idején az ezred-parancsnokságok által, háboru alkalmával a kiegészítési üteg-parancsnokságok által, a vartüzérségnél mindkét esetben a zászlóalj-parancsnokságok által foganatosítandók.

**) E szerint a sorgyalogsági ezredek és tiroli vadászrezred kiegészítési keretei, a saját ezredük főkönyvi állományához tartósan szabadságoltak és tartalékosok feletti nyilvántartást kétféle módon vezetik, és pedig: a saját kiegészítési járásban nyilvántartás-illetékesek felett, a hadkiegészítési kerületi parancsnokságokra nézve általában, a nem saját kiegészítési kerületben nyilvántartás-illetékesek felett a kiegészítési keretek számára külön előírt módon.

4. A nyilvántartási illetékesség meghatározása a katonai igazolvány-könyvet kiállító csapatnak vagy katonai intézetnek kötelessége, ha azonban a szabadsági vagy tartaléki viszony tartama alatt a nyilvántartási illetékesség megváltoztatását igénylő feltételek fordulnának elő, a megváltoztatás érdekében, az illető járási főtisztviselővel egyetértőleg, a nyilvántartás-illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnokság fog határozni.

Ha a két hatóság, a közös elhatározás egyik vagy másik esetében vagy a nyilvántartási ügyben egyetértőleg követendő eljárásra nézve nem egyesülhetne, akkor az ügy a feleltes hatóság (15. §.) elhatározása alá lesz terjesztendő.

Negyedik fejezet.

Katona-szolgálati és személyi viszonyok, valamint a tartósan szabadságoltak és tartalékosok feletti bíráskodás.

15. §. Alárendeltség.

1. A tartósan szabadságoltak és tartalékosok, minden a védtörvényekben megállapított s a nyilvántartásra megkivántató megszorításokra nézve, a nyilvántartás-illetékes hatóságoknak, további folyamban hasonlóan a kiegészítési mint nyilvántartási másod és harmad (ministeri) fel-folyamodási hatóságoknak vannak alárendelve.

2. A tartósan szabadságoltak és tartalékosoknak katonai szolgálati ügyeket tárgyazó folyamodványaik, beadványaik és panaszai, a mennyiben azok az ellenőrzési szemlénél szóba nem hozatnak, az illetékes közigazgatási nyilvántartási hatóság útján, a nyilvántartás-illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnoksághoz küldendők, s azok által saját hatósági körükhöz képest, s a fennálló szolgálati szabályok szerint tárgyalandók.

3. Éppen így kell a határozatok és parancsok megküldésének vagy kiosztásának, a csapatok, katonai intézetek és katonai hatóságok részéről, a nyilvántartási hatóságok útján történnie.

16. §. Jelentési rendszabályok.

1. A tartósan szabadságoltak és tartalékosok tartoznak legkésőbb 14 nap alatt a tényleges szolgálatból való kilépésük után, a szabadsági viszonyban maradó újonczok legkésőbb 14 nap alatt besorozásuk után, magukat a tartózkodási helyük községelöljárójánál jelenteni.

2. A tartózkodási hely bármely változtatását tartozik a tartósan szabadságolt és tartalékos elmenetele előtt a községelöljárójánál, az új tartózkodási helyre történt megérkezését azonban nyolcz nap alatt az utóbbi hely községelöljárójánál jelenteni.

A tartózkodási helyen való lakásváltoztatás is, legkésőbbben nyolcz nap alatt a változtatás után, hasonlóan a község elöljárójánál jelentendő.

3. Ha a tartósan szabadságoltak és tartalékosok belföldön vagy külföldön leendő utazásra kelni kívánnának, akkor az utazás megkezdése, ha annak 14 nappal hosszabb távollét lenne következménye, s az utazásból való visszaérkezés a községelöljárónak jelentendő.

Ha az utazás megkezdésekor nem volt előrelátható, hogy a távollét 14 napnál hosszabban fog tartani, akkor, ha ez utóbbi eset állna be, a jelentés az elutazás után 14 nap múlva teljesítendő.

4. Az utazás megkezdésére vonatkozó minden jelentésnél tartozik az illető tudtul adni távolléte alatt, melyik harmadik személy által lesznek a netalán öt illető parancsok hozzá juttatandók. Ő azonban a közvetítő személy megbízhatóságára nézve felelős marad.

5. Ha a tartósan szabadságolt vagy tartalékos utazása alatt valamely helységben 14 napig vagy tovább tartózkodnék, akkor tartozik megérkezését és eltávozását ugyanazon hely községi elöljárójának jelenteni.

6. A járás főtisztviselője által jól ismert egyéniségek, kik üzletük érdekében, gyakrabban vagy hirtelen kénytelenek utazni, az illető bejelentésektől (3. és 5. pont) a járásfőtisztviselők által feloldoztathatnak, ha a nyilvántartási községben van állandó tartózkodásuk, s arról is gondoskodnak, hogy a részükre szóló minden parancsok nekik pontosan megküldethessenek.

7. Ha a tartósan szabadságolt vagy tartalékos tényleges szolgálatra — ideértve a fegyvergyakorlatot is — hivatik be, akkor köteles távozása előtt magát tartózkodási helye községelöljárójánál jelenteni.

8. A külföldön tartózkodó vagy utazó szabadságosok és tartalékosok kötelesek az előlálló pontokban előirt jelentéseket, a tartózkodási helyükben netalán székelő cs. és kir. képviseleti hatóságnál eszközölni, máskülönbén az illetékes nyilvántartási hatóságot vagy közvetlenül, vagy a honában találtató hozzátartozói által, a tartózkodás minden változásáról értesíteni, hogy részükre a netaláni parancsok megküldethessenek.

A H. M. 1876. 39.449. sz. r. utasítja a hatóságokat, hogy a külföldön tartózkodó tartalékos és szabadságos katonák részére kiadott behívási parancsokat csak abban az esetben intézzen a követségekhez s egyéb képviseleti hatóságokhoz külföldön, ha az érdekelt egyének ezen hatóságok székhelyén tartózkodnak; ellenkező esetben a kézbesítés vagy közvetlenül vagy a katonai nyilvántartási utasítás 16. §. 4. pontjának megfelelőleg a helyettesített személy útján eszközölni.

9. Minden a hazába való visszaérkezést, tartózkodási változtatásokat vagy utazásokat tárgyazó jelentések vagy szóval vagy írásban

teendők, és minden jelentés mellett a katonai igazolványi könyv is felmutatandó.

10. Annak bizonyosságául, hogy a jelentés megtétetett, annak a községelöljárótól, illetőleg a cs. és kir. képviseleti hatóságtól a katonai igazolványi könyvbe kell bejegyeztetni, pl. „állandó tartózkodásul“, „hat-heti időtartamra *N*-be leendő utazásra“, „*N*-be fegyvergyakorlatra“, „tényleges szolgálattételre“.

11. Ha a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és tartományokból való tartósan szabadságoltak vagy tartalékosok részéről az előirt jelentéstétel elmulasztatnék, az ily mulasztás, mint a bejelentési szabályok elleni vétség, a járáshatóságok által, az 1862. október 22-iki törvényvel érvényben hagyott, 1858. évi ápril 2-iki ministeri rendelet alkalmazása mellett, 5—100 frtig terjedő bírsággal, vagy 1—14 napig tartó fogsággal, a magyar koronaországbeliek pedig a járás főtisztviselője által, a fennálló törvények alapján, legszigorubbán büntettetnek meg.

12. Ha valamely tartósan szabadságolt vagy tartalékos iparengedményt vagy iparelismervényt igényel, házalhatási igazolványt, vándorvagy cselédkönyvet s más effélet kérelmez, vagy valamelyik nyilvános szolgálatban való alkalmazásra törekszik, akkor azon hatóság, melynek köréhez az elhatározási vagy engedményezési jog tartozik, köteles a folyamodó vagy kérelmező által bemutatandó katonai igazolványi könyvben uttánnézni, vajjon a folyamodó utolsó tartózkodási változtatását illetőleg, jelentési kötelességének eleget tett-e vagy nem, s ez utóbbi esetben azt felelősségre vonni, s haladéktalanul az elmulasztott jelentés megtételére szorítani.

17. §. Utazások.

1. A tartósan szabadságoltak és tartalékosok utazásainál a polgári személyek részére fennálló szabályok érvényesek, a miért azoknak utazási engedélyeket csakis az illető polgári hatóságok oszthatnak ki.

Az utazási okmányokban, szóljanak akár a belföldre, akár a külföldre, s minden más utra szóló utlevelekben és házalási levélben is a tartósan szabadságoltak és tartalékosnak katonai minősége és tulajdonsága is láthatóvá teendő.

2. A belföldön való utazások tartam és cél tekintetében az illető hadkötelezettségére nézve semmiféle, a külföldön vagy tengeren való utazások ellenben, a következő pontokban foglaltató megszorításoknak vannak alávetve.

3. Tartósan szabadságoltaknak, hogy képesek legyenek a katonai hatóságok szolgálatba való behívásának bármely időben engedelmességeknek

(véderőről szóló törvény 10. §-a), külföldi utlevél vagy tenger-utazási engedély (Matrikula) a tartalékba leendő áthelyezésükig legfeljebb hat havi időtartamra nyújtható, tenger-utazási engedély azonfelül csakis a kisebb és nagyobb parti utazás (cabotaggio piccolo é grande) osztrák és magyar hajói számára adathatik.

4. Ezen korlátozás alól ki vannak véve csak a tényleges szolgálat megkezdéseig tartósan szabadságolt egyévi önkéntesek, azután a véderőről szóló törvény 28. §-ának alkalmazása alatt bevégzett, egy évre megrövidített tényleges szolgálattétel után, tartósan szabadságolt kapitányai és hadnagyai a kereskedelmi tengerészetnek, a kiknek külföldre szóló utlevél a tényleges szolgálatba való belépésükig, illetőleg tengeri utazás-engedélyek hosszabb utra, úgy a tartalékban álló tengerészeti legénységnek is, két évi tartamra adathatnak.

5. Besorozott, de október elseje előtt be nem hívható ujonczoknak, külföldre szóló utlevelek és tengeri utazásengedélyek, melyek csak a kis partutazásra korlátozandók, az illető évben fogatosítandó általános behívás időpontján túl csakis az állomány-illetékes csapat vagy katonai intézet, vagy ha azok a hadtengerészethez tartoznának, a pólai kikötői főparancsnokság beleegyezésével adathatnak.

6. A tartalékban álló rendes tengerészeti legényeknek tengeri utazási engedélyek (Matrikula) hosszabb időre, évfolyamuk legközelebbi időszaki fegyvergyakorlatuk időpontjáig, azért legfőlebb két év tartamára, külföldre csak a legközelebbi ellenőrzési szemléig vagy időszaki fegyvergyakorlatig, azért legfőlebb egyévi tartamra, azontúl csak akkor adathatnak, ha az illetőnek az ellenőrzési szemléitől vagy időszaki fegyvergyakorlattól való felmentése, az illetékes katonai hatóság által (32. §. 11. pont és 33. §. 8. pont) engedélyeztetett.

7. A külföldre szóló utvelekkel vagy tengeri utazási engedélyekkel ellátottak, kötelezettségben maradnak ugyan utazásuk tartama alatt is a tényleges katonai szolgálattételre hozzájuk menesztett behívásnak eleget tenni, mégis békés időben való behívásuk alkalmával, az illető tartósan szabadságoltak annyiban tekintetbe vehetők, a mennyiben azt a katonai érdek megengedi.

8. A külföldön tartózkodó tartósan szabadságoltaknak és tartalékosoknak az utlevelek csak az illető cs. és kir. képviseleti hatóságok útján küldethetnek meg.

9. A külföldre utazó tartósan szabadságolt vagy tartalékos egy másik utlevelébe mint elkisérő társutas be nem vezethető, hanem ennek egy külön saját személyére szóló utlevéllel kell ellátva lennie.

10. Ha a hadsereg vagy hadtengerészetnek, vagy azok egy részének mozgósítása rendeltetett el, akkor utlevelek vagy tengeri utazási engedélyek tartósan szabadságoltaknak vagy tartalékosoknak nem szolgáltathatnak ki, s ha egy ilyen utazási okmánnyal már ellátott védköteles találkoznék, az az osztrák-magyar birodalom határpontjáról visszautasítandó, illetőleg annak a hajóra való kelése vagy felvétele megakadályozandó.

Ha ilyenkor korlátozás szükségessége egy korábbi időpontban állana be, akkor az ez esetben utasítás a ministeriumtól fog kiadatni.

18. §. Szabad és engedményezett iparok, s általában az életpályául kitűzött hivatás gyakorlata.

1. Tartósan szabadságoltak és tartalékosok az általános iparszabályoknak alávetve, s ezért a szabad s engedményezett ipar gyakorlatahoz katonai-hatósági engedélyt nem szükségelnek, sőt pályá- vagy élethivatásuk folytatása tekintetében is, az őket illető védkötelezettségre nézve, csak azon korlátozásoknak vannak alávetve, melyek a véderőről szóló törvényekben gyökerezvén, a nyilvántartásra nézve megkivántatnak.

2. Valamely iparágnak vagy életpályául választott keresetmódnak folytatása éppen úgy nem mentesít a tényleges katonai szolgálattételre való behívástól, mint ahogy az abból eredő bármilyen kötelezettségek, bármi ürtügy alatt a hadkötelezettség teljesítését nem hátráltathatják.

19. §. Nősülés.

1. A tényleges szolgálattétel idején kívül, a tartósan szabadságoltak és tartalékosokra nézve, mihelyt a harmadik korosztályt meghaladták, a nősülést illetőleg, az általános törvények és szabályok érvényesek, mindazonáltal a hadseregben és hadtengerészetben, és a honvédségnél való szolgálati kötelezettség fentartása mellett.

2. Ha a szabadságolt vagy tartalékos a harmadik korosztályt még túl nem haladta, akkor megnősülhetéséhez az illetékes hatósági engedély szükségeltetik.

A nősülés engedélyezését kérő folyamodványok kellően felszerelten azon eljárás főtisztviselőjénél nyújtandók be, a kinek területében az illető nősülendő nyilvántartás tekintetében illetékes.

3. A megtörtént nősülés a legközelebbi ellenőrzési szemlénél, az esketési bizonyítvány vagy hiteles másolatának előmutatása mellett, szóval bejelentendő, s a katonai szemlét megtartó tiszt által a katonai igazolványi könyv megfelelő helyére bevezetendő.

20. §. Birósági illetékesség.

1. A tartósan szabadságoltak, szabadságolási idejük alatt, valamint a tényleges szolgálattételben nem lévő tartalékosok, mindennemű polgári viszonyaikra, valamint bünygyi vagy rendéri ügyeikre nézve, a polgári bíróságoknak és hatóságoknak vannak alárendelve.

2. A polgári hatóságoknak, a tartósan szabadságoltak és tényleges szolgálattételen kívül álló tartalékosok feletti illetékességük akkor kezdődik, mikor azok a kincstári ellátás alól kilépnek.

3. A polgári bíróságok kötelesek minden valamely tartósan szabadságolt vagy tartalékos ellen indított vizsgálatról, különbség nélkül, akár az szabadlábbon való hagyás, akár elzárás mellett hajtott végre, valamint a jogérvényes ítélet tartalmáról, továbbá a fogsági büntetés esetében az elítelt számára kijelölt büntetési helyről, a nyilvántartás illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnokságot, az illető eljárás főtisztviselő útján, az állomány-nyilvántartás értesítése tekintetéből (12. §. 2. pont) a büntetési határozat előirt beiktatása végett tudósítani, s a katonai hatósággal, a vizsgálat bevégeztével, kívánatra az ügyiratokat is áttekin-tésül közleni.

4. Hasonlóképen minden a közigazgatási főtisztviselőtől kimondott büntetései a tartósan szabadságoltaknak vagy tartalékosoknak, az illetékes nyilvántartási hatóságok által az illető állomány-nyilvántartásnak a büntetési jegyzőkönyvbe leendő bevitel végett tudtul adandók.

Ugyan-e czélból a tartósan szabadságoltak és tartalékosok felett katonai felebbvalóik által fegyelmi uton hozott szabadsági büntetések is, a nyilvántartás-illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnokság által az illető állomány-nyilvántartással közlendők.

5. A mennyiben ilyen fenyítő bírósági hivatali eljárások és elitélések, illetőleg közigazgatási vagy katonai fegyelmi uton hozott büntetések által a hadkötelezettnek tényleges szolgálattételre való alkalmazhatása négyheti tartamon túl korlátozhatnék, akkor az annak megfelelő előjegyzés is bevezetendő a nyilvántartási jegyzőkönyvbe.

6. Tartósan szabadságoltak és tartalékosok, kik katonai felebbvalóik által fegyelmi uton fogsági büntetésre ítéltettek, azon helyeken, a melyeken katonai fogdák nem találhatók, a polgári bíróságok által büntetésük kiállása végett a polgári bírósági fogda-helyiségekbe, a büntetési költségek utólagos megtérítése mellett, felveendők.

Csak a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok hivatvák a polgári bíróságokat valamely fegyelmi ítélet végrehajtása végett megkeresni. Ilyetén megkereséseknek csak olyankor adatik hely, ha az egyszersmind

a fegyelmi ítélet végrehajthatásának igazolását, azaz: a hozott végzés törvényességének igazolását is a fennálló fegyelmi büntető szabályok alapján tartalmazza.

A bíróságnak, a mely valamely fegyelmi büntetés végrehajtása végett kerestetett meg, a költségek megtérítése tekintetéből azon hadkiegészítési kerületi parancsnoksághoz kell fordulnia, a mely a megkeresést eszközölte.

A megtérített büntetésvégrehajtási költségek kifizetése, a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok által láttamozott nyugták alapján, az illető polgári bíróságok részére, a tartalék-parancsnokság pénztárából eszközözendő.

7. A tartósan szabadságoltak, valamint a nem tényleges szolgálat-tételben lévő tartalékosok, a behívási parancs kézbesítésének napjával, vagy annak törvényes kihirdetésével, vagy ha a behívás meghatározott napra szól, a behívás napjával, ha azonban a 24. §. 14. pontja, 2. alinea-ja esetében, a bemutatás előbb történék, a bemutatás napjával, a katonai bíróság hatóságába lépnek.

Ötödik fejezet.

A tartósan szabadságoltak és tartalékosok nyilvántartásánál való eljárás.

21. §. A nyilvántartás segédokmányai és foglalma.

1. A tartósan szabadságoltak és tartalékosok nyilvántartása a csapatok és katonaintézetek alosztályainál, a személy-főlapkönyvekben (a 3. oldal, 3. vízirányos rovata) vezettetik, s azon hadkiegészítési kerületi parancsnokság előjegyzésére szorítkozik, a melynél a tartósan szabadságolt vagy tartalékos nyilvántartás-illetékes.

Ha a szabadságolás azon indokokból történik, melyek a tényleges szolgálat-tételre való behívást békében vagy háboruban korlátozzák, mint családi tekintetéből való szabadságolásoknál a béke tartamára, a véd-erőről szóló törvény 25. §-a, vagy más hasonló címek alatt, akkor ez az elől említett rovatban feljegyzendő.

2. A hadkiegészítési keretknél (13. §. d) a tartózkodási nyilvántartás, a hadsereg számára kibocsátott szervezési határozatok alapján, alosztályonként a VI. minta szerint készitendő nyilvántartási jegyzőkönyv útján és mindenik nyilvántartási csoportozat részére, egy a VII. minta szerint készült, sorozási évszerű és minden sorozási évben betűsor szerint rendezett névlajstromban vezetendő, és magában foglalja a sorjalog-ezred és tiroli vadász-ezred kiegészítési kereteinél csupán a saját kiegészítési

tési járáshoz nem nyilvántartás-illetékes, az ezred állományából való tartósan szabadságoltakat és tartalékosokat.

3. A hadkiegészítési kerületi parancsnokságok (13. §. b) a nyilvántartás-illetékes tartósan szabadságoltak és tartalékosok felett (13. §., 2. alinea, 14. §.) a nyilvántartási jegyzőkönyvet a VIII. minta szerint vezetik, sorozási év szerint, s így 11 füzetben, egy 12-ik füzettel „a hosszabban szolgálókra nézve“.

A betűsoros névlajstrom a IX. minta szerint mind a 12 füzetet magában foglalja és csapatonként vezetendő.

Hasonló eljárás követendő a sorjalog-sági ezred és tiroli vadász-ezred részéről, azon tartósan szabadságoltak és tartalékosokra nézve, kik a saját ezredi állományhoz tartoznak és saját kiegészítési járásukban nyilvántartás-illetékesek (13. §., 2. alinea, 14. §.), csakhogy a betűsoros névlajstrom alosztályonként vezetendő.

A nyilvántartásnak nyilvántartási csoportonként való felosztása, mint az a saját állományukhoz tartozó, más kiegészítési járásokban való nyilvántartás-illetékes tartósan szabadságoltakra és tartalékosokra nézve fennáll, nem szükséges.

Hogy valamely név a sorjalog-sági és tiroli vadász-ezred kiegészítési kerete által vezetett nyilvántartási jegyzőkönyvben könnyebben fel-találathassék (VI. és VIII. minta), azoknál egy betűsoros főljajstrom lesz a X. minta szerint vezetendő.

4. A járási főtisztviselők tartoznak a hatósági területükön nyilvántartás-illetékes tartósan szabadságoltak és tartalékosok felett a nyilvántartási jegyzőkönyvet a XI. minta szerint, sorozási évfolyamkénti felosztás nélkül, a növedék sorrendjében, és azonkívül egy betűsoros névlajstromot a XII. minta szerint vezetni.

5. A községelöljárók kötelessége, az illető községben tartózkodó tartósan szabadságoltakat és tartalékosokat, nem tekintve ezeknek nyilvántartási illetőségökre, nyilvántartani; s erre nézve eszközül fog szolgálni:

a) a XIII. minta szerint vezetendő jelentési könyv, továbbá a hol ezt a nyilvántartandók nagyobb száma követelné

b) a betűsoros névlajstrom, a XIV. minta szerint.

A jelentési könyvbe való bevezetésnek a bejelentő jelenlétében, vagy közvetlenül az írásbeli jelentés beérkezése után kell történnie.

A jelentési könyv 13-ik rovatában minden tartózkodási bejelentés alkalmával a tartósan szabadságoltak vagy tartalékosnak lakása meg-jegyzendő, valamint abban azon személy állása, neve és lakása is lát-hatóvá teendő, a ki az illető esetekben a távollévőhöz netalán juttatandó parancsok kézbesítését közvetíti.

A szabad királyi s azokkal hasonrangú városokban egyedül a nem oda nyilvántartás-illetékesek jelentései lesznek a jelentési könyvbe vezetendők, míg az ottan nyilvántartás-illetékesek jelentései azonnal a saját nyilvántartási jegyzőkönyvben (XI. minta) kezelendők.

Azonfelül a községelöljárók, a nyilvántartási községből, az illető járásba nyilvántartás-illetékesek felett, a nyilvántartási lajstromot a XV. minta szerint vezetik, a melyek azoknak a járás főtisztviselőjétől adandók át, és a mennyiben a kiigazítások maguk a községek által nem teljesíthetnének, évenként az ellenőrzési szemle alkalmával, a saját nyilvántartási segédeszközök és a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok által községenként készült felolvasási lajstromok alapján (32. §., 16. pont) kijavítandók, s ha szükséges, újból készítendők.

6. A mennyiben a csapatoknál, hatóságoknál és községeknél vezetendő nyilvántartások foglalma már az előbocsátott határozatokból eléggé ki nem tűnnék, ez a mellékelt minták rovataiból vehető ki.

22. §. A nyilvántartásban való növedék.

1. Ujoncok, a kik az általános besorozás időpontjával a tartósan szabadságoltak viszonyába lépnek, azaz a kik a besoroztatásuk után következő október elsejével sem hivatnak be szolgálatra, a kiegészítési keretknél és illetékes hatóságoknál, a katonai igazolványi könyv alapján, melyből a szükséges adatok meritendők, lesznek a nyilvántartási jegyzőkönyvbe felveendők.

2. A tényleges szolgálatból tartósan szabadságoltaknak a nyilvántartásba növedékként való felvétele az alosztálynál, a kiegészítési keretnél és a hadkiegészítési kerületi parancsnokságnál a XVI. minta szerinti szabadságolási jegyzék, ellenben a tényleges szolgálatból közvetlenül a tartalékba átlépőknek a nyilvántartásba növedékkénti felvétele (9. §., 3. pont) a XVII. minta szerinti tartalék-áttételi jegyzék alapján történik.

3. Ezen okmányoknak két párban való elkészítése az illető esetekben az alosztály, a végleges kiszolgáltatás pedig a szabadságolást eszközölő parancsnokság teendője, mely is a szabadságolási vagy tartalék-áttételi jegyzéknek azon példányát, mely az alosztály havi létszám-változtatási kimutatás számára szükségeltetik, megfelelőleg elosztva, a nyilvántartás-illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnoksághoz küldi át.

4. Ez az okmányban foglalt s a jegyzőkönyvre nézve szükséges adatok felhasználásával, az egyént bejegyző a nyilvántartási jegyzőkönyvvel illető sorozási évfolyam füzetébe, s a szabadságolási, illetőleg tartalék-áttételi jegyzéket esetlegesen a kiegészítési keret útján, hasonló haszná-

latra átküldi a csapathoz vagy katonai intézethez, a mely azt az illető hónap létszám-változási kimutatásához csatolja.

5. A járás főtisztviselőjénél a növedék, az 1-ső pontban említett eseteket kivéve, a beérkező változási kimutatások (23. §.) alapján következnek be.

6. A nyilvántartási jegyzőkönyvbe való bevezetéskor az illető egyidejűleg a névlajstromba, a gyalog-sorezred és tiroli vadászrezred kiegészítési kereteinél azonfelül a főlajstromba is bejegyzendő.

7. Ha valamely szabadságolt vagy tartalékos, kinek szabadságolási vagy tartalék-áttételi jegyzéke a hadkiegészítési kerületi parancsnoksághoz beérkezett, az előirt 14 napi határidő alatt magát a tartózkodási hely községelöljárójánál nem jelentette, a mi a változási kimutatásokból kitűnik, akkor az a hadkiegészítési kerületi parancsnokság megkeresésére, a nyilvántartás-illetékes járásfőtisztviselő által, a ki az egyént a hadkiegészítési kerületi parancsnokságtól nyert adatok alapján azonnal saját nyilvántartásába veszi, s a növedéknek ezen nemét a 14-ik rovatban különösen megjegyzi, lesz kipuhatólandó, s a 16. §. 11. pontja szerint büntetendő.

8. Ha ellenben valamely tartósan szabadságolt vagy tartalékos magát a tartózkodási hely községelöljárójánál jelentené ugyan, de az őt érdeklő szabadságolási vagy tartalék-áttételi jegyzéke a hadkiegészítési kerületi parancsnoksághoz nem érkezett, akkor az a hadkiegészítési kerületi parancsnokságnál is a változási kimutatás alapján növedékbe veendő, a mikor azonban az érintett jegyzék kinyerése végett azonnal az illető csapathoz vagy katonai intézethez kell fordulnia.

23. §. Változási kimutatások.

1. A tartósan szabadságoltak és tartalékosok részéről a 16. §. szerint teendő jelentésekről a községelöljárók, illetőleg a külföldi cs. és k. helyettesítő hatóságok, a XVIII. minta szerint készítendő havi változási kimutatásokat vezetnek.

2. A változási kimutatások minden hónap 1-ső napjával újból szerkesztendők és azokban a tartózkodási helyen való lakás-változtatás kivételével, az illető nyilvántartási illetékességének különbsége nélkül, minden az előbbi paragrafusban előirt jelentések azon alakban vezetendők be, a mint azok részint a katonai igazolványi könyvbe való jelentési bejegyzésekre nézve előírják (16. §., 10. pont), részint a XVIII. mintából kivehetők.

3. Mind a két bevezetésnek, mint a jelentési könyvbe való bevezetésnél, a jelentő jelenlétében kell történnie, ha azonban a jelentés

írásban történik, akkor a bevezetés közvetlenül annak beérkezte után, s a katonai igazolványi könyv azonnali visszaszolgáltatása mellett eszközendő.

4. Ezen kimutatások minden hónap utolsó napjával bezárandók, s a területi járás főtitisztviselőjének, a külföldön létező cs. és k. helyettesítő hatóságoktól azonban, a közös külügyi ministerium útján, a közös hadügyministeriumhoz juttatandók.

Az írásbeli jelentések a változási kimutatáshoz csatolandók s az a községektől akkor is beküldendő, ha jelentések nem történtek.

5. A járás-főtitisztviselők a nyilvántartás-illetékesek jelentéseit a nyilvántartási jegyzőkönyvbe vezetik, és valamennyi a saját járásközségeitől beérkezett változási kimutatásokat összegyűjtve, legkésőbbben a bezárásra következő hónap 5-ikéig a hivatali terület hadkiegészítési kerületi parancsnokságához küldik át.

6. A hadkiegészítési kerületi parancsnokságok részéről követendő eljárás a következő:

a) minden a beérkezett változási kimutatásokban előforduló jelentéseik a saját területi nyilvántartás-illetékeseknek azonnal a nyilvántartási jegyzőkönyvbe jegyzendő be;

b) a nyilvántartás-illetékesek azon jelentéseiről, melyek a nyilvántartás-illetékességi járáson kívül történtek, a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok készítenek járásonkinti sommás kimutatásokat, s azokat bejegyzés végett az illető járás-főtitisztviselőknél küldik át;

c) a nem saját területükön nyilvántartás-illetékesekre nézve előforduló mindennemű jelentésekről, a kiegészítési járásonkinti összeállítandó sommás kimutatások az illető hadkiegészítési kerületi parancsnokságokhoz, s azoktól járásonkinti kivonatokkal, a nyilvántartás-illetékes járás-főtitisztviselőjéhez megfelelő kezelés végett átküldendő; a változási kimutatások azonban kellőleg csomagolva megőrzendőek.

7. Hasonlólag kell eljárni azon változási kimutatásokkal, melyek a külföldön létező cs. és kir. helyettesítő hatóságok részéről a hadkiegészítési kerületi parancsnoksághoz, az oda nyilvántartás-illetékesek nézve érkeznek.

8. Ha a változási kimutatásokból kitűnnék, hogy valamely tartósan szabadságolt vagy tartalékos a 16. §-ban előírt jelentéseket elmulasztotta, vagy nem a meghatározott idő alatt teljesítette, akkor az ellen a nyilvántartás-illetékes járás-főtitisztviselő részéről a 16. §. 11. pontja szerint kell eljárni.

A változási kimutatásokból kivehető jelentési mulasztások vagy elkésések eseteiben ellenbizonyítéki eszközül mindenekelőtt a katonai igazolványi könyv szolgál.

9. A községelöljárók a változási kimutatások hibátlan készítésére, valamint a jelentési könyv vezetésére nézve is olyképen felelősek, hogy eredménytelenül megfeddett rendeletlenségek esetében a változási kimutatások készítése s a jelentési könyv vezetése a járás-főtitisztviselő kirendeltjei által foganatosítható, a mikor is az abból netalán eredő költségek a községelöljárók által viselendők.

24. §. A nyilvántartási illetékesség változásai.

1. A nyilvántartási községek egy s ugyanazon közigazgatási járáson belül való változása a tartósan szabadságolt vagy tartalékostól benyújtandó a 14. §. 2-ik pontjában előírt bizonylat alapján, a nyilvántartási jegyzőkönyv (VIII. és XI. minta) 6. és 5. rovatainak megfelelő kiigazítását vonja maga után.

2. Ha a nyilvántartás-illetékességi járáson kívül állandóan letelepedett tartósan szabadságolt vagy tartalékos, netaláni tekintettel a 16. §. 6. pontja határozatára, vagy más okokból azt kívánná, hogy nyilvántartás-illetékessége tartózkodási helyére tétessék át, akkor a 14. §. 2. pontjában előírt kimutatással ellátott folyamodványát tartózkodási területének járás-főtitisztviselőjénél kell beadnia.

A tartózkodási hatóság ezen folyamodványt, arra vonatkozó véleményével együtt, a nyilvántartás-illetékes járás-főtitisztviselőjéhez a hadkiegészítési kerületi parancsnokság meghallgatásával leendő elhatározás végett küldi meg. (14. §., 4. pont.)

3. Valamely tartósan szabadságoltnak vagy tartalékosnak ugyanazon hadkiegészítési kerületben egy másik közigazgatási járás nyilvántartási illetékességébe való átlépésénél, az új illetékességi hatóságnak a nyilvántartási jegyzőkönyvből egy kivonat (XI. minta) az abban és a névlajstromban való egyidejű kitörlés mellett (XII. minta) küldendő; a hadkiegészítési kerületi parancsnokság azonban nyilvántartási jegyzőkönyvének 6. és 7. rovatait megfelelőleg kiigazítja.

4. Ha az új nyilvántartás-illetékességi járás más hadkiegészítési kerületben fekszik, akkor a járás-főtitisztviselő a 3-ik pontban előírt eljárást követi, a hadkiegészítési kerületi parancsnokság azonban nyilvántartási jegyzőkönyvéből (VIII. minta) szintén egy kivonatot küld át az illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnoksághoz, azonfelül — az illetőnek a nyilvántartási jegyzőkönyvből, valamint a névlajstromból egyidejűleges kitörlése mellett — az új hadkiegészítési kerületet azon csapat hadkiegészítési keretének vagy azon katonai intézetnek juttatja tudomására, a hová a tartósan szabadságolt vagy tartalékos állomány illeté-

kes. Az illető alosztályal az új hadkiegészítési kerület, a személyalapon való megfelelő kiigazítás végett, azonnal közöltetik.

5. Ha a nyilvántartási illetékesség átvitele valamely eddig saját hadkiegészítési kerületében nyilvántartás-illetékes tartósan szabadságoltját vagy tartalékosát a sorgyalog-ezredeknek vagy tiroli vadász-ezredeknek illetné, ebből egy másik hadkiegészítési kerületbe, akkor az ezenfelül még a főnévlajstromban, a hadkiegészítési kerület nyilvántartásából az illető nyilvántartási csoportozat nyilvántartásába viendő át, és amannak nyilvántartási jegyzőkönyvében és névlajstromában (VI. és VII. minta) bejegyzendő.

6. Ha ellenben valamely sorgyalog- vagy a tiroli vadászrezed tartósan szabadságoltja vagy tartalékosja egy hadkiegészítési kerület nyilvántartási illetékességéből a saját magába vitetik át, akkor — a 4. pont szerint eszközözlendő eljárás kivül — az illető a nyilvántartási jegyzőkönyvben és névlajstromban (VI. és VII. minta) kitörölnendő, s a főnévlajstromban, a csoportozat nyilvántartásából, a hadkiegészítési kerületi parancsnokság nyilvántartásába átutalandó.

7. Ha a tartózkodási helyén nyilvántartás-illetékes a külföldön vesz állandó tartózkodást (14. §., 2. pont), vagy ezen nyilvántartási illetékesség feltételei általában többé ki nem mutathatók, akkor a nyilvántartási illetékesség átvitele, a honossági vagy állítási község vagy születési hely után, a járás főtitviselőjétől fogatosítandó, a mikor is az előbbi pontokban előírt eljárás alkalmazandó.

8. Minden változása a nyilvántartási illetékességnek vagy csupán a nyilvántartási községnek is, a katonai igazolványi könyv ezen rovatában „pótadatok, tartózkodási változásokat és arra vonatkozó jelentéseket illetőleg“ bevezetendők, s az adatok kellő kiigazítása is az igazolványi könyv 1-ső oldalán fogatosítandó.

Ezen bevezetés és kiigazítás az illető tartózkodási helyének járás-főtitviselője által, az igazolványi könyv azonnali visszaadása mellett fogatosítandó, s annak elkészítése a pontos nyilvántartás-vezetéshez kellő ezen adatok fontossága miatt a községi előljárókra nem bízathatik.

25. §. Az áttételeknél való eljárás.

1. Ha valamely tartósan szabadságolt vagy tartalékos ugyanazon csapattest egyik alosztályából a másikba tétetik át, akkor köteles a hadkiegészítési keret, az ide vonatkozó állomány-parancs alapján, az illetőt az egyik alosztály nyilvántartásából (VI. minta) a másik alosztály vagy csoportozat nyilvántartásába átvinni, s a névlajstromot (VII. minta), illetőleg főljajstromot és a nyilvántartási jegyzőkönyv 2-ik rovatát (VIII. minta) kiigazítani.

2. Az egyik csapattól a másik csapathoz való áttételeknél a hadkiegészítési kerettől, az illetőnek a nyilvántartási jegyzőkönyvből és lajstromból való egyidejű kitörlése mellett, a nyilvántartási jegyzőkönyv kivonata az új csapat hadkiegészítési keretéhez vezetendő, és ezen, valamint egyik katonai intézettől a másikhoz való áttételnél, a megváltozott állományi illetékesség a főkönyv lapszámának tudtul adása mellett, a nyilvántartási jegyzőkönyv és lajstrom kiigazítása végett, a nyilvántartás-illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnoksággal, az által pedig az illető járási főtitviselővel közlendő.

3. Minden áttétel az illető esetekben az új alapkönyv lapszámának mellékelésével, a katonai igazolványi könyv ezen rovatába „pótadatok a személyi jegyzékekhez stb.“ hitelesítve bevezetendő, s a katonai igazolványi könyv küllapján megfelelőleg kijavítandó.

Ha egy másik csapathoz vagy katonai-intézethez való áttételről van szó, akkor ezen bevezetés és kijavítás a tartózkodási hely hadkiegészítési kerületi parancsnoksága által azonnal fogatosítandó; e célból az azonnal ismét visszaszolgáltatandó katonai igazolványi könyv újból bekívánandó lészen.

Ha azonban csakis egy s ugyanazon csapattesten belül való áttétel forog fenn, akkor ezen bevezetés és kijavítás csak a legközelebbi ellenőrzési szemle vagy időszaki fegyvergyakorlat alkalmával az ellenőrzési végrehajtó tiszttől, illetőleg az illető parancsnok által fogatosítandó, a mely alkalomig az áttétel megfelelőleg előjegyzésben tartatik.

26. §. Eljárás a legénységi állományból a tartalék havifizetéses állományba való átlépésnél.

1. Valamely tartósan szabadságoltnak vagy tartalékosnak a tartalék havifizetéses állományba való átlépésénél, a kinevezési okmány az illetőnek a nyilvántartási hatóságok útján, a katonai igazolványi könyv visszavétele és a csapathoz vagy katonai intézethez való visszaküldése mellett eszközözlendő. (27. §., 6. pont.)

2. A hadkiegészítési kerületi parancsnokság erre kijavítja a nyilvántartási segédkönyveket, s a katonai igazolványi könyv visszaérkezését, valamint minden más esetekben annak megkívántató visszaadását feljegyzi a nyilvántartási jegyzőkönyv megfelelő rovatában.

A hadkiegészítési keret a nyilvántartási segédkönyveket az ide vonatkozó állományi parancs alapján igazítja ki.

A járás-főtitviselőnél azonban a tartalék havifizetésesek osztályzatába átlépő tartósan szabadságolt vagy tartalékos a nyilvántartási segédkönyvekben egészen kitörölnendő.

3. Ha a tartalék-fizetéses állományba való átlépéssel a nyilvántartási illetékességnek áttétele, esetlegesen változása volna összekötve, akkor egyszersmind a 24. és 25. §§-ban ezen esetre előírt eljárás is követendő.

27. §. A nyilvántartásból való kiesés (törlés) általában.

1. A tartósan szabadságoltak vagy tartalékosnak a nyilvántartásból való kiesése vagyis törlése bekövetkezik:

a) az áttételek kivételével, az állományi nyilvántartásból való kiesés minden eseteiben, a melyre nézve a nyilvántartási eljárást a 25. §. szabályozza; ezenkívül

b) a tényleges szolgálattételre való megjelenés által. (29. §.)

2. Az 1. a) alatt érintett esetekben illetőnek a nyilvántartási jegyzőkönyvben és lajstromban való kitörlése a hadkiegészítési keretnél, az arra vonatkozó állományi parancs alapján eszközendő.

3. Ha az állomány-nyilvántartásból való kieséssel egy elbocsátási okmány kiszolgáltatása nincs összekötve, akkor — a 4-ik pont eseteit kivéve, a nyilvántartási jegyzőkönyvből és lajstromból való kitörlés az illetékes nyilvántartási hatóságoknál az arra vonatkozó — a hadkiegészítési keret által, illetőleg az illető katonai intézet által a hadkiegészítési kerületi parancsnoksággal, s az által a járás-főtisztviselővel közlendő állomány-parancs alapján eszközendő.

4. Ha valamely tartósan szabadságolt vagy tartalékos meghal, kötelessége a községelöljárónak a halálzási bizonyítványt s annak katonai igazolványi könyvét átvenni s a járás főtisztviselőjének megküldeni.

Ha a kimult nem azon járáshatóságnál volt nyilvántartás-illetékes, akkor a járási főtisztviselő ezen okmányokat a közigazgatási nyilvántartási hatóságnak küldi meg.

A közigazgatási nyilvántartási hatóság kitörli az illetőt a jegyzőkönyvben és lajstromban, és az okmányokat az illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnoksághoz teszi át.

A hadkiegészítési kerületi parancsnokság hasonló kiigazítást eszközöl nyilvántartási segédkönyveiben és az okmányokat az állomány-illetékes csapathoz vagy katonai intézethez juttatja.

5. Ha az állomány-nyilvántartásból való kieséssel egy elbocsátási okmány kiszolgáltatása van összekötve, a mely a véderő kivételére kibocsátott Utasítás 165. §. 2. p. szerint az illetékes nyilvántartási hatóságok útján történik, akkor az illető ezen hatóságok jegyzőkönyveiben és lajstromaiban a beérkezett elbocsátási okmány alapján kitörlendő,

tartózkodási hely községelöljárójától bevonandó katonai igazolványi könyv ellenben a 4-ik pont szerint visszaküldendő.

6. Valamennyi az 1. a) pont szerint, ide értve a 28. §. szerint is a nyilvántartásból kiesett egyénekre vonatkozó katonai igazolványi könyvek, használhatlanokká teendők.

28. §. Törlés a honvédséghez való áttétel által.

1. A véderő keresztülvitelére kibocsátott Utasítás 153. §-a értelmében, minden évben decz. 31-ével, a legénységi állományból a honvédségbe átteendő személyekre nézve az áttételi okmányok a csapatok és katonai intézetek által, a személy-főkönyv vezetésére hivatott kezelési bizottmány útján, összegyűjtve névszerinti jegyzék mellett a XIX. minta szerint legkésőbb novemberig 20. azon hadkiegészítési kerületi parancsnokságoknak küldendőek meg, a melynek területén az illetők honosság-illetékesek.

2. A hadkiegészítési kerületi parancsnokságoknak a beérkezett áttételi okmányokat — honvédszászlóalji járásonkint — szinte névjegyzékek mellett, a fentebbi minta szerint az illetékes honvédségi zászlóalj-parancsnokságoknak kell ugyanazon évben legkésőbb decz. 10-ikéig átadniok, hogy az állománybavétel ottan, valamint a hadseregből való kiküldetés hasonlóan biztosan december 31-ig keresztülvitethessék.

3. Hogy melyik honvédségi zászlóaljhoz osztattak be az áttétettek, azt a honosság-illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnokságok az illető csapatoknak és katonai intézeteknek, a kitörlöttek osztályába elhelyezendő alapkönyvi lapok kiegészítése végett, december végeig fogják tudtul adni.

4. A honvédséghez áthelyezetteknek a nyilvántartásból való törlések a 27. §. 2. és 3-ik pontja szerint történik.

5. Az áthelyezettektől a honvédnnyilvántartási tisztek által, a honvédségi igazolványi könyvek kiszolgáltatása alkalmával, visszaveendő katonai igazolványi könyvek, a honvédszászlóalj-parancsnokságok által lesznek a nyilvántartás-illetékes járási főtisztviselő útján, a 27. §. 4. pontja értelmében, az illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnokságtól, a csapathoz vagy katonai-intézethez használhatatlanná tétel végett visszaküldendőek. (27. §., 6. pont.)

29. §. Törlés a tényleges szolgálattételre való bejelentés által.

1. A tényleges szolgálattételre való bejelentés vagy önkéntesen vagy behívásra történik.

2. Tartósan szabadságoltak vagy tartalékosok, a kik a tényleges szolgálattétel folytatása végett a tényleges állományba felvétetni óhajtának, kötelesek az e részbeni folyamodványukat, a 15. §. 2-ik pontjában előírt uton, az állományuk illetékes csapatánál vagy katona-intézeténél beadni, a mely a felett a véderő keresztülvitelére kibocsátott utasítás 154. §-a, és a közös hadsereg illetékeire nézve kibocsátott szabályrendelet 125. *) §-ának elvei szerint határoz, s a határozatról a folyamodót a 15. §. 3. pontja szerint értesíti.

3. Ha a tényleges állományba való felvétel megengedtetik, akkor a bemutatásnál, a közös hadsereg illetékeire nézve kibocsátott szabályrendelet 51. §-a, 3-ik bekezdése **) szerint, ezen Utasítás 16. és 25. pontjaiban előírt eljárás követendő, az illető azonban, ha más körülmények nem állanak be, melyek annak időelőtti újbóli szabadságolását megengedhetővé teszik, kötelezve van a legközelebbi szabadságolási változás időpontjáig ténylegesen szolgálni.

4. A szolgálatba lépés halasztásával szabadságolt egyévi önkéntesek kötelesek magukat a véderő keresztülvitelére kibocsátott Utasítás 139. §-a szerint azon időpont alkalmával, mikor a tényleges szolgálatba való belépésnek meg kell történnie, azon csapat vagy katona-intézet parancsnokságánál jelenteni, a melynél tényleges szolgálatot kell teljesíteniök.

Ha a helyőrségi hely nem egyszersmind székhelye is a hadkiegészítési kerületi parancsnokságnak, akkor az egyévi önkénteseknek bemutatása az illető csapat vagy katona-intézet által foganatosítandó ugyan, de mégis az önkéntesnek a tartósan szabadságoltnak nyilvántartásából való kitörlése végett, a 25. pontban előírt eljárás követendő.

*) A közös hadsereg illetékeire nézve kibocsátott szabályrendelet 125. §-ának 3-ik bekezdése így hangzik: Hasonlóan nincs joguk a szabadságosoknak és tartalékosoknak a tényleges állományba való önkéntes bejelentésre, ellenben az illető csapat vagy katona-intézet parancsnokságának jogában áll, az ilyen önkéntesen bejelentett szabadságosoknak vagy tartalékosoknak, a tényleges szolgálattételhez való bevonását azon esetben engedélyezni, ha azok tökéletesen hadszolgálat-képesek, bejelentésük idejékor azon csapatnál vagy katonai intézetnél, melynek állományához tartoznak, az előírt állományon hiány van, és annak bejelentéséből a szolgálatra nézve kiváló előny származik.

**) A közös hadsereg illetékeire nézve kibocsátott szabályrendelet 51. §-ának 3-ik bekezdése így hangzik: Az önkéntesen, azaz folyamodásukra illetékes parancsnokságaik engedelmével (125. §.) bejelentett szabadságosok vagy tartalékosok egyedül saját csapatuk vagy intézetükönél jelenlétezhetnek, és bemutatásuk napjával lépnek fizetésbe. Ezen alapszabályoktól az eltérés az illető parancsnokságok által csakis kiválóan figyelemreméltó esetekben engedtetik meg.

5. Az állomány-viszonyokhoz képest, vagy külön magasabb rendeletek alapján való behívásuk a tartósan szabadságoltaknak és tartalékosoknak tényleges szolgálattételre, a védtörvény 10. §-a értelmében a csapat vagy katona-intézet, szorgosabb esetekben a hadkiegészítési keret felhívására, minden körülmények között, a hadkiegészítési kerületi parancsnokság által az illető járási főtisztviselő útján történik.

A szabadságosok és tartalékosok tömeges behívása, a csapatok és katona-intézetek részéről előleges behívás és behívási jegyek (6. pont) kiszolgáltatása nélkül, a közös hadügyministerium rendeletére, közvetlenül a nyilvántartási hatóságok által történik.

6. Az 5. pont első bekezdés szerint behívottakra nézve a csapatok és katona-intézetek, illetőleg kiegészítési keretek a behívási jegyzékeket kiegészítési kerületenkint a XX. minta szerint készítik, s azokat az illető hadkiegészítési kerületi parancsnokságnak küldik át, a mely azokból, minden legényre nézve külön, a behívási jegyeket a XXI. minta szerint elkészíti, s azokat a behívásnak a nyilvántartási jegyzőkönyvben való előjegyzésével, a nyilvántartás-illetékes járás főtisztviselőjének átvételi elismervény mellett, a melyben a behívási jegyek száma láthatóvá teendő, haladéktalanul átküldi.

7. Ez összehasonlítja a behívási jegyen találtató adatokat saját nyilvántartási jegyzőkönyve adataival, abban a behívást előjegyzi s a jegyeket azoknak aláírása és a községektől netalán azalatt beérkezett változási kimutatások tekintetbe vétele mellett való helyesbitése után, haladéktalanul átküldi a tartózkodási hely községi előjárójához, ha az illető a járáson kívül tartózkodik, a tartózkodási terület járás-főtisztviselője útján, illetőleg a cs. és k. képviseleti hatóságokhoz a külföldön az illetőnek leendő azonnali kézbesítés végett.

A hol a 16. §. 5. és 6., illetőleg 8. pontja eseteiben szükséges, ott a behívási jegyek a községi előjáró által az illető parancsok átszolgáltatására kijelölt személyeknek adandók át.

8. Ha a behívás egy a pénzügyőrségnél, közbiztonsági őrségnél vagy fegyintézetnél szolgáló tartósan szabadságoltat vagy tartalékost illet, akkor kötelessége a nyilvántartás-illetékes járás főtisztviselőjének a behívási jegyet az illető közvetlenül feljebbvaló hatóságának átküldetni, a mi által mégis a behívási jegy kiszolgáltatásában semmi körülmények közt sem szabad halasztásnak beállani.

9. Szorgos esetekben, vagy a hol különös körülmények követelik, felhatalmazvák a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok, a behívási jegyeket közvetlenül az illető községi előjáróknak a behívottaknak vagy azokhoz tartozóknak leendő átadás végett megküldeni (16. §., 4.,

6. és 8. pont), de erről a járás főtisztviselőjét megfelelő közreműködés tekintetéből tudósítaniok kell.

10. A csapatoktól és katonai intézetektől a külföldre közvetlenül tartósan szabadságoltak (11. §., 6. pont), behívásuk tekintetéből, a 6-ik pontban előirt jegyzék mellett, egyenesen a közös hadügyministeriumnak nevezendők meg, a mely azoknak behívását a cs. és k. külügyministerium útján eszközli.

11. Minden, a tartósan szabadságoltaknak és tartalékosoknak a tényleges szolgálattételhez való behívásánál közreműködő hatóságoknak és községeknek az ez ügybeni teendőiknek mulasztatlan teljesítése, azonkívül a járási főtisztviselőnek külön köteletségévé tétetik, nemcsak tevékenyen oda hatni, hogy a községelöljárók a rájuk bízott teendőket szorgalmasan teljesítsék, hanem arra is felügyelni, hogy a behívási parancsoknak pontosan elégtétessék, esetlegesen hogy a mulasztók azoknak teljesítésére szoríttassanak.

Azon tartósan szabadságoltak és tartalékosok, a kik a behívási jegy kézbesítését az által lehetetlenítik, hogy magukat tartózkodási helyük változtatásánál szabályszerűleg nem jelentik, vagy nem gondoskodnak, hogy az nekik egy harmadik személy által átadathassék, kipuhatolandók, egyuttal a behívási jegyek azonnal hivatalosan nyilvános helyen felszegezendők, s azoknak kihirdetési napja a katonai nyilvántartási hatósággal, az illető csapatnak vagy katona-intézetnek értesítése tekintetéből, tudatandó.

12. Ha a birodalom közel háborúval fenyegettetik s a tartalék behívása megtörténik, akkor a védtörvény 54. §-a szerint a tartaléknak a külföldön távollévő egyénei, valamint a szabadságoltak is kötelesek, mihelyt arról a nyilvánosság útján tudomást szereztek, haladéktalanul hazájukba visszatérni s magokat rendelkezés alá bocsátani, a nélkül, hogy a külön behívást bevárják.

A külföldön lévő cs. és k. helyettesítő hatóságoknak ezen rendelet megtartását figyelemmel kell kísérniök, és a halasztókat, a mulasztás következményeire való utalással; a hazába leendő haladéktalan visszautazásra kell utasítaniok, sőt a hol erre nézve nemzetközi szerződés áll fenn, le is kell tartóztatniok. A megtörtént értesítések a változási kimutatásban felveendőek.

Ha valamely fenyegető háború alkalmából a szabadságosok és tartalékosok tömeges behívása eszközöltetik, akkor minden községben a szükségessé lett czélszerű hely-szokásos kihirdetés módja alkalmazandó.

Ilyetén tömeges behívás távirati uton is, vagy a hol távirat vagy gyorspostai összeköttetés nem létezik, lovas küldönczök által is siettetendő.

Az államra nézve az által háramló és okmányilag kinutatandó költségeket a közös hadi költségvetés viseli.

13. A behívási jegy által az illető vagy egy bizonyos napon való megjelenésre vagy azonnali bejelentésre köteleztetik.

Az utóbbi esetben, illetőnek házi ügyei rendezésére s a község-elöljárónál való jelentésre, huszonnégy órai halasztási idő engedtetik.

14. Minden behívott köteles magát az e végre meghatározott napon, vagy azonnal a tartózkodási helyéhez legközelebbi hadkiegészítési kerületi parancsnokságnál *) tényleges szolgálattételre jelenteni.

Ha ezen hadkiegészítési kerületi parancsnokság hivatali székhelye nem egyszersmind rendeltetési helye az illetőnek, akkor köteles a bizonyos napra behívott magát tényleges szolgálattételre akként jelenteni, hogy rendeltetési helyére kellő időben küldethessék.

15. A behívott bejelentésének minden körülmények közt meg kell történnie, kivéven, ha egy orvosi, a község elöljárója által is igazolt bizonyítvánnyal, a betegségi állapot világos megnevezése mellett, az illetőnek elszállíthatlansága nem mutattatnék ki.

16. A megjelent tartósan szabadságoltak és tartalékosok jelentkezésének elfogadására, az állomány-illetékesség különbsége nélkül, a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok vannak hivatva; és pedig a saját sorgyalog-ezredbeli vagy tiroli vadászrezredbeli legénység a kiegészítési keretnél tartozik jelentkezni, minden más csapatok vagy katona-intézetek legénységének jelentkezését a hadkiegészítési kerületi tiszt fogadja.

Ezek az a feletti jelentkezési jegyzőkönyvet a XXII. minta szerint vezetik.

17. Minden bejelent tartósan szabadságolt és tartalékos a hadkiegészítési kerületi parancsnokság által katonarvosilag megvizsgálandó.

A nagyobb számmal bejelentők megvizsgálásánál köteles egy törzstiszt vagy kapitány, máskülönben a hadkiegészítési keretnek egy alárendelt tisztje, illetőleg a hadkiegészítési kerület tisztje közreműködni és a jegyzőkönyvet aláírni.

18. Csak a hadszolgálat-képeseknek, illetőleg az állomány-illetékes katona-intézetnél való szolgálattételre alkalmasoknak találtattak, küldethetnek el rendeltetésük helyére.

Azok bemutatandók, és egy a jelentkezési jegyzőkönyvből kivonat kíséretében rendeltetésük és állományi illetékességük szerint, vagy a

*) A behívottak csapatjánál (katona-intézeténél) való közvetlen bejelentése megtörténhetik, ha az tartózkodási helyéhez közelebb fekszik, és az a szaporodási készletek birtokában van.

hadkiegészítési állomáson elhelyezett saját ezredi alosztályhoz közvetlenül, vagy ha egy a hadkiegészítési állomáson kívül elhelyezett saját ezredi hadi zászlóaljhoz küldendők, a szállítmány átvételi parancsnoksághoz, máskülönben az illető csapat (hadkiegészítési keret) vagy katonai intézethez, háboru alkalmával kivétel nélkül az állomány-illetékes csapat hadkiegészítési keretéhez, esetlegesen a szállítmányi laktanyának, azokhoz való elküldés végett, adandók át.

19. Behívott szabadságoltak és tartalékosok, a kik betegen érkeznek be, szinte bemutatandók, és gyógykezelés végett a legközelebbi katonai kórháznak átadandók.

Ha azonban kórházi kezelésre többé nem alkalmasak, vagy ha a behívott szabadságosok és tartalékosok a katonarvosi vizsgálatnál hadi szolgálatra, illetőleg az állomány-illetékes katona-intézetnél való szolgálatra alkalmasoknak nem találtattak, akkor azok felett, a véderő keresztülvitelére kibocsátott 160. szakaszának első pontja értelmében, a felülvizsgálati (superarbitrium) eljárás veendő fogantatba.

Béke idején az ilyen hadkötelezettek nem mutatandók be, hanem újbóli szabadságolásuk indokának a katonai igazolványi könyvben (rovat: „pótadatok a személy-jegyzékekhez stb.”) megfelelő kijegyzése mellett, a szabadsági vagy tartaléki viszonyban hagyandók.

20. Tartósan szabadságoltak és tartalékosok, a mennyiben a tényleges szolgálattételre (a fegyvergyakorlatok odaértésével) a behívást már megkapták, s annak következtében tartózkodási helyüket már el is hagyták, kötelesek megbetegedésök esetében a csapathoz vagy katonaintézethez teendő utjokban, a katonai, illetőleg polgári kórházba való felvételt ápolásuk és gyógyításuk tekintetéből, a kincstár terhére még akkor is igényelhetni, ha még be nem mutattattak.

Ellenben a katonai kincstár azokért a polgári gyógyítás költségeit akkor nem viseli, ha a behívási parancs őket már betegen találja, vagy ha — megbetegedésök esetében a megjelenésre való parancs közlése után — otthon, illetőleg tartózkodási helyükön vannak.

21. A szükségnek megfelelő határozott számú szabadságosok vagy tartalékosok behívásánál, minden az illetén, vagy más hasonló okok vagy figyelemreméltó következmények miatt (17. §., 7. pont) elküldés végett rendeltetésük helyére meg nem érkezett tartósan szabadságoltak és tartalékosok, mások által pótolandók, a miért is szükséges már előre több szabadságost és tartalékost hívni be, mint a mennyi e célból szükségeltetik.

Ezen többlet azonban 10%-nál magasabbra nem rughat.

22. A tartalék általános behívásánál tartoznak a főhadi és katonai parancsnokságok arról gondoskodni, hogy a felülvizsgálati bizottságok, a

szükségleteh képest hetenkint többször, a körülményekhez képest naponkint is működjenek, hogy a hadsereg (hadtengerészet) kiegészítése, valamint az illetők állományi kezelése halasztást ne szenvedjen.

Ilyen esetekben a felülvizsgálati ténynek csupán a felülvizsgálati kimutatásból és katonarvosi bizonyítványból kell állania, az egyedül a katonai igazolványi könyvvel szerelendő fel, s a többi, a felülvizsgálati szabályok által előírt segédletek bekívánása és hozzácsatolása mellőztethetik.

23. Minden szabadságos és tartalékos köteles, a tényleges szolgálattételre való behívásnál, egész az alosztályig, a melynek állományához tartozik vagy beosztott, háboruban pedig egészen a kiegészítési keretig, saját ruhájában bejelenni.

Katonai jelvényül minden egyén egy tábori sapkát kap, a mennyiben már egy olyannal előbbi szabadságolásánál, vagy a tartalékba történt közvetlen áthelyezésénél el nem látatott volna.

24. A katonai igazolványi könyv az illető egyéntől jelentkezésekor elveendő, a jelentkezési jegyzőkönyvből való kivonattal a 18. pontban megjelölt parancsnokságnak átadandó, s a hadköteles további menet esetében egész az alosztályig, a melyhez a tényleges szolgálattétel végett állit be, háboruban pedig csak a hadkiegészítési keretig kíséri el.

A tényleges szolgálattétel ideje alatt, és egészen a bekövetkező újbóli szabadságolásig vagy tartalékba való áttételéig, a katonai igazolványi könyv az alosztálynál — háboru alkalmával pedig a hadkiegészítési keretnél — marad elhelyezve, a mely utóbbtól ezen okmány a helyreállított rendes viszonyok között vagy az illető alosztályhoz küldendő, vagy az ismét a szabadsági vagy tartalék-viszonyba átlépő egyénnek kiszolgáltatandó.

25. A tényleges szolgálattételre megjelenő tartósan szabadságoltak és tartalékosnak a járás-főtisztviselő nyilvántartási segédkönyveiben való törlése, a változási kimutatások alapján történik.

Ha a jelentkezés a nyilvántartás-illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnokságnál történik, akkor tartozik az a bejelentőket, a jelentkezési jegyzőkönyv alapján, a nyilvántartási segédkönyvekben kitörülni, és a jelentkezési záradékkal*) ellátott behívási jegyet, vagy annak hiányában egy kivonatot a jelentkezési jegyzőkönyvből, esetleg a hadkiegészítési keret útján hason használatul a csapatnak vagy katona-intézetnek megküldeni, a mely ezen okmányt az illető hónapról szóló állomány változási kimutatásához csatolja.

*) A záradék például így hangozhat: „Jelentkezett Pesten 1875. márcz. 22-én.” A 32. számú sorszred hadkiegészítési kerületi parancsnoksága.

Ha ellenben a megjelenő, egy másik hadkiegészítési kerületi parancsnokságnál, vagy az ezen utasításban megjelölt esetekben (29. §., 3., 4. és 14. pont, 33. §., 7. pont, 3. bekezdés) valamely csapat vagy katonaintézetnél jelentkezik tényleges szolgálatra, akkor a behívási jegy, illetőleg a jelentkezési jegyzőkönyv egy kivonata haladéktalanul a nyilvántartás-illetékes hadkiegészítési parancsnoksághoz, és attól, fentebbi bekezdésben megjelölt uton, az állomány-illetékes csapat vagy katonaintézethez menesztendő, illetőleg visszaküldendő.

Az előreláthatólag négyheti tartamu időt túl nem haladó tényleges szolgálattételre való behívásoknál, pl. fedezetre, végrehajtásokra vagy más hasonló kirendelésekre, a melyek a szabadságos állományból állítanak ki, valamint az időszakos fegyvergyakorlatokra való behívásoknál is, kitörlésnek nincs ugyan helye, mégis a fentebbi határozatok szerint kell eljárni, a jelentkezés azonban, valamint a szabadsági, illetőleg tartaléki viszonyba való visszalépés, a nyilvántartási jegyzőkönyvben megfelelőleg megjelölendő.

26. Ha valamely a szolgálattételre megjelent tartósan szabadságolt vagy tartalékos, megjelenése előtt magát tartózkodási helye községelöljárójánál nem jelentette, a mi az utólagosan beérkező változásokból kivehető, akkor az olyan, a hadkiegészítési kerületi parancsnokság megkeresésére, a csapat vagy katonaintézet által, a melynél az illető tényleges szolgálattételben áll, fegyelmi uton büntetendő.

27. Azon tartósan szabadságolt vagy tartalékos, a ki a közzétett megjelenési határidőre be nem jelenik, és kimaradását alaposan nem képes igazolni, a mulasztás fokához és azon körülményekhez képest, melyek között a behívás történt, fegyelmi uton szigorun büntetendő, vagy irányában a katonai büntetőtörvény határozatai szerint kell eljárni. (20. §., 7. pont.)

28. A tartalékban lévő hadköteles a tényleges szolgálattétel alatt is megtartja tartaléki minőségét, miért is rangjának megnevezésekor ezen szó „tartalékos“ mindenkor szintén használandó.

30. §. A tényleges szolgálattételből a szabadságos vagy tartalék-viszonyba való visszalépés.

1. Ha a tényleges szolgálattételre behívott hadköteles ismét szabadságoltatik, vagy a nem mozgó tartalékba visszahelyeztetik, ily esetben ugyanazon eljárás követendő, a mely ezen utasításban a szabadságolásra és a tartalékba való áttételre s a nyilvántartásban való növedékre nézve megállapítva van, hacsak az illető, a 29. §. 25. pontja, 4. bekezdése szerint, a nyilvántartási segédkönyvekben különben sem volt kitörlendő.

2. A mennyiben a tartalékba áthelyezendő a havifizetéses állományba való előléptetése által egy más igazolványi okmányt nem nyert volna, annak, valamint a tartósan szabadságoltak viszonyába ismét visszalépő sorsszolgálatra kötelezettnek a katonai-igazolványi könyv, annak kiegészítése és kiiagazítása után, az alosztály által, a melynél az egyén utószor tényleges szolgálattételben állott, vagy — a hadjárat végeztével — a kiegészítési keret által, a melylyel a megkivántató adatok az illető alosztály részéről közlendők, újból kiszolgáltatandó.

3. Ezen kiegészítés az időközben töltött tényleges szolgálat tartamának igazolására terjed ki, és minden ugyanazon időben, és csakis a szabadságolásnál és tartaléki áttételnél bekövetkező változásaira, azon személyi jegyzeteknek, a melyek a katonai igazolványi könyvben befoglaltaknak, továbbá megújított orvosi lelet igazolására.

A nyilvántartási illetékesség, és az eredeti szabadsági hely egy-némely változásainak kivételével, melyek a „pótadatok“ rovatába a tartózkodási változásokat illetőleg bevezetendők, ezen kiegészítések a „pótadatok a személyjegyzetekhez stb.“ rovatába lesznek felveendők.

4. Ha ilyen kiegészítések a küllap adatainak változtatását is megkivánnák, akkor azok kiigazítandók, a katonai igazolványi könyv eredeti szövegében azonban csak a nyilvántartási illetékesség adatai javítandók ki.

5. A tényleges szolgálattételben eltöltött idő, azonfelül a személyfőalapkönyvben is, az időszakos fegyvergyakorlatok kivételével, a melyeknek a tartam kivétele mellett előjegyzése az e végből nyitott rovatba tartozik, az „utólag bekövetkezett szolgálatok“ rovatába bevezetendő.

31. §. Ellenőrzési kimutatások.

1. A szabadságoltak és tartalékosok nyilvántartásának ellenőrzésére szolgáltnak:

a) az alosztályok és hadkiegészítési keretek közt a közös hadsereg alosztályai számára, békében és háboruban, a gazdaság-kezelési ügyvitel tárgyában kibocsátott utasítás 20. §-ához, 26. számú mintája szerint, az alosztályok által a személyi főalapkönyvben előjegyzett állományváltozásokról havonként készített kimutatások, továbbá a személyfőalapkönyv vezetésére kibocsátott utasítás 7. §-a szerint, az alosztályoknál minden év végével a kezelési bizottságnak az alapkönyvi létszámról átadandó névleges jegyzékek, a mely beadványok a kezelési bizottságtól a hadkiegészítési kerettel közlendők;

b) a hadkiegészítési keretek (katonai intézetek) s a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok között, a hadkiegészítési keretek és katonai intézetek által, minden hónap végével hadkiegészítési kerületenként a

XXIII. minta szerint készitendő kimutatások, a melyek legkésőbb az arra következő hónap 15-ig az illető hadkiegészítési kerületi parancsnokságokhoz megküldendők, és

c) ezek közt s a járás főtisztviselője közt a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok által az illető járásokban nyilvántartás-illetékes tartósan szabadságoltak és tartalékosok növedékéről és csökkenéséről, minden egyes hónap bezártával, hasonlóul a most hivatkozott mintához, járásonkint készitendő, s legkésőbb az arra következő hónap 20-ig a járás főtisztviselőjéhez beküldendő kimutatások.

A különbségek, melyek az a), b) és c) alatt megnevezett ellenőrzési kimutatásnak, a nyilvántartási segédkönyvekkel való összehasonlításakor a hadkiegészítési keretek és katonai intézeteknél, továbbá a hadkiegészítési kerületi parancsnokságoknál és járás-főtisztviselőjénél mutatkoznak, haldéktalanul érintkezési uton egyenlitendők ki.

2. A minden év december 31-ével történő befejezés után valamennyi hadkiegészítési kerületi parancsnokságok, a területeikben nyilvántartás-illetékes tartósan szabadságoltak és tartalékosokra nézve, az átnézetet a XXIV. minta szerint készitik, s azt február 15-éig a nyilvántartási ügyekben felettes hadi vagy katonai főparancsnoksághoz küldik meg.

Ezek, ezen átnézetek alapján, a XXV. minta szerinti sommázatot készitik.

3. A főhadi és azon katonai parancsnokságok, a melyekhez a hadkiegészítési ügyek ellátása utalva van, a csapat vagy katonaintézetektől a védtörvény keresztülvitelére kibocsátott utasítás 156. §-a szerint szerkesztendő átnézet alapján készitik, a hivatolt szakaszban előszabott állomány-átnézetten kívül, a nyilvántartási átnézetet a XXVI. minta szerint, összehasonlítják azoknak adatait az ezeknek megfelelő XXV. számú minta szerinti nyilvántartási átnézet adataival, a netán mutatkozó különbségek kiegyenlítését azonnal megkezdik, s mind a két nyilvántartási átnézetet, esetlegesen egy a fenforgó különbségekről készített kimutatással együtt, február végeig — a részletes kimutatások hozzátételével — a közös hadügyministerium elé terjesztik.

4.*) Azon tartósan szabadságoltak és tartalékosokra nézve, kik keresetük folytatása céljából hajókon szolgálnak, a biztos ellenőrzés, illetőleg nyilvántartás céljából, a közigazgatási hatóságok beleegyezésével, a tengeri utazási engedélyek kiadására illetékes tengeri intézőség közegei által, a kimutatások a XXVII. minta szerint készitendők, és minden

*) Ezen pont határozatai a szolgálattételre még be nem hívott ujonczokra is alkalmazandók.

hónap végével a központi kikötői hivatalokhoz lesznek beküldendők, a melyek azokat szintén havonkint az illető hadkiegészítési kerületi parancsnokságokhoz fogják átjuttatni.

Hasonló nyilvántartás tekintetéből a tartósan szabadságoltak és tartalékosoknak külföldi kikötőkben történő tengerre való kelés és visszajövetel eseteiről a cs. és kir. ügynökségi hivatalok is, úgy mint ez a tengeri intézőség közegei által történik, az említett kimutatásokat minden hónap végével, és pedig az illető központi tengeri hatóságnak beküldik, mely utóbbi az errőlí sommás kimutatásokat, a hadkötelezettek hadkiegészítési kerületei szerint, elkülönözöten elkészíteni és szinte havonkint a hadkiegészítési kerületi parancsnokságokhoz megküldeni tartozik.

Ezek kijavítják nyilvántartási segéd- és ezen beadványok megfelelő kivonatait, s hasonló czélból a járás-főtisztviselőknak küldik meg.

A nyilvántartás megkönnyítése végett, a kereskedelmi hajókon beszegődött szabadságosok vagy tartalékosok a kereskedelmi hajókon vezetett szokott főkönyvben akként jegyzendők be, hogy ott egyuttal világosan szabadságos vagy tartalékos minőségük is kivehető legyen.

Hatodik fejezet.

Az ellenőrzési szemlékről, ugy a tartósan szabadságoltaknak és tartalékosoknak az ezekhez és az időszakai fegyvergyakorlatokhoz való behívásáról.

32. §. Ellenőrzési szemlék.

1. Az ellenőrzési szemlék katonailag közigazgatási hivatalos működések, melyek a tartósan szabadságoltak és tartalékosok megbízható nyilvántartásának elérhetése tekintetéből, évenkint az október 1-jétől november közepéig terjedő időszakban foganatosittatnak.

A járás-főtisztviselőknak és községeknek közreműködése az ellenőrzési szemléknél, a behívásnál közbenjárásra, és a saját nyilvántartási segédkönyvek kiigazítására, illetőleg a megjelenésre kötelezettek elővezetésére szorítkozik.

2. Katonai részről az ellenőrzési szemlék, a hadkiegészítési kerületi parancsnokság székhelyén a nyilvántartási tiszt közreműködése mellett, a hadkiegészítési kerületi parancsnok által tartatnak meg, míg a hadkiegészítési kerületnek többi járásában legfeljebb négy (a tiroli vadász-ezred hadkiegészítési járásában legfeljebb nyolcz) mozgósított ellenőrzési bizottságok, melyek mindegyikének egy az illető járásban divó nyelvet beszélő (kapitány vagy rangidősb főhadnagyból) egy altisztből s egy trombitásból kell állania: küldetnek ki.

Az altisztek azok számából választandók, kik a hadkiegészítési keretnél és a hadkiegészítési kerületi irodában a szabadságosok és tartalékosok nyilvántartásával megbizva vannak.

Közigazgatási részről tartozik az ellenőrzési szemlénél a járásfőtisztviselő vagy egy küldöttje, továbbá azon községeknek előljárója vagy ennek helyettese jelen lenni, a melyből a meghívott tartósan szabadságoltak és tartalékosok elővezettetnek.

3. A járás főtisztviselőjének küldöttje tartozik a 21. §. 4. pontjában említett, a községelőjáró vagy annak helyettese, a 21. §. 5. pontjában előirt nyilvántartási segédkönyvek mellett, a folyó hónap változási kimutatását is magával vinni.

4. Az ellenőrzési szemlék rendszeren a magyar korona országaiban a katonai-állítási helyeken, a birodalmi tanácsban képviselt országokban és tartományokban pedig a járás-főnökségek hivatali székhelyein tartandók meg, de — a hol a körülmények kívánatosnak tüntetik fel — az előbb említett területen kisebb helyterületeken is, a birodalmi tanácsban képviselt országok és tartományokban az egyes járásbiróságok székhelyére is áthelyezhetők.

5. Az ellenőrzési szemlék vasárnap s más ünnepnapokon is megtarthatók, de az isteni szolgálatnak mindennemű megzavarása kerülendő.

A napok, a mikor, és a helységek, a hol az ellenőrzési szemlék minden járásban megtartandók, a hadkiegészítési kerületi parancsnokság által egyetértőleg az illető törvényhatósággal határozatnak meg; a mikor oda kell törekedni, hogy az ellenőrzési szemlék megtartásával megbízott községek körutja a lehető legrövidebb utazást vegye igénybe.

Azon esetben, ha ezen hatóságok között az egyetértés létre nem jöhetne: akkor a főhadi (főkatona) parancsnokságoknak a honvédelmi ministeriummal, illetőleg ennek Kolozsvárott székelő kirendeltségével egyetértőleg hozandó határozata lesz kikérendő. A hadkiegészítési kerületi parancsnokságok által a véglegesen meghatározott utazási és ügytervezések a főhadi, illetőleg a hadkiegészítési ügyekben illetékes főkatona parancsnoksághoz felterjesztendők.

6. Minden ellenőrzési szemléhez 100—150 egyén akként hivandó be, hogy az egy s ugyanazon községhez tartozó tartósan szabadságoltak és tartalékosok együtt jöhessenek.

Ha tehát egy járásban több ilyen szemlék történnek, akkor ezek közvetlenül egymásután fogantositandók.

7. Az ellenőrzési szemlék nagyobb, szabad, de nem mindenkinek hozzáférhető, illetőleg megfelelőleg elzárható helyeken, kiválóan a lakotanyák, hivatali helyiségek stb. udvarain tartandók meg.

Ott, hol laktanyák vannak, azok e czélból mindenekeelőtt használandók.

8. Az ellenőrzési szemlékhez minden tartósan szabadságoltak és tartalékosok kötelezettek megjelenni, kivéven:

a) azokat, kik az illető év folyamában tényleges szolgálattételben állottak, vagy katonai kiképzetésre vagy időszaki fegyvergyakorlatra bejelentek;

b) a befejezett katonai szolgálati köteleesség után, nyilvános szolgálatban alkalmazottakat, kik a közös hadügyministerium engedélyével egy állandó alkalmazás elnyertéig a szabadságoltak állományában mint nem rendelkezés alatt állók vezetettek;

c) a bűn- vagy vizsgálati fogságban állókat;

d) az iparuk gyakorlatában hajóra szállt tengerészeket; és

e) a birodalmi tanácsban képviselt országokban és tartományokban az utóegyéneket is.

9. Az ellenőrzési szemlékhez behívott legénységi osztályzatok, valamint az ellenőrzési helyek és napok, a hivatalos működés megkezdésének órái, azután a községek sorozata, a melyekből a tartósan szabadságoltak és tartalékosok megjelenendők, a nyilvántartási hatóságok részéről nyilvános kifüggesztés, vagy helyszokásos kihirdetés által, tizennégy nappal előbb köztudomásra juttatandók. A hol a körülmények úgy kívánják, ott közvetlenül a hadkiegészítési kerületi parancsnokság részéről a személyes behívásnak, a 29. §. 6-ik pontjában előirt uton, a XXVIII. minta szerint készítendő behívási jeggyel kell történnie.

10. Az ország határain belül utazó, és általában a nyilvántartási járasaikkól távollévő tartósan szabadságoltak és tartalékosoknak a tartózkodási helyükre vonatkozó ellenőrzési szemlén kell megjelenniök.

11. A meghívott szabadságoltak és tartalékosok közül a betegek, és külföldön maradóan letelepedettek az ellenőrzési szemléhez való megjelenés alól, ha idejekorán folyamodnak, felmentethetnek.

Különben az ellenőrzési szemlékre való megjelenéstől a feloldás csak igen sürgős esetekben engedélyeztethetik; pl. a családkörben történő súlyosabb megbetegedések vagy halálozásoknál, a külföldre való üzleti utazásoknál, a melyek az elnapolás általi veszély miatt halasztást nem engednek stb.

Az engedélyt a hadkiegészítési kerületi parancsnokság adja.

A felmentési engedélyért benyújtott folyamodványokban, a katonai igazolványi könyv hozzacsatolása mellett, az előhozott indokok valódiságának a községi előjáró által kell bizonyítani.

A védtörvény 26-ik §-ában megjelölt személyeknek a felmentés, feleltes hatóságaik megkeresésére engedélyeztetik.

12. Ha a felmentés az idő rövidsége miatt az ellenőrzési szemlék előtt nem kérelmezhetnék, akkor az akadályozási indokokat igazoló bizonyítvány a községi előljáró által az ellenőrzési helyre meghozandó.

13. A legénység, a mely a tartózkodási helyén való ellenőrzési szemléstől elegendő mentség nélkül kimarad, egy későbbi határidőre, a hadkiegészítési állomáson való utó-ellenőrzésre rendelendő be.

A fő- és utóellenőrzés között legalább tizennégy napi időköznek kell eltelnie.

14. Az ellenőrzési szemlékhez, a melyeknek egy napnál tovább tartaniok nem szabad, hogy így a legénység az éjt az ellenőrzési helyen eltölteni ne kénytelenítették, kiki a magá katonai igazolványi könyvét magával elhozni köteles.

15. A legénység az ellenőrzési helyen polgári öltönyben jelenik meg; fegyverek, botok stb. az ellenőrzés megkezdése előtt leteendő, az ellenőrzés alatt a dohányzás nincs megengedve.

16. Az ellenőrzéshez kirendelt nyilvántartási tisztek, elmenetelükkor, a hadkiegészítési kerületi parancsnokság részéről a nyilvántartási jegyző-könyvekből — közigazgatási járásonkint, s azokon belül, községenkint — készített felolvasási névjegyzékeket kapnak az illető járáásokban nyilvántartás-illetékes tartósan szabadságoltakról és tartalékosokról, a XXIX. minta szerint.

A hadkiegészítési kerületi állomásokon való ellenőrzési szemlékre a hadkiegészítési kerületi tisztek a felolvasási névjegyzékekkel el kell magát látnia.

A felolvasási névjegyzékek legkésőbb tizennégy nappal az ellenőrzési idő megkezdése előtt, a 6-ik rovat kitölthetése tekintetéből a járás-főtisztviselőknél megküldendő, s azoktól akként tökéletesen kiegészítve, idejekorán visszaküldendő.

Minden egyes tartalékosnál, a ki az illető év december végén a honvédségbe átteendő, vagy a katonai szolgálatból véglegesen elbocsátandó lesz, ezen körülmény az „Észrevétel“-ben kijegyzendő, hasonlóan ugyan ottan előjegyzendő, ha a csapatok vagy katona-intézetek a tartósan szabadságoltak és tartalékosok részéről netalán felvilágosításokat, pl. személyi főkönyv tökéletesbitésére, igényelnek, vagy ha azoknak felvilágosításokat kell adniok.

A nyilvántartási altisztek, illetőleg a hadkiegészítési kerületi tisztek azonkívül a községenkint összeállítandó, az utolsó állítás után mint jogtalanul távollévők előjegyzésben maradt hadkötelesek felett vezetendő névjegyzékekkel is ellátandók.

17. Az ellenőrzési helyen való hivatalos működés főleg czélozza: a) annak megállapítását, hogy a nyilvántartásban álló tartósan szabadságolt és tartalékos valóban a járásban tartózkodik;

b) azon rendeletek és szabályok kihirdetését, a melyeknek ismerete a legénységre nézve a tényleges szolgálattétel idején kívül szükséges, azok közül főleg oly rendeletek kihirdetését, a melyek a tartózkodási hely változtatásánál a jelentésekre vonatkoznak; továbbá emlékebe hozását a katonai szolgálati köteleességeknek, s a legfontosabb hadi czikkelyek felolvasását;

c) a legénységnek részletes betanítását, a mely új honvédelmi kötelezettség alá jutott a véderőről szóló törvény által, és névszerinti felolvasását mindazoknak, kik az illető év december 31-ével a honvédek közé áttették, vagy a szolgálati kötelezettségből végleg elbocsátottak.

A honvédségbe átlépőknek, egyszersmind a honvédelmi alapszabályoknak, legfontosabb az ottani nyilvántartásra vonatkozó határozatai azon utasítással juttatandók tudomásukra, hogy magukat január hava első napjaiban a tartózkodási hely községelőljárójánál jelentsék és ott a katonai igazolványi könyv átadása mellett, a honvédi igazolványi könyvet átvegyék;

d) az illető évfolyamoknak kihirdetését, a melyekből a legénységnek, a behívás legközelebbi évének aratás utáni fegyvergyakorlatához meg kell jelennie;

e) az utánkérdezést azon legénységre nézve, a mely az ellenőrzési szemléstől elmaradt, vagy nyilvántartáson kívül áll;

f) az utánkérdezést azon beállítás-kötelezettek nézve, a kik még védkötelezettségeiknek eleget nem tettek, s mint jogtalanul távollévők előjegyzésben állanak;

g) a személyes viszonyokról való tudósítások beszerzését, a mennyiben azok a katonai érdekeket érintik;

h) azon rendelkezések tudtul adását, a melyek egyes szabadságosokat vagy tartalékosokat illetnek, p. elhelyezések stb. a katonai igazolványi könyvek egyidejű kijavításával;

i) azon legénység előjegyzését, a mely magát hadszolgálat-képtelennek jelenti, s olyan nyomorék, hogy testi fogyatkozásai azok által is, kik nem orvosok, könnyen felismerhetők, s az illetőt bármilyen katonai szolgálatra tökéletesen képtelenné teszik annyira, hogy kellő időben a felülvizsgálati bizottság elé sem rendelhető;

k) olyan folyamodványok és panaszok átvételét, a melyek a tartósan szabadságoltak és tartalékosok katonai szolgálati viszonyaival összeköttetésben állanak.

A katonaságtóli elbocsátásért vagy béke idejére szabadságban hagyásért való folyamodások, családi tekintetektől, a véderő keresztülvitelére kibocsátott Utasítás 161. és 164. 4. §-a értelmében, azonnal a helyszínen a közigazgatási hatósághoz utalandók. Indokolatlan folyamodványok és panaszok, a mennyire lehet, kitanítás által azonnal elintézendők.

18. Az ellenőrzési helyen a hadkiegészítési kerületi parancsnok, illetőleg az általa kiküldött tiszt, határozott órában az összegyűlt legénységet a trombita „szóra“ községenkint sorrendbe állíttatja, s az ellenőrzési szemlét e jelszóval: „vigyázz“ kezdi meg.

A legénység felolvastatik, mire a 17. §-ban felhozott ügyek elintéztetnek.

Minden az ellenőrzési szemlén jelenvolt egyénnek jelenvolta a katonai igazolványi könyvében, ezen rovatban: „pótadatok a személyi jegyzékekhez“, az ellenőrzési tiszt által igazolandó.

Az ellenőrzési szemlének bezárta szintén trombitával jelentetik, mire a legénység elbocsátatik.

Egyes egyének, kikkel hosszabb ideig tartó hivatali eljárás szükségeltetik, e célból külön választandók, és tekintettel községek távolosságára, személyenkint látandók el.

19. Az előjegyzett jogtalanul távolmaradt hadkötelesek feletti névjegyzések a szabadságosok és tartalékosok netaláni előadásaiikkal látandók el, és a járás-főtisztviselő küldöttének a további eljárás megindítása tekintetéből — egy a községek kijelölését és a jegyzékek számát tartalmazó átvételi bizonylat kiállítása mellett — adandók át. A hadkiegészítési kerületi parancsnokságok használatára, mindazon megjelenésre kötelezettek, a kiknek kinyomozására támpontok nyertek, elkülönítve kijegyzendők.

Későbbi ellenőrzési szemléknél ugyanazon névleges jegyzékek kelően kijavítva, s az új hozzáadandó korosztályzattal kiegészítve, ismét használtathatnak.

20. Az ellenőrzési szemle megtartásához kirendelt tisztek, ahhoz szolgálati ruházatban, s tábori övekkel ellátva kötelesek megjelenni.

A mozgósított ellenőrzési bizottsággal kirendelt tisztek, az ellenőrzési működés alatt, a katonai fegyelemnek netaláni megsértése ellen egy századparancsnoki büntetési hatalommal ruháztatnak fel.

21. Valamennyi ellenőrzési szemle bevégezte után, tartoznak az annak megtartásához kiküldve volt tisztek, annak eredményéről, s az ezen alkalommal tett tapasztalásaikról a hadkiegészítési kerületi parancsnoksághoz jelentést tenni.

Ezen jelentéshez a felolvasási névjegyzékek, a melyeknek végén az ellenőrzési szemlénél megjelent más járásokban nyilvántartás-illetékes tartósan szabadságoltak és tartalékosok is (10. pont) felveendőek, szinte csatolandók lesznek.

Előforduló folyamodások és panaszok, a mennyiben rögtön az ellenőrzési helyen el nem intéztethetnének, vagy a véderőről szóló törvény végrehajtására kibocsátott Utasításban előírt illetékes hatóság elé nem juttathatnának (17. k. pont), a felolvasási névjegyzékben megjegyzendőek, s esetleg előforduló különösebb körülmények a jelentésbe felveendőek.

Azon legénység, a mely magát hadszolgálat-képtelennek jelenti (17. i) pont), a felolvasási jegyzékben szintén kijegyzendő, s ugyanott az ellenőrzési tiszt lelete is melléklendő.

22. A saját tapasztalások, továbbá a felolvasási névjegyzékek és jelentések alapján, a hadkiegészítési parancsnokságok mindenekelőtt saját nyilvántartásukat javítják ki, azután más hadkiegészítési járásokban nyilvántartás-illetékes, az ellenőrzési szemléknél azonban saját területeikben megjelent tartósan szabadságoltak és tartalékosok lesznek, az illető hadkiegészítési kerületi parancsnokságoknak, azok által pedig a nyilvántartás-illetékes járás főtisztviselőjének a felolvasási névjegyzékekből összeállítandó kivonattal tudomására juttatandók, végre a csapatok és katona-intézetek, illetőleg honvéd-nyilvántartóságok is a netán megkivántató értesítésekkel ellátandók.

23. A feltétlenül hadszolgálat-képtelennek elismert legénységnek felülvizsgálata, az állam költségeinek lehető kiméletével vagy azonnal, vagy a kedvezőbb időjárás bekövetkeztével kezdeményezendő, és a továbbá szóba hozott folyamodások, panaszok és más egyéb ügyek felett, tartoznak a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok, esetlegesen egyetértőleg a járás főtisztviselőjével, saját hatáskörükhöz képest s a fennálló szabályok alapján határozni, illetőleg eljárni, vagy az ügyet felebbes hatósági elhatározás alá, a főhadi (katonai) parancsnoksághoz felterjeszteni.

24. Az utóellenőrzéstől igazolatlanul elmaradt legénység is a nyilvántartási hatóságok által kipuhatólandó, s ellenük a megfelelő fenytő eljárás elrendelendő. (A kat. fegyelmi szabályok szerint. H. M. 1875. 36.469. sz. r.)

25. Az ellenőrzési szemlék eredményéről, tartoznak a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok a jelentéseket a XXX. minta szerint az illető év december 15-ig, a nyilvántartási ügyekben felebbes főhadi (katonai) parancsnokságokhoz benyújtani; ezek kötelesek azokat össze-

gyűjtve, jelentés mellett, a melyben saját tapasztalataik és netáni javaslataik felemlítendőek, december végeig a közös hadügyministeriumhoz felterjesztteni.

A megtartott ellenőrzési szemle költségeiről, egy a véderőről szóló törvény végrehajtására kibocsátott Utasítás XXV. minta szerint készült kimutatás küldendő fel.

Azon főhadi (katonai) parancsnokságok jelentései, a melynek területén tengerészeti hadkiegészítési kerületi parancsnokságok léteznek, áttekintésül a közös hadügyministerium tengerészeti szakosztályának küldetnek meg, és azokhoz, a tengerészeti hadkiegészítési kerületi parancsnokságoktól, az ellenőrzési szemlék idejekor, iparaik gyakorlatában hajó-utra kelt tengerészeire nézve a szabadságos és tartalékos állománynak, egy a XXXI. minta szerint készült kimutatásban, a f. év december 15-ig egyenesen küldendőek be.

A H. M. 1875. 36.469. sz. a. az ellenőrzési szemlék fogadására a következő utasítást bocsátotta ki:

1. Az egyes jelentésekből összeállított általános átnézetben előtűtetett ellenőrzési szemlék eredményei, némely főhad- (katonai) parancsnokságok kerületeiben oly különbözők, hogy ezen különbségek a lakoságnak egyedül helyi vagy kereseti viszonyaiból meg nem fejthetők, hanem azon feltevésre vezetnek, hogy az elsőfoku katonai vagy közigazgatási nyilvántartási hatóságok is a szabadságoltak és tartalékosok nyilvántartása körüli teendők teljesítésében nem mindenütt fejtenek ki kellő tevékenységet.

A főhad- (katonai) parancsnokságok tehát utasítatnak ezen feltűnő észleletek okait kipuhatolni, és az eredményhez képest a megkivántató intézkedéseket megtenni, szükség esetében pedig az illetékes honvédelmi ministerhez e tekintetben orvoslásért fordulni, hogy jövőre az illető hadkiegészítési kerületben kielégítő eredmény érjék el.

2. A helység (község) meghatározása, a hol az ellenőrzési szemlék az egyes járásban megtartandók, a katonai szolgálati viszonyok körüli utasítás 32. szakasz, 5. pontja értelmében a hadkiegészítő kerületi parancsnokokat, egyetértőleg az illető törvényhatósággal, illeti meg, és az ugyanazon szakasz 4. pontjában foglalt felhatalmazások tökéletesen elegendők arra, hogy minden előfordulható s figyelemre méltó körülmények kellően tekintetbe vétethessenek. Csak azon esetben, ha ezen hatóságok közt az egyetértés létre nem jönne, kérendő ki felsőbb hatóságok elhatározása.

Az ellen, hogy a folyó évre kitzűzendő szemle napok ideigleneseknek tekintessenek, és hogy azok csak a közelebbi ellenőrzési szemléken tett

tapasztalatok alapján állapittassanak meg véglegesen, akadály nem forog fenn.

A szemle napoknak kellő beosztására biztos alapul a minden egyes ellenőrzési helyre meghívott nyilvántartási illetékes, és a jelentkező nem illetékes szemlekötelesek számáról vezetendő előjegyzés szolgálанд.

Az ellenőrzési szemlék megtartása iránti tervezetek az ellenőrzési tisztek utazásai és ügyködési terveivel oly szoros összefüggésben állanak, hogy ezen tervezetek csakis a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok által készíthetők, és a katonai és politikai nyilvántartási hatóságok közti megállapodás egyedül ezek alapján történhetik meg.

3. Az ellenőrzési szemlékre való behívás falragaszokkal és egyéb, a helyi szokásoknak megfelelő módon, mennél nagyobb nyilvánossággal eszközözlendő, és csak ott, a hol a viszonyok úgy kívánják, kivételesen behívási jegyek által.

Az első neme a behívásnak (nyilvános falragasz) a nyilvántartási utasítás 32. szakasz 9. pontjában elvileg nemcsak megállapittatik, hanem e mód egyszersmind úgy a hadkiegészítési kerületi parancsnokságnál és járáshatóságoknál, valamint a községeknél is, a legalkalmasabbnak és célravezetőbbnek tekinthető.

Az erre vonatkozó hirdetések szerkesztése a nyilvántartási közigazgatási hatóságok teendője, és azokban a következők főpontok veendőek fel.

a) A közös hadsereg és hadtengerészetbeli összes csapatok és hadintézetek állományához tartozó huzamosb időre szabadságoltak és tartalékosok, tekintet nélkül arra, vajjon az illetők a tartózkodási községben illetékesek-e? vagy azt csak bizonyos időre választották lakhelyükül, oly figyelmeztetéssel hivandók be, hogy katonai igazolványaikat, valamint esetleg az időközben megtörtént, de a katonai igazolványokba még be nem jegyzett nősülésről szóló esketési bizonylatokat magukkal hozni kötelesek.

b) Megjelölése a tartósan szabadságolt és tartalékos katonák azon korosztályainak, a melyek a szóban forgó ellenőrzési szemlén megjelenni nem kötelesek.

c) Azon községek neveinek közzététele, melyek a szemle minden egyes napjaira berendelve, városokban, a hol az ellenőrzési szemlék több napot is igénybe vesznek, az e célra behívott legénység korosztályai is külön-külön megjelölendőek, hogy a kitzűzött egyes napokon mely korosztályok kötelesek megjelenni?

d) Megnevezendő a helység és a hely, a hol az ellenőrzési szemle tartatni fog, valamint e hivatalos működés megkezdésének órája is.

e) Meghivandók az illető községelöljárók vagy helyetteseik, kik a nyilvántartás segédokmányait, u. m. a nyilvántartási lajstromot, a folyó óról vezetett jelentési könyvet és a változási kimutatást magukkal elhozni kötelesek.

A szemlén megjelenni kötelezettek tartózkodási helyeik szerint csoportosítva, a községi előjárók által elővezetendők.

f) Az illető kötelezettek az idejében való megjelenésre azon megjegyzéssel hivandók fel, hogy az elkésve jelentkezők a hadkiegészítő kerületi állomáson tartandó utószemlére is tartozandnak megjelenni.

g) A hadkiegészítési kerületi állomáson tartandó utószemle napjának kihirdetése.

h) Megjegyzendő, hogy az utóellenőrzésről elegendő mentség nélkül elmaradtak a katonai fegyelmi szabályok szerint fognak fenytetni. Végre:

i) Intézkedés teendő, hogy a behivatási hirdetések ne csak a hivatalos kifüggesztés által, hanem a községekben, és az ezekhez tartozó külön helységekből, valamint a külterületeken fekvő telepítvényeken is, helyszokásos módon köztudomásra juttassanak.

A hol a viszonyok megkívánják, hogy az ellenőrzési szemlékre való behívások iránt elvileg megállapított módtól kivételes eltérés történjen: ott, de csakis ritkán és kivételesen, külön-külön névre szóló behívó jegyek által eszközölthetnek a beszólítások.

A hadkiegészítési kerületi parancsnokságok kötelesek az elsőfoku politikai nyilvántartási hatósággal egyetértőleg minden év augusztus havi végéig, az illető község részére kitűzött ellenőrzési hely és nap megjelölése mellett, ez iránt egyszersmind valamennyi érdekelt hadkiegészítő kerületi parancsnokságot értesíteni, és ezek viszont azon saját nyilvántartási illetékességű, huzamosb időre szabadságoltakat és tartalékosokat, a kik nem az illetőségük alatti községekben tartózkodnak, a tartózkodási járásokban tartandó ellenőrzési szemlére behívási jegy mellett megidézni. Ha pedig a fentemlített értesítés nem következett volna be, akkor a behívás nyilvános falragaszok által eszközöltnek tekintendő.

4. Az ellenőrzési szemlén való megjelenés alóli felmentetés csak a nyilvántartási utasítás 32. szakasz 11. pontjában kijelölt esetekben adható meg.

5. Az ellenőrzési szemle, a nyilvántartási utasítás 32. szakaszának 18. pontja szerint, mint kiváló katonai hivatalos működés emeltetik ki; következésképp ebből folyólag, az ellenőrzési szemle a meghatározott órában még akkor is megkezdendő, ha a szemlére kötelezettek csak kisebb számban jelentek volna is meg; ugyanis a kitűzött órán túli

várakozás nemcsak a kellő időben megjelenteknek hátrányára szolgálna, hanem oda vezetne, hogy jövőben az ellenőrzési szemlére behívottak még rendetlenebbül fognának jelentkezni.

Ennélfogva mindenekelőtt, a nyilvántartási utasítás 32. szakasza 17. pontjához képest, a nyilvántartásban vezetett állandóan szabadságolt és tartalékos katonák jelenléte állapítandó meg; ennekutána minden egyes felhívott előlépni és katonai igazolványát átadni köteles. Ezen átvett igazolványi könyvek a felolvasási lajstromban foglalt adatokkal összehasonlítandók, az észrevétel nélküliek községenkint csoportosítandók, a többiek pedig elkülönítendők.

Ezután hasonló módon bevezettetnek a felolvasási lajstromba a szemlén megjelent, azonban nem a járásban nyilvántartás-illetékes, tartósan szabadságolt évtartalékosok.

Erre, ha az ellenőrzési szemle többi teendői is bevégeztek, az észrevétel nélkül talált katonai igazolványok az igazolási záradékkal elláttatnak és az illetőknek az elbocsátás alkalmával kézbesítetnek.

Mire következik a tárgyalás azon egyénekkel, a kikkel a hivatalos működés több időt vesz igénybe.

Azon tartósan szabadságoltak és tartalékosok, a kik neveik felolvasásakor nem voltak jelen, hanem az ellenőrzési működés folyama alatt jelentkeztek, az utószemlére utasítandók. És csak azon esetben, ha a bizottság mindkét (u. m. politikai és katonai) tagja indokoltnak találja az elkésést, és ha a további tárgyalásra még idő marad: a szemle az elkésést egyénekkel azonnal, és pedig az utasításhoz képest szintén szabályszerűen megtartandó.

A kiváló katonai hivatali eljárás fogalmával össze nem fér, hogy a szemle tartama alatt a szemlekötelezettek szétbocsáttassanak és azután ismét összehivassanak.

A szemle befejezésének trombita fuvással való jelzése után a szemlekötelezettekkel való hivatalos eljárásnak többé helye nincsen.

Miután a szemlekötelezettek a tartózkodási járásukban tartandó ellenőrzési szemlén kötelesek megjelenni, azaz ott, a hol tartózkodásuk céljából magukat bejelentették, vagy a fennálló szabályok értelmében bejelentve lenniök kellett volna: ennél fogva csak az utazóknak adhatik azon jog, hogy a fő- vagy utószemlén még illetékes kerületükön kívül is eleget tehessenek jelentkezési kötelezettségüknek. Más szemlekötelezettek a tartózkodási járásukbeli fő- vagy utószemlére utasítandók.

6. Az utószemlééről is igazolatlanul elmaradt tartósan szabadságoltak és tartalékosokra nézve leginkább a nyilvántartási utasítás 32. szakasza 13. pontjának rendelete veendő figyelembe, mely szerint a legénység,

mely a tartózkodási helyén való ellenőrzési szemléstől elegendő mentség nélkül kimarad, a hadkiegészítő kerületi állomáson tartandó utóellenőrzésre rendelendő be. Ha tehát valamely szemleköteles, a ki úgy a főmínt az utóellenőrzéstől igazolatlanul elmaradt, honn megfenyítették, és ez által a hadkiegészítő kerületi állomásra való utazástól megkíméltetik: úgy az ily egyén sok esetben nagyobb előnyben részesülne, mint az, a ki kötelezettségének eleget teendő, az utószemlén tetteleg megjelenvén, e célból hosszabb utat kénytelen tenni.

Ennélfogva minden tartósan szabadságolt és tartalékos katona, a ki az utószemléstől igazolatlanul elmaradt, e miatt kizárólag tartózkodási helyének hadkiegészítési kerületi parancsnokságánál vonandó kérdőre, a hová az előirt uton, egy a nyilvántartási utasítás XXVIII. mintája szerinti szabályszerűleg kitöltendő behívási jeggyel rendelendő be.

Ha a behívás nem a nyilvántartásra illetékes, hanem valamely más hadkiegészítési kerületi parancsnoksághoz történik: akkor erről az előbbi egyidejűleg értesítendő.

7. A bejelentésekre, miután ezek a tartósan szabadságolt és tartalékosok nyilvántartásának alapját képezik, az ezen ügy fontosságához mért szakadatlan gond fordítandó.

Ámbár a bejelentés elmulasztásáért való megbüntetés egyedül a közigazgatási eljárás főtisztviselőjét illeti, mindazáltal a hadkiegészítő kerületi parancsnokságok is kötelesek, semmi fáradságot nem kímélve, odahatni, hogy a bejelentési szabályok áthágói a törvényszabta büntetés alá vettessenek, és ezen a hadkiegészítési kerületi parancsnokságokat megillető közrehatás folytonosan és a legnagyobb kiterjedésben gyakorlandó.

A hadkiegészítő kerületi parancsnokságok törekvésüket oda is kötelesek irányozni, hogy a nyilvántartási jegyzőkönyv 16. és 17. rovatában az állandóan szabadságoltak és tartalékosok bejelentési adatai teljes világlatban tartassanak. E célból a nyilvántartási jegyzőkönyvek vizsgálat alá veendő, és a bejelentési szabályoknak minden egyes ez alkalommal észlelt figyelmen kívül hagyása iránt, havonkint a változási kimutatásoknak átvizsgálásakor, és pedig minden egyes legényre nézve külön kérdés intézendő az illetékes nyilvántartási járáshatósághoz, azon esetben, ha az előirt bejelentési idő után már egy hó mult volna el a nélkül, hogy a járás hatósága részéről a mulasztással terhelt egyénnek megbüntetésére felől értesítés nem érkezett volna.

Ha a tartózkodási helyben a tartózkodási bejelentés elmulasztatott volna, azon esetben egyuttal a nyilvántartási hatóság is értesítendő, hogy az elmulasztott bejelentés azonnal utánpótlóttassék, illetőleg a vál-

tozási kimutatásnak elmaradt beküldése utólagosan eszközöltessék. Ha pedig ezen mulasztás valamely, a saját hadkiegészítési kerületen kívül fekvő községet illetve: akkor a nyilvántartásra illetékes hadkiegészítő kerületi parancsnokság köteles erről az illető hadkiegészítő kerületi parancsnokságot értesíteni, és aziránt megkeresni, hogy a változási kimutatást utólagosan beszerezvén, küldje át. Az ebbeli eljárás eredménye azon esetben, ha a változási kimutatásnak beküldése nem váratik, az illető rovatokba a következő vezérszavak alatt jegyzendő be: u. m. „megbüntettetett“, „bejelentetett“, „igazoltatott“, „elintéztetett“. Ezen eljárás nemcsak a tartósan szabadságolt és tartalékosokat fogja a szabályszerű jelentés pontos megtételére serkenteni, hanem egyszersmind a községi előljárókat is, az ezen bejelentéseknek a jelentési könyvekbe és a változási kimutatásokba való rendes bevezetésére, valamint az utóbiaknak rendes beküldésére indítandja.

A járáshatóság küldöttje köteles a bejelentési szabályoknak figyelmen kívül hagyása azon eseteiben, a melyek a szemle helyén észleltetnek, az erre vonatkozó intézkedéseket megtenni, és a felolvasási lajstromban a megfelelő előjegyzést eszközölni.

Hogy pedig a sok tekintetben ki nem elégitő változási kimutatásoknak beküldése iránti nagyobb pontosság más uton is elérjék, kötelesek a hadkiegészítő kerület parancsnokai folyó évi decemberhó 1-jéig a katonai hadfőparancsnokságnak minden egyes politikai nyilvántartási járásra nézve jelentést tenni, hogy a változási kimutatások utoljára melyik hónapról érkeztek hozzájuk be? hogy azok lényegileg a nyilvántartási utasításhoz képest vannak-e szerkesztve? és esetleg, miféle intézkedések tettek a hadkiegészítő kerületi parancsnokság részéről ezen kimutatások kielégítőbb beküldése tekintetéből? a nélkül azonban, hogy azok a kívánatos eredményhez vezettek volna.

A hadfő- s illetőleg katonai parancsnokságok kötelesek e részben a m. kir. honvédelmi ministeriumot kimerítőleg értesíteni.

8. Azon tartósan szabadságolt és tartalékos katonák, kik a tényleges szolgálattételre, vagy az időszakonkinti fegyvergyakorlatra behívtak, de a behívási parancsnak nem tettek eleget, vagy pedig a behívási jegynek kézbesítését meghiúsították, ha a jelentkezési mulasztás az állandóan szabadságoltaknál nyolcz napnál, a tartalékosoknál pedig hat hétnél tovább tartana, akkor szökevényeknek nyilváníthatnak, és az állomány számából fogyatékbá hozathatnak, ha t. i.:

a) hivatalos okmányokkal igazoltatik, hogy az illető a behívási parancsnak valóban megkapta, a megjelenésben nem betegség miatt volt akadályozva, és azóta más helyre távozott; vagy ha

b) hivatalosan igazoltatik, hogy a behívási jegy törvényszerű módon kihirdettetett.

Ha olyan hadesapathoz vagy hadintézethez tartozó és ki nem puhatolható tartalékosokról van szó, a melynél a tartalékosok időszakonkénti fegyvergyakorlata addig még nem tartatott: akkor az illető a legközelebb tartandó tartalékos fegyvergyakorlatra behívandó, hogy az alap, a melyen a szökevények a szabályszerű elbánás alá vétethetnek, ez által vettessék meg.

Az állományból fogyatékbá tétel napjául rendszeren azon nap veendő, a melyen a behívott, a nyilvántartási utasítás 20. szakaszának 7. pontja szerint, a katonai bíróság hatáskörébe jutott. A b) pontban említett esetben pedig az azon napra, a melyen megállapítatik, hogy az illető már behívása előtt eltávozott bejelentett tartózkodási helyéről, illetőleg az azon napra, a melyen annak tartózkodási helyétől való távozása kitudatott, következő napon történjék a fogyatékbá helyezés.

Ha az alap, mely valamely szökevénynek nyilvánított behívott legénynek a fentemlített állományból való fogyatékbá tételére az a) és b) pontok szerint megkívántatik, megállapítható nem volt: akkor ezen eljárás meg nem történhetik.

Ha pedig ezen alap, azon tartósan szabadságoltak és tartalékosokra nézve, a kik már a jelen rendelet kibocsátása előtt mint szökevények kitöröltettek az állományból, teljesen ki nem elégítő, a büntetési feljelentésnek kiegészítése, illetőleg okmányoltatása pótlólag eszközzendő.

Valamennyi az állandóan szabadságoltak és tartalékosok állományából e czímen fogyatékbá hozott szökevény, éppen úgy mint a tényleges szolgálatból szökevények, a hadkiegészítő kerületi parancsnokságok által, az illető sorozási évfolyamok szerint, a hivatalból besorozott és további szolgálatra kötelezettekéről vezetendő nyilvántartási jegyzőkönyveknek vagy czímlapjain, vagy egy ezen célra külön beillesztett lapon folytonosan előjegyzésben tartandó, minden évben az állandóan szabadságoltak és tartalékosokhoz hasonlóan a felolvasási lajstromba felveendő és róluk az ellenőrzési szemléken a nyilvántartási utasítás 32-ik szakasza 17-ik pontjához képest beható utánkérdezés teendő.

9. Számos hiány tapasztaltatván a katonai igazolványok kiállításáról, a csapatok és katonai intézetek ezeknek szabályszerű kiállítására figyelmeztettek annál inkább, hogy az erre kívántató idő éppen nem hiányzik. Ugy szintén a hadfő-, illetőleg katonai parancsnokságok is egyuttal utasítottak, hogy a hivatalos ügyforgalomban hozzájuk beérkezendő katonai igazolványokat mindég szoros vizsgálat alá vegyék.

Azon észlelt hiányokra nézve, a melyek a csapatok és hadintézeteket vagy hadkiegészítési kerületi parancsnokságokat terhelik, ezek ama hiányoknak helyreigazítására utasítottak; ellenben azon hibák, a melyeket e tekintetben a közigazgatási hatóságok vagy a községi előljárók követtek el, ez érintett parancsnokságok által kijavíttatás végett a m. kir. honvédelmi ministeriummal közlendők.

Hasonló eljárás követendő e részben a hadkiegészítési kerületi parancsnokságok részéről is, melyek szükség esetében a hadfő- (katonai) parancsnokságoknak jelentést tesznek.

Ha a katonai igazolványokban javítások válnak szükségessé, ugy azok a katonai hatóságok által a pótlások, személyi jegyzetek stb. czímű rovatba is bejegyeztetnek, kivévén a nyilvántartási illetőségre nézve történt változási eseteket, melyek a politikai nyilvántartási járás hatósága által a pótlások a tartózkodási változásokat és az ezekre vonatkozó jelentéseket illetőleg czim alatti rovatban igazolandók.

Más csapathoz való áttétel esetében a javítások a katonai igazolványoknak nem első oldalán, hanem csak borítékán eszközöltetnek.

Minden javításnak ugy kell történni, hogy az eredeti szöveg olvasható maradjon. Kivakarások egyáltalában tilosak és előfordulniok nem szabad.

10. Minden előbbi rendelet, a melyek szerint a nem kézbesíthető katonai igazolványok eddigelé a községelőljáróságoknál, illetőleg a nyilvántartási illetékes járáshatóságnál voltak megőrizendők, időközben magától hatályon kívül lépett.

Ezen okból az ellenőrzési szemle alkalmával valamennyi, az egyes községelőljáróknál, vagy járáshatóságoknál netán előtaláltató ismeretlen tartózkodásu egyéneknek, katonai igazolványai összegyűjtendők és a hadkiegészítési kerületi parancsnokságoknak átadandók.

11. A legtöbb feljelentésben kiemeltetik a katonai igazolványok nagyszámu elvesztése.

Az elvesztés első esete a körülményekhez képest még kimenthető, azonban ha ismétlődik, akkor ez már büntetésre méltó gondatlanság jele, tehát az illető fegyelmi uton megbüntetendő.

Hasolóképen megbüntetendő az, a ki katonai igazolványának elvesztését az illető közigazgatási hatóságnál azonnal bejelenteni elmulasztotta.

A legénység mind a tényleges szolgálati idő alatt, mind pedig az időszakos fegyvergyakorlatok és az ellenőrzési szemlék alkalmával oktandó és különösen figyelmeztetendő arra, hogy a katonai igazolványát annál inkább gondosan megőrizze, minthogy az a bejelentések iránt felmerülhető kételyekre nézve egyedüli bizonyítékul szolgál számára arra nézve, hogy jelentkezési köteletségének elegett tett.

12. Ámbár az ellenőrzési szemlékről teendő jelentések beküldésére a határidő a csapatparancsnokságok részére januárius közepére, vagyis az ezen hivatalos működés befejezte után 1½ hónappal későbbre hosszabított meg, mégis ismételve panaszok emeltettek az iránt, hogy a felolvasási névlajstromokból készitendő kivonatok a nyilvántartási illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnokságokhoz még így is majd mindig későn érkeznek be, úgy, hogy bizonytalan, vajjon az ellenőrzési szemle eredményéről tett kimutatás tökéletesnek tekinthető-e vagy sem?

Ugyanazért valamennyi hadkiegészítési kerületi parancsnokság utasított, hogy a felolvasási lajstromokból készített kivonatok a nyilvántartásra illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnokságnak haladéknélkül küldje át, ellenkező hasonló esetben panaszok ismétlődése folytán a vizsgálat megindíttatni és a mulasztást elkövetők felelősségre vonatni fognak.

Miután továbbá a katonai hatóságok részéről a múlt 1874. évi ellenőrzési szemle eredményéről betérjesztett jelentésekben általánosan azon panasz emeltetett:

a) hogy a járáások főtisztviselői nem rendelik ki pontosan helyetteseiket az ellenőrzési szemlékre, valamint a községi előljárók sem jelennek meg pontosan az ellenőrzési szemlék helyén, s oda magok helyett vagy éppen senkit, avagy olyan képviselőket küldenek, kik a katonai nyilvántartás körül megkivántató jártassággal nem bírnak;

b) hogy még mindig fordulnak elő oly esetek, miszerint némely megyei vagy városi tisztviselők, avagy községi előljárók a katonai igazolványokat egyesektől elszedik és maguknál visszatartják, mely szabályellenes eljárás aztán azon vizsás állapotot eredményezi, hogy a tartósan szabadságoltak és tartalékosok szükség esetében katonai igazolványaiknak birtokában nincsenek és így ezeknek szabályszerű kezelése akadályozva van;

c) hogy a tartósan szabadságosok és tartalékosok részéről az illető községelöljáróságnál tett szabályszerű bejelentések azon községekben, a melyekben a községi jegyző nem lakik, rendesen figyelmen kívül hagyatnak és sem a katonai igazolványi könyvbe, sem a jelentési jegyzőkönyvbe és a változási kimutatásba be nem vezetettnek.

33. §. Az időszaki fegyvergyakorlatokhoz való behívásról.

1. A tartalékosok a védtörvény 36. §-a szerint, tartaléki kötelezettségeik alatt legfeljebb négy hétig tartó, háromszori fegyvergyakorlatok kötelezettenek.

Ezen fegyvergyakorlatoknál kötelesek a katonai hatóságoktól való meghívásra (a védtörvény 10. §-a) védtörvény 27. §-a szerint, továbbá a véderőről szóló törvény keresztülvitelére kibocsátott Utasítás 164. 4-ik §-nak alkalmazása mellett, mint általában a csak nyolcz hétig katonailag képezett tartósan szabadságoltak és tartalékosok, további sorszolgálati kötelezettségek alatt évenként megjelenni.

2. Minden tényleges szolgálattételhez való behívás, a védtörvény 35. §-a szerint, a tartalékosnak, egy gyakorlatul számított be.

A szabadságosok és tartalékosok fegyvergyakorlatai, évenként az aratás után tartatnak meg.

Azoknak kezdete, lehető tekintettel az ország viszonyaira, valamint tartamuk is, az 1. pontban kijelölt határok között minden évben a közös hadügyministerium által állapíttatik meg.

4. Minden évben a tartalék első évi folyamának azon legénysége, a mely csak két évig, vagy rövidebb ideig ténylegesen szolgált, továbbá a tartalék harmad- és ötödévi folyamának legénysége vonandó be fegyvergyakorlatra, a mikor a háromévi katonai szolgálat lefolyása előtt a tartalékba áthelyezett egyévi önkéntesek is sorozási évfolyamaik szerint behívandók lesznek.

5. A fegyvergyakorlatoktól csak a védtörvény 25. §-a szerinti elbánás alá eső jelöltek, illetőleg a papnövendékek vétetnek ki.

6. A védtörvény 27. §. kedvezményeire nézve igényjogosított szabadságosok és tartalékosok, egy a népoktatást, illetőleg a mezei gazdálkodás folytatását legkevésbé akadályozó időben rendelendők be katonai kiképzetésre és időszakonkénti fegyvergyakorlatra.

Ezen időszaknak megállapítása, a véderőről szóló törvény végrehajtására kibocsátott Utasítás 93. §. 5. pontjában kijelölt hatóságok hatásköréhez tartozik.

7. A tartósan szabadságoltak és tartalékosok behívása, viszonyaiknak időszertű rendezése tekintetéből, legalább is hat héttel a gyakorlati időszak megkezdése előtt történik.

A behívottak kötelezve vannak azon hadkiegészítési kerületi parancsnokságnál jelentkezni, a melynek területén tartózkodnak.

Ha azonban a csapat-osztály, melynél a fegyvergyakorlat fogantósítottatik, a behívottnak tartózkodási helyéhez közelebb van, mint a hadkiegészítési kerületi parancsnokság, akkor a jelentkezés közvetlenül az illető csapat-osztálynál fogantósítandó.

A behívási jegyzékekben és a XXXII. minta szerint készitendő behívási jegyekben, azon nap pontosan kiteendő, a melyen a behívottak,

a fegyvergyakorlat foganatosítására kijelölt csapat-osztálynál megjelenni tartoznak.

A megjelenésnél való minden be nem igazolt elkésés, a fennálló szabályok szerint büntetendő és az elkésés ideje utánpótlendő.

Ha a fegyvergyakorlati idő már elmúlt, akkor a mulasztók mulasztásukhoz képest fenytendők s a mennyiben az évszakok megengedik, a fegyvergyakorlatot vagy azonnal, különben a legközelebbi évben kell utánpótolniok.

8. Az időszaki fegyvergyakorlatoktól felmenthetők:

a) betegek, ha egy községelőljáró által igazolt orvosi bizonyítványt mutatnak be.

b) Olyan tartósan szabadságoltak és tartalékosok, a kiknél kiválóan figyelemre méltó a járásfőtisztviselőtől igazolt családi viszonyok az egyének a háztól való távollétét még a rövid gyakorlat idejére is lehetetlenné teszik; azután

c) a külföldön tartósan letelepedettek, ha azoknak a legközelebbi fekvő csapat-osztályhoz való utazásuk, csak nagyobb idővesztéssel s az illetőre nézve nem fedezhető költségekkel eszközölthetnék.

Az illető bizonylatok és folyamodások feletti elhatározás a nyilvántartás-illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnokság hatásköréhez tartozik.

Másként az időszaki gyakorlatoktól való felmentés rendkívüli esetekben, mint p. o. sürgősebb vagy hosszabb üzleti utazásoknál a külföldön vagy tengeren, csak az illető csapat parancsnokától a hadtengerészetet, illetőleg a pólai kikötői főparancsnokságtól adathatik.

Minden ilyen bizonyítványok és felmentési folyamodványok a fegyvergyakorlat megkezdése előtt legalább 14 nappal — a mennyiben később bekövetkezett akadályokra nem vonatkoznak — lesznek betérjesztendők s azokhoz a katonai igazolványi könyv csatolandó.

Az előbbi indokok, vagy büntetés vagy vizsgálati fogság miatt elmulasztott fegyvergyakorlat a legközelebbi évben, illetőleg a fogság lejárta utáni évben, a melyben az illető a fegyvergyakorlatra be nem hivatnék, utánpótlendő.

Ezen utánpótlási fegyvergyakorlattól való felmentés csak a főhadi, illetőleg katonai parancsnokságtól (a hadtengerészetet illetőleg a pólai kikötői főparancsnokságtól) és pedig csak akkor engedélyeztethetik, ha az egy az a), b) és c)-hez kijegyzett czimek alapján igényeltetik.

9. Tartósan szabadságoltak és tartalékosok, kiknek tartózkodási helyök azon csapat-osztálytól, a melyhez fegyvergyakorlatra behivatnak, husz mértföldnél távolabb esik, egy közelebb eső ugyanazon fegyver-

nembeli, a fegyvergyakorlat foganatosítására kijelölt hadcsapatosztálynál is végezhetik fegyvergyakorlataikat. *)

10. A mérnökcar-csapat időszaki fegyvergyakorlatai szeptember 1-jén kezdendők meg.

Azon tartalékosoknak, a kiknél hivatási vagy más személyes viszonyaiknál fogva, egy korábbi gyakorlati időszak volna kívánatos, megengedtetik, hogy a fegyvergyakorlatot már június havában teljesíthessék; kötelesek azonban az illetők ez esetben bejelentéseiket legkésőbb május 15-ig az illetékes mérnökari ezrednél beadni és június 1-jén a fegyvergyakorlat megtartásával megbízott mérnökcar csapat-alosztályánál pontosan megjelenni; ellenkező esetben elutasítandók s a szeptember havi fegyvergyakorlathoz lesznek bevonandók.

Ezen kedvezmény a tengeri akna-csapatosztályokhoz beosztott tartalékosokra nem alkalmazható; azok szeptember 1-jére a mérnökari igazgatósághoz Pólába hivatandók be.

Az illető évfolyamok minden többi tartalékosai szept. 1-jére behivatandók; azok, kik ezen időben vagy legkésőbb október haváig be nem vonathatnak, a fegyvergyakorlatot a legközelebbi évben pótolni tartoznak.

A hadmérnöki kar-csapat tartalék-apródjai a fegyvergyakorlatot csak valamely tábori zászlóaljnál, nem pedig valamely tartalék-századnál végezhetik.

11. A fegyvergyakorlat alkalmával a szabadságos és tartalék-állomány bejelent saját és idegen legénységével az osztály-parancsnokságok részéről egyidejűleg az ellenőrzési szemle is megtartandó.

Az kiterjedhet a 32. §. 17. pontja b), d), g), h) és k) betűi alatt kijegyzett teendőkre.

Azonfelül azon legénységre nézve is utánkérdezősködni kell, a mely a fegyvergyakorlattól elmaradt, vagy a kikre nézve a nyilvántartási adatok tökéletlensége miatt a tartózkodási hely ismeretlen.

A mennyiben a katonai érdekeket érintik, minden a tartósan szabadságoltak és tartalékosok személy-viszonyaira vonatkozólag beszerzett adatok, az állomány-illetékes csapatnak kezelési bizottságával s attól a személy-főkönyv tökéletesbitése után, az alosztályokkal közlendők.

12. A fegyvergyakorlat bevégeztével a tartósan szabadságoltak és tartalékosok, gyakorlat előtti, hacsak ideiglenesen birt, vagy ujabban választott, közelebb eső, tartózkodási helyeikre lesznek ismét szabadságolandók.

*) A mint a sorgyalogság Werndi-féle hátul töltő fegyverekkel ellátva lesz, ily esetekben a vadászokhoz tartozók fegyvergyakorlataikat a sorgyalog-ezredeknél is végezhetik.

A bevégzett fegyvergyakorlat, a katonai igazolványi könyvben az alosztály által igazolandó; általában a tartósan szabadságoltak és tartalékosoknak, a fegyvergyakorlat bevégzésével előbbi viszonyaikba való visszalépéseiknél a 30. §. irányzataihoz hasonlóan kell eljárni.

13. A hadtengerészet fegyvergyakorlatai, külön szabályok által fognak rendeztetni.

IV. A honvédségről szóló 1868. XLI. törvénycikk.

A honvédség rendeltetése.

1. §. A honvédség a fegyveres erőnek kiegészítő része (V. T. 2. §.), háboru idején a hadsereg támogatására és a belvédelemre, békében kivételesen a belrend és biztosság fentartására is van hivatva. (V. T. 8. §.)

Behivatása és mozgósítása.

2. §. Ha háboru veszélye fenyeget, a honvédség összehívása és mozgósítása részben vagy egészben csak ő Felsége a király rendeletére történhetik a felelős honvédelmi minister ellenjegyzése mellett. (V. T. 10. §.)

Alkalmazása az ország határain kívül.

3. §. A honvédség kivételesen a magyar korona országain kívül is alkalmazható; de erre mindannyiszor a törvényhozás külön intézkedése szükséges.

Csak az országgyűlés együtt nem léteben, s ha a halasztásból veszély származhatnék, rendelheti ő Felsége az ország összes ministeriumának felelőssége s az ország képviselőinek utólagos jóváhagyása mellett, a honvédséget az ország határain kívül is.

Kiegészítése.

4. §. A honvédség kiegészítettik:

- a) a tartalékban kiszolgált egyének besorozása által;
- b) hadkötelezettek közvetlen beosztása által;
- c) azokból, kik a véderőről szóló törvény 57. §-a szerint háboru esetében honvédségi szolgálatra kötelesek;
- d) önkéntesekből, kik hadseregbeli kötelezettségöknek elegett tettek, a mennyiben egyébként is már a honvédseregbe nem tartoznának (V. T. 57. §.);
- e) olyan önkéntesekből, kik honvédkötelezettség alá már nem tartoznak.

A szolgálatkötelezettség tartama.

5. §. A honvédségi szolgálatkötelezettség:

- a) azokra nézve, a kik hadseregbeli szolgálatidejüket betöltve lépnek át a honvédségbe, 2 évre (4. §. a.);
- b) azokra nézve, kik közvetlen a honvédségbe osztatnak be, 12 évre (4. §. b.);
- c) a 4. §. c. pontjában említettek a háboru tartamára;
- d) az előbbi szakasz d) és e) pontja alatt érintett önkéntesekre nézve pedig két évre, s esetleg a háboru tartamára terjed. (4-ik §. c. d.)

A honvédtestek alakítása és elnevezése.

6. §. A magyar korona területén a honvédség egyelőre 78 zászlóalj gyalogságból és 36. huszárszázadból alakittatik meg, melyhez Horvát-Szlavonország 4 gyalog-zászlóaljat és 4 lovasszázadot fog állítani.

Ezek egymás közötti folyó számok alatt azon megye, szék vagy vidék szerint neveztetnek el, a melyből alakulnak s kiegészítettnek.

Háboru idején a honvédség zászlóaljainak és lovas-századainak e száma ő Felsége jóváhagyásával és az országgyűlés beleegyezésével szaporítható.

Az 1868. évi XLI-ik törvénycikk 7-ik §-a ekképen módosittatik.

A magyar korona területe hét honvédkerületre osztatik és pedig:

- I. a pesti,
- II. a szegedi,
- III. a kassai,
- IV. a pozsonyi,
- V. a budai,
- VI. az erdélyi,
- VII. a zágrábi horvát-szlavon kerületre.

Ezen kerületek mindenike több honvédzászlóaljjárást foglal magában. (1871. III. t.-cz.)

Területi felosztás járásokra, a honvédzászlóaljak és századok, végre huszárszázadok szerint.

8. §. A honvédzászlóalji járások alakításánál irányadók a törvényhatóságok (megyék, székek, vidékek, városok stb.) terjedelme, népessége s azon arány, a melyben a seregredek alakulásához s kiegészítéséhez járulnak.

Minden zászlóalji járás négy századi járásra oszlik.

A honvédlovasszázadok egy vagy több zászlóalji járásból alakulnak.

A honvédszászlóalj és lovasszázadok azon seregredekkel, melyeknek állományából alakulnak, semmi kapcsolatban sem állanak.

Honvédtörzsek és rendeltetésök.

9. §. A létszámot a honvédszászlóalj és lovasszázadoknak mind tisztikarára, mind legénységére nézve és pedig a zászlóaljnál egyes századaik szerint, béke idején is nyilván kell tartani.

A tüzéségből, a műszaki (technikai) csapatokból, az egészségügyi századból, a szekereszetből s a ruházati és élelmezési szakból a honvédséghez átlépő legénységről külön nyilvántartási jegyzék vezetendő.

E végre, valamint a raktárkészletek kezelése és felügyelése céljából, minden honvédszászlóaljnál, illetőleg a zászlóaljparancsnokság állomása helyén, már béke idején egy törzs (Stab) lesz felállítandó.

Ezen zászlóalji törzsellomásokat, Ő Felsége jóváhagyása mellett, a honvédelmi ministerium határozza meg.

Egy zászlóalj-törzs áll:

- 1 törzstisztből;
- 1 kezelőtisztből;
- 1 nyilvántartási tisztből;
- 1 orvosból;
- 1 puskaművesből;
- 2 törzs-örmesterből;
- 4 közlegényből, és
- 3 tiszti szolgából. (1871: IV. t.-cz.)

A kezelőtiszt a törzs altisztjeivel és közlegényeivel a zászlóalj kimozdulása esetében is helyben marad. A lovassági törzs létszámát és szervezetét, Ő Felsége jóváhagyása mellett, a honvédelmi minister határozza meg, a szükséghez képest.

A felszerelési készletek elhelyezése.

10. §. A honvédség ruha- és felszerelési készletei, a mennyiben ez lehetséges, a zászlóalji törzsek székhelyein raktárakba, s a fegyverek biztos fegyvertárakba, ha pedig ilyenek a zászlóalji törzsellomás helyén nem léteznének, a legközelebbi biztos fegyvertárakba helyezendők el.

Békelétszám.

11. §. A honvédség kiképzése s a belrend és biztosság fentartása végett, béke idején minden honvédszászlóalj részéről, törzsének állomása helyén egy század, és minden 4 huszárszázadból alakult egy-egy század állíthatatik fel.

A békelétszámot időről-időre, a béke idején felállított gyalog- és lovasszázadok számának netalán szükséges szaporítását s a honvédtettek állomási helyét Ő Felsége, mint legfőbb hadur engedélyével, a honvédelmi minister határozza meg.

Szabadságosok.

12. §. Béke idején a törzseknél beosztott (9-ik §.) s az álló századoknál tényleg szolgáló egyének kivételével, valamennyi honvédkötelezettek szabadságra bocsátvák s háborítlanul járhatnak polgári foglalatosságai után.

Ujjonczok kiképzése.

13. §. Honvédségbe sorozott ujjonczok (4. §. b), c) és e) pontja) az álló századoknál (11. §.) gyakoroltatnak, s 8 hetet meg nem haladható betanítatásuk után, a szükséghez képest, vagy a törzsek és századok legénységének felváltására fordítatnak, vagy szabadságra bocsátatnak.

Az 1871: VI. t.-cz. e §-t következőleg bővítette s módosította:

Azon tekintetből, hogy a honvédség kellő képzettségű és számu tisztekkel és altisztikkel láttathassék el, ideiglenes intézkedés szüksége állván elő:

1. §. Addig, mig a honvédség tiszti és altiszti állománya ki nem egészítették, felhatalmazatik a honvédelmi minister, hogy a tiszti és altiszti kiképzésre alkalmas honvédeket, és pedig ezuttal az 1869. és 1870. évben besorozottak közül, jövőre pedig a legifjabb korosztály-beliemből, a szükséges számban és a kellő kiképzéshez megkívántató időre behívassa.

2. §. Ezen felhatalmazás arra is kiterjesztetik, hogy a honvédelmi minister a honvédség szabadságolt állományába tartozó tiszteket a rendes őszi hadgyakorlatokon kívül, két havi szolgálattétel végett egyszer behívassa.

Fegyvergyakorlatok.

14. §. A honvédgyalogság rendszerint aratás (mezei takarodás) után szólíttatik össze fegyvergyakorlatra, nevezetesen:

- a) évenként két hétig tartó századonkinti gyakorlatra;
- b) minden második évben 3 hétig tartó zászlóaljankinti gyakorlatra, mely alkalommal a zászlóalj, váltakozva, a sorhadtestek nagyobb fegyvergyakorlataiban is résztvesznek.

A honvédlovasság szintugy minden évben 2—3 hétre egybehivatik fegyvergyakorlatra és minden második évben nagyobb fegyvergyakorlatok végett a rendes hadtestek közé is beosztható.

E §. az 1873 : XXXII. t.-cz. által következőleg módosított:

1. §. Az 1868. évi XLI. t.-cz. 14. §-a következőleg módosítottik:

A honvédcapatok rendszerint az illető vidék aratási viszonyainak tekintetbe vételével aratás és a learatott termények behordása után öt hétig tartó fegyvergyakorlatra szólíttatnak be, olyképen mégis, hogy a legénységből senki, honvédségi szolgálatának 12 éve alatt, hacsak önként nem jelentkezik, öt gyakorlatnál többre be ne rendeltessék.

A hadseregben kiszolgált s a honvédségbe áthelyezett legénység csak egy fegyvergyakorlatban való részvételre köteleztetik.

Ezen gyakorlatok tartama alatt a honvédcapatok a sorhadtestek nagyobb fegyvergyakorlataiban is részt vehetnek.

Ellenőrzési szemlék.

15. §. Az ellenőrzési szemlék évenként ősszel hivatnak össze, de azok az e végre beszólított honvédekre nézve egy napnál tovább nem tarthatnak.

A tisztikar eredeti alakítása és utóbbi kiegészítése.

16. §. A honvédség első felállításánál a tisztikar következő elemekből alakul:

- a) alkalmas nyugdíjazott tisztekből;
- b) rangjuk fentartásával kilépett (quietált) tisztekből, a mennyiben ezek hadkötelezettségükhöz képest a tartaléknál tiszti minőségben nem alkalmaztatnak;
- c) alkalmas volt honvédtisztekből;
- d) más oly egyénekből, a kik közbecsülésben állanak, hadkötelezettségüknek már eleget tettek, és a tiszti állomásra kellő képességgel bírnak;
- e) a honvédség altisztjeiből, a kik a tiszti vizsgát kielégítőleg letették, s egyébiránt is a tisztségre képesültek.

Rendszerint pedig kiegészítetik a honvéd-tisztikar:

- a) a hadseregben szolgáló tisztek átlépése által;
- b) tartaléki tisztek által, kik a hadseregnél szolgálati idejüket kitöltötték, vagy mozgósítás esetében a tartalékból ide áttétetnek (V. T. 21. §.);
- c) fokozatos előléptetés útján magában a honvédségben, a hadseregbe nézve fennálló alapelvek szerint, azaz vagy megfelelő vizsgatétel után, vagy a nélkül is jutalomképen azoknak, kik különben is kellő képességgel bírnak, magukat az ellenség előtt kitüntették.

Minden honvédtisztnak a magyar korona országain belől állampolgári joggal kell bírnia, vagy meg kell azt szereznie.

A honvédtisztek beosztásánál a zászlóaljakra vagy lovasszázadokba, azoknak állandó lakhelye lehetőleg tekintetbe veendő.

A honvédtisztek állása a hadseregbeli tisztek irányában.

17. §. A honvédtisztek tiszti fokozatuk szerint egyenlők a sor-katonaság tisztjeivel; ugyanazon fokozatbeliek között a sorhadbeli tisztet illeti az elsőbbség.

Vezénynyelv, zászló-, rangfokozati jelvények, a felszerelés, fegyverzet, szolgálat és gyakorlatok szabályai.

18. §. A honvédség vezénynyelve a magyar; zászlója, Ő Felsége nevének jelvényei mellett, az ország színeit és a magyar állam czimerét viseli.

Horvát-Szlavon- és Dalmátországban a honvédség vezénynyelve a horvát; zászlója Ő Felsége ugyanazon névjegyével mellett Horvát-Szlavon-Dalmátország egyesült színeit és a magyar állam czimerét viseli. Egyébiránt a katonai jelvények, rangjelzetek, a felszerelés és felfegyverkezés, valamint a szolgálat és gyakorlat szabályai a honvédségnél és a sorhadnál egyenlők lesznek.

Illetékek.

19. §. A honvédség tisztjei és legénysége, szolgálatuk időtartama alatt, béke idején úgy, mint hadkészültségben és háboru idején, ugyanazon illetékekben részesülnek, a melyekben a hadseregbeliek.

A zászlóaljok törzseinél béke idején alkalmazott orvosok azonban, a kik ilyenkor a helyben lakó hadköteles orvosok közül szemeltetnek ki, a teljes illeték helyett csak évi átalányban részesülnek.

Az időszaki fegyvergyakorlatok és az ujonczok kiképzetésének tartama alatti illetékek rendelet útján fognak szabályoztatni.

Ellátás.

20. §. A háboruban, vagy általán tényleges szolgálatban rokkanttá lett honvédtisztek és honvédek ugyanazon kedvezményekben részesülnek, a melyek a hadseregbe nézve e tekintetben fennállanak.

Ugyanezen kedvezmények kiterjednek az ellenség előtt elesett, vagy sebeik következtében elhalt honvédtisztek özvegyeire és árváira is.

Költségviselés.

21. §. A honvédség összes költségei a honvédelmi minister tárczáját terhelik; azon költségeket azonban, melyek a honvédség hadi czélokra

lett mozgósításából s alkalmazásából erednek, a közös hadügyminister tárczája viseli.

A honvédek polgári jogai a tetteges szolgálat idején kívül.

22. §. A tetteges szolgálatban nem álló honvédek (tisztok és legénység), bármilyen polgári viszonyaikra nézve polgári törvények és hatóságok alatt állanak, s csak azon megszorításoknak vannak alávetve, a melyek a véderőről szóló törvényben vannak felállítva s a nyilvántartásra nézve szükségesek.

Ez utóbbi célból kötelesek az ilyen honvédek tartózkodási helyük minden változtatását az illetékes honvéd-nyilvántartási hivataloknak, azaz mind annak, melynek területéről távoznak, mind pedig annak, melynek területére átmennek, bejelenteni, s azon esetben, ha más zászlóalj járásba települnének át, az ottani zászlóalj (vagy lovas-század) állományába leendő áthelyeztetésükért folyamodni.

Ugyanily feltételek alatt a honvédtisztek is megváltoztathatják ideiglenes vagy állandó lakásukat; más zászlóaljba vagy lovasszázadba való áttételük azonban az állomány és szolgálat viszonyaitól, és törzstisztekre nézve Ő Felsége, tisztokra nézve pedig a honvédelmi minister elhatározásától függ.

A külföldön tartózkodó honvédek, mielőtt a nyilvánosság útján értesülniök kellett arról, hogy a birodalom a háboru küszöbén áll s hogy e miatt a honvédség fegyverbe szólított, azonnal, s a személyi behívást be sem várva, honukba visszatérni s illető helyükön jelentkezni kötelesek. (V. T. 54. §.)

Az összehívó parancs elleni engedetlenség büntetése.

23. §. A honvédtiszt, ha a fegyvergyakorlatra vagy szolgálattételre felhívó rendelet folytán a meghatározott időre meg nem jelenik, egy héttől három hónapig terjedhető fogsággal, az ily eset harmadszori előfordulásánál, sőt háboruban már a legelső esetben is haditörvényszéki büntetendő.

A behívásnak nem engedelmeskedő honvédlegénység a hadsereg tartalékosaira nézve fennálló szabványok szigorja alá esik.

Kiköltözködés (kivándorlás).

24. §. A honvéd csak a honvédelmi minister engedelmével költözködhetik ki az országból.

Ha a kiköltözködés elmarad, az elbocsáttatás által megszakított szolgálatkötelezettség hátralékát az illető tartozik leszolgálni.

Háboru idején kiköltözködési engedély nem adatik.

A honvédelmi főhatóságok hatásköre.

25. §. A honvédség minden ügye a honvédelmi minister hatáskörébe tartozik.

Tisztán katonai rendelkezés céljából Ő Felsége által honvédségi főparancsnokul egy tábornok, és minden honvédségi kerület (7-ik §.) részére egy-egy tábornok vagy főbrangu törzstiszt honvédségi kerületparancsnokul neveztetik ki. (28. §.)

A honvédelmi minister hatásköre a honvédséget illetőleg kiterjed különösen:

béke idején:

- a) a létszám nyilvántartására;
- b) a tisztok személyi ügyeire, ideértve a tiszt elöléptetések iránti kijelöléseket is, a honvédség főparancsnokának véleményezése mellett;
- c) a legénység minden személyi ügyeire;
- d) a ruházatra, felszerelésre és fegyverzetre;
- e) az élelmezésre;
- f) a szállásolásra;
- g) az időszaki fegyvergyakorlatok iránti intézkedésre;
- h) oly intézkedésekre, melyek szerint a honvédség egy része esetleg a belrend és biztosság érdekében, felhasználtathassék (11. §.);

háborúesetűség és kiütött háboru idején:

- i) mindazon intézkedésekre, melyek a honvéderőnek gyors kiállítására és harccképességének állandó fentartására megkivántatnak;
- h) ha a fővezérség az országnak csatatérre leendő előkészítését követelné, ez iránti közreműködésre.

A honvédségi főparancsnok kötelességei:

1. a katonai kiképzetés vezetése;
2. a fegyelmi felügyelet;
3. a létszám nyilvántartása, és
4. a hadszerkészetek fölötti felügyelet;
5. a fegyelmi hatalom gyakorlása a tisztok és tetteges szolgálatban álló legénység felett;

6. a honvédkerület vagy csapatparancsnokok részéről beérkező elöléptetési kijelölések, vagy a tisztok személyiügyeire vonatkozó egyéb előterjesztvények feletti véleményadás.

A honvédkerület parancsnokának, kerületére nézve, hasonszerű hatásköre van, mint fennebb a honvédségi főparancsnoknak az összes honvédségre nézve meghatározott.

Ő Felségéhez intézendő felterjesztések.

26. §. A honvédség ügyében a felterjesztéseket Ő Felségéhez a honvédelmi minister teszi.

Rendeleteit a honvédelmi minister a honvédségi főparancsnok útján intézi a honvédhatóságokhoz, s ugyanazon uton veszi azok hivatalos jelentéseit. Ez utóbbi a hatásköréhez tartozó ügyekben a honvédhatóságokkal és csapatokkal rendelkezhetik ugyan, de fontosabb rendelkezéseiről egyttal a honvédelmi ministert értesíteni köteles.

A honvédségi főparancsnok szolgálati viszonya a sorhadbeli főparancsnokok irányában.

27. §. A honvédségi főparancsnok, béke idején, a hadsereg vezénylő tábornokaival egyenrendű viszonyban áll.

A tetteleg szolgálatban álló honvédcapatok, béke idején, s valammeddig kiválóan csak a belrend és biztosság fentartására alkalmaztatnak, kizárólag a honvédhatóságok rendelkezése alatt állanak; mihelyt azonban közös cselekvésre vagy a hadsereg csapataival egyttés fegyvergyakorlatra hivatnak fel, ezen viszony tartamára az illető hadseregbeli csapatparancsnok rendelkezése alá esnek.

A honvédségi főparancsnok az országban fennálló honvédosztályok létszáma és elhelyezése, valamint az ezekben előforduló változások felől a hadseregbeli vezénylő tábornokokat a szükséghez képest vagy maga értesíti, vagy a honvédkerületi parancsnokok által értesítetteti.

Háboruban az összes honvédség, főparancsnokával egytt, a fővezérnek van alárendelve, a ki azt a körülmények igénylete szerint magasabb rendű külön hadtestekben, és vagy külön, vagy a hadsereg csapataival egyesítve használja.

A tiszttek kinevezése.

28. §. Ő Felsége a honvédség főparancsnokát, a kerületi parancsnokokat és törztisztteket a honvédelmi minister meghallgatása után közvetlenül, a többi tisztteket ellenben, béke idején, a honvédelmi minister (26. §.), háboru idején pedig a parancsnokló fővezér előtérjesztésére nevezi ki.

Fegyelmi büntetőjog.

29. §. A tetteleg fennálló honvédosztályok parancsnokai a fegyelmi büntetőjogot azon mérvben gyakorolják, mint a hasonkörü sorhadbeli tábornokok.

E részben a honvédkerületi parancsnok az osztálytábornokkal, a honvédségi főparancsnok pedig a vezénylő tábornokkal egyenjogu.

Az altiszttek kinevezése.

30. §. Az altisztteket, a fennálló honvédttestek arányához képest s a szabályszerű létszámig, a honvédzászlóalj, osztály- vagy önálló lovaszszázad parancsnokai nevezik ki.

Viszony a közös hadügyminister irányában.

31. §. Hogy a közös hadügyminister a birodalom közös védelmére szolgáló eszközökről folytonos tudomással birhasson, a honvédelmi minister őt, a honvédosztályok létszáma, a felszerelési készletek mennyisége és minősége, az elhelyezés, valamint a honvédseregge vonatkozó egyéb szükséges adatok felől is időszakonkint értesitendi.

A honvédség katonaképzettségi fokáról és fegyelmi állapotáról a közös hadügyministernek, a honvédség főparancsnoka részéről, a honvédelmi ministerium útján, időszakilag jelentés teendő.

32. §. A nemzeti őrseregről szóló 1847/8. évi XXII. törvénycikk, mely az 1867. évi XI. törvénycikk által egyelőre felfüggesztetett, ezennel eltöröltetik.

V. Katonai beszállásolás.

a) A közös hadsereg (hadi tengerészet) és a honvédség beszállásolásáról szóló 1879: XXXVI. t.-cz. a következő szabályokat tartalmazza:

I. Fejezet.

Általános határozatok.

1. §. A beszállásolás:

1. tartamára nézve:

a) állandó vagy

b) ideiglenes (átvonuló);

2. módjára nézve:

a) közös vagy

b) egyenkénti.

2. §. Állandó azon beszállásolás, mely a megállapított béke-elhelyezés alapján foganosittatik.

Ideiglenes beszállásolás az, a mely átvonulásoknál, összpontosításoknál, fegyvergyakorlatoknál és kirendeléseknél s általában ideiglenes alkalmakkor ezek tartamára lép életbe.

3. §. Ha egy és ugyanazon épületben legalább félszázad gyalogság vagy vadászcsapat, egy szakasz lovasság vagy külön elhelyezett lovasági kiegészítő-keret, fél úteg tábori tüzérség, fél század vartüzérség vagy egy hegyi úteg, egy fél vagy egy tartalékszázad hadmérnöki és utászcsapat, egy tábori század szekerescsapat vagy egy honvédkeret (vagyis legalább egy taktikai alosztály) beszállásolására szükséges helyiségek engedtetnek át, melyekhez azonban az ugyanazon épületben netán található tiszti lakások, raktárak, őrszobák és egyéb mellékszükségletek hozzá nem számíthatók, az ily beszállásolás közösnek nevezetetik.

Ellenkező esetben a beszállásolás egyenkénti.

A közös beszállásolásra oly külön helyiségek jelölendők ki, melyek egyidejűleg más célra nem szánvák.

Az egyenkénti beszállásolásnál a legénység lehetőleg a szállásadó lakásától különálló szobákban vagy kamarákban helyezendő el, melyek a szükséghez képest világítandók és tél idején fűtendők.

4. §. Az ezen törvényben előforduló „katonaság” kifejezés alatt a hadsereg, a haditengerészet és a honvédség értetik; a község kifejezés alatt pedig a törvényhatósági joggal felruházott város is.

5. §. A közös beszállásolásra felhasználandók és pedig a következő sorrendben:

a) az állami laktanyák;

b) rendelkezésre álló s bizottságilag alkalmasnak talált egyéb államépületek;

c) az ország, a megyék, a községek vagy magánosok által rendelkezésre bocsátott laktanyák; és

d) a fióklaktanyák.

Laktanya oly épület, mely kizárólag beszállásolás céljaira van szánva s a férőhelyekre és egyéb minőségre nézve a rendeleti uton meghatározandó követeléseknek lényegileg megfelel.

Fióklaktanyák ellenben a közös beszállásolásra használható oly helyiségek, melyek nem kizárólag beszállásolás céljaira szánt épületben vannak, valamint azok, melyek férőhelyeik és minőségük tekintetében a rendes laktanyákra nézve fennálló igényeknek teljesen meg nem felelnek.

A laktanyákra és fióklaktanyákra vonatkozó határozványok állanak a betegápoló házakra és csapatkórházakra is, melyek, ha valamely külön, e célra szánt épületben vannak és minden egyéb igénynek megfelelnek: a laktanyákkal, különben a fióklaktanyákkal esnek egyenlő szabályok alá.

Az iránt, vajjon valamely épület laktanyának vagy fióklaktanyának felel-e meg, az alispán (polgármester) elnöklete alatt a polgári és katonai hatóságok által egyenlő számban kiküldött tagokból alakult vegyes

bizottság lelete alapján, a honvédelmi minister az érdekelt ministerekkel egyetértőleg határoz.

Az egyenkénti beszállásolásnak csak közös beszállásolás lehetősége esetében van helye.

6. §. Ha valamely (állami vagy nem állami) laktanyának végleges elhagyása lényeges építészeti vagy egészség-rendőri hiányok miatt követel-tetik, a végleges elhagyás szükségessége felől vegyes bizottság lelete alapján a honvédelmi minister, és pedig a hadsereg (haditengerészet) laktanyáira vagy fióklaktanyáira nézve a közös hadügyministerrel egyetértőleg határoz.

Valamely állami vagy az 5. §. c) és d) pontja alatt megjelölt nem állami laktanya avagy fióklaktanya, azon esetet kivéve, midőn az illető laktanya vagy fióklaktanya a katonaság elhelyezésének (dislocatio) megváltoztatása folytán beszállásolás céljára nélkülözhetővé válik — a végből, hogy a beszállásolás helyett más célra (7. §.) használtassék fel vagy eladassék — csupán úgy hagyható el, ha a laktanya vagy fióklaktanya átengedője más hasonló férőhelyyel bíró laktanyát vagy fióklaktanyát ad rendelkezésre.

Ideiglenes viszonyokra külön szerződések által másnemű intézkedések is tehetők.

7. §. A beszállásolásnál a szolgáltatás tárgyai, melyeknek átengedését a katonai igazgatás ezen törvény alapján az illetékek mértékében követelni jogosítva van, a következők:

1. azon helyiségek és mellékszükségletek, melyek:

a) állandó vagy ideiglenes szolgálatban álló havidijas katonai személyek, továbbá ezek családai, szolgálói, lovai és szekerei;

b) a beszállásolandó csapat legénysége, ezek családai és a csapat lovai számára;

2. azon egyéb helyiségek és mellékszükségletek, melyek a csapat-testek és az ezekkel kapcsolatban álló parancsnokságok és törzsek számára szükségeltetnek.

8. §. A természetben való szállásadásnak és a többi mellékszükségletek szolgáltatásának kötelezettsége a házbirtokot, illetőleg az átadandó egyéb helyiségek birtokát terheli.

9. §. A beszállásolás alapjául a jelen törvény értelmében rendelkezésre álló alkalmas férőhely szolgál.

Ezen alkalmas férőhely képezi rendes viszonyok közt a beszállásolási követelés jogának és a teljesítés köteletségének határát.

Csakis a legnagyobb szükség esetében s ennek tartamára lehet a kevésbé alkalmas helyiségeknek egyidejű felhasználása mellett a kipuhatólt normális férőhelyet meghaladó tömörebb elszállásolást alkalmazni.

A felől, vajjon ily szükség esete beállott-e, a közigazgatási hatóságok az illető katonai hatóságok vagy csapatparancsnokok meghallgatása után határoznak.

A községek kötelesek a közigazgatási hatóságok felügyelete és ellenőrzése mellett, ugy a rendes beszállásolásra alkalmas, valamint a szükségbeli beszállásolásra még igénybe vehető, kevésbé alkalmas férőhelyeket kipuhatolni és nyilvántartani.

10. §. Beszállásolásra nem vétethetnek igénybe a következő helyiségek:

1. semminemű épület, mely ő Felségének vagy a legfelsőbb uralkodóház egyes tagjainak állandó vagy ideiglenes tartózkodására szolgál;

2. idegen hatalmak követségeinek épületei, lakásai és irodái;

3. az államszolgálatra és egyéb államczélokra használt és nélkülözhetetlen helyiségek az állami törvényhatósági, községi hivatalos helyiségek, beleértve a hivatalos lakásokat;

4. a nyilvános isteni tiszteletre, valamint a betegápoló és jótékony közintézeteknek szánt helyiségek, továbbá nyilvános és nyilvánossági joggal felruházott nevelőintézetek és iskolák helyiségei; azonkívül oly képző- és nevelőintézetek, magán jótékonyági és gyógyintézetek helyiségei, melyeknek nem nyereszkedés a céljuk, végre a közhasználatra szánt muzeumok, könyvtárak és levéltárak helyiségei;

5. a börtön- (fogházi) épületek, fegy- és javítóházak, nemkülönben a kényszerdolgozó intézetek;

6. a női zárdák, továbbá a férfizárdák azon helyiségei, melyeknek a tényleges szükséghez képest a belső zárlat miatt elkülönítve kell lenniök;

7. a törvényesen elismert vallásfelekezetek lelkészeinek és főpapjainak családi viszonyaikhoz képest szükséges lakszobái; továbbá a hivatalos és lelkészi működésre szorosan megkivántató helyiségek;

8. a posta, posta-istálló és távirdaszolgálat ellátására, továbbá a gőzmozdonyu vaspálya és gőzhajózási üzlethez, az illetékes állami hatósága szerint feltétlenül szükséges tulajdon vagy bérelt helyiségek;

9. a kereseti üzletre nélkülözhetetlen helyiségek és minden egyes szállásadónak családi viszonyaihoz képest szükséges szállása.

Oly községekben azonban, hol minden lakház, vagy a lakházak egy része csak egy szobából áll, ezen szobát a legénység a házigazdával és háznépével a lehetőséghez képest közösen használja.

11. §. Az egyenkénti beszállásolásra a 9. §. értelmében kipuhatolandó férőhelyek közé az 5. §. a), c) és d) pontjai szerint a katonaság elhelyezésére szánt épületeknek helyiségei be nem számíthatók.

12. §. A katonaság a szállások és mellékszükségletek átengedése végett a felhívást sohasem közvetlenül az épület vagy föld birtokosához, hanem a fennálló törvények értelmében illetékes közigazgatási hatósághoz intézze.

13. §. A község a hozzá törvényes alakban intézett szálláskövelést saját területén a törvény értelmében teljesíteni köteles.

Köteles egyszersmind a helyiségeket kiválasztani, a csapat-osztály számára kijelölni és a szállásra-vezetést szükség esetében díjtalanul kirendelendő kalauzok által is eszközölni.

14. §. A község előljárójának a szálláskijelölésre nézve tett intézkedése ellen irányzott felebbezés, felfüggesztő hatálylyal nem bír.

15. §. Minden szállásadónak jogában áll, az elszállásolás végett hozzá utalt tiszteket, legénységet, lovakat stb. ugyanazon községben, illetőleg városrészben fekvő más helyiségekbe saját költségén kellően elhelyezni; e mellett azonban a szállásadó helyettesítőjének saját beszállásolási kötelezettsége is épségben marad.

16. §. Az egyenkénti beszállásolásnál a szállásadó egy hó eltelte után a katonának máshoz átszállásoltatását követelheti, mi azonban az állandó beszállásolásnál csak a szűkebb beszállásolási körön (39. §.) belül történhetik meg. A közigazgatási hatóság ideiglenes beszállásolásnál rövidebb átszállásolási időközöket is állapíthat meg.

17. §. A katonai igazgatás felhívására a regale-jog tulajdonosa köteles a katonaság által megszállott minden laktanyában és fióklaktanyában markotányost tartani. A markotányos a laktanyai rend és fegyelem tekintetében a laktanya-parancsnokság alatt áll.

Ha a regale-jog tulajdonosa ezen köteletségének eleget nem tenne, a katonai igazgatásnak leendő joga, a katonaság által megszállott minden laktanyában és fióklaktanyában, de csak a csapatok kizárólagos szükségletére, markotányosokat alkalmazni.

A markotányos alkalmazását a fennálló italmérési jog nem gátolhatja. A markotányosság bérlője tartozik azonban a regale jog tulajdonosával az italmérésért fizetendő kártalanítás iránt egyezsége lépni, s ha a felek közt egyezés nem jönne létre, ez esetben az évi méltányos kártalanítási összeget a közigazgatási hatóság határozza meg. A határozattal meg nem elégedő félnek birtokon kívül a törvény rendes útja fentartatik.

18. §. Azon épületek, melyek valamely község, vármegye, az ország vagy magánszemély részéről, az ezen törvény által meghatározott megtérítés élvezése mellett, állandóan a katonabeszállásolás céljaira szánvák, ezen rendeltetésük tartamára a házadótól és az általános jövedelmi pótdától mentesek.

19. §. A katonai igazgatás által ezen törvény értelmében fizetendő megtérítések az állandó hadsereg vagy haditengerészet beszállásolási szükségleteit illetőleg a közös hadügyi, a honvédség ily szükségleteit illetőleg pedig — kivéve a háborus célokra eszközölt mozgósítás esetét — a honvédelmi költségvetés terhére esnek.

20. §. A beszállásolás teendőit legelső fokozaton a községek teljesítik. A beszállásolási ügyeknek vezetése és végrehajtása, valamint akadályok és panaszok esetében a határozat hozatala, a községek közreműködése mellett, a közigazgatási hatóságokat, legelső fokozaton pedig a honvédelmi ministert illeti.

A közigazgatási hatóságok intézkedései elleni felelősség felfüggesztő hatálylyal nem bír.

II. Fejezet.

Különös határozatok az állandó beszállásolás iránt.

21. §. Az álló hadsereg (haditengerészet) ő Felsége, mint legfőbb hadur által 1870. évben elrendelt állandó béke-elhelyezésének végrehajtása a közös hadügyminiszter által a honvédelmi miniszterrel egyetértőleg eszközöltetik.

22. §. Új elhelyezési állomások kijelölése, valamint általában az állandó béke-elhelyezés minden megváltoztatása, a közös hadügyminiszter és a honvédelmi miniszter meghallgatása után, ő Felsége meghagyása alapján történik.

A honvédség elhelyezése ő Felsége jóváhagyásával a honvédelmi miniszter által foganatosítottatik.

23. §. Az állandó beszállásolás terhének arányos viselése és a laktanya-építés előmozdítása iránt az 1879. évi XXXVII. törvénycikk intézkedik.

24. §. Az állandó beszállásolásnál a szállások és mellékszükségletek átengedésére vonatkozó kötelezettség terjedelme az A), B), C) és D) mellékletekből tűnik ki.

25. §. A havidijas katonai személyek, a mennyiben a katonai tér- (állomás-) parancsnokság részükre természetbeli szállásokat illetékszerű mérvben és szolgálatuk teljesítése helyéhez lehetőleg közel ki nem jelölne, az árszabás szerinti lakbérilletményt kapják a végből, hogy szállásukat önmaguk vegyék bérbe.

Ha azon körülmény, hogy az illetékszerű szállást az árszabás szerinti megtérítési összegért bérbe kapni nem lehet, vegyes bizottság útján igazoltatik: a község van kötelezve az illetékszerű helyiségeket, az árszabás szerinti megtérítés átvétele mellett, rendelkezésre állítani.

26. §. Az altiszteknek és legénységnek egyenkénti beszállásolásánál a szállásadó a háznál szokásos, de tiszta fekhelyen kívül tartozik a világítást és fűtést szolgáltatni, nemkülönben gondoskodni arról, hogy a ruha- és felszerelési darabokat legyen hova felaggatni.

Az egyenkénti beszállásolásnál az altiszteknek és legénységnek nincsen igényük a szállásadó részéről nyújtandó élelmezésre, azonban jogukban áll a főzéshez szükséges tüzet és főzőedényeket közösen használni.

Ha ezen jog a szállásadó szegénysége miatt igénybe nem vehető és e végett a beszállásolt csapat saját maga kénytelen főzni, vagy ha a község a csapatparancsnoksággal egyetértve czélszerűbbnek tartja, hogy külön konyhák vagy étkező-helyiségek engedtesse át, akkor az illetékszerű tüzelőanyag és a főzőedények a katonai igazgatás által lesznek — a fejenként és naponként megszabott megtérítésből 0.5 kr levonásával — kiszolgáltatandók.

A tűz és főzőedény közös használatának lehetetlensége esetről-esetre vegyes bizottság által igazolandó.

27. §. Ugy a tiszteknek, mint a legénységnek egyenként elhelyezett lovai számára a szállásadó az istállón kívül a világítást lámpában, továbbá az istállószereket is szolgáltatni köteles.

28. §. A katonai tér-, illetőleg állomásparancsnok minden helyben szokásos vagy törvényes felmondási határidőben tartozik a községelöljárót a helyi szokás vagy törvény szerinti legrövidebb következő bérleti időszakra igénylendő szállásigényéről, kimutatás közlése mellett, idejekorán értesíteni.

Az újra nem igényelt helyiségek a kimutatásban elkülönítve felsorolandók és ezen kimutatás alapján felmondottaknak tekintendők.

A fennebbi felmondási határidőkön kívül felmondás nem történhetik.

Ugyanezen határidőkben a megtérítési összegek a tér-, illetőleg állomásparancsnok által a községi előjáróságnak bélyegtelen nyugtá-ványra előlegesen kifizettetnek.

Ha valamely bérleti időszak folyama alatt a katonaságnak több helyiségre lenne szüksége, az azon bérleti időszakra már átadott helyiségekkel egyelőre meg kell elégednie; a mennyiben pedig ez lehetetlen volna, a szükséglet többletére nézve az átvonuló beszállásolás alkalmazandó.

Ugyanezen eljárás követendő új szükséglet beálltakor is.

29. §. Azon helyiségekért, melyek a községtől követeltetvén, ez által átengedettek, a katonaság részéről azonban vagy éppen nem, vagy csak részben avagy ideiglenesen használtattak, a mennyiben nem a 33.

§-ban érintett épületekről van szó, a megtérítés az egész időszakra teljes mértékben kifizettetik; a katonai igazgatásnak azonban szabadságában áll, e helyiségekkel ezen időre rendelkezni.

30. §. Havi fizetésben részesülő katonai személyek lakásaiért, valamint egyéb szükségelt helyiségekért a legénység szállásainak kivételével, továbbá az azokban lévő butorokért, a megtérítés a katonai igazgatás által a megállapított lakbér-osztályzatok (19. §.) szerint fizettetik.

A községeknek ezen lakbér-osztályzatokba való sorolását, valamint az osztályzatok mindegyikében fizetendő béreket, a honvédelmi minister az országos pénzügy- és a közös hadügyministerrel egyetértőleg, és pedig a jelen törvény hatályba lépte után első ízben az 1875. évig már kipuhalt, jövőre pedig öt évről öt évre a közvetlenül azelőtt lefolyt öt évben divatozott lakás- és butorárakból kinyomozandó bérátlagok alapján állapítja meg.

Az átlag-bérösszegek kipuhatolásánál a bérlőt terhelő lakbérpótlékok (lakbérkrajczárok stb.) szintén számba veendők.

Az ezen kipuhatolásnál követendő eljárás rendelet által fog szabályoztatni.

Új állandó helyőrségi állomásokra nézve a bérszabásnak (tarifának) legközelebbi általános szabályozásáig közvetlenül a csapat megérkezése után kipuhatolandó szokásos helyi bérek mérvadóak.

31. §. Az altisztek és a többi legénység szállásaiért, valamint az istállókért a katonai igazgatás által fizetendő napi megtérítések következő összegekben állapítatnak meg:

I. Egy legény elszállásolásáért.

1. laktanyában:	
a) a hajlékért	3·5 kr,
b) a butorért	0·2 "
c) a fűtés- és világításért	1·3 "
d) az ágyért	1·0 "
összesen	6·0 kr;
2. a fióklaktanyában:	
a) a hajlékért	1·0 kr,
b) a butorért	0·2 "
c) a fűtés- és világításért	1·3 "
d) az ágyért	1·0 "
összesen	3·5 kr;

3. egyenkénti beszállásolásnál	1·5 kr,
tüzelő-anyag és főzőedény nem szolgáltatása esetében (26. §.)	1·0 kr.

II. Egy ló elhelyezéseért.

1. laktanyában:	
a) a hajlékért	3·0 kr,
b) eszközökért	0·4 "
c) világításért	0·3 "
összesen	3·7 kr;
2. a fióklaktanyában:	
a) a hajlékért	1·5 kr,
b) eszközökért	0·4 "
c) világításért	0·3 "
összesen	2·2 kr;
3. egyenkénti beszállásolásnál	1·5 kr.

Az alomszalmát ugy a közös, mint az egyenkénti beszállásolásnál, a katonai igazgatás szolgáltatja.

Közös beszállásolásnál a trágya a katonai igazgatásé, az egyenkénti beszállásolásnál pedig az istálló átengedőjeé marad.

Az I. 1., II. 1., illetőleg I. 2. és II. 2. alatt meghatározott megtérítési tételekre már megszerzett igény épségben marad, habár később a katonaság részéről nagyobb igények támasztatnának is.

32. §. Laktanyákban vagy fióklaktanyákban a legénység helyiségeiért járó megtérítés kiszámításának és kifizetésének az állandó béke-elhelyezés alapján követelt és átengedett férőhely alapján kell megtörténni, a mikor az altiszteket megillető elkülönített helyiségek is oly férőhelymennyiségbe számítandók, mintha legénységi szobák volnának.

33. §. A jelen törvény hatálya alatt felállított új laktanyáknál az átengedő részére a beszállásolásért járó megtérítésnek szakadatlan élvezete biztosítottatik, és pedig egy már meglévő épületnek laktanyává alakítása esetében az első tizenöt, új építkezés esetében az első huszonöt évre azon naptól számítva, melyen a laktanya a katonai igazgatásnak átadatott. Tehát még az esetben is, ha a laktanya használata megszakított vagy végkép megszűnt — a mennyiben az átengedővel a katonai igazgatás érdekeinek inkább megfelelő egyezség létre nem jönne — a 31. §. értelmében (illetőleg a 30. §. alapján megállapítandó bérszabás szerint), az üres hajlékra eső megtérítési összeg a tizenöt, illetőleg huszonöt évi használati időtartamból hiányzó időre tovább fizettetik.

De ezen esetben fenmarad a katonai igazgatás joga, hogy a csapat elhelyezésére nem szükségelt épületet a megtérítés fizetésének tartama alatt katonai czélokra használhassa, vagy egyéb a közegészséggel és közbiztonsággal nem ellenkező czélokra bérbe adhassa.

Ha ily épület rendkívüli események, például háboru vagy elemi csapások folytán, a kiküldendő vegyes bizottság lelete alapján, az illetékes hatóságok határozatával egészen vagy részben állandóan hasznavehetlennek nyilvánították, a megfelelő megtérítés fizetése megszűnik.

A jelen törvény hatálya előtt már használt laktanyákért, valamint az ugyanezen törvény hatálya alatt a katonai igazgatásnak átadott új laktanyákért az első tizenöt, illetőleg huszonöt év letelte után, a katonai használatnak ideiglenes megszakítása vagy teljes abbanahagyása esetében, a megtérítés, az üres hajlékra eső mértékben, még három hónapon át tovább fizetetik.

A fióklaktanyáknál a használatnak megszűnte után a 31. §. szerint járó megtérítés fizetése csupán egy hónapig, illetőleg a bérszabás szerinti megtérítés a 28. §-ban meghatározott bérleti idő lejártáig teljesítetik.

Az utóbb említett mindkét esetben a katonai igazgatásnak használati joga szintén fenmarad.

34. §. Ki laktanyát vagy fióklaktanyát enged át, annak az átadásnál szabad elhatározásától függ, vajjon a laktanyát, illetőleg fióklaktanyát, a szükséges butordarabokkal fel akarja-e szerelni s azok fentartásáról, tisztításáról és az utánpótlásról, valamint a főző, fűtő és világítási eszközökről akar-e gondoskodni vagy sem.

Utóbbi esetben ezek felől a katonai igazgatás gondoskodik.

35. §. Az épületek, épületrészek, butordarabok, gyakorló terek (55. §.), a katonai igazgatás használatába leltár mellett adatnak át.

Az átadott tárgyaknak használható állapotban való fentartása az átengedőt terheli.

Ha az átvett tárgyak visszaadásának esete áll be, akkor azok, a rendes elhasználás következményeit leszámítva, oly állapotban adandók vissza, a minőben átvétettek.

Valamely tárgy megromlása vagy hiányzása esetében a katonai igazgatás a csapatnak és azon személyeknek, kiknek az illető tárgyat használatul átengedte, minden hibájáért felelősséggel tartozik, de nem a véletlen esetért vagy az elhasználás következményeiért.

A katonai igazgatás tehát a kártérítés teljesítésének kötelezettségétől csak annak igazolása által szabadíthatja meg magát, hogy a kár elháríthatlan véletlen, vagy oly egyén cselekedete által, kinek vétkeért

szavatossággal nem tartozik, vagy a kárvallott saját hibája által okoztatott, avagy, hogy a kár a rendes elhasználás következménye volt.

Az átengedőnek azonban ezen felelősségből származó kárpótlási igényét a tárgy visszaadása után legfeljebb egy év alatt kell a bíróságnál érvényesítenie, minthogy különben keresetjoga elévül.

36. §. Ha valahol oly laktanya áll fenn, melyet egy vagy több szomszéd község közösen engedett át, az illető őrségi helyen kipuhatolt férőhelyek egészen soha sem vétetnek igénybe, hanem azoknak oly része, mely a laktanya férőhelyének megfelel, szabadon hagyandó.

37. §. Minden ujonnan felállított s nem a kincstár tulajdonába tartozó laktanyáért a 31. §-ban megállapított s a férőhely után számítandó megtérítés fizetése azon nappal kezdődik, melyen az épület az elfoglalásra alkalmas és egyéb követelményeknek megfelelő állapotban a katonai igazgatás rendelkezésére átengedett, habár a tényleges beköltözés később történnék is.

III. Fejezet.

Különös határozatok az ideiglenes (átvonuló) beszállásolást illetőleg.

38. §. Az átvonuló beszállásolás terhének arányos viselése vagy e célra laktanyák építésének előmozdítása iránt az 1879. évi XXXVII. t.-cz. intézkedik.

39. §. Az átvonulásokra a katonaság átvonuló utai az étkező (déli) és háló (éjjeli) állomások, valamint ezek mindegyikére a szükséges beszállásolási körök, és pedig egy szűkebb s egy tágabb kör, megállapítandók.

Az átvonuló utakat, étkező- és háló-állomásokat a közös hadügy-minister, a honvédelmi ministerrel egyetértőleg, a beszállásolási köröket pedig a honvédelmi minister, a főhad-, illetőleg katonai parancsnokságok meghallgatásával, állapítja meg.

Olyan ideiglenes beszállásolásnál, mely nem menet közben való átvonulás folytán, hanem egyéb okból igényeltetik, a megszállandó állomások a főhad-, illetőleg katonai parancsnokság előterjesztése alapján, a honvédelmi minister által határozatnak meg.

40. §. A tágabb beszállásolási kör csak akkor vétethetik igénybe, ha a szűkebb kör a szállásszükségletre elégtelen, vagy már túl van terhelve.

Ugyanezen eljárás követendő az átvonuló utakon kívül (távolabb) szükségessé váló átvonuló beszállásolásnál is.

41. §. Az egyenkénti beszállásolásnál, nemcsak az ugyanazon beszállásolási körhöz tartozó egyes községek közt, hanem magában az egyes községben is kellő sorrendet kell tartani.

42. §. A katonaság szállás-követelése törvényes mértékének alapját a menetokmány (Marsch-Dokument) képezi.

At menettervet (Marsch-Plan) a főhad- (katonai) parancsnokság a honvédelmi miniszternek megküldi. A honvédelmi miniszter a tervet a törvényhatóságokkal, illetőleg községekkel idejekorán közli.

Ebből nagyobb csapatszállításoknál a megkivántató adatok rendszerint legalább 24 órával a szállitmány megérkezése előtt, az illető közigazgatási hatóság által, az érdekelt községeknek tudomására adandók.

Kisebb szállításoknál elégséges, ha a községek a szállásrendelők által értesítetnek.

A katonaság köteles a község által kijelölt és e törvénynek megfelelő szállást és mellékszükségleteket elfogadni.

A csapatosztály-parancsnokoknak nem szabad oly követelést támasztani, mely az utazási okmányban kijelölt határon túl megyen.

43. §. A csapatparancsnok csak sürgős esetekben van jogosítva megelőző értesítés nélkül, közvetlenül a község előljáróságától, parancsának előmutatása mellett, a csapatok törvényes mértékben való beszállásolását és élelmezését igénybe venni.

44. §. Az ideiglenes beszállásoláskor a szállások és mellékszükségletek átengedésére vonatkozó szolgáltatási kötelezettség terjedelme az *E*) mellékletből tűnik ki.

45. §. A havi fizetésben részesülő katonai személyek nejeit és gyermekeit, férjeikkel, illetőleg apáikkal közös szállás illeti; s azonkívül igényük van butorok átengedésére is, a fejszámuknak megfelelő szükséglethez képest.

Ha ezek helyőrségváltás, vagy a családfőnek szolgálatból áthelyezése folytán, szolgálati tekintetéből az utóbbtól elkülönítve utaznak, őket a családfőéhez hasonló szállás illeti és a fejszámuknak megfelelő butortöbblet átengedésére is van igényük.

46. §. Egy tiszti szobáért világítással, fűtéssel és butorzattal együtt, huszonnégy óra tartamára vagy ezen belül a katonai igazgatás részéről következő megtérítések fizettetnek:

a) Budapesten, továbbá az első öt lakbér-osztályzatba sorozott községekben: harminczöt krajczár;

b) minden egyéb községben: huszonhat krajczár.

Az itt meghatározott megtérítési összegek azon esetben is mérvadóak, ha az átvonuló-beszállásoláskor kivételképen irodák, iskolák, őrszobák, a könnyű betegek számára való szobák, raktárak, letartóztatási helyiségek stb. igényeltetnek és engedtetnek át.

A családtagok beszállásolásánál, a butortöbbletért (45. §.) fejenként:

a) ponthoz, tíz krajczár,

b) „ nyolcz krajczár térített meg.

Kocsiszinekért:

a) ponthoz, hét krajczár,

b) „ öt krajczár fizettetik, minden egyes koci után.

47. §. Az első módozat szerint házas altiszteknek és legénységnek nejei és az ily házasságból származó, a szülők gondjai alatt álló gyermekek férjeikkel, illetőleg apáikkal közös szállásra jogosítvák.

Ha ezek szolgálati tekintetéből a családfőtől elkülönítve utaznak, őket a családfőéhez hasonló beszállásolási illeti s ezen beszállásolási fejszám szerint ugyanazon megtérítés fizetendő.

A nők és gyermekek azonban a szállásadótól élelmezést nem követelhetnek.

48. §. Az altisztek és a többi legénység, valamint a lovak beszállásolásánál ugyanazon megtérítés fizettetik, mint az állandó beszállásolásnál. (31. §.)

A megtérítési összeg kiszámításának a fejek és beszállásolási napok száma alapján (46. §.) kell történnie.

49. §. A lovak számára az istállón kívül az istálló világítása, az istálló-eszközök és az alom is szolgáltatandók.

Fegyvergyakorlatok alkalmával előforduló csapat-összpontosításoknál, az alomszalmát a katonai igazgatás szolgáltatja.

A trágya azé, a ki az istállót átengedte.

Ha az egyenkénti beszállásolásnál az alomszalmát a szállásadó szolgáltatja, egy lóért egy napra egy krajczár felülfizetésben részesül.

Ha azonban alomszalma helyett falevél, vagy helyi szokáshoz képest más anyag szolgáltatatik ki alom gyanánt, a felülfizetés csak 0.5 krajczárból áll.

50. §. Ha a beszállásolás oly laktanyában történik, a melyből a katonaság véglegesen vagy ideiglenesen kivonult, s melyért a megtérítés a 33. §. értelmében különben is tovább fizettetik, az átvonuló beszállásolásért megtérítés nem jár.

Ugyanez áll egy laktanyának vagy fióklaktanyának átvonuló beszállásolásra felhasznált oly férhelyei tekintetében is, melyek használatáért a 32. §. értelmében a megtérítés már fizettetik.

51. §. Ha a legénység teljes élelmezése nem a katonai igazgatás által eszközöltetik, a legénységnek a tiszthelyettestől lefelé szolgáltatandó étkezéséért (ebéd az *E*) kimutatás szerint) a katonai igazgatás által a szállásadónak az évenként megállapítandó napi megtérítés fizettetik.

Ezen megtérítés a magyar korona országai részére a honvédelmi minister a közös hadügyministerrel egyetértőleg állapítja meg, és pedig oly összegben, mely 0.42 kilogram nyomtaték nélküli marhahús mult évi átlagos árának megfelel.

A megtérítési összeg megállapításánál az $\frac{5}{10}$ krajczáron alóli törtszámok figyelembe nem vétetnek, az $\frac{5}{10}$ krajczárt meghaladó törtszámok ellenben $\frac{5}{10}$ krajczárba számíttatnak.

A következő nagyobb városokban, u. m. Budapest, Pozsony, Kassa, Temesvár, Kolozsvár, Nagyszeben, Zágráb és Fiume részére, az átvonulási étkezésért járó megtérítés, hasonló módon, külön állapítatik meg.

Az átvonulási élelmezés rendszerint csak az utazás tartama alatti egyenkénti beszállásolás alkalmával szolgáltatandó ki.

Az utban lévő csapat az átvonulási élelmezést csak a menettervben végcélpontul kitűzött, vagy a menetnek parancs általi megszakítása esetén, az ezen parancsban kijelölt állomásra való érkezése napjáig bezárólag élvezi; ez élelmezés tehát tekintet nélkül a tartózkodás valószínű tartamára, a következő naptól fogva megszűnik.

Ezen esetben a legénység az étkezési pénzt kapja, s ennél fogva a szállásadótól élelmezést nem követelhet; a laktanyán vagy a fiók-laktanyán kívüli beszállásolásnál azonban a főzéshez szükséges tűznek és edényeknek közös használatát igényelheti.

Ellenben csapat-összpontosításoknál és oly ideiglenes csapat-felállításoknál, vagy kivezényléseknél, melyeknek tartama rendelet által, vagy természetüknél fogva már előre meg van határozva, az átvonulási élelmezés szolgáltatandó ki, ha azt a fenforgó viszonyokhoz képest a katonai hatóság igénybe veszi.

52. §. A csupán időszakos fegyvergyakorlatok és csapat-összpontosítások tartamára fasátorokban (barakokban) átengedett helyiségekért, a 31. §. I. 2. és II. 2. pontjai alatt megállapított összegek fizettetnek megtérítésképen.

Ezen megtérítési összegek kiszámítása a fejek és a beszállásolási napok száma alapján (46. §.) történik.

53. §. A kalauzok és küldönczök, kikre a katonaságnak utközben, a 13. §. esetét kivéve, szüksége van, a katonai igazgatás részéről kilométerenkint — az odamenetelt és visszajövetelt is számítva — fizetendő öt krajczárnyi díj mellett, a községek által kirendelendők.

54. §. Az ideiglenes (átvonuló) egyenkénti beszállásolásnál a szállásadókat illető megtérítés, a katonaság részéről a községi előljárónak, vagy az e célra kijelölt szállásmesternek, és pedig ha a katonaság a

községben csak néhány napig marad, az elmenet előtt, hosszabb tartózkodás esetében pedig, minden ötödik napon, bélyegtelen nyugtatványra és ellen nyugtatványra fizettetik ki.

LV. Fejezet.

Határozatok a gyakorló-, lő-, torna-, lovaglóterek és fürdőhelyek, valamint lóusztatók átengedése iránt.

55. §. Az állandó, valamint az átvonuló beszállásolásnál szükséges gyakorló-, lő-, torna-, lovaglóterek, fürdőhelyek és lóusztatók — a 7. §. 2-ik kikezdése értelmében — a szállás mellékszükségeit képezik. E helyeknek tulajdonul, vagy ideiglenes használatra leendő megszerzése végett, a katonai igazgatás, a közigazgatási hatósággal egyetértőleg, a barátságos egyezséget tartozik megkísérteni.

Ha az egyezés nem sikerül, az illetékes közigazgatási hatóság felterjesztésére a honvédelmi minister a szükséges terület kisajátítását elrendelheti. A honvédelmi ministernek a kisajátítást elrendelő határozata után a kisajátítandó terület azonnal a katonaság használatába adandó. A közigazgatási hatóság ezután a szükséges adatok felvételével, esetleg a két szomszéd községből való becsüsök alkalmazásával meghatározza a kártalanítási árt, melyet a katonaság a terület tulajdonosának fizetni tartozik. Ezen határozattal meg nem elégedő félnek azonban jogában áll, az 1868: LV. és LVI. t.-cikkekben megállapított birói kártalanítási eljárást követelni.

Ha a helyőrségi községben a különös czélnak megfelelő földterület és fürdőhelyek nem volnának találhatóak, vagy pedig azoknak a helyőrségi község határán kívüli megszerzése — a katonai érdekek sérelme nélkül — gazdasági vagy pénzügyi tekintetből czélszerűnek mutatkoznék, ez esetben azok a legközelebb fekvő községben lesznek megszerzendők és a katonaság rendelkezésére bocsátandók.

Az említett terekre vezető utak, a mennyiben kizárólag a csapatok részére szükségesek, a katonai igazgatás költségén állítandók helyre.

A gyakorló-, lő-, torna- és lovaglóterek térmértékei, az F) alatti mellékletekben vannak meghatározva.

56. §. Mindazon csapatgyakorlatok végrehajtására, melyekre az 55. §. szerint átengedett terek elégtelenek, a katonai igazgatás a szükségelt földterületeket akadálytalanul használhatja.

E használatnak azonban a művelés alatt lévő földeknek lehető legnagyobb kimélésével kell történni, minél fogva a tereken eszközöndő csapatgyakorlatok, különösen pedig nagyobb taktikai gyakorlatok végett

történi összpontosítások, nemkülönben a tartalékosok és honvédek fegyvergyakorlatai idejének meghatározásánál, kellő tekintettel kell lenni arra, hogy a mezőgazdaság és erdőművelés ne háborítottassék.

Ily gyakorlatok fogantatása felől az érdekelt községek lehetőleg előlegesen értesítendők.

Minden egyes fegyvergyakorlat, valamint minden összpontosítás bevégezte után, az okozott valóságos kárt és a haszonvesztést, a földtulajdonosok meghívása és felesketett becslők alkalmazása mellett, egy vegyes bizottság azonnal kideríti és a közigazgatási hatóság megállapítja.

A megállapított teljes kárpótlás — a mennyiben más barátságos egyezség létre nem jő — a katonai igazgatás által lehető legrövidebb idő alatt kifizetendő.

V. Fejezet.

Átmeneti és végrehajtási határozatok.

57. §. Jelen törvénynek hatályba léptével, az eddig érvényben volt katonabeszállásolási szabályok és az ezekre vonatkozó rendeletek hatályon kívül helyeztetnek.

58. §. A katonaság részére szükséges helyiségeknek és egyéb szükségleteknek átengedése iránt, a katonai és közigazgatási hatóságok által községekkel vagy magán személyekkel kötött, jelenleg még érvényben lévő szerződések ezen törvény által nem érintetnek; de a megtérítésekre nézve e törvényben foglalt határozatok, a mennyiben ezek az átengedő részére előnyösebbek, az említett szerződésekre is alkalmazandók.

59. §. A katonai szállásoknak és mellékszükségleteknek háboru esetében való kiszolgáltatása külön törvény által fog szabályoztatni.

60. §. Jelen törvény életbeléptének napját a honvédelmi minister határozza meg.

61. §. A jelen törvény végrehajtásával a honvédelmi minister bizatik meg, ki e végből a közös hadügyministerrel, továbbá az országos pénzügyministerrel egyetértőleg intézkedik.

A) Kimutatás,

a havi-fizetés katonai személyeknek, állandó beszállásoláskor járó szállásilletményeiről, a mellékszükségletekkel együtt.

I. Helyiségek.

Napidij-osztály	Rendfokozat	Helyiségek				
		Szoba	Kamara	Konyha	Padlás	Fakamara
I.	Tábornagy	8	2	2	1	1
III.	Táborszernagy, lovassági-tábornok, tengernagy	7	2	1	1	1
IV.	Altábornagy, altengernagy	6	2	1	1	1
V.	Vezérőrnagy, ellen-tengernagy	5	2	1	1	1
VI.	Ezredes, sorhajó-kapitány	5	1	1	1	1
VII.	Alezredes, fregat-kapitány	4	1	1	1	1
VIII.	Őrnagy, korvet-kapitány	4	1	1	1	1
IX.	Gyalog-, lovas-százados, sorhajó-hadnagy	3	1	1	1	1
X.	Főhadnagy, sorhajó-zászlós	2	—	1	1	1
XI.	Hadnagy	2	—	1	1	1
XII.	Tengerészapród, tengerész-jelölt } Porkolábok, tengerész-szolgák }	1	—	1	1	1
Egyik napidij-osztályzatba sem sorozott, azonban havi fizetést élvező katonai személyek és a hadsereg szolgálói közül minden házas, vagy közösen két nőtelent, vagy ha ezen csoportozatból csupán egy nőtelent személy volna beszállásolandó, ezt egyedül is megilleti		1	—	1	1	1

Megjegyzés.

1. A parancsnokló tábornokokat, valamint a valóságos seregparancsnokokat, rangfokozatukra való tekintet nélkül, a tábornagyok szállásilletéke illeti meg, éppen úgy, mint a valóságos hadtest- (tengerész) parancsnokokat, rangfokozatukra való tekintet nélkül, a táborszernagy vagy lovassági tábornok szállásilletéke.

Ezen állásoknak csak ideiglenes betöltése esetében, a nagyobb szállásilleték nem igényelhető.

2. A katonai lelkészeket, katonai hivatalnokokat és általában mindazon katonai egyéneket, kiknek szállásra igényük van, a fennebb kimutatott szállásilleték azon napidij-osztály szerint illeti meg, melybe sorozvák.

3. A lakáshoz tartozó mindegyik helyiség egy és ugyanazon sorban (emelet) és lehetőleg egymással összeköttetésben legyen.

Minden fűthető helyiség, ha csak egy ablakkal bír is, szobának, olyan pedig, mely egy lakásra, mint szerelvények elhelyezésére alkalmas és bezárható, de nem fűthető, csak kamarának számítatik.

Minden lakrésznek közvetlen világossággal kell bírnia, és oly tágasnak lennie, hogy bárki is lakhassa.

4. Ha valamely helyiségben az illetékszerű lakás teljesen meg nem szerezhető, mi bizottságilag igazolandó, kisebb lakással is meg kell elégedni. Ily esetben a község szállásbér-megtérítést, csakis a tényleg átadott helyiségekre eső mennyiségben nyer.

E végből mindegyik szállásilleték egységhányadokra akként osztatik fel, hogy egy szoba 4, egy kamra, egy konyha külön-külön 2, egy padlás, egy fakamra egyenként 1 egységet képezzen.

A szállásilletékből hiányzó minden egységre, a szállásbér hányada kiszámítandó, és a szállást adónak fizetendő tarifaszzerű teljes megtérítési összegből levonandó, mely levont összeg, a szállásilletékében meg rövidítettnek készpénzben kifizetendő.

5. A tiszti szolgák uraik által, ez utóbbiak illetékszerű lakásaiban helyezendők el.

Azon esetben, ha tiszt kénytelen volna szűkebb szállással megelégedni, a szolga urától elkülönítve, úgy miként a legénység, mindenesetre beszállásolandó.

6. Azon tiszteknek (Chargen), kik lótartás végett lótapilletéket élveznek, szállásilletékükhöz annyi ló számára jár istálló, a hány lóra tapilletékük meg van állapítva.

7. Az egyenkénti beszállásolásnál az istálló is, ha lehetséges, ugyanazon udvarban, melyben a lakás van, vagy legalább is ahhoz lehető közel jelölendő ki.

Az istálló belseje világos, szellős és kellő magasságu legyen, továbbá jászollal, korlátfával, rekeszszlopokkal, és kötőfékkarikákkal ellátandó, a ló állása pedig jól burkolt vagy keményen agyagolt, esetleg hidlósolt legyen. (A rácsok ott, hol léteznek meghagyhatók.)

Minden istállóban legalább egy lóápoló számára alvóhelynek is kell lenni.

8. A nyolczadik napdijosztályzatba tartozó tiszti fokozatuaktól felfelé, mindegyiknek elkülönített nyereg-, egyszersmind zabkamrára és elkülönített széna-, egyszersmind szalma-rakhelyre van igénye; a többi tiszték az ily helyiségeket a szállásadóval közösen is kaphatják.

9. Azon tábornokoknak és ezredesdandárnokoknak, kik a hadjáratra kiinduláskor szekereknek magukkal vitelére jogosítvák, száraz, elzárható és oly terjedelmű kocsiszinre van igényük, melyben annyi szekér fér el, a mennyinek vitele számukra szabályszerűleg engedve van.

II. Szobabutorzat.

Szobabutorokban, melyek, ha a szállástadó fénymázosokkal nem bír, puha fából készültek és fenyőgyantás olajfestékkel bevontak is lehetnek; a havi fizetésben részesülő katonai személyeknek illetékei a következők:

1. A tábornoké vagy törzstiszté: 1 szekrény ruha-aggatásra, 2 szekrény ruha-fektetésre, 6 asztal, 12 szék pamlaggal;

2. gyalog- vagy lovasszázadosé: 1 szekrény ruha-aggatásra, 1 szekrény ruha-fektetésre, 4 asztal, 8 szék;

3. alantás tiszté, tengerész-hadapródé, továbbá a hasonló napidijosztályzatba tartozó személyeké: 1 szekrény ruha-aggatásra, 1 szekrény ruha-fektetésre, 2 asztal, 4 szék.

Ezen kívül minden tiszt, tengerész-hadapród és hasonló napidijosztályzatu személy illetékét képezi:

1 teljesen felszerelt tiszti ágy, 1 tükör, 1 éjjeli szekrény éjjeli edénnyel együtt, 1 ruhaállvány, 1 mosdótál palaczkkal és pohárral.

A teljesen felszerelt tiszti ágy áll:

1 nyoszolyából, 1 levarrott szalmazsákból, 1 lószőrrel vagy a hol szokásos, moszattal, vagy kukoricza-héjjal tömött derekaljból, 1 fejvankosból, 1 az évszak szerint alkalmas takaróból, és a szükséges ágyi ruhából;

4. egy tiszti szolgálé: 1 teljes közönséges ágy, 1 asztal, 2 szék, 1 ruhafogas;

5. dijosztályzatban nem álló, azonban havi illetményben részesülő katonai személyeket megillet: 1 szekrény, felében ruha-aggasztásra, felében fektetésre, 2 asztal, 4 szék, 1 közönséges ágy.

Ha az utóbb nevezett katonai személyek közül, egy lakásban kettő helyeztetik el, ez esetben ruha-aggatásra és egyuttal fektetésre, két szekrény és két közönséges ágy képezi az illetéket.

1 közönséges ágy (4. és 5. ponthoz) áll:

1 nyoszolyából, 1 tömött szalmazsákból, 1 tömött szalma-fejvankosból, 1 nyári takaróból, 1 téli pokróczból, 4 lepedőből.

Oly helyeken, hol kályhák helyett kandallók szokásosak, a szállástadó a kandallószerkeket, és a hol külön árnyékszékek nincsenek, a szükséges szobaárnyékszéket átengedni köteles.

III. Istálló-eszközök.

1 vagy 2 lóra való istálló eszközei állanak: 1 itató-vederből, 1 villából, 1 istálló-seprőből, 1 abrakos-kosárból, 1 lapátból, és 1 istálló-lámpából;

3 vagy 4 lóra: a fentebbi eszközök kétszereseiből, de csak egy lámpából;

5 vagy 6 lóra: ugyanazon eszközök háromszorosából, azonban csak két (2) lámpából;

7 vagy 8 lóra: a fentebbi eszközök négyszereséből, azonban csak 2 lámpából.

A hol a talapzat agyagból van, ott minden istálló számára egy földszilyok is szükségeltetik.

Továbbá minden tisztnek egy megfelelő elzárható zabosládára is van igénye.

B) Kimutatás,

az illetékszerű legénységi szállásokról, istállókról és mellékszükségletekről, az állandó beszállásolásnál.

I. A közös beszállásolásnál.

a) A legénység szállásai.

1. Minden egyes az I. módozat szerint nősült altisztnek és az I. módozat szerint nősült hasonrangú személyeknek, az őrmestertől vagy főhajómentertől (Oberbootsmann) lefelé, egy szobából, konyhából, fűskamarából és padlásból álló altiszti lakásra van igénye.

2. Ily altiszti szobára továbbá igénye van minden egyes nőtlen számvivő őrmesternek, (fővadásznak, lovas-őrmesternek, tűzmesternek, főhajómenternek, hajómenternek és a haditengerészet hasonrangú altiszteinek) minden egyes élelmezési őrmesternek, az élelmezési szak- 1. és 2-od osztályú mestereinek, az esetben, ha utóbbiak mint filiálisták használatnak; altiszti szoba jár minden egyes nőtlen ezredszijgyártónak, kovácsnak, és a tüzérezredek bognárainak, épület-felügyelő altisztnek, gyógykovácsnak, és az 1., 2. és 3. osztályú puskaműveseknek, továbbá két-két nőtlen tiszthelyettes hadapródnak, őrmesternek, fővadásznak, főtűzérnek, ezreddobosnak (trombitásnak), vadászászlalj-kürtösnek, alhajómenternek és hasonrangú altiszteknek, a műszaki tüzérség, szekereszeti csapat, élelmezési szak- és ruházatkezelési intézet 1. és 2. osztályú mestereinek és törzsvezetőnek, ha ily altisztek egy állomáshelyen többen vannak, ha azonban csak egy ily altiszt létezik az állomáson, részére külön szoba adandó.

3. Szakaszvezetők, hajómentesegédek s a haditengerészet hasonrangú altisztei, hadapródok, és állami költségen tartott egyévi önkéntesek, ha többen vannak, együtt, de a legénységtől elkülönítve beszállásolandók.

4. A többi altiszt és a legénység nagyobb szobákba közösen helyezendők.

5. Oly közös helyiségek, melyekbe több, mint két egyén szállásoltatik, valamint egyáltalában a legénység elhelyezésére szolgáló helyiségek oly terjedelemmel birjanak, hogy minden egyes legényre 15·3 köbméter légűr és legalább is 4·5 négyszög méter tér fogat essék.

A legénység szobáiban közösen elhelyezett altisztekre, legcsekélyebb tér fogatul 6·2 négyszög méter számítottatik.

6. Azon legénységet, mely az istállóban köteles szolgálatát teljesíteni, a földszintet is beszámítva, a 3-ik emelet sornál, a többi legénységet pedig a 4-ik emeletnél magasabban szállásolni nem szabad.

7. Könnyű betegek számára, kik helyreállításukra előreláthatólag csak rövid időt, de nem különös ápolást igényelnek, minden laktanyában vagy főklaktanyában, a legénység létszáma 2°/_o—3°/_o-ának megfelelő külön szobáknak kell lenni.

Ezen szobák oly terjedelműek legyenek, hogy minden egyes betegre 24 köbméter légűr essék.

8. A legénység összes szállásainak világosaknak, szellőztethetőeknek, egészségeseknek és célszerű fűtőkészülettel ellátottaknak kell lenni.

9. Valamely épületben elkülönítve elhelyezett minden egyes alosztály számára külön konyha szükségeltetik; ha azonban ugyanazon fegyvernem több osztálya egy épületben lel szállást, egy közös, de eléggé tágas konyha is adható rendelkezésre.

10. A katonaság által lakott minden egyes épületben, a legénység számára egy megfelelő mosdó helyiség s azonkívül oly számú árnyékszék legyen, hogy 20—20 legényre egy ülőhely jusson.

Az árnyékszékek közelében vagy az udvar félreeső sarkaiban, jól ráálló fedéllel bíró kifalazott szeméttartók legyenek alkalmazva.

11. A fűtőanyagok elhelyezésére kellő terjedelmű raktárak, az élelmi szerek eltartására megfelelő éléstárak szolgáljanak.

A tüzelőanyagraktárak vagy a pinczében, vagy az udvaron lévő külön színekben, az éléstárak vagy földszinti, vagy elegendő száraz és szellős pinczehelyiségekben jelölhetők ki.

12. Az épületben vagy annak közelében ivóvizet adó kút legyen, vagy a helyi viszonyoknak megfelelő más módon legyen a vízszükségletéről gondoskodva.

13. Mosóhelyiségekért, folyosókért, konyhákért, lépcsőkért, árnyékszékekért, padlásokért, melyek nem mint raktárak használatnak, továbbá fűtőanyag- és élelmiszer-raktárakért külön illeték nem fizetetik.

Könnyű betegek szobáiért, a megtérítés annyi férhelytől fizetetik, a mennivel mint legénységi szobák birnának; minden kiszámításnál úgy kell eljárni, mint az altisztek szobáinál. (5-ik pont utolsó tétel.)

14. Az átengedő a helyiségeket a katonaságnak meszelve és tisztán tartozik átadni.

Ugyanaz a használandó legénységi szobákat minden második, a folyosókat és lépcsőházakat minden harmadik évben, a konyhákat és árnyékszékeket azonban minden évben meszeltetni tartozik.

Ezen időn kívül ő csakis rendkívüli körülmények folytán beállott szükség esetén köteles a meszeltetést eszközölni, — mely szükség egyébiránt vegyes bizottság által állapítandó meg.

A szobapadlók, ablakok és ajtók időközönkénti mosását a szállást használó katonaság teljesíti.

A pöczegödröknek, tonnáknak (Tonnen), csatornáknak és kéményeknek kiürítéséről, illetőleg tisztításáról, a szükségnek megfelelő időközben, az épületátengedő tartozik gondoskodni.

b) *Butorzat és szerek.*

1. Az I. módozat szerint nősült minden egyes altiszt számára: 2 ágy, 2 asztal, 4 szék, 1 szekrény, felében aggatásra, felében fektetésre.

2. Elkülönítve szállásolt minden egyes altiszt számára: 1 ágy, 1 asztal, 2 szék, 1 ruhafogas, 1 kenyérpölczczal.

3. Másod- vagy többed-magával szállásolt hadapród, tiszthelyettes és altiszt számára külön-külön 1 ágy, 1 szék, 1 ruhafogas 1 kenyérpölczczal és kettőnek egy asztal.

Ezenkívül a legénység szobáiban közösen elhelyezett altisztek mindegyikét egy kis asztal és a legénységtől való elkülönítés végett, függöny illeti meg.

4. Minden egyes legény számára: 1 ágy, két-két legény számára egy kettős ruhafogas egy kenyérpölczczal.

5. A legénység minden közös szobájában: annyi asztal és pad, hogy az abban lakó személyek az asztalhoz ülhessenek.

6. Minden egyes szobában, beleértve az altisztek szobáit is: 20 föig egy, 20—40 föig két kőolaj-lámpás, minden további 20 fö után egy-egy ilyen lámpással több. Minden tíz före vasbronzcsal, továbbá fedéllel ellátott facsöbör az ivóviznek; és egy 3 deciliternyi

ivóeszköz, 1 köpöladá, 1 szemétláda, 1 vasvonó, és ha a szobák kőszénnel fűtetnek, 1 szénlapát, 1 széntartó, vassal pántolva, 1 vasfogas, a fegyverek számára, a férhelynek megfelelő számú vasfogakkal, végre minden 20 legényre egy mosdókészülék, viztartó dézsával.

7. Minden osztály számára: 2 fejsze nyéllel, 2 fűrész, 2 fűrészbak.

8. Egy ágyhoz tartozik: 1 vas- vagy fa-nyoszolya, 1 tömött szalmazsák, zsák- vagy erős vászonszövetből, 1 tömött szalmavánkos, hasonminőségű kelméből, mint a szalmazsák, 2 lepedő, 1 nyári takaró, téltre pedig 1 téli takaró.

Minden egyes ágy szalmazsákjának és a szalmavánkosnak első megtömésére 22·4 klgr., minden 4-ik hónapban pedig utántöltésre 11·2 klgr. ágyszalma adandó.

A szalmazsák, a vánkos és nyári takaró évenként 2-szer, még pedig április és október végével, a téli takaró évenként egyszer és pedig május havában, a lepedők havonként egyszer tisztítandók.

c) *Istállók.*

1. A legénység hátaslovai, nemkülönben az igás lovak közös istállókba állítandók; közös lóelhelyezésnél azonban a maximumot, melyen túl menni nem szabad, egy lovasszáznak állománya, a tisztek lovainak beszámításával (156 ló) képezi.

2. Az istálló-helyiségek a legénység lakásaitól lehetőleg különálló épületekbe helyezendők, és csak kivételképen, hol a viszonyok másképp nem engedik, jelölhetők ki a legénység lakásai alatt lévő helyiségekben.

3. Minden egyes istálló-épületben az egészséges lovak állóhelyein kívül, minden szakasz számára egy agyaggal burkolt állásnak kell lenni egy beteg ló számára.

4. Súlyosan beteg lovak számára, a főistállótól elkülönítve, az összes lóállomány 2%-ára külön istálló engedendő át.

Nagyobb istállók mellett továbbá, melyekben legalább két lovas század lovai megférnek, gyanus lovak elhelyezésére még egy 4 állással bíró külön istálló, minden körülmény közt kijelölendő.

Ily istállónak a lovasság és tüzérség minden törzsállomásán is kell léteznie.

Azonban a tüzérség, lovasság és szekereszet kisebb osztályainak állomáshelyein is, a gyanus lovak számára hasonló istállók szükségesek azon esetben, ha ezen állomások a legközelebbi helyőrségi állomástól, a hol a gyanus lovak számára ily istálló már van, oly távolságra fekszenek, hogy a gyanus ló elszállítása egy menetben nem történhetik.

5. Az istálló légtere világos, szellős, megfelelő magasságu legyen; az istálló továbbá jászollal, oldalrudakkal, rekeszoszlopokkal, kötőfék-karikákkal ellátva, és talapzat-kővezettel, vagy agyaggal burkolt, esetleg hidlásos legyen.

Egy egészséges ló számára megkivántató legcsekélyebb légtér laktanyákban 3·4 köbméterre állapítatik meg.

Már használatban lévő katonai fiók-istállóknak azonban kivételesen csekélyebb légtér is elegendő, ha ezen kivétel, bizottsági lelet alapján, tekintettel ezen istállók egyéb tulajdonságaira, engedélyezhetőnek találhatók.

Az állások legcsekélyebb térfogatának egészséges lovaknál minden lóra, minden körülmény között 1·58 méter szélességgel, laktanyákban 3·16 méter, fiók-laktanyáknak 2·8 hosszúsággal kell birni.

Súlyosan beteg vagy gyanus ló állása 3·8 méter hosszúsággal s ugyanannyi szélességgel birjon.

Kétsoros lóállásokkal ellátott istállók, laktanyákban legalább is 3·16 méter, fióklaktanyákban 2·8 méter széles átjáró közszel birjanak.

A gyengélkedő lovak agyagolt állásaiért, és a beteg lovak istállóiért, az egészséges lovak férhelyeinek megfelelő megtérítés fizetetik; a lóápolók fekvőhelyeiért megtérítés nem jár.

6. Valamennyi istállónál a szükséges lószerszám és lótápkamaráknak meg kell lenni.

A lószerszám, valamint lótápkamarák, a legénységi háta és hámos lovakat illetőleg egy egész alosztály, több szakasz vagy végre egy szakasz ló-létszáma számára jelölthetnek ki.

A széna és szalma lerakására ott, hol padlás-helyiségek nem léteznek, az istállók mellett elzárható külön helyiségek bocsátandók rendelkezésre, melyek a lovasságnál szakaszok, a tüzérségnél ütegek és a szekereszetnél századok szerint elkülönítendők.

Az alomszalma szárítására az udvarban, és pedig az udvar- vagy istállófal hosszában, félfedélzettel ellátott állványok alkalmaztassanak, vagy egyéb létező fedett helyiségek engedjessenek át, a beteg lovak alomszalmáját azonban el kell különíteni.

A lószerszám-kamarákért, zabkamarákért, szénapadlásokért vagy szénaszínokért s az alomszalma-állványokért megtérítés nem fizetetik.

7. A trágya lerakására az istállók udvarain külön trágyatartók készíthetők, melyeknél arra is ügyelni kell, hogy a lé lefolyhasson. A trágyatartókért megtérítés nem adatik.

8. Minden istálló közelében vagy kut legyen, vagy a helyi viszonyok szerint más megfelelő módon kell vízről gondoskodni.

9. Az istállók átengedője köteles azokat a katonaságnak meszelve és tisztítva átadni és minden évben meszeltetni.

Katonalovak által megmételvezett istállók tisztítása, a katonai igazgatás költségére, a fennálló állatrendőri szabványok értelmében eszközöltetik.

d) Istállószeretek.

Minden istálló a következő szeretekkel látandó el:

1—2 lóra: 1 itató-veder, 1 favilla, 1 abrakos-kosár, 1 seprő, 1 lapát;

továbbá minden 1 egész (bezárólag) 10 lóra: 1 petroleum-lámpás, 1 kézi lámpa, 1 személtáda, 1 zabmérték, az egész zabrésztlet harmadára, 1 zárható abrakos-láda, és ha az állások agyaggal vannak burkolva, egy földszilyok.

Nagyobb istállóknál ezen szükségletek arányos növekedése áll be, kivéve az abrakládákat, melyekből kellő nagyságban a lovasságnál minden egyes szakasz, a tüzérségnél minden egyes üteg és a szekereszetnél minden század számára külön egy-egy állitható.

Zárészrevétel,

a legénység szállásait és az istállókat illetőleg (a c).

A már létező laktanyákra nézve támasztható nagyobb követelések, valamint az ujonnan építendő laktanyák irányában támasztható különös követelések rendeleti uton állapítatnak meg.

II. Az egyenkénti beszállásolásnál.

a) Legénység szállásai.

Az első módozat szerint nőszült minden egyes altisztnek, továbbá az I. a) 2. alatt érintett nőtelen altiszték kettejének, és ha az állomáshelyen csak egy ilyen elszállásolandó van, ennek számára is egy szoba, a butorzattal, fűtéssel és világítással átengedendő.

A községnek a megtérítés oly módon fizetetik, a mint ez a havi fizetést élvező napidijosztályba nem sorozott katonai személyeknél történik.

A többi altisztet és katonát, a 31. §. I. 3. pontjában megszabott állami térítés mellett, a lakásnak közös használata, a fűtés és világítás szolgáltatása illeti meg.

Könnyű betegek számára szükség esetén elkülönített szobák jelölendők ki, melyekért az árszabály szerinti megtérítés jár.

b) Istállók.

1. A lovak csakis tökéletesen egészséges és lehetőleg külön istállókba helyezendők.
2. A szállás-adótól csupán a legszükségesebb és a házban szokásos istállóvilágítás, felszerelés és eszközök szolgáltatása követelhető.

c) Kimutatás,

az állandó beszállásolásnál, a csapatok számára megkívántató iroda-, iskola-, őrs-, ügyelői (Inspection) szobák, börtön-, pénztári szobák, raktárak, kocsiszin- és műhely-helyiségekről és ezek berendezéséről.

A) Irodák.

1. Irodák a legénység szállásaitól elkülönítve legyenek és a hol azok a lakosztályokkal egybekötve, külön bejárással birjanak.
2. Minden irodaszoba megfelelő nagyságu, közvetlen világossággal ellátva, fűthető és bezárható legyen.

B) Iskolaszobák.

1. Minden iskolaszoba elegendő férhellyel (1,6 négyszög méter térfogatot számítva minden tanulóra) birjon, világos, fűthető legyen és külön bejárattal birjon.
2. Laktanyákban, melyek egy zászlóaljnak, egy lovas- vagy tüzérszázadnak, vagy négy szekeresz-századnak megfelelő férhellyel birnak, torna- vagy vivógyakorlatokra külön helyiség jelölendő ki.

C) Legénységi őrszobák.

1. Egy őrszobának egy őrs (3 legény) számára 15 □ méter térfogatnak kell lenni. Több ily őrs számára szánt őrszobában, a térfogat minden egyes őrsre 10 □ méterrel számítandó.
 2. Ha az őrszobák a csapat szállásául szolgáló épületben vannak, azok a főbejárásnál helyezendők el.
- Minden őrszoba közvetlen világossággal birjon.

D) Tiszti őrszobák.

A tiszti őrszoba a legénységi őrszoba közvetlen közelében legyen és a lakható szoba kellékeivel birjon.

E) Ügyelőszoza, tiszték és orvosok számára.

Tiszték és orvosok felügyelői szobái szintén a lakható szobák minden kellékeivel birjanak.

F) Börtönök.

1. Minden helyőrségi állomáson a legénység állományának 2%-ra, legénységi közös börtönnek és az altisztek állományának 6%-ra altiszti börtönnek, s azonfelül a legénység állományának 2%-ra magán- és sötét börtönöknek kell lenni.
 2. Minden börtönhelyiség különbség nélkül világos és megfelelően tágas legyen.
 3. A magánbörtönök ablaktáblákkal látandók el, hogy azokat sötét börtönökké lehessen átváltoztatni.
- Ha több magánbörtön van egymás mellett, mindnyájan egy közös elzárható folyosóra nyiljanak.
4. Az összes börtönök kívülről fűtendők.
- Az összes börtönablakok erős ráccsal látandók el, és oly magasra helyezendők vagy akkép burkolandók, hogy sem a börtönből a kilátás, sem azokba a betekintés lehetséges ne legyen.

G) Pénztár-helyiségek.

1. Oly helyőrségeknél, hol a csapat-pénztárak az adóhivataloknál el nem helyezhetők, vagy a hol pénztári közös helyiség nem létezik, minden egyes — önálló pénztári kezelésre kötelezett — csapat részére, megfelelő pénztári helyiség is rendelkezésre adandó.
2. Ily pénztári helyiség csak egy bejárattal, továbbá boltozattal és egy belső vas-, valamint egy külső fa-ajtóval birjon, melyek mindegyikére 2 vagy 3 lakat alkalmazható legyen.
3. Az ablakok erős ráccsal és belülről vas-ablaktáblákkal látandók el.

H) Raktárak és szekérszinek.

1. A ruházat, felszerelés, fegyverzet-, lőszer-, hátszó- és igászszerszám, továbbá a járművek elhelyezésére, a csapatoknak a szükséges raktárak és szekérszinek minden osztály, illetőleg csapat részére, a szükséges mérvben átengedendők.
 2. A ruházat, felszerelés, fegyverzet-, lőszer-, hátszó- és igászszerszámok tartására szolgáló raktárak szárazak, szellőztethetők, tüzmentesek és zárhatóak, ablakaik pedig rudakkal és drótrácsokkal ellátva legyenek.
 3. Az alosztályok számára szolgáló raktárak, az alosztály férhelyeinek közelében és ha lehetséges, ezen férhelyekkel kapcsolatban legyenek.
- A hadszer-készletek (Augmentations-Vorräthe) elhelyezésére szánt raktáraknál a kezelés céljából, a mennyiben lehetséges, elzárható udvaroknak is kell lenni.

4. A járművek számára szükséges színek tűzmentesek, tetővel ellátva és zárhatók legyenek.

5. A béke- és haditáskák-lőszerkészlet elhelyezésére szolgáló raktárak biztonságát végett, ezek a közigazgatási hatóságokkal egyetértőleg megállapítandó helyen, egyéb épületektől egészen elkülönítve jelölendők ki; ezer darab fegyvertöltény elhelyezésére (0,040 □ méter) tér kívántatik.

A czéllövő töltények készítéséhez szükséges puskapor számára, ezen raktárban egy rekesz által elkülönített hely rendezendő be.

Ezen raktárak szárazak, tűzmentesek és zárhatók legyenek.

I) Műhelyek.

1. Azon csapattesteknél, melyeknek állományában puskaművesek vannak, mindegyik puskaműves részére a szabályszerű megtérítés fejében, egy műhelyhelyiség jelölendő ki, a mely világos és fűthető, tűzhely befogadására alkalmas és a puskaműves lakásával lehetőleg kapcsolatban legyen.

2. Oly állomásokon, hol lovassági, tábori tüzérségi és szekerészeti csapatok vannak beszállásolva, közös beszállásolás esetén a kovácsműhelyek, a mennyiben lehetséges, az istállóépületen kívül az udvaron helyezendők el.

A kovácsműhely mellett oly terjedelmű ló-patkolóhely legyen kijelölendő, hogy ott azon egész lóállománynak, melyre a kovácsműhely számítva van, 2%-a egyidejűleg patkolható legyen.

Az egyenkénti beszállásolásnál a magán kovácsműhelyek esetről-esetre egyezségileg meghatározandó térítés mellett lesznek használandók.

K) Berendezés.

1. Ezen kimutatásban A)-tól I)-ig érintett helyiségek felszerelési szükséglete, rendelet által fog megállapítani.

2. Ha ezen felszerelés a község által teljesítettik, ezért részére az árszabályszerű illeték jár.

D) Kimutatás,

az állandó beszállásolásnál a beteg katonák elhelyezésére és ápolására megkívántató helyiségekről és mellékszükségletekről.

A) Betegápoló házak.

1. Minden helyőrségi állomáson, hol a helyőrség létszáma 300-nál nem kevesebb, 500-nál azonban nem több, ha ott tulajdonképeni katonai kórház nem létezik, a betegek ápolására külön épület vagy legalább elkülönített helyiségek engedendők át.

2. Ily helyiségek: korcsmák, gyárak, vasuti épületek, szappangyárak (vagy hasonló kellemetlen szagot terjesztő avagy a levegőt megrontó iparüzletek) közvetlen közelében, valamint temetők és mocsárok közelében sem jelölhetők ki.

Ily célra szánt épületek száraz (nem iszapolt) talajon, lehetőleg szabadon álljanak és könnyen hozzáférhetők legyenek.

A szobák szárazak, világosak, szellősek, elég tágasak és fűthetők legyenek, az épület maga pedig lehetőleg tűzmentesen épített legyen.

3. Minden betegápoló ház a reá utalt csapat-legénység létszámának legfeljebb 5%-a számára birjon férhellyel.

Minden betegágy számára legalább is 35 köbméter légtér s legalább 8 □ méter térfogat szükséges.

4. Egy betegápoló-házban következő helyiségek szükségesek:

a 3. pontban meghatározott szükségletnek megfelelő több kisebb és nagyobb szoba, a betegek közül azonban a nagyobb szobákba 15-nél több nem helyezhető el;

egy orvosi hivatalszoba;

egy szoba 1 vagy 2 altiszt számára;

a betegápolók és szolgálati személyzet számára szükséges helyiségek, az egészséges legénység szobái férhelyeinek mértéke szerint, és pedig minden 6 betegre egy ápolót és minden 16 betegre egy egyéb kórházi szolgálatot tevő legényt számítva;

egy fürdő, illetőleg mosakodó szoba;

egy konyha;

egy éléskamra;

egy raktár, tiszta fehérnemű és ágyneműek, továbbá kórházi eszközök számára;

egy raktár a szennyesruha számára;

egy tüzelőanyag-raktár;

egy árnyékszék, egy üléssel minden 15—20 beteg, és egy üléssel az egészséges legénység számára, még pedig az épület fedett helyiségein belül;

egy pincze és

egy padlás;

egy halottas kamara;

egy szeméttartó.

Továbbá minden betegápoló háznál akár kut segítségével, akár egyéb a helyi viszonyoknak megfelelő módon, gondoskodva kell lenni elégséges ivó- és használati vízzel; szükséges továbbá, hogy a háznak udvara, illetőleg kertje legyen.

5. A betegek szobái az átengedő által a katonaságnak, világos, méregtelen festékekkel festve, a többi helyiségek kimeszelve, de mind tisztán adandók át. Az átengedő köteles a betegek részére használt szobákat, a mennyiben esetleg olajfestékekkel ki nem festvők, minden évben újból kifesteni; a konyhákat és az árnyékszékeket minden évben; a folyosókat, lépcsőket stb. minden második évben meszeltetni. Ezen időn kívül a festést és meszelést csak rendkívüli körülmények által előidézett szükség esetében tartozik teljesíteni, mely szükség vegyes bizottság által állapítandó meg.

A szobapadozat, az ablakok és ajtók tisztítása, a használó katonaság által eszközöltetik.

A pöczegödrök, tonnák, csatornák és kémények kiürítése, illetőleg tisztítása, az épület átengedője által, a szükségnek megfelelő időben szabályszerűen eszközözendő.

B) Csapat-kórházak.

1. Mindazon helyőrségi állomáson, hol a legénység létszáma 500 főnél nagyobb, ha ott már helyőrségi (Garnison) kórház nem léteznék, külön épületben vagy legalább elkülönített helyiségekben csapat-kórház állítandó fel, mely a reá utalt csapat legénységi létszámának legfeljebb 5%-ára elégséges befogadó térrel bírjon.

Itt azonban az őszi gyakorlatokra való behívásokra is figyelemmel kell lenni.

2. Csapat-kórházul kijelölt épület fekvésére és a betegek szobáinak terjedelmére nézve, a betegápoló-házakra vonatkozólag (az a) pont 2. és 3. alatt) meghatározott szabályok szolgálnak zsinórmértékül.

3. A csapat-kórházban következő helyiségek szükségesek:

több kisebb szoba egyes betegek elkülönítésére, és megfelelő számú nagyobb szoba; az utóbbiak befogadó tere azonban 20—24 betegen túl nem mehet;

1 orvosi felvételi szoba;

1 felügyelő-szoba az orvosok számára;

1 felvételi iroda;

1 szoba a gazdaság-kezelő tiszt számára;

1 szoba a gyógyszerész számára; a hozzátartozó

1 gyógyszerészeti műhelyel;

az altisztek számára szükséges szobák, minden 20—25 betegen egy altisztet számítva;

az ápolók és szolgálati személyzet részére megkivántató szobák, az egészséges legénység férhelyeinek mértéke szerint, minden 6 betegen

egy ápolót és minden 16 betegen egy egyéb kórházi szolgálatot tevő legényt számítva;

1 fürdő-szoba;

1 konyha, és 80 betegen túl menő befogadó tér mellett minden esetben egy előkészületi (konyha) szoba és egy öblögető kamara;

1 élelmi szer-raktár;

1 pincze az italok és főzelékek eltartására;

1 jégverem vagy jégház;

1 raktár, a kórházi szerelvények, a tiszta fehérnemű és ágynemű számára;

1 raktár, a beteg katonák ruháinak elhelyezésére;

1 raktár, a szennyes fehér- és ágynemű számára;

1 raktár, az új szalma elhelyezésére (a használt szalma megsemmisítettik);

1 tüzelőanyag-raktár;

1 padlás;

1 kamara, a ragályos betegek ágyneműinek és ruháinak fertőtlenítésére;

1 fűthető { halottas kamara;
bonczoló szoba;

árnyékszékek a kórház kiterjedésének megfelelőleg felosztva, minden 15—20 beteg számára egy üléssel és az egészséges legénység számára elkülönített ülésekkel, továbbá vizelő helyekkel.

4. Minden csapat-kórház továbbá kuttal bírjon, vagy a helyi viszonyokhoz képest az ivó és használati víz megszerzéséről egyéb módon legyen gondoskodva; szükséges végre egy udvar, illetőleg kert és egy szemétdödör.

A betegek szobái az átengedő által a katonaságnak, világos méregtelen festékekkel festve, a többi helyiségek kimeszelve és mindezek tisztán adandók át. Az átengedő, a mennyiben esetleg olajfestés nem alkalmaztatott, a betegek által elfoglalt szobákat minden évben újból festetni, a konyhákat és az árnyékszékeket minden évben, a folyosókat, lépcsőket stb. minden második évben meszeltetni köteles. Ezen időn kívül festést vagy meszelést csak rendkívüli körülmények által előidézett szükség esetén tartozik teljesíteni, mely szükség vegyes bizottság által állapítandó meg.

A szobapadozat, az ablakok és ajtók tisztítása, a használó katonaság által eszközöltetik.

A pöczegödrök, tonnák, csatornák és kémények kiürítése, illetőleg tisztítása, az épület tulajdonosa által, a szükségnek megfelelő időben, szabályszerűen eszközözendő.

C) Butorzat.

1. A betegápoló-házak butorzat-szükséglete, rendeleti uton fog megállapíttatni.

2. Ha ezen butorzatot a község szolgáltatja, ez esetben neki ezért az árszabás szerinti kárpótlás fizettetik.

3. A csapatkórházak részére a butorokat a katonai igazgatás szolgáltatja.

Zárészrevétel

a betegápoló-házakat és csapatkórházakat illetőleg.

A betegápoló-házakban és csapatkórházakban a betegek és ápolók elhelyezésére kijelölt helyiségekért, a megtérítés azon férhellyemennyiségtől fizettetik, a melylyel meglévő légterük egészséges légénységre számítva birna. (31. §. I 1., illetőleg 31. §. I. 2. és 32. §.)

Ha 4·5 méternél magasabb helyiségek adatnak át a betegek és ápolók férhelyeinek, valamint a megtérítési illetékek kiszámításánál csakis 4·5 méternyi magasság veendő számításba.

A többi helyiségekért (a konyhák, fáskamarak, élelmi raktárak, padlások és pinczék kivételével, melyekért külön térítés nem adatik) az illetékszerű bérek fizetendők.

E) Kimutatás,

a katona-személyeknek átvonuló (ideiglenes) beszállásolásánál járó szállás-illetékek és mellékszükségletek felől.

I. Helyiségek.

Napdíj- osztály	R e n d f o k o z a t	A szobák száma
I.	Tábornagy	4
III.	Táborszernagy, lovassági tábornok, tengernagy	2
IV.	Altábornagy, altengernagy	2
V.	Vezérőrnagy, ellentengernagy	2
VI.	Ezredes, sorhajó-kapitány	2
VII.	Alezredes, fregát-kapitány	2
VIII.	Őrnagy, korvett-kapitány	2
IX.	Gyalog vagy lovas százados, sorhajó-hadnagy	1
X.	Főhadnagy, sorhajó-zászlós	1
XI.	Hadnagy	1
XII.	A XII. díjosztályba sorozott katona-személyek, tengerész- apródok (tengerészjelöltek)	1
	Díjosztályba nem sorozott, azonban havi pénzt élvező katonai személyek és a hadsereg női szolgálói	1

M e g j e g y z é s.

1. Katonai lelkészeknek, katonai hivatalnokoknak és általában szállásra igényvel bíró minden katonai személynek, napdíj-osztályzatuknak megfelelő szállásilletmény jár.

2. Az első módozat szerint házasodott altiszteknek, ha átvonulás alkalmával családjuk velük utazik, egy szobára van igényük, a hadapród-tiszthelyettesek és az alosztályok kezelési ügyeivel megbízott számvevő-ségi őrmesterek, ha közülök többen ugyanazon helységben szállásolandók el, egy szobába ketten helyezhetők; ha azonban ugyanazon helységben közülök csak egy szállásolandó el, ezen egy számára is butorozott, fűtéssel és világítással ellátott külön szoba adandó át, melyért a kárpótlás a jelen törvényzikk 46. §-a szerint adatik a katonai igazgatás által.

3. Ha a tiszti szolgálakat uraikkal egy és ugyanazon házban külön elhelyezni nem lehetne, akkor ezek a legénységgel egyformán szállásolandók el.

4. Istálló, szerelvényekkel és világítással együtt csak annyi lóra jár, a hányat az illető katonaszemély azon lószámból, melynek tartására joggal bír, valósággal tart is.

5. Azon tábornokok és ezredes-dandárnokok számára, kik hadjáratra kiinduláskor szekerek használatára jogosítvák, száraz és a mennyiben lehetséges, elzárható kocsiszin engedendő át, annyi kocsi elhelyezésére, a mennyit az őket szabályszerűen megillető kocsiszámból tényleg magukkal visznek.

6. Ha bebizonyul, hogy a községek az illetékes szállásokat kiállítani nem képesek, az illetékre jogosultak tehát csekélyebb szállással kénytelenek megelégedni, a községek a szállás- és istállópenzt csak az általuk tényleg szolgáltatott szállások és istállók mértékében követelhetik.

II. Butorzat.

Minden havipénzes katonai személynek, valamint hadapród-tiszt-helyettesnek a házban szokásos tiszta ágyra, mosdóedényre és ivópohárra, továbbá minden szobában egy asztalra és legalább egy székre van igénye; az altisztek és a többi legénység fekvőhelyül tiszta szalmát, s azonkívül azt igényelhetik, hogy ruháik és fegyvereik felaggatására vagy lerakására mód nyujtassék.

A nőket és gyermekeket a 45. §-ban érintett esetekben, a fentemlített butordarabok, a fejszámuknak megfelelő szükséghez képest, illetik.

III. Fűtés és világítás.

Bárminemű katonai személynek fűtési és világítási igénye csakis a legnélkülözhetlenebb szükségre szorítkozhatik.

IV. Alomszalma, világítás és istállóberendezés.

Egy beszállásolási napra 1,7 kilogram szalma igényeltetik; a hol a házi gazda maga is csak falevelet, vagy erdei almot használ, ott csak is ilyen követelhető.

Istállóvilágításban és istállószerkezetben csakis az követelhető, a mi elkerülhetlenül szükséges és a házban megvan.

V. Élelmezés.

Havi fizetést élvező katonai személyek élelmezésökről önmaguk gondoskodnak. Az altiszteknek és a többi legénységnek déli étkezés jár, melynek fejében minden ember részére 0,28 kilogram hús, a mennyiben lehetséges marhahús és még egy helyben szokásos második tál étel kiszolgáltatandó.

Ha a katona magát élelmezi, a déli ebéd elkészítésére neki mód nyujtandó. Kenyeret követelni nem szabad.

F) Kimutatás,

a csapatok kiképzésére megkívántató gyakorlóterek felől.

a) Gyakorló-terek.

Folyó szám	Megkívántatik	A tér nagysága		Fekvése	Minősége
		holdakban 1.600 □öl-n- ként	hektáro- kban		
1	A gyalogcsapatok tábori (tarlaléki) századai számára	12,16	7	A gyakorló-tér, ha lehet az állomáshelytől, illetőleg a csapat szállásaitól, a gyalogcsapatok számára 2 kilométernél, a lovasság, tábori tűzér- és szekeresek számára pedig 4 kilométernél távolabbra ne essék.	A térség lehetőleg sík és szilárd --- a lovasság és tűzér részére azonban nem túlságos kemény --- és nem köves talajú legyen s derékszög alakjával bírjon, melynek hossza és szélessége az esetleges szükséghez képest oly arányban legyen egymással, mint 1 : 1 egész 1 : 4-hez. A gyakorlóterekhez utak vezessenek, illetőleg készíttessenek.
2		13,90	8		
3		15,64	9		
4		17,38	10		
5		19,11	11		
6		20,85	12		
7		22,59	13		
8		24,33	14		
9		26,07	15		
10		27,80	16		
11		29,54	17		
12		31,28	18		
1	Lovas-század számára	34,75	20		
2		69,51	40		
3		104,26	60		
4		139,01	80		
5		173,77	100		
6		208,52	120		
1	Tábori tűzér-számára	43,44	25		
2		78,19	45		
3		104,26	60		
1	Vártűzér-század, vagy hegyi úteg, vagy az egészségügyi csapat (tanosztályai) számára	1,74	1		
2		3,48	2		
3		5,21	3		
4		6,95	4		
1	Gyalogcsapatok hadapród-iskolái számára	13,90	8		
1	Lovas-dandár tiszti iskola, vagy 1 lovas hadapród-iskola, vagy 1 lovas altiszt-képző iskola számára	34,75	20		
1	Tűzér hadapród-iskola, vagy 1 tábori tűzérrezred lovagló-iskolája, vagy a tábori tűzér-számára 1 altiszt képző iskolája számára	43,44	25		
1	A katonai szekeres-csapatok altiszt-képző iskolája számára	1,74	1		

Megjegyzés. 1. A fenn kimutatott csapatlétszámnál kisebb helybroségek részére, a gyalog- vagy lovas-század, úteg (iskola-osztály stb.) illető részének megfelelő hányad esik a fenn meghatározott térfogatokból. 2. 1 gyalog- vagy 1 lovasrezred, vagy 1 tábori útegosztály létszámánál nagyobb helybroségek számára, a gyakorlóterek a helyi viszonyokhoz képest, akkép jelölendők ki, hogy azok czélszerű felhasználás mellett elégségesek legyenek. 3. Ha a gyakorló-tér külön fegyvernemű csapatok vagy alosztályok (iskola-osztályok) által közösen használandó, akkor az igényelhető (gyalog-sági, lovassági, tűzér-ségi stb.) gyakorlóterek legnagyobbika vétecsék alapul a kimérésnél, s ezen minimális terület emelésére vonatkozó megjegyzés, a helyi viszonyok és a csapat létszámára való tekintettel létesíttessék.

b) Műszaki gyakorlótérek.

Folyó szám	M e g k l y á n t a t i k	A t é r n a g y s á g a		Fekvése a t é r n e k	Minősége
		holokban 1.600 öbet számban	vagy hektárokbán		
1		8.04	1.74		
2	A hadmenőki csapat táborig (tartalék) százada stb. számára	6.99	3.50		
8		9.43	5.55		
4		12.16	7.00		
1	Tábori (tartalék) század	1.74	1.00		
2-4	Tábori (tartalék) század vagy zászlóalj	5.41	3.00		
1	Hadapród-iskola	1.74	1.00		

A gyalogság, a vadászok és a lovas-ság utászai számára, műszaki gyakorlótérek csak azon helyőrségekben, a hol műszaki csapatok nincsenek és a gyakorlótér műszaki munkálatok eszközésére szűk, s csakis a nélkülözhetően szűkség mértékben és legfeljebb terjedelemben követelhetők.

A gyakorlótér az állomási helytől, illetőleg az csapat beszállásos helyétől 2 kilométernél távolabbra ne essék; és pedig az utászok gyakorlótérei valamely folyó vagy folyam parthosszában legyen, hogy szárazföldi és viziszolgálatukat egyidejűleg gyakorolhassák. Hol az nem lehetséges, úgy a szárazföldi, mint a vízi gyakorlatokra alkalmas és a fenn meghatározott terület terjedelmét meg nem haladó terek külön puhatolandók ki.

A gyakorlótér lehetőleg mérsékelt sík és mindenesetre posvány nélküli és a megmunkálást illetőleg középminőségű talajú legyen; hosszúsága szélességéhez a szűkségnek megfelelőleg 1:1—1:6-ig terjedő arányban álljon. A hely, hol a gyakorlat anyag-szerel tartatnak, vizáradásnak kitéve ne legyen. A gyakorlótérhez utak vezessenek, illetőleg készíttessenek.

M e g j e g y z é s. A kennerb kimutatott létszámon aluli csapatoknál, a fennebb meghatározott területekkel, a szárad (hadapród-iskola) illető részére eső hányad igényelhető.

c) Elemi lövöldök felállítására kézi löfegyverekre.

Folyó szám	M e g k l y á n t a t i k	A t é r n a g y s á g a				Fekvése a t é r n e k	Minősége
		hosszúsága terekekben	szélessége terekekben	holokban 1.600 öbet számban	területe hektárokbán		
1	Tábori (tartalék-) század gyalogság vagy vadászcsapat számára egészen 8 századnyi (2 zászlóalj) létszámg	248.00	472	12.00	24	1.07	1.19
1	Lovas-zászló, vagy a miharaki vagy utász-csapat 1 századnyi feltele, r. a táborig fegyveremű hadapród, vagy sánczi, képző-iskolák számára, azonban csak akkor, ha ezek gyalogság, v. vadászcsapatok által ugyanazon helyőrségben mincselek elzárhatóvá	248.00	472	12.00	24	1.07	1.19
9	Tábori (tartalék-) század gyalogság vagy vadászcsapat számára, 12 század (3 zászlóalj) evőlég	248.00	472	12.00	33	2.71	1.56
13	Tábori (tartalék-) század gyalogság és vadászcsapat számára, 24 század (6 zászlóalj) evőlég	248.00	472	21.00	41	3.86	1.94
25	Tábori (tartalék-) század gyalogság vagy vadászcsapat számára, 36 század (9 zászlóalj) evőlég	248.00	472	24.00	48	4.77	2.17
37	Gyalog- vagy vad- zászlóalj feltele, a lőtér szélessége a lőtérnek minden egy, vagy 1 egész 8 századdal (8 zászlóalj) való szaporodásánál, 6 méterrel nagyobbobok	248.00	472	2.44	5	0.41	0.34

A gyakorlótér az állomási helytől, a mennyiben lehetséges, 4 kilométernél távolabbra ne essék.

A tér lehetőleg sík és szárad legyen és a lövőgyakorlatoknak, tekintettel az égtájakra, valamint a széljárásra, kedvezzen, s oly környékkel birjon, mely a félre repülő lövegek ellen védművek készítését ne igényelje. A gyakorlótérhez ut vezessen, illetőleg készíttessenek.

A gyalogcsapatok 4 tábori (tartalék-) századától feltele.

4 tábori (tartalék-) századnál kevesebb gyalogcsapat számára, vagy egy lovas-századtól feltele, vagy pedig a külön fegyveremű hadapród vagy a tisztképző iskolák számára, ha ugyanazon egy állomáshelyen más gyalogcsapatok beszállásolva nincsenek

A helyőrségtől 5 kilométernél távolabbra ne essék.

A tér lehetőleg sík, de minden esetben mocsártalan talajú és szabadon hozzáférhető legyen.

M e g j e g y z é s. a) és b) has. Hol az elemi lövöldök és a harczseregi lövöldök együttes igényelése lehetséges, mindig ennek mint előnyvesítésnek kell megfontlanni. Ugy tértávolságokra nézve a c) alatti szabályok mértadók.

A. T. KÖZIG. KRIZIKÖNYVE. III. KÖTET.

e) Tüzérségi löterek, egyuttal műszaki gyakorlóterek.

Megkivántatik	A térfogat						Fekvése	Minősége
	hosszasága		szélessége		területe			
	ölemben	méterekben	ölemben	méterekben	holdakban 1.600 öltre	hektárokból		
1 táborig tüzér-ezredtől vagy pedig 1 vartüzérszázalajtól felfelé	2400 ₃₃	4352	400 ₃₁	759	601 ₂₅	346	kerek-szamban	A szükségnek és helyi viszonyoknak megfelelő legyen. Mérsékelt hullámszerű, minden esetben mocsármentes legyen. A lőterhez használható utak vezessenek vagy készítsenek.

f) Nyílt lovagló- (szekerész-) iskolák berendezésére szolgáló terek.

Megkivántatik	A térfogat						Fekvése	Minősége
	hosszasága		szélessége		területe			
	ölemben	méterekben	ölemben	méterekben	ölemben	méterekben		
1 Gyalogság lovagló-iskolára, ha ez lovaglótérre igényel bírő csapat-osztályai nincsen egy helyben szállásolva	24 ₃₃	40	12 ₁₃	23	294 ₁₆	1058	Lehetőleg a laktanya helyiségén, vagy az illető csapat-(iskola-) osztály beszállásait körén belül legyen. Sík, szilárd, azonban még sem felette kemény, nem kőves talajú legyen; hozzá utak vezessenek, vagy pedig készítsenek.	
1 Lovasszázad, vagy 1 lovas pótcapatkeret, vagy 1 lovas hadapród-iskola, vagy 1 lovassági altisztképző-iskola, vagy pedig 1-8 úteg, vagy 1 tüzérezred lovagló-iskolája, vagy 1 tüzérségi hadapród-iskola, vagy altisztképző iskola számára	40 ₀₇	74	20 ₀₁	38	802 ₀₇	2848		
1 Lovassági dandár tiszti iskola számára, vagy pedig a táborig tüzérség 4-6 útege számára 2-3 hely, 7-9 úteg számára 3-3 hely, — és így tovább számítva minden helyet	40 ₀₇	76	20 ₀₄	38	802 ₀₇	2858		
1 vagy több század szekeresz-csapat vagy ugyanazon csapat egy (1) altisztképző-iskolája számára	48 ₃₁	92	32 ₁₀	61	1500 ₃₄	5612		

Megjegyzés. Egy század lovasságnál vagy egy útegnél, kisebb osztályok részére és pedig egy szakaszig felel, a nyílt lovagló- (szekerész-) terek, — az illető fegyvernemre nézve feut meghatározott kiterjedésben szükségesek.

g) Lovaglóterek,

ha a gyakorlóterek az illető csapat állomáshelyétől 4 kilométernél távolabbra esnek.

Megkivántatik	A térfogat						Fekvése	Minősége
	hosszaságban		szélességben		területben			
	ölemben	méterekben	ölemben	méterekben	ölemben	méterekben		
A lovas csapatok minden százada számára	80 ₁₄	152	40 ₀₇	76	3211 ₃₃	11552	a t é r n e k	Lehetőleg a laktanya helyiségén, vagy pedig az illető század beszállásai körén belül essék, de attól 2 kilométerrel távolabbra semmi esetre se legyen. Sík, szilárd, de nem kőves talajú legyen, hozzá utak vezessenek, illetőleg készítsenek.

h) Tornahelyek.

Megkivántatik	A térfogat		Fekvése	Minősége
	négy-szög-ölemben	vagy pedig négy-szög méterekben		
	a t é r n e k			
Minden táborig (tartalék-) gyalogsági, vagy vartüzér-század; a lovassági csapatok vagy szekereszkar minden százada; minden táborig vagy hegyi úteg; minden egészségügyi osztály; a külön fegyvernemű hadapród- vagy altisztképző-iskolák, vagy pedig tüzérezred lovaglóiskola számára	35.50	128	Lehetőleg a laktanya vagy pedig az illető csapat-(iskola-) osztály beszállásait körén belül. Sík, szilárd, de nem kőves talajú legyen, egyenszög alakjával birjon, melynek minden oldala legalább 8 méter hosszúságú legyen. A tornahelyhez út vezessen, illetőleg készítsenek.	

Megjegyzés. 1. A fentemlítettéknél kisebb osztályok számára és pedig 1. szakaszig felel számíttva, a tornahelyek a fentemlítettéknél térfogatban szükségesek. — 2. Azon helyőrségi állomásokban, hol a létszám egy gyalog- vagy lovasszázadot, vagy egy úteget felülhalad, a tornahelyek száma és nagysága a csapat szükségéhez és a helyi viszonyokhoz alkalmazkodik.

b) A közös hadsereg (haditengerészet) és a honvédség beszállásolásából keletkező teher arányosabb megosztása céljából, a megyék által kivethető pótdóról az 1879: XXXVII. t.-cz. következőleg intézkedik:

1. §. A vármegyék felhatalmaztatnak, hogy a katonabeszállásolás terhének arányosabb megosztása céljából pótdót vehessenek ki.

2. §. A megelőző §-ban említett cél érdekében a pótdóból befolyó összeg arra fordítandó:

a) hogy addig is, míg laktanyák építtetnének és a beszállásoláshoz szóló 1879: XXXVI. t.-cz. értelmében szolgáltatandó helyiségek felállítatnának, azon községek, melyek a beszállásoláshoz szóló törvényekben meghatározott helyiségeket a katonaság rendelkezésére bocsátani tartoznak, illetőleg ezen községeknek a terhet netán viselő egyes lakosai, az azon törvényekben megszabott katonai megtérítés beszámításával a teljesített szolgáltatásokért, a mennyire a viszonyok engedik, méltányos kártalanítást nyerjenek;

b) hogy a katonabeszállásolás érdekében szükséges állandó épületek az egyes lakosok külön terheltetése nélkül létesíttessenek.

3. §. A megyei törvényhatóságok a beszállásolásra szolgáló állandó épületek (laktanyák, fióklaktanyák stb.) létrehozását a következő módokon mozdíthatják elő:

a) úgy, hogy azon községeket, melyek állandó beszállásolási állomásul vannak kijelölve, a laktanyák és más szükséges helyiségek létesítésében támogatják, mely támogatást vagy egyszer mindenkorra nyújtott segély alakjában, vagy az által nyújtják, hogy a beszállásoláshoz szóló törvényekben megállapított megtérítéseken kívül a községek részére még aránylagos évi kártalanítást biztosítanak;

b) úgy, hogy ott, a hol ez célszerűbbnek mutatkozik, magánosokat egy meghatározott összeg lefizetése, vagy egy meghatározott évi felülfizetésnek állandó vagy ideiglenes biztosítása mellett a szükséges helyiségek létesítésére indítanak;

c) úgy, hogy maguk javára és terhére teljesítetik az építkezést, és az ezen célból elvállalt terhek törlesztésére a katonai megtérítési összegen kívül a pótdóból nyerendő összegeket igénybe veszik.

Azon helyiségek felállítása végett, melyek a több törvényhatóság területén elhelyezett dandár csapatainak közös szükségleteire igényelhetnek, ezen törvényhatóságok egyetértőleg és közösen is intézkedhetnek.

4. §. A törvényhatóság közgyűlése által az előző §§-okban érintett célra évenként előre megállapítandó pótdórészlet kiszámítására alapul szolgál:

a) a törvényhatóság területén állandóan vagy hosszabb időre elhelyezett katonaság létszáma, fegyverneme és tartózkodásiideje;

b) az előző tapasztalatok szerint évenként átkelő katonaság létszáma, fegyverneme és tartózkodásiideje.

A kivetendő pótdó semmi esetre se lehet nagyobb azon összegnél, melyet az a) és b) pontokban említett tényezők eredményeznek, úgy, hogy a pótdó kivetésének alapjául egy lovas katona után lovastól, fejenként és naponként maximumképen 18 kr, egy katona után ló nélkül 12 kr, a lóért külön 6 kr vétethetik.

5. §. Ezen pótdó kulcsául, az általános jövedelmi pótdó és fényüzési adó kivételével, a rendszeresen kivetett egyenes államadók szolgálnak.

Az arányt, melyben ezen adók egyes nemei alapján a kivetés történni fog, valamint a kivetés és kezelés módját is, minden törvényhatóság szabályrendelettel állapítja meg; általános szabályul azonban kimondatik, hogy a kivetendő összegnek legalább $\frac{1}{8}$ -a és legfeljebb $\frac{4}{8}$ -a a házadó alapján vetendő ki.

6. §. Az évi pótdó nagysága, a 4. §. rendelkezései figyelembe vételével, évenként állapíttatik meg.

7. §. A 2., 3., 5. és 6. §§. értelmében hozandó szabályrendeletek és határozatok a belügyministerhez megerősítés végett előzetesen felterjesztendők.

A kivetési kulcsra és az évi pótdónagyságra vonatkozólag a megerősítés a pénzügyministerrel egyetértőleg adandó meg.

8. §. A laktanyák és egyéb szükséges helyiségek terve és felszerelt költségvetése akár új építkezésre, akár átídomításra vonatkozzék, a honvédelmi ministerhez jóváhagyás végett előlegesen felterjesztendő.

9. §. Ezen törvény hatálya Horvát-Szlavonországra ki nem terjed.

VI. A katonai élelmezés.

A katonai élelmezésre vonatkozólag a következő szabályok állnak fenn:

A közétkezési pénzváltást élvező legénységnek, legyen ez bár laktanyákban vagy fióklaktanyákban elhelyezve, avagy, ha a község az étkező helyiségeket (konyhát, szobát), nemkülönben a főzőedényeket és a tüzet rendelkezésre bocsátja, a szállástadótól élelmezésre nincsen igénye,

a község azonban gondoskodni tartozik, hogy az élelmi cikkek helyben megszerezhetők legyenek.

Ha a legénység a szállástadótól nyeri az élelmezést, ennek fejében az átkelésnél illetékes ebéd szolgáltatandó ki, mely 0.28 kilogram vagyis 280 gram nyomtaték nélküli főtt, lehetőleg marhahusból és egy, helyben szokásos második tál ételből áll, a mennyiben t. i. az ebédet szolgáltató által vásárlandó 0.42 kilogramnyi vagyis 420 grammnyi nyers hús, a főzés következtében 140 grammal fogy.

A déli ebédhez kenyér nem jár, kivéve, ha a katonai igazgatás a kenyér-részleteket az illető állomáshelyre szolgáltatni képes nem lévén, ilyeneknek szolgáltatása a menettervben világosan követeltetik.

Az illetékes katonai parancsnokság által kiállítandó s a honvédelmi minister részéről a törvényhatóságokkal, s utóbbiak nevében az alispán által a szolgabírák útján a községekkel közlendő menettervekbe, tehát ugyancsak a honvédelmi ministernek 1874. évi május 17-én és június 19-én 9144. és 24.672. szám alatt kelt rendeletei értelmében, a tisztek, a legénység létszáma s a lovak mennyisége stb., továbbá az ezek számára szükséges cikkek (kenyér, zab széna stb.) mennyisége pontosan bejegyzendő, s határozottan megjegyzendő, hogy a szolgáltatás kívántatik-e vagy sem.

Habár a déli ebédnek az átkelő katonák részére a szállástadók által kiszolgáltatása a menettervben nem követeltetik is, avagy ezen követelés bejegyzése kifelejtetett, ezen szolgálmány még is vonakodás nélkül teljesítendő, kivéve azon esetet, ha a menettervben megjegyzetett, hogy az ebéd azért nem igényeltetik, mert az illető csapat maga magát látja el ebédvel.

Kisebb csapatok, vagyis egy zászlóalj, lovasszázad, vagy tüzérvég legénységi létszámánál csekélyebb számú csapatok átkelése alkalmával a menettervek nem közöltetnek, minthogy az élelmiszerek biztosítására nézve elégséges, hogy e felől a község előljárója a 24 órával előbb az átkelő állomásra érkező szállásrendelők által, intézkedés céljából tudósítsassék.

A déli ebédért járó térítési összeg, a marhahús árához képest, a közös hadügyminister által a honvédelmi ministerrel egyetértőleg évenként megállapittatik, tehát évről-évre változó, mely térítésnek idejekorán megállapíthatása céljából a hatóságok mindenkor a lefolyt év október havától kezdve, a folyó év szeptember végéig divatozott marhahúsárakat, havonként külön feljegyezve, kimutatásba foglalni és idejekorán a honvédelmi ministerhez felterjeszteni kötelesek.

VII. A katonai előfogatok.

Különös törvény hiányában, a szükséges előfogatot és pedig az igavonó állatok tulajdonosai állomány-mennyisége arányában s a kellő sorrendben, az eddigi gyakorlat szerint az erre jogosított katonai személynek vagy csapatnak akár a személy, akár a podgyász továbbszállítása céljából, a volt teljhatalmu császári biztos által 1850. évi február 6-án kiadott hirdetmény értelmében, a község előljárója a szükséges mennyiségben előállítani és rendelkezésre bocsátani tartozik.

A m. kir. honvédelmi ministernek 1874. évi november 20-án 43.489. szám alatt a törvényhatóságokhoz intézett körrendelete értelmében, nehogy előfogatok a katonaság, illetőleg katonai személyek által magán célokra követeltessenek s használtassanak, az illető parancsnokságok utasítottak, hogy előfogatok a katonaság által csakis azon esetekben követeltessenek és szolgáltatassanak ki, ha az illetők magukat (a községelőljárónak a felsőbb hatóság részéről a szokásos hivatalos uton előre megküldött vagy az igénytartó kezeiben lévő) hiteles hivatalos okmány előmutatásával a jogosultságukat illetőleg, vagyis azt igazolni képesek, hogy a közszolgálat érdekében hivatalból kénytelenek utazni.

Az előfogat rendszerint két felhámozott lóból áll. Oly helyeken azonban, hol téli idő vagy rossz utak miatt két lovas előfogat nem állíthatatik ki, e helyett a kincstár, vagy az előfogatot használó katonai személy rovására négy, vagy esetleg több, s pedig a község előljárója által meghatározandó számú lovas előfogat adandó rendelkezésre.

Hol lovak nem léteznek, vagy ilyeneket a viszonyoknál fogva használni nem lehet, ökrök stb. állítandók előfogatokul.

Hátaslovakat és teherhordó- (málhás) állatokat úgy a személy, mint a teher tovább szállítására csak ott szabad használni, hol a tér- és talajviszonyok a kocsiközlekedést akadályozzák. Ily esetben egy előfogat helyett két teherhordó állat, és a szállításra jogosult minden egyes személy számára egy-egy hátasló bocsátandó rendelkezésre.

Minden egyes előfogott ló vagy teherhordó állat után egy kilométernyi távolságra 3.05 krajczárnyi díj fizetendő.

Az ökrös előfogatokért hasonló díj jár.

Kétlovas előfogatu kocsira csak is 560 kilogram súlyu málha rakható.

Az előfogat rendszerint csak egy állomásnyi (körülbelül 2 mértföld vagyis 15 kilométer) távolságra használtathatók, azonban oly vidéken,

hol a községek egymástól távolabbra fekszenek, és ezen utbanoly állomás-helyek, hol az előfogott lovakat váltani lehetne, nem léteznek, az előfogat a meghatározott díj fizetésének kötelezettsége mellett távolabb vidékre is igénybe vehető.

Az előfogat-szolgálatot teljesítő az ut- és hidvám fizetéstől rendszerint mentes, de magát előjáróságától nyert bizonyítvánnyal ezen minőségben alkalmazása felől igazolni tartozik.

Hol azonban vám vagy révbér szedetik s ettől az előfogat sem mentes, ezen díjat az előfogatot használó tartozik viselni.

Az előfogatot a visszautazásra is lehet használni, de csak fél díj fizetendő.

Az előfogat- és kocsitulajdonos kocsijába, egyéb ülés hiányában szénából vagy szalmából ülést tartozik rakni.

Kocsijáért a kilométerenkint egy ló után járó díj van térítés-fizetésül megszabva.

Ha a megrendelt előfogatos 3 órán túl kénytelen várakozni, részére az előfogati díj fele térítendő meg.

Felmerülő panaszok csak úgy, miként a beszállásolásnál, fokozatosan döntetnek el.

Kivételt képez a katonai térszemle-földrajzi és háromszögelési munkálatoknál egész és fél napon át használt előfogatok díjazása.

Ugyanis a m. kir. honvédelmi miniszternek 1873. évi február 20-án 42.102. ex 1872. szám alatt kelt körrendelete szerint, a közös hadügy-miniszterrel és a m. k. pénz- és belügyminiszterekkel egyetértőleg elhatározottat, hogy:

1. a magyar korona országaiban katonai térszemlékre, földrajzi és háromszögelési munkálatok teljesítésére kiküldött, a m. kir. belügy-minister által kiállított, a munkások egész és félnapi bér- és a teherhordó állatok használatáért járó díjszabásokat is tartalmazó nyiltrendellett (utazási-, valamint szolgálmányteljesítést elrendelő okmányokkal) ellátott katoná- vagy m. kir. honvédtisztek részére szükségelt előfogatok, ha ezek menet- (utazási) kerület (Marsch-Bezirk) területén belül, oda- és visszautazásra egy egész vagy fél napon át használtatnak, a legnagyobb távolság sík földön egy egész napon át legfeljebb 6 mértföldre, félnapon át 3 mértföldre, hegyes vidéken ellenben egy egész napi előfogatozás 4 mértföldre, félnapi előfogatozás pedig 2 mértföldre számítassék;

2. ezen előfogatokért egy ló után egy egész napra két forint ötven krajczár (2 frt 50 kr), egy ló után fél napra pedig egy forint harmincz kr (1 frt 30 kr) fizetendő;

3. ha az előfogatozás az első pontban említett távolságnál messzebb vidékre terjed, s az előfogat és kocsi a visszautazásra nem használtatik, a fennálló (fennebb érintett) szabály szerint ló és mértföld után a meghatározott díjak fizetendők.

VIII. Katonai lóállítás.

a) A hadsereg és a honvédség lószükségletének fedezéséről mozgósítás esetében az 1873: XX. t.-cz. következőleg intézkedik:

1. §. Hogy a fegyveres erőnek egészben vagy részben való mozgósítása esetében a szükségelt lóállomány minél gyorsabban és kellő mennyiségben biztosíthatassék, minden lótulajdonos köteles hadiszolgálatra alkalmas lovait megfelelő kárpótlás mellett az állam részére átengedni.

Kivételnek:

1-ször. Az Ő Felsége és a felséges uralkodó ház tagjainak udvartartására szolgáló lovak.

2-ször. Azon lovak, melyeket az állami és törvényhatósági szolgálattal álló egyének a közszolgálat teljesítésére kötelesek tartani.

3-ször. A postamesterek és postabérlők azon lovai, melyeket a postaforgalom folytatása végett szerződésileg tartaniok kell.

4-szer. Az állami lótenyésztő-intézetek lovai, továbbá a 8. §-ban felemlített községi és magánlovak.

2. §. Az Ő Felsége által időnként megállapított harcrend alapján a fegyveres erő hadi felszerelésére a békeállományon felül szükséges s a közös hadügyi tárca rovására beszerzendő lovak összes számáról a közös hadügyminister évenként kimutatást készít, s azt mindkét államterület honvédelmi miniszterének megküldi.

3. §. A lószükséglet hányadának kivétele (2. §.) a magyar korona országaira egyrésztől, a birodalmi tanácsban képviselt országokra és tartományokra másrésztől a lovak azon összes számának arányában történik, melyet az 1869. III. törvénycikk értelmében végrehajtott népszámlálás alkalmával eszközölt lószámlálás a két államterületen kitüntetett.

Ezen kivételei arány, s az e szerint megállapított hányadok, a mindkét államterületen legközelebb törvényesen eszközözendő lószámlálásig érvényben maradnak.

4. §. Ezen törvény életbeléptetésénél a 3. §-ban érintett összes lólétszám veendő alapul, melyhez képest a kormány az egyes állítási

kerületekre eső jutalékot a kerületben lévő lovak száma és minősége szerint megállapítja.

A kiállítási képesség kipuhatólása tekintetéből kötelezettek a törvényhatóságok, a községi elöljárók közreműködése mellett, községenként a kormány által kibocsátandó külön utasítások szerint, évről-évre kimutatást készíteni a járásaikban, illetőleg az állítási kerületekben találató lovak mennyiségéről és minőségéről, különös tekintettel azoknak hadi szolgálatra háta vagy hámos lovaként alkalmas voltukra, s azt a honvédelmi miniszterhez felterjeszteni.

5. §. A magyar korona országainak lóállítási kerületeit képezik a vármegyék (székek, vidékek és kerületek) járásai és a törvényhatósági joggal felruházott városok.

Ezen lóállítási kerületek mindegyikében egy vagy több állítási hely jelöltetik ki akként, hogy a berendelt lovak felavatása lehetőleg egy nap alatt eszközöltessék.

A kisebb területű járásoknak vagy városoknak más szomszédos lóállítási kerülethez való csatolását a belügyminiszter, illetőleg Horvát-Szlavon-Dalmátországok bánja, a földmívelés-, ipar- és kereskedelmi és a honvédelmi miniszterrel egyetértőleg állapítja meg.

6. §. A törvényhatóságok minden év elején területi nagyságuknak és politikai beosztásuknak megfelelőleg, egy vagy több bizottságot alakítanak, melyek egyszersmind lóavató bizottságokként működnek.

Minden ily bizottság áll:

a) egy a törvényhatósági bizottság által választandó elnökből;

b) a kerületi szolgabíróból, illetőleg megfelelő tisztviselőből;

továbbá a főispán (főkirálybíró, főkapitány stb.) által kinevezendő:

c) három e célra külön felelőst becslőből, kik lehetőleg a gazdasági vagy lótenyésztési egyletek tagjai, vagy más megbízható, de tetteles katonai szolgálatban nem álló szakértők közül választandók; és

d) egy lehetőleg okleveles állatorvosból.

Minden ily bizottsághoz a közös hadügyi és a honvédelmi miniszter részéről egy sorhadbeli vagy honvédségi törzs- vagy főtiszt, és a szükséghez képest egy sorhadbeli vagy honvédségi állatorvos neveztetik ki.

E célból a törvényhatóságok a lóállítási kerületek kimutatását és a lóavató-bizottsági tagok névsorát kötelesek a honvédelmi miniszterhez felterjeszteni.

7. §. A lóállítás szükségének bekövetkeztével a mozgósítás mérvéhez képest kiállítandó lovak számáról és az állítási határidőről a közös hadügyminiszter a honvédelmi ministert idejekorán értesíti.

8. §. Azon lovak, a melyek az állítási év január 1-én a négy évet meghaladták, minden községből külön vezetettek elő a kerületi állítási helyekre, ott az állítási bizottság által megvizsgáltatnak, s minőségükhöz képest mint háta, hámos vagy hordlovak külön osztályoztatnak.

Az állítási kötelezettség alól kivételnek ugy egyesek, mint községek birtokában lévő azon ménnek, a melyek mint tenyésztésre alkalmasok, nyilván tartatnak, s a melyekről ez az illető lótenyésztési bizottságtól kiállított igazolvánnyal bizonyittatik; valamint mindazon kanczák is, melyeknek szopós csikójuk van, vagy a melyek a legközelebb lefolyt fedeztetési idő alatt akár állami, akár lótenyésztési bizottságok által engedélyezett magán- vagy községi mén által fedeztettek, mit tulajdonosaik hiteles fedeztetési jegyekkel vagy egyéb bizonyítékokkal igazolni tartoznak.

Az osztályozott lovak közül legelőbb azok avattatnak fel, melyeket tulajdonosaik a pótllovakra megállapított árért önként átengedni készek.

A többi lovak a bizottsághoz rendelt szakértő becslők által, tekintet nélkül a megállapított pótló, vagy a nagyobb szükséglet folytán pillanatnyilag netán emelkedett árakra, a rendes forgalmi árak és a felavatandó lovak belértéke és szolgálati képessége szerint becsültetnek meg.

Ha a becslők valamely ló árára egyet nem értenek, szavazattöbbséggel határoznak; ha mindhárman külön véleményen vannak, a három becslés középára vétetik becsárul.

A becslés alá került lovak közül első sorban mindig a legolcsóbb becsárúak avattatnak fel.

Ha az egész alkalmas lóállomány igénybe nem vétetik, minden felavatott, de még meg nem bélyegezett ló tulajdonosának jogában áll e helyett a helyszínén más hasonló osztályzatú alkalmas lovat kiállítani; a mennyiben pedig a tulajdonos két lónál többet bírna, az első ízben a birtokában lévő összes lovaknak felénél több igénybe nem vétethetik.

Az állítási bizottság tagjai a kiszemeléskor és felavatásnál kövendő eljárás iránt utasítottatni fognak.

Az állítási bizottság határozata és a megállapított becsár ellen felelősségnek vagy bárminő más jogorvoslatnak helye nincs.

9. §. Azon lótulajdonos, ki a lóállításra vonatkozó felszólításnak eleget nem tesz: lova előállítására kényszerítendő, s ha a mulasztást igazolni nem tudná, az illetékes közigazgatási tisztviselő által a kényszerállításból eredő költségek megtérítésében, azonfelül pedig az állításra kötelezett minden egyes lova után tíz forintig terjedhető pénzbírságban elmarasztható a törvényhatósági szegény-alap javára.

10. §. A felavatott lovak ára az állítási bizottság által a felavatus után azonnal a tulajdonos vagy meghatalmazottja kezére készpénzben fizettetik ki.

A szállítási és ellátási költségeket a felavatusig vagy elbocsátásig, a hivatalos értesítésben kitűzött határidőtől számított negyvennyolcz órát meg nem haladható időn át a tulajdonos viseli.

Az állítással járó költségek a közös hadügyi tárczát terhelik.

11. §. Egy és ugyanazon állítási kerület vagy egyes községei, a kényszerállítás elkerülése végett, a reájuk eső lómenyiséget a kerület lovai közül együttesen önkéntesen is kiállithatják.

Ezen esetben minden felavatott lóért a 10 százalékkal felemelt pót-lóár fizettetik.

E célra a lovak olyképen tartandók készen, hogy azok az állítási rendelet vétele után negyvennyolcz óra leteltével előállithassanak.

Ha a határidő meg nem tartatnék, vagy hadi szolgálatra alkalmas ló kellő számmal nem szállithatnék, a kényszerállítás lép érvénybe, sőt a bizottságnak jogában áll a hiányzó lovakat bármi áron és bárhol is beszerezni; az ebből netalán következett költség- és ártöbblet a mulasztást elkövetett kerület vagy község költségére lévén számítandó.

12. §. A honvédcapatok részére mozgósítás esetén megkivántató lovak azon számáról, mely a szabályozott hadi-állomány erejéig különösen a honvédelmi tárczából szerzendő be, a honvédelmi minister évenként értesíti a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi ministert.

Az ezen számból az egyes állítási kerületekre eső jutalékot a honvédelmi és a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi ministerek egyetértőleg állapítják meg, és a mozgósítás bekövetkeztével a fentebbi szakaszokban foglalt módozatok szerint ugyanazon időben és ugyanazon bizottságok avattatják fel.

13. §. Minden e törvényből származó ügylet díj- és bélyegmentes, valamint a lovak az állítási helyre és onnét visszaszállításának hid-, vám- és révdíjai államilag megtérítendők.

14. §. Ezen törvény hatálya a magyar korona országainak összes területére terjed ki.

Ezen törvény végrehajtásával a belügyminister, illetőleg Horvát-Szlavon-Dalmátországok bánja, továbbá a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi és a honvédelmi ministerek bizatnak meg. A mennyiben pedig a jelen törvény végrehajtására vonatkozó intézkedések a közös hadsereget illetik, a közös hadügyministerrel is egyetértőleg eszközö-
lendők.

b) E törvény végrehajtása tárgyában a H. M. 1874. évi febr. 10. 4670. sz. a. a következő utasítást adta ki:

A 2., 3. és 12. §-hoz.

A közös hadügyminister, a harcrend alapján, a haderő (közös hadsereg és a honvédség) hadi felszerelésére, a békelétszámon felül szükséges, és a közös hadügyi tárcza rovására beszerzendő lovak összes számáról évenként, november hava végével, mindkét állam honvédelmi ministereit értesíti.

A honvédelmi minister megállapítja egyidejűleg a mozgósítandó honvédség számára szükséges, a honvédelmi tárcza rovására beszerzendő lovak összes mennyiségét.

A közös hadügyi tárcza rovására beszerzett összes lószükséglet, a törvény 3. §-a alapján megfelelő hányadhoz képest, a birodalmi tanácsban képviselt országok- és tartományokra és a magyar királyi koronához tartozó országokra kivettetik, mely hányadhoz a honvédségnek — saját költségén beszerzendő — összszükséglete hozzá adatik.

A besorozandó lovak minőségére nézve az A. mellékletben foglalt határozatok tartandók szem előtt.

A 4. §-hoz.

A különböző állítási kerületekre eső lójutaléknak kiállítására vonatkozó első felosztás a t.-cz. 4. §-nak alapján eszközöltetik.

A kiállításra képeseknek kipuhatólása és megállapítása céljából a politikai hatóságok az illető kerületeikben létező lovakat, az utasítás B. mellékletének határozatai szerint tartoznak feljegyezni és nyilvántartani.

A lovak kivétele az egyes állítási kerületekre, a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minister által, a belügyminister (illetőleg a Horvát-, Szlavon- és Dalmátország bánja) és a honvédelmi ministerrel egyetértőleg — legkésőbb januárhó végeig eszközöltetik.

Ezen kivetésnek — előre nem látott esetek következtében megváltoztatását, a nevezett ministerek együttesen állapítják meg és az eredményt a honvédelmi minister, a körülmények sürgős voltaához képest, a közös hadügyministerrel vagy az illető legfőbb katonai hatósággal közli.

A lovak nyilvántartása, kivétele és esetleg felavatusára vonatkozó ügyleteknek központi egyöntetű vezetése céljából, a fentérintett miniszternek megbizottjaiból állandó bizottság alakittatik, mely bizottság az illető ministereknek a megfelelő javaslatokat előterjeszti.

A lovaknak kerületekre történt kivetéséről és e kivetésnek netalán későbbi megváltoztatásáról a közös hadügyministert a honvédelmi minister értesíti.

Erre a közös hadügyminister, az egyes állítási kerületek részéről — a közös hadügyi tárca terhére — kiállítandó lovakat, a különböző állítási helyek szerint, a csapatok és a katonai intézetekhez osztja be, és erről egyszersmind a honvédelmi ministert és az illető hadi fő- (katonai) parancsnokságot tudósítja.

Hasonlóképp állapítja meg a honvédelmi minister az egyes állítási kerületekben a honvédség számára állítandó lovaknak, a különböző sorozó helyek szerinti felosztását, és ezt az illető ministereknek, a Horvát-, Szlavon- és Dalmátországok bánjának és az illető hadi fő- (katonai) parancsnokságnak tudtára adja.

Az 5. §-hoz.

A lovak felavatása tekintetéből az ország állítási kerületekre osztatik fel, és rendszeresen minden közigazgatási (megyei, szék, kerületi) járás, egy önálló állítási kerületnek tekintetik.

Törvényhatósági joggal felruházott városok szintén önálló állítási kerületet képeznek.

Azonban egyes közigazgatási járásnak több állítási kerületre való felosztása, vagy több járásnak egy állítási kerületté alakítása, mindazon esetekben helyt foghat, midőn az ily felosztás vagy összefoglalás, a felavatás könnyítésére és gyorsítására nézve szükségesnek és célszerűnek mutatkozik.

Az ez iránti intézkedés, valamint általában az állítási kerületek kijelölése, a földmivelési, valamint a belügyminister, illetőleg a Horvát-, Szlavon- és Dalmátországok bánjával egyetértőleg, a honvédelmi minister teendője, mely utóbbi az állítási kerületek meghatározásáról a közös hadügyministert értesíti.

Minden egyes állítási kerületben a sorozóhely, vagy ha egy állítási kerületben több sorozó helyre lenne szükség, az ehhez avatás tekintetéből csatolandó községek, a honvédelmi minister által a nevezett ministerek, Horvát-, Szlavon- és Dalmátországok bánja és a közös hadügyminister egyetértésével, már béke idején kijelöltenek.

Hasonlóan az állítási (sorozó) bizottságnak is az illető kerületekben mozgósítás esetében található lovak száma és minősége, valamint a sorozási helyhez csatolt községek jegyzéke tudomására adatik.

A 6. §-hoz.

Rendszerint minden egyes állítási kerületben egy állítási bizottság alakittatik, mely mozgósítás esetében sorozó bizottsággá egészített ki.

Ha egy állítási kerületben több sorozóhely jelöltenek ki, a sorozást az e kerületben működő sorozó bizottság helyről-helyre járva fogja eszközölni.

Az állítási (sorozó) bizottságnak tagjai már béke idején jelöltenek ki, s e tekintetben a politikai hatóságok ép úgy, mint a kormány képviselői, az 1873. évi XX. t.-cz. 6. §-nak értelmében járnak el.

E bizottság katonai tagjai a közös hadügyminister részéről, ha pedig ez utóbbi kiegészítésképpen honvédtiszteket is kérne, ez utóbbiak a honvédelmi minister részéről neveztetnek ki.

Ha kivételképpen egy és ugyanazon katonai bizottsági tag más állítási (sorozó-) bizottságnál közreműködésre is utasittatik, erről az illető bizottságok már béke idején értesítendők.

A honvédelmi minister, illetőleg a Horvát-, Szlavon- és Dalmátországok bánja, a bizottság polgári tagjainak névsorát az érdekelt ministerekkel és az illető hadi fő- (katonai) parancsnoksággal közli; ugyancsak szintén a hadi fő- (katonai) parancsnokságok is a közös hadügyminister részéről kijelölt állítási (sorozó-) bizottságok katonai tagjainak névsorát a honvédelmi ministerrel, illetőleg a Horvát-, Szlavon- és Dalmátországok bánjával fogják közölni.

Az állítási (sorozó) bizottságokhoz mozgósítás esetére, a megyék (városok) részéről már béke idején egy közigazgatási tisztviselő, a katonai hatóságok részéről pedig a számvevői és irodai munkák teljesítésére egy tetteleges vagy nyugalmazott állományu alantás tiszt jelölendő ki, a szükséges felügyeleti és segélyszemélyzet, végre a lovak gondozására kellő legénység szintén már béke idején a sorozó helyek szükségletéhez képest felosztva rendeltetik ki; a honvédllovak számára az átvételi személyzetet és a legénységet a honvédelmi minister állittatja elő. Az állítási (sorozó-) bizottság tagjainak teendői a C. alatt mellékelt utasításban foglaltatnak.

A 7. és 8. §-hoz.

A lóállítás elrendelésével az állítási (sorozó-) bizottságokat tetteleges működésük megkezdésére a honvédelmi minister és pedig oly módon utasítja, hogy a mint a mozgósítási legfelsőbb parancs Ő Felsége részéről a közös hadügyminister utján — a ki egyidejűleg a katonai tagokat és a cs. kir. katonai lótenyésztési intézeteket is behívja, leküldetik: a honvédelmi minister a hatóságokat erről azonnal értesíti és egyuttal a honvédség részéről kinevezett bizottsági tagokat kijelölt állomásaik elfoglalására utasítja.

A sorozó bizottságoknak tudtul adatik egyszersmind ama határidő is, melynek lefolyta alatt a már béke idején kivetett jutalék kiállítandó.

Ha a közös hadsereg és a honvédség csak bizonyos része mozgósittatik, a csekélyebb lószükséglet és az ennek megfelelő jutaléknak a mozgósított hadtesthez legközelebb fekvő állítási kerületekre a meghatá-

rozott hányadhoz mért kivetése, a nevezett ministerekkel egyetértőleg állapittatik meg.

Ha a részleges mozgósítás után a hadseregnek általános mozgósítása következne be, a részleges mozgósításnál már kiállított lómenyiség az illető állítási kerületek javára számittatik; és ha már a részleges mozgósítás alkalmával az általános mozgósítás esetére kivetett jutalékot teljesen kiállították, ezen kerületek minden további loállítástól felmentetnek.

A sorozó bizottságok tetteles működésének megkezdésével azonnal a becslők a bizottság jelenlétében az elnök által a D. alatti minta szerint feleltetnek.

A közigazgatási hatóságok az illető járási vagy városi közegek útján elrendelik, hogy a községek, illetőleg a városrészek mindazon lovakat, melyek az állítási év január 1-én a négy évet meghaladták és az állítás alól törvényesen felmentve nincsenek, a meghatározott napon és órában a kijelölt helyre állítsák elő. Ez intézkedés pontos végrehajtását a közigazgatási hatóságok és a községek előljárói minden tehetőségükben álló eszközökkel kötelesek fogatosítani.

A községek előljárói kötelesek továbbá: az elővezetendő lovakról szóló, általuk vezetett és esetről-esetre kijavított kimutatásnak egy példányát a sorozó bizottságnak átadni, az elmaradt lovaknál a törvényes felmentés címét vagy az elmaradásnak egyéb okait bejelenteni, esetleg az erre előírt igazolványt készen tartani.

Ezen kimutatás, a betegség miatt szállításra képtelen lovakat illetőleg, hitelesített bizonyítványokkal szerelendő fel. E bizonyítványok legalább két olyan egyén aláírásával legyenek ellátva, kik szintén elővezetendő lovak tulajdonosai. Az ily bizonyítványok kiállítói az általuk igazolt adatok valóságáért a törvény értelmében felelősek.

A 9. §-hoz.

A kerületből az állítási helyre megérkezett lovak az állítási (sorozó-) bizottság által, a részére kibocsátott utasítás határozatai (C. melléklet) szerint megvizsgáltatnak és besoroztatnak.

A besorozott lovak, a besorozás napjától kezdve a hadügyi tárca költségén élelmeztetnek és az állítási helyen azon hadcsapat által vétetnek át és szállítatnak el, a melyhez beosztattak.

Ha a sorozás kezdetekor előre nem látott akadályok miatt a lovak átvételére kirendelt katonai személyzet még meg nem érkezett volna, ennek megérkeztéig a már felavatott lovak átvétele, gondviselése és élelmezése felől az államkincstár rovására a közigazgatási hatóságok tartoznak gondoskodni.

A honvédelmi minister, a belügyi-, illetőleg a Horvát-, Szlavon és Dalmátországek bánja és a földmivelési-, ipar- és kereskedelmi ministerekkel egyetértőleg, a kerületekben a kiállított jutalékon felül megmaradt, hadiszolgálatra alkalmas lovak összes létszámáról a közös hadügyministert az E. minta szerint szerkesztendő kimutatásban értesíti.

Az állítási (sorozó-) bizottságoknak az avatás alkalmával csak a lovak tulajdonosaival és a községekkel van dolguk, miért is, ez utóbbiak mellőzésével, a lókereskedőkkel való érintkezés egyáltalában helyt nem foghat.

Ha valamely sorozóbizottság az elővezetett lovak közül a kerületre kivetett jutalékot kiállítani nem képes, erről a bizottság a megye (szék, kerület, város) hatóságának azonnal jelentést tesz, mely utóbbi az illető hadi fő- (katonai) parancsnokság részéről, az ezen hatóság területére kiküldött katonai közeggel egyetértőleg, a hiányt a többi kerületekre azonnal kivetíti és ezek állítási bizottságát a hiány fedezésére utasítja.

Ha pedig a kivetett lólétszám az illető megye stb. területén belül sem volna kiállítható, erről a honvédelmi ministernek, illetőleg a Horvát-, Szlavon- és Dalmátországek bánjának azonnal jelentés teendő, ki a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi ministerrel egyetértőleg a hiányzó jutalékot a többi hatóságok kerületeire veti ki, s az erre vonatkozó értesítést a 4. §. értelmében eszközözi.

A 10. §-hoz.

A bizottság elnöke, az avatás ideje alatt, az illető megye alispánjának (polgármesternek) járó napidijak és utiköltségek élvezetében részesül.

A becslőnek az illetékes utiköltségen kívül minden sorozási napra öt (5) frtnyi napidij jár.

A bizottság többi tagjait és az ehhez rendelt személyzetet a kiküldetés idejére rangfokozat szerinti napidij és az utiköltségek megtérítése illeti; a díjosztályba nem tartozó segédszemélyzetnek uti költségeinek megtérítése mellett 3 frt napi pótdij adandó.

A díjosztályba nem tartozó állatorvos és katonai gyógykovács két frtnyi, a sorozóbizottságoknál a katonai irnoki szolgálatot teljesítő altisztek pedig naponta 50 krnyi pótdijban részesülnek.

A közigazgatási hatóság részéről küldött bizottsági tagok és segédszemélyzet utiköltségeit és napidijait a közigazgatási hatóság előlegezi. Az ezek felől szabályszerűleg készített számlák a honvédelmi minister által megvizsgáltatván, helybenhagyatnak, és e helybenhagyás alapján az összes költséget a közös hadügyi minister, a honvédelmi minister útján megtéríti.

A 10. §. értelmében a lótulajdonosokat elodázhatlan akadályok miatt 48 órai állítási időn túl megillető költségek összegét a sorozóbizottság határozza meg, mely határozat alapján a költséget a sorozótiszt nyugta mellett, az illető lótulajdonosoknak készpénzben kifizeti.

Hogy a sorozóbizottságok a beszerzendő lovak árai és a pótlólovazással egybekötött egyéb, a közös hadügyi tárca terhére eső kiadások fedezésére megkivántató pénzüsszeggel ideje-korán elláttassanak, és így ama követelmények, hogy a felavatott lovak ára a tulajdonosoknak azonnal kifizetessék, annál biztosabban eleget lehessen tenni, az állítási (sorozó-) kerületek kijelölésével egyidejűleg, e kerületeknek az adóhivatalok, illetőleg katonai pénztárak szerinti beosztása is oly módon eszközöltessék, hogy minden állítási kerület a szükséges pénzüsszeg felvétele végett egy bizonyos adóhivatalhoz, illetőleg katonai hadbiztossághoz legyen utasítva.

A közös hadügyi és a közös pénzügyi ministerek, a m. kir. pénzügyminiszterrel egyetértőleg, akként fognak intézkedni, hogy a fizetéssel megbizandó adóhivatalok és pénztárak a kitűzött időben és a mozgósítás terjedelméhez képest kellő pénzüsszeggel elláttassanak.

A honvédség felszerelésére szükséglenő és a honvédelmi tárca rovására beszerzendő lovak bevásárlására kivántató pénzüsszeg a honvédelmi minister által a pénzügyminiszterrel egyetértőleg fog folyóvá tétetni.

Az itt előrebocsátott végrehajtási szabályzatban foglalt határozatok a teherhordó-állatok állítása- és besorozására nézve is mérvadók.

Ezen rendeletet a belügyi, pénzügyi, továbbá a földmivelés, ipar- és kereskedelmi minister urakkal egyetértőleg történt megállapodás folytán, az ország valamennyi törvényhatóságainak szoros megtartás végett kiadom.

A. melléklet.

A besorozandó lovak minőségét illető határozatok.

A legcsekélyebb mértékül:

lovassági hátszlónál	14 marok, 3 hüvelyk,
tüzérségi hátszlónál és hámoszlónál	15 " 1 "
teherhordó-lónál, vagy ló-öszvérnél	14 " — "
szamar-öszvérnél	13 " — hüvelyk állapittatik meg.

A tüzérségi lovaknál, ha azok alkalmazhatósága kitünő, és ha a mérték hiánya erősebb testalkat és szilárdabb alapok által pótoltatik, a mértéknek egy, legfeljebb két vonalnyi hiányától el lehet tekinteni.

A ló (teherhordó-állat) magasságának meghatározásánál a szalagmérték használtatik. A magasság megmérése tekintetéből a szalagmérték érczlapjának hegye a patkó felett és a patkó sarka előtt a (Stollen) patasarak falának legalsóbb széléhez illesztetik és innen a már legmagasabb pontjáig méretik.

A legifjabb kor minden lónál és teherhordó-állatnál az állítási év január 1-jével meghaladott 4 év.

A legidősb kor:

hátszlónál	a 10. év,
hámos- és máhászlónál	a 12. év.

Ha a sorozó bizottság kivételesen jónak látja, hogy korosabb hámosló kitünő tulajdonságainál fogva beszereztessek, ennek okadatolása a sorozási jegyzőkönyvbe irandó.

Egyébiránt a lovak szolgálatképessége felett nem a béke idejére szóló, hanem a szolgálatképességnek mozgósítás esetében megítélését szabályozó határozatok szerint kell itélni.

A kincstárnak jogában áll a pót-lóárán önként átengedett, vagy az 1873. évi XX. t.-cz. 11. §. értelmében önként előállított lovakat, ha azok kábaság, fekete hályog vagy hónapos vakságban szenvednek, az e bajokra törvényesen meghatározott szavatossági idő alatt, a vételár visszakövetelése mellett tulajdonosainak visszaszolgáltatni.

B. melléklet.

Utasítás

a közigazgatási hatóságok számára, a lovak számának és minőségének nyilvántartása és kimutatása tárgyában.

1. §. A lovak létszámának és minőségének minden községben megállapíthatása végett kötelesek a községi előljáróságok, a tulajdonosokat és a meglévő lovakat feljegyezni és a községben található összes lovakról, a csikókkal együtt, az I. sz. alatti minta szerint teljes összeírást 2 példányban szerkeszteni. Ezen összeírás egyike a község előljárójánál tartatván, a másik példány minden év szeptember hava végeig a közigazgatási hatósághoz küldendő be.

A községek előljáróságai és az önálló kerületet képező városok tanácsai e jegyzékek kitöltésére külön nyomtatványokat fognak kapni.

2. §. A törvényhatóságokban a törvény értelmében alakított állítási bizottságok elnökei, a becslők, állatorvosok és az illető közigazgatási tisztviselők közreműködése mellett, tartoznak minden évben őszkor a mezei munkák bevégezte után az egyes helységekből megjelenni, és úgy a külön e célra készített összeírásokból, mint a közmunka és előfogatozás céljaira a községnél létező lajstromokból, a község lovait különösen a hadi szolgálatra képesség és a lótenyésztés érdekei szempontjából számba venni, osztályozni és mindezek helyességéről az összes lovak elővezetése által személyesen meggyőződni.

Az eredmény kerületenként összeállítandó és novemberhó végeig a II. sz. alatti minta szerint készítendő sommás kimutatás alakjában, a honvédelmi m. k. miniszternek beküldendő. A Horvát- és Szlavonországok e nemű kimutatásait a honvédelmi miniszternek a bán terjeszti elő. Az évi kimutatás és elővezetés alól kivételnek ő császári és apostoli királyi Felségének az udvartartásához tartozó lovak, valamint a császári ház tagjainak és a lótenyésztési intézetek lovai.

3. §. A lóállomány első számbavétele és megállapítása, a közigazgatási hatóság által községenként az előljáróságnak és a helység oly két képviselőjének közreműködésével eszközöltetik, kik maguk is lótulajdonosok.

A hatósági joggal felruházott városokban, a lóállomány kinyomozása és nyilvántartásáról, a városi tanácsnak két oly városi képviselő közbenjöttével kell gondoskodnia, kik maguk is lótulajdonosok.

A közigazgatási hatóságok megkeresése folytán feladatuk könnyebb megoldása, különösen pedig a lovak szolgálati képességének megítélése végett, e munkálatokhoz a hadi fő- (katonai) parancsnokság, illetőleg a honvédelmi miniszter részéről lóhoz értő tetteleges vagy nyugalmazott állományú tiszt, állatorvos vagy gyógykovács rendeltetik ki.

E tisztek, illetőleg állatorvosok vagy gyógykovácsok uti költségei, a közös hadügyminiszter, illetőleg a honvédelmi miniszter javadalmazásából fedeztetnek.

4. §. A vizsgálatnak minden helységben, az összes található lovakra ki kell terjednie, ennél fogva a lóvizsgálatnak napja a lótulajdonosokkal a kellő időben előre tudatandó. E szabály pontos végrehajtásáról a közigazgatási tisztviselő gondoskodik.

Az elő nem vezetett lovaknak azon tulajdonosai, kik magukat mulasztások tekintetében elegendőleg igazolni nem tudják, lovaik utólagos elővezetésére utasítandók, s a közigazgatási hatóság által minden ló után 15 frtig terjedő bírsággal büntetendők.

5. §. A minőség megítélése a 7. §-ban foglalt határozatok értelmében és különös tekintettel arra eszközöltessék, vajjon az illető lovak hadi szolgálatra mint háta-, hámos-, vagy málláslovak alkalmasak-e vagy sem?

A kivetés megállapítása és közhírré tétele után, a katonai szolgálatra alkalmas lovak tényleges száma, a fentemlített osztályozással együtt, a sommás kimutatásokban mindenkor a sorozásra kivett jutalékkal vetendő egybe.

Ha az utolsó kivetés a közigazgatási hatóság felszólalása folytán utólagosan megváltoztatik, e körülmény a „Megjegyzés“ rovatában feljegyzendő.

6. §. Ha valamely közigazgatási járásnak a kivetésnek alapul szolgáló állítási képessége iránt alapos kételyek merülnek fel, bizottsági felülvizsgálat rendelendő el.

7. §. Katonai szolgálatra alkalmatlan lovaknak tekintendők:

1. A hasznavehetőséget feltétlenül akadályozó, önként felöltő hibák.
2. Azon lovak, melyek a legközelebbi januárhó 1-én 4-ik évüket még be nem töltötték és 12-ik évüket már meghaladják.
3. Azon lovak, melyek magassága 14 markon és 3 hüvelyken alulinak találtatott.
4. Tizennégy maroknál alacsonyabb teherhordó állatok (hordlovak, öszvérek).
5. Tizenhárom maroknál alacsonyabb öszvérek.

C. melléklet.

Utasítás

a loállítási (sorozó) bizottságok számára a lovak (teherhordó-állatok) avatása körül követendő eljárást illetőleg.

1. §. A közös hadsereg és a honvédsapatok harczképes felszerelésére szükséges lovak besorozása, az e czélból már béke idején kijelölt loállítási bizottságok által, az állítás alkalmával eszközöltetik.

2. §. Az állítási helyeket a honvédelmi minister, a többi miniszterekkel, illetőleg a horvát-szlavon bánnal egyetértőleg, már béke idején jelöli ki.

3. §. Az állítási (sorozó-) bizottságokhoz tetteleges működés esetében megkivántató egyének, politikai részről a nevezett minister által, katonai részről a hadi fő- (katonai) parancsnokság által már béke idején jelöltetnek ki, nyilvántartatnak s tettelegesítés esetében azonnal behivatnak.

4. §. Az állításra, becslésre és sorozásra vonatkozó tárgyalást az elnök vezeti; a bizottság pecsétjét őrzí, és különösen a sorozási jegyzőkönyv egyik példányának magyar, illetőleg horvát nyelven való szerkesztésére képes közegről gondoskodik; a lovak árának helyes kifizetését (13. §.) és a sorozási jegyzőkönyv pontos vezetését a közreműködő tiszttel együtt ellenőrzi.

5. §. A sorozáshoz rendelt törzs- vagy főtiszt a lovak szolgálatképessége felett annyiban határoz, hogyha ő valamely lovat szolgálatképésnek nyilvánít, az — bármely oldalról jövő felszólamlás kizárásával — szolgálatképésnek osztályoztatik és besoroztatik.

Ha azonban a tiszt egy lovat szolgálatképtelennek jelez és az elnök jónak látja, hogy a kérdés az összes bizottság elhatározása alá bocsáttassék, a ló szolgálati képessége felett a bizottság szavazás utján határoz.

Ez esetben a szolgabíró vagy városi

tisztviselőt	1
a polgári állatorvost	1
a 3 becsüst együttvéve	1
a sorozó tisztet	2
a katonai állatorvost	1 szavazat illeti meg.

Ha egyes tagok távol vannak, a bizottsági tagok szavazatai akként rendezendők be, hogy a polgári tagok annyi szavazattal birjanak, mint a katonai tagok.

6. §. A sorozóbizottság eljárását, a lovak elővezetésétől a sorozótisztnek való átadásáig, a törvény 8. §-a szabályozza.

A lónak megvételét a sorozótiszt hajtja végre.

A törvény azon rendelkezése, mely szerint a becslés alá került lovak közül első sorban mindig a legolcsóbb becsűek avattatnak fel, csak az egy és ugyanazon sorozási napon és az egy és ugyanazon állítási helyen elővezetett lovakra nézve alkalmazható.

Ha a sorozás valamely állítási kerületben oly czélból, hogy a tulajdonosok 48 órán túl az állítási helyen vissza ne tartassanak, több állítási helyen, vagy ha egy és ugyanazon állítási helyen, de több egymásután következő napon vétetik elő, ez esetben az állítási kerületre kivetett jutalék oly arányban osztatik az egy napra vagy egy állítási helyre kirendelt lovakra, a mely arányban, az utolsó észleletek szerint, azok között szolgálatképes lovak találhatók.

A katonai gazdasági ügyeket, valamint a katonai kincstárral való leszámolást a sorozó- és az írásbeli teendőkkel megbízott tisztből álló kezelési és pénztári bizottság vezeti a fennálló utasítás szerint.

A sorozó törzs- vagy főtiszt a közigazgatási tisztviselő és az állítási helyre érkezett szállitmányi (átvevő) parancsnok segítségével a felavatott lovak elhelyezése, élelmezése és ellátása, valamint fennakadás nélküli tovaszállításáról gondoskodni köteles.

A leszámolás és az írásbeli teendők végzésével megbízott tiszt, a cs. k. hadsereg alosztályainak gazdasági és közigazgatási utasításában felsorolt teendőket végzi és a sorozási jegyzőkönyvek (1-ső minta melléklet) német példányát vezeti, a melybe az állatorvos minden egyes ló anyakönyvi kivonatát bemondani köteles.

Az állatorvos köteles a lovakat meg is bélyegezni.

A nevezett tisztnek feladata továbbá a sorozási kimutatást (2-ik minta melléklet) és a napi jelentéseket (3-ik minta melléklet), a szolgálati levelezést vezetni.

Kötelessége végre egy a sorozótiszt által kiállított, az elnök által láttamozott, a bizottsági hivatalos pecséttel ellátott nyugtára, a szükséges pénzüsszeget az illető állami pénztárnál, a melyhez a sorozó bizottság utaltatott, felvenni és a számadást elkészíteni.

7. §. A szolgabíró feladata különösen a sorozás keresztülvitelére közigazgatási szempontból szükséges minden intézkedés teljesítése s végrehajtása.

8. §. Hogy a sorozás a kellő pontossággal és megbízhatósággal eszközölthessék, a bizottság elé egy napon vezetett lovak száma akként állapíttassék meg, hogy átlag naponként 100 lovat lehessen felavatni.

9. §. A cs. kir. hadsereg részére bevásárlandó pótlovak minőség szerint következőleg osztatnak:

1. hátslovak,
2. hámoslovak,
3. teherhordó-állatok (öszvérek, hordlovak).

10. §. A lovaknak a csapatok és katonai intézetek közti elosztásánál, tekintettel a lovak minőségére, a magassági méret bizonyos viszonya is veendő számba és tartandó meg.

11. §. Az itt osztályozott lovak közül elsősorban azok avattatnak fel, a melyeket tulajdonosaik a pótlovakra megállapított árért önként átengedni készek.

A sorozóbizottság ennél fogva az eléje vezetett lovakat mindenekelőtt szolgálatképességek szerint köteles általában osztályozni és a szolgálatképeseket rendeltetésükhöz képest:

- háts-
- hámos- és
- málhásokra elkülöníteni.

Erre a szolgálatképes lovak tulajdonosai nyilatkozatra szólíttatnak fel, vajjon lovaikat a pótlovakra nézve megállapított árért át akarják-e engedni? megjegyzendő azonban, hogy a becslők a pótlovak árához kötve nincsenek, és becslés esetén a lovak ezen áron alól is megszerezhetők.

A pót-lóáron netán átengedett lovak külön állíttatnak és a kivett jutalék fedezéseig szabadon, a tiszt által soroztathatnak be.

A sorozási jegyzőkönyvben a „pót-ló ára“ rovat kitöltetik, s a ló tulajdonosok az elnöktől, egy az illető sorozó számmal ellátott, elismervényt nyernek („lóállítási elismervény“ 4-ik minta melléklet), a melyen a pót-lóár is bejegyeztetett.

Ha a lovakban többlet mutatkoznék, ezen többlet, ha a sorozó tiszt akként nyilatkozik, hogy ezáltal a katonai intézkedések meg nem zavartatnak, szintén besorozható, mely esetben e többlet a többi, ugyancsak ez állítási bizottság elé tartozó, kerületbeli községek javára iratik.

A lovak minőség és hasznavehetőség szerinti osztályozása, valamint a pót-lóár alapján, a mely minden mozgósítás alkalmával közlirré tétetik, minden egyes ló esedékes árának meghatározása a sorozó törzs- vagy főtisztet illeti.

Ha a lószükséglet a pót-lóáron nem fedezhető, a szolgálatképes lovak megbecsléséhez kell fogni.

A lovak becslésére a becsüsök szavazategysége vagy szavazattöbbsége által határozatnak meg, az elnök által kihirdettetik és a becslési jegyzőkönyvbe (5. minta melléklet) előjegyeztetik. Egyidejűleg a ló tulajdonos

lóállítási elismervényt nyer (4. a) minta melléklet), a melyen a ló száma és becslésére feljegyeztetik.

Ha mind a három becsüs véleménye különböző, ez esetben a becsüsök mindegyike külön közli az elnökkel az elővezetett és bejegyzett ló árát, az elnök a becslési jegyzőkönyvbe mind a három becslést bejegyezi, ezek átlagát kiszámítja (a mely számításnál az 50 kron felüli összeg 1 frtra emelhető s az 50 kron alóli összeg elhagyandó), a jegyzőkönyvbe számmal és szóval bejegyezi s a tulajdonos- vagy meghatalmazottjának tudtára adja.

Az így kipuhított középár ellen a tulajdonos vagy meghatalmazottja felelősséggel nem élhet.

A kincstár érdekében a pót-lóáron át nem engedett lovak közül első sorban a legolcsóbb becslésűnek avatandók fel.

Ennél fogva a megbecsült lovak becslésüknek megfelelőleg akként állíttatnak fel, hogy a sort a legolcsóbb nyitja meg, s így a becslésben növekedve a legdrágább zárja be.

A községekre kivetett és a pót-lóáron még nem fedezett lómenyiség a legjutányosabb lovaktól kezdve jelölendő ki az avatásra.

Ha az ugyanazon becsü osztályába tartozó összes lovak a sorozás végével nem kerülnének avatás alá, akkor a sorshuzás dönt.

Ha becslés közben, a midőn minden egyes ló újra szigorúan megvizsgáltatik, oly hiba vétetnék észre, mely a sorozótiszt állítása szerint a lovat szolgálatra képtelenné teszi, az ilyen lovat a bizottság visszautasíthatja.

Az így kiválasztott lovak a sorozási jegyzőkönyvbe bejegyeztetnek.

Ha a pót-lóáron felajánlott vagy hason arra becsült lovak között olyanok is vannak, melyek szolgálati képessége felett a bizottság szavazása döntött (5. §.), ezek csak a sorozótiszt által szolgálatképeseknek nyilvánított hasonminőségű lovak után avattatnak fel.

A megbecsült lovak besorozásánál azon elv követendő, hogy ha a szolgálatképes lovak az állítási kerületre kivetett jutalékot meghaladják, egyetlen tulajdonos sem kényszeríthető arra, hogy összes lóállományának felénél többet engedjen át.

Ha a hasznavehető lovak száma ezen elv teljes alkalmazását nem engedi meg, akkor a ló tulajdonosok legalább lehetőleg egyenlő kedvezményben részesítendők.

12. §. A sorozási jegyzőkönyvbe bevezetett lovak megbélyegeztetnek. A bélyegzés úgy történik, hogy a nyak baloldalán a sorozási jegyzőkönyvbe vezetett sorozó szám és a balvállán a sorozó bizottság száma

és a illető ország kezdőbetűje beégettetik. A bélyegzéssel a ló a kincstár tulajdonába megy át.

Figyelmeztetendők tehát a tulajdonosok, hogy ha közülök valaki saját felavatandó lova helyett egy más, a helyszínén lévő és szolgálatképes hason áru lovat akarna besoroztatni, azt azonnal tegye meg.

13. §. Mihelyt a becslésnek és a sorozásnak vége van, a ló tulajdonosoknak a pót-lóár, illetőleg a becsár ezeknek az erre meghatározott jegyzékben (6. minta melléklet) vezetendő bélyegtelen elismervényére, illetőleg nyugtajára a sorozó tiszt által, az elnök és legalább két bizottsági tag s az írásbeli teendőkkel megbízott tiszt jelenlétében készpénzben azonnal kifizetetik, a sorozó-jegyzőkönyv tételei naponkiint összeadatnak és lezártnak és a jegyzőkönyv a sorozó-bizottság által megvizsgáltván, aláíratik.

14. §. A sorozási jegyzőkönyv a 4. és 6. szakasz értelmében két példányban vezetetik és pedig magyar, illetőleg horvát és német nyelven. A német példány a bizottságnál marad a létszám nyilvántartása tekintetéből, a magyar példány a honvédelmi miniszternek küldetik meg.

15. §. A felavatott lovak a sorozási jegyzőkönyv alapján vétetnek létszámba; a felavató napján a sorozási bizottság nyilvántartásából kitöröltetnek és azon csapatost javára irandók, melynek számára átadattak, miért is e lovak azonnal utnak indítandók.

16. §. A szolgálatképes lovakat tulajdonosaik kötőfék és kötőfék-szárral, melylyel elővezettettek, és ha meg vannak patkolva, a patkóval együtt kötelesek átadni.

17. §. A számadást illetőleg az állítási (sorozó-) bizottságok katonai tagjai, a csapatok, illetőleg hadintézetek, kezelő bizottságok részéről, béke idején megtartandó utasítás határozataihoz kötelesek alkalmazkodni.

18. §. A nap, melyen a csapatoktól és az intézetektől kirendelt átvételi parancsnokságok az állítás helyén megjelenni tartoznak, a hadi főparancsnokság, illetőleg a honvédelmi miniszter által határozatik meg. Az átvételi parancsnokság létszáma és rendeltetési helye már béke idején állapittatik meg.

19. §. A besorozott lovak felavató napjával a szabályszerű lótap-illeték élvezetébe jutnak.

Elszállításuk a hadi főparancsnokság, illetőleg a honvédelmi miniszter részéről már béke idején meghatározott külön utasítás és menetrend szerint vasuton (hajón) vagy állomásonkénti menetben eszközöltetik.

20. §. A sorozás ideje alatt az állítási (sorozó-) bizottságok „Napi jelentéseiket“ minden kíséző beadvány nélkül egy példányban a hadi

főparancsnokságnak, és egy példányban a honvédelmi miniszternek terjesztik fel.

A sorozás végrehajtása után pedig legkésőbb 8 napra kötelesek a hadi főparancsnokságok egy „Sommás kimutatást“, melyben a hadiszolgálatra ugyan képes, de be nem sorozott lovak száma is kitüntetendő, a közös hadügyminiszternek és a honvédelmi miniszternek betérjeszteni.

21. §. Minden állítási (sorozó-) bizottság, a sorozási kimutatás, sorozási és becslési jegyzőkönyv, napi jelentés és más a végrehajtáshoz megkívántató nyomtatványok kellő számú példányaival már béke idején el fog láttatni; a bélyegvasakat, a hitelesített mértékszalogot, a hivatalos pecsétet és a sorozási számokat (táblácskákat) a hadi főparancsnokságok fogják megküldeni.

22. §. A honvédcapatok számára szükséges, a honvédelmi miniszter költségvetésének rovására az eddigi határozatok szerint felavatott lovakra vonatkozólag, a netán még szükséges külön utasítást, a közös hadügyminiszter egyetértésével, a honvédelmi miniszter adja ki.

A honvédség részére felavatott lovakról külön sorozási jegyzőkönyv vezetendő, és róluk a honvédelmi miniszternek külön „napi jelentés“ teendő; végre már béke idején megközelítőleg kiszámított beszerzési összeg is külön veendő fel és számolandó el.

23. §. A lóállítást illető, de a besorozási eljárásra nem vonatkozó panaszok tárgyalása és elintézése a belügyminisztert, illetőleg a horvát-szlavonországi bánt illeti.

24. §. A honvédségi lójutalék, az ehök és a sorozó tiszt által, tekintettel a lovak rendeltetésére, a szolgálatképes lovak különféle ársorozatából azon arányban fedezendő, a mely arányban a honvédség szükséglete az illető állítási helyeken besorozott lovak összes számához viszonylik.

25. §. Ezen utasításban a lovak felavatóására vonatkozó határozatok a teherhordó-állatok besorozásánál is irányadók.

N. sorozó bizottság.
N. loáallítási kerület.

6. sz. melléklet. f) Minta.

J e g y z é k

a felavatott pótlovakért kifizetett összegről.

A kiállító vezető- és kereszt-neve	Illetékességi és lakhelye, házátszáma	A kiállított pót-lovak minősége, száma			sorozási száma	Ára		A kifizetett összeg		A kiállító részéről a pénzt átvevő sajátkezű elismerése
		hátas	számú	sárga		pót-ló-ár	becs-	száma	szóval	
Kömlosy János	Szikszó 8. sz.	1	.	.	1	250	.	490	négy száz kilenczven	Kömlosy János
		.	1	.	2	.	240			

Összesen kifizetendő frt krjával frt.

Helyesnek találtatott és utalványozandó.

Kelt hó -én 188.....

N. N.
számvevő tiszt.

N. N.
a sorozó bizottság elnöke.

N. N.
a sorozó törzs- v. főtiszt.

N. sz. sorozási bizottság.
N. szállítási kerület.

5. sz. melléklet. e) Minta.

Becslési jegyzőkönyv
a hadiszolgálatra alkalmasnak talált lovakról (teherhordó állatokról).

Sorozási nap	A ló (teherhordó-állat) tulajdonosának neve	Illetékességi és lakhelye, házátszáma	A ló (teherhordó-állat)				Becsár, az			Közép-ár	Megjegyzés.		
			színe, faja és jegye	hány éves?	marok	hüvelyk	vonal	1.	2.	3.		szóval	
Ápril 4. 1875.	Kömlosy János	Szikszó 8. sz.	fehér, herélt, jegy nélkül	6	15	2	.	280	250	240	240	kétszáz negyven	

N. N.
2. közigazgatási tisztviselő.

N. N.
sorozó törzs- vagy főtiszt.

N. N.
a sorozó bizottság elnöke.

N. N.
számvevő-tiszt.

D) melléklet.

Eskü-minta

az állítási (sorozó-) bizottságok becsüsei részére.

Én (vezeték- és keresztnév) esküszöm a mindenható és mindentudó istenre, hogy miután a hadsereg és a honvédség harczképes felszerelésére szükségelt, az N. N. kerületből állítandó lovak megbecslésére mint becsüs kirendeltettem, ezen becslésnél az 1873. évi XX. törv.-czikk 8. szakaszában előirt szabályzatok értelmében, tehát a megállapított pót-lóárra vagy a szükséglet következtében okozott ideiglenes áremelkedésre való minden tekintet nélkül csak a forgalmi árt, a valódi értéket és a besorozandó lovak szolgálati képességét tartva szem előtt, fogok lelkiismeretesen és részrehajlatlanul eljárni.

Isten engem úgy segítjen!

M. k. honvédelmi miniszter.

E) melléklet.

Sommás kimutatás

a magyar kir. korona területéhez tartozó országokban létező számfelüli szolgálathépes lovakról.

É s p e d i g	A szolgálathépes		A lovak faja			M e g j e g y z é s .
	bátas lovak száma	hámos lovak száma	igavonó-állatok száma	kanca	herélt	
Magyarország						
Horvát- és Szlavonország						
Összesen .						

IX. A kiszolgált altisztek alkalmazásáról.

a) A kiszolgált altisztek alkalmazását az 1873. évi II. t.-cz. következőleg szabályozza:

1. §. Azon altisztek, kik a hadseregben, a hadi tengerészetnél vagy a honvédtörzseknel és osztályoknál tizenkét évig, s e közben legalább nyolcz évig mint altisztek tetteleg szolgáltak és magukviseléséről kedvező igazolvánnyal vannak ellátva: ez által igényt nyernek, akár közszolgálatban, akár pedig az állam által segélyezett vasuti, gőzhajózási és egyéb vállalatoknál leendő alkalmaztatásukra. (1868. évi XL. t.-cz. 38. §.)

A tiszteletbeli altiszti minőségben töltött szolgálatidő a nyolcz évi altiszti időtartamba beszámíttatik.

2. §. Egyenlő igényvel bírnak és pedig tekintet nélkül a szolgálati idő tartamára mindazon altisztek is, kik ellenség előtt, vagy közbiztonsági szolgálatban oly módon sérültek meg, hogy habár ezáltal további katonai szolgálatra képtelenné váltak is, polgári hivataloknál még alkalmazhatók.

3. §. Ebbeli igényük kielégítése tekintetéből az 1. 2. §-ban megjelölt altisztek részére:

1. bizonyos szolgálati állomások kizárólag fentartatnak;

2. más állomások betöltésénél pedig, egyéb kérelmezők felett, elsőbbségi jog biztosíttatik.

4. §. Azon, akár állandó, akár ideiglenes állomások, melyek kiszolgált altisztek számára tartatnak fenn, a következők:

a) minden hivatalozolgai és alsóbbrendű felügyelői állomás a közös és a magy. kir. ministeriumoknál, a hovát-szlavon országos kormányznál és a fumei kir. kormányzóságnál, valamint a magyar államban létező törvényszékeknel, bírósági és egyéb hivataloknál, fegy- és más olyan intézeteknél, melyek egészben vagy részben államköltségen tartatnak fenn;

b) ugyanezen állomások a köztörvényhatóságoknál felerészben;

c) minden, a hivatal- és irodaszolgai, s az alsóbbrendű felügyelői és kezelési szolgálat körébe tartozó állomások, az állam által javadalmozott vagy biztosított azon vasuti, gőzhajózási és egyéb vállalatoknál, melyek jövőre engedélyeztetni fognak, vagy a melyek már engedélyeztetettek és alapszabályaiknál, engedélyokmányaiknál fogva vagy egyébképen kötelezve vannak, a szolgálati állomások betöltésénél kiszolgált altiszteket figyelembe venni.

5. §. A 4. §. a), b) és c) pontjaiban elősorolt hatóságok, törvényszékek, bírósági és egyéb hivatalok, intézetek és vállalatok, azon irodai és kezelési alsóbbrendű hivatalnoki állomásainak betöltésénél, melyekre már fizetésben lévő kebelbeli hivatalnokok vagy nyugdíjasok nem találhatók: az ezen szolgálatra teljes képességüket igazolt igényvel bíró altiszteknek más pályázók felett elsőbbség adatik.

Ugyanazok a rendőrségi és pénzügyőrségi állomások betöltésénél is hasonló előnyben részesülnek.

6. §. A jogos igényvel bíró altisztek számára, a fentebbiek értelmében kijelölt szolgálai és hivatalnoki állomásokról külön kimutatás készíttendő, az nyilvántartandó és időnként a honvédelmi minister által a hivatalos lapban kihirdetendő.

7. §. Azon altisztek számára, kik valamely fentartott szolgálai vagy hivatalnoki állomás elnyerésére a jelen törvény értelmében igényt szereztek: erről a közös hadügy-, illetőleg a honvédelmi ministerium igazolványt állít ki, melyben az illetők képességei részletesen előadandók.

A kiállított igazolványok nyilvántartása végett a hadügy- és a honvédelmi ministeriumokban jegyzékek vezetnek.

8. §. A törvényes igényvel bíró altiszteknek a számukra kijelölt állomások s hivatalok elnyerése végett folyamodványaikat az illető hatóságnál, intézetnél vagy vállalatnál kell beadniok, és pedig oly jogosítottaknak, a kik a katonai kötelekből már kiléptek, közvetlenül; azoknak pedig, kik még tetteleges szolgálatban állanak, a megszabott szolgálati uton.

9. §. Az igényre jogosult altiszt kérvénye vagy

a) bizonyos, már megüresedett, vagy

b) valamely még megüresedendő állomásra vonatkozhatik.

Ez utóbbi esetben az illető folyamodó előjegyezttetik.

10. §. Ha valamely fentartott szolgálati állomás vagy oly hivatalnoki hely töltendő be, melynek elnyerésére altiszteknek elsőbbségük van: akkor azon hatóság, intézet vagy vállalat, melyet a kinevezés joga illet, tartozik a pályázatot kellő határidő kitűzése mellett a hivatalos lapban kihirdetni, s arról azonkívül a honvédelmi ministert értesíteni.

E kihirdetés és értesítés azon esetben egészen elmaradhat, ha már igényre jogosított kérelmezők vannak előjegyezve, és a megüresedett hely ily egyénnel töltetik be.

11. §. A hivatalozolgai és oly hivatalnoki, illetőleg felügyelői, fentartott állomások betöltésénél, melyekre az illető altisztek elsőbbséggel bírnak, a betöltésre jogosult hatóságok, hivatalok, intézetek és vállalatok kötelesek a még jövőre megüresedendő ily szolgálati állomások elnyeréseért hozzájuk beérkezett folyamodványokról jegyzékeket vinni és minden

folyamodónak benyújtott kérvényéről elismervényt adni, melyre a kért állomásra már előbb előjegyzettek száma is feljegyeztetik.

12. §. Minden alkalmazást kérő köteles — az igényét tanúsító igazolvány (7. §.) előmutatásán kívül — testi alkalmas voltát és a kért állomáshoz megkívántató képességét, valamint azt is kimutatni, hogy a magyar állam területén honpolgári joggal bír.

13. §. A fentartott szolgálati állomásokra (4. §.) csak törvényes igénynyel bíró altisztek (1. és 2. §.) alkalmazhatók; kivéven, ha ilyen törvényes igénynyel bíró és az illető állomásra alkalmas folyamodó nem jelentkeznék.

Az egyenlő törvényes igénynyel bírók közül a szabad választás fenhagyatik.

14. §. A törvényes igénynyel bírók a fentartott szolgálati állomásoknak rendszerint csak legalsó fokozataiban alkalmaztatnak.

15. §. Minden törvényes igénynyel bíró panaszt tehet, mihelyt valamely ezen törvény értelmében fentartott állomás, melyre nézve a törvényes igénynyel bíró altisztek elsőbbségi joggal bírnak, jelen törvény határozatainak ellenére töltetett be.

16. §. Ha valamely fentartott szolgálati állomásra oly egyén alkalmaztatik, a ki arra törvényes igénynyel nem bír, a nélkül, hogy a 13. §-ban meghatározott kivétel esete forogna fenn, vagy ha az 5-ik §-ban említett hivatali és felvigyázói állomások valamelyike a törvényes igénynyel bíró altisztek számára törvényileg biztosított elsőbbségi jog figyelembe nem vételével töltetik be: azon ministerium, a mely alá az állomást betöltő hatóság, intézet vagy vállalat tartozik, az ily kinevezést megsemmisíti, s az alkalmazottnak elbocsátását rendeli el, kivéven azon esetet, ha a törvényellenes alkalmazás napjától számítva azon időig, a mikor az illető ministerium annak bármi uton tudomására jutott, már egy év letelt volna.

A kinevezésük megsemmisítésével ekként elbocsátott egyéneknek az elbocsátás napjától számítva egy évi fizetése az által, ki a kinevezést illetéktelenül s a törvény mellőzésével eszközölte, kárpótlásul megterítendő.

A 4. §. c) pontjában említett vállalatok a jelen törvény rendelete ellenére eszközölt minden egyes kinevezésért még akkor is, ha ez az elévülés miatt már meg nem semmisíthető, száztól ötszáz o. é. forintig terjedhető pénzbírsággal büntetnek.

Ezen bírság az illető ministerium által esetenként kijelölendő község szegényei javára fordíttatik.

17. §. A fentartott szolgálati állomások elnyerésére való igény vagy a hivatali és felvigyázói helyek betöltésénél biztosított előny a következő esetekben szűnik meg, vagy enyészik el:

- a) ha arról az illető önként lemond;
- b) oly elítélés folytán, melylyel a törvény erejénél fogva állami és közhivatalok viselhetésének elvesztése jár;
- c) az életkor 45-ik évének betöltésével oly szolgálati állomásokra nézve, melyek az állampénztárból díjaztatnak;
- d) az életkor 37-ik évének betöltésével minden egyéb, nem az állam által fizetett szolgálati állomásokra nézve.

Mihelyt az igény megszűnt, e körülmény a nyilvántartási lajstromban (7. §.) feljegyzendő, s a kiállított igazolvány az illetőtől visszaveendő.

Ha az igény csak részben szűnt meg — d) pont — e körülmény ugy az igazolványban, valamint a nyilvántartási lajstromban is megjegyzendő.

18. §. A törvényes igénynyel bíróknak igazolványaik és alkalmaztatásukra vonatkozó folyamodványaik mellékleteikkel együtt bélyegmentesek.

19. §. Közforgalomra szánt vasuti és gőzhajózási vállalatok engedélyezésénél, ha állami javadalmazásban vagy biztosítékban nem részesülnek is, az engedélyokmányban határozottan megjegyzendő, hogy azok a jelen törvénynek alá vannak vetve.

20. §. Azon altisztek, kik az e részben gyakorlatban volt eddigi szabályok értelmében polgári alkalmazásra már előjegyezvék: jogosultságukat megtartják, s illetékes hatóságuk részéről a 7. §-ban kijelölt bizonyítvánnyal ellátandók.

21. §. Az ezen törvény alapján alkalmazást nyert kiszolgált altisztek jogai és kötelezettségei, szemben az őket kinevezett hatóság, hivatal vagy vállalattal ugyanazok, melyek azoknál más hasonló minőségben alkalmazott szolgák vagy hivatalnokokra nézve fennállanak, s az ily kiszolgált altisztek alkalmazásuk után ugyanazon fegyelmi eljárás alá esnek, és ugyanoly módon és feltételek mellett elbocsáthatók.

b) E törvény végrehajtására a H. M. által 1873. április 8-án 13.566. sz. a. a következő utasítás adatott ki:

1. Igazolvány.

(A törvény 4., 5. és 7-ik §-a.)

Minden altisztnak, ki valamely fentartott szolgálati állomásért, vagy oly alkalmazásért folyamodik, melyre más folyamodókkal szemben elsőbbségi igénye van, e célra egy, a közös hadügyministerium által, a mennyiben pedig az illető a honvédséghez, csendőrséghez, vagy a katoná-

őrcsaphoz, míg utóbbiak fennállanak, tartozik, vagy azokkal igényjogosultságot nyert, a m. kir. honvédelmi minister által kiállított igazolvánnyal kell bírnia.

2. *A folyamodók jelentkezése jogosultságuk elismerése végett.*

Az altisztek jogosultságuk elismerése és az illető igazolvány kiadása iránt és pedig a tetteges szolgálat kötelekében állók szabályszerű hivatalos uton, a többiek pedig a tartózkodási helyükhöz legközelebb eső hadkiegészítő kerületi parancsnoksághoz, illetőleg honvédszászlóaljhoz vagy lovasszászadhoz folyamodnak.

3. *A folyamodókról szóló minősítővény beadványok szerkesztése és beküldése.*

(A törvény 1., 2. és 12-ik §-a.)

Az illető parancsnokságok, katonai hatóságok vagy intézetek azon folyamodókról, kik a törvény 1. vagy 2-ik §-ában foglalt feltételeknek megfelelnek és a polgári szolgálatra általában megkívántató testi képességgel bírnak, B) minta szerinti minősítővény beadványokat készíteni, s azokat, az ezen mintában elősoroltak közül szükséges mellékletekkel együtt, a cs. kir. közös hadügyi ministeriumnak (m. kir. honvédelmi ministeriumnak) beküldeni kötelesek.

Oly folyamodók, kik az említett feltételeknek meg nem felelnek, az illető parancsnokságok (katonai hatóságok, intézetek) által, az indokok közlése mellett, közvetlen elutasítandók.

4. *Az előjegyzett folyamodók nyilvántartása és igazolványaik kiszolgáltatása.*

(A törvény 7. és 17-ik §-a.)

Azon altisztekről, kik valamely alkalmazásra jogosult igényvel bírónak elismertetnek, a cs. kir. közös hadügyi ministeriumnál (m. kir. honvédelmi ministeriumnál) e czélból felállított nyilvántartási hivatal által jegyzék vezetendő.

Az igénytartás jogosultságának elismerése a nyilvántartás vezetésével megbízott hivatalnokból, továbbá az illető ügyosztály- és csoportfőnökből álló nyilvántartási bizottságnak az illetők aláírása mellett, a minősítővény beadványra vezetendő határozatával történik meg.

Az esetben, ha a ministeriumhoz oly minősítővény beadvány érkezik, melyből kiderül, hogy a folyamodó az igénytartásra általában nem jogosult, vagy az elnyerni óhajtott hivatalnoki alkalmazásra nem képesített, ezen eredmény is hasonló bizottsági határozat által mondatik ki, az illető értesítés pedig az elutasító indokok közlése mellett foganatosítandó.

A nyilvántartási jegyzékbe felvett folyamodók az 1. pontban említett igazolvánnyal látandók el, mely kiszolgáltatásakor az erre kijelölt helyen az igényre jogosult által sajátkezüleg aláírandó. (C. D. E. és F. minta.)

5. *Az igazolványokkal ellátott altisztek szolgálati állomás iránti folyamodványainak benyújtása.*

(A törvény 8., 9. és 12-ik §-a.)

Az igazolványokkal már ellátott altisztek részéről valamely már üresedésbe jött külön szolgálati állomás elnyerése, vagy általában az ilyenre leendő előjegyzés végett beadott folyamodványok az ily állomásokkal rendelkező hatóságokhoz, hivatalokhoz, intézetekhez vagy vállalatokhoz intézendők, és pedig a katonai kötelek alatt már nem álló folyamodók részéről közvetlenül, oly folyamodók részéről pedig, kik még tetteges szolgálatban vannak, az illetékes parancsnokság (katonai hatóság vagy intézet) útján.

A katonai kötelek alatt már nem álló folyamodók folyamodványaihoz az elnyert igényjogosultságról szóló igazolványon kívül, állandó tartózkodási helyük községi előjárója által kiállított erkölcsi bizonyítványt, továbbá az elnyerni óhajtott állomásra testileg alkalmas voltukat, illetőleg egy hivatalosan alkalmazott orvos részéről kiállított bizonyítványt, és esetleg az elnyerni kívánt szolgálati állomásra netalán megkívántató külön képesítettségükről szóló igazolványokat is tartoznak mellékelni.

A még tetteges szolgálatban lévőeknek a szükséges igazolványokkal és netalán megkívántató külön képesítettségükről szóló kimutatásokkal felszerelt folyamodványaihoz az illető parancsnokságok (katonai hatóságok és intézetek) tartoznak a minősítővény táblázatokat, fegyelmi kivonatokat és orvosi bizonyítványokat mellékelni s azokat az említett hatóságoknak és vállalatoknak közvetlenül beküldeni.

A jogosult igényűeknek a többoldalú egyidejűleges pályázhatás megkönnyítése végett, folyamodványaik összes mellékletei bíróságilag vagy jegyzőségileg hitelesített másolatokból állhatnak, az igényjogosultságról szóló igazolványokra nézve azonban szem előtt tartandó, hogy az ily igazolványnak hitelesített másolata is az illető jogosultnak sajátkezű név-aláírásával látandó el.

Egyébiránt a parancsnokságok (katonai hatóságok, intézetek) kötelesek a kiszolgált altiszteknek nyújtandó alkalmazással rendelkező hatóságoknak (intézeteknek, vállalatoknak), ezeknek esetenkénti megkeresésére a saját állományukhoz tartozó vagy azelőtt tartozott folyamodókra nézve minden megkívántató értesítéssel közvetlenül és haladék nélkül szolgálni.

6. *Az alkalmazásért folyamodó egyének előjegyzése.*

(A törvény 11-ik §-a.)

Az alkalmazásra a törvény 11. §-a szerint eszközendő előjegyzésnél, illetőleg a benyújtott folyamodványról szóló vétjegy kiállításánál, a folyamodónak az igazolvány mindenkor, ha pedig világosan kívánna, a folyamodvány többi mellékletei is, mindazonáltal a kizárólag folyamodási célra katonai részről kiállított okmányok kivételével — visszaadandók.

7. *Szolgálati állomásokra alkalmazás.*

(A törvény 14-ik §-a.)

A törvény 14. §-a a fentartott szolgálati állomások legalsóbb fokozataira leendő alkalmazást csak szabályul tüzi ki. Miután tehát ezen határozmány alóli kivételnek helye van, az alkalmazással rendelkező hatóságok, hivatalok, intézetek és vállalatok tisztjében állandó, különös figyelemmel lenni arra, hogy oly folyamodók, kik kitünő katonai szolgálataik, vagy kitünő magaviseletük és tulajdonaik folytán különös tekintetre méltók, közvetlen jobban ellátott állomásban részesíttessenek, illetőleg ilyenekre is jegyeztessenek elő.

8. *Az üresedésbe jött szolgálati állomások kihirdetése.*

(A törvény 10-ik §-a.)

Ha a törvény 10. §-a értelmében a pályázat megnyitása valamely szolgálati vagy hivatalnoki állomásra, melyre az altiszteknek elsőbbségi igényük van, a hadügyi vagy honvédelmi ministeriumnak tudomására hozatik, mi mindenkor közvetlenül a mellékelt G) minta szerinti táblázat alakjában eszközendő, a bejelentő hatóság (intézet, vállalat) részéről egyuttal megjegyzendő az is, ha vajjon nála jogosult igényü és az illető állomásra alkalmas folyamodók elő vannak-e, s mily számban jegyezve, vagy sem?

Ezen ministeriumok erre a körülményekhez képest haladéktalanul tágasb körre terjedő hirdetést fognak hivatalból kibocsájtani, melyet az alájuk rendelt parancsnokságok (hatóságok és intézetek) a hirdetésnek hozzájuk érkezte után azonnal napiparancs útján közzétenni tartoznak.

A pályázati határidő négy hétnél kevesebbre nem szabható, hogy t. i. a kitűzött idő alatt ugy a fennírt kihirdetés, valamint ennek nyomán a folyamodványok benyújtása eszközölhető legyen.

Különösen sürgős, elodázhatlan szolgálati tekintetekkel bíró esetekben rövidebb pályázati határidő, mely azonban 14 napnál kevesebbre soha sem terjedhet, is tűzhető ki, mely eset ugy az illető ministeriumnak, valamint a fent elrendelt közvetlen értesítés alkalmával a birodalmi hadügyi és honvédelmi ministeriumnak is indokoltan tudomására hozandó.

9. *A kinevezettek behívása és a kinevezési okmányok kézbesítése.*

A katonai kötelék alatt álló valamely altisztnak behívása valamely szolgálati állomásra, valamint az illető kézbesítési okmány kézbesítése közvetlen levelezés útján azon parancsnokság (katonai hatóság vagy intézet) az újonnan kinevezett altisztet, ha az a neki nyújtott állomást elfogadja s különben semmi törvényes akadály nem forog fenn, új szolgálati helyének azonnali elfoglalására utasítja.

Az elnyert szolgálatba lépő, még valamely csapat vagy intézet állományához tartozó altisztet, ha állandó alkalmazást nyert és kötelezettségének teljesen eleget tett, a szolgálati kötelékből végelelő levéllel, ellenkező esetben pedig annak idején leendő állandó alkalmazásáig, esetleg hadkötelezettségének betöltéseig, mint illetmény nélküli, szabadságra bocsátandó.

Az ily altisztek irányában követendő bánásmód iránt a polgári és sorhadi (honvédségi) hatóságok érintkezésbe lépnek.

Ha valamely alkalmazásra oly egykori altisztet hivatik be, ki már szolgálati kötelék alatt nem áll, ily esetben a sorhadi (honvédségi) közegek közbenjárása nem szükséges; ha pedig a nyújtott alkalmazás oly altisztet illet, ki mint rokkant katona fizetést huz, az esetben az alkalmazást nyújtó hatóság (hivatal, intézet, vállalat) erről az illető rokkantak házának parancsnokságát, a rokkantsági fizetés esetleges beszüntetése végett, értesíteni tartozik.

10. *Próbaképeni szolgálat.*

Az alkalmazást elnyerni óhajtó altisztek, ha ez a betöltendő állomás sajátos természeténél fogva mulhatlanul szükséges, a szolgálattételre vagy gyakorlatra próbaképen is alkalmazhatók, mely végből a tetteles szolgálatban lévő folyamodóknak a szükséghez képest egész hat hónapig terjedhető szabadság, s ha a próbaképeni szolgálat vagy gyakorlat idejére fizetés nem járna, a katonai illetmények élvezete is a hadsereg illetményeiről szóló utasítás 49. §-ának 2. c) pontja szerint engedélyezendő.

Ha igazolvánnyal még el nem látott tetteles szolgáló altisztek, oly szolgálati állomást kívánnak elnyerni, melynek elnyerésére vizsga letétele szükséges, az illetők kérelmük folytán az erre előkészülés végett a fentebbi módoszat mellett szintén, de csak (tizenkét évi) szolgálati idejük utolsó évében bocsáthatók szabadságra.

11. *Az igényjogosult altisztek kinevezetésének bejelentése.*

Bármely igényjogosult altiszt kinevezése, a törvény 7. §-ában előszabott nyilvántartás tekintetéből, mindjárt a szolgálati állomás elfoglalása után az annak betöltésére hivatott hatóság (hivatal,

intézet, vállalat) részéről a hadügyi (honvédelmi) ministeriumnak, ha lehetséges, az eredeti igazolványnak egyuttali melléklése, mindenestre pedig az utóbbi kiállítási számának idézése mellett közvetlenül tudtul adandó.

Az alkalmazást nyert altisztekről úgy a cs. kir. közös hadügyi, valamint a m. kir. honvédelmi ministerium részéről a többi központi hatóságokkal évnegyedenként jegyzékek fognak közöltetni, hogy ez utóbbiak az előjegyzések kiigazítását az illető hatóságoknál eszközölthessék.

12. Szolgálati állomások törvénytelen betöltése elleni panasztételi jog.

(A törvény 15. és 16. §-a.)

Minden igényjogosultnak szabadságában áll, valamely szolgálati állomásnak ezen törvény határozmányai ellenére történt betöltése miatti panaszát azon ministeriumhoz, melynek az illető állomás-betöltési jogát gyakorló hatóság (hivatal, intézet, vállalat) alá van rendelve, intézni, s ugyanazt, ha még katonai kötelék alatt áll, rendes hivatalos uton, különben pedig közvetlenül a hadügyi (honvédelmi) ministeriumhoz, mint nyilvántartási hatóság útján benyújtani.

13. Az igénytartásra jogosultakkal előforduló változások bejelentése.

(A törvény 7. és 17. §-a.)

Az igazolvánnyal már ellátott, de még tetteles szolgálatban lévő igényjogosultakkal előforduló olyatén változások, melyek az illetők állandó tartózkodási helyének pontos nyilvántartása végett tudni valók, mint például: áthelyezések, végelbocsátás, rokkantak közé sorozás s ilyenek, az illető egyén lakhelyének egyuttali kitétele mellett, az illető parancsnokságok (hatóságok, intézetek) által a hadügyi (honvédelmi) ministeriumnak bejelentendők.

Az illető hadcsapatok (katonai hatóságok vagy intézetek), melyeknek tetteles szolgálati kötelekéből valamely altiszt kilép, erről egyersmind azon hadkiegészítési kerületi parancsnokságot (honvédségi nyilvántartási hatóságot) is tartoznak értesíteni, melynek területén az illető állandóan letelepedik.

Katonai kötelekben többé nem álló pályázókat illetőleg, állandó tartózkodási helyük megváltoztatásáról, vagy valamely igényjogosultnak történt elhalálozásáról a jelentés azon hadkiegészítési kerületi parancsnokságok (honvédségi nyilvántartási hatóságok) által terjesztendők be, melyeknek kerületében az illető egyének állandóan tartózkodnak.

A hadkiegészítési kerületi parancsnokságok (honvédségi nyilvántartási hatóságok) ennek folytán a kerületükben állandóan tartózkodó igazol-

vánnyal ellátott, tetteles szolgálatban már nem lévő igényjogosultak pontos nyilvántartására s e végből egy nyilvántartási jegyzék vezetésére kötelezvék, melynek a következő rovatokat kell tartalmazni:

- a) az illető egyén vezeték- s keresztnévét s rangállását;
- b) vallását;
- c) a hadcsapatot (hatóságot, intézetet), melynek állományához utoljára tartozott;
- d) az igazolvány számát s a kiállító ministerium megnevezését;
- e) a születési napot, hónapot és évet;
- f) annak kitételét, hogy a szerint élének 45-ik évét mely napon tölté be;
- g) állandó tartózkodási helyét;
- h) jegyzeti rovatot, melyben lakhelyének esetleges megváltoztatása, valamint igazolványának visszavétele s ennek oka kiteendő.

Az igényjogosultak egyébiránt az igazolványok kiszolgáltatása alkalmával utasítandók arra is, hogy tartózkodási helyüknek minden tartós megváltoztatását ez illetékes hadkiegészítési kerületi parancsnokságnak (honvédségi nyilvántartási hatóságnak) bejelenteni tartoznak.

14. Az igazolvány visszavétele.

(A törvény 17. §-a.)

A törvény kedvezményéről való önkéntes lemondás esetében azon hatóságnak (községi hivatalnak, kerületi kapitányságnak, hadkiegészítési kerületi parancsnokságnak, honvédségi nyilvántartási hatóságnak), melynél a lemondás bejelentetett, kötelességében áll az eredeti igazolványt az illetőtől visszavenni, s ugyanazt az ide vonatkozó beadvány vagy a lemondásról az illető egyénnel felveendő jegyzőkönyv melléklése mellett a hadügyi, illetőleg a honvédelmi ministeriumnak felküldeni.

Ha a kedvezmény elvesztése bünfenyítő ítélet folytán áll be s ha az ítéletet hozó első fokozatu bünfenyítő bíró az elítéltnak igényjogosultságáról tudomással bír, ugyanaz tartozik az ítéletnek jogerőre emelkedése után az ítélet másolatát s a lehetőség szerint az eredeti igazolványt is, az illető ministeriumhoz (hadügyi vagy honvédelmi ministeriumhoz) közvetlenül beküldeni. Hasonlóképen tartozik valamely igényjogosultnak elhalálozása esetében is a hagyatéki hatóság a megtalált eredeti igazolványt az illető hadkiegészítési kerületi parancsnokságnak (honvédségi nyilvántartási hatóságnak), melynek területén az elhalálozott rendesen lakott, beküldeni, honnan az igazolványnak további felterjesztése a hadügyi (honvédelmi) ministeriumhoz eszközözendő.

Ha a haláleset felvételénél az igazolvány nem találtatott ugyan meg, de a körülmény, hogy a meghalozott igényjogosult volt, más módon tudomásra jő, ez esetben az illetőnek elhalálozása a fentebb említett hadkiegészítési kerület-parancsnokságnak (honvédségi nyilvántartási hatóságnak), a fenforgó körülmények közlése mellett, tudomására hozandó.

Az igényjogosultságnak a törvény 17. §-a c) pontja szerint beálló megszűnte esetében, a hadkiegészítési kerületi parancsnokságnak (honvédségi nyilvántartási hatóságnak), melynek kerületében az illető állandóan lakik, kötelessége tőle az igazolványt visszavenni, s ugyanazt a hadügyi (honvédelmi) ministeriumhoz beküldeni.

Oly igazolványok, melyek a 17-ik §. a) és b) pontjaiban kitett esetek beálltával vagy az igényjogosultnak elhalálozása folytán érvényüket elvesztik, a többi központi hatóságoknak, és pedig az alkalmazott altisztekre vonatkozó értesítéssel (11-ik cikk) egyidejűleg, az előjegyzések kiigazítása végett tudomására hozandók.

15. Eljárás az igazolvány elvesztése esetében.

Az igazolvány elvesztése azonnal, és pedig ha az illető igényjogosult még tetteles katonai szolgálatban van, az illetékes parancsnokságnál (katonai hatóságnál vagy intézetnél), különben pedig azon hadkiegészítési kerületi parancsnokságnál (honvédségi nyilvántartási hatóságnál) jelentendő be, melynek területén az illető nyilvántartás alatt áll. (13. szakasz.)

Az illető parancsnokság (katonai hatóság, intézet, honvédségi nyilvántartási hatóság), melyhez ily jelentés beérkezik, az igazolvány mily módon történt elvesztésének lehető kiderítése végett a szükséges nyomozást haladéktalanul megtenni s ennek eredményét az igazolvány számának és keltének kitétele mellett, a hadügyi (honvédelmi) ministeriumnak betervezni tartozik.

A hadügyi (honvédelmi) ministerium a maga részéről az elvesztett igazolvány iránt a többi ministeriumokat és központi hatóságokat kellőleg értesíteni fogja.

16. Új igazolványok kiadása s azoknak kiszolgáltatása előfordult elvesztés esetében.

Az illetőknek új igazolvánnyal leendő ellátása, valamint az ily okmányok elvesztése esetében új igazolvánnyal kiszolgáltatása iránt, az e részben történt nyomozások eredményéhez képest, a hadügyi (honvédelmi) ministerium határoz. Ha új igazolvány kiszolgáltatása jóváhagyatik, úgy az mint eredeti okmány, de új szám (t. i. a nyilvántartási jegyzék folyó száma) alatt állítandó ki.

MÁSODIK RÉSZ.

A közigazgatás közegei.

I. A község.

1. A községekről általában, a községi hatóságról s illetőségről, a községek jogairól s teendőiről, a községi képviselőről, a képviselőtestület gyűléseiről, a községi előjárásról, a községi háztartásról s az előjárás és képviselők felelősségéről az 1871: XVIII. és 1876: V. t.-cz. intézkedik a következő módon:

I. Fejezet.

A községekről általában.

1. §. A községek:

a) városok, melyek a jelen törvény 64. §-a szerint rendezett tanácsal bírnak;

ide tartoznak az 1876: XX. t.-cz. által a megyékbe bekeblezett törvényhatósági joggal felruházott városok, u. m.: Bakabánya, Bártfa, Bazin, Besztercebánya, Breznóbánya, Eperjes, Esztergom, Felsőbánya, Késmárk, Kis-Márton, Kis-Szeben, Korponya, Körmöczbánya, Kőszeg, Libetbánya, Lőcse, Modor, Nagybánya, Nagy-Szombat, Zólyom, Ruszt, Szakolcza, Szent-György, Trencsén, Ujbánya, Erzsébetváros, Gyulafehérvár, Szamosujvár, Göllniczbánya, Fehértemplom, Karansebes, Zilah, Abrudbánya, Bereczk, Csikszereda, Fogaras, Hátszeg, Illyefalva, Kézdi-Vásárhely, Kolos, Oláhfalva, Sepső-Szent-György, Szász-Régen, Szék, Székely-Udvarhely, Vajda-Hunyad és Vizakna, melyek mint önálló törvényhatóságok megszüntettek s a rendezett tanácsú városok állásába helyeztetek. (1876: XX. 1. és 3. §§.) (A vagyon kezelésére nézve fennálló különbséget l. a községi háztartásnál.)

A vagyon kezelésére nézve ezen városok a belügyminister felügyelete alatt hagyatnak s ennél fogva:

a) az 1871. évi XVIII. t.-cz. 26. §-nak b) és c) pontjai alatt érintett határozatok jóváhagyás végett nem a törvényhatósághoz, hanem a belügyministerhez lesznek felterjesztendők;

β) a 103., 105., 106., 107. és 110. §§-okban a törvényhatóságokra ruházott hatáskör ezen városokra nézve a belügyministert illeti;

γ) a belügyminister ezen felügyeletet a főispán útján gyakorolja (1876: 4. §.);

b) nagy községek (mezővárosok és nagy faluk), melyek rendezett tanácscsal nem bírnak ugyan, de a törvény által rájuk ruházott teendőket saját erejükből teljesíteni képesek;

c) kis községek, melyek a törvény által a községekre ruházott teendőket korlátolt anyagi viszonyaik miatt saját erejükből teljesíteni nem képesek és e végből más községekkel kell szövetezniük.

2. §. A község a törvény korlátai között önállóan intézi saját belügyeit, végrehajtja a törvénynek és a törvényhatóságnak az állami és a törvényhatósági közigazgatásra vonatkozó rendeleteit.

3. §. Közigazgatási ügyekben a községek felelősségi hatósága első fokban a törvényhatóság, második fokban a kormány.

II. Fejezet.

A községi hatóságról és illetőségről.

4. §. A község hatósága kiterjed a községben s a község területén lakó vagy tartózkodó minden személyre, és a községben és területén létező minden vagyona.

5. §. Kivételnek ez általános szabály alól:

a) a hadseregnek, haditengerészetnek és honvédségnek tetteles szolgálatban álló tagjai, a katonai szolgálatra vonatkozó s általában az 1867: XII. t.-cz. 14. §. és az 1868: XI. t.-cz. 54. §-a szerint, a katonai bíróság hatásköréhez tartozó ügyekben;

b) Ő Felségének a királynak s udvarának állandó vagy ideiglenes lakhelyül szolgáló épületek és azok tartozékai;

c) kizárólag erődítési és más katonai czélokra tényleg használt minden épület vagy helyiség a használat tartama alatt.

Az 1876: V. t.-cz. 1—14. §§-ai a községi törvény 6—19. §§-ait hatályon kívül helyezték s következőleg intézkednek:

1. §. Az 1871: XVIII. t.-cz.-nek a községi illetőségről szóló 6—19. §§-ai hatályon kívül tételnek és helyettük a következők rendeltetnek:

Minden honpolgárnak valamely község kötelékébe kell tartoznia. Mindenki csak egy község kötelékébe tartozhatik.

A községi kötelék és az abból folyó illetőség megszűntnek csak azon esetben tekintetik, ha az illető egyén más község kötelékébe lépett.

2. §. Törvényes vagy törvényesített gyermekek atyjuk illetőségét követik.

Törvénytelen ágyból származott gyermekek azon község kötelékébe tartoznak, melybe születésük idején anyjuk tartozott.

Az örökbefogadott kiskorú gyermekek az örökbefogadónak illetőségét követik.

3. §. A nő férje illetőségét követi és azt mint özvegy is megtartja mindaddig, míg önjogulag más községi illetőséget nem szerez.

A nő, ha férjétől bírólag elválasztott vagy ha a házassági kapocs bírólag felbontottnak mondatott ki, azon község kötelékébe lép vissza, melyhez férjhezmenetelig tartozott.

4. §. A községi illetőség település által vagy a nélkül is a községi kötelékbe való határozott felvétel által megszerezhető.

5. §. Minden honpolgárnak joga van más községbe települni.

A települő ezen szándokát azon községnek, a melybe telepedni akar, bejelenteni s a község a települést csak azon esetben tagadhatja meg:

a) ha a települő ellen bebizonyítatik, hogy bűnvádi kereset vagy büntetés alatt van;

b) ha a község terhelése nélkül magát fentartani nem képes.

6. §. A ki azon községből, melynek kötelékében volt, más községbe telepedik át, ez által a régi községi kötelékből még nem lép ki; ha azonban az új községben négy évig folytonosan lakik, ennek községi terheihez járul s a község, melybe áttelepült, ellene az 5. §. a) és b) pontjaiban megállapított kifogásokat ezen idő alatt nem érvényesíti, ezen községkötelékbe tartozónak s az előbbi községi kötelékből kilépettnek tekintetik, kivéven, ha azon községben, melyből áttelepült, a községi terhekhez ezen idő alatt is folytonosan hozzájárult.

7. §. Ha a települt azon község kötelékébe, melybe áttelepedett, fel akar vétetni, e végett az illető községhez a 6. §-ban megállapított határidőn belül is szóval vagy írásban folyamodhatik s a község a felvett azonnal megadhatja; azt azonban meg nem tagadhatja:

a) ha a települt a községben két évig állandóan lakott;

b) ha ezen idő alatt ugyanott községi adót fizetett, vagy ennek nem léteben egyéb közterheket folytonosan viselt;

c) ha időközben az 5. §. a) és b) pontjai alatt érintett kivételek alá nem esik.

8. §. Ha a községi kötelékbe való felvétel település nélkül kéretik, e felett további felebbezés kizárásával, a község határoz.

A községi kötelékbe való felvételtől azon község előjárósága, melynek kebeléből a felvett kilépett, a felvétellel egyidejűleg értesítendő.

9. A felvett rendes községi taggá válik, a községi tagoknak a jelen és az 1871: XVIII. törvénycikk által biztosított jogaiban részesül s a községi kapcsolatból eredő kötelezettségeket teljesíteni tartozik.

10. §. Oly községek, melyek községi terheiket teljesen a községi vagyon jövedelmeiből fedezik, a község kötelékébe felvételt mérsékelt díj fizetéséhez köthetik.

E díj szabályrendelet útján az illető község által állapíttatik meg.

Az e tárgyban hozott szabály azonban jóváhagyás végett az illető törvényhatósághoz felterjesztendő; a törvényhatóság határozata a belügyministerhez felebbezhető.

11. §. Oly idegennek, ki az országban két év óta állandóan lakik, itt folytonosan adót fizet, és az 5. és 7. §§. feltételeinek eleget tesz, a község a kötelékébe való felvételt magára nézve kötelezőleg kilátásba helyezheti azon feltétel alatt, hogy az idegen igazolni fogja, miként a felvételt más államhoz való alattvalói viszonya nem gátolja.

Ezen utóbbi kérdés felett addig, míg a honosítási törvény tüzetesen nem intézkedik, a belügyminister a fennálló gyakorlat szerint határoz.

A belügyminister kedvező határozata után a községi kötelékbe való felvétel azonnal eszközöndő, ellenkező esetben pedig a felvétel iránt nyújtott kilátás megszűntnek tekintendő.

12. §. Azon esetekben, melyekben az illetőség a fentebbi §§. alapján ki nem deríthető, annak kiderítése a következő rendben figyelembe veendő alapokon eszközöltetik.

A honpolgár ilyen esetben azon község kötelékéhez tartozónak tekintetik:

a) melyben adót fizet;

b) melyben született;

c) melyben az utolsó öt év alatt leghosszabb ideig tartózkodott;

d) a lelecz, melyben találtatott;

e) a hadseregben szolgált vagy szolgáló egyén azon községhez tartozónak tekintetik, a melyből előállított, vagy a melyből önként belépett.

13. §. Az illetőségről egyesek szó- vagy írásbeli kérelmére, valamint az érdekelt hatóságok felhívására a község tartozik igazolványt kiállítani, vagy az ügyet az illetőség megállapítása végett a felsőbb hatóságnak feterjeszteni.

14. §. Az illetőségi vitás ügyekben:

a) ugyanazon járás (szakasz) községei közt elsőfokulag a szolgabíró (duló stb.), másodfokulag az alispán (alkirálybíró stb.);

b) ugyanazon törvényhatóság különböző járásához (szakaszához) tartozó községek közt, valamint rendezett tanácsú városokra nézve, elsőfokulag az alispán (alkirálybíró stb.), másodfokulag a törvényhatóság közigazgatási bizottsága határoz.

Két egybehangzó határozat ellen felebbezésnek a belügyministerhez csak akkor van helye, ha az illetőség a törvényhatóság területén egyáltalában megtagadtatott.

Midőn az illetőség megállapítása hivatalból eszközöndő, azon törvényhatóság alispánja (alkirálybírája stb.), illetőleg polgármestere, a melynél a tárgyalás megindított, ha az illetőséget a törvényhatóság egész területére nézve megtagadandónak találja, a tárgyalást folytatja mindazon törvényhatóságokkal, melyekben a illetőség a kifejlett körülményekhez képest megállapíthatónak látszik.

Ha ily módon az illetőség egyik törvényhatóság kebelében sem mondatik ki, a tárgyalást kezdeményező alispán (alkirálybíró stb.), illetőleg polgármester, az ügyet eldöntés végett a belügyministerhez terjeszti fel.

20. §. Minden területnek valamely községhez kell tartoznia.

21. §. A terület azon községhez tartozik, a melyhez eddig is tartozott, vagy a melynél eddig az államadót fizette.

Azt, hogy olyan pusztá, mely eddig egy községhez se tartozott, s közvetlen a királyi adóhivatalnál fizette adóját, közigazgatásilag ugyanazon törvényhatóság melyik szomszéd községéhez tartozzék? a tulajdonos, illetőleg a tulajdonosok azon része határozza meg, mely együtt a pusztá összes egyenes államadójának felénél nagyobb részét fizeti.

Ha netalántán a vélemények kettőnél többfelé oszolván, az egyenes államadó felénél többet fizetők szavazata egyik mellett sem nyilvánul, vagy azon község, melyhez a pusztá tulajdonosa vagy tulajdonosai tartozni kívánnak, a pusztának a községhez kapcsolatásába beleegyezni nem akar, az iránt, hogy az ily pusztá közigazgatásilag mely szomszéd községhez tartozzék, az illető törvényhatóság fog a pusztá tulajdonosának és a szomszéd községeknek meghallgatásával határozni.

Az 1876: V. t.-cz. 17. §. értelmében azon önálló pusztákra és önálló havasokra vonatkozólag, ezek alatt a községi határból kivált majorsági birtokok nem értetvén, melyekre nézve az 1871: XVIII. törvénycikk 20. és 21-ik §§-ai rendeleteinek elégtételt, a mennyiben azoknak ugyanazon törvényhatóság területén fekvő más szomszédos köz-

séghez való csatlakozása czéloztatik, az eddigi kötelék felbontása, illetőleg az újabb csatlakozás megengedendő:

a) ha ezt a pusztát, illetőleg havasok tulajdonosa vagy a pusztát illetőleg havasok tulajdonosainak azon része kívánja, mely a pusztát, illetőleg havasok összes egyenes államadójának felénél nagyobb részét fizeti; továbbá

b) ha ezen újabb csatlakozás czélszerűsége a pusztának, illetőleg havasoknak közelebbi fekvése, a közlekedés könnyebbsége és a közigazgatás érdeke által igazoltatik; végre

c) ha az elszakadás folytán azon község, melyhez a pusztát, illetőleg havasok addig tartoztak, a törvény által reá ruházott kötelezettségek teljesítésére képtelenné nem válik.

A kérelem felett a szolgabíró (duló stb.) az érdekelt községek meghallgatása mellett tárgyalást tart, melynek eredményét saját véleménye kíséretében az alispánhoz (alkirálybíróhoz stb.) küldi, ki a felett elsőfokulag határoz.

Az alispán (alkirálybíró stb.) határozata ellen a törvényhatósági közigazg. bizottsághoz, onnét a belügyministerhez felebbezésnek van helye.

A csatlakozás megengedése esetén az illető községek vagyona vagy adósságai iránt felmerült kérdések, az 1871: XVIII. törvényczikk 137. §-nak rendelkezése szerint döntetnek el.

Ha valamely pusztát, illetőleg havasok birtokosa vagy birtokosai azt egy más törvényhatóság területén fekvő községhez kívánják csatoltatni, előzetesen az ily pusztának, illetőleg havasoknak az illető törvényhatóságba való átkebelezése törvényhozási uton eszközzendő.

III. Fejezet.

A községek jogairól és teendőiről.

A község:

a) saját belügyeiben határoz és szabályrendeleteket (statutumokat) alkot;

b) határozatait és szabályrendeleteit saját választott előjárói és közegei által hajtja végre;

c) rendelkezik a község vagyona felett;

d) községi adót vet ki és hajt be;

e) gondoskodik a tisztán községi utakról és egyéb közlekedési eszközökről;

f) hasonlólag gondoskodik a községi iskolákról és más rokon intézetekről;

g) kezeli a tűz- és közrendőrséget s a szegényügyet;

h) gyakorolja mindazon jogokat és teljesíti mindazon köteleességeket, melyek a községeket törvény szerint megilletik.

23. §. Rendezett tanácsú városok a 22. §-ban elősorolt jogokon felül:

a) kezelik a helyi igények szerint a piaci, mezeti, hegyi, vásári, építészeti és közegészségi rendőrséget;

b) gyakorolják az árva- és gyámhatóságot, a községi árvák és gondnokság alatt állók mindazon ügyeiben, melyek a rendes bíróság illetőségéhez nem tartoznak (Lásd az illető helyen.);

c) eljárnak az ipar- s a gazdák és cselédek között a szolgálati viszonyból keletkezett ügyekben, a törvény és szabályrendeletek értelmében. (Lásd az illető helyen.)

26. §. Csak a törvényhatóság jóváhagyása után hajtathatik végre minden oly határozat, mely:

a) a községi adó megállapítására, kivetésére és behajtására;

b) községi vagyon elidegenítésére vagy szerzésére, 6 éven túl terjedő haszonbérletek megkötésére;

c) kölcsönvételekre;

d) új hivatal rendszeresítésére, vagy a fennálló megszüntetésére;

e) a költségvetésben elő nem forduló terhes szerződések megkötésére vagy felbontására és jelentékeny közművek emelésére;

f) történelmi és műemlékek fentartására, átalakítására és lebontására vonatkozik;

g) nemkülönbén minden határozat, melyre a törvény felsőbb megerősítést rendel.

A törvényhatóság határozata ellen 15 nap alatt a község a belügyministerhez folyamodhatik.

Az 1876: XX. t.-cz. által a megyékbe bekebelezett városokra nézve e törvény 4. §. rendel, hogy az 1871: XVIII. t.-cz. 26. §. b) és c) pontjai alatt érintett határozatok jóváhagyás végett nem a törvényhatósághoz, hanem a belügyministerhez lesznek felterjesztendőek.

Ha a törvényhatóság a határozat felterjesztését követő legközelebbi közgyűlésében, vagy a kormány a felfolyamodás folytán tett felterjesztés beérkezésétől számítandó 40 nap alatt nem nyilatkozik: a község határozata hallgatag helybenhagyottnak tekintetik és végrehajtható.

27. §. A község minden sérelmes határozata ellen az érdeklettek a szabályszerű kihirdetéstől, illetőleg kézbesítéstől 15 nap alatt a törvényhatósághoz és onnan 15 nap alatt a belügyministerhez folyamodhatnak.

Azt, hogy a határozat csak birtokon kívül felebbezhető, magában a határozatban mindig világosan ki kell fejezni.

E záradék hiányában a határozat birtokon belül felebbeztethetik.

28. §. A törvényhatóság a 26. §-ban elősorolt, vagy a 27. §. értelmében felebbezett ügyeken kívül, csak azon esetben avatkozhatik a község belügyeibe, ha közbenjárását vagy segélyét maga a község képviselője kéri ki és veszi igénybe.

Ellenkező esetben a község a kormánynál kereshet orvoslást.

29. §. A község szabályrendelete a törvénnyel, a kormány és törvényhatóság hatályban lévő szabályrendeleteivel nem ellenkezhetik; a törvényhatósághoz azonnal felterjesztendő, és csak ennek nyilvános vagy hallgatóságos jóváhagyása után hajtható végre.

30. §. Olyan szabályrendelet, mely a 29. §. rendeletébe ütközik, a törvényhatóság által megsemmisítendő.

Ha a törvényhatóság a felterjesztést követő legközelebbi közgyűlésben nem nyilatkozott, a szabályrendelet helybenhagyottnak tekintetik.

A törvényhatóság megsemmisítő határozata a belügyministerhez felebbezhető.

31. §. Egyesek, a sérelmes szabályrendeletek megváltoztatásáért a községhez, s a községnek e tárgyban hozott sérelmes határozata ellen a törvényhatósághoz, s onnét a belügyministerhez folyamodhatnak.

A községnek egyesek magánügyeiben hozott határozatai, az 1876: VI. t.-cz. 58. §-a szerint a közigazgatási bizottsághoz, onnan a belügyministerhez felebbezhetők.

32. §. A törvényhatóságnak s illetékes közegeinek az állami s a törvényhatósági közigazgatásra vonatkozó rendeleteit a község vita és határozat tárgyává nem teheti, s feltétlenül végrehajtani köteles.

33. §. A rendezett tanácsu városok, közvetlenül és kizárólag az alispán, kis és nagy községek a járási (szakasz) tisztviselőség útján veszik a törvényhatóság rendeleteit, s ezekre vonatkozólag a törvényhatósággal ezen hatósági közegek útján érintkeznek.

IV. Fejezet.

A községi képviselőről.

34. §. A község az önkormányzat jogát képviselőtestülete által gyakorolja.

A képviselőtestület felerészben a választóközönség választottaiból, hason felerészben pedig a legtöbb egyenes államadót fizető községi lakos vagy birtokos nagykoru honpolgárokból áll.

35. §. A választás alá nem eső képviselők névjegyzéke minden évben kiigazítottatik.

A kiigazítást, az adókimutatás alapján, kis és nagy községekben a szolgabíró, rendezett tanácsu városokban egy küldöttség eszközli, melyet a képviselőtestület választ.

A küldöttség a kitűzött és kihirdetett napokon nyilvánosan tartja üléseit, s eljárásáról a képviselőtestületnek indokolt jelentést tesz.

A névjegyzék és sorrend megállapításánál csak a községben és területén fekvő vagyon, s a községben s területén élvezett jövedelem összes egyenes államadója, s a községben fizetett személyes kereseti adó vétetik számításba; továbbá:

az állami, felekezeti és magán-tanintézetek tanárai, néptanítók, a tudományos akadémiák tagjai, a folyóirat- és lapszerkesztők, a lelkészek, az ipar- és kereskedelmi kamarák bel- és kültagjai, ugyancsak a magyar államban érvényes oklevéllel ellátott tudorok, ügyvédek, orvosok, mérnökök, gyógyszerészek, sebészek, bányászok, erdészek és gazdatiszteknek összes egyenes államadója kétszeresen számítatik.

A férj vagy atya államadójába a nő, valamint a kiskorú gyermekek államadója is beszámítandó, ha a nőnek vagy a kiskorú gyermekeknek vagyonát kezeli.

Midőn ketten vagy többen fizetnek hasonmennyiségű államadót, ezek között a sorshuzás dönt; midőn pedig ezen eset olyan egyének közt fordul elő, kik közül az egyik egyszeresen, a másik pedig kétszeresen számított államadó folytán juthatna a képviselőtestületbe: az utóbbi bir elsőbbséggel.

36. §. A névjegyzékbe nem vétethetik fel:

- a) a ki valamely bűntény miatt elmarasztaltatott, a marasztaló ítélet kihirdetésétől, a büntetés egész tartama alatt;
- b) a ki a község közjavalmait haszonbérli, vagy a községgel más szerződési viszonyban áll;
- c) a hadsereg (hádi tengerészlet) állományában tetteleg szolgáló katonák, valamint a tetteleges állományban álló honvédek;
- d) állami és megyei tisztviselők, ha fizetéseik után járó jövedelmi adón kívül, más adót a községben nem fizetnek.

37. §. A községi képviselők számát a népesség száma szabályozza, t. i. minden 100 lélek után egy képviselő választatik.

A választott és nem választott képviselők összes száma azonban kis községekben 10-nél kevesebb, 20-nál több, nagy községekben 20-nál kevesebb, 40-nél több, rendezett tanácsu városokban 48-nál kevesebb és 200-nál több nem lehet.

A képviselők választása, ha a községi választók összes száma a 600-at meghaladja: választókerületenként, ha meg nem haladja: tömegesen eszközöltetik.

Egy-egy választókerületben 200-nál kevesebb és 600-nál több választó nem lehet.

A választókerületeket a képviselőtestület alakítja.

Egy-egy választókerület lehetőleg páros számban csak annyi képviselőt választ, a mennyi a képviselőtestület választás alá eső tagjaiból a kerület választóinak az összes választókhöz viszonyított aránya szerint a kerületre esik; ugyanez alkalommal ott, hol a választás tömegesen eszközöltetik, a választandó képviselők összes számának $\frac{1}{4}$ része erejéig póttagok választandók, ott pedig, hol a választás kerületenként történik, az egyes kerületekben a póttagok választása is, az ott választandó képviselők számához képest eszközölendő, úgy azonban, hogy minden kerület legalább egy póttagot válasszon.

38. §. Községi választó:

a) minden 20 éves községi lakos, ha saját vagyonától vagy jövedelmétől a föld-, házjövdelmi, vagy személyes kereseti adót a községben már két év óta fizeti; a ki azonban személyes kereseti adón kívül egyéb adót nem fizet, csak azon esetben, ha gazdai hatalom alatt nem áll;

b) továbbá minden testület, intézet, társulat és cég, ha a községben fekvő vagyonnal bir és attól adót fizet (40. §.);

c) azon idegenek, kik az 1876: V. t.-czikk 11. §. rendelete alá esnek, vagy rendeleteinek eleget tesznek.

39. §. Választó-joggal nem bírnak:

a) a hadsereg (haditengerészet) állományában tetteleg szolgáló katonák, valamint a tetteleges állományban álló honvédek;

b) a kik valamely büntény miatt vizsgálati fogságban vannak;

c) a kik valamely büntény miatt elmarasztaltattak, a marasztaló ítélet kihirdetésétől a büntetés egész tartama alatt;

d) csőd alatt lévők;

e) állami és megyei tisztviselők, ha fizetéseik után járó jövedelmi adón kívül, más adót a községben nem fizetnek.

40. §. A községben fekvő vagyonnal bíró kiskorúakat és gondnokság alattiakat a gyám, illetőleg gondnok, a nőket, testületeket, intézeteket, társulatokat, cégeket, a meghatalmazott képviseli a választásnál.

Máskülönb a választói jog csak a jogosult által és csak személyesen gyakorolható.

41. §. A választók névjegyzékét, és pedig a hol választókerületek vannak, választókerületenként a képviselőtestület által kiküldött választmány állítja össze, a legközelebb lefolyt két évi adólajstromokból és más adatokból.

A betűrendben összeállított névjegyzék öt napon át a község házánál közszemlére kitétetik, s a következő 5 napon beadott észrevételek alapján a kiküldött választmány által kiigazítatik.

Azt, hogy a névjegyzék mely napokon szemlélhető meg, s meddig adhatók be az észrevételek: az előjáróság bemondás, falragasz, vagy más szokásos módon hirdeti ki.

42. §. Községi képviselővé választathatik:

kis és nagy községekben minden nagykoru községi lakos, a ki a 38. és 39. §§. értelmében választási joggal bir, azoknak kivételével, kik a község közjavaldmait haszonbérlik, vagy a községgel más számadási viszonyban állanak;

rendezett tanácsu városokban mind az, a ki országgyűlési képviselőválasztásra jogosítva van, ha egyszersmind irni és olvasni tud.

Az 1876: XX. t.-cz. által a megyékbe kebelezett törvényhatósági joggal felruházott városokban, melyek a rendezett tanácsu városok állásába helyeztetek, az 1876: XX. t.-czikk 5. §-a értelmében, a tevéleges és szenvedőleges választói jog ezután is az 1870: XLII. t.-czikk 27. §-ban megszabott alapon gyakoroltatik.

43. §. A képviselőtestület választás alá eső tagjai három évenként nat évre választatnak.

A legelső alkalommal megválasztottak közül az első három év leteltével, minden választókerületre külön eszközölt sorshuzás utján minden második tag kilép.

Jövőre pedig minden 3 év leteltével a póttagok (44. §.) és azok lépnek ki, a kik a szabályszerű 6 évet már kitöltötték.

A sorshuzást a közgyűlésen az elnök eszközli.

A kilépett képviselők újra választhatók.

44. §. A ki az igazoló választmány (53. §.) semmitő határozata folytán esik el képviselői állásától, továbbá a ki időközben elhal, vagy elveszti képviselői képességét (39. §. b), c), d), vagy községi előljáróvá választatik, s végre a ki lemond a képviselőségről, annak helyét — ha adó alapján lépett a képviselőtestületbe — a sorrendben következő legtöbb adót fizető mint póttag foglalja el; ha választás által nyerte megbizatasát, helyét a választás alkalmával legtöbb szavazatot nyert póttag sorrend szerint foglalja el.

45. §. Az, a ki több választókerületben választatott meg képviselőnek, azon kerületet fogja képviselni, melyet maga jelöl ki; helye pedig a sorrendben következő póttag által töltetik be.

46. §. Ha olyan választatik meg, a ki az adó alapján már tagja a képviselőtestületnek, és választott tagsági minőségét megtartja, helyére a sorrendben következő legtöbb adót fizető lép.

47. §. A választás napját:

kis és nagy községekben a szolgabíró, rendezett tanácsu városokban az alispán tüzi ki.

A határnapot csak a legtöbb adót fizető névjegyzékének összeállítása, illetőleg kiigazítása (35. §.) s közzététele után lehet kitűzni.

48. §. A választás, a szavazók nevének nyilvános feljegyzése mellett, szavazatlapon történik.

Ha a szavazatlapon több nevet tartalmaz, mint a hány bizottsági tagot a község, illetőleg a községi választókerület választani jogosítva van, az utólirott nevek nem vétetnek számba.

Ha azok közül, kik ily módon a szavazatok legkisebb számával lennének megválasztva, többen egyenlő szavazatot nyertek, a felett, hogy ki legyen a képviselő: a választás elnöke által kihuzott sors dönt.

49. §. A tömeges választást, mint választási elnök:

kis és nagy községekben a szolgabíró;

rendezett tanácsu városokban az alispán; ezeknek akadályoztatása esetében, a törvényhatóság által e végre kiküldött helyettesek;

a kerületenkénti választást a képviselőtestület egy-egy küldöttje mint választási elnök vezeti.

A választók, a választás megnyitásakor az elnök mellé 4 bizalmi férfit jelölnek ki maguk közül.

Ha e joggal élni nem akarnak, a bizalmi férfiakat az elnök nevezi ki.

50. §. A választás egy-egy községre, s a hol választókerületek vannak, egy-egy választókerületre nézve egy-egy napnál tovább nem tarthat. Városokban kezdődik reggeli 8 órakor s végződik esti 6 órakor; községekben a szolgabíró által kitűzendő és legalább 8 nappal előbb szabályszerűleg kihirdetendő időben veszi kezdetét és végződik be.

E határidőn túl szavazatot elfogadni nem lehet.

A választások egyes község valamennyi kerületére nézve 3 nap alatt befejezendők.

51. §. A szavazatok összeszámítása nyilvánosan történik, s erről jegyzőkönyv vezetetik.

Ha az összeszámítás félbeszakasztatik, a jegyzőkönyv és a szavazatlapon a szavazatszedési szekrénybe záratnak, melyet a választási elnök és legalább 2 bizalmi férfi lepecsétel.

A szavazás eredményét a választási elnök a hely színén azonnal kihirdeti, s eljárásáról a képviselőtestületnek tüzetes jelentést tesz.

A megválasztott képviselők névjegyzéke pedig azonnal közzétetik.

52. §. A választási eljárásra vonatkozó panaszok, vagy a megválasztott képviselő választhatósága ellen tett észrevételek: a választástól számított 10 nap alatt az igazoló választmányhoz nyújtatnak be.

53. §. Az igazoló-választmány a képviselőtestület által a választást megelőzőleg, a képviselők közül választott két, kis és nagy községekben a szolgabíró, rendezett tanácsu városokban pedig az alispán által a képviselők közül kinevezett két tagból és ugyanannyi póttagból áll.

Elnöke kis és nagy községekben a szolgabíró, rendezett tanácsu városokban az alispán, illetőleg a törvényhatóság által e végre kiküldött helyetteseik.

A választmány tollvivője és előadója a jegyző.

Ülései nyilvánosak.

54. §. Az igazoló-választmány határozatai a kézbesítéstől 5 nap alatt a közigazgatási bizottsághoz (1876: VI. t.-cz. 58. §. b) pont) felelbezhettek.

55. §. Ha a választás a községben, illetőleg a választókerületekben mindenütt befejeztetett: a szolgabíró, illetőleg alispán — tekintet nélkül az igazoló-választmány folyamatban lévő eljárására — az új képviselőtestületet összehívja, azt alakultnak kijelenti, és ha általános tisztújítás következik, annak napját kitűzi.

56. §. A választási elnökök és a bizalmi férfiak a törvény különös oltalma alatt állanak.

A személyes biztosság tekintetében ugyanazon rendszabályok alkalmazhatók, melyek az országos képviselőválasztásoknál alkalmaztatnak, s az elkövetett vétségek a választótörvény szabványai szerint büntetnek.

V. Fejezet.

A képviselőtestület gyűléseiről.

57. §. A közgyűlés rendes elnöke kis és nagy községekben a bíró; rendezett tanácsu városokban a polgármester.

Ha a rendes elnök akadályoztatnék, amott a helyettes bíró, emitt a helyettes polgármester, s hol ilyenek nincsenek, a legidősb tanácsbeli elnököl.

58. §. A közgyűlések számát és idejét a község szabályrendelettel állapítja meg, de minden községben minden tavasszal a múlt évi számadások megvizsgálása, és minden őszszel a jövő évi költségvetés megállapítása végett — az illető törvényhatóság tavaszi és őszi közgyűlését legalább egy hónappal megelőzőleg — közgyűlést kell tartani.

Ha a bíró, polgármester, vagy maga a képviselőtestület, vagy tagjainak egy negyede jónak látja, rendkívüli közgyűlést annyiszor tartathatnak, a hányszor a körülmények igénylik.

Az elnök mind a rendes, mind a rendkívüli közgyűlés határnapjáról, s az azokon felvendő tárgyakról a képviselőtestület tagjait legalább 24 órával a gyűlés előtt mindig értesíteni tartozik.

A rendes gyűléseken azonban az elnök által kitűzötteken kívül más tárgyak is vétethetnek tanácskozás alá, s a gyűlés egyes tagjai által önálló indítványok is tétethetnek. Ily önálló indítványok azonban legalább 24 óra közbenjöttével vétethetnek csak tárgyalás alá.

59. §. A közgyűléseken a jelenlévők határoznak.

A tanácskozás ügyrendét a község szabályrendelettel állapítja meg.

60. §. A közgyűléseken az előljáróság tagjai közül csak a polgármester, bíró, jegyző, rendőrkapitány, tanácsnok, ügyész, árvaszéki ülnök, pénztárnok, számvevő, közgyám, orvos és mérnök bír szavazattal, és mindegyik csak olyan ügyekben, melyek által személyileg érdekelve nincs.

A többi tisztviselők a közgyűléseken felszólalhatnak s ha felhívatnak, felszólalni kötelesek is, de szavazattal csak azon esetben bírnak, ha a képviselőtestületnek különben is tagjai.

61. §. A gyűlést az elnök nyitja meg és zárja be, ő vezeti a tanácskozást és örökdi az ügyrend megtartása felett.

Jogában és kötelességében áll az elnöknek a csendzavaró hallgatóságot előre bocsátott megintés után a tereméből kiutasítani, s a szót a tárgyhöz térésre, s ha attól ismételve eltért, vagy az illedelmet sértendő, rendre utasítani, s ha ez nem használna, a szót tőle azon tárgyan megvonni.

A kérdést szavazatra az elnök teszi fel.

Szavazás előtt a kérdés megállapításához a tagoknak szólni jogukban áll, véleménykülönbség esetében a többség határozata dönt.

A szavazatok a szólók szerint vétetnek számba, de ha 5 tag kívánja vagy ha községi törzsvagyon elidegenítéséről, megterheléséről, terhes szerződések kötéséről és községi kölcsönről van szó, az elnök a névszerinti szavazást elrendelvi mindig köteles.

62. §. A ki a tanácskozás méltóságát vagy a gyűlés tagjait sértő kifejezéssel illeti, s azt rögtön vissza nem vonja, a gyűlés által a felebezés kizárásával kis és nagy községekben 15 forintig, rendezett tanácsu városokban 50 frtig terjedhető s közigazgatási uton behajtható bírsággal büntetethetik.

A bírság a szegények pénztárába fizetendő.

Ha széksértés megtorlása indítványoztatott, elsőbben a felett kell szavazni, hogy a vádlott büntetendő-e, azután, a bírság mennyisége felett.

VI. Fejezet.

A községi előljáróságról.

63. §. A képviselőtestület határozatait és a törvényhatóság rendeleteit a községi előljáróság hajtja végre.

64. §. A községi előljáróság áll:

kis községekben: a bíróból és helyetteséből (másod- vagy törvénybíróból), legalább 2 tanácsbeliből (esküdt, hites) és a körjegyzőből; nagy községekben: a bíróból és helyetteséből (másod- vagy törvénybíró), legalább 4 tanácsbeliből, pénztárnokból, községi jegyzőből, illetőleg jegyzőkből, közgyámból, és a hol van, a rendes községi orvosból.

A rendezett tanácsu városokban az előljáróságot a tanács tagjai képezik, t. i. a polgármester, rendőrkapitány, tanácsnokok, főjegyző, rendes fizetéses jegyzők, főügyész, rendes fizetéses ügyészek, árvaszéki ülnök, pénztárnok, számvevő, ellenőr, közgyám, levéltárnok, orvos, mérnök s a község által a helyi igények szerint rendszeresített más tisztviselők.

65. §. Rendezett tanácsu városokban a tanácsnak s a tanács fejének, a polgármesternek, a képviselőtestülethez, illetőleg az egyes tisztviselőkhöz való viszonyát, nemkülönb a tanács és egyes tisztviselők munka-, jog- és hatáskörét s a segéd-, kezelő- és szolgaszemélyzet szervezetét a képviselőtestület szabályrendelettel állapítja meg.

E szabályrendelet a törvényhatóság jóváhagyása alá terjesztendő.

Kis és nagy községekben a bíró, jegyző, tanácsbeliek, illetőleg pénztárnok és közgyám kötelességeinek, a szolgaszemélyzet létszámának megállapítására nézve, az illető törvényhatóságok az újabb törvény szerinti átalakulásuk után 2 hónap alatt általános szabályrendeletet hoznak.

Ezen általános rendszabályok alapján kötelesek a községnek egy hónap alatt — tekintettel helyi viszonyaikra — részletesen megállapítani a nevezett előljárók teendőit, s a szolgaszemélyzet létszámát rendező községi szabályrendeletet. Az ekkép alkotott községi szabályrendeletek szintén a törvényhatóság jóváhagyása alá terjesztendők.

66. §. Rendes fizetést huz:

kis és nagy községekben a jegyző, illetőleg jegyzők, a körjegyző, és a hol van, a rendes községi orvos;

rendezett tanácsu városokban az előljáróság, a kezelő- és segéd-személyzet valamennyi rendes tagja.

A fizetés, valamint az esetleges napidíjak mennyiségét a község szabályrendelettel állapítja meg.

Kis és nagy községekben az előjárónak általában adassék-e fizetés? és mennyi? tekintettel az eddigi szokásra, a község vagyoni viszonyaira és az előjárók elfoglaltatására, a fentebbi §-ban érintett szabályrendeletben maguk a községek állapítják meg.

67. §. A polgármester évi rendes fizetése kevesebb nem lehet azon javadalomnál, melyet az illető törvényhatóság a szolgabírák részére megállapít.

A községjegyző fizetését a nagy községekre nézve, a képviselőtestület meghallgatásával, s a község, illetőleg a szövetkezett helységek anyagi viszonyaihoz képest, a törvényhatóság állapítja meg.

E fizetés, nem számítva a természetben kiszolgáltató szabad lakást, 400 o. é. forintnál kevesebb nem lehet.

A jelen törvény kihirdetése előtt megállapított fizetéseket alábbszállítani nem lehet. Kivételnek e tekintetben csak akkor lehet helye, ha az illető község túlterhelhetését kimutatja, s ha a leszállítást a törvényhatóság helyben hagyja.

Az elagott jegyzők, és a jegyzők özvegyei és árvái sorsának biztosításáról, segély- és nyugdíjpénztárak vagy gyámintézetek felállítása által a törvényhatóságok szabályrendeletileg tartoznak intézkedni. F. czélból több törvényhatóság is szövetkezhetik.

A jegyzők által eddig használt községi földek jövőre is a jegyzőknél hagyandók, de a földeknek az adó-kataster szerint fölvelt évi jövedelme, a megállapított készpénzfizetésből levonathatik.

68. §. A körjegyzőt a szövetkezett helységek közösen fizetik.

Azt, hogy valamely körjegyzőség a körjegyző mellett aljegyzőt is tartson, ugyszintén azt is, hogy a körjegyző és segédjegyző, melyik községben lakják, s a szövetkezett helységek mily mérvben járuljanak a körjegyző fizetéséhez s a közös kiadásokhoz, a képviselőtestületek és az illető közigazgatási tisztviselő meghallgatása mellett, esetről-esetre az alispán határozza meg; e határozat a közgyűlésre felelhet.

69. §. Kis községekben a birót és tanácsbelieket a választó-közönség (37., 38. és 39. §§.), a körjegyzőt a szövetkezett helységek képviselőtestületeinek egyeteme;

nagy községekben az összes előjáróságot a választó közönség; rendezett tanácsú városokban pedig a képviselőtestület választja.

70. §. Az előjáróság, a jegyző kivételével:

kis és nagy községekben három évre, rendezett tanácsú városokban 6 évre választatik.

A község és körjegyző élethossziglan megtartja hivatalát, s attól közigazgatási uton csak a következő esetekben mozdíthatik el:

- a) kötelességeinek teljesítésére való elégtelensége;
- b) hivatalbeli hanyagság;
- c) a közigazgatás körében elkövetett visszaélések miatt. (A fegyelmi eljárást l. alább.)

71. §. Kis községekben a birói hivatalt csak rendkívüli akadályoztatás eseteiben lehet visszautasítani, s a megválasztott község-lakos 100 frtig terjedhető büntetés súlya alatt legalább egy évig viselni tartozik hivatalát.

Rendkívüli akadályoztatás eseteiben a megválasztottnak indokolt folyamodására az alispán adja meg a felmentést. Az alispán határozata felelhet a törvényhatósághoz.

Azt, a ki a birói tisztséget már egy éven át viselte, vagy a biróságot lefizette, nem kötelezhető, hogy azt tovább viselje, vagy 6 év leforgása alatt újból elvállalja.

72. §. A községi előjáróság választása a községi tisztujtó-székeken eszközöltetik.

A tisztujtó-szék elnöke kis és nagy községekben a szolgabíró, vagy akadályoztatása esetén a törvényhatóság által e czélból előre kijelölt helyettese;

rendezett tanácsú városokban az alispán, vagy akadályoztatása esetén a közgyűlés által e végre kiküldött helyettes.

73. §. Előjáróvá választathatik minden nagykoru honpolgár, a ki községi választó és a 74. és 76. §§-ban elősorolt kivételek alá nem esik.

A jegyzők, orvosok, ügyészek és mérnökök azonban megválaszthatók anélkül, hogy előbb községi választók lettek volna.

74. §. Orvosnak csak az választathatik meg, a ki a magyar államban érvényes orvostudori oklevéllel bir és egy évi gyakorlatot mutat ki; mérnökké csak az lehet, a ki szakmájának önálló üzésére jogosítva van s egy évi gyakorlatot mutat ki;

községi és körjegyzővé csak az, a ki a törvényhatóságnak egy e végre kiküldött állandó szakbizottsága által a község-jegyzői hivatal ellátására képesnek nyilvánított.

75. §. A jegyzői szigorlat tárgyait és megtartási módját a törvényhatóságok meghallgatásával, a belügyminister rendelvényi uton állapítja meg, tekintettel az 1868. XLIV. t.-cz. 21-ik §-ára.

Szigorlat alól felmentetnek azok, kik legalább három év óta folytonosan, mint rendes jegyzők viseltek jegyzői hivatalt.

*A B. M. 1872. 29.626. sz. a. a következő szabályrendeletet bocsátotta ki, az 1871. évi XVIII. törvénycikk 74. és 75. §§. értelmében a község-jegyzői hivatal ellátására előírt képesség beigazolása végett megkivántató szigorlat tárgyai és megtartási módja iránt:

I. A szigorlat tárgyai.

1. §. A jegyzői szigorlat tárgyát képezik:

a) az állami közigazgatás szervezetének általános ismerete főbb vázlatokban;

b) a községek rendezéséről szóló törvény (1871. évi XVIII. törvénycikk) és törvényhatósági szabályrendeletek;

c) a köztörvényhatóságok rendezéséről és a nemzetiségi egyenjóságáról szóló törvényeknek (1870 : XLII. és 1868 : XLIV. törvénycikk), úgy szintén törvény szerint a községi hatáskörbe tartozó, vagy a közegek érdekeit közelebből érintő ügyekre, jelesen közegészségi-, építészeti-, tűz-, víz-, ut- és közrendőrségre, a közcsend és rend s a személy- és vagyonbiztonság fentartására, szegények ellátására, községi erdők fentartására, árva- és gyámhatóság gyakorlatára vonatkozó szabályok és rendeleteknek azon intézkedései, a melyek a községek jogait és kötelelességeit, vagy azok ügy- és hatáskörét érintik;

d) a községi ügyvitel, háztartás, pénztárkezelés, számvitel módjának tüzetes ismerete;

e) az állami adók szervezete, s az egyenes államadók, jelesen a föld, ház, jövedelmi és személyes kereseti adó iránt fennálló törvények, szabályok és rendeletek.

Az adók kivetése, beszedése, biztosítása és behajtására vonatkozó törvények; az adók elengedése iránt fennálló intézkedések, a birtokváltozásoknál szükséges nyilvántartási eljárás.

Az egyenérték, továbbá az illeték- s bélyegtörvény, dohánytermelés, egyedárusság, szeszégetés, bor- s hús-fogyasztási adó, s a serfőzésre vonatkozó törvények főelveinek ismerete, különös tekintettel az azokban előforduló határidőkre és azon részletekre, melyek ezen törvények és szabályok áthágásainak büntetését tárgyazzák.

g) A népiskolai közoktatást rendező törvény (1868 : XXXVIII. törvénycikk);

h) a véderőről szóló törvény (1868 : XL. törv.-cikk) végrehajtására, s a hadsereg és honvédség tartalékosainak és szabadságoltjainak nyilvántartására vonatkozó utasítás;

i) a mezőrendőri, vadászati és ipartörvények (1840 : IX., 1872 : VI. s 1872 : VIII. törvénycikk); a mérték- és súlyrendszer alapelvei.

A távirati vonaloknak könnyelmű vagy rosszakaratu háborítása és az erre kitűzött büntetések iránt fennálló rendeletek.

Az 1859. évi állat-egészségügyi szabályrendelet, különös tekintettel a marhavész elleni intézkedésekre.

k) Az utak építésére, fentartására s a közmunka kezelésére vonatkozó törvények, szabályrendeletek és utasítások; ezeken felül különösen oly helyeken, melyek közhasználatu vizekkel, csatornákkal és vízépítményekkel érintkeznek, a vízi rendtartásra és vízjogra vonatkozó törvények (1840 : X., 1871 : XXXIX. és LX. törv.-cikk) és rendeletek, s a hajómalmok és hajózás iránt fennálló rendszabályok;

l) Községi bírósági-, tanács- és képviselői ülések jegyzőkönyveinek vezetésében, községi bírói ítéletek, s ezen bíróság előtt létrejött egyezségek az állami, vagy községi közigazgatás körében megkivántató hivatalos jelentések, felterjesztések, bizonyítványok s egyéb ügyiratok fogalmazásában, a községi leltár, költségvetés, számadás szerkesztésében, községi adók kivetésében való gyakorlati jártasság.

II. A vizsgáló bizottság.

2. §. A törvényhatóságnak a jegyzői képesség megbírlására hivatott állandó szakbizottsága áll az alispánból vagy helyetteséből mint elnökből s a törvényhatóság által a hatóság területén lévő községekben használt nyelvek ismeretére s a községi és adóügyekbeni jártasságra való tekintettel a helyi körülményeknek megfelelő számban kirendelt bizottsági tagokból.

A vizsgáló-bizottságba, a törvényhatósági bizottság és tisztviselői kar tagjain kívül más szakértő egyének (például pénzügyi tisztviselők stb.) is felvételhetnek.

A vizsgáló-bizottság működési köre hat évig tart; az időközben megürült helyek időnként betöltetnek.

3. §. Minden vizsgálatnál az elnökön kívül négy bizottsági tag jelenléte szükséges, kik a vizsgálatra a jelölt nyelvisméreteire s a 2-ik §-ban felemlített szakképességre való tekintettel az elnök által a vizsgálatot megelőzőleg legalább három nappal hivatnak meg.

4. §. A vizsgálatban azonban nem vehetnek részt a bizottság azon tagjai, kik a szigorlóval fel- vagy lemenő ágban, vagy negyed-ízig oldalrokonságban, avagy másod-ízig sógorságban, továbbá fogadott szülői vagy fogadott gyermeki, gyámsági vagy gondnoksági viszonyban állnak.

III. A szigorlat megtartási módja.

5. §. A ki a jegyzői szigorlatot letenni kívánja, tartozik e végett az alispánhoz vagy helyetteséhez, mint a vizsgáló-bizottság elnökéhez folyamodni, nyelvismereteit megjelölni, és hiteles bizonyítványokkal igazolni, hogy:

- a) a magyar állam polgára;
- b) legalább 22 éves vagy nagykorusított;

6. §. Ha a fennebbi szakaszban felsorolt kellékek beigazolvák, az alispán vagy helyettese a szigorlat letételére, a beadott folyamodványok sorrendje szerint határidőt tűz ki; ellenkező esetben pedig folyamodót, azon hiányok megjelölése mellett, melyek miatt szigorlatra nem bocsátható, indokolt határozattal elutasítja.

Az elutasító határozat ellen a kézbesítéstől számított 15 nap alatt felfolyamodványt adhatni be az alispánnál, ki azt, folyamodó bizonyítványaival együtt nyolcz nap alatt, véleményes jelentése kíséretében a belügyministerhez felterjeszti.

7. §. A jegyzői szigorlat írásbeli és szóbeli.

8. §. A szóbeli szigorlatot megelőzi az írásbeli, mely az 1-ső §-ban felsorolt tárgyak körébe tartozó feladványoknak írásbeli kidolgozásában áll, mely alkalommal a jelölt, a vizsgáló bizottság által előre nagyobb számban elkészített, és három különböző feladványt tartalmazó tételekből egyet sors szerint választván, az azon lévő feladványokat, az e végre kijelölt helyiségben, az elnök által megbízott egyik bizottsági tag felügyelete alatt még azon napon kidolgozni, s a felügyelő bizottsági tagnak átadni köteles.

A feladvány kidolgozásának befejeztéig a jelölt senkivel sem érintkezhetik, de a szükséges törvénykönyvek rendelkezésére adatnak.

9. §. A vizsgáló-bizottság az írásbeli dolgozatokat következő napon megbirálván, azok felett titkos szavazás útján szótöbbséggel határoz, melynél a szavazatok egyenlősége esetében az elnök szavazata dönt, s ha ez uton a munkálatot jónak találta, a jelöltet azonnal a szóbeli szigorlatra bocsátja, ellenkező esetben pedig a szigorlat ismétlésére 3—6 havi újabb határidőt tűz ki.

10. §. A szóbeli szigorlat nyilvánosan tartatik, az írásbeli feladványok és dolgozatok lényegének előadásában, s a vizsgáló-bizottság tagjai és elnöke által az 1-ső §-ban megjelölt tárgyak körében tett kérdések szóbeli megfejtésében áll; e szigorlat a szigorlónak a törvényhatóság jegyzőkönyvi nyelvén felül a törvényhatóság területén divatozó más nyelvek egyikében való jártasságára is kiterjesztendő.

11. §. A szóbeli szigorlat bevégeztével a bizottság a szigorló képessége fölött, zárt ülésben, a 9-ik §-ban megjelölt módon, szótöbbséggel határoz, határozatát azonnal nyilvánosan kihirdeti, s ha a jelöltet képesítettnek találta, erről neki a bizottság összes tagjainak aláírásával, s a törvényhatóság pecsétjével ellátott bizonyítványt állit ki; ellenkező esetben, a szigorlat ismétlésére 3—6 havi újabb határidőt tűz ki.

12. §. A képességi bizonyítványban, különben minden más képességi osztályozás mellőzésével mindig világosan kiteendő, hogy az illető mily nyelven vagy nyelveken tett szigorlatot, és találatot képesnek a jegyzői hivatal ellátására.

13. §. A szigorlat letételeért külön díj nem jár, azonban a megvizsgált, a képességi bizonyítvány kiszolgáltatása alkalmával a bizonyítványra szükséges bélyeg árán felül a jegyzői nyugdíj-alap javára, öt forintot meg nem haladó járulék fizetésére kötelezhető.

14. §. A vizsgáló-bizottság minden esetben végérvényesen határoz, s határozatai ellen sem felfolyamodásnak, sem semminemű jogorvoslatnak helye nincs.

15. §. A vizsgáló-bizottság a szigorlatoknál rendes jegyzőkönyvet vezet, melyben a jelenlévő bizottsági tagok nevei, a szigorló neve, kora, születési helye s a hozott határozatok röviden, a kiállított képességi bizonyítvány pedig egész terjedelmében feljegyzendők.

76. §. Nem választathatik községi előjáróvá:

a) ki községi képviselő nem lehet;

b) a lelkész, tanító, az állami és megyei tisztviselő és hivatalnok, habár a községben választói joggal bír is.

77. §. A megválasztott községi előjárónak hivataloskodása egész ideje alatt a községben kell lakni.

78. §. Kis és nagy községekben kijelölésnek van helye.

A kijelölés jogát a képviselőtestület gyakorolja, s ha van jelentkező, minden állomásra külön-külön három egyént jelöl ki. (64. §.)

A képviselőtestület megállapodásait a tisztujító-széken annak elnöke jelenti ki.

Érvényesen szavazni csak jelöltre, rendezett tanácsu városokban pedig csak arra lehet, a kit a tisztujitást megelőzőleg, legalább 10 városi képviselő ajánlatba hoz.

79. §. A tisztujító-szék határnapját:

kis és nagy községekben a szolgabíró,

rendezett tanácsu városokban az alispán, illetőleg a törvényhatóság által e végre kiküldött helyettes tűzi ki.

Ugyanőket illeti a választási előintézkedések megtételének, a választás kihirdetésének, vezetésének s a rend fentartásának joga és kötelessége.

80. §. A választás felkiáltás vagy szavazás utján történik.

Ha tiz választó szavazást kíván, az elnök azt elrendelni köteles.

81. §. A szavazás:

kis és nagy községekben a szavazók nevének és szavazatának feljegyzése,

rendezett tanácsu városokban szavazatlapok által történik.

A szavazatok feljegyzését, a szavazatlapok beszédését, a szavazatok összeszámítását az elnök által kinevezett küldöttség nyilvánosan eszközli.

82. §. Az előljáróság minden tagja általános szavazattöbbséggel választatik.

Ha általános többséget a jelöltek között senki sem nyert, új szavazásnak van helye a legtöbb szavazatot nyert két jelölt között.

83. Ha kör- és községjegyzői állomás jó üresedésbe, a szolgabíró nyilvános pályázatot nyit, s azt az illető törvényhatóság területén, sőt a körülményekhez képest országszerte kihirdeti.

A pályázók, ha honpolgárok és a törvényben megszabott kellékeket igazolják, valamennyien jelölteknek tekintendők s megválaszthatók.

84. §. A körjegyzőt a szövetkezett helységek képviselői, a szolgabíró elnöklete alatt, a körjegyzőség székhelyén választják.

85. §. Az időközben végleg megürült állomások szabályszerű tisztujítás, az ideiglenesen megürült állomások helyettesítés utján töltenek be.

A helyettesítés a képviselőtestület jogköréhez tartozik.

A tisztujítás és helyettesítés alkalmával:

kis és nagy községekben mindig a szolgabíró,

rendezett tanácsu városokban, ha a polgármesteri állomás töltetik be, az alispán (80. §.), különben a rendes elnök elnököl.

Az időközben választott, vagy helyettesített előljárók az általános tisztujításig hivatalaikban maradnak.

86. §. Az előljáróság minden tagja a képviselőtestület előtt a következő esküt teszi le:

„Én N. N. esküszöm, hogy a hivatalommal járó kötelességeimet lelkiismeretes pontossággal teljesítem. Isten engem úgy segítse!”

Ha a megválasztott azt állítaná, hogy az eskü vallási meggyőződésével ellenkezik, következő fogadalmat kell tennie:

„Én N. N. ünnepélyesen fogadom, hogy a hivatalommal járó kötelességeimet lelkiismeretes pontossággal fogom teljesíteni.”

VIII. Fejezet.

Az előljáróság és a képviselők felelősségéről.

87. §. Az előljáróság minden egyes tagja mindazon kárért, melyet hivatalos eljárásában akár cselekvése, akár mulasztása által szándékosan vagy vétkes gondatlanságból, az államnak, a törvényhatóságnak, a községnek és egyeseknek jogtalanul és illetéktelenül okozott, ha a kár szabályszerű jogorvoslattal elhárítható nem volt, teljes kártérítéssel tartozik.

A kárkeresetek a törvénykezési rendtartás szerint illetékes bíróság hatásköréhez tartoznak, s a polgári magánjog elvei szerint ítéltetnek meg.

Konok perlekedők a községi szegényalap javára 500 frtig terjedhető pénzbírsággal büntetethetnek, a perköltésben pedig elmarasztalandók.

88. §. Ha az előljáró felsőbb meghagyás folytán és annak értelmében járt el, a kárkeresetek azok ellen indítandók, kik a törvénytelen cselekvényt elrendelték.

A községi képviselőtestület azon tagjai, kik a törvénytelen cselekvényt elrendelték, a károsult irányában egyetemlegesen felelősek, egymás között azonban a kártérítésre egyenlően kötelezvék.

89. §. Ha a károsult az előljáró vagyontalansága miatt kielégítést nem nyert, vagy ha nem lehet kideríteni, hogy a sérelmes határozatra kik szavaztak: a fedezetlen kárt, a visszkereset fenmaradása mellett, a község pénztára téríti meg.

A pénzkezelő tisztviselők által okozott kárt azonban ezek után első sorban azok viselik, a kik a községi rendszabály értelmében a pénzkezelésre felügyelni tartoznak, s kötelességük teljesítését elhanyagolták.

90. §. Az állami közigazgatásra vonatkozó rendeletek végrehajtásáért:

kis és nagy községekben a bíró és községjegyző,

rendezett tanácsu városokban a polgármester felelős első sorban.

A szolgabíró, a körjegyzőséghez tartozó községekre nézve, a körjegyzőhöz intézi rendeleteit, ki azt az illető község birájával együttesen, vagy egyetértőleg hajtja végre.

Az előljáróságra nézve azon belügyekben, melyekben a község a törvény korlátai között önállóan intézkedik, a képviselőtestület gyakorolja a felügyelet és ellenőrzés jogát.

Az 1876: V. t.-cz. 18—31. §§. a fegyelmi eljárást a községi közegek ellen következőleg szabályozzák:

18. §. Az 1871: XVIII. törvényzikk 70. §-nak a jegyzők elmozdítására vonatkozó rendelkezése, továbbá a 91—98. bezárolag terjedő

§§-ok hatályaon kívül tétetnek, s azok helyett a következők rendeltetnek. A községi előjáróság bármely tagja ellen fegyelmi eljárásnak van helye:

a) ha megsérti, vagy hanyagul teljesíti a törvényben és szabály- vagy kormány-rendeletekben megszabott köteleességét, vagy azok teljesítésére képtelennek bizonyul;

b) ha a törvényhatóság, illetőleg a kormány által nyilván vagy hallgatólag még helyben nem hagyott vagy megmásított olyan határozatot vagy szabályrendeletet hajt végre, mely felsőbb jóváhagyás előtt végre nem hajtható; vagy

c) ha nyilvános botrányt okozó erkölcstelen életet él, vagy ilyenmü kihágást követ el.

19. §. A fegyelmi eljárást elrendelheti:

kis és nagy községekben a szolgabíró (duló stb.), az alispán (alkirálybíró stb.), a közigazg. bizottság és a törvényhatósági közgyűlés; rendezett tanácsu városokban a polgármester, rendőrkapitány, tanácsnokok, főjegyző, főügyész és községi orvos ellen: a képviselőtestület, az alispán (alkirálybíró), közigazgatási bizottság és a törvényhatóság közgyűlése; az előjáróság többi tagjai, valamint a segéd- és kezelőszemélyzet ellen a polgármester is.

20. §. A fegyelmi vizsgálatot nagy és kis községekben a szolgabíró (duló stb.), rendezett tanácsu városokban pedig a polgármester, rendőrkapitány, tanácsnokok, főjegyző, főügyész és községi orvos ellen az alispán; az előjáróság többi tagjai ellen pedig azon hatáskörrel, melylyel a nagy és kis községekben a szolgabíró (duló stb.) bír, a polgármester teljesíti.

Az alispán (alkirálybíró stb.) a vizsgálatot megbízott által is teljesíttetheti.

21. §. A ki a vizsgálatot elrendelte, azzal egyidejűleg az illető előjárót hivatalától fel is függesztheti.

A felfüggesztett előjáró helye ideiglenesen helyettesítés útján töltetik be.

22. §. Halasztást nem szenvedő esetekben az alispán (alkirálybíró stb.), illetőleg szolgabíró (duló stb.) be nem várva a helyettesítést, a végre nem hajtott rendeletet az illető előjáró költségén, ennek vagyontalansága esetében a község költségén, de ennek lehető kimélésével, saját közegei által hajthatja végre.

23. §. A vétkes előjáró a vétség fokozatához képest:

a) csekélyebb vétség esetében:

kis és nagy községekben dorgálással vagy 25 frtig terjedhető bírsággal;

rendezett tanácsu városokban dorgálással vagy 50 frtig terjedhető pénzbírsággal;

b) súlyosabb vétség esetén: ugy kis és nagy községekben, mint rendezett tanácsu városokban 25, illetőleg 50 frttól 500 frtig terjedhető pénzbírsággal vagy hivatalvesztéssel is büntetethetik.

24. §. Kis és nagy községekben a szolgabíró (duló stb.), valamint rendezett tanácsu városokban a polgármester és az alispán (alkirálybíró stb.) a 23. §-ban megszabott büntetések közül csak az a) pontban említettek alkalmazhatja.

25. §. A megdorgálást kimondó határozat ellen felebbezésnek nincs helye;

bírságot, hivataltól való felfüggesztést és elmozdítást illetőleg azonban:

a) a szolgabíró (duló stb.) s rendezett tanácsu városokban a képviselőtestület és polgármester határozata az alispánhoz (alkirálybíróhoz), s innét a törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz;

b) az alispán (alkirálybíró stb.) elsőfoku határozata a törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz, s onnét a belügyministerhez felebbezhető.

Ugy az a) mint a b) pont eseteiben felebbezéssel élni csak a határozat kihirdetésétől avagy kézbesítésétől számított 8 nap lefolyása alatt lehet.

A felfüggesztés iránti intézkedés felebbezés esetében is azonnal végrehajtható.

26. §. Ha a 19. §. értelmében elrendelt vizsgálatból az tűnik ki, hogy súlyosabb beszámítás alá eső s ennél fogva magasabb pénzbírság kiszabását vagy esetleg a hivatalvesztést is maguk után vonható oly vétségek forognak fenn, melyeknek megfenyítése a szolgabírónak (dulónak stb.), rendezett tanácsu városokban a polgármesternek, továbbá alispánnak (alkirálybírónak) a 24. §-ban megszabott hatáskörét túlhaladja:

a) a szolgabíró (duló stb.), illetőleg polgármester az általa teljesített vizsgálat iratait az alispánnak (alkirálybírónak stb.) küldi meg, ki, ha szükségesnek látja, pótvizsgálatot rendel el és a vizsgálat eredményéhez képest elsőfokulag határoz;

b) az alispán (alkirálybíró stb.) a rendezett tanácsu városok tisztviselői ellen teljesített vizsgálatra vonatkozó iratokat elsőfoku határozat hozatala végett a törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz teszi át, mely a szükséghez képest szintén rendelhet el pótvizsgálatot.

A közigazgatási bizottság határozata a belügyministerhez felebbezhető.

27. §. Fegyelmi ügyekben két egybehangzó határozat ellen további felebbezésnek nincs helye, s az így befejezett ügyek a közigazgatási bizottságnak havonként bejelentendők; a főispán (főkirálybíró stb.) azonban az ekként bevégzett ügyről 8 nap alatt jelentést tenni tartozik s a belügyminister újabb 15 nap alatt az iratokat végleges elintézés végett felkivánhatja.

28. §. Súlyosabb pénzbírságok és a hivatalból való elbocsátás esetében elsőfoku határozathozatal előtt a tiszti ügyész véleménye mindig meghallgatandó s a bepanaszolt előljáró jogosítva van az ügyészi véleményt, valamint a vizsgálat eredményét megtekinteni és arra 8 nap alatt írásbeli nyilatkozatot tenni.

Felebbezés esetén úgy a tiszti ügyész véleménye, mint a nyilatkozat az iratokhoz csatolandó.

29. §. A hivatalától felfüggesztett előljáró s a segéd- és kezelőszemélyzet tagja, a mennyiben nem hivatalvesztéssel büntetett, a fegyelmi határozat feltételeinek teljesítése után állomásába visszahelyezendő. (30. §.) A hivatalvesztéssel büntetett előljáró helye a legközelebbi közgyűlésen betöltendő, de az, a ki hivatalvesztésre ítéltetett, a rendes tisztujítás bekövetkezése előtt újból meg nem választható, másodizbeni hivatalvesztés esetén pedig elveszti további szolgálati képességét.

Büntények folytán a vizsgálat a büntetőeljárás szabványai szerint eszközöltetik.

Ha a 92. §. értelmében elrendelt vizsgálat alkalmával az tűnnék ki, hogy nem tiszti kereset útján megtorlandó vétség, de büntény forog fenn: a vizsgálati iratok a közvádlóhoz teendők át. (1871: XVIII. 99. §.)

Büntető eljárás esetében az illető tisztviselőt és hivatalnokot mindig fel kell függeszteni hivatalától. (1871: XVIII. 100. §.)

A büntető perben hozott ítélet az alispánnal és az illető község képviselőtestületével azonnal közlendő.

A büntényben elmarasztalt tisztviselő hivatalát elveszti, és helye szabályszerű választás útján azonnal betöltendő. (1871: XVIII. 101. §.)

A községi háztartásról.

102. §. A községnek és a községi felügyelet alatt álló intézeteknek ingó és ingatlan vagyonát minden évben leltározni s a leltárt a községi zárszámadáshoz kell csatolni.

103. §. A község törzsvagyona csonkittatlanul fentartandó.

Kivételes esetekben annak elidegenítését, lényeges átalakítását vagy felosztását a képviselőtestület csak az általa e végre legalább 30 nap közbevetésével határozatilag külön kitűzendő és kihirdetendő köz-

gyűlésében összes tagjainak általános többségével névszerinti szavazás mellett és a 26. §. rendeleteinek megtartásával határozhatja el.

Ugyanez áll a községi felügyelet alatt álló intézetek törzsvagyonára nézve is.

104. §. A község vagyonának olynemű jövedelmei, melyek eddig is a község kiadásainak fedezésére fordítottak, ezentul is mindenkéltül ezen célra fordítandók.

105. §. A községi vagyon kezelésének módját, és ha erre nézve a bérbeadás állapíthatnák meg, ennek feltételeit, a közköltségek fedezése után fennmaradó jövedelmeknek hováfordítását, azoknak esetleg miként történendő felosztását, az egyes polgároknak azokból járó haszonélvezeti illetékeket és az ezekért netalán fizetendő díjakat: a képviselőtestület, és pedig a mennyiben a fennálló gyakorlatnak megváltoztatása czéloztatik, szintén az általa e végre legalább 30 nap közbevetésével határozatilag előre kitűzendő és kihirdetendő közgyűlésben állapítja meg.

106. §. A 103. és 105. §§-nak értelmében hozandó határozatok a községben szokott módon szabályszerűleg kihirdetendők; azok ellen kihirdetésök napjától számított 30 nap alatt a községnek kötelékébe tartozó bármely polgár a törvényhatósághoz (az 1876: XX. t.-cz. által bekeblezett városokban a törvény 4. §. értelmében a belügyministeriumhoz) felfolyamodhatik.

Ily határozatok ezen határidő lefolyta előtt, felebbezés esetében pedig ennek elintézéseig semmi esetre végre nem hajthatók, és azért a 105. §. esetében a törvényhatóságok csak ezen határidő eltelte után s az időközben netalán beérkezett folyamodásoknak tekintetbe vételével határozhatnak.

107. §. A törvényhatóság (az 1876: XX. t.-cz. által bekeblezett városokban a törvény 4. §. értelmében a belügyministerium) a felfolyamodás felett, ha az közigazg. uton elintézhető, határoz; azon esetben mindazonáltal, midőn az iránt, hogy azon vagyon, jog vagy haszonvétel, melyekről a képviselőtestület közgyűlés a fentebbi 104., 105. és 106. §§-ok értelmében intézkedett, a község vagyonához, illetőleg annak szabad rendelkezése alá tartozik-e? a község és annak tagjai közt magánjogi kérdések forognak fenn: a törvényhatóság (a ministerium) ezen kérdéseknek barátságos egyezség útján kiegyenlítését kísérlendi meg, és ha ez nem sikerül, a feleket törvényes utra utasítani és a felforgó kérdéseknek bírói végeldöntéseig a fennálló gyakorlatot fentartani köteles.

108. §. Az 1848: XXV. t.-cz. 15. §-ában és az 1848: XXVI. t.-cz. 13. §-ában érintett magánjogi viszonyok és haszonvételek, a mennyiben

törvényesen jelenleg fennállanak: azon törvények értelmében továbbá is érintetlenül fennmaradnak.

109. §. Mig az erdők fentartásáról újabb általános törvény nem intézkedik, a községek a községi erdők fentartását biztosító kezelési módokról kötelesek gondoskodni.

E szabályrendelet jóváhagyás végett a törvényhatósághoz és onnan a belügyministerhez terjesztendő fel.

110. §. A községi vagyon bérbeadása rendszerint csak nyilvános árverés útján eszközölthetik.

Az árverés módzatait és a kikiáltási árt a képviselőtestület állapítja meg s az árverést az hagyja helyben.

Ha a közárverés sikerre nem vezet, vagy a község érdeke kivételesen a magánutoni egyezkedést javallaná: a vagyon szabad kézből is kiadható, de erre a törvényhatóság (az 1876: XX. t.-cz. által bekebelezett városokban a törvény 4. §. értelmében a belügyminister) beleegyezése szükséges.

111. §. A községi tőkepénzek hasznosítására nézve ugyanazon szabályok tartandók meg, a melyek az árvapénzek elhelyezésére nézve fennállanak.

112. §. A költségvetési előirányzatot a községi tanács, illetőleg az előjáróság terjeszti a közgyűlés elé.

113. §. E költségvetésnek magában kell foglalnia a község minden rendes és rendkívüli kiadásait, különös tekintettel azon kiadásokra, melyeknek fedezésére a községet törvény kötelezi.

114. §. A költségvetésbe a község minden olynemű jövedelmei felvételnek, melyek eddig is a községi célokra fordítottak, az előbbi év pénztári maradványaival együtt.

115. §. Az ekkép előterjesztett költségvetési előirányzat a következő évre mindenkor előre az őszi közgyűlésen vizsgálják, illetőleg állapítják meg.

A költségvetési előirányzat a közgyűlés előtt 15 nappal a község házában közszemlére kitétetik, rendezett tanácsu városokban azonfelül a képviselők között kiosztatik.

A közgyűlés a községi adófizetők által beadott észrevételeket felolvastatni és tárgyalni köteles.

Ott, hol számvevőség, pénzügyi, gazdasági vagy költségvetési állandó szakosztályok vannak, a számvevőség, illetőleg a szakosztály előzetesen mindig meghallgatandó.

A kisebbség különvéleménye a jegyzőkönyvhöz csatoltatik.

116. §. A költségvetést a kisebbség különvéleményével és az egyesek által beadott észrevételekkel együtt a törvényhatósághoz kell felterjeszteni.

A törvényhatóság a költségvetést:

a) ha ez a fentebbi §§-ban körülírt feltételeknek megfelel;

b) az összes kiadások a községi vagyon jövedelmeiből községi adó nélkül fedeztetnek;

c) és a költségvetés ellen panasz nem emeltetett, egyszerűen tudomásul veszi, s attól a jóváhagyást soha meg nem tagadhatja.

Ellenkező esetben a költségvetést részletesen felülvizsgálja, attól a helybenhagyást általában meg is tagadhatja, észrevételeit a községgel közli, és azt új költségvetés készítésére, illetőleg kiigazítására utasíthatja.

117. §. E községi előjáróság felelős a költségvetés szoros megtartásáért.

118. §. Ha időközben előre nem látott körülmények következtében rendkívüli kiadás fordulna elő:

annak fedezése ugyanazon módon eszközendő, mely a költségvetés megállapítására és jóváhagyására nézve a fentebbi 113., 114. és 116. §§-ban meg van állapítva.

119. §. A mennyiben a község kiadásai a községi törzsvagyon jövedelmeiből nem fedeztethetnének, a község a községi lakosokra és a birtokosokra községi adót vethet ki.

Az 1871: XVIII. törvényezikk 120., 121. és 122. §§-ai (az 1868: XXXVIII. törvényezikknek a községi iskolákra fordítandó költségekről szóló rendelkezési kivételével) hatályon kívül helyeztetnek. (1876: V. 32. §.)

A községi adók kivételére nézve a következők rendeltetnek:

kis és nagy községekben ép úgy, mint rendezett tanácsu városokban, a község minden tagját egyenlően érdeklő közigazgatási költségek az összes egyenes államadók arányában;

azon költségek pedig, melyek a földbirtok érdekében tételnek, csak az érdekeltek földadója arányában vettetnek ki;

azon költségek végre, a melyek a két osztályba nem sorozhatók, milyenek a behrendőrségi és a közbiztonságra vonatkozó kiadások, a föld-, bányaadó és a pusztai haszonbérletnek ezen haszonbérlet után fizetett jövedelmi adója kivételével, a többi egyenes adónemekre vettetnek ki.

Az első pont alatt említett közigazgatási költségek kivételének alapjául a községhez közigazgatásilag csatolt puszták, illetőleg havasok után fizetett egyenes adóknak csak fele része vétethetik.

A gazdasági és mezei felügyelet költségeihez járulni nem tartoznak a községben lévő vagy a községhez csatolt földbirtokok tulajdonosai, kik e költségeknek hasznát nem veszik és e tekintetben magukról gondoskodnak.

Két község egymás mellett lévő határain épült gazdasági, kereskedelmi vagy gyártelepek tulajdonosai, a telephez tartozó beltelkek hovatartozása iránt, a jelenben fennállóakra nézve ezen törvény életbeléptétől számított egy év alatt, az ezután létesítendőkre nézve pedig a telep felállítása alkalmával a tárgyalást megindítani tartoznak. (1876: V. 33. §.)

Rendezett tanácsu városokban a törvényhatóság indokolt előterjesztése folytán, a mennyiben az állam jövedelmeinek csökkenése s az ipar és kereskedelem érdekeinek veszélyeztetése nélkül eszközölhető, a kormány kivételesen megengedheti, hogy azok közvetett államadókra is vethessenek pótdadót, s jövedelmek szaporítása végett a városban s annak területén illetékeket, helypénzeket, vámokat szedhessenek, sőt az állam által igénybe nem vett új adónemeket is hozhassanak be. (1876: V. 34. §.)

A községi lakosok kézi és szekeres munkára is kötelezhetők.

E szolgálmányok a közmunka szabályozásáról szóló törvény elvei szerint vettetnek ki s vagy természetben teljesíttetnek, vagy pénzzel váltatnak meg, és csak az utcák, a községet védő gátak, közlekedési vonalak és eszközök fentartására fordíthatók. (1876: V. 35. §.)

A község belsejében lévő utak és egyéb közlekedési eszközök fentartásához szükséges szolgálmányok alól azonban a községhez közigazgatásilag csatolt puszták, illetőleg havasok birtokosai kivételnek, ha a községben semminemű belsőséggel nem bírnak.

Valamint nem tartoznak járulni a községi dűlőutak, és a községet vagy annak határát védő gátak fentartásához sem, ha kimutatják, hogy az előbbieket nem használják, illetőleg hogy az utóbbiak egyszersmind birtokaikat nem is védik. (1876: V. 36. §.)

Közveszély, t. i. hófúvás, árvíz, tűz stb. eseteiben az előjáróság tekintet nélkül az 1876: V. t.-cz. 36. §-ában tett kivételre, az összes gyalog és szekeres erőt a veszély elhárítására betudás nélkül felhasználhatja. (1876: V. 37. §.)

A községek és a hozzájuk csatolt puszták, illetőleg havasok birtokosai, a községi adók és egyéb szolgálmányok megváltása végett, bizonyos átalányösszeg fizetése iránt 6 évről 6 évre terjedő egyezséget köthetnek. Ez egyezés érvényességéhez a törvényhatóság jóváhagyása szükséges, mely, ha megtagadtatott, e határozat bármelyik fél által a belügyminiszterhez felelteszhető. (1876: V. 38. §.)

123. §. Az egyes községek közötti közlekedési (vicinal) utak és hidak készítése és jókarban tartása végett a községek a törvényhatóságok által érdekeltségükhöz képest, külön csoportokba egyesíthetnek.

Az arányt, melybe az ily utak és hidak készítéséhez s fentartásához egyes községek járulni tartoznak, az illetők meghallgatásával, a

mennyiben azok között egyezés nem eszközölhető, a törvényhatóság állapítja meg.

124. §. Az állam hivatalnokai, a katonatisztek, honvédtisztek, a törvényhatósági tisztviselők és hivatalnokok, s a néptanítók hivatalaik után járó fizetéseiktől, illetőleg nyugdíjaiktól községi adót nem fizetnek.

Hasonlag nem fizetnek a lelkészek sem azon javadalmaiktól, melyeket kizárólag az illető egyházközségben viselt lelkészi hivatalaik után élveznek.

125. §. A községi adó behajtásánál az 1868: XXI., s az 1870: LV. t.-cz. rendeletei irányadók.

126. §. A pénztári kezelés és számvitel módja községi szabályrendelettel állapíttatik meg.

E szabályrendelet jóváhagyás végett a t.-hatósághoz terjesztetik fel.

127. §. A községi számadások a költségvetés rovatainak megfelelőleg készítendők.

128. §. A községi számadásokat kis és nagy községekben a tavaszi közgyűlésen maga a képviselőtestület vizsgálja meg.

Rendezett tanácsu városokban a közgyűlés elébe terjesztést a számvevőség, illetőleg a szakosztály, s ha ilyenek nem léteznek, küldöttség vizsgálata előzi meg.

A számadás, esetleg a számvevőségi szakosztály vagy küldöttség indokolt jelentése, a közgyűlés előtt 15 nappal a község házában közszemlére kitétetik.

A közgyűlés a községi adófizetők netaláni észrevételeit felolvasni és tárgyalni köteles.

129. §. A közgyűlés által megvizsgált számadás, akár tétetik az ellen kifogás vagy panasz, akár nem, a törvényhatósághoz felülvizsgálat végett minden esetben felterjesztendő.

A törvényhatósághoz felterjesztett s ez által legkésőbb egy év lefolyása alatt megvizsgálandó számadások mellé az egyes adófizetők által netalán beadott észrevételek, s a kisebbség különvéleménye is csatolandó; s ez esetekben a felmentés csak a törvényhatóság jóváhagyása után adathatik ki.

130. §. A törvényhatóság határozatát a község, vagy a számadással tartozó, a belügyminiszterhez felelteszheti. Ha a község vagy a számadó a belügyminiszter felülvizsgálata eredményében sem nyugszik meg: a számadás azon tételeinek, melyek ellen kifogás tétetett, bíróilag leendő megvizsgálását a belügyministeri határozat kézbesítésétől számítandó három hónap alatt a községre nézve illetékes bíróság előtt kérheti. A község követeléseivel azonban a számadó ellen a számvizsgálati tárgyalás minden fokozatán a törvény értelmében biztosíthatók.

131. §. A mennyiben a jótékony intézetek segélye és egyesek könyöradománya a község szegényeinek ellátására elegendő nem volna, a község a helyi viszonyokhoz képest gondoskodni tartozik a községben illetékes mindazon szegények ellátásáról, kik magukat közsegély nélkül fentartani egyáltalában nem képesek.

Ha az ellátás csak a községi lakosok rendkívül súlyos terheltetésével eszközölhető: a község kivételesen a törvényhatóságnak, s ha ez sem bírná, az államnak veheti igénybe segélyét.

Minden község a szegények létszámáról, s a szegényügyre vonatkozó intézkedéseiről az illető törvényhatóságnak minden év végével tüzetes jelentést tesz.

132. §. Minden község köteles az általa fentartott jótékony és közmívelődési intézetek igazgatására rendesen felügyelni és azoknak számadásait évenként a tavaszi közgyűlésen pontosan megvizsgálni.

133. §. Kötelesek a községek a kezeléstük alatt lévő alapítványokat is rendeltetésüknek megfelelőleg, ugyan olyan gonddal kezelni, mint saját vagyonukat.

Ezekről évenként rendes kimutatás és számadás terjesztendő a közgyűlés elé.

Az 1876: V. t.-cz. 39—50. §§-ai egyéb községi ügyekre nézve következőleg intézkednek:

39. §. Az 1871: XVIII. törvényczikk 134., 135. és 136. §§-ai helyett a következők rendeltetnek:

Rendezett tanácsu városoknak külön törvényhatósággá leendő átalakulását a törvényhozás engedi meg.

A felett pedig, hogy a puszták községgé, a kis-község nagy-községgé, nagy-község rendezett tanácsu várossá, és viszont, hogy a rendezett tanácsu város nagy-községgé, nagy-község kis-községgé alakuljon át, vagy valamely község eddigi állásával felhagyva, más községhez csatlakozhassék vagy azzal egyesülhessen, vagy a pusztából lett község ismét mint puszták valamely községhez közigazgatásilag csatlakozhassék, az érdekelt községek és felek, valamint az illető törvényhatóság meghallgatása mellett, a következő §§-ok korlátai között, a belügyminister határoz.

40. §. Ha a kis-község nagy-községgé, nagy-község rendezett tanácsu várossá akar átalakulni, az átalakításért folyamodók kérvényüket az illető törvényhatóságnál nyújtják be és tartoznak bebizonyítani:

a) hogy ezen átalakulást a községi lakosok és birtokosok azon része kívánja, mely együtt a község összes egyenes államadójának felénél nagyobb részét fizeti;

b) hogy az ezen átalakulás folytán reájuk nehezedő kötelezettségek pontos teljesítésére elégséges szellemi és anyagi erővel rendelkeznek; és

c) kis községnek nagy községgé alakulása esetében még igazolandó, hogy a másik vagy a többi kis község a körjegyzőség további fentartására képes marad, vagy valamely más körjegyzőséghez czélszerűen csatlakozhatik.

Ha be van bizonyítva mindaz, a mi a fentebbiek szerint bebizonyítandó, az átalakulás meg nem tagadtathatik.

41. §. Ha valamely puszták birtokosai azt önálló községgé kívánják átalakítani, tartoznak beigazolni:

a) hogy ezen átalakulást a puszták birtokosok azon része kívánja, mely együtt a puszták összes egyenes államadójának felénél nagyobb részét fizeti;

b) hogy az átalakítandó területen legalább 50 állandóan megtelepedett család lakik, és ezek között a lélekszám arányához képest felállítandó képviselőtestület választás alá eső tagjainak számát legalább háromszorosan meghaladó számban találhatik oly lakos, ki saját tulajdonul házat vagy földet bír, az ezek után fizetett állami adó alapján nyeri választói jogosultságát s e szerint a pusztáról saját akaratján kívül el nem távolíthatatik;

c) hogy elegendő számban vannak oly törzslakosok, kik jegyzői állomás kivételével, a többi előjárói állomások betöltésére a törvény értelmében képesítve vannak;

d) hogy alkalmas községház és a törvény kellékeinek megfelelő népiskola felállításáról, és pedig czélszerű helyen, gondoskodva van;

e) hogy a puszták lakosok és birtokosok, az egyesek túlterheltetése nélkül, anyagilag is képesek lesznek az átalakulás folytán reájuk háruló terheket viselni s általában teljesíteni mindazt, a mit egy községnek ugy saját belügyei elintézése, mint a közigazgatás és közoktatás tekintetében a törvény és szabályrendeletek szerint teljesítenie kell; végre

f) hogy a község, melytől a puszták elszakad, azontul is képes lesz mint kis vagy nagy község teljesíteni a törvény által megszabott közigazgatási és közmívelődési kötelezettségeit.

42. §. Ha több puszták birtokosai akarnak egy községet alakítani, a megelőző §-ban felhozott kellékeken felül még beigazolni tartoznak:

a) hogy a községgé alakítandó puszták összefüggő területet képeznek;

b) hogy a puszták bármelyikén lakók az új községházához és népiskolához közelebb lesznek vagy könnyebben hozzáférhetnek, mint azon községben, a melyhez eddig tartoztak.

43. §. A 41. és 42. §§-ok rendelkezései alkalmazandók akkor is, ha egy vagy több község határához tartozó s egymással területileg összefüggő birtokok összesítése vagy valamely pusztához csatolása által szándékoltatik önálló új község alakíttatni.

44. §. Az 1871. évi XVIII. törvénycikk 137. §-ának intézkedése a fentebbi §§-okban említett alakulásoknál is irányadóul szolgál.

45. §. Ha rendezett tanácsu város nagy községgé, nagy község kis községgé akar átalakulni, vagy pedig valamely község eddigi önállósával felhagyva, más szomszédos községhez kíván csatlakozni vagy ezzel egyesülni, vagy végre a pusztából lett község ismét mint pusztá akar valamely községhez közigazgatásilag csatlakozni, az e végett folyamodók kérvényüket a 40. §-ban megszabott módon tartoznak benyújtani és kötelesek bebizonyítani: hogy ezen átalakulást a községi lakosok és birtokosok azon része kívánja, mely a község összes egyenes államadó-jának felénél nagyobb részét fizeti, és hogy azon kötelezettségeket, melyek a község eddigi állásában rájuk hárultak, elégséges szellemi vagy anyagi erők hiányában teljesíteni nem képesek.

Midőn nagy község kis községgé akar átalakulni, a fentebbieken kívül kimutatandó az is, hogy ezen czélból az 1871. évi XVIII. t.-cikk 1. §. c) pontja értelmében valamely szomszédos községgel vagy községekkel való szövetkezés létesíthető.

Az átalakulás megengedése folytán községi önállóságát veszített s ismét pusztai jelleget öltött területnek közigazgatási tekintetben valamely szomszédos községhez leendő csatoltatásánál a jelen törvény 17. §-ában foglalt intézkedések szolgálnak irányadóul.

46. §. Rendezett tanácsu városnak nagy községgé, nagy községnek kis községgé leendő átalakítását, valamint a községi törvény értelmében újabban alakult község ezen községi önállóságának megszüntetését s közigazgatási tekintetben ismét valamely szomszédos községhez leendő csatoltatását vagy azzal egyesítését, a belügyminister a törvényhatóság felterjesztésére vagy annak meghallgatásával, az illetők kérelme nélkül is elrendelheti:

a) ha a községek az eddigi állásukkal járó kötelezettségeiknek meg nem felelnek s azokat negyedévi időközökben háromszor hozzájuk intézett hatósági figyelmeztetés után sem teljesítik;

b) ha elvesztik azon szellemi vagy anyagi kellékeket, a melyekhez eddigi szervezetükben való fennállásuk kötve van; végre

c) ha bebizonyítatik, hogy kötelezettségeiknek csak a szomszédos községeket tetemesen felülmuló községi adó kivétele által képesek megfelelni.

47. §. A községek egyesítése esetén azok vagyónának egyesítése iránt egyezség kísérlendő meg, mely, ha nem sikerül, az ezentul is úgy a birtoklás, mint használat tekintetében elkülönítve kezelendő.

48. §. A községi teendők ellátása végett az 1871. évi XVIII. törvénycikk 1. §-ának c) pontja értelmében szövetkezett s ennek folytán egy körjegyzőséget képező kis községek valamelyikének a körjegyzőségből való kilépését és egy más körjegyzőséghez leendő csatlakozását az illető község kérelme folytán a törvényhatóság a többi érdekelt községek meghallgatása mellett megengedheti:

a) ha ez a helyi körülmények által kellőleg indokolva van, s a közigazgatás hátránya nélkül eszközölhető;

b) ha a körjegyzőséghez tartozó többi községek ezáltal törvény-szabta kötelezettségeik további teljesítésére képességüket el nem veszítik.

Azon esetben, ha a községek között a csatlakozás iránt közös egyetértéssel megállapodás nem jött létre, vagy pedig a kérelmezett csatlakozás közigazgatási tekintetből alapos kifogás alá esik, a szövetkezés módozatát az érdekelt községek helyzetének, népességének és anyagi viszonyainak tekintetbevételével, a törvényhatóság hivatalból állapítja meg, melynek határozata a belügyministerhez felelbezhető.

49. §. Ha valamely község a községi kötelezettségek teljesítése végett más kis községgel vagy községekkel elkülönített helyzete, vagy a közlekedés nehézségei miatt egyáltalán nem szövetkezhetik, annak valamely szomszédos nagy községgel leendő szövetkezését, a nélkül, hogy ez utóbbi nagy községi jellegét elveszítene, a törvényhatóság kivételesen megengedheti, ha az illető községek között a jegyzőválasztás, a jegyzői teendők ellátása s a csatlakozással járó költségek fedezése iránt egyezség jött létre.

Ha ily egyezség létre nem jön, a csatlakozásnak fentemlített feltételei felett az érdekelt községek meghallgatásával a törvényhatóság határoz.

Ezen határozat ellen a belügyministerhez felelbezésnek van helye.

50. §. Az 1871. évi XVIII. törvénycikk 138. §-a hatályon kívül tétevé, a következő szabály szolgál zsinórmértékül:

Összeépült községeknek a közigazgatás érdekei által követelt egyesítését, egyik vagy másik község képviselőjének indokolt, s a törvényhatóság által támogatott folyamodására, az illető község meghallgatása, s az egyesülés és a községi pótdadó viselésében való részesülés feltételeinek megállapítása mellett, a belügyminister határozza el.

Ha az egyesülést mind a két község lakosságának külön-külön azon része kívánja, mely a községi egyenes államadónak nagyobb részét fizeti, a belügyminister az egyesülést meg nem tagadhatja.

2. A község különös teendőiről a közigazgatás egyes ágaiban.

A községek szervezetére vonatkozó törvények nem foglalhatják magokban a község hatáskörének részletezését a közigazgatás egyes ágaiban. Ez az 1871: XVIII. és 1876: V. t.-cikkekben sem található fel, s ha e hatáskör felett áttekintést akarunk nyerni, az egyes közigazgatási ágakra vonatkozó törvényekből és rendeletekből kell összeállítani a községek teendőit. Az 1871: XVIII. t.-cz. a községekre bizza a községi közegek hatáskörének megállapítását. Ennélfogva lehetetlen a közigazgatási teendőket, melyek a községek hatáskörébe tartoznak, az egyes közegekre való tekintettel tárgyalni, mert egy községben az egyik, egy másik községben egy másik közeg van ugyanazzal a teendővel megbizva. Nem marad fenn tehát egyéb, mint, tekintet nélkül az egyes közegekre (kivéve természetesen azokat az eseteket, melyekben törvény vagy rendelet jelöli ki a közeget), adni elő a község hatáskörébe tartozó feladatokat, és pedig megkülönböztetve, a kis és nagy községet a rendezett tanácsu várostól s külön állítva elő mindkettő hatáskörét.

a) A kis és nagy község hatásköre.

I. Cselédügy. A cselédtörvény 85. §. értelmében, az aratók, nyomtatók, cséplők s általában bármely mezei munkát nem cseléd minőségben szerződéskép elvállalni szándékozó munkásokkal, a szerződés mindig írásban kötendő, s a község előljárója vagy helyettese által láttamozandó.

A 87. §. értelmében a fentérintett munkásokat, ha a munka befejezése előtt el akarnának távozni, a községi előljáróság kényszereszközzel is megakadályozhatja, de ezt az illető hatóságnak azonnal bejelenteni tartozik.

II. A közegészségügy terén. A község végrehajtja a törvénynek, a kormánynak és a törvényhatóságnak, a közegészségre vonatkozó rendeleteit. (139. §.)

Ezenkívül: a) gondoskodik a községi vagyontalan és tébolydai ápolásra nem minősített elmebetegek, a vagyontalan hülyék, siketnémák, vakok, nyomorékok, lelenczek és dajkaságba adottak orvosoltatása- és eltartásáról; b) gondoskodik a szükséges segélyről betegüléseknél és szüléseknél, valamint okleveles szülésznőknek szükség esetében, a község költségén való képeztetéséről; c) intézkedik a temetők és lehetőség

szerint a halotti kamarák felállítása és felügyelete iránt; d) gyakorolja a választás jogát a törvények értelmében a községi egészségügyi személyzetet illetőleg. (140. §.)

A község továbbá a következő rendőri teendőket teljesíti: a) őrködik a köztisztaság, a hússzemle, az árúba bocsátott tápszerek és italok, a közhasználatra szánt ivóvíz tisztaságának és ártalmatlanságának, továbbá a kutak, medenczék, vitzartók és vízvezetékek kellő fentartása s elrontásának megakadályozása, ugyancsak a halottkémlet és általában a helyi közegészségi teendők felett.

A községi előljáróságok azonban ez ügyekben rendszerint nem járnak el, hanem az e teendők szempontjából előforduló hiányokat, kihágásokat, az illetékes első fokú hatóságnak orvoslás, illetőleg megbüntetés végett bejelentik. A községi előljáró ily esetekben lefoglalásokat tehet, és ott a hol a törvény vagy rendelet szerint elkobzásnak van helye, azt, ha az eset körülményei a közegészség szempontjából igénylik, végre is hajthatja; végre a község vagy közegészségügyi kör területén tartózkodók, élet- vagy testi biztonságát és egészségét veszélyeztető esetekben, különösen hirtelen életveszélyek alkalmával rögtön eljár.

E teendőket kis és nagy községekben a bíró és jegyző, rendezett tanácsu városokban a rendőrkapitány végzi. (141. §.) A közegészség elleni kihágások eseteiben azonban a községet a bíraskodás nem illeti.

Minden törvényhatósági joggal felruházott, vagy rendezett tanácsal ellátott város, minden 6000 lakossal bíró község, orvost tartani köteles.

A 6000 lakossal bíró község orvostartás tekintetében a szomszéd apróbb községekkel egyesülhet. Ezt a törvényhatóság állapítja meg a helyi és vagyoni viszonyok alapján.

Oly községek, melyek községi orvossal ellátva nincsenek, 6000-től 10,000 lélekszámig közegészségi csoportba egyesíthetők. Oly községekben, melyek bármi oknál fogva közegészségi körbe be nem oszthatók, a községi orvos teendőit a járási orvos végzi. Ily községek azonban tartoznak a legközelebbi községi vagy járási fennálló vagy létesítendő kórház alapjának növeléséhez járulni. E járulék fejében a község, lélekszám aránya szerint annyit fizet, mint a mennyivel hozzá a legközelebb eső egészségügyi körbe beosztott község lélekszám után orvostartás címén terhelve van. Járási kórház létesítése céljából, orvos tartására kötelezett több község vagy több egészségügyi kör egyesíthető. (142. §.)

A községi egészségügyi személyzet áll a községi orvosból s a községi szülésznőből.

A községi orvosi állomás választás útján töltetik be. Községi orvosul oly okleveles sebészek is megválaszthatók, kik három évi folytonos sebészeti gyakorlatot képesek kimutatni; orvosi oklevéllel bíró pályázóknak előny biztosított. A községorvos hivatala, a mennyiben az új törvény életbelépte után választott, állandó, fegyelmi tekintetben irányukban ugyanazon törvények alkalmazandók, melyek más községi tisztviselőkre nézve érvényesek. (143. §.)

A községi orvos előzetes pályázat alapján választatik. (144. §.)

A községi és körorvos községének, illetőleg községi körének, helyi, közegészségi, orvosrendőri s orvostörvényszéki ügyeit végzi, és pedig:

1. a község, illetőleg a szövetkezett vagy egyesített községek szegényeit ingyen, a vagyonosakat pedig a díjazás iránt a községgel előlegesen kötött egyezség szerint orvosolja;

2. közegészségi s orvosrendőri szempontból felügyel a lelenczekre és a dajkaságba adottakra, ugyancsak a községi ápolás alatt lévő elme-kórosokra, hülyékre, siketnémákra és nyomorékokra;

3. a himlőoltást, a mennyiben ezt díjtalanul teljesíteni nem tartoznék, az országosan kiszabott díj mellett végzi;

4. a halottkémlést, a mennyiben külön halottkém felállítva nem volna, szegényeknél ingyen, vagyonosoknál megszabott díj mellett teljesíti;

5. a község, illetőleg a községek egészségügyi mozzanatait és változásait figyelemmel kísérvén, a felmerülő káros hatások elhárítása iránt javaslatot tesz;

6. az orvosrendőri vizsgálatokat és egyéb teendőket díjtalanul, az orvos-törvényszéki munkálatokat pedig, az illető bíróság felhívása folytán, meghatározott díj mellett teljesíti;

7. az életmentési eljárásnál közreműködik;

8. eljár mindazon ügyekben, melyeket az egyik vagy másik törvény, illetőleg szabályrendelet reá biz;

9. évnegyedenként egészségügyi jelentést tesz, és minden előforduló közegészségi ügyet, valamint az orvosrendőri és orvostörvényszéki vizsgálatot azonnal és körülményesen illetékes előljárási tudomására hozza.

Tisztán szakügyekben a járási orvossal közvetlenül érintkezik. (145. §.)

II. Minden község, mely legalább 1500 lakost számlál, tartozik szülészni alkalmazni. Oly községek, melyek az említett lélekszámmal nem bírnak, községi szülészni közösen alkalmazhatnak. (146. §.)

A községi szülészni, a községi egészségügyi bizottmány kijelölése alapján, a község választja. Hivatala állandó. Fegyelmi tekintetben a

községi tisztviselővel egy eljárás alá esik. A község által fizetendő szülészni évi járandóságát, a törvényhatóság jóváhagyásával, a község állapítja meg. (147. §.)

A községi szülészni kötelességében áll, minden vagyontalan szülő-nőnek díjtalanul, a vagyonosoknak pedig a községenként megszabott díj mellett segílyt nyújtani. (148. §.)

Oly községekben, melyek saját orvossal bírnak, közegészségügyi bizottság alakítandó; más községekben a bizottság feladatát a községi előljárási teljesíti. A közegészségügyi bizottság tagjai: a község orvosa, állatorvosa, a gyógyszerész; továbbá a lelkészek, jegyzők és tanítók, azonkívül a községben lakó legalább három értelmes és szakkedvelő egyén, kiket a községi képviselőtestület választ, elnökét a bizottság kebeléből választja. (149. §.)

A községi egészségügyi bizottság véleményező és indítványozó testület, mely rendszerint csak az illető községnek tanácsával, illetőleg előljárásiával és ennek útján az első fokú hatósággal érintkezik. (150. §.)

Veszélyes járvány idejében helyi járvány-bizottsággá alakul és a szükséges órendszabályok kivételénél közreműködik. Ily járványok idejében ez alkalomra oly községekben is, melyek egészségügyi bizottsággal nem bírnak, járvány-bizottságok alakítandók. (151. §.)

A közegészségügyi bizottság hatásköréhez tartoznak:

a) véleményt ad a község tanácsa, illetőleg a község előljárási által hozzá intézett egészségügyi tárgyokban;

b) előterjesztést tesz a helyi közegészséget, a köztisztaságot, a himlőoltást, halottkémlést, húsvizsgálatot; tápszerek és italok vizsgálatát illető rendszabályok foganatosítása, nemkülönben a vakok, tébolydai ápolásra nem minősített elmebeteg, hülyék, siketnémák, nyomorékok, lelenczek és dajkaságba adottak nyilvántartása, felügyelete és esetleg orvosoltatása körül észlelt hiányok iránt;

c) véleményez a községi és községkórházi orvos és szülészni állomások betöltésénél. (152. §.)

III. Adóügy.

a) Az adókiivetés körüli teendők.

1. A községi közegek (községi jegyzők, adóhivatalok) kivetik a földadót, a keresetadó I. és II. osztályát, a házostály- és házbéradót, az általános jövedelmi pótdadót, a cselédtartásért, teke- és játék helyiségekért, kocsis- és lótaratásért fizetendő adót, végre a fegyveradót. (1876: XV. 11. §.)

2. Az adókötelezettek és az adótárgyak összeírását, úgy a bevallások gyűjtését a községek a kir. adófelügyelő s a szolgabíró felügyelete alatt saját közegeik által teljesítetik. (1876: XV. 13. §.) Ha az összeírást teljesítő egyének mulasztást követnek el vagy képtelenek, helyökbe a hibás fél vagy végső sorban a község költségén más alkalmas egyéneket rendelnek. (1876: XV. 14. §.)

3. A bevallások a pénzügyminister által kitűzött határidőben a községi előjárásnál nyújtandók be. A községi előjárás a benyújtásra kitűzött határidő letelte után azonnal, a beérkezett bevallásokból azokat, melyek a törvény 12. §. a) pontjában említett adónemekre (1. pont) vonatkoznak, az ezen adónemek kivetését eszközölő községi közegeknek adja által, azokat pedig, melyek a 12. §. b) pontjában említett adónemekre vonatkoznak, a kir. adófelügyelőhöz küldi be. Azok, kik bevallásaikat a pénzügyminister által kitűzött határidőben be nem adták, a bevallás beadására 8 napi határidő kitűzése mellett oly megjegyzéssel hivatnak fel, hogy ezen újabb határidőnek meg nem tartása esetén adójuk hivatalból fog megállapíttatni. (1876: XV. 15. §.)

4. A községi jegyzők (városi adóhivatalok) által az összeírási sor-könyvek és bevallások alapján s esetleg az összeíró s bevallásokat tett egyének meghallgatása után készített kivetési lajstromok, a kir. adófelügyelőnek érvényesítési záradékával ellátva, a község házában 8 napi közszemlére kitétetnek s az adókötelesek figyelmeztetnek, hogy netáni felszólamlásaikat a fentkitűzött határidő alatt a község előjárásánál előterjeszthetik. A beadott felszólamlások a kir. adófelügyelőhöz küldendők be, a ki azokat a közigazgatási bizottságnak terjeszti elő. (1876: XV. 16. §.)

5. Minden adóközség köteles saját képviselője által választott két bizalmi férfit kiküldeni az adókivető bizottság azon tárgyalásaihoz, melyeken a község adólajstroma a kitűzött sorrend szerint előfordul. A bizalmi férfiak kötelesek a tőlük kívánt felvilágosításokat megadni. Meg nem jelenésök azonban a bizottsági tárgyalások folyamatát meg nem akasztja. (1876: XV. 20. §.)

6. Mihelyt egy községre nézve az adótételek bizottságilag megállapíttattak, az arról szóló lajstromok a kir. adófelügyelő által számszaki érvényesítés után a szabályszerű előírások és bejegyzések végett a kir. adóhivatalnak s ez által az illető községi előjárásnak az adókönyvbe leendő egyénekenkénti bevezetés végett kiadatnak. (1876: XV. 28. §.)

b) Könyvelés és nyilvántartás.

1. Az egyenes adókat egyénekenként a községi jegyzők (községi és városi adóhivatalok) könyvelik és nyilvántartják. A könyvelés és nyil-

vántartás módozatait a pénzügyminister rendelet útján szabályozza. (1876: XV. 35. §.)

2. A mennyiben a községi jegyzők (adóhivatalok) a könyvelés és nyilvántartás körüli teendőiket nem a pénzügyminister által kijelölt módon, vagy nem a kitűzött határidőben teljesítik, bebizonyult hanyagságuk esetében a szolgabíró vagy a helyszínen megjelenő kir. adófelügyelő vagy helyettese által annyiszor a mennyiszor 5 frttól 25 frtig terjedhető s az egyenes adók módjára beszedendő pénzbírságban felebezéssel a közigazgatási bizottsághoz, a község javára marasztalandók el. Halasztást nem szenvedő esetekben a szolgabíró a jegyző mellé (adóhivatal) a teendőknek kellő időbeni bevégezhető végett elégséges munkaerőt rendel. — Az erre megkivántató költséget, ha a mulasztás az ő hibájából történt, a jegyző (az adóhivatal illető tagja), ha tárgyhalmoz miatt történik, a község viseli. — Ismételt pénzbírság siker nélkül rendeltetvén el, a jegyzők fegyelmi kereset alá helyezendők.

Ha valamely községben a községi jegyző (adóhivatal) mulasztása következtében szükségessé válik az adózók tartozásának egyénekenkénti leszámolása, a leszámolás költségeit az illető község tartozik viselni, fenmaradván vizskeresei joga a mulasztást elkövetett tisztviselője ellen. (1876: XV. 39. §.)

c) Teendők az adók befizetése körül.

1. Kis és nagy községekben az adózók, a mennyiben évi adótartozásuk 100 frtnál kevesebb a községi bírónál, illetőleg a községi pénztárnoknál, a mennyiben évi adótartozásuk a 100 frtot eléri vagy meghaladja, az illető kir. adóhivatalnál; a rendezett tanácsu városokban az adótartozás mennyiségére való tekintet nélkül, a városi adóhivatalnál fizetendők. (1876: XV. 42. §.)

Kis községekben a bíró csak a körjegyző közreműködésével szedheti be az adót, ki e célra községeit mentől gyakrabban bejárni s megjelenéséről előre értesíteni köteles. (1876: XV. 42. §.)

2. Oly községekben, melyekben az egyenes állami adóra községi adópótlék törvényesen kivette van és e községi pótléket az adószedő az államadóval együtt szedi, részletfizetések alkalmával a befizetett vagy végrehajtás útján behajtott összeg azon arányban számítandó az állami és a községi adótartozás lerovására, a mely arányban áll az államadó mennyisége a községi adó mennyiségéhez. Azok, kik adójukat a 42. §. értelmében a királyi adóhivatalnál fizetik, a rájuk kivetett községi pótléket, külön adókönyvecske mellett, a község pénztáránál tartoznak fizetni. (1876: XV. 43. §.) A közadók fejében átvett pénzek sem

községi, sem más czélokra nem fordíthatók. A ki ez ellen vét, hűtlen kezelés, illetőleg sikkasztás büntényébe esik. (1876: XV. 44. §.)

3. A községi bírák, illetőleg községi pénztárnokok (adóhivatalok), az előjáróságok által e végre kiküldendő községi (városi) képviselő kíséretében havonként, s azon napon tartoznak beszoigáltatni a beszedett adót, a melyet az illető kir. adóhivatal e végre rendszeresíteni fog; ötven forintot vagy azonfelüli összeget azonban köteles a kir. adóhivatal időközben is elfogadni. (1876: XV. 45. §.)

4. A mennyiben az állami egyenes adók beszédésével és beszállítással a törvény értelmében megbizott községi közegek a beszédés és beszállítás körüli teendőket nem a pénzügyminister által kijelölt módon, vagy nem a kitüzött határidőkben teljesítenék, bebizonyult hanyagságuk esetében a szolgabíró vagy a helyszínen megjelenő kir. adófelügyelő vagy helyettese által annyiszor-mennyiszor 2 frttól 25 firtig terjedhető s az egyenes adók módjára beszédendő pénzbírságban, felebezéssel a közigazgatási bizottsághoz, a község javára marasztalandók el. Ismételt pénzbírság siker nélkül rendeltetvén el, a hanyag községi közegek fegyelmi kereset alá helyezendők. (1876: XV. 46. §.)

5. A községi bírák, illetőleg pénztárnokok (adóhivatalok) által beszedett adóknak és egyéb tartozásoknak a kir. adóhivatalba beszoigáltatásaért első sorban a beszédésre és beszállításra kötelezett községi közegek, második sorban a község felelős, a vétkes vagy hanyag közeg elleni visszkereseti jogának fenmaradása mellett. Ha a község az ezen felelőség alapján megállapított hiányt községi pótdadó útján fedezi, ahhoz a községnek csak azon adózái kötelesek járulni, kik állami adójukat a községnél fizetik. (1876: XV. 47. §.)

d) Teendők az adóvégrehajtás körül.

1. A folyó és részletekre osztott, mult évekből származó egyenes adóknak, a közvetett adóknak, illetékeknek s az egyenes adók módjára beszédendő kincstári követeléseknek s egyéb tartozásoknak végrehajtás útján való behajtására a kir. adófelügyelő közvetlen felügyelete alatt a községek és járási szolgabírák, esetleg az állami közegek vannak hivatva. A községek a bíró, illetőleg községi adópénztárnok (adóhivatal) által behajtatják azon adózáknak összes tartozásait, kik adójukat a községnél fizetik. A községi bíró vagy adópénztárnok, a jegyző, illetőleg a körjegyző közbejöttével jár el. (1876: XV. 52. §.)

2. A behajtás fokozatai: a megintés, a zálogolás, az árverés. Az évnegyed második havának második felében a községi közegek, illetőleg a kir. adóhivatalok által kiállított hátraléki kimutatások alapján: a) a

községek előjárói a községnél fizető adózákat hirdetmény útján, és egyuttal ezen adózáok közül azokat, kiknek évnegyedi tartozásuk 10 frtnál nagyobb, egyenként írásbeli megintés útján; b) a szolgabírák a kir. adóhivatalnál fizető adózákat egyenként írásbeli megintés útján hívják fel hátralékaik befizetésére.

Azok ellen, kik adótartozásukat az évnegyed második hava végeig le nem fizetik, az évnegyed harmadik havában a zálogolási eljárás alkalmazandó. A zálogolás tárgyát képezik az adózáknak összes készpénzjövödelmei, követelése, ingó és ingatlan vagyona, ez utóbbi azonban csak abban az esetben, midőn a hátralékosnak semmi néven nevezendő ingó vagyona vagy jövödelme nincsen. Ha a zálogolás napját követő 15 nap alatt a behajtandó hátralék járulékaival egyutt le nem fizettetik, a lefoglalt ingó javak nyilvános árverés útján eladandók. A zálogolásnál és árverésnél követendő eljárást az 1876: XV. t.-cz. 54—58. §§. szabályozzák. (1876: XV. 53. §.)

3. A községi előjáróság köteles arról gondoskodni, hogy a törvény 54. és 55. §§-ban körülírt végrehajtási eljárás foganatosítása alkalmával a közrend szükség esetében karhatalom kirendelése által is fentartassék. (1876: XV. 59. §.)

4. Az egyénekenkénti könyvelést teljesítő községi jegyzők (adóhivatalok) kötelesek az általuk behajthatatlanoknak tapasztalt folyó adótartozásokat évenként kimutatni. (1876: XV. 60. §.)

5. A községek előjárói a szolgabírónak havonként bemutatják jelentéseiket az adóbehajtás menetéről, és az adóbehajtás rendes eszközlése iránt azon felelőséggel tartoznak, hogy a hol igazolatlanul hátralékban marad az adó, ott költségükön fog az akár más hatósági, akár állami közeg által behajtatni. A községi közeg, ki ellen a közigazgatási bizottság által a most említett szigor alkalmaztatik, ismételt hanyagság esetében fegyelmi uton hivatalából is elmozdítható. (1876: XV. 62. §.)

6. Azon községi közegek, kik az év végeig a fizetési halasztást nyert s adóelengedés vagy behajthatatlanság czimén letörölt összegek levonása után fenmaradó folyó évi adótartozást behajtatják és a királyi adóhivatalba beszállítják, a törvényhozás által e czélra rendelt alapból jutalmakban részesíttetnek. A község, mely az említett folyó adótartozáson kívül az évi beszédésre a községhez utalt hátraléki összegből legalább 60% szállít be a kir. adóhivatalba, a beszállított hátraléki összegből saját házi pénztára javára egy százalékot kap. (1876: XV. 63. §.)

7. A községi jegyzők (adóhivatalok) kötelesek saját könyveik utmutatása szerint mindazoknak, kik birtokvásárlási alkuban állnak, vagy ingatlan birtokra kölcsönt venni vagy hitelezni akarnak, az illető birtokot

terhelő egyenes adókat, illetékeket, valamint egyéb kincstári követeléseket is díj nélkül tudtul adni, s ha kívántatnék, azonfelül ivenként 50 kros bélyeggel ellátott bizonyítványt is kiadni. A községi közegek által kiállított bizonyítványok hitelességeért a kiállító közegek a bizonyítványt szorgalmazó irányában személyekkel és vagyonukkal anyagilag is felelősek. (1876: XV. 72. §.)

8. A községi tisztviselők és előjárók a bélyegcsonkítások körül felelősséggel tartoznak az 1876: XV. t.-cz. 65. §. értelmében.

IV. Iskolaügy. A község hatáskörét a népoktatás terén az 1868. évi XXXVIII. t.-cz., az 1876: XXVIII. t.-cz. 9., 10., 11., 12., 13. és 14. §§. s az e törvények alapján a községek és községi iskolaszékek számára kiadott következő utasítások szabályozzák. (I. k. 278. lap.)

V. Tűzrendészet. A község kezeli a tűzrendőrséget (1871: XVIII. 22. §.) a netán fennálló községi szabályrendelet értelmében. Ezenfelül irányadók a B. M. 1868. szept. 4. 4209., ugyanannak 1869. jun. 17. 3365. sz., B. M. 1870. május 10. 2970., és B. M. 1870. aug. 24. 3339. sz. rendeletei. Különösen ez utóbbi értelmében tartozik a község minden előfordult tüzesetről az előirt minta szerint jelentést tenni az illető szolgabíróhoz. (L. bővebben II. k. 17. lapon.)

VI. A vadász- és fegyveradóról szóló törvény értelmében, a (1871: XXI. 16. §.) eseteiben elkövetett kihágások feljelentői az illető községi előjáróságnál jelentik be, s ez köteles erről az illetékes pénzügyi közegeket 8 nap alatt értesíteni. (1871: XXI. 18. §.) A kiszabott bírság egy harmada azt a községet illeti, melynek határában a felszólítás történt. (1871: XXI. 17. §.)

A községi közegek által az adótárgyak minden évben házanként eszközendő általános összeírása alkalmával, a lőfegyverek is összeírandók s azokért tulajdonosaikra az adó a többi egyenes adók módjára rovandó ki, s azokkal együtt szedendő be. (1875: XXI. 21. §.) Ki az említett általános összeírás után lép adóköteles fegyver birtokába, azt a lőfegyver birtokbavételétől számított 14 nap alatt azon község előjáróságának, a melyben lakik, bejelenteni tartozik. A községi előjáróság, melynél a bejelentés történt, azt a kir. adófelügyelőnek, az adó előírása és beszedése iránt teendő további intézkedés végett, bejelenteni köteles. (1875: XXI. 22. §.) Az adóköteles lőfegyvernek adó alól való elvonása stb. bírsággal büntetetik, mely bírság egyharmad része azon község pénztárát illeti, melyben az adó alól elvont fegyver felfedeztetett. (1875: XXI. 25. §.)

VII. Bélyeg, illetékek és díjak tárgyában alkotott 1875: XXV. t.-cz. 3. §. értelmében, az illetékmegszabás végett ingat-

lanokra vonatkozó jogügyleteket, az illetékkiszabó hivatalnak a bejelentő félnek tartoznak bizonyítványt kiállítani az ingatlan értékéről. E bizonyítványt községekben a bíró és jegyző köteles kiállítani. Ha a bíró és község az értékbizonyítvány kiállításával késnének, s a fél a kitűzött határidőben nem terjeszthetné elő az illetéket kiszabó hivatalnak, ez a községi előjáróságot az adatoknak a felszólítás kézbesítésétől számított 14 vagy legfeljebb 30 napi határidő alatt leendő beszolgáltatása iránt megkeresi. Ha a bekívánt adatok a kijelölt határidőig alapos ok nélkül be nem szolgáltattnak, az illetékkiszabási hivatal megkeresésére a szolgabíró által a mulasztás minden napjára a kir. kincstár részére egytől tíz forintig terjedhető bírságban marasztalandók el. (1875: XXV. 3. §.)

VIII. Kisajátítás. A községi előjáróság tartozik eljárni az 1868: LV. t.-cz. 25. §-ban foglalt utasításhoz képest. (L. az illető fejezetet.)

IX. Igazságszolgáltatás. A községi bíraskodást az 1877: XX. t.-cz. 80. §. szabályozza. (L. II. k. 586. lap.) A kézbesítést pedig az 1875: X. t.-cz. s a hozzá kiadott utasítás. (L. II. k. 620. lap.)

X. Tolonczügy. A községi előjáróság a csavargók, kóborlók, koldusok s oly személyek iránt, kik tisztességes keresetmódot kimutatni nem képesek, tartoznak a szolgabírónak feljelenteni s a tolonczozás tekintetében eljárni az 1851. évi orsz. kormánylap X. db. 79. sz. cs. k. helyt. rendelete, nemkülönben az 1867. okt. 28. 4682. és 1869. aug. 28. 1072. sz. belügm. rendelet értelmében. (Lásd az illető helyen.)

XI. Házalás. A községi előjáróság tartozik felügyelni, hogy a házalók házaló-engedélylyel elvannak-e látva, s tartozik a községben jelentkező házaló könyvecskéjét láttamozni. Idegen országbeli házalót azonban csak akkor, ha a kereseti adó lefizetését az 1875: XXIX. t.-cz. 8. §. értelmében igazolta. A jogosulatlan házalókat, vagy olyanokat, a kik a keresetadó lefizetése nélkül üznék a házalást, a szolgabírónak azonnal feljelenteni tartoznak.

XII. Közlekedés. A községi előjáróság tartozik közreműködni a megyei közmunka összeírásánál, s a helyes és pontos összeíráshoz minden adatot és felvilágosítást szolgáltatni (H. T. 71.700/62. 11. §.) s a közmunkaváltságot beszédni s a szolgabíróhoz beszállítani (H. T. 71.700. 27. §.), s a közmunka pontos leszolgáltatását a fennálló szabályok értelmében egész szigorral eszközölni.

A község ezenkívül saját czéljaira kötelezheti lakosait kézi- és szekeres munkára (1876: V. 35. §.), mely vagy természetben teljesítetik, vagy pénzzel váltatik meg, és csak az utcák, a községet védő gátak, közlekedési vonalak (ezek között az 1871: XVIII. törv.-czikk 123. §. szerint a vicinális utak) és eszközök fentartására fordíthatók. —

A község belsejében lévő utak és egyéb közlekedési eszközök fentartásához szükséges szolgálmányok alól azonban a községhez közigazgatásilag csatolt puszták, illetőleg havasok birtokosai kivételnek, ha a községben semminemű belsőséggel nem bírnak. Valamint nem tartoznak járulni a községi düloutak és a községet vagy annak határát védő gátak fentartásához sem, ha kimutatják, hogy az előbbieket nem használják, illetőleg hogy az utóbbiak egyszersmind birtokaikat is nem védik. (1876: V. 36. §.)

Közveszély, t. i. hófúvás, árvíz, tűz, szél eseteiben az előjáróság tekintet nélkül az 1876: V. t.-cz. 36. §-ban tett kivételre, az összes gyalog és szekeres erőt a veszély elhárítására betudás nélkül felhasználhatja. (1876: V. 37. §.)

XIII. Szegényügy. A község tartozik gondoskodni szegényeiről az 1871: XVIII. t.-cz. 131. §-a értelmében. A község teendőit e téren lásd bővebben a II. k. 472. lapon.

XIV. Katonai ügy. A községi előjáróság:

1. átveszi az utasítás 11. §. 4. pont értelmében az anyakönyvvezetőktől a lajstromkivonatokat;

2. összeírja a hadköteleseket az utasítás 13., 14., 15., 16. §§., s eljár az utasítás 17. §. 4. pontja, a 18. §. 4. pontja s a 19. §. értelmében;

3. kiállítja a községi bizonyítványokat az utasítás 40. §. mellett közölt rendelet utmutatása szerint;

4. a hadkötelezettek elővezetése az ujonczállításnál a községi előjáró kötelessége. Felelősség a személyek azonosságáért (Ut. 52. §.);

5. eljár a tartósan szabadságoltak s tartalékosok nyilvántartása s az ellenőrzési szemlék foganatosítása körül, a katonai szolgálati viszonyok körül kiadott utasítás (I. III. k. 225. l.) s a községek számára kiadott oktatás értelmében;

6. gondoskodik a katonai elszállásolásról, elfogatok előállításáról s a katonai élelmezésről a fennálló szabályok értelmében (L. bővebben III. k. 285. lap.);

7. közreműködik a lovak összeírásánál a fennálló utasítás szerint. (L. III. k. 329. lap.)

XV. Erdészeti. Intézkedik az erdők fentartása s kezelése iránt. (1871: XVIII. 109. §.)

XVI. Mezei rendőrség. Gyakorolja a mezei rendőrséget a község határában saját közegei által, az előjáróság pedig az 1877: XXII. t.-cz. 5. §. értelmében bíraskodik mezei rendőri ügyekben az 1877: XXII. t.-cz. 14. §. esetében.

XVII. Vásárok. Vásárok alkalmával tartozik megtenni a kellő biztossági s tűzrendőri intézkedéseket.

XVIII. Mértékek és súlyok. Ellenőrzi a mértékek használatát s minden visszaélés vagy kihágás esetében jelentést tesz a szolgálónak.

XIX. Rendészet. Az 1871: XVIII. t.-cz. 22. §. értelmében a község kezeli a tűz- és közrendőrséget. (L. bővebben II. k. 17. lap.)

XX. Gyámi és gondnoksági ügyek. A községi közegek teendőit az 1877: XX. t.-cz. 169., 170., 171., 172., 173., 174., 175., 205—212., 219—242. és 287. §§. határozzák meg. (L. II. k. 481. lap.)

XXI. Vegyesek. a) A községi jegyző készpénz s egyéb járandóságokban kikötött fizetésének behajtása iránt egyenesen a bíróság előtt is felléphet, kivéve, ha e tekintetben a közigazgatási uton megindított tárgyalás még folyamatban volna. (Semmitősz. határozat. 1870. 8810. sz.) b) A községi előjárók a község nevében pert indítani s e végből ügyvédet vállalni csak abban az esetben vannak jogosítva, ha erre a községi képviselőtestület által felhatalmaztattak. (Legf. ítélőszék 1873. 7483. sz.) c) Az iskolai alap alapítása s szaporítása a község kötelessége lévén, valamely dolog tulajdonjogának a községi iskolai alap részére leendő megszerzése iránti perben a személyes kereseti jog a községet s illetve annak képviselőjét és nem az iskolaszéket illeti. (Legf. ítélőszék. 1876. 1186. sz.)

b) A rendezett tanácsu város hatásköre.

I. Cselédügy. Az 1876: XIII. t.-cz. 115. §. értelmében, a rendőrkapitány elsőfoku hatóság a cselédviszonyból eredő vitás ügyekben.

II. Közegészségügy. Az 1876: XIV. t.-cz. 4. §-a alapján a polgármester vagy a tanács által e célra kijelölt helyettes elsőfokulag bíraskodik.

Ezenkívül teljesíti mindazt, a mit a törvény 139., 140., 141., 143., 145., 149., 150., 151. és 152. §§-ai a községre ruháznak, valamint a törvény 154. §-ban elősorolt teendőket is.

A rendezett tanácsu városban alkalmazott községi orvos a járási orvos teendőit végzi. (155. §.) (Lásd a szolgabíró hatáskörét s a járási orvos teendőit. 156. §.)

III. Állategészségügy. A keleti marhavész eseteiben az 1874: XX. t.-cz. 32. §. értelmében intézkedik. (Utasítás 1875. január 20-án, 1064. sz. a.)

IV. Iparügy. A városi tanács elsőfolyamodásu hatóság iparügyekben. Felebvezés az alispánhoz. (Ip.-t. 97. §.)

Többiben teendője ugyanaz, a mi a szolgabiróé a községekben. (Lásd a szolgabiró hatáskörét iparügyekben.)

V. Adóügyekben. Hatásköre ugyanaz, a mi a kis és nagy községé, azzal a különbséggel, hogy a rendezett tanácsu városban a szervezett adóhivatal személyzete végzi azokat a teendőket, melyeket a kis és nagy községekre nézve az előjáróság, pénztárnok és jegyző végez. (Lásd a III. pontot ugyanaz.) Különösen a polgármesternek adóügyekben ugyanaz a hatásköre van, mint a szolgabirónak (lásd a szbiró hatáskörét) azzal a különbséggel, hogy 1. a bevallások nála nyújtandók be. (1876: XV. 15. §.) 2. a felszólamlások a kivetés ellen nála adandók be. (1876: XV. 16. §.) 3. az adófizetők vagyoni és kereseti viszonyairól tartoznak az adófelügyelő megkeresésére, szó vagy írásbeli felvilágosítást adni. (1876: XV. 17. §.) 4. felügyel a városi adóhivatal működésére. (1876: XV. 13-ik §.)

VI. Iskolaügy. Hatásköre ugyanaz a mi a községé. (Lásd ott a IV. pontot.) Az 1876: XXVIII. t.-cz. 7. §. értelmében a községi tanító ellen a vizsgálatot a polgármester teljesíti.

VII. A vízrendészet hatásköre ugyanaz a mi a szolgabiróé. (Lásd a szolgabiró hatáskörét VI. pont.)

VIII. Tűzrendészet. A rendezett tanácsu város kezeli a tűzrendőrséget (1871: XVIII. 23. §.) a netán fennálló községi szabályrendelet értelmében. Ezen felül irányadók a belügyministerium 1868. szept. 4. 4209; ugyanannak 1869. jun. 17. 3365, és 1870. aug. 24. 3339., és 1870. május 20. 2970. sz. rendeletei.

IX. A vadász- és fegyveradóról szóló törvény értelmében az 1871: XXI. t.-cz. 16. §. eseteiben elkövetett kihágások feljelentői a város előjáróságánál jelentik be s ez köteles arról az adófelügyelőt 8 nap alatt értesíteni. (1871: XXI. 18. §.) A kiszabott bírság egyharmada a községet (várost) illeti, melynek határában a felszólítás történt. (1871: XXI. 17. §.)

A városi adóhivatal által az adótárgyak minden évben házanként eszközlendő általános összeírás alkalmával, a lőfegyverek is összeírandók, s azokért tulajdonosaikra az adó a többi egyenes adók módjára rovandó ki s azokkal együtt szedendő be (1875: XXI. 21. §.), ki az általános összeírás után lép adóköteles fegyver birtokába, azt a lőfegyver birtokbavételétől számítandó 14 nap alatt azon község előjáróságának, melyben lakik, bejelenteni tartozik. A községi (városi) előjáróság ezt az adófelügyelőnek bejelenteni köteles. (1875: XXI. 22. §.)

Az adóköteles fegyvernek adó alól való elvonása stb. bírsággal büntetetik, mely bírság egyharmad része azon község (város) pénztárát

illeti, melyben az adó alól elvont fegyver felfedeztetett. (1875: XXI. 25. §.)

X. A bélyeg, illetékek és díjak tárgyában alkotott 1875: XXV. t.-cz. 3. §. értelmében, az illetékszabás végett ingatlanokra vonatkozó jogügyleteknél a polgármester s az azzal megbízott tanácsnok tartozik a felek kívánatára értékbizonyítványt kiállítani, mit ha elmulasztana s az illetékkiszabási hivatal által kitűzött határidőben sem teljesítene, az illetékkiszabási hivatal megkeresésére a polgármester és tanácsnok az alispán által a mulasztás minden napjára a kir. kincstár részére 1—10 forintig terjedhető bírságban marasztalandók el. (1875: XXV. 3. §.)

Tánczvigalmaktól, hangversenyektől, zene- és dalestélyektől, tüzijátékoktól, műlovardai előadásoktól, erőmutatványoktól, nyilvános helyen tartott előadásoktól s bárminemű látványosságoktól, ha belépti díj mellett tartatnak, bélyegilleték fizetendő. (1875: XXV. 7. §.) A városi hatóság által a hatósági engedély adása alkalmával beszedendő bélyegilleték nagyságát s a beszédés módját az 1875: XXV. törv.-czikk 7—13. §§. szabályozzák.

XI. Színházak. (Lásd a szolgabiró hatáskörét.)

XII. Tolonczügy. (Lásd a szolgabiró hatáskörét.)

XIII. Házalás. A városi rendőrség tartozik felügyelni, hogy a házalók engedély nélkül ne üzzék a házaló kereskedést; tartozik az illető közeg a jelentkező házalókönyvecskéjét láttamozni. Idegen országbeli házalóit azonban csak akkor, ha a kereseti adó lefizetését az 1875: XXIX. t.-cz. 8. §. értelmében igazolta. A jogosulatlan házalókat vagy olyanokat, kik a keresetadó lefizetése nélkül üzik a házalást, a fentebbi törvény értelmében megbírságozzák.

XIV. Egyleti ügy. (Lásd az alispán hatáskörét XIX. pont.)

XV. Közlekedés. (Lásd a szolgabiró hatáskörét XVI. pont.)

XVI. Anyakönyvek. (Lásd a szolgabiró hatáskörét XVII. pont.)

XVII. Katonai ügyek. Végzi azokat a teendőket, melyeket a fennálló szabályok a községekre s a szolgabiróra ruháznak. (Lásd a község- XIV. pont s a szolgabiró hatáskörét XIX. pont.)

XVIII. Erdészet. (Lásd a község hatáskörét XV. pont.)

XIX. Mezőgazdaság. (Lásd a szolgabiró hatáskörét XXI. pont.)

XX. Mezei rendőrség. (L. a község s a szolgabiró hatáskörét.)

XXI. Kereskedelem. (L. a szolgabiró hatáskörét XXIII. pont.)

XXII. Vásárok. (Lásd a szolgabiró hatáskörét XXIV. pont.)

XXIII. Mértékek és súlyok. (Lásd a szolgabiró hatáskörét XXV. pont.) Első foku rendőri hatóság a városi rendőrkapitány.

XXIV. Rendészet. (Lásd a szolgabíró hatáskörét XXVI. pont.)
 XXV. Italmérési jog csonkítása. Az eljáró közeget kijelölheti az 1876. decz. 31. 59.560. sz. B. M. rendelet 9. pontja értelmében. (Lásd II. k. 396. lap.)

XXVI. Gyámi és gondnoksági ügyek.
 A rendezett tanácsú városnak külön árvaszéke van. (1877: XX. 177. §.) Hatáskörét a gyámi és gondnoksági ügyekben az 1877: XX. t.-cz. s a kiadott utasítás szabályozza.

XXVII. Igazságszolgáltatás. Gyakorolja a községi bíraskodást az 1877: XXII. t.-cz. 5. §. értelmében.

XXVIII. Fegyelmi ügyek. A város képviselőtestülete s a polgármester fegyelmi hatóság az 1876: V. t.-cz. értelmében.

II. A városi és megyei törvényhatóság.

A) A városi és megyei törvényhatóságok hatásköréről, a törvényhatósági bizottságról, a közgyűlésekről, a főispánról és a törvényhatósági közegekről, a tisztviselők választásáról, a bizottsági tagok és tisztviselők felelősségéről az 1870. XLII. t.-cz. intézkedik következőleg:

I. Fejezet.

A törvényhatósági hatásköréről.

1. §. A vármegyék és a szabad királyi, valamint a 88-ik §-ban elősorolt városok, (u. m. Kecskemét, Nagyvárad, Versecz. A többi ott nevezett várost az 1876. XX. t.-cz. az illető megyékbe kebelezte), mint önálló törvényhatóságok jövőre is gyakorolni fogják a törvény korlátai között:

- a) az önkormányzatot;
- b) az állami közigazgatás közvetítését;
- c) ezeken felül a törvényhatóságok egyéb közérdekű, sőt országos ügyekkel is foglalkozhatnak, azokat megvitathatják, azokra nézve megállapodásaikat kifejezhetik, egymással és a kormánynyal közölhetik, s kérvény alakjában a képviselőházhoz közvetlenül felterjeszhetik.

Buda és Pest városok beligazgatási szervezéséről azonban külön törvény rendelkezik.

2. §. Önkormányzati jogánál fogva a törvényhatóság saját belügyeiben önállólag intézkedik, határoz és szabályrendeleteket (statutu-

mokat) alkot; határozatait és szabályrendeleteit saját közegei által hajtja végre; tisztviselőit választja; az önkormányzat és közigazgatás költségeit megállapítja s a fedezetről gondoskodik; a kormánynyal közvetlen érintkezés.

3. §. Határozat, mely:

- a) a költségvetés megállapítására;
- b) ingatlan vagyon elidegenítésére vagy ingatlan vagyon szerzésére;
- c) kölcsönvételekre;
- d) a helybenhagyott költségvetésben elő nem forduló terhes szerződések kötésére vagy felbontására és közművek emelésére;
- e) új hivatalok rendszerezésére vagy a fennálló megszüntetésére vonatkozik, és általában minden határozat, melyre nézve a törvény felsőbb megerősítést rendel: csak ministeri jóváhagyás után hajtathatik végre.

Ha a kormány a felterjesztéstől számítandó 40 nap alatt egyáltalában nem nyilatkozik, a felterjesztett határozatok helybenhagyottaknak tekintetnek és végrehajthatók.

4. §. Magánfelek a törvényhatóságnak az önkormányzat körében hozott sérelmes határozatai ellen a kézbesítéstől, illetőleg a szabályszerű kihirdetéstől 15 nap alatt az illető ministerhez folyamodhatnak.

A folyamodvány az alispánnak, illetőleg a polgármesternek adandó be, ki ezt 8 nap alatt véleményes jelentéssel felterjeszteni köteles.

Azt, hogy a határozat csak birtokon kívül felebbezhető, magában a határozatban világosan ki kell fejezni.

E záradék hiányában a határozat birtokon belől felebbezhető.

5. §. Szabályrendeleteket a törvényhatóság csak önkormányzati hatáskörének korlátai között alkothat.

A szabályrendeletek a törvénytől, s a kormánynak hatályban lévő szabályrendeleteivel nem ellenkezhetnek, a községek (faluk, mezővárosok) önkormányzati jogait nem sérthetik, és csak a szabályszerű kihirdetéstől számítandó 30 nap után hajtathatnak végre.

6. §. A szabályrendelet, ha csupán helyi érdekű: a törvényhatóság területén, ha közérdekű: az egész országban kihirdetendő.

7. §. Szabályrendeletek ellen az érdeklettek, a szabályszerű kihirdetéstől 30 nap alatt, az illető ministerhez folyamodhatnak.

A minister a törvényhatóság meghallgatása után végérvényesen határoz.

A szabályrendeletet felfüggesztő vagy megsemmisítő kormányrendelet indokolandó.

11. §. Addig, míg a törvényhozás a törvényhatósági költségek fedezésének és beszedésének módját külön törvény által végleg szabályozza: a háziadó, az egyenes (föld-, ház-, jövedelem-, személyes-kereseti) államadó után százalékokban vettetik ki, az államadóval együtt szedetik be, és az illető törvényhatóságnak havonként előzetesen szolgáltatják ki.

12. §. Azon törvényhatóságokban, a melyekben rendezett tanácsú városok vannak, a törvényhatóság egyetemét közösen illető költségek a járásiaktól elkülönítve állapítatnak meg és vettetik ki.

A rendezett tanácsú városok csak a közös költségekhez járulnak.

13. §. A törvényhatósági joggal felruházott városok közvetett államadókra is vethetnek községi pótdadót, a városban s annak területén illetékeket, helypénzeket, vámokat szedhetnek, s az állam által igénybe nem vett új adókat hozhatnak be.

E jog gyakorlására a kormány engedélye szükséges, mely azt, a mennyiben az állam jövedelmeinek csökkenése s az ipar s kereskedelem érdekeinek veszélyeztetése nélkül eszközölhető, a helyi viszonyokhoz képest a város indokolt felterjesztésére megadhatja.

14. §. A törvényhatóság a jövő évi költségvetést az őszi közgyűlésben állapítja meg; a zárszámadás pedig a tavaszi közgyűlésen vizsgálják meg.

Az előirányzat, a zárszámadás s az állandó választmány (44. §.), illetőleg a városi tanács véleményes jelentése a közgyűlés előtt 15 nappal közszemlére kitétetik, és egyszersmind a bizottsági tagoknak kézbesítetik.

Egyes adózók a költségvetésre és zárszámadásra észrevételeket tehetnek s azokat a közgyűlés előtt 5 nappal az állandó választmánynak, illetőleg tanácsnak beadhatják.

A választmány, illetőleg tanács a beadott észrevételeket tárgyalni s véleményes jelentés mellett a közgyűlésnek bemutatni köteles.

15. §. A törvényeket és a kormánynak a törvényhatósághoz intézett rendeleteit, a törvényhatóság területén, a törvényhatóság hajtja végre saját közegei által.

Mennyiben van ezen általános szabály alól kivételnek helye: a törvény határozza meg.

16. §. A törvényhatóság jelen törvény korlátai között felirhat egyes kormányrendelet ellen a végrehajtás előtt, ha azt törvénybe ütközőnek, vagy a helyi viszonyok miatt czélszerűtlennek tartja.

De ha a minister a felhozott indokok ellenére a végrehajtást követeli, vagy ha a törvényhatóságot hozott határozatának foganatosításától másodizben eltiltja, a kormányrendelet azonnal és feltétlenül teljesi-

tendő és végrehajtandó (58. §. e pont). Az ilyen, valamint a szabadságos és tartalékos katonák berendelését, és valamely az állam veszélyezett érdekei miatt halaszthatlan rendőri intézkedést tárgyazó kormányrendelet csak a végrehajtás után s csak annyiban szolgálhat közgyűlési vita és határozat tárgyául, a mennyiben a törvényhatóság a kormány eljárását netán sérelmesnek találván, a képviselőháznál keresne orvoslást.

17. §. Kivételnek a végrehajtás kötelezettségének szabálya alól az országgyűlés által meg nem szavazott adó tényleges behajtására, vagy meg nem ajánlott ujonczok tényleges kiállítására vonatkozó rendeletek. Az előmunkálatok azonban azonnal teljesítendőek.

II. Fejezet.

A törvényhatósági bizottságról.

18. §. A törvényhatóság egyetemét a bizottság képviseli, s a mennyiben a törvény kivételesen másként nem intézkedik, a hatósági jogokat a törvényhatóság nevében a bizottság gyakorolja.

19. §. A bizottság áll fele részben a törvényhatóság területén legtöbb egyenes államadót fizető azon nagykoru honpolgárokból, kik országgyűlési képviselőválasztásra jogosítva vannak; hason fele részben pedig a választó közönség választottjaiból.

20. §. Bizottsági tag általában nem lehet:

a) a ki írni és olvasni nem tud;

b) a ki a törvényhatóság területén legalább két év óta nem bír, vagy ugyanannyi idő óta ott nem lakik és adót nem fizet;

c) a ki a törvényhatóság közjavadalmait haszonbérli vagy a törvényhatósággal más számadási viszonyban áll.

21. §. A bizottsági tagok számát a törvényhatóság lakosainak száma szabályozza, t. i. vármegyékben, székekben, kerületekben és vidékekben minden 500, törvényhatósági joggal felruházott városokban minden 250 lakos után egy bizottsági tag számítottatik.

A bizottság választott és nem választott tagjainak összes száma azonban törvényhatósági joggal felruházott városokban 48-nál kevesebb és 400-nál több, más törvényhatóságokban 120-nál kevesebb és 600-nál több sehol sem lehet.

22. §. A legtöbb adót fizetők névjegyzékét az adóhivatalok hivatalos kimutatásai alapján minden év végével a törvényhatóság igazolási választmánya állítja össze, illetőleg igazítja ki.

Az igazolási választmány áll: a közgyűlés által egy évre választott 5 tagból, és a főispán által a bizottsági tagok közül szintén egy évre kinevezett elnökből és 3 tagból; előadója a törvényhatósági jegyző.

Érvényes határozathozatalra az elnökkel 5 tag jelenléte szükséges. A választmány a kitűzött és kihirdetett napokon nyilvánosan tartja üléseit, s a megállapított névjegyzéket indokolt jelentés kíséretében a közgyűlésnek megerősítés végett bemutatja.

23. §. A sorrend megállapításánál csak a törvényhatóság területén fekvő ingatlan vagyon s a törvényhatóság területén élvezett jövedelem összes egyenes államadója és a személyes kereseti adó vétetik számításba; továbbá az állami, felekezeti, községi és magántanintézetek tanárai, a tudományos akadémiák tagjai, a folyóirat- és lapszerkesztők, a lelkészek, az ipar- és kereskedelmi kamarák bel- és kültagjai, ugyancsak a magyar államban érvényes oklevéllel ellátott tudorok, ügyvédek, orvosok, mérnökök, gyógyszerészek, sebészek, bányászok, erdészek és gazdatiszteknek összes egyenes államadója kétszeresen számítatik.

A férj vagy atya államadójába a nő, valamint kiskoru gyermekek államadója is beszámítandó, ha a nőnek vagy a kiskoru gyermekeknek vagyonát kezeli.

Mindenki csak egy törvényhatósági bizottságnak lehet tagja; az, a ki több törvényhatóságban jön a legtöbb államadót fizetők sorába, azon törvényhatóság bizottságának lesz tagja, melyet maga jelöl ki.

Midőn ketten vagy többen fizetnek hasonmennyiségű államadót, ezek között a sorshuzás dönt; midőn pedig ezen eset olyan egyének közt fordul elő, kik közül az egyik egyszeresen, a másik pedig kétszeresen számított államadó folytán juthatna a bizottságba, az utóbbi bir elsőbbséggel.

Az, a ki 5 év óta az országban lakik, folytonosan adót fizet s más államnak nem alattvalója, a sorrend megállapításánál a törvényhozás tüzetes intézkedéséig honpolgárnak tekintendő.

24. §. Azok, a kik a 23. §. kedvezményét igénybe venni kívánják, az ülések tartama alatt az igazoló választmány előtt szóval vagy írásban jelentkezni s jogosultságukat igazolni kötelesek.

A ki nem jelentkezett vagy jogosultságát igazolnival nem tudja, az adó kétszeres beszámításának kedvezményétől azon egy alkalomra elesik.

25. §. A bizottsági tagok választása vármegyékben, székekben, kerületekben és azon törvényhatósági joggal felruházott városokban, a melyekben a választók száma a 600-at meghaladja, választókerületenként eszközöltetik.

A választókerületeket az egymáshoz tartozó községek, illetőleg utcák s a választási főhely kijelölésével a törvényhatóság maga alakítja meg. Egy-egy választókerületben 200 választónál kevesebb és 600 választónál több nem lehet.

Olyan mezőváros vagy falu, melyben legalább 200 választó lakik, külön választókerületet képez.

Ha a választók száma a 600-at meghaladja: a község 200—600 választóból alválasztókerületet alkot.

26. §. Minden választókerület és alkerület, lehetőleg páros számban, csak annyi bizottsági tagot választ, a mennyi a bizottságnak választás alá eső tagjaiból a kerület vagy alkerület választóinak a törvényhatóság összes választóihoz viszonyított aránya szerint a kerületre vagy alkerületre esik.

27. §. Választó és választható a törvényhatóság mindazon lakosa, a ki országgyűlési képviselő-választásra jogosítva van.

Az egyes választókerület választóit külön-külön betűrendben a közgyűlés által kiküldött választmány állítja össze az országos képviselők választására jogosultak utolsó névjegyzékéből.

28. §. A bizottság választás alá eső tagjai 3 évenként 6 évre választatnak.

A legelső alkalommal megválasztottak közül az első három év leteltével minden egyes választókerületre és alkerületre nézve külön-külön eszközölt sorshuzás útján a választottak fele kilép.

Jövőre pedig minden három év leteltével azok lépnek ki, a kik a szabályszerű 6 évet már kitöltötték.

A sorshuzást a közgyűlésen az elnök eszközli.

A kilépett tagok újra választhatók.

29. §. Az, a ki elveszti időközben tagsági képességét, megszűnik tagja lenni a bizottságnak, helye pedig, valamint az időközben elhunyt és leköszönt tagok helyei is, minden év végével töltenek be azon kerület vagy alkerület által, a mely által megválasztattak.

30. §. A bizottság választás alá eső tagjainak megválasztása csak a legtöbb adót fizetők névjegyzékének összeállítására, illetőleg kiigazítására (22. §.) után történhetik.

A választás napját a közgyűlés tüzi ki.

Az alispán, illetőleg polgármester az igazolt tagok névsorát tájékoztatás végett közzétenni s egyszersmind a választás napját kellő időben kihirdetni köteles.

31. §. Ha olyan választatik meg, a ki mint egyik legtöbb adót fizető már tagja a bizottságnak és a választást elfogadja, helye a sorrendben következő legtöbb adót fizető által pótolatik.

32. §. Az, a ki több helyen választatott meg, azon kerületet fogja képviselni, melyet a főispánhoz (főkirálybíró stb.) intézett nyilatkozata szerint képviselni kíván.

A többi kerület újból választ.

33. §. A választás a szavazók nevének és lakhelyének nyilvános feljegyzése mellett személyesen beadott szavazatlapok által történik.

Ha a szavazatlap több nevet tartalmaz, mint a hány bizottsági tagot a kerület választani jogosítva van, az utólirott nevek számba nem vétetnek.

Ha többen egyenlő szavazatot nyertek a felett, hogy melyik legyen bizottsági tag, a választási elnök által kihuzott sors dönt.

34. §. A választást a helyi viszonyokhoz képest egy vagy több kerületben, a közgyűlés e célra megválasztott küldötte mint elnök vezeti.

A választók a választás megnyitásakor a küldött mellé 4 bizalmi férfit jelölnek ki maguk közül.

Ha e joggal élni nem akarnak, a bizalmi férfiakat a küldött nevezi ki.

A választásnál az érdekelt község birái és jegyzői, illetőleg a hatósági közegek hivatalból jelenlenni s a szavazók azonosságára felügyelni kötelesek.

35. §. A választás egy s ugyanazon kerületben, illetőleg alkerületben egy napnál tovább nem tarthat.

Kezdődik reggeli 8 órakor és végződik esti 6 órakor.

A határidőn túl szavazatot elfogadni nem szabad.

A választások törvényhatósági joggal felruházott városokban 3, más törvényhatóságokban 8 nap alatt valamennyi kerületre és alkerületre nézve befejezendők.

36. §. A szavazatok összeszámítása nyilvánosan történik.

Ha az összeszámítás félbeszakittatik, vagy egy napról a másikkra tétetik át, a jegyzőkönyv és a beadott szavazatlapok a szavazatszedési szekrénybe záratnak, melyet a küldött két bizalmi férfi s a községek előljárói lepecsételnek.

A választás eredményét a küldött azonnal kihirdeti, s a szavazatlapok s jegyzőkönyv bemutatása mellett, eljárásáról a törvényhatóságnak jelentést tesz.

37. §. A választási eljárásra vonatkozó panaszok vagy megválasztott tag választási képessége ellen tett észrevételek a választástól számított 15 nap alatt az igazolóválasztmányhoz (22. §.) nyújtandók be.

38. §. Az igazolóválasztmány határozatai szabályszerűleg kézbesítetnek s a kézbesítéstől 15 nap alatt a törvényhatósági bizottság által 3 évre választott 5 tagu állandó birálóválasztmányhoz felebbezhetők, mely a vitás kérdésekben végérvényesen dönt, és melynek elnöke a főispán, akadályoztatása esetében az alispán, illetőleg polgármester.

A megsemmisített választások helyett az új választást a közgyűlés rendeli el.

39. §. Ha a választás valamennyi választókerületben végbement s a választás alá eső bizottsági tagok $\frac{3}{4}$ -de igazolva van, a főispán (főkirálybíró stb.) közgyűlést hirdet; a közgyűlésen a megyei bizottságot alakultnak jelenti ki.

40. §. Az elnök a bizalmi férfiak s a községi előljárók s jegyzők, s általában a szavazók a törvény különös oltalma alatt állanak.

A személyes biztosság tekintetében ugyanazon rendszabályok alkalmazhatók, melyek az országos képviselőválasztásoknál alkalmaztatnak, s az elkövetett vétségek a választási törvény szabványai szerint toroltatnak meg.

III. Fejezet.

A közgyűlésekről.

41. §. A közgyűlés elnöke a főispán (főkirálybíró stb.) akadályoztatása esetében az alispán, illetőleg polgármester.

42. §. A közgyűlések számát és idejét a törvényhatóság szabályrendelettel állapítja meg, de minden tavasszal a múlt évi számadások megvizsgálása és minden ősszel a jövő évi költségvetés megállapítása végett közgyűlést kell tartani.

Ha a főispán (főkirálybíró stb.), a bizottság vagy a főispán akadályoztatása esetében az alispán, illetőleg polgármester szükségesnek látja, annyiszor tartathatik rendkívüli közgyűlés, a hányszor a körülmények igénylik.

Az alispán, illetőleg polgármester a közgyűlés határnapját s a felveendő tárgyak sorozatát legalább 8 nappal, illetőleg 24 órával a gyűlés előtt szabályszerűleg kihirdetni köteles.

43. §. A közgyűlés hatásköréhez a következő ügyek tartoznak:

a) szabályrendeletek alkotása;

b) a közigazgatási és választókerületek alakítása;

c) a törvényhatósági közlekedési vonalak, közművek, építkezések s a közmunka feletti intézkedés;

d) kölcsönvételek;

e) törzsvagyon szerzése vagy elidegenítése;

f) a költségvetési előirányzat megállapítása s a zárszámadások megvizsgálása;

g) a tisztviselők, az állandó, az igazoló és a birálóválasztmány s egyes küldöttségek választása;

h) tisztviselőknek ellenőrzése, felelősség alóli felmentése, felfüggesztése, ugy ellenük a tisztvi vizsgálat elrendelése;

i) a tisztviselők, a segéd- és kezelőszemélyzet s a szolgák fizetésének szabályozása, felemelése vagy leszállítása;

k) új hivatalok és állomások felállítása, vagy a régiek megszüntetése;

l) a törvényhatóságok kezelése vagy felügyelete alatt álló pénztárak megvizsgálása s erre vonatkozó jelentése;

m) a községektől a községi törvény értelmében felterjesztett vagy felebbezett ügyek másodfoku ellátása;

n) kérelmezési és levelezési jog gyakorlása;

o) indítványok tárgyalása;

p) a felirati jog gyakorlása;

q) mindazon ügyek, melyeket ezen, vagy más törvény avagy a törvényhatóság szabályrendelete kizárólag a közgyűléshez utasít.

A városokra nézve az 1875: XXXV. t.-cz. 1—4. §§. a következőket rendeli:

1. §. Az 1876. évi V. törvénycikknek a községi hatóságról és illetőségről szóló 1—15. §§-ai, továbbá a községi háztartást szabályozó 102., 103., 104., 105., 106., 107., 109., 110., 111., 113., 114., 116., 117., 118., 119., 122., 124., 125., 126., 127., 129. és 130. §§-ainak, valamint a szegényügyre, a jótékony és közművelődési intézetekre és az alapítványokra vonatkozó 131., 132., 133. §§-nak hatálya, az alábbi szakaszokban foglalt módosításokkal, a szabad királyi és törvényhatósági joggal felruházott városokra is — kivéve Budapest fővárosát, melyről az 1872: XXXVI. t.-czikk már intézkedett — kiterjesztetik.

2. §. Az 1876: V. t.-cz. 10. és az 1871. évi XVIII. t.-cz. 126. §§-ai értelmében a városi törvényhatóság által megállapított szabályrendeletek jóváhagyás végett a belügyministerhez terjesztendők fel; és a 106., 107., 109., 116., 126., 129., 130., 131. §§-ok szerint a törvényhatóságokat illető felügyeleti és felelősségi hatóságot ezen városok felett a belügyminister gyakorolja.

3. §. Az 1871. évi XVIII. törvénycikk 103. és 105. §§-ban foglalt tárgyak elintézésére jogosított közgyűlés összehívásának 30 napi határideje helyett a szabad királyi és törvényhatósági joggal felruházott városok szabályrendeletileg állapítják meg azon határidőt, melynek ilyen esetben a közgyűlés összehívása és megtartása között lenni kell. Ezen határidő azonban 8 napnál rövidebb nem lehet.

4. §. A városi vagyons kezelésénél az 1871. évi XVIII. törvénycikk 110. §-ának rendelkezései tartandók meg, ha azonban az ezen §-ban említett esetek valamelyikének beálltával a város közgyűlése a

városi vagyons szabad kézből való kiadatását rendelné el, az e tárgyban hozott határozat kifüggesztendő s a kifüggesztéstől számított 8 nap alatt az ellen a község kötelékébe tartozó bármely polgár felebbezést a tanács utján adhat be. A felebbezés felett a belügyminister dönt. A fentebbi 8 napi határidő leteltéig, vagy ha felebbezés adatott be, annak elintézéséig az ily határozatok végre nem hajthatók.

44. §. Vármegyékben a 43. §. a), b), c), d), e), f), i), k), m) pontjai alatt elősorolt ügyeknek, s általában az önkormányzat fontosabb ügyeinek közgyűlési tárgyalását a törvényhatóság állandó választmányára készíti elő.

Az állandó választmányt a bizottság 3 évre választja; elnöke az alispán.

Alelnökeit a választmány maga választja, s együtt vagy szakosztályokra oszolva tanácskozásként, a hozzá utasított tárgyakra nézve indítványoz és javaslatot tesz.

A tagok számát s a választmány szervezetét a törvényhatóság szabályrendelettel állapítja meg.

45. §. A gyűlést az elnök nyitja meg és zárja be.

A tanácskozásként az elnök vezeti, a rend fentartása felett az elnök őrködik, s a kérdést a szavazásra az elnök tűzi ki.

A szavazás előtt a kérdés megállapításához szólni a tagoknak jogában áll.

A szavazatok a szőlők szerint vétetnek számba, de tiz tag kiváratára az elnök a névszerinti szavazást elrendelni köteles.

46. §. A közgyűlésen a jelenlévők határoznak.

Egy bizottsági tag sem vehet részt oly tanácskozásként, a melyekben közvetlenül érdekelve van.

A hallgatóság számára elkülönített hely jelölendő ki.

A napirendre kitűzött tárgyakkal össze nem függő önálló indítványt, mely 24 órával előbb a közgyűlésen, vagy pedig az elnökségnél be nem jelentetett, s egyszersmind a jegyzői hivatalnál vagy más alkalmas helyen közzemlére le nem tetetett, a közgyűlésen tárgyalni nem szabad.

Máskülönben az ügyrendet, jelen törvény korlátai között, maga a törvényhatóság szabályrendelettel állapítja meg.

47. §. Az alispán, jegyző, tiszti ügyész, árvaszéki elnök és ülnök, szolgabíró, főpénztárnok, főorvos, főmérnök, levéltárnok, közgyám, számvevő s a rendezett tanácsú városok polgármesterei, törvényhatósági joggal felruházott városokban pedig a polgármester, jegyző, rendőrkapitány, tanácsnokok, tiszti ügyész, árvaszéki elnök és ülnök, pénztárnok,

főorvos, főmérnök, közgyám, számvevő és levéltárnok a közgyűlésen ülésel és szavazattal bírnak, habár nem volnának is tagjai a bizottságnak.

48. §. A többi tisztviselő és általában a tiszteletbeli tisztviselők a közgyűléseken felszólalhatnak, s ha felhivatnak, felszólalni kötelesek is; de szavazattal csak azon esetben bírnak, ha bizottsági tagoknak megválasztattak, vagy a legtöbb adót fizetők sorába esnek.

50. §. A ki a tanácskozás méltóságát vagy a gyűlés egyes tagjait sértő kifejezéssel él, s azt rögtön vissza nem vonja: széksértési kereset alá vonathatik, s a gyűlés által, a felebbezés kizárásával, 100 forintig terjedhető s közigazgatási uton behajtható bírságra büntetethetik, fenmaradván a büntető törvények súlya alá eső büntényekre nézve a későbbi megtorlás joga.

51. §. A közgyűlési jegyzőkönyvek hiteles másolatai a belügyministerhez a hitelesítéstől 30 nap alatt, egyes jegyzőkönyvek pedig egyik vagy másik minister kívánatára rögtön felterjesztendők.

IV. Fejezet.

A főispánról és a törvényhatósági közegekről.

52. §. A vármegyék és a törvényhatósági joggal felruházott városok élén a megyei, illetőleg városi főispán, kit a belügyminister előterjesztésére, tekintet nélkül az örökös főispánokra, a király nevez ki és mozdít el.

Az 1874: XXXIX. t.-cz. értelmében a vármegye főispánja egyszersmind törvényhatósági joggal felruházott városok főispánja is lehet.

53. §. A főispán a végrehajtó hatalom képviselője; mint ilyen ellenőrzi a törvényhatósági önkormányzatot és őrködik a törvényhatóság által közvetített állami közigazgatás érdekei felett, e végből:

a) a megyei rendes közgyűlések előtt, az alispánból, főjegyzőből, tiszti ügyészből s az állandó választmány alelnökeiből alakított számonkérő (scontrális) széket tart;

b) megvizsgálja személyesen legalább egyszer évenként a hatósági tisztviselők hivatalos eljárását, s megtekinti, a hányszor jónak látja, az alispánhoz vagy polgármesterhez érkezett kormányrendeleteket s más beadványokat;

c) vizsgálatot rendelhet a hanyag vagy vétkes tisztviselő ellen, s azt a vizsgálat tartamára felfüggesztheti hivatalától; az alispánt és polgármestert azonban csak a belügyminister jóváhagyásával függesztheti fel;

d) a felfüggesztett tisztviselőket az alispán, illetőleg polgármester kivételével, ideiglenesen másokkal helyettesíti;

e) indokolt felterjesztést tesz a kormánynak, ha az alispán vagy polgármester valamely kormányrendeletet végrehajthatónak nem vél (58. §. d) pont); mely felterjesztéshez az alispán, illetőleg polgármester nyilatkozata is csatolandó;

f) gyakorolja a tisztujtó székeken a 68. §. értelmében és a 43. §. g) pontja eseteiben a kijelölés jogát;

g) kinevezi a 65. §. alatt megnevezett tisztviselőket, s a mutakozó szükséghez képest a tiszteletbeli tisztviselőket; kinevezi továbbá a vármegyékben, az alispán meghallgatása után, a csendbiztost, a várnagyot s általában a segéd- és kezelő összes személyzetet;

h) gyakorolja mindazon jogokat és teljesíti mindazon kötelességeket, melyeket jelen törvény a főispánra ruház.

54. §. Ha a törvényhatóság a 16. §. vagy az alispán, illetőleg polgármester az 58. §. e) pontja alatt megszabott törvényes kötelességét megszegi vagy pontosan nem teljesíti: a ministerium felhatalmazhatja a főispánt, hogy a törvényhatóság mindazon tisztviselőivel és közegeivel, kikre végre nem hajtott rendelet végrehajtásánál szüksége van, közvetlenül rendelkezessék.

Ez esetben a tisztviselők és közegek a főispánnak a végrehajtásra vonatkozó rendeleteit azonnal és feltétlenül teljesíteni kötelesek, s e miatt a törvényhatóság által feleletre nem vonathatnak.

55. §. Az 54. §. eseteiben a főispán a nem engedelmeskedő tisztviselőt és közeget hivatalától felfüggesztheti. (E szakasz többi része az 1876: VII. t.-cz. 19. §. által hatályon kívül helyeztetett.)

56. §. A kormányrendelet végrehajtásával a főispán kivételes hatalma legott véget ér.

A törvényhatóság, ha sérelmesnek tartja a kormány eljárását, a képviselőháznál kereshet orvoslást.

57. §. A vármegye központi tisztviselői: az alispán, jegyző, tiszti ügyész, úrvaszéki elnök és ülnök, pénztárnok, főorvos, főmérnök (a megyei mérnöki állomások az 1877: XXIV. t.-cz. értelmében megszüntetettek), levéltárnok, főszámvevő, közgyám, (az 1877: XX. t.-cz. megszüntette) állatorvos.

Kültisztviselők: a szolgabíró, a rendezett tanácsú városok polgármesterei s a helyi viszonyokhoz képest a járási orvos, járási mérnök, járási számvevő, járási közgyám.

A központi tisztviselő a törvényhatóság székhelyén, a kultisztviselő a járásban (szakaszban) köteles lakni.

58. §. Az alispán a vármegye első tisztviselője; mint ilyen:

a) vezeti a törvényhatóság nevében a közigazgatást, intézkedik minden ügyben, mely a közgyűlés vagy egyes közegek hatásköréhez utasítva nincs;

b) végrehajtja a közgyűlés határozatait;

c) átveszi a törvényhatóság közönségéhez intézett kormányrendeleteket, leveleket, jelentéseket, folyamodványokat;

d) végrehajtja a kormány rendeleteit.

Ha azonban valamely rendeletet törvénybe ütközőnek, vagy a helyi viszonyok között károsnak, vagy éppen kivihetetlennek vél: jelentést tesz 24 óra alatt a főispánnak (53. §. e) pont), s távollétében felír az illető ministerhez.

Ha a minister a felirat ellenében továbbra is fentartaná rendeletét, és az alispán a ministeri leirat után se érezné magát a rendelet végrehajtására kötelezettnek: a főispánnak azonnal jelentést tesz, s annak rendeletére, vagy ha távol van, annak nevében a rendkívüli közgyűlést legfeljebb 10 napra azonnal összehívja, s a rendeletet a közgyűlés elé terjeszti, mely azt rögtön felvenni és tárgyalni köteles;

e) végrehajtja a kormány azon rendeleteit, melyek a 16. §. szerint azonnal és feltétlenül végrehajtandók, s eljárásáról a végrehajtás után a legközelebbi közgyűlésnek jelentést tesz;

f) aláírja a törvényhatóság nevében kiállított okmányokat, leveleket és felterjesztéseket;

g) örködik, hogy a kormányrendelet ellen intézett felirat 3 nap alatt felterjesztessék (16. §.);

h) őre a törvényhatóság pecsétjének;

i) utalványoz a házipénztárra, a költségvetés korlátai között;

k) rendelkezik a törvényhatóság tisztviselőivel, a segéd- és kezelőszemélyzettel, s ha hivatalos kötelességének teljesítésében, vagy valamely hivatalos megbízásban egyik vagy másik pontosan el nem jár: a teendők teljesítésével más rendes vagy tiszteletbeli tisztviselőt biz meg, s azt a házipénztárból a hanyag tisztviselő fizetésére utalványozott napdíjakkal látja el;

l) intézkedik a katona-elszállásolási ügyekben;

m) elrendeli a karhatalom alkalmazását és felfogadja és elbocsátja a csendőröket (pandurokat), valamint felfogadja különös tekintettel a kiszolgált katonákra és honvédekre a törvényhatósági szolgákat, — kik ha hiven teljesítik kötelességeiket — élethossziglan alkalmaztatnak;

n) legalább egyszer megvizsgálja havonként a törvényhatóság pénztárait, a számvevő és tiszti ügyész közbejöttével;

o) a közgyűlésnek s a főispánnak tüzetes jelentést tesz intézkedéseiről és a törvényhatóság állapotáról;

p) intézkedik a közgyűlési tárgyaknak az állandó választmány által előkészítéséről, s az egyes ügydarabok teljes felszereléséről;

q) eljár mindazon ügyekben, a melyeket egyik vagy másik törvény az alispánra biz.

Egyesek az alispánnak sérelmes határozatait a belügyministerhez felebbezhetik.

59. §. A jegyzők a közgyűlés, az állandó és igazoló választmány és ideiglenes szakbizottságok s küldöttségek jegyzőkönyveit viszik.

A határozatokat, a közgyűlési és alispáni felterjesztéseket, jelentéseket, leveleket fogalmazzák.

A törvényhatóság nevében kiállítandó okmányokat elkészítik s a közgyűlésen a tárgyakat előadják.

Ha az alispán beteg, ha távol van, vagy az alispáni szék üres: az alispáni teendőket a főjegyző teljesíti.

60. §. A tiszti ügyész az árvaszék tagja s a törvényhatóság jogtanácsosa. Véleménye olyan ügyben, melynél a jogi szempont a döntő, a határozathozatal előtt mindig meghallgatandó.

Őre a törvényeknek, a törvény erejével bíró szokásnak, a törvényhatóság szabályrendeleteinek az önkormányzatban és a közgyűléseken. Képviseli a törvényhatóságot magánügyeiben.

Megindítja a széksértési kereseteket, s indítványozza a kiszabandó bírság mennyiségét.

61. §. A szolgabíró a járás első tisztviselője. (A törvényben nem foglalt segédszolgabíró azóta majdnem mindenütt alkalmaztatik s a szolgabíró akadályoztatása esetében végzi a szolgabírói teendőket ugyanazzal a joggal és felelősséggel.)

Felügyel a hatósága alatt álló községekre, és gyakorolja azon jogokat és teljesíti azon kötelességeket, melyeket a törvény és szabályrendeletek reá ruháznak.

Utasításait — a mennyiben a törvény kivételesen másként nem intézkedik — az alispántól és az alispán útján veszi, s közvetlenül azzal érintkezik.

Külön pecséttel bír, a törvényhatóság czimerével, s a járás nevét tartalmazó körirattal.

Teendőinek pontos ellátására a törvényhatóság költségén irnokot tart, és azzal saját felelősségére szabadon rendelkezik. Egyesek a szol-

gabirónak a törvény és szabályrendeletek által körülírt hatáskörében önállólag hozott sérelmes határozatait az alispánhoz s onnan a belügyministerhez felelbezhetik.

62. §. A többi tisztviselő és hivatalnok hatáskörét, mint szintén a segéd- és kezelőszemélyzet létszámát és szervezetét a belügyminister által helybenhagyandó szabályrendelettel a megye, szék, vidék és kerület maga állapítja meg.

Az egyes tisztviselők hagyományos nevei megtarthatók.

63. §. A törvényhatósági joggal felruházott városok első tisztviselője: a polgármester;

mint ilyen

a) elnöke a tanácsnak;

b) intézkedik azon ügyekben, melyek a törvény vagy a szabályrendeletek értelmében a polgármester hatásköréhez tartoznak;

c) átveszi a városhoz intézett kormányrendeleteket, leveleket, jelentéseket, folyamodványokat;

d) végrehajtja a kormány rendeleteit azon jogok és kötelezettségek mellett, melyeket jelen törvény 58. §. d), e), k) pontja az alispánra ruház;

e) aláírja a város nevében kiállított okmányokat, leveleket, felterjesztéseket;

f) őre a város pecsétének;

g) a közgyűlésnek s a főispánnak tüzetes jelentést tesz intézkedéseiről s a város állapotáról;

h) felfogadja, különös tekintettel a kiszolgált katonákra és honvédekre, a városi szolgálkat, kik, ha hiven teljesítik kötelességüket, élethossziglan alkalmaztatnak.

Egyesek a polgármester sérelmes határozatait a közgyűléshez és onnan a belügyministerhez felelbezhetik.

64. §. Különben a törvényhatósági joggal felruházott városok azon szervezetet, mely által saját belügyeiket ellátni s a városi önkormányzatot gyakorolni kívánják s ebből folyólag a tanácsnak, s az egyes tisztviselőknek közöttük, a rendőr-kapitánynak az önkormányzatra vonatkozó hatáskörét, a szakosztályok szervezetét, a tisztikar, a segéd-, kezelő-, rendőr- és szolgaszemélyzet létszámát és fizetését, ugyszintén az egyes tisztviselők által az önkormányzat körében hozott határozatokra nézve a felelbezés módját, a helyi viszonyokhoz képest és jelen törvény korlátai között a belügyminister által helybenhagyandó szabályrendelettel (91. §.) maguk állapítják meg.

V. Fejezet.

A tisztviselők választásáról.

65. §. A tisztviselők a bizottság által, és 6 évre választatnak.

A levéltárnokot élethossziglan a főispán nevezi ki. A segéd- és kezelőszemélyzetnek a főispán által kinevezett (53. §. g) pont), törvényhatósági joggal felruházott városban pedig a bizottság által választott tagjai élethossziglan megtartják állomásaikat, s csak fegyelmi eljárás útján mozdíthatatnak el.

Az ideiglenesen alkalmazott hivatalnokok és napidijasok a törvényhatóság által bocsátatnak el.

A szolgabírói irnokokat a szolgabíró nevezi ki és bocsátja el.

66. §. Tisztviselővé csak az lehet, illetőleg csak azt lehet kinevezni, a ki

a) életének 22. évét már betöltötte;

b) a magyar állam polgára;

c) se csőd, se bűnvádi kereset, se büntetés alatt nincs, se becsületlenítő büntettek miatt elítélve nem volt.

67. §. A 66-ik §-ban megszabott általános kellékeken felül elengedhetlen feltétel még:

a) főjegyzőre és árvaszéki elnökre nézve annak igazolása, hogy valamely jogi tanintézetben a tanfolyamot elvégezte vagy a megfelelő elméleti vizsgát letette, avagy már hasonló közhivatalt viselt.

A tiszti ügyészre nézve az ügyvédi oklevél.

Az orvosra és állatorvosra nézve a magyar államban érvényes oklevél, és két évi gyakorlat.

A mérnökre nézve a szakma önálló üzésének jogosultsága s kétévi önálló gyakorlat.

68. §. A tisztújító-szék tartamára, ha általános a választás, a főispán jegyzőt s tiszti ügyészt helyettesít.

A jelöltek névsorát a 66. és 67. §§. korlátai között s tekintettel az 1868: XLIV. törvény határozványára is, a kijelölő választmány állítja össze, mely áll: a főispánból mint elnökből, a bizottság által választott 3, és a főispán által meghívott szintén 3 bizottsági tagból; a szavazatok egyenlősége esetében az elnök szava dönt.

Minden állomásra legalább 3 egyén jelölendő ki; e szabály alól eltérésnek csak akkor van helye, ha nem jelentkezett kijelölhető 3 egyén a betöltendő tiszti állomásra.

69. §. A szavazás, mely 20 bizottsági tag írásban beadott kívánatára mindig elrendelendő, a főispán által kinevezett egy vagy több küldöttség

előtt, a szavazók nevének és szavazatának feljegyzésével, törvényhatósági joggal felruházott városokban szavazatlapok által meg végbe.

70. §. Az alispán és polgármester általános szótöbbséggel választatik. Ha általános szótöbbséget egyik sem nyer a jelöltek közül: új szavazásnak van helye a legtöbb szavazatot nyert két jelölt között.

A többi tisztviselők viszonylagos szótöbbséggel választatnak.

71. §. A megválasztott tisztviselők a következő esküt teszik le:

Én N. N. esküszöm, hogy a királyhoz hű leszek, az ország törvényeinek engedelmeskedem, s hivatalommal járó kötelességeimet lelkiismeretes pontossággal teljesítem. Isten engem úgy segítjen.

72. §. Az időközben megürült állomások csak a következő rendes közgyűlésen töltenek be. Addig, ha elkerülhetetlenül szükséges, a főispán helyettesít.

VI. Fejezet.

A bizottsági tagok és tisztviselők felelőségéről.

73. §. A tisztviselő mindazon kárért, melyet hivatalos eljárásában akár cselekvése, akár mulasztása által szándékosan, vagy vétkes gondatlanságból, az államnak, a törvényhatóságnak, községeknek vagy egyeseknek jogtalanul és illetéktelenül okozott, ha a kár szabályszerű jogorvoslattal elhárítható nem volt, teljes kártérítéssel tartozik.

A kárkeresetek a törvénykezési rendtartás szerint illetékes bíróság hatásköréhez tartoznak.

Konok perlekedők, a törvényhatóság valamelyik jótékony intézete javára, 500 forintig emelhető pénzbírságra büntetethetnek, s a perköltségekben elmarasztalandók.

74. §. Ha a tisztviselő illetékes meghagyásból s a meghagyás szerint járt el, a kártalanítási keresetek mindig azok ellen intézendők, a kik a törvénytelen cselekvényt elrendelték.

A bizottság azon tagjai, kik a törvénytelen határozathoz járultak, a károsult irányában egyetemlegesen felelősek, egymás közt azonban a kártérítésre egyenlően kötelezvék.

75. §. Ha a károsult az elmarasztalt tisztviselő vagyontalansága miatt kielégítést nem nyerhetne, vagy nem lehetne kideríteni, hogy e sérelmes határozatra kik szavaztak: a kárt visszkéreseti jog fennmaradása mellett, a törvényhatóság pénztára téríti meg. A közpénzt kezelő tisztviselők által okozott kárt azonban ezek után első sorban azok tartoznak viselni, a kik a pénzkezelésre törvény szerint felügyelni tartoznak, ha kötelességüket vagy éppen nem, vagy nem szabály szerint teljesítették.

76. §. A hivataloskodásból folyó felelősség mindaddig tart, míg a tisztviselő a törvényhatóság által fel nem mentetett. E felmentés csak a törvényhatóság egyeteme iránt fennállott felelősséget szünteti meg, az okozott kárért a magánjogi s a bűnös cselekvényekért a büntető törvényekben meghatározott felelősség érintetlen marad.

E törvényben körülírt fegyelmi eljárás helyett az 1876: VII. t.-cz. a következő szabályokat állítja fel:

1. §. Az 1870. évi XLVII. törvénycikknek 49. §-a, nemkülönben a 77—80., továbbá 82—87. §§-ai, valamint az 53. §. c) pontja, és az 1872. évi XXXVI. törvénycikknek a fegyelmi eljárásra vonatkozó határozmányai hatályon kívül tételnek s helyettük következők rendeltetnek:

A tisztviselő, a segéd- és kezelő-személyzet tagjai ellen fegyelmi eljárásnak van helye:

a) ha megsérti vagy hanyagul teljesíti a törvényben és szabály- vagy kormányrendeletekben megszabott kötelességét, vagy azok teljesítésére képtelennek bizonyul;

b) ha botrányt okozó erkölcsstelen életet él, vagy ilyennemű kihágást követ el.

2. §. A fegyelmi eljárást vizsgálat előzi meg, melyet:

a) azon törvényhatósági tisztviselők ellen, kik a közigazgatási bizottságnak tagjai, ezen bizottság vagy a törvényhatósági közgyűlés;

b) a törvényhatóság többi tisztviselője, valamint a segéd- és kezelő-személyzet tagjai ellen, a törvényhatósági közgyűlés, főispán, a közigazgatási bizottság vagy az alispán, illetőleg polgármester rendel el.

Ha a vizsgálatot az a) és b) pontban említettek közül egyik sem rendelné el, azt a belügyminister elrendelheti. De ezenfelül elrendelheti a főispán meghallgatásával a többi minister is, midőn a hanyag eljárás, a törvény és szabály- vagy kormányrendeletekben megszabott kötelességsértés a tárczájához tartozó teendőkre vonatkozik.

3. §. A vizsgálatot azon törvényhatósági tisztviselők ellen, kik a közigazgatási bizottságnak tagjai, maga ezen bizottság a kebeléből kiküldendő egy vagy több tag által; a többiekre nézve pedig rendszerint az alispán, illetőleg a polgármester, akadályoztatása esetén helyettese teljesíti.

4. §. A vizsgálat elrendelésével egyidejűleg az azt elrendelő által a tisztviselő fel is függesztethetik hivatalától.

A hivatalától felfüggesztett törvényhatósági tisztviselő helye a főispán által ideiglenes helyettesítés útján töltetik be, kivéven az alispán, illetőleg a polgármesteri állomásokat, melyeknek ideiglenes helyettesítés útján betöltése a törvényhatósági közgyűlés hatáskörébe tartozik.

Az illetén helyettesítések a fegyelmi ügy befejezéseig érvényesek és az 1870: XLVII-ik törvénycikk 43. §. g) pontjának, valamint az 1872: XXXVI-ik törvénycikk 58. §-a g) pontjának ezzel ellentétben álló intézkedése hatályon kívül tétetik.

5. §. A vizsgálat befejezése után a vizsgálati iratok a tiszti ügyésznek küldendők meg.

A tiszti ügyész a vizsgálat eredményéhez képest indítványt tesz a fegyelmi eljárás folytatása vagy abbanahagyása iránt, és első esetben a kirovandó fenyíték minősége iránt is, s az iratokat azok átvételétől számítható 14 nap alatt indítványával együtt azon hatósághoz teszi át, mely a 6. §. értelmében első fokban határozni hivatva van.

Azon esetben, midőn a tiszti ügyész a fegyelmi eljárás abbanahagyását indítványozza, a vizsgálati iratok általa határozathozatal végett a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányához teendők át.

A vizsgálat alá helyezett tisztviselőnek, kit a fegyelmi hatóság az ügyészi indítvány beadásáról 48 óra alatt értesíteni tartozik, jogában áll az ügyészi indítvány beadása napjától számított 8 nap alatt a vizsgálati iratokat megtekinteni és az ügyészi indítványra nyilatkozatot tenni.

6. §. A vizsgálat eredménye felett határoz, és pedig:

a) a 2-ik §. a) pontjában említett tisztviselőkre nézve első fokozatban a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, másod-fokozatban a belügyminister;

b) a 2-ik §. b) pontja alá tartozó többi tisztviselőre, valamint a segéd- és kezelő-személyzet tagjaira nézve, ha a vétség ezen törvény 11. §. a) pontjában megszabott büntetést von maga után, első fokozatban az alispán, illetőleg a polgármester, másod-fokozatban a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, esetleg — a mennyiben két eltérő határozat hozatott — harmad-fokozatban a belügyminister.

A 11-ik §. b) pontja szerint megtorlandó vétségek eseteiben pedig a 2. §. b) pontja alatt említett tisztviselők, valamint a segéd- és kezelő-személyzet tagjaira nézve is, első fokozatban a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, másod-fokozatban a belügyminister.

7. §. Ha a tiszti ügyész a 11. §. a) pontja alatt említett fenyíték alkalmazását indítványozza, de az illetékes alispán vagy polgármester az ugyanazon §. b) pontjában érintett büntetést véli alkalmazandónak, az iratokat e részbeni véleménye kíséretében a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányához teszi át.

A közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, ha az ügy akár a tiszti ügyész indítványa kapcsán, akár pedig az alispán, illetőleg polgármester által illetékességi körébe utaltatott: még azon esetben is

határoz, ha a 11-dik §. a) pontjában említett fenyítéket tartja alkalmazandónak.

8. §. A vizsgálat eredménye felett első- vagy másod-foku, esetleg harmad-foku határozathozatalra hivatott fegyelmi választmány, vagy a belügyminister, ha szükségesnek látja, a vizsgálat kiegészítését is elrendelheti.

9. §. Két egybehangzó határozat ellen nincs helye a felebbezésnek. De a főispán a belügyministerhez bármely határozatot hivatalból felebbezhet, a valamelyik minister által a 2. §. utolsó bekezdése értelmében elrendelt vizsgálat és arra alapított eljárás eredménye pedig az illető ministerhez mindég felterjesztendő.

10. §. Felebbezési határidő:

a) magánfelekre nézve a határozat kézbesítésétől számítható 8 nap;

b) a főispánra nézve a határozat felőli értesítésétől számítható

5 nap.

Ugyanannyi idő alatt meg kell tétetni az előző §. értelmében kötelezett felterjesztésnek is.

11. §. A vétkesnek talált törvényhatósági tisztviselő, valamint a segéd- és kezelő-személyzet tagjai, a vétség fokozatához képest:

a) dorgálással vagy 50 frtig terjedhető bírsággal;

b) 500 frtig terjedhető bírsággal vagy hivatalvesztéssel büntethető.

12. §. A törvényhatósági tisztviselőkre, úgy a segéd- és kezelő-személyzet tagjaira vonatkozó fegyelmi határozatok, a főispánnak azonnal, a törvényhatósági közgyűlésnek pedig jogerőre emelkedésük után jelentendők be.

13. §. A hivatalától felfüggesztett törvényhatósági tisztviselő és a segéd- s kezelő-személyzet tagja, a mennyiben nem hivatalvesztéssel büntetett, a fegyelmi határozat feltételeinek teljesítése után állomására visszahelyezendő.

14. §. A hivatalvesztéssel büntetett törvényhatósági tisztviselő helye a legközelebbi közgyűlésen betöltendő; de az, ki hivatalvesztésre ítéltetett, a rendes tisztujítás bekövetkezte előtt újból meg nem választható, másodizbeni hivatalvesztéssel büntetés esetén pedig elveszti a további szolgálati képességet.

15. §. Mikor válik bűnössé a tisztviselő és a segéd- és kezelő-személyzet tagja hivatalos kötelességének elhanyagolása vagy azzal való visszaélés által, a büntetőtörvény határozza meg.

16. §. Büntények folytán a vizsgálat a büntető-eljárás szabályai szerint eszközöltetik.

Ha a közigazgatási uton az arra a fentebbiek szerint jogosult hatóságok valamelyike által elrendelt vizsgálatból az tűnnék ki, hogy a

fenforgó tett nem fegyelmi eljárás útján megtorolható vétséget, de bűnvádi uton megtorlandó büntényt képez: a vizsgálati iratok a közigazgatási bizottság által a közvádolóhoz tételnek át.

17. §. Büntető vizsgálat esetén a tisztviselőt, a segéd- és kezelőszemélyzet tagját mindég fel kell függeszteni hivatalától.

18. §. A büntető eljárás folytán hozott ítéletet az eljáró törvényszék a közigazgatási bizottságnak mindég megküldi, mely azt a legközelebbi közgyűlés elé terjeszti.

81. §. Tisztviselő olyan cselekvényért, melyet a törvény tett kötelességévé, feleletre nem vonható, se ellene tiszti kereset el nem rendelhető.

B) Az egyes törvényhatósági közegek.

I. A szolgabíró.

A szolgabíró a járás első tisztviselője. Felügyel a hatósága alá tartozó községekre és gyakorolja azon jogokat és kötelességeket, melyeket a törvény és szabályrendeletek reá ruháznak. Utasításait — a mennyiben a törvény kivételesen másként nem intézkedik — (1870: XLII. 54. §.) az alispántól és az alispán útján veszi s közvetlenül azzal érintkezik. Külön pecséttel bír a törvényhatóság czimerével s a járás nevét tartalmazó körirattal. Teendőinek pontos ellátására a törvényhatóság költségén irnokot tart és azzal saját felelősségére rendelkezik.

Egyesek, a szolgabírónak törvény és szabályrendeletek által körülírt hatáskörében önállólag hozott sérelmes határozatait, az alispánhoz s onnan a belügyministerhez felebbezhetik. (1870: XLII. 61. §.)

A törvény a szolgabíró hatáskörét részletesen meg nem határozza s ezt a törvényhatóságra bizza, mely fel van jogosítva a tisztviselők hatáskörét megállapítani. (1870: XLII. 91. §.) A fennálló törvények és rendeletek alapján a közigazgatás egyes ágai szerint a szolgabíró hatásköre a következő:

I. Cselédügy. Az 1876. évi XIII. t.-cz. alapján elsőfoku hatóság s bíraskodik a cseléd, a gazdasági munkások és napszámosok s a gazda közötti viszonyból keletkező vitás ügyben.

II. Közegészségügy. Az 1876: XIV. t.-cz. 4. §. alapján elsőfoku hatóság kis és nagy községekben.

Nevezetesen:

a) megfigyeli mindazon mozzanatokat, melyek a közegészségügyre befolyással vannak, s tapasztalatai alapján — a mennyiben lehetséges — saját hatáskörében intézkedik; ha pedig a teendők hatáskörön kívül esnek, azok iránt a felsőbb hatósághoz jelentéseket, illetőleg javaslatot tesz;

b) felügyel az orvosrendőri szabályoknak hatósága területén való foganatosítására, utcák, utak, terek, közgyűlhelyek és a kéjelgési ügy körül; felügyel továbbá arra, hogy az egészségi szabályok megtartassanak, tanintézetek, gyárak, iparüzletek, lakások, ürülek, csatornák és emésztőgödrök, nemkülönbön folyó-, álló- és ivóvizek, élelmi és tápszerek, szeszes és más italok, a hússzemle, főző- és más edények, a nyilvános fürdőintézetek, valamint a vágóhidak és az állati hullák körül; az e részben tapasztalt hiányok elhárítása iránt intézkedik;

e) felügyel arra, hogy a szükséges segélyről betegülések- és szüléseknél, ugyszintén hirtelen életveszélyeknél hatósága területén mindenütt gondoskodva legyen és az e részben kívántató oktatás megadassék;

d) nyilvántartja a hatósága területén létező lelenczeket, siketnémákat, elmekórosokat, bárgyúkat, dajkaságba adottakat és azok tartására és ápolására, valamint a vagyontalan betegek gyógyítására felügyel, illetőleg a helyi viszonyokhoz képest eljár;

e) eljár a hatósága területén létező gyógyszerárak vizsgálata körül (156—162. §§.);

f) a köztekintetknél fogva megkívántató orvosrendőri bonczolatok teljesítését elrendeli (111. §.);

g) hullaszállítási engedélyt ad a község, illetőleg város egyik temetőjéből a másikba (157. §.), és a járás egyik községéből a másikba és a törvényhatóság területén lévő más járásba szállítani szándékolt hullákra nézve;

h) mesterséges ásványvizek gyártásának engedélyezésére nézve véleményt ad;

i) sebészi műhelyek felállítását engedélyezi;

k) rendelkezik járása területén azon ügyekben, melyekre nézve az intézkedési jog a törvény első része által általánosságban a hatóságra ruházott, a mennyiben a törvény második részében erre más közeg nem jelöltetett ki;

l) eljár mindazon ügyekben, melyek valamely törvény vagy szabályrendelet által rábiztatnak;

m) tartozik a községekben megjelenni, a helyi körülményekről és szükségletekről személyesen ismeretet szerezni, ennek alapján intézkedni s a foganatosítást személyes meggyőződés útján ellenőrizni.

Intézkedései a törvényhatóság első tisztviselőjéhez felebbezhetők. (154. §.) Véleményt ad a községi, valamint a közegészségi körök orvosainak fizetésére vonatkozólag a kis és nagy községeket illetőleg. (144. §.)

Felügyel a vérbocsátásra jogosítottakra az 1876. 49.399. sz. B. M. rendelet értelmében.

A szolgabírónak szakközege a járási orvos, kinek véleménye rendszerint előzetesen meghallgatandó.

A járási orvos tartozik járása területén lakni. (155. §.)

Működési köre következő:

a) minden közegészségügyi tárgy felett őrködik, és a tapasztalt hiányok elhárítása céljából az elsőfoku hatóságnak jelentést tesz, illetőleg tiszti köréhez szabott módon közreműködik;

b) ügyel a lakhelyek és épületek közegészségi feltételeire, az egészséget és életet veszélyeztető iparüzletek, gyárak berendezése, elhelyezése és terményeinek eladása körül szükséges óvrendszabályokat hoz javaslatba;

c) ügyel a hatósága területén létező egészségügyi és jótékony-, köz- és magánintézetekre;

d) ügyel a nyilvános élelmezés egészségügyi feltételeire, névleg a tápszerek és italok minőségére;

e) ügyel a lelcenek és dajkaságba adottak iránti rendszabályok végrehajtására;

f) figyelme tárgyát képezik hatósága területeinek fürdőintézetei és gyógyvizei;

g) ügyel a vagyontalan betegek gyógyítására;

h) a himlőoltást teljesíti és a himlőmagnak évenkénti fentartásáról gondoskodik;

i) a járványos és ragályos betegségeket az elsőfoku hatóságnak azonnal bejelenti és ennek kiküldetése folytán, sürgős esetekben pedig e nélkül, a helyszínen megjelen és a fennálló szabályok értelmében intézkedik;

j) vizsgálja közegészségi szempontból a népiskolákat;

k) teljesíti az orvosrendőri vizsgálatokat és az orvostörvényszéki bonczolásokat, ez utóbbiakat a megszabott díj mellett;

l) ügyel a halottkémlés kezelésére és a nemorvos halottkémekeket oktatja;

m) a járás területén létező gyógyszertárak vizsgálatánál (154. 162. §§.), s kirendeltetése esetén az ujonczozó bizottságokban közreműködik;

n) ügyel a mérég- és gyógyanyagokkal való kereskedésre és kezelésre;

o) a letelepedő orvosokat a főorvosnak bejelenti;

p) némely községben a községi orvos teendőit végzi;

q) eljár mindazon ügyekben, melyeket valamely törvény vagy szabály rá biz, vagy a melyekre nézve a tiszti főorvos akadályoztatása esetén kirendeltetik;

r) működési területéről évnegyedenként egészségügyi jelentést tesz a törvényhatóság első tisztviselőjéhez az elsőfoku hatóság útján.

Tisztán szakügyekben a tiszti-főorvossal közvetlenül érintkezik. Az 1876. nov. 9. 49.399. sz. B. M. szabályrendelet 4. §. értelmében, ott, hol borbélyok nincsenek, járása területére nézve másokat is feljogosíthat a vérbocsátás véghezvitelére. (156. §.)

III. Állategészségügy. Keleti marhavész eseteiben eljár az 1874: XX. t.-cz. 33. §. értelmében. (Utasítás 1875. január 20. 1064. sz.) Ugyszinte a járvány-rendszabály utasításai szerint.

IV. Iparügy. A szolgabíró elsőfoku iparhatóság a községekben. (1872: VIII. 97. §.)

Különösen:

a) nála történik bejelentése a szabadon gyakorolható ipar gyakorlásának, s a ki a törvény 1., 2. és 3. §§. kellékeinek megfelel, az iparhatósági igazolványt meg nem tagadhatja, s általa 3 nap alatt ingyen kiszolgáltatandó (Ip.-t. 4. §.);

b) ha valamely iparág gyakorlása oly üzlettelepek felállításával jár, melyek fekvésük vagy az üzlet minéműsége által a szomszéd birtokosokat vagy lakókat, vagy egyáltalában a közönséget háborgatják, megkárosíthatják vagy veszélyeztethetik, a szolgabíró az alább körülírt eljárás alapján hivatva van iparhatósági engedélyt adni vagy megtagadni (Ip.-t. 8. §.), mely iparnemek ezek? ugyanazon szakasz sorolja elő;

c) a ki a 8. §. alá eső üzlettelepek valamelyikének felállítására szükséges iparhatósági engedélyért folyamodik, köteles egyuttal a telepnek, az azon felállítandó épületeknek s belső felszerelésüknek pontos rajzát, körülményes leírását és szabatos magyarázatát az iparhatóságnak benyújtani, melynél az érdekeltek azokat a 10. §-ban meghatározott tárgyalás napjáig megtekinthetik (Ip.-t. 9. §.);

d) a további eljárást az iptörvény 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21. §§. szabályozzák;

e) hús- és kenyéreneműekre nézve a szolgabíró elrendelheti, hogy a súlyszerinti árak a kicsinybeni eladásnál az eladási helyeken kifüggesztessenek (Ip.-t. 34. §.);

f) a szolgabíró jogában áll: bérszolgák, hordárok s más személyek számára, kik közutczákon és téreken, vagy szállodákban és korcsmákban szolgálataikat felajánlják, valamint közhelyeken a közönség rendelkezésére álló járművek, lovak, csolnakok s más szállító-eszközök használatáért bizonyos díjszabást megállapítani. Hasonlóul helye van a díjszabásnak oly kéményseprők munkájánál, kiknek bizonyos kerületek kizárólagosan kijelöltettek (Ip.-t. 35. §.);

g) a szolgabíró köteles a gyárakra felügyelni s a törvény 66—74. §§. rendeleteinek megtartásáról meggyőződést szerezni (Ip.-t. 75. §.);

V. Adóügy. 1. A szolgabíró köteles az összeírási munkálatok menetét a községekben hivatalból ellenőrizni, s ha abban hiányokat talál, a fenforgó akadályok elhárítása iránt azonnal intézkedni, s ha az összeírási munkálatoknak a pénzügyminister által kitűzött határidőben rendes végrehajtását másképp nem biztosíthatja, az összeírást teljesítő egyének helyébe a hibás fél, vagy végső sorban a község költségén más alkalmas egyéneket rendel; ugyanezt teheti az adófelügyelő vagy helyettese is. (1876: XV. 14. §.)

2. A mennyiben a községi jegyzők (adóhivatalok) a könyvelés és nyilvántartás körüli teendőiket nem a pénzügyminister által kijelölt módon, vagy nem a kitűzött határidőben teljesítenék, bebizonyult hanyagságuk esetében a szolgabíró által annyiszor-mennyiszor 5—25 frtig terjedhető s az egyenes adók módjára beszedendő pénzbírságban, felebezéssel a közigazgatási bizottsághoz, a község javára marasztalandók el. Halasztást nem szenvedő esetekben a szolgabíró a jegyző mellé a teendőknél kellő időbeni bevégezhető végett elégséges munkaerőt rendel. Ugyanezt teheti a kir. adófelügyelő vagy helyettese. (1876: XV. 39. §.)

3. Ha az állami egyenes adók beszedésével és beszállításával a megelőző §§-ok értelmében megbízott községi közegek a beszedés és beszállítás körüli teendőiket nem a pénzügyminister által kijelölt módon, vagy nem a kitűzött határidőben teljesítenék, bebizonyult hanyagságuk esetében a szolgabíró annyiszor-mennyiszor 2—25 frtig terjedhető, s az egyenes adók módjára beszedendő pénzbírságban marasztalja el. (1876: XV. 46. §.)

4. A szolgabírák közreműködnek az egyenes és közvetett adóknak, illetékeknek és az egyenes adók módjára beszedendő kincstári követeléseknek és egyéb tartozásoknak végrehajtás útján való behajtásánál, azonban csak azon adózókra nézve, kik adójukat közvetlenül a kir. adóhivatalnál fizetik. (1876. XV. 52. §.) Az eljárás módozatait az 1876: XV. 53—59. §§-ok szabályozzák.

5. A szolgabírák, a helyszínen megjelenő kir. adófelügyelő vagy helyettese ellenőrzése mellett kötelesek az adóbehajtással foglalkozó közegeket szemmel tartani, észlelt törvény- vagy szabályellenesség- vagy mulasztás esetében azok okozóira 5—25 frtig terjedhető és az egyenes adók módjára felében a kincstár, felében a megyei házi pénztár javára behajtandó bírságokat (felebezéssel a közig. bizottsághoz) róni és erről esetről-esetre a törvényhatóság közigazgatási bizottságának jelentést tenni. (1876: XV. 61. §.)

6. A községek előjárói a szolgabírónak, a szolgabírák a kir. adófelügyelő útján a közig. bizottságnak havonként bemutatják jelentéseiket

az adóbehajtás menetéről, és az adóbehajtás rendes eszközlése iránt azon felelősséggel tartoznak, hogy a hol igazolatlanul hátralékban marad az adó, ott költségükön fog az akár más hatósági, akár állami közeg által behajtatni. A szolgabíró, a ki ellen a törvény 62. §-ában előirt intézkedés alkalmaztatott, ismételt hanyagság esetében fegyelmi uton hivatalától is elmozdítható. (1876: XV. 62. §.)

7. A szolgabírák, kik az év végéig a fizetési halasztást nyert s adóelengedés vagy behajthatatlanság címén letörölt összegek levonása után fenmaradó folyó évi adó tartozást behajtják s a kir. adóhivatalba beszállítják, jutalmakban részesíttetnek. (1876: XV. 63. §.)

8. A szolgabírák, ha a bélyegtelen vagy elegendő bélyeggel el nem látott beadványok és más bélyeg vagy illetékköteles iratok leletezését elmulasztják, ezen mulasztásaikért felelősséggel tartoznak, s úgy az egyszerűen, mint a felemelt bélyeg és illetéket megfizetni kötelesek, ha a díjak a felektől be nem hajthatók. Hasonló felelősséggel tartoznak akkor is, ha bélyegköteles kiadványokat bélyeg nélkül, vagy nem elegendő bélyeggel adnak ki, és ha az illeték megszállására illetékes hatósághoz átteendő végzéseknél és más iratoknál kellő időben való kiadványozását elmulasztják. (1876: XV. 65. §.)

9. A szolgabíró köteles: *a)* a fogyasztási adókra, jövedékekre és illetékekre vonatkozó törvények ellen elkövetett kihágások esetében az illetékes pénzügyi közeg megkeresésére a leletről jegyzőkönyvet felvenni, a tényállás földerítettése s a tettesek kinyomozása végett a tisztvi vizsgálatot haladék nélkül végrehajtani, a dugárúnak, illetőleg az áthágás tárgyainak és eszközeinek lefoglalása s a kincstár követelésének a tettenérettnél talált javakban biztosítása iránt intézkedni; *b)* a fogyasztási adóknál, hol az általán alkalmaztatik, úgy különösen a bor- és húsfogyasztási adó iránt kötendő bérleti szerződések megkötésénél közbenjárólag közreműködni; *c)* a szállításnál közbejövő akadályok eseteiben a szállítmány vezetőjének, vagy más arra hivatottnak felhívására a tényálladék felderítése, a közbejött akadályok elhárítása, a só széthordásának megakadályozása s általában a kincstár megkárosodásának eltávolítása iránt azonnal intézkedni. A szolgabíró a mulasztás által okozott károkért a kincstárnak teljes kárpótlással tartozik s fegyelmi vizsgálat alá vonandó. (1876: XV. 66. §.)

VI. Községi ügyek. A szolgabíró felügyel a községekre s befoly a községi ügyekbe a törvényben megállapított esetekben. Nevezetesen:

1. A kis és nagy községek szolgabíró útján veszik a törvényhatóság rendeleteit, s ezekre vonatkozólag a törvényhatósággal ezen hatósági közigazgatás útján érintkeznek. (1871: XVIII. 33. §.)

2. A választás alá nem eső községi képviselők névjegyzékét az adókimutatás alapján kis és nagy községekben a szolgabíró igazítja ki. (1871. XVIII. 35. §.)

3. A községi képviselőtestület tagjainak választására a napot kis és nagy községekben a szolgabíró tűzi ki. (1871: XVIII. 47. §.), s ő a választási elnök. (1871: XVIII. 49., 50. §§.)

4. A községi igazoló választmányba kis és nagy községekben két tagot nevez ki, hol szintén ő elnököl. (1871. XVIII. 53. §.)

5. Ha a választás a községben, illetőleg a választókerületekben mindenütt befejeztetett; a szolgabíró — tekintet nélkül az igazolóválasztmány folyamatban lévő eljárására — az új képviselőtestületet összehívja, azt alakultnak kijelenti, és ha általános tisztújítás következik, annak napját kitűzi. (1871: XVIII. 55. §.)

6. Elnököl a tisztújító közgyűléseken, kis és nagy községekben kinevezi a szavazatszedő-küldöttséget (1871: XVIII. 72. és 81. §§.), s ő határozza meg a tisztújító szék határnapját. (1871: XIII. 79. §.)

7. Ha a kör- és községjegyzői állomás jó üresedésbe, a szolgabíró nyilvános pályázatot nyit, s az azt illető törvényhatóság területén, sőt a körülményekhez képest országszerte kihirdeti. (1871: XVIII. 83. §.)

8. A szövetkezett helységek képviselői a körjegyzőt a községközség székhelyén a szolgabíró elnöklete alatt választják. (1871: XVIII. 84. §.)

9. A tisztújítás s helyettesítés alkalmával csak a szolgabíró elnökölhet, különben a rendes elnök elnököl. (1871: XVIII. 85. §.)

10. A szolgabíró elsőfokulag határoz, illetőségi vitás ügyekben ugyanazon járás községei között. (1876: V. 14. §.)

11. Az önálló puszták és havasok s a községek közötti viszonyokban az 1876: V. t.-cz. 17. §-sza értelmében az érdekelt községek meghallgatása mellett tárgyalást tart, melynek eredményét saját véleménye kíséretében az alispánhoz küldi, ki a felett elsőfokulag határoz.

12. A szolgabíró fegyelmi hatóság az alárendelt községi közegek felett, ha az 1876: V. t.-cz. 13. §-ban elősorolt fegyelmi vétségeket követik el. Ezekben az esetekben a szolgabíró rendeli el a fegyelmi vizsgálatot kis és nagy községekben, de elrendelheti az alispán, a közigazgatási bizottság s a törvényhatósági közgyűlés is. (1876: V. 19. §.) A fegyelmi vizsgálatot azonban nagy és kis községekben a szolgabíró teljesíti (1876: V. 20. §.), s ha a vizsgálatot ő rendelte el, egyidejűleg az illető elöljárót hivatalától fel is függesztheti. (1876: V. 21. §.) Halasztást nem szenvedhető esetekben be nem várva a helyettesítést,

a végre nem hajtott rendeletet az illető elöljáró költségén, ennek vagyontalansága esetén a község költségén, de ennek lehető kimelésével, saját közegei által hajtattja végre. (1876: V. 22. §.) A szolgabíró fel van jogosítva fegyelmi büntetést szabni az elöljáróra kis és nagy községben, de csak a dorgálást s 25 frtig terjedhető pénzbírságot. (1876: V. 23., 24. §§.) A megdorgálást kimondó határozat ellen felebbezésnek nincs helye, a bírságolást, hivataltól való felfüggesztést illetőleg azonban a szolgabíró határozata az alispánhoz s innét a közigazgatási bizottsághoz felebbezhető. Ez esetben felebbezéssel élni csak a határozat kihirdetésétől vagy kézbesítésétől számított 8 nap lefolyása alatt lehet. A felfüggesztés iránti intézkedés felebbezés esetében is azonnal végrehajtható. (1876: V. 25. §.) Ha az elrendelt vizsgálatból az tűnik ki, hogy súlyosabb beszámítás alá eső s ennél fogva magasabb pénzbírság kiszabását, vagy esetleg hivatalvesztést is maguk után vonható oly vétségek forognak fenn, melyeknek megfenyítése a szolgabíró hatáskörét túlhaladja, a szolgabíró az általa teljesített vizsgálat iratait az alispánnak küldi meg, ki ha szükségesnek látja, pótvizsgálatot rendel el és a vizsgálat eredményéhez képest elsőfokulag határoz. (1876: V. 26. §.) A hivatalától felfüggesztett elöljáró, a mennyiben nem büntetett hivatalvesztéssel, a fegyelmi határozat feltételeinek teljesítése után állomásába visszahelyezendő. (1876: V. 29. §.) A hivatalvesztéssel büntetett elöljáró helye a legközelebbi közgyűlésen betöltendő, de az, a ki hivatalvesztésre ítéltetett, a rendes tisztújítás bekövetkezése előtt újból meg nem választható, másodizbeni hivatalvesztés esetén pedig elveszti további szolgálati képességét. (1876: V. 30. §.)

VII. A víziog terén. Minden ármentesítő- s vízszabályozó-társulat tartozik igazgatóját és mérnökét a szolgabírónál, ha pedig a mentesített árterület több járásba terjed, ezen szolgabírák mindegyikénél bejelenteni. (1871: XL. 12. §.)

Az illetékes szolgabírák tartoznak minden a gátak megrongálása vagy éppen kiszakasztatására czélzó cselekmények megakadályozására a kellő intézkedéseket megtenni, ugyszintén az érdekelteknek a gátak körüli köteleességeik teljesítésére felügyelni. (1871: XL. 13. §.) A gátak s az ezekhez tartozó védművek és építészeti tárgyak, nemkülönben a vízlecsapoló árkok megrongálása által elkövetett kihágások, illetőleg vétségek büntetése azonban a kir. bíróságok hatáskörébe tartozik. (1871: XL. 14., 15., 16. §§.)

Mihelyt a mérczéken az emelkedő víz azon ponthoz közeledik, mely minden állomásnál előre különösen meghatározandó: a társulat igazgatója, mérnöke vagy megbízottja erről a szolgabírót értesíteni tartozik. (1871: XL. 20. §.) A víz emelkedését s a veszély növekedését jelző jeladások

a szolgabíró és a társulat választmánya által előlegesen megállapítandók s köztudomásra hozandók. (1871: XL. 21. §.)

Az 1871: XL. 24. §-ban érintett esetben a gátnak a nagyobb áradat ellen való biztosítására, a munkabérnek a társulat általi megfizetése mellett, a társulati megbízott által kijelölt számú munkaerő a szolgabíró által is kirendelendő.

A megbízottak mind az ártéri községek előjáróival, mind a járási tisztviselővel, mind végre egymással való összeköttetésre és tudósításaik gyors közlésére vezető módokról gondoskodnak. (1871: XL. 25. §.)

Ha pedig a védgát nem látszanék elég erősnek vagy a habverés azt tetemesebben rongálná, semmint a társulat ereje oltalmazhatná, vagy végre a folytonosan növekvő áradás a védgát koronájához közelednék, az oltalomra minden eszköz a legvégsőig felhasználandó, s erről a szolgabíró s az érdekelt és a szomszéd községek sietve értesítendőek. (1871: XL. 26. §.)

A járási tisztviselő előre intézkedik az illető ártéri községeknél, hogy előjáróik közül egyet jelöljenek ki, a ki azon községbeli közérővel s a szükségrendő anyagokról teljes hatalommal rendelkezék, és a ki azt akár hatósági, akár társulati megkeresésre azonnal ki is állítsa. (1871: XL. 27. §.)

Ez esetben a szolgabíró köteles a helyszínén azonnal megjelenni s felügyelni a munkások engedelmességére, és saját felelőssége alatt a védgátakat a szükséges őrizet és védelem alá venni. (1871: XL. 28. §.)

Ily esetekben joga van a szolgabírónak vagy ennek megérkezéseig a társulati megbízottnak, az egyes lakosok, birtokosok s helységek birtokában lévő anyagszereknek és szerszámoknak elfoglalását elrendelni és azokat a védelemhez felhasználni. Jogában áll még továbbá az érdekelt összes munkaerőjét s igavonatait a veszély helyére kirendelni, s a mennyiben mindez elegendő nem volna, a szomszéd lakosok és mindnyájan, az 1844. IX. 20. §. értelmében, beszámítás nélkül a munkára alkalmas minden védszereikkel, marháikkal és cselédjeikkel a szükséges védmunkát szünet nélkül teljesíteni kötelesek. Ily veszedelmek idején köteles a szolgabíró a védelemre szükséges intézkedéseket a törvényhatósági vagy társulati mérnök műszaki véleménye szerint eszközölni, s a szolgabíró rendeletei feltétlenül teljesítendőek. (1871: XL. 29. §.)

Az áradás multával a szolgabíró a társulat megbízottjának és az érdekelt felek közbejöttével, kimutatásban 8 nap alatt összefoglalja a társulatot terhelő árvédelmi költségeket és a védelemre felhasznált anyagok mennyiségét, valamint a védmunka által okozott károk értékét, megkísérli az illető felek és a társulat között a kiegyenlítést; ha ez

nem sikerül, ezen kimutatást az alispánnak 8 nap alatt beküldi. (1871. XL. 30. §.)

A szolgabíró kötelessége felügyelni, hogy az 1840: X. t.-cz. tilalma ellenére hatóságilag nem engedélyezett vízi művek ne emeltessenek, s ha ily eset tudomására jönne, az alispánnak azonnal bejelenteni. Azon gátak és védművek pedig, melyeket nem társulatok, hanem egyes birtokosok vagy községek saját erejükből birtokuk védelmére, az 1840: X. t.-cz. 5., 6., 7. §§-ok értelmében, emeltek vagy emelnek, egyedül az illető birtokosok vagy községek gondviselésére bízottnak, de ezek megrongálása is az 1871: XL. 13., 14., 15. §§-ok eljárásra szolgál alapul. Végre a szolgabíró gyakorolja a felügyeletet a hajómalmok felett, s az elsőfoku hatóságot az 1867. évi szept. 16-án 4916. sz. a. kiadott hajómalmi rendszabály értelmében a 12. §. kivételével.

VIII. Tűzrendészet. Felügyel a községekre a tűzrendészet kezelését illetőleg. Nevezetesen a kémények seprítésének pontos fogantatásáért a községi előjárók lévén felelősek, tartozik magának meggyőződést szerezni, vajjon a kémények seprítése havonként megtörtént-e, mely rendelet nem teljesítése esetében joga van az illetőket 5—100 frtnyi bírsággal fenytetni. (Belügyministeri rendelet, 1868. szeptember 4. 4209. sz. a.) Továbbá tartozik felügyelni, hogy a belügyminister 1869. június 17. 3365. számú rendelete szigoruan megtartassék, s tartozik minden tüzeset után, a tűz támadása okának kinyomozása végett, a helyszínén vizsgálatot tartani, s az alispánnak jelentést tenni, s ha a vizsgálatból az derülne ki, hogy a tűzvész oka büntény, a vizsgálati iratokat az illetékes kir. bírósághoz áttenni. Nagyobbmértvű gyújtogatások esetében pedig a rögtönbiráskodás elrendelése iránt javaslatot tenni. Végre tartozik intézkedni, hogy a tüzesetekről és tűzoltószerekről a belügyministeri 1870. augusztus 24. 3339. sz. a. kelt rendelet értelmében készitendő jelentések az előirt minta szerint elkészitessenek s hozzá beterjesztessenek, nemkülönb kötelessége minden év végén a járásban előfordult tüzesetekről a fentebbi rendeletben előirt minta szerint készült kimutatást az alispánhoz beterjeszteni. Kötelessége a szolgabírónak, az 1870. május 20. 2970. számú belügyministeri rendelet értelmében, az ásványolajok szállítására és tartására tűzrendőri szempontból szigoruan felügyelni.

IX. Vadászati jog. Ha az iránt, hogy valamely terület azok közé tartozik-e, melyen a tulajdonos a vadászatot szabadon gyakorolhatja, vitás kérdés támad, a felett első sorban a szolgabíró, másodfokban az alispán határoz (1875: VI. 2. §.), más teendője e téren nincs; a bírászkodás a járásbíró hatáskörébe tartozik. (1875: VI. 42. §.)

X. Vadászati és fegyveradó. Az 1875: XX. t.-cz. 16. §-za szerint a szolgabíró azt, a ki vadászati jeggyel bír, de azt az állami, törvényhatósági közegeknek, pénzügyőröknek vagy a vadászati jog tulajdonosának, haszonbérőjének és az erdők és mezők felügyeletével megbízott személyeknek felszólítására elő nem mutatja, 1 frtot, s ismétlés eseteiben fokozatosan 10 frtig terjedhető pénzbírságra ítéli, más esetekben a járásbíró bíraskodik. (1875: XXI. 18. §.) A szolgabíró az alája rendelt közbiztonsági közegeket szigoruan tartozik utasítani, hogy azokat, kik akár löfegyverrel, akár lóháton és bárminemű ebek használatával vadásznak, a vadászati jegy előmutatására felszólítsák (1875: XXI. 13. §.), s ha ezt tenni vonakodnának, a legközelebbi község előjáróságához bekísérjék. (1875: XXI. 14. §.)

XI. A bélyeg, illetékek és díjak tárgyában alkotott 1875: XXV. 3. §-za értelmében, az illetékkiszabási hivatal megkeresésére, a bírót és jegyzőt, az értékbizonyítvány kiadása körül tapasztalt késedelmes eljárása esetében, a mulasztás minden napjára 1—10 frtig terjedhető pénzbírsággal sújthatja.

Ezen felül köteles az illetékkiszabási hivatalok megkeresésének, a mennyiben az illetékkiszabás teendőiben fordulnak hozzá, késedelem nélkül megfelelni. (1875: XXV. 4. §.)

Táncvigalmaktól, hangversenyektől, zene- és dalestélyektől, tüzijátékoktól, műlovardai előadásoktól, erőmutatványoktól, nyilvános helyen tartott előadásoktól s bárminemű látványosságoktól, ha belépti díj mellett tartatnak, bélyegilleték fizetendő. (1875: XXV. 7. §.) E bélyegilleték nagyságát s a beszédés módját, mely a szolgabíró kötelessége, az 1875: XXV. 7., 8., 9., 10., 11., 12. és 13. §§-ok szabályozzák.

XII. Színházak. Színházak a törvényhatóság engedélye nélkül nem nyitathatnak. (1848: XXXI. 1. §.) A színpadon bárminemű nyilvános színi előadások csak az illető helybeli hatóság tudtával és engedelmével történhetnek s a színházak rendőri felügyelet tekintetében a helybeli hatóság alá rendeltetnek. (1848: XXXI. 3. §.) Ki e szabály ellen vét, az első esetben a színház bezáratásán felül 1000 frtig terjedhető pénzbírságban marasztalendő el. A színház bezáratása elnökileg történhetik; a büntetés pedig sommás szóbeli peruton mondatik ki. (1848: XXXI. 4. és 5. §§.) A szinigazgatóságra nem jogosítottak ellenőrzése s a sugókönyvvel koldulás megakadályozása tárgyában, a belügyminister 1872. évi július 30-án 20.766. sz. a. rendeletet adott ki, mely szerint a szinigazgatóktól a szinigazgatói engedélyek előmutatása követelendő, s ha e minőségüket ki nem mutatják s az igazgatói címet bitorolják, az 1848: XXXI. 3. §-za szerint szükséges előadási engedélyt tagadják meg;

a sugókönyvekkel házalókkal pedig, mely üzlet az 1848: XVIII. t.-cz. 45. §. alapján különben is az illető hatóság rendőri felügyelete alatt áll, mint közönséges koldulókkal bánjanak el. Ezek az egyének tehát illetőségük helyére eltoloncozandók. (B. M. 1867. október 28. 4682. sz. a. rendelet.)

XIII. Tolonczügy. A szolgabíró koldusok, csavargók, kóborlók és oly egyének iránt, kik becsületes keresetmódot kimutatni nem képesek, a toloncozást szabályozó rendeletek értelmében jár el. A tolonczügyet a fennállott cs. kir. helytartótanács (1851. évi orsz. kormánylap X. 79. sz. a.) rendelete szabályozza. Ez érvényben tartatott az 1867. október 28. 4682. sz. a. kelt belügyministeri rendelettel, s e rendszabályok pontos végrehajtása tárgyában a nagyméltóságu belügyminister által 1869. augusztus 28. 1072. sz. a. kibocsátott rendelete további szabályokat tartalmaz.

A tolonczok vasuton való szállítása esetében a vasuti állomás főnöke legalább 24 órával előbb értesítendő. (1872. december 21. 16.337. sz. K. M.) A tolonczok és kísérik a vasutakon szabadjeggyel utaznak. (1873. november 6. 17.695. sz. K. M.)

XIV. Házalás. A szolgabíró tartozik felügyelni, hogy a házalók engedély nélkül ne üzzék a házaló kereskedést. A jelentkező házaló könyvecskéjét tartozik láttamozni. Idegen országbeli házalóét csak abban az esetben, ha kereseti adóját az 1875: XXIX. t.-cz. 8. §-za értelmében lefizette. A jogosulatlan házalókat, vagy olyanokat, kik a keresetadó lefizetése nélkül házalnak, a fentebbi törvény értelmében megbírságolja.

XV. Italmérés jog esonkitásából eredő panaszok és kihágások felett elsőfokban a szolgabíró bíraskodik az 1876. 59.560. sz. belügyministeri rendelet értelmében. Felebbezés az alispánhoz.

XVI. Egyleti ügy. (Lásd az alispán hatáskörét XIX. pont.)

XVII. Közlekedés.

1. Közmunka. A szolgabíró tartozik a közmunka összeírását minden év augusztus havában eszközölni a községi előjárók s két hites közbenjárása mellett, szem előtt tartva az 1862. évi 71.700. szám és H. T. rendelet 1—9., 12., 14. §§-ait. A közmunka összeírása két példányban szerkesztendő, egy példány a községnél marad, s netán teendő felszólamlások tekintetéből 8 napig a község házában megtekinthető; a második példány hatósági használatra tartatik fenn. (71.700 sz. 10., 11. §§.)

A szolgabíró a községenkénti közmunkaösszeírást összegyűjtven, ezekből járási kimutatást szerkesztenek az előírt minta szerint, melyben

a járásbeli községek közmunkatartozása ki legyen mutatva; a járási kimutatások az alispánnak legkésőbb szeptember 30-ig bemutatandók. (71.700. sz. 15. §.)

A szolgabíró köteles a közmunkaváltság-összegeket behajtani s a megyei uti alapba szolgáltatni a fennálló törvényhatósági szabályrendelet értelmében; továbbá felügyel a közmunka pontos leszolgáltatására az 1862. évi 71.700. sz. rendelet 32., 33., 34., 35., 36., 37., 39., 40. §§-ok értelmében. (Ide tartozik a közmunka és közlekedési ministerium 1867. decz. 31-én 8709. sz. a. kelt s a H. T. 71.700. sz. intézvényét módosító rendelet is.)

2. Utak. A szolgabíró kötelessége a járásában lévő utak és műtárgyak fentartása s jókarban tartásáról gondoskodni a fennálló törvényhatósági szabályrendelet értelmében, s különösen gondoskodni, hogy a közlekedés a hatósága alá tartozó területen meg ne akadjon. Felügyelete alá tartoznak az 1871: XVIII. t.-cz. 123. §-sza értelmében fentartott vicinális és a tisztán községi utak is.

Az utak fentartása körüli eljárást s az utibiztosok és utkaparók teendőit a közlekedési ministerium 1867. július 14-én 3266. sz. a. kelt rendelete szabályozza.

3. Utrendészet. A szolgabíró gyakorolja az utrendőrséget, a H. T. által 1863. évi 75.795. szám alatt kiadott s a közlekedési ministerium 1871. szept. 10. 13.998. sz. a. kiadott rendelettel érvényben fentartott utrendőrségi szabályok, valamint egyéb helyhatósági szabályok értelmében.

4. Vasutak. A szolgabíró a forgalom és közbiztonság érdekében szükséges rendészetet, különösen a vaspálya jogosulatlan használata, rongálása, a szomszéd birtokosoknak a pályára hátrányos vagy tűzveszélyes intézkedései, a vasuti közegek hatósági támogatása, a pályaudvarokon szükséges rend stb. tekintetében az 1851. évi november 16-án kiadott vasuti üzletrendtartás 93—100. §§-ai; továbbá az 1874. évi június 10. 9821. sz. a. kibocsátott vasuti üzletrendszabályzat értelmében gyakorolja.

5. Hajózás. A szolgabíró elsőfoku hatóság hajózási ügyekben, az 1869. évi ápril 21-én 2362. sz. a. kibocsátott folyó-, csatorna-, tóhajózási rendszabályok értelmében. Kivétetnek a 9. §-ban felsorolt teendők, melyekben a közigazgatási bizottság mint elsőfoku hatóság jár el, s ez ügyekre vonatkozólag ez szabja ki a 114. §-ban meghatározott bírságokat is, valamint ez állíttatja össze a 85. §-ban előirt hivatalnoki és szolgálói létszám-kimutatásokat is, s felterjeszti a közlekedési ministeriumhoz. (Közig. bizottsági utasítás 34. és 35. §§.)

A hajózási jog gyakorlásáról szóló utasításban az elsőfoku közigazgatási hatóságra bízott teendőket a közigazgatási bizottságok életbe léptetésére vonatkozó utasítás 33. §-a a közigazgatási bizottságra ruházza.

XVIII. Anyakönyvek. Gondoskodik, hogy a járásabeli lelkészek az anyakönyvek másodpéldányait a megelőző évről minden év elején a szolgabírói hivatalnak beszolgáltassák. Az összegyűjtött anyakönyveket a megyei levéltár számára az alispánnak beterjeszti. (1827: XXIII. t.-cz.)

XIX. Népoktatás. A szolgabíró örökös a felett, hogy a községek s közegeik a népoktatás terén, a törvényben s utasításokban kötelességükre tett teendőket teljesítsék. (L. az 1868: 38. t.-cz. 4. §-át s a községek számára kiadott utasítást.)

Az 1876: XXVIII. t.-cz. 7. §. 4. pontja értelmében a községi tanító ellen a fegyelmi vizsgálatot a szolgabíró teljesíti.

XX. Katonai ügyek. A járásban a katonai ügyek vezetésére s a községi előjárások ellenőrzésére a szolgabíró van hivatva. Nevezetesen:

1. Megindítja az ujonczozási előmunkálatokat, s a hadkötelesek összeírását az utasítás 11—19. §§. értelmében eszközölteti, s fel van jogosítva a 18. §. 3. pontja értelmében megadni az engedélyt a hadköteleseknek tartózkodási járásuk sorozó bizottsága elé leendő állíttatásukra.
2. A hadkötelesek összeírásának befejezése után eljár az utasítás 20—22. §§. értelmében.
3. Foganatosítja a sorshúzást az utasítás 23—27. §§. értelmében.
4. Elkészíti az állítási lajstromot az utasítás 28. §. s az e tárgyban kiadott rendeletek értelmében.
5. Az utasítás 30. §. értelmében elkészíti a védképesek számáról, s a sorozójárás átlagos hadképességi arányáról szóló kimutatást.
6. A szolgabíró tagja az ujonczállító bizottságnak (Utasítás 48. §. 2.), s eljár az Ut. 48. §. 7. pontja értelmében.
7. Az ujonczállítás határidejének kihirdetése s a hadkötelesek elővezetése iránt intézkedik az Ut. 51. és 52. §§. értelmében.
8. Eljár az ujonczállításnál az Ut. 53—75. §§. értelmében.
9. Eljár az utóállításoknál az Ut. 76—83. §§. értelmében.
10. A felülvizsgálándók elővezetése iránt intézkedik az Ut. 86. és 87. §§. értelmében.
11. A jutalékleszámolás körül eljár az Ut. 94—97. §§. értelmében.
12. Az egyévi önkénteseknek kiállítja az Ut. 123. §. 4. és 5. pontjában érintett igazolványt.
13. Eljár az elbocsátások körül az Ut. 157—165. §§. szerint.

14. A póttartalék állományáról jegyzőkönyvet vezet az Ut. 166. § értelmében.

15. Eljár a tartósan szabadságot s tartalékosok nyilvántartása s az ellenőrzési szemlék fogatosítása körül, a katonai szolgálati viszonyok körül kiadott utasítás értelmében.

16. A katonai elszállásolás, élelmezés s az előfogatok kiállítása körül intézkedik a fennálló szabályok értelmében.

17. Közreműködik a lovak összeírásánál a fennálló utasítás értelmében.

XXI. Erdészeti. Felügyeletet gyakorol az erdők s különösen a községi erdők felett.

XXII. Mezőgazdaság. Intézkedik a kártékony növények s állatok pusztítása iránt.

XXIII. Mezei rendőrség. Eljár az 1840. IX. t.-cz. 28. §. esetében; ha pedig a kisebb polg. peres ügyekben való bíraskodással van felruházva, itél az 1877. XXII. t.-cz. értelmében.

XXIV. Kereskedelem. A kereskedői segédszemélyzet szolgálati viszonyaiból eredő vitás kérdésekben elsőfoku hatóság.

Kereskedőknek mint elsőfoku iparhatóság iparjegyeket ad ki.

XXV. Vásárok. Vásárok alkalmával tartozik megtenni a kellő biztossági s tűzrendőri intézkedéseket.

XXVI. Mértékek és súlyok. Ellenőrzi a mértékek használatát a B. M. 1875. 58.438. sz. utasítása értelmében s elsőfoku rendőri hatóság kis és nagy községekre nézve. (Lásd bővebben az illető helyen.)

Nemkülönb a hitelesítetlen hordókat, illetőleg az 1876. 2573. sz. rendelet értelmében. (L. bővebben az illető helyen.)

XXVII. Rendészet. A szolgabíró elsőfoku hatóság a közbiztosság rendészetének minden ágában. (Lásd bővebben az illető helyen.) Nevezetesen:

- a) felügyel az egyesületekre; (L. XV. pont.)
- b) népgyűlések alkalmával ő van hivatva megtenni a szükséges óvintézkedéseket; (L. bővebben az illető helyen.)
- c) népmozgalom, összecsoportosulás, lázadás eseteiben a körülményekhez képest intézkedik; (L. bővebben az illető helyen.)
- d) a fegyver és lőpor árulására felügyel a fennálló szabályok értelmében;
- e) kezeli a tolonczügyet; (Lásd XII. pont, bővebben az illető helyen.)
- f) kiadja az igazolójegyeket; (L. útlevelügy.)

g) talált hullák s hirtelen halálesetekre nézve intézkedik a 176. lapon foglalt utasítás szerint;

h) felügyel a gőzkazánokra s tagja a gőzkazán-vizsgálóbizottságnak; (L. bővebben az illető helyen.)

i) gyakorolja az építészeti rendőrséget;

k) rögtönbíraskodás esetén eljár az I. M. 1868. 6400. sz. r. 5. §. szerint;

l) a bírósági rendészet terén eljár a bünvádi eljárási szabályok értelmében; (L. bővebben az illető helyen.)

m) általában joga van a törvények korlátai között minden a közrend, a vagyon- és személybiztonság érdekében szükséges intézkedéseket megtenni;

n) elsőfoku rendőri bíró a hatósága területén elkövetett rendőri kihágások felett;

o) jogérvényes rendőri határozatait kényszer útján végrehajthatja s ellenszegülés esetén a rendőri vagy esetleg a katonai karhatalmat is igénybe veheti az alispán útján; (L. bővebben az utasítást.)

XXVIII. Gyámi és gondnokügyi ügyek. A szolgabíró:

a) felügyel a községekre az 1877. XX. t.-cz. 171. és 175. §§. értelmében;

b) végrehajtó közege az árvaszéknek (1877. XX. 184. §.);

c) ha az 1877. XX. t.-cz. 244. §. értelmében az örökösödési tárgyalással megbizatik, eljár a törvény 247—255. §§. értelmében. (Lásd bővebben a törvényt.)

XXIX. Igazságszolgáltatás. Ha a szolgabíró az 1877. XXII. t.-cz. 1. §. értelmében ezzel megbizatik, bíraskodik a kisebb polgári peres ügyekben. (L. bővebben az illető helyen.)

XXX. Fegyelmi ügyek. (L. községi ügyek VI. pont.)

2. A törvényhatósági joggal felruházott város polgármestere.

A törvényhatósági joggal felruházott városok első tisztviselője: a polgármester;

mint ilyen:

- a) elnöke a tanácsnak;
- b) intézkedik azon ügyekben, melyek a törvény vagy a szabályrendeletek értelmében a polgármester hatásköréhez tartoznak;
- c) átveszi a városhoz intézett kormányrendeleteket, leveleket, jelentéseket, folyamodványokat;
- d) végrehajtja a kormány rendeleteit azon jogok és kötelezettségek mellett, melyeket jelen törvény 58. §. d), e), k pontja az alispánra ruház;

e) aláírja a város nevében kiállított okmányokat, leveleket, felterjesztéseket;

f) őre a város pecsétjének;

g) a közgyűlésnek s a főispánnak tüzetes jelentést tesz intézkedéseiről, s a város állapotáról;

h) felfogadja, különös tekintettel a kiszolgált katonákra és honvédekre a városi szolgákat, kik ha hiven teljesítik kötelességüket, élethossziglan alkalmaztatnak.

Egyesek a polgármester sérelmes határozatait a közgyűléshez és onnan a belügyministerhez felelteszhetik.

Egyéb teendőit a törvényhatósági szabályrendelet határozza meg, mely az egyes városok viszonyai szerint különböző.

Adóügyekben hatáskörét az 1876. XV. t.-cz. szabályozza.

Végre fegyelmi ügyekben hatóság az 1876. VII. t.-cz. értelmében.

3. Az alispán hatásköre.

Az alispán a vármegye, szék, vidék és kerület első tisztviselője; mint ilyen:

a) vezeti a törvényhatóság nevében a közigazgatást, intézkedik minden ügyben, mely a közgyűlés vagy egyes közegek hatásköréhez utasítva nincs;

b) végrehajtja a közgyűlés határozatait;

c) átveszi a törvényhatóság közönségéhez intézett kormányrendeleteket, leveleket, jelentéseket, folyamodványokat;

d) végrehajtja a kormány rendeleteit.

Ha azonban valamely rendeletet törvénybe ütközőnek, vagy a helyi viszonyok között károsnak, vagy éppen kivihetetlennek vél: jelentést tesz 24 óra alatt a főispánnak (53. §. e) pont) s távollétében felír az illető ministerhez.

Ha a minister a felirat ellenében továbbra is fentartaná rendeletét és az alispán a ministeri leirat után se érezné magát a rendelet végrehajtására kötelezettnek: a főispánnak azonnal jelentést tesz, s annak rendeletére, vagy ha távol van, annak nevében a rendkívüli közgyűlést legfeljebb 10 napra azonnal összehívja, s a rendeletet a közgyűlés elé terjeszti, mely azt rögtön felvenni és tárgyalni köteles;

e) végrehajtja a kormány azon rendeleteit, melyek a 16. §. szerint azonnal és feltétlenül végrehajtandók, s eljárásáról a végrehajtás után a legközelebbi közgyűlésnek jelentést tesz;

f) aláírja a törvényhatóság nevében kiállított okmányokat, leveleket és felterjesztéseket;

g) örökös, hogy a kormányrendelet ellen intézett felirat 3 nap alatt felterjesztessék (16. §.);

h) őre a törvényhatóság pecsétjének;

i) utalványoz a házi pénztárra a költségvetés korlátai között;

k) rendelkezik a törvényhatóság tisztviselőivel, a segéd- és kezelőszemélyzettel, s ha hivatalos kötelességének teljesítésében, vagy valamely hivatalos megbízásban egyik vagy másik pontosan el nem jár: a teendők teljesítésével más rendes vagy tiszteletbeli tisztviselőt biz meg, s azt a házipénztárból a hanyag tisztviselő fizetésére utalványozott napdíjakkal látja el;

l) intézkedik a katona-elszállásügyi ügyekben;

m) elrendeli a karhatalom alkalmazását és felfogadja és elbocsátja a csendőröket (pandurokat), valamint felfogadja, különös tekintettel a kiszolgált katonákra és honvédekre, a törvényhatósági szolgákat, — kik ha hiven teljesítik kötelességeiket — élethossziglan alkalmaztatnak;

n) legalább egyszer megvizsgálja havonként a törvényhatóság pénztárait, a számvevő és tiszti ügyész közbejöttével;

o) a közgyűlésnek, a közig. bizottságnak (1876. VI. 15. §.) s a főispánnak tüzetes jelentést tesz intézkedéseiről és a törvényhatóság állapotáról;

p) intézkedik a közgyűlési tárgyaknak az állandó választmány által előkészítéséről, s az egyes ügydarabok teljes felszereléséről;

q) eljár mindazon ügyekben, a melyeket egyik vagy másik törvény az alispánra biz.

Egyesek az alispánnak sérelmes határozatait a közigazgatási bizottsághoz (1876. VI. 58. §.) fellebbezhetik. (1870. XLII. 58. §.)

Az alispán hatásköre az egyes közigazgatási ágak szerint következő:
I. Cselédügy. Az 1876. évi XIII. t.-cz. 116. §-a alapján második fokú hatóság a szolgabíró és a rendezett tanácsú városokban a rendőrkapitány határozatai ellen benyújtott fellebbezések esetében.

II. Közegészségügy. Az 1876. XIV. t.-cz. 4. §-a alapján a szolgabírótól és a rendezett tanácsú város polgármesterétől fellebbezett ügyekben másodfokú hatóság.

Ezen kívül:

a) felügyel arra, hogy a közegészségügyi szabályok a törvényhatóság egész területén az alantus közegek által pontosan kezeltessenek és végrehajtsanak. E végből koronkint és esetről-esetre jelentéstételt rendel el, sőt a fenforgó körülményekhez képest vizsgálat és személyes meggyőződés szerzése végett időnkint egyik vagy másik községben meg is jelenik;

b) intézkedik számos egyének szűkebb lakásokban való összezsúfolásának megakadályozása iránt;

c) megállapítja a járvány létét, valamint annak megszüntét és ez ügyben, ugyszintén a tájkórok megelőzése és továbbterjedésének lehető megakadályozása iránt intézkedik;

d) intézkedik a tanodák bezáratása iránt a törvény 33. és 34. §§. eseteiben;

e) intézkedik a tanintézetek, gyógyszertárak, községi és hatósági fogházak megvizsgálása iránt egészségügyi tekintetből;

f) felügyel a törvényhatóság területén létező egészségügyi jótékony, köz- és magánintézetekre (60. §.);

g) engedélyezi a hullaszállítást más törvényhatóság területére;

h) orvosoknak kézi gyógyszertárt engedélyez, (135. §.) ugyszintén gyógyszertárak részére a 125. §. esetében kezelőt rendel;

i) kinevezi a községi kórházak orvosi személyzetét;

k) intézkedik a 144. §. értelmében a körorvosok lakása, fizetése és választása tárgyában s megállapítja a himlőoltási köröket (162. §.);

l) engedélyezi a fürdői gyógydíjak szedését, intézkedik a gyógyfürdőknek szegények általi használhatása iránt (106. §.) s engedélyt ad a mesterséges ásványvizek készítésére;

m) eljár mindazon ügyekben, melyeket valamely törvény vagy szabályrendelet reá biz;

n) másodfokulag határoz, az elsőfoku hatóság intézkedései ellen hozzá benyújtott felfolyamodások iránt;

Ezen, valamint saját intézkedései a közigazgatási bizottsághoz felelhetnek. (157. §.)

Véleményt ad a rendezett tanácsu városokat illetőleg a törvényhatóságnak a községi orvos fizetésének megállapításánál. (144. §.) Nyilvántartatja s jegyzéket készített a vérbocsátásra jogosítottokról s azt az orvosokkal közli (1876. 49.399. sz. B. M. 7. §.), ugyszinte meghatározza a vérbocsátás díjazásának legkisebb mértékét. (Ugyanaz 10. §. L. az illető helyen.)

Kinevezi a törvényhatóságok tulajdonához tartozó kórházakban a kórház gazdasági ügyeit vezető segédszemélyzetet. (1876. XIV. 66. §.)

A törvényhatóságok első tisztviselői, tanácsai és a közgyűlések, közegészségi ügyekben rendszerint szakértők előzetes meghallgatása után járnak el, mely célból a törvényhatóságnál tiszti főorvosok alkalmaztatnak s közegészségi bizottságok alakittatnak. (160. §.)

A tiszti főorvosok az 1870. XLII. t.-cz. értelmében azonban a t.-hatósági egészségügyi bizottság előzetes meghallgatásával választatnak

Fegyelmi tekintetben a többi törvényhatósági tisztviselőkre nézve érvényes törvények alatt állanak. (161. §.)

A tiszti főorvost ugyanazon felügyeleti hatáskör illeti az egész törvényhatóság területére nézve, mint a járási orvost a járásterületét illetőleg, azonkívül:

a) felügyel, hogy a himlőoltás a járási és községi orvosok által kellőleg foganatosíttassék, s a himlőmag évenként fenntartassék. Indítványt tesz az alispánnak a himlőoltási körök beosztása iránt;

b) indítványba hozza a helyi járvány és ragályos kórok megelőzésére szolgáló intézkedéseket;

c) járványos és ragályos betegségek alkalmával lehetőleg személyesen a helyszínen megjelenvén, az elrendelendő óv- és gyógyintézkedések iránt javaslatot tesz, halasztás veszélyénél pedig saját felelősségére a fennálló törvények és szabályok szerint intézkedik s erről egyuttal az alispánt értesíti;

d) felügyel a hatósága területén létező összes orvosi és egészségügyi személyzetre;

e) a letelepedő orvosok és bábák okleveleit megvizsgálja, látta-mozza, beiktatja és kihirdetés végett a törvényhatóságnak bejelenti; hiányosságuk esetére az eljárás iránt indítványt tesz; szülészettel foglalkozni óhajtó nőknek oktatást ad;

f) a kuruzslás s egészségre veszélyes szokások, babonák, előítéletek kiirtására javaslatokat tesz és sürgős esetekben azonnal intézkedik is;

g) ellenőrzi a vagyontalan betegek közkieltségen való gyógykezelését orvosi szempontból;

h) vizsgálja a törvényhatóság területén a tanintézetek, községi és hatósági fogházak, kórházak, köz- és magánintézetek egészségi viszonyait, valamint a gyógyszertárakat (154—156. §§.);

i) ujonczozó bizottságokban közreműködik;

k) teljesíti az orvosrendőri vizsgálatokat és az orvos-törvényszéki bouczolatokat, ez utóbbiakat a megszabott díj mellett;

l) havonként egészségügyi jelentéseket tesz, a közigazgatási bizottsághoz.

m) általában teljesít mindent, mit törvény vagy szabályrendelet hatásköréhez utasít. (162. §.)

A törvényhatósági közigazgatási bizottságban közegészségi ügyekre nézve előadókint működik. (161. §.)

A közegészségügy szakközege a törvényhatóságban még az egészségügyi bizottság tagjai: a főorvoson kívül minden hatósági orvos és hatósági állatorvos; a honvédszászlóalj főorvosa, egy mérnök, egy építész

és egy gyógyszerész; többi tagjai a fentebbiekhez hasonló számban a törvényhatósági bizottság tagjaiból állanak. Elnökét az egészségügyi bizottság az utóbb nevezett tagok közül maga választja. A mérnököt, építészt és gyógyszerészt, a közigazgatási bizottság jelöli meg. A törvényhatósági bizottság tagjai az egészségügyi bizottság tagjaivá a közgyűlés által választatnak. E tagok a törvényhatósági bizottság három évenkénti kiegészítése alkalmával visszalépnek, azonban, ha a törvényhatósági bizottság tagjai maradnak, újra megválaszthatók. (163. §.)

A törvényhatósági egészségügyi bizottság tanácskozó, véleményező és indítványozó testület, mely rendszeren egyedül illető hatóságával érintkezik.

Veszélyes járványok alkalmával járványbizottsággá alakul, mely esetben az elnökséget az alispán, illetőleg polgármester, vagy ezeknek helyettese veszi át; az ekként alakított járványbizottság a szükséges övrendszabályok elrendelésére, illetőleg kivételére, a belügyminisiteriummal és más hatósággal való közvetlen érintkezésre felhatalmaztatik. Határozatai a minisiteriumhoz csak birtokon kívül felebbezhetők. (164. §.)

III. Állategészségügy. Marhavész eseteiben eljár az 1874: XX. t.-cz. 34., 35., 36., 37., 38. és 39. §§. értelmében. (Utasítás 1875. január 20. 1064. sz. a.)

IV. Iparügy. Másodfoku hatóság a hozzá felebbezett ügyekben. (Ip.-t. 97. §.)

A kéményseprőkre nézve a törvényhatóság jogát gyakorolja s kijelöli tűzrendőri tekintetekből a munkakerületeket. (Ip.-t. 32. §.)

V. Statistikai ügy. Elnöke a megyei statistikai bizottságnak (1874: XXV. t.-czikk végrehajtásához kiadott utasítás értelmében), s vezeti a népszámlálási munkálatokat s összeállíttatja a megyei kimutást. (Az 1869: III. t.-cz.)

VI. Adóügy. Az alispán általában felügyel, hogy a törvényhatósági s községi közegek az 1876: XV. t.-czikkben körülírt köteleességüket pontosan és lelkiismeretesen teljesítsék. Ezenkívül:

a) az adókiivető bizottsághoz két rendes és két póttagot nevez ki; (1876: XV. 19. §.)

b) szabályozza a becsüsöknek a zálogolásnál és az árverésnél alkalmazott tanuknak és községi elöljáróknak díjait. (1876: XV. 57. §.)

VII. Községi ügyek. Közvetve, felügyeltet a szolgabírák által a községekre, közvetlenül alá vannak neki rendelve a rendezett tanácsu városok. Hatásköre a törvény alapján következő:

1. A rendezett tanácsu városok közvetlenül és kizárólag az alispán útján veszik a törvényhatóság rendeleteit s ezekre vonatkozólag a törvényhatósággal az alispán útján érintkeznek. (1871: XVIII. 33. §.)

2. A községi képviselőtestület tagjainak választására, a napot az alispán tüzi ki (1871: XVIII. 47. §.) s ő a választási elnök. (1871: XVIII. 49. §.)

3. Az igazoló-választmányba két tagot nevez ki, hol szintén elnököl. (1871: XVIII. 53. §.)

4. Ha a választás mindenütt befejeztetett, az alispán az új képviselőtestületet egybehívja, azt alakultnak jelenti ki és ha általános tisztújítás következik, annak napját kitüzi. (1871: XVIII. 55. §.)

5. Azt, hogy valamely körjegyzőség a körjegyző mellett aljegyzőt is tartson, ugyszintén azt is, hogy a körjegyző és segédjegyző melyik községben lakják s a szövöttezett helységek mily mérvben járuljanak a körjegyző fizetéséhez s a közös kiadásokhoz, esetről-esetre az alispán határozza meg. (1871: XVIII. 68. §.)

6. A községi bíró indokolt folyamodására az alispán adja meg a hivatal viselésétől való felmentést. (1871: XVIII. 71. §.)

7. Elnököl a rendezett tanácsu város tisztújító-közgyűlésén, kinevezi a szavazatszedő küldöttséget, (1871: XVIII. 72. és 81. §§.) s meghatározza a tisztújítószék határnapját. (1871: XVIII. 79. §.)

8. Rendezett tanácsu városokban, ha a polgármesteri állomás töltetik be, az alispán, különben a rendes elnök elnököl. (1871: XVIII. 85. §.)

9. Illetőségi vitás ügyekben határoz másodfokulag a szolgabíró által első fokban hozott s felebbezett határozatok felett, elsőfokulag pedig ugyanazon törvényhatóság különböző járásához tartozó községek közt, valamint rendezett tanácsu városokra nézve határoz, felebbezés a közig. bizottsághoz. Két egybehangzó határozat ellen felebbezésnek a belügyminisiterhez csak akkor van helye, ha az illetőség a törvényhatóság területén egyáltalában megtagadtatott. (1876: V. 14. §.)

10. Midőn az illetőség megállapítása hivatalból eszközlendő, azon törvényhatóság alispánja, melynél a tárgyalás megindított, ha az illetőséget a törvényhatóság egész területére nézve megtagadandónak találja, a tárgyalást folytatja mindazon törvényhatóságokkal, melyekben az illetőség a kifejlett körülményekhez képest megállapíthatóknak látszik. Ha ily módon az illetőség egyik törvényhatóság kebelében sem mondatik ki, a tárgyalást kezdeményező alispán az ügyet eldöntés végett a belügyminisiterhez terjeszti fel. (1876: V. 14. §.)

11. Az önálló puszták és havasoknak viszonyaira vonatkozólag határoz az 1876: V. t.-cz. 17. §. értelmében. Felebbezés a közigatási bizottsághoz.

12. Az alispán a fegyelmi hatóságot és pedig: a) kis és nagy községekben elrendelheti a fegyelmi eljárást, concurrálólag a szolgabíróval,

a közigazgatási bizottsággal s a törvényhatósági közgyűléssel (1876: V. 19. §.); b) rendezett tanácsu városokban pedig a polgármester, rendőrkapitány, tanácsnokok, főjegyző, főügyész és községi orvos ellen, concurrensan a képviselőtestület, a közigazgatási bizottság és a törvényhatóság közgyűlésével; az előjáróság többi tagjai, valamint a segéd- és kezelőszemélyzet ellen a polgármester is. (1876: V. 19. §.) Az alispán vagy megbízottja a fegyelmi vizsgálatot teljesíti, a rendezett tanácsu városokban a polgármester, rendőrkapitány, tanácsnokok, főjegyző, főügyész és közigazgatási orvos ellen; az előjáróság többi tagjai ellen pedig azon hatáskörrel, melylyel a nagy és kis községekben a szolgabíró bir, a polgármester teljesíti (1876: V. 20. §.), s ha a vizsgálatot az alispán rendelte el, ezzel egyidejűleg az illető előjárót hivatalától fel is függesztheti; a felfüggesztett előjáró helye ideiglenesen helyettesítés útján töltetik be. (1876: V. 21. §.) Halasztást nem szenved esetekben az alispán, benem várva a helyettesítést, a végre nem hajtott rendeletet az illető előjáró költségén, ennek vagyontalansága esetében a község költségén, de ennek lehető kimélésével saját közegei által hajtattja végre. (1876: V. 22. §.) Az alispán fel van jogosítva fegyelmi büntetést szabni a rendezett tanácsu város előjáróira, de csak a dorgálást vagy 50 frtig terjedhető pénzbírságot. (1876: V. 23—24. §§.) A megdorgálást kimondó határozat ellen felebbezésnek nincs helye; bírságolást, hivatalától való felfüggesztést és elmozdítást illetőleg azonban a rendezett tanácsu városokban a képviselőtestület és polgármester határozata az alispánhoz s innét a közigazgatási bizottsághoz; az alispán elsőfoku határozata a közigazgatási bizottsághoz s onnét a belügyministerhez felebbezhető. Felebbezéssel élni csak a határozat kihirdetésétől vagy kézbesítésétől számított 8 nap lefolyása alatt lehet. A felfüggesztés iránti intézkedés felebbezés esetében is azonnal végrehajtható. (1876: V. 25. §.) Ha az elrendelt vizsgálatból az tűnik ki, hogy súlyosabb beszámítás alá eső s ennél fogva magasabb pénzbírság kiszabását vagy esetleg a hivatalvesztést is maguk után vonható oly vétségek forognak fenn, melyeknek megfenyítése a szolgabírónak, rendezett tanácsu városokban a polgármesternek, továbbá az alispánnak hatáskörét túlhaladja: a) a szolgabíró, illetőleg polgármester az általa teljesített vizsgálat iratait az alispánnak küldi meg, ki ha szükségesnek látja, pótvizsgálatot rendel el és a vizsgálat eredményéhez képest elsőfokulag határoz; b) az alispán a rendezett tanácsu városok tisztviselői ellen teljesített vizsgálatra vonatkozó iratokat elsőfoku határozat hozatala végett a közigazgatási bizottsághoz teszi át, mely a szükséghez képest szintén rendelhet pótvizsgálatot. A közigazgatási bizottság határozata a belügyministerhez felebbezhető. (1876: V. 26. §.)

Fegyelmi ügyekben két egybehangzó határozat ellen további felebbezésnek nincs helye s az így befejezett ügyek a közigazgatási bizottságnak havonként bejelentendők. (1876: V. 27. §.)

Súlyosabb pénzbírságok és a hivatalból való elbocsátás eseteiben elsőfoku határozathozatal előtt a tiszti ügyész véleménye mindig meghallgatandó s a bepanaszolt előjáró jogosítva van az ügyészi véleményt, valamint a vizsgálat eredményét megtekinteni és arra 8 nap alatt írásbeli nyilatkozatot tenni. Felebbezés esetén a tiszti ügyész véleménye s a nyilatkozat az iratokhoz csatolandó. (1876: V. 28. §.)

A hivatalától felfüggesztett előjáró s a segéd- és kezelőszemélyzet tagja, a mennyiben hivatalvesztéssel nem büntetett, a fegyelmi határozat feltételeinek teljesítése után állomásába visszahelyezendő. (1876: V. 29. §.) A hivatalvesztéssel büntetett előjáró helye a legközelebbi közgyűlésen betöltendő, de az, a ki hivatalvesztésre ítéltetett, a rendes tisztujtás bekövetkezése előtt újból meg nem választható, másodizbeni hivatalvesztés esetén pedig elveszti további szolgálati képességét. (1876: V. 30. §.)

VIII. A vízjog terén. I. Az ármentesítést vagy vízszabályozást célzó munkálatok tervezeteit az alispán tartozik az érdekelt s jelesül vízszabályozási műveleteknél a szemben lévő, felső és alsó községeket a tervezet benyújtásáról értesíteni. A tervek a hirdetési 8 napon túl közszemlére 30 napig kitéve maradnak s az érdekelték időközben beérkezett nyilatkozataival együtt, határozathozatal végett a legfőbb 30 nap alatt összehívandó közgyűlésnek előterjesztendők. (1871: XXXIX. 12. §.)

Az 1871: XXXIX. 15. §. eseteiben az érdekelt felek s a vízszabályozó- s ármentesítő-társulat között felmerült vitás kérdésekben a társulat közgyűlése határozatában meg nem nyugvó fél panaszát, a társulat elnöke 15 nap alatt az alispánhoz tartozik benyújtani. Ha ezen határidő alatt az alispánhoz panasz nem nyújtott be, a közgyűlés által hozott s felsőbb helyt megerősített határozatok minden egyes érdekelt félre kötelezőkké válnak és későbbi felszólalásnak hely nem adatik. Ha az alispán a bemutatott iratok és a bekívánandó egyezkedési jegyzőkönyv alapján határozatot nem hozhat és szükségesnek látja, műszaki szemlét rendel el, melynek költségeit a vesztes fél viselendő. (1871: XXXIX. 15. §.)

A műszaki szemle a panasz beadásától számított 30 nap alatt megtartandó, s erről az érdekelt felek, legalább 15 nappal a kitűzött határnap előtt, értesítendők. Ezen szemle tagjai: az alispán vagy helyettesének elnöklése alatt az érdekelt felek megbízottjai s a szemle elnöke által meghívott mérnök. A szemle műszaki tagjai írásbeli véleményt adnak s az alispán vagy annak helyettese az ügyben érdemleges határozatot

hoz. 1871: XXXIX. 16. §.) Az e határozatban meg nem nyugvó fél birtokon kívül a törvény rendes útján kereshet orvoslást. (1871: XXXIX. 17. §.)

Az 1840: X. törv.-czikkek minden az 1871: XXXIX. t.-cz. határozmányaitól eltérő intézkedései hatályon kívül helyeztetnek; azon munkálatokra nézve azonban, a melyek egyesek vagy községek által az 1840: X. t.-cz. értelmében készültek vagy készülni fognak, az 1840: X. 5., 6., 7. §§. továbbra is érvényben maradnak. (1871: XXXIX. 28. §.)

Minden társulat tartozik részletes gátvédelmi szabályzatot kidolgozni. Ez jóváhagyás végett a törvényhatósági közgyűléshez, onnan a közlekedési miniszterhez terjesztendő fel. (1871: XI. 10. §.)

II. Az alispán felügyel, hogy a szolgabírák az 1871: XL. t.-cz. 12., 13., 20., 21., 24., 25., 26., 27., 28., 29. és 30. §§-ban körülírt teendőiket pontosan teljesítsék. Ezenkívül az 1871: XL. 30. §. esetében, ha a társulat és az érdekelt felek között egyezséget létrehozni a szolgabírónak nem sikerül, s az iratokat az alispánnak terjeszti elő, az alispán van hivatva határozatot hozni. De ha az alispán a felterjesztett iratok alapján nem hozhat határozatot, szakértő küldöttség által becsülteti meg ezen költségeket, s ennek alapján állapítja meg a társulat által megtérítendő költségek összegét, melyet a társulat különbeni végrehajtás terhe alatt a határozat hozatalának napjától számítandó 15 nap alatt kifizetni köteles. Az ezen határozatban meg nem nyugvó fél birtokon kívül a törvény rendes útján kereshet orvoslást. (1871: XL. 30. §.)

Ha minden védelmi intézkedés dacára valamely ártérben a mentesített terek vízzel elborítottának, ezen víznek közvetlen az ármederbe való visszabocsátása végett, a társulati, hatósági és állami mérnökök véleménye alapján, az érdekelt felek meghallgatása után, az alispán a védgát átvágását is elrendelheti, a veszély multával pedig a társulatot annak záros határidő alatt helyreállítására kötelezi. (1871: XL. 32. §.)

III. A belvizek levezetése körüli eljárásról szóló 1874: XI. t.-cz. 2. §. értelmében az önhatalmulag előállított vízművek, az alispánhoz beadott panasz esetében, közigazgatási uton eltávolítandók, az előbbi állapot helyreállítandó s egyuttal a költségek és ezenfelül a körülményekhez képest 500 forintig terjedhető pénzbírság szintén közigazgatási uton behajtandók; a sértett félnek fenmarad a tiltott művek létesítője ellen kártérítési igényeit a törvény rendes útján érvényesíteni. (1874: XI. 2. §.)

A belvizek levezetésére szolgáló művek létesítésére a végleges engedély megnyerhetése végett tartozik az egyes földtulajdonos vagy társulat, a víz levezetésére létesíteni szándékolt munkák általános és részletes tervezetét az alispánnál benyújtani. (1874: XI. 6. §.)

E tervezetre, valamint a belvizek levezetését célzó társulatok megalkulására és működésére nézve az 1871: XXXIX. t.-cz. 2—22. §§. határozatai alkalmazandók, azzal a módosítással, hogy mindenütt, a hol a fennidézett törvény szakaszaiban törvényhatóságról van szó, az alispán értendő, ki mindezen esetekben közgyűlés tartása nélkül intézkedik. E társulatokra kiterjesztetnek az 1871: XXXIX. t.-cz. 24. és 25. §§. is. (1874: XI. 7. §.)

Az alispán továbbá eljár az 1874: XI. 9., 10. §§. eseteiben az 1874: XI. 7. §. értelmében.

A belvizek levezetésére szolgáló patakok, természetes erek, vízfolyások s oly árkok, melyeknek fentartására sem egyes földtulajdonosok, sem egyes társulatok jogszerűen nem kötelezhetők, valamennyi érdekelt költségén tisztán tartandók és az iszaptól, sástól és egyéb növényektől megszabott időközökben kitisztítandók. E felett, valamint az 1874: XI. 12. §. esetében örködni a közigazgatási tisztviselők feladata, nevezetesen a szolgabírák ez irányban az alispán által utasítandók. A mennyiben a tisztításra megszabott időközök a költségek vagy munkák aránya iránt az illető partbirtokosok és érdekelték megegyezni nem tudnának, az arány meghatározása, az alispán kezdeményezése folytán, az 1874: XI. 7. §-ban megállapított módon történik. (1874: XI. 13. §.)

A belvizek levezetésére létesített minden muukálat és építmény stb. megrogálása a kir. járásbírótság által sommás eljárás útján az 1840. 10. t.-cz. 12., 13., 14. és 15. §§. szerint fenyítetik meg. (1874: XI. 14. §.) Az erre vonatkozó panaszok folytán a vizsgálat a közigazgatási hatóság (a szolgabíró) által ejtendő meg, s illetékes eljárás végett a kir. járásbíróshoz teendők át.

Az alispán által az 1874: 2., 10. és 13. §§. alapján közigazgatási uton hozott határozatokban meg nem nyugvó fél birtokon kívül a törvény rendes útján kereshet orvoslást. (1874: XI. 15. §.)

IX. Tűzrendészet. Felügyel a községekre és szolgabírákra, hogy a tűzrendészet terén köteleességüket teljesítsék. Nevezetesen az 1870. aug. 24. 3339. sz. a. kelt belügyministeri rendelet értelmében minden tüzeset után felterjeszti a belügyministeriumhoz az előirt minta szerint szerkesztett községi jelentést s minden év elején az egész megye területén előfordult tüzesetekről szóló kimutatást.

X. A nyilvános betegápolás költségei fedezéséről szóló 1875. évi III. t.-cz. értelmében eljár.

XI. Vadászati jog. Ha az iránt, hogy valamely terület azok közé tartozik-e, melyen a tulajdonos, vagy az, a kinek jogot vagy engedélyt adott, a vadászatot szabadon gyakorolhatja, vitás kérdés támad, a

felett első fokban a járás szolgabírája, és felelbbvitel útján az alispán határoz, fennmaradván a magát sértettnek érző fél számára a törvény rendes útja. (1875: VI. 2. §.) Más teendője ezen a téren nincs.

XII. Vadászati és fegyveradó. A vadászati jegyeket az alispán adja ki az 1875: XXI. t.-cz. 2—12. és 19. §§. s a kiadott utasítás értelmében. (L. az illető helyen.) Elutasító határozata a belügy-ministerhez felelbezhető.

XIII. A bélyeg, illetékek és díjak tárgyában alkotott 1875: XXV. 3. §. értelmében, az illetékkiszabási hivatal megkeresésére, a rendezett tanácsú város polgármesterét s megbízott tanácsnokát az érték-bizonyítvány kiadásának elmulasztása miatt, minden napra 1—10 frtig terjedhető pénzbírsággal sújthatja.

Ezenfelül köteles az illetékkiszabási hivatal megkeresésének, a meny-nyiben az illetékkiszabás teendőiben fordulnak hozzá, késedelem nélkül megfelelni. (1875: XXV. 4. §.)

XIV. Kisajátítás. Az előmunkálati engedéllyel a közlekedési ministerium által felruházott vállalkozók, midőn az előmunkálatokat meg akarják kezdeni, az illető törvényhatóság elnökénél tartoznak jelentkezni. Ez pedig a netaláni akadályok elhárításáról s a szükséges és gyors segedelem nyújtásáról köteles azonnal intézkedni. (1868: LV. 10., 11. §§.)

Az 1868: LV. t.-cz. 21. §. értelmében készült tervrajz és összeírás egy példányát a közlekedési ministerium a törvényhatóságnak beküldi. A kisajátítási terv megállapítására vonatkozó tárgyalást eszközölő bizottságba a törvényhatóság (alispán) két tisztviselőt küld ki, ha pedig a kormány egy közlekedési ministeri hivatalnoknak kiküldését nem találna szükségesnek, mind a határnap kitűzése, mind a bizottság elnökének kinevezése szintén a törvényhatóságot illeti.

A kitűzött tárgyalási határnapról és pedig ezt megelőzőleg 8 nappal mind a vállalkozót, mind a község előljáróságát a törvényhatóság (alispán) értesíti, egyttal a kisajátítási tervrajzot és összeírást a község előljáróságának megküldi és ezt az értesítésben figyelmezteti, hogy az érdekelt felek az okmányokat megtekintsék és a kisajátítási terv ellen netaláni észrevételeit írásban vagy az e célra nyitott jegyzőkönyvben, avagy a tárgyalási határnapon a bizottság előtt szóval is adja elő stb. Ezen értesítést és figyelmeztetést köteles a község előljárósága a községbeli birtokosokkal közölni, illetőleg a helybeli szokáshoz képest kihirdetni és a kihirdetés megtörténtét hivatalosan bizonyítani, mely bizonyítvány az iratokhoz csatolandó. A hirdetmény a törvényhatóság (alispán) által a hivatalos lapban is egyszer közléteendő. (1868: LV. 25. §.)

Ugyanazon törvény 30. §. értelmében a vállalkozó által az építési munkálatok előtt, a munka alá veendő terület után az adótelekkönyvben felvett tiszta jövedelemnek 30-szoros összege a törvényhatóság letéti pénztárába leteendő.

A kártalanítási végzés jogerőre emelkedése után a kisajátító, a megállapított kisajátítási tervben felvett birtokterületeket azonnal tetteleg birtokba veheti s ha bárki által háborgattatnék, folyamodására a köz-igazgatási hatóság a karhatalmat azonnal elrendelni tartozik. (1868: LV. 61. §.)

Az ideiglenes kisajátításra és szolgálomakra az engedélyt a törvényhatósági közigazgatási hatóság van hivatva megadni. Az eljárást az 1868: LV. 75—87. §§. szabályozzák.

XV. Sajtóügy. A törvényhatóság területén az alispán gyakorolja a felügyeletet a sajtó s a nyomdák felett. Minden időszaki lap, mely a törvényhatóság területén megjelenik, az alispánnál bejelentendő, ez ismét a belügyministeriumhoz jelenti fel. (1848: XVIII. 30. §.)

Ha a lap naponként jelenik meg, biztosítékul 10.000 frt, ha ritkábban, 5000 frt biztosíték teendő le az alispánnál. (1848: XVIII. 30. §.)

A mely időpontban a lap vagy füzet szétküldetik, annak egy példánya a bejegyzett felelős személy aláírásával, az alispánnál tétetik le. A mulasztó 200 frtig terjedhető pénzbírsággal büntethető az illetékes törvényszék által. (Ugyanaz.)

A nyomdákat és könyvnyomdákat illetőleg a biztosíték letételét, melyet az 1848: XVIII. 37. §. követel, az 1872: VIII. t.-cz. 104. §. hatályon kívül helyezte, de fentartatott a nyomdász kötelezettsége a nyomda felállításának az alispánnál való bejelentésére. A nyomdatulajdonos lakát, sajtóinak helyét az alispánnak bejelenteni tartozik s ezenkívül köteles egy átszinórozott és elnökileg lepecsételt könyvet tartani, melyben mindenféle kis és nagy nyomtatvány elkészültének ideje, alakja, czime vagy ismertető tartalma, a kötetek, példányok, iverk száma bejegyeztessék. (1848: XVIII. 39. §.) Az 1848: XVIII. 40. §-a az igazságügyminister 1867. évi július 17. 481. sz. a. kelt rendeletével oda módosított, hogy minden sajtótermékből, legyen az nyomtatvány, könyv, metszvény vagy bármi más ábrázolat, az 1848: XVIII. 30. és 40. §§-ban érintett egy példány, a bejelentett felelős személy aláírásával ellátva, azon időpontban, midőn a nyomdából kikerül és szétküldetik, az 1848: XVIII. 30. §. 4. pontjában foglalt büntetés terhe alatt a helybeli hatóság elnöke helyett, az illető kerületi köztárhoz küldessék be. A 40. §-ban megszabott s a nemzeti muzeum számára rendelt másik példány pedig, mint eddig, a törvényhatóság elnökénél teendő le.

A törvényhatóság elnöke tartozik felvigyázni arra, hogy az 1848: XVIII. 30., 36. és 37. §§-ban megszabott bejelentés, biztosíték letétele, illetőleg kiegészítése megtörténjék s mulasztás esetében erről a közvádlót értesíteni. (Ig. M. 1867. szept. 12. 705. sz. rendelet.)

Ha a sajtóvétségekre nézve kirendelt vizsgálóbíró a lefoglalást, a zár alá vételt a távolság miatt vagy más körülménynél fogva maga nem teljesíthetné, határozatának megkeresése folytán a törvényhatóság (alispán) szerez fogamatot. Szintoly kevéssé utasítható vissza a bünvizsgálóbíró olynemű megkeresése is, a melyben valamely lefoglalás és zár alá vétel eszközölhetése végett a törvényhatóságtól a karhatalom segélyét venné igénybe. (Ig. M. 1867. szept. 9. 696. sz. rendelet.)

A közoktatási minister 1867. decz. 20-án 15.856. sz. rendelete kötelességévé teszi a törvényhatóságnak (alispánnak), hogy a területén működő könyv- és könyomdákat és a szellemi termékek sokasításával foglalkozó intézetek tulajdonosait utasítsa, hogy a műhelyeikben megjelent minden termékről az előirt minta szerint évnegyedenként kimutatásokat szerkeszsenek, melyek az alispán által egybegyűjtve, minden évnegyed lefolyta után a következő hó első felében a közoktatási ministerhez felküldendők.

A könyvvarusok, mindazon elmeműveket, melyek elmarasztaló ítélet által nem sujtattak, szabadon árulhatják. (1848: XVIII. 43. §.) Ki olyant árul, melyen a nyomdatulajdonos neve s lakása kitéve nincs, a nála talált példányok elkobzásán kívül 50 frtnyi bírságban marasztalandó el. (1848: XVIII. 44. §.)

Az ugynevezett házaló vagy zugkönyvvarulók az illető hatóság rendőri felügyelete alá helyeztetnek. (1848: XVIII. 45. §.) E felügyeletet az 1867. évi június 26-án 1731. sz. a. kelt belügyministeri rendelet szabályozza, mely szerint a sajtótörvényben körülirt mindennemű sajtótermék házalás útján csak abban az esetben árulhatók, ha erre az illető sajtótermék előleges bemutatása mellett azon törvényhatóság (alispán) engedélye nyeretett ki, melyben a házalás eszközöltetik. Ez a belföldi sajtótermékekre vonatkozik. A külföldi sajtótermékeknek házalás útján való elárúsítására vonatkozólag a belügyministerium 1873. évi márczius 9-én 463. sz. a. kelt rendeletében akként intézkedik, hogy oly esetben, midőn bárki külföldön megjelent hirlapokat, képeket, rőpiratokat vagy bármiféle sajtótermékeket Magyarország határain belül, Erdélyt kivéve, házalás útján elárusítani, vagy ilyenekre előfizetőket ily módon gyűjteni kíván, tartozik erre, az illető sajtótermék előleges bemutatása mellett, a belügyminister előleges engedélyét kikérni s a kinyert engedélyt azon törvényhatóság elnökénél (alispán), melynek területén az elárusítást gyakorolni kívánja, az elárusítás megkezdése előtt bemutatni.

XVI. Színházak. Színházak a törvényhatóság engedélye nélkül nem nyitathatnak. (1848: XXXI. 1. §.) A színpadon bármimemű nyilvános szini előadások csak az illető helybeli hatóság tudtával és engedelmével történhetnek s a színházak rendőri felügyelet tekintetében, a helybeli hatóság alá rendeltetnek. (1848: XXXI. 3. §.) Ki e szabály ellen vét, az első esetben a színház bezáratásán felül 1000 frtig terjedhető pénzbírságban marasztalandó el. A színház bezáratása elnöki uton történhetik, a büntetés pedig sommás szóbeli peruton mondatik ki. (1848: XXXI. 4., 5. §§.) A szingazgatóságra nem jogosultak ellenőrzése s a sugókönyvvel koldulás megakadályozása tárgyában a belügyminister 1872. évi július 30-án 20.766. sz. a. rendeletet adott ki, mely a hatóságoknak zsinórmértékül szolgál.

XVII. Házalás. A házalókönyveket az alispán adja ki, azonban szem előtt tartva az 1875: XXXIX. t.-cz. 8. §-ban foglalt intézkedést a keresetadó lefizetésére nézve. A többiben a házaló kereskedést az 1852. évi szept. 4-én kelt cs. nyiltparancs szabályozza. (Orsz. kormánylap 1853. I. dt. 2. sz.). Azon árúk iránt, melyeknek árulása házalás útján tilos, a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi ministerium 1868: jul. 2-án 7428. sz. a. rendeletet adott ki.

XVIII. Italmérési jog csonkításából eredő panaszok és kihágások felett másodfokban bíraskodik az 1876: decz. 31. 59.560. sz. belügyministeri rendelet értelmében. Felebbezés a közigazgatási bizottsághoz.

XIX. Egyleti ügy. Az egyletekre vonatkozólag a belügyminister által 1875. évi 1508./eln. sz. a. kibocsátott rendelet az irányadó. Az egyletek működésének megítélése az e rendeletben felállított elvek szerint történik, mely egyuttal szigorú kötelességévé teszi a hatóságnak az éber őrködést és felügyeletet az egyletek felett.

A felügyeletet az egyletek felett az alispán a szolgabírák s városi polgármesterek útján gyakorolja. Az egyletek alapszabályok nélkül nem működhetnek, azonban megengedi a fentidézett rendelet, hogy a belügyministeriumnál bejelentett egylet megkezdhesse ideiglenesen működését, 40 nappal alapszabályainak a ministeriumba lett beérkezése után, ha ez idő alatt azokra észrevétel nem tétetett. Az alapszabályoktól való eltérés, akár az állam, akár az egyleti tagok érdekét érinti, meg nem engedhető s azért kötelessége a hatóságnak mindannyiszor, a hányszor az egyletek részéről alapszabályaikban meghatározott jogkörük áthágását, valamint törvénybe ütköző és államellenes eljárást fog tapasztalni, mindenekelett a törvény és szabályrendeletek értelmében saját hatáskörében intézkedni s ily esetekben a további intézkedések elrendelése végett a ministeriumnak jelentést tenni.

Az egyleti ügyre vonatkozik még az 1873. évi ápril 29. 1394./eln. sz. a. kelt rendelet, mely szerint az ujonnan alakult vagy megszűnt egyletekről félévenként az előirt minta szerint kimutatás terjesztendő fel; ugyszint az 1874: márczius 1-én 773. sz. a. kelt B. M. rendelet, mely szerint a járásokban s a központban az egyletek nyilvántartása s a felügyelet sikeresebb gyakorlása czéljából egyleti könyv vezetendő.

Az alapszabály-tervezetek 3 példányban nyújtandók be; azonban azok, melyek a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi ministerium ügykörébe tartoznak 4 példányban, melyek közül egy bélyegtelen, terjesztendő elő. (Földmivelés-, ipar- és kereskedelmi ministerium 1875. ápril 24. 388./eln.) Az alapszabály-tervezetek mindig a szolgabírónál vagy a rendezett tanácsu város polgármesterénél nyújtandók be, ki is véleményes jelentés kíséretében az alispánhoz, ez az illető miniszterhez terjeszti fel.

XX. Közlekedés. Az alispán ellenőrzi, szükség esetén felülvizsgálta a közmunka összeírását s a közmunkaváltság beszédését. A szolgabírák s rendezett tanácsu városok által teljesített összeírások alapján s figyelemmel a megye közlekedési szükségleteire, összeállitja az uti költségvetést s tárgyalás s megállapítás végett előterjeszti a közgyűlésnek, hogy az minden év ápril 15-ig a közlekedési ministeriumhoz felterjesztethessék. Ép ugy gondoskodik az utiszámadás összeállításáról és számvévi megvizsgálásáról s előterjeszti a közgyűlésnek, mely a számadások felett részletesen és végleg határozván, ezek többé nem küldendők a közlekedési ministeriumhoz. Az előirt számadási kivonatot minden év ápril 15-ig köteles felterjeszteni a közlekedési ministeriumhoz. (1875. évi aug. 31. 1568. sz. rendelet közlekedési ministerium.)

A megyei közlekedési eszközök jókarban tartása iránt intézkedik, ellenőrzi az alattas közegeket s köteleességük teljesítésére szoritja.

XXI. Anyakönyvek. Gondoskodik, hogy az anyakönyvek másodpéldányai a törvényhatóság levéltára számára a lelkészi hivatalok által az illető szolgabíró útján beszolgáltassanak. (1827: XXIII. t.-cz.)

XXII. Katonai ügyek:

1. Az alispán őrködik az alárendelt közegek felett, hogy a katonai teendőket pontosan s a fennálló törvények és rendeletek szerint végezzék.

2. Tagja az ujonczállító-bizottságnak s intézkedik a bizottság közgazgatási tagjainak összeállításáról (Ut. 48. §. 2. és 5. pont), s kijelöli az Ut. 48. §. 2. pont d) betű alatt és a 10. pontban körülirt bizalmi férfiakat, s a 11. pont értelmében gondoskodik az ujonczállítási lajstrom elkészítésére szükséges munkaerőről; az Ut. 50. §. értelmében pedig a polgári orvosokat.

3. Megállapítja, egyetértőleg a katonai parancsnokságokkal, az állítási bizottságok utazási és működési tervét az Ut. 49. §. értelmében s kihirdetés végett megküldi a szolgabíráknak (polgármestereknek).

4. Eljár az ujonczozásnál az Ut. 53—75. §§. értelmében.

5. Felterjeszti az ujonczállításra vonatkozó jelentéseket az Ut. 99. §., illetőleg az esetről-esetre kiadott rendeletek és minták szerint.

6. A hivatalból való állítás körül eljár az Ut. 101—108. §§. értelmében.

7. Eljár az elbocsátások körül az Ut. 157—165. §§., nevezetesen a kiköltözködés esetében az Ut. 163. §. szerint.

8. Intézkedik a katonaelszállítási ügyekben. (1870: XLII. 58. §. l) pontja.)

XXIII. Vásárok. Véleményt ad a községeknek engedélyezendő vásárok, pótvásárok vagy vásárok áthelyezése iránt.

XXIV. Mértékek és súlyok. Másodfoku rendőri hatóság a B. M. 1875. 58.438. sz. r. értelmében.

XXV. Rendészet. Másodfoku hatóság a rendészet bármely ágában hozott s felebbezett szolgabírói határozatok felett. Ezenkívül:

a) rendelkezik a rendészet körébe vágó s nagyobb mérvű intézkedéseket igénylő esetekben;

b) véleményt ad a lőpor kicsinyben árulásának engedélyezésénél; (Lásd I. k. 167. lap.)

c) véleményt ad a külföldre szóló utlevelek tekintetében; (Lásd I. k. 174. lap.)

d) kirendeli a rendőri karhatalmat, vagy szükség esetén igénybe veszi a katonai karhatalmat. (Lásd I. k. 206. lap.)

XXVI. Házassági ügyek. Protestáns hitfelekezeti feleknél az 1790., 1791: XXVI. t.-cz. értelmében felmentést ad a háromszori házassági kihirdetés alól.

XXVII. Választási ügyek. Elnöke a központi választmánynak. (1874: XXXIII. 18. §.)

XXVIII. Fegyelmi ügyekben hatóság az 1876: VII. t.-cz. értelmében.

4. Egyéb tisztviselők.

a) A jegyzők a közgyűlés, állandó és igazoló-választmány és ideiglenes szakbizottságok s küldöttségek jegyzőkönyveit viszik. A határozatokat, a közgyűlési és alispáni felterjesztéseket, jelentéseket, leveleket fogalmazzák. A törvényhatóság nevében kiállítandó okmányokat elkészítik s a közgyűlésen a tárgyakat előadják. Ha az alispán beteg, ha távol van, vagy az alispáni szék üres: az alispáni teendőket a főjegyző

teljesíti. (1870: XLII. 59. §.) A főjegyző a közigazgatási bizottság jegyzője, ki magát akadályoztatása esetében a törvényhatóság valamelyik aljegyzője által helyettesítheti s az aljegyzőket maga mellé segédül venni különben is jogosítva van. Bármelyik esetben alkalmaztatik ily módon az aljegyző, szavazattal nem bír. (1876: VI. 6. §.) Ha az alispán elnököl a közigazgatási bizottságban, a főjegyző végzi az előadói teendőket. Ezen esetben a jegyzőkönyvet a főjegyző által segédül vett aljegyző vezeti. (1876: VI. 8. §.)

b) A tiszti ügyész az árvaszék tagja s a törvényhatóság jogtanácsosa. Véleménye olyan ügyben, melynél a jogi szempont a döntő, a határozathozatal előtt mindig meghallgatandó. Őre a törvényeknek, a törvény erejével bíró szokásoknak, a törvényhatóság szabályrendeleteinek az önkormányzatban és a közgyűléseken. Képviseli a törvényhatóságot magánügyeiben. Megindítja a széksértési kereseteket s indítványozza a kiszabandó bírság mennyiségét. (1870: XLII. 60. §.)

Tagja a közigazgatási bizottságnak. (1876: VI. 1. §.)

Fegyelmi ügyekben eljár az 1876: V. 28. §., 1876: VI. 55. §., ugyszintén az 1876: VII. t.-cz. 5—7. §§. értelmében.

Tagja az árvaszéknek, de döntő szavazattal nem bír. Az ügyész minden jogi és peres kérdésekben, valamint jogügyletek kötésénél határozathozatal előtt meghallgatandó és nyilatkozatát, ha az árvaszék ülésén jelen van, jegyzőkönyvbe adhatja vagy írásban köteles benyújtani.

A törvények és szabályrendeletek megtartása felett őrködni tartozván, általa az árvaszék minden érdemleges határozata felelősséggel, mi végből vele e határozatok rövid uton közlendők. Köteles a tiszti ügyész az árvaszék megbízása folytán örökösödési tárgyalásokban részt venni, továbbá a gyámhatóság érdekeinek védelmére, valamint egyes esetekben az árvaszék felhatalmazása folytán a kiskoru vagy gondnokolt nevében a bíróságnál lépéseket tenni. (1877: XX. 179. §.)

Adóügyekben az 1877: XVIII. t.-cz. rendeli, hogy a közadóknak az 1876: XV. t.-cz. értelmében végrehajtás utján való behajtásánál előforduló igény- és elsőbbségi perekben, nemkülönben az ingatlanokra vezetendő biztosítási és kielégítési végrehajtásoknál az adóknak és illetékeknek a csődtömegek elleni bejelentésénél és érvényesítésénél; a kir. adófelügyelőt, annak megkeresésére a köztörvényhatósági tiszti ügyészek képviselik, kik az állam követeléseit ezen ügyekben az illetékes bíróságok előtt érvényesíteni kötelesek.

A tiszti ügyészek helyben való eljárásaikért sem napi, sem egyéb díjat nem számíthatnak fel, a székhelyen kívül az őket megillető napidíj és fuvarpénznek, gőzhajón az első, vasuton a második hely díjának fel-

számítására jogosítvák; de a hol vasuti összeköttetés van, mértföldpénz nem számítható fel. (P. M. 1877. 51.427. sz. rendelet.) A tiszti ügyész által eljárásaiban felszámított s biróilag megállapított költségek a kincstárt illetik. (P. M. 1878. okt. 1. 39.553. sz.)

c) Az árvaszéki elnök és ülnökök hatáskörét az 1877: XX. t.-cz. 177., 180., 181., 182., 185., 186. és 187. §§., nemkülönben az árvaszékek részére kiadott ügyrend szabályozza. (Lásd az illető helyen.)

d) A főorvos hatáskörét az 1876: XIV. t.-cz. 162. és 163. §§. szabályozzák. (Lásd I. k. 147. lap.)

e) A számvevő az árvaszék szakközege. (1877: XX. t.-cz. 183. §.) Egyéb teendőit, valamint

f) a pénztárnok, g) levéltárnok, h) állatorvos, i) a kezelő- és segédszemélyzet hatáskörét és teendőit az 1870: XLII. t.-cz. 62. §. értelmében egyedül a törvényhatóság határozza meg.

5. A közigazgatási bizottság.

A közigazgatási bizottság szervezetét s hatáskörét az 1876: VI. t.-cz. állapította meg a következő módon:

I. Fejezet.

A bizottság tagjai és általános intézkedések.

1. §. A közigazgatási bizottság tagjai: a főispán, a fővárosban a főpolgármester, az alispán, illetőleg a polgármester, a főjegyző, a fővárosban e helyett az 1-ső alpolgármester, a tiszti ügyész, az árvaszék elnöke, illetőleg a hol külön elnök nincsen, a közgyűlés által kijelölendő tagja, a főorvos, a királyi adófelügyelő, a kir. államépítészeti hivatalnak a törvényhatóságban lévő első hivatalnoka, a tanfelügyelő, a kir. ügyész, a posta és távirdai kerület igazgatója.

A fővárosban tagja ezenkívül a fővárosi államrendőrség főkapitánya és a másod-alpolgármester.

A törvényhatósági közgyűlésnek tíz választott tagja.

2. §. A fent kijelölt államközegeket névszerint az illető szakminister rendeli ki, illetőleg jelöli meg, ugyancsak a szakminister állapítja meg azt is, hogy oly törvényhatóságokban, a melyekben posta- és távirda-igazgatóság nem székel, az igazgatót akadályoztatása esetében ki helyettesítse.

3. §. A törvényhatósági közgyűlés által választandó 10 tag, egy oly közgyűlésen, melynek tárgya közé ezen választás a meghirdetésben felvétel, viszonylagos többséggel kijelölés nélkül szavazatlapokkal titkosan 2 évre választatik.

Állami hivatalnokok, törvényhatósági tisztviselők és községi előljárók, habár tagjai is a törvényhatósági bizottságnak, meg nem választhatók.

4. §. A 10 választott tag fele minden év végével kilép.

Az első év végén a kilépés felett sorshuzás határoz, azontul kilépnek mindig azok, kik az előző évben benmaradtak.

Az így kilépett tag újra megválasztható.

5. §. Ha a választott tagok valamelyike időközben megszűnik a törvényhatósági bizottság tagja lenni, annak egyuttal közigazgatási bizottsági tagsága is megszűnik.

A meghalt vagy leköszönt vagy jogosultságát bárminő törvényes okon elvesztett tag helyébe, a közgyűlés által a lehető legelső alkalommal más választatik.

Az, hogy ezen választás fog eszközöltetni, a közgyűlés előtt legalább 8 nappal szokott módon közhírré teendő.

Az ily esetben választott tag, tagságának időtartamára nézve ugyanaz áll, a mi állana e tekintetben arra nézve, a kinek helyére megválasztatott.

6. §. A bizottság elnöke a főispán, a fővárosban a főpolgármester, akadályoztatása esetében az alispán, illetőleg a polgármester, jegyzője a törvényhatóság főjegyzője, ki magát akadályoztatása esetében a törvényhatóság valamelyik aljegyzője által helyettesíttetheti s az aljegyzőket segédül maga mellé venni különben is jogosítva van.

Bármelyik esetben alkalmaztatik ily módon az aljegyző, szavazattal nem bír.

7. §. Az irodai teendők ellátása iránt ugy a törvényhatósági, mint a kormányközegek mellett lévő irodai személyzet bevonásával, a kormányrendeleti uton intézkedik.

8. §. A bizottságnak hivatalnok és tisztviselő tagjai, a szakukhoz tartozó ügyekben, mint előadók működnek.

A törvényhatósági közigazgatás körébe tartozó ügyekben előadó rendszerint az alispán, illetőleg polgármester, de midőn neki az elnöki teendőket kell teljesítenie (6. §.), vagy bármely más okon akadályozva van, a főjegyző.

Ezen esetben a jegyzőkönyvet a főjegyző által segédül vett (6. §.) aljegyző vezeti.

Oly törvényhatóságokban, a melyekben a közigazgatási ügyek a jegyzők, vagy a városokat, illetőleg a tanácsnokok között szak szerint felosztva vannak, az alispán, illetőleg a polgármester az egyes ügyek előadása végett a szakok előadóit a bizottság üléseibe berendelheti, az így berendelt szakelőadók azonban szavazattal nem bírnak.

9. §. Közigazgatási bizottság minden törvényhatóságban szerveztetik, ha azonban egy főispán alatt több törvényhatóság áll: mindezen törvényhatóságok bizottságában ugyanazon kormányközegek lehetnek a tagok.

10. §. A bizottság ülései mindig azon törvényhatóság székhelyén tartatnak, a melynek ügyei tárgyalás alatt állanak s ez esetekben azon kormányközegek, a melyek tagjai oda mennek át.

11. §. A bizottság ülései nyilvánosak. De fegyelmi választmányának üléséből, az elnök a határozat megállapítására szolgáló tanácskozás és határozathozatal idejére a hallgatóságot eltávolíthatja.

II. Fejezet.

A bizottság hatásköre.

12. §. A bizottság hatásköre háromféle:

a) intézkedik mindazon közigazgatási ügyekben, melyeket ezen és más törvény hozzá utasít;

b) a fegyelmi hatóságot gyakorolja az ezen, vagy más törvényben kijelölt esetekben;

c) határoz azon felebbezési ügyekben, a melyek ezen törvény vagy más törvény által hatáskörébe utaltatnak.

I. Rész.

Teendői a közigazgatás terén.

13. §. Az általános közigazgatás érdekében intézkedik az iránt, hogy a törvényhatóság területén a közigazgatás összhangzatosan eszközöltessék és az összes, akár kinevezett, akár választott közegek egymást támogassák, teendőiket összevágólag teljesítsék.

A törvényhatósági vagyion kezelésére nézve a közgyűlésnek, városokban pedig a községi ügyekre nézve a közgyűlésnek, a tanácsnak és a polgármesternek eddigi törvényes hatásköre érintetlenül hagyatik.

14. §. Rendes üléseit minden hó első felében tartja.

A törvények, a kormányrendeletek és a törvényhatósági szabályrendeletek és határozatok alapján beosztja azon közigazgatósági teendőket, a melyek teljesítéséhez több közigazgatási ág közegeinek közreműködése szükséges.

Ezen beosztásnál fontolóra veszi a közigazgatás összes ágaiban a teendőket, számításba veszi a végrehajtó közegek minden irányu elfoglaltatását, az egyes közegeket pedig ezen ügyekben teendők iránt utasítja.

15. §. A közigazgatási ágak jelenlévő főnökei, illetőleg képviselői minden havi rendes ülésben részletes jelentést tesznek a saját hatáskörükhöz tartozó közigazgatási ág állapotáról, a netalán felmerült nehézségek, akadályok és összeütközésekről.

Ugyanekkor a bizottság többi tagjai is megtehetik az általuk tapasztaltak folytán észrevételeiket.

16. §. A bizottság a nehézségek és akadályok (15. §.) elhárítása iránt intézkedik, a különböző végrehajtási közegek között netalán előfordult összeütközéseket elintézi, kiadja az egyes közegeknek a szükséges rendeleteket, a mennyiben pedig az elintézés hatáskörén túl esnek, felterjeszti az ügyet az illető ministerhez.

Együttal intézkedik az iránt, hogy ha az akadály, a nehézség vagy összeütközés valamelyik közigazgatási közeg hibája vagy mulasztása miatt történt, az ellen a fegyelmi eljárás az alább meghatározott módon megindíttassék.

Intézkedik továbbá az akár saját kebelében felmerült körülmények, akár hozzá intézett törvényhatósági határozatok vagy kormányrendeletek folytán szükséges teendők végrehajtása iránt is.

17. §. A bizottság sürgős esetekben rendkívüli ülést is tarthat, melyben a 14. §-ban említettek kivül a hatáskörébe tartozó, bármely természetű ügy elintézhető, de az ülés a tagokhoz intézett meghívó által 4 nappal előbb meghirdetendő s a tárgyak, a melyek felvételni fognak, a meghívóban felemlítendők.

Városokban a bizottság ügyrendjében több rendes ülés tartását is rendszeresítheti; a 14-ik §-ban előirt teendők azonban csak eleve kijelölt és meghatározott ülésekben teljesíthetők.

18. §. A rendkívüli ülést rendszeresen a főispán, a fővárosban a főpolgármester, akadályoztatása esetében az alispán, illetőleg polgármester hívja össze.

Ha az adóügyeket, a személy- és vagyónbiztonságot vagy a közegészségügyet járvány szempontjából érdeklő kérdésekben az illető előadó kívánja, a rendkívüli ülés mindig összehívandó.

19. §. A bizottság hatásköréhez tartozó, de halasztást nem tűrő egyes esetekben az illető közigazgatási ágak előadóinak meghallgatásával, a főispán, a fővárosban a főpolgármester, akadályoztatása esetében az alispán, illetőleg polgármester saját felelősségére intézkedik, de intézkedését és azt, hogy miért nem tartotta az ülést bevárhatónak, a legközelebbi ülésnek bejelenteni tartozik.

20. §. Minden ülés jegyzőkönyvébe felveendő a jelenvoltak neve, s a határozatok ezeknek általános többségével hozatnak.

Egy bizottsági tag sem vehet részt a tanácskozásban oly tárgyak felett, a melyekben mint magán fél személyesen érdekelve van, vagy a melyekben már más minőségben, pl. mint bíró, ügyvéd, meghatalmazott stb. működött.

Az államkincstárt érdeklő határozatok hozatalánál azonban a királyi adófelügyelőnek vagy akadályoztatása esetében általa kijelölt helyettesének jelenléte szükséges.

Az ily helyettes szólási és szavazati joggal csakis az említett esetben és csakis ezen ügyek tárgyalásánál bír.

21. §. A bizottság határozatainak a törvényhatóság területén lévő összes, akár a közigazgatásnál alkalmazott állami, akár törvényhatósági és községi közegek engedelmeskedni tartoznak.

22. §. A közigazgatási ágaknak a bizottságban lévő képviselői bírnak azonban azon joggal, hogy ha a határozatot törvénytelennek, vagy az általuk képviselt közigazgatási ág szempontjából sérelmesnek vagy károsnak tartják, az ellen felebbezésüket azonnal bejelentsék. Az ily felebbezés 24 óra alatt az illető ministerhez felterjesztendő. Hasonló jog illeti meg a főispánt is.

Ha a határozat iránt a minister 14 nap alatt nem nyilatkozik vagy azt helybenhagyja, feltétlenül és újabb gyűlés bevárása nélkül végrehajtandó.

23. §. A közigazgatási bizottság határozatai és végzései az elnöknek, akadályoztatása esetében helyettesének aláírásával adatnak ki.

A bizottság hatáskörébe utalt, de tárgyalást nem kívánó felsőbb rendeleteket és a bizottsági határozatok végrehajtása céljából az egyes közigazgatási ágakban szükséges részletes vagy egyes esetekre vonatkozó rendeleteket az érdekelt közigazgatási ág előadója, illetőleg főnöke az elnöknek, akadályoztatása esetében helyettesének előterjeszti és annak aláírásával adja ki.

Kivételt képeznek azonban az adóügyekben kiadandó ilyen rendelet, melyeket az adófelügyelő közvetlenül és saját aláírásával van kiadni jogositva.

Az előadott módon kibocsájtott rendeletek végrehajtásánál ugy az állami, mint a törvényhatósági közegek közreműködni tartoznak.

I. Adóügy.

24. §. A közadók kezeléséről szóló törvény értelmében és az abban körülírt hatáskörben eljár:

- a) az egyenes adók kivétele, beszedése, kezelése és behajtása, továbbá
- b) a közvetett adók, illetékek s az egyenes adók módjára beszedendő kincstári és egyéb követelések behajtása körül.

1. A közigazgatási bizottság hatásköre adóügyekben a következő: 1) felügyel arra, hogy a kir. adófelügyelő az 1876. XV. 4. §. 7. pontjában körülírt ellenőrzést teljesíthesse; 2) megállapítja a kir. adófelügyelő javaslatára az 1876. XV. 51. és 60. §§. értelmében az adóelengedéseket; 3) felelbiteli hatóság jogát gyakorolja: a) a községi közegek által teljesített s a kir. adófelügyelő által felülvizsgált adókiivetések, ugyszintén a földadó kiivetése ellen; b) a kir. adófelügyelőnek adófizetési haladékokra és adómentességekre vonatkozó végzései ellen; c) az 1876. XV. 15., 39., 46. és 61. §§-ban meghatározott pénzbírságok ellen benyújtott felfolyamodványokra nézve.

Egyenlő végzések esetében a 7. és 34. §§-ban említettek kivételével a pénzügyminiszterhez felebbezésnek helye nincs. Ha a közigazgatási bizottság határozata a fennálló törvényekbe és szabályokba ütközik vagy az államkincstár érdekeit sérti, mely esetben az adófelügyelő vagy helyettese a pénzügyminiszterhez felebbezni köteles, a felebbezéshez a közigazgatási bizottság indokolt határozata melléklendő. Az ily módon felebbezett határozat csak akkor hajtható végre, ha a pénzügyminiszter 14 nap alatt nem nyilatkozik vagy azt helybenhagyja. (1876. XV. 7. §.) A jelen §. 3. pontjainak a) betűje alatt említett esetekben, midőn a felszólamlás tárgyát házadó képezi, a közigazgatási bizottság fel van jogosítva: a) a fenforgó kérdéseket a kir. adófelügyelőnek és a felszólamló adózónak meghallgatásával minden tekintetben megvizsgálni; b) tanukat kihallgatni vagy az illető bíróság által eskü alatt kihallgattatni; c) a szakértőket és bizalmi férfiakat a tárgyalásokra rendelni, kik azonban szavazati joggal nem bírnak; d) a helyszínen szemlét tartani az 1870. LI. t.-cz. 2. §-nak intézkedése értelmében. (1876. XV. 6. §.)

2. Azt, hogy a biztosítási és kielégítési végrehajtás az ingatlanra vezetendő, esetről-esetre a közigazgatási bizottság végzésileg rendeli el és szabályszerű intézkedés végett az állam jogügyi képviselőjét megkeresi. (1876. XV. 58. §.)

3. A közigazgatási bizottsághoz nyújtandók be a havi jelentések az adóbehajtás menetéről, a községi közegek s a szolgabírák az adóbehajtás rendes kezelése iránt azon felelősséggel tartoznak, hogy a hol igazolatlanul hátralékban marad az adó, ott költségükön fog az akár más hatósági, akár állami közeg által behajtatni. Észlelt hanyagság esetében a közigazgatási bizottság van hivatva eldönteni, hogy ha 14 nap alatt a hiány nem pótoltatik, az említett felelősség lép életbe. Ily esetben egyttal intézkedik a közigazgatási bizottság, hogy az adóbehajtás, a 14 napi határidőnek eredménytelen lefolyása után, hatósági más közeg vagy állami közeg által a mulasztó közegnek költségén eszközöltessék.

Ha elrendeltetik a felelősség alkalmazása: a rendelet a sujtott közeggel azonnal közöltetik, ki is három nap alatt az ellen felebbezhet; de ha a pénzügyminisztertől a felebbezés felküldésétől számított 14 nap alatt kedvező válasz nem érkezik, a végzés érvénybe lép. Ha a bizottság a felelősség esetének alkalmazását, szemben a jelenlévő kir. adófelügyelőnek vagy helyettesének kívánságával megtagadja, az ügy az adófelügyelő által a 7. §-ban jelzett módon a pénzügyminiszterhez felebbezendő, a ki az említett felelősség alkalmazását elrendelheti. (1876. XV. 62. §.)

4. A P. M. 1876. 52.406. sz. rendelete szerint azon esetekben, midőn:

- a) az adózó évközben elhal,
- b) az adózónak keresetadó alá tartozó üzlete évközben megszűnt,
- c) az adózó keresetadójának alapját képező tárgy elpusztul vagy megsemmisül, vagy végre midőn
- d) házaknál a lakbér a lakrészek üresen állása miatt megszűnik, a kereset-, illetőleg házadó letöröltetése iránt első fokban a kir. adófelügyelő, második fokban a törvényhatóság közigazgatási bizottsága határoz.

II. Közlekedési és építészeti ügyek.

25. §. A közmunkáról szóló törvény értelmében vezeti mindazon intézkedések végrehajtását, a melyeknek abból folyólag ugy kormányrendeletek, mint törvényhatósági szabályrendeletek és határozatok alapján a törvényhatóság területén lévő s a törvényhatóság kezelése alá helyezett utak és hidak építése és jókarban tartása érdekében eszközöltetniök kell.

Elintézi ugyancsak azon törvény alapján a közmunkateher megállapításából eredő vitás kérdéseket.

26. §. Vezeti mindazon intézkedések végrehajtását, melyek a kizárólag községi utak létesítése és jókarban tartása céljából szükségesek és eszközölteti az 1871. évi XVIII. törvényben e végből megrendelt községi csoportok megalakítását.

27. §. A vasutakat illetőleg, elsőfoku felebbezéssel a miniszterhez, határoz a vasuti igazgatóságok, állomásfőnökök stb. és a közigazgatási közegek vagy az előbbieket és a közönség vagy egyesek között felmerülő nem rendőri, de a fennálló gyakorlat szerint közigazgatásilag elintézhető ügyekben. E tekintetben jogköre részletesen a ministerium által szabályrendeletben fog megállapíttatni.

28. §. Felügyel arra, hogy a közigazgatási közegek teendőiket a vasutak, a vízszabályozási és védművek ugy a gátrendőrség körében a fennálló törvények szerint pontosan és összhangzatosan eszközöljék.

29. §. Felügyel arra, hogy az építészeti közegek azon teendőket is, a melyeket ezelőtt a törvényhatósági mérnökök törvényhatósági hatáskörben végeztek, pontosan teljesítsék.

Budapest fővárosban — miután erre nézve a jelen törvény 25—29. szakaszaiban foglaltak iránt az 1870: X. t.-cz. s annak alapján készült építési rendszabályok tüzetesen intézkednek — a fővárosi közmunkák tanácsa teljes hatáskörében fentartatik s ezenfelül az idézett szakaszokban foglalt tárgyakra nézve a közigazgatási bizottság hatáskörével felruháztatik.

A fentebbi 25—29. §§-ban foglalt teendőkre vonatkozólag a K. K. M. a következő utasítást adta ki:

I. Fejezet.

Közmunkaügyek.

1. §. Miután a fennálló törvények és törvényes gyakorlat szerint a közmunka feletti intézkedés a törvényhatósági közgyűlés hatáskörébe tartozik, addig, míg a közmunkáról szóló törvény meghozatnék, a közigazgatási bizottság hatásköre, azon esetet kivéve, ha e tekintetben való intézkedésekkel azt maga a törvényhatósági közgyűlés megbizná, a közmunkák teljesítésének felvigyázására és ellenőrzésére, továbbá azon intézkedések végrehajtásának vezetésére szorítkozik, melyek a kizárólag községi utak létesítése és jókarban tartása céljából szükségesek.

II. Fejezet.

Közutak.

2. §. A közigazgatási bizottságnak feladata ellenőrizni, hogy a törvényhatóság területén lévő államutakon szükséges, a közmunka és közlekedési minister által elrendelt építkezések és szállítások célszerűen és gazdaságosan hajtassanak végre.

Kötelessége ennél fogva minden netalán tapasztalt rendetlenséget, vagy visszaélést a közmunka és közlekedési ministernek feljelenteni.

3. §. A közigazgatási bizottság kiküldött tagja által közreműködik mindazon verseny- és ajánlati tárgyalásoknál, melyek a közmunka- és közlekedési minister által engedélyezett építkezések és szállítások biztosítása céljából elrendeltetnek.

4. §. A közmunka- és közlekedési minister által helyben hagyott építési és szállítási szerződések értelmében a vállalkozóknak járó részletfizetések megállapítása és utalványozása a közigazgatási bizottság által történik, a közmunka- és közlekedési minister által e tekintetben utasított pénztáraknál.

A vállalkozó kereseti kimutatásait ennél fogva a királyi építészeti hivatal főnöke a közigazgatási bizottságnak mutatja be, mely azokat megvizsgálván, az engedélyezett hitel keretén belől az utalványrendeletet kiadja.

5. §. A bevégzett építkezéseknek és szállításoknak a kerületi felügyelő által eszközözendő felülvizsgálatánál a közigazgatási bizottság kiküldöttje által közreműködik.

Ez alapon azonban a végelszámolást a közmunka- és közlekedési minister hagyja helybe, és a vállalkozónak kijáró végrészletet a közmunka- és közlekedési minister utalványozza.

6. §. A törvényhatósági utak hálózatát, az illető törvényhatóság meghallgatása után, a közmunka- és közlekedési minister állapítja meg. Ha a közigazgatási bizottság valamely utnak a törvényhatósági utak közé felvételét, vagy valamely utnak azok sorából való kihagyását látja szükségesnek, az iránt a törvényhatóság közgyűléséhez javaslatát beadja.

7. §. A közigazgatási bizottság minden évben az összes építkezési és szállítási szerződések megvizsgálására, valamint az azok nyomán teljesített építkezések és szállítások szemle alá vételére a kir. kerületi felügyelőt felhívja, és ezen vizsgálathoz, illetőleg szemlékhez a kir. építészeti hivatal főnökén kívül saját kebeléből vagy a törvényhatósági bizottság sorából egy-egy tagot küld ki.

8. §. A közigazgatási bizottság kijelöli a községi utak közül azokat, melyek közérdekből első sorban kiépítendők és rendszeresen fentartandók, s megállapítja az 1871. évi XVIII. t.-cz. 123. §-a alapján azt, hogy mely községek s mily arányban tartoznak ezen utak építéséhez és fentartásához járulni.

A közigazgatási bizottság ezen megállapítása ellen az érdekeltek a közmunka- és közlekedési ministerhez felfolyamodhatnak.

III. Fejezet.

Vasutiügyek.

9. §. A lóvonatu vasutak engedélyezését megelőző, eddig közvetlenül a közmunka- és közlekedési ministerium által vezetett közigazgatási bejárások elrendelése és megtartása, s ezzel együtt az építési és üzleti feltételekre vonatkozó javaslattétel is, a közigazgatási bizottságra ruháztatik.

Az ily vasutakat építeni szándékozók ennél fogva a közigazgatási bejárás elrendeléseért ezentul, a részletes tervek bemutatása mellett, a közigazgatási bizottsághoz tartoznak folyamodni. Ugyanezek ez alkalommal a közmunka- és közlekedési ministertől netán kinyert előmunkálati engedélyt, s illetőleg, ha kisajátításnak helye vagy szüksége nem volna,

az érdekelt birtokosoknak a szükséges terület elfoglalására vonatkozó beleegyező nyilatkozatát; s végül, ha a lóvonatu vasut több községet érintene, vagy pedig valamely gőzmozdonyu vasúthoz csatlakoznék, a közmunka- és közlekedési minister által jóváhagyott általános tervet is, bemutatni kötelesek.

Az ekkép kellőleg felszerelt folyamodás folytán a közigazgatási bizottság a bejáró küldöttséget az illető érdekelték és törvényhatósági tisztviselők meghívása mellett kirendeli, ez által, tekintettel különösen a lóvonatu vasutaknak közutakon való elhelyezése iránt 1869. évi aprilhó 5-én 3831. sz. a. kiadott szabályrendeletre, a vonal irányát, építési részleteit és a szükséges rendőri és biztonsági intézkedéseket megállapíttatja, az engedélyezési, építési és üzleti feltételeket a vállalkozók meghallgatásával javaslatba hozza, és az ezen tárgyalásról felvett jegyzőkönyvet, az engedélynek az 1868. évi LV. t.-cz. 3. §-a értelmében leendő megadása végett, a közmunka- és közlekedési ministernek felterjeszti.

10. §. Az engedély megadása esetében az építési és üzleti felügyelet, ide értve a vasut megnyitását megelőző műtanrendőri bejárást is, első fokon s felebbezéssel a közmunka- és közlekedési ministerhez, szintén a közigazgatási bizottságra ruháztatik.

11. §. Kivételt képeznek a fentebbi 22. és 23. §§. intézkedései alól a Budapest főváros területén épülő lóvonatu vaspályák, melyeknek ugy engedélyezésére, mint felügyeletére nézve is, a fővárosi közmunkatanács, illetőleg a városi törvényhatóság törvényes hatásköre érintetlenül marad.

Kivételt képeznek továbbá a több törvényhatóság területét érintő lóvonatu vasutak is, melyekre nézve csak az építési és üzleti felügyelet fog a saját törvényhatósága területére eső vonalrészben a közigazgatási bizottság által gyakoroltatni, ellenben a közigazgatási és műtanrendőri bejárás továbbra is, a közmunka- és közlekedési minister küldöttjének vezetése alatt, de a közigazgatási bizottság közreműködése mellett fog megtartatni.

12. §. A mennyiben a lóvonatu vasutak építésére kisajátítási engedély adatnék, az e részbeni tervmegállapítási tárgyalásnál a közigazgatási bizottság az alábbi §. határozománya értelmében veendő részt.

13. §. A gőzmozdonyu magán- vagy állami vasutak építésének felügyelete az állami érdekek szempontjából a közmunka- és közlekedési ministerium központí és a helyszínére kirendelt szakközegei által gyakoroltatván, a helyi felügyelet szempontjából a közigazgatási bizottság a következő esetekben fog eljárni.

14. §. A közigazgatási bizottság a törvényhatóság területét érintő érdekek képviselője szempontjából egy, vagy esetleg két küldöttje által

részt vesz a törvényhozási engedélylyel 1868. évi aprilis hó 20-án 4973. sz. a. kibocsátott vasutengedélyezési rendelet 6. §-a alapján a minister képviselőjének elnöklete alatt tartandó közigazgatási bejárásokban, ezekhez a járási tisztviselőket kirendeli, s az illető községeket és érdekelteteket maguk képviseltetése végett meghívja.

15. §. A közigazgatási bizottság a m. kir. államépítészeti hivatalnak a közigazgatási bizottságban közreműködő főtisztviselője vagy ennek helyettese által részt vesz. A kisajátítási tervek megállapítása iránt az 1868. évi LV. t.-cz. IV. fejezete alapján kiirandó bizottsági tárgyalásoknál s ekkép tudomást szerez azon változtatásokról, melyek ezen tárgyalásoknál a közigazgatási bejárás eredményével szemközt vagy ennek kiegészítéséül a pálya által megzavart közlekedés és vízfolyás helyreállítása tekintetében megállapítottak.

16. §. A közigazgatási bejárás vagy kisajátítási tervmegállapítás eredményéhez képest áthelyezendő állami vagy törvényhatósági utak kiépítési tervének jóváhagyása a közigazgatási bizottságot illeti.

17. §. A közigazgatási bizottság felügyel arra, hogy oly esetekben, midőn a vasutépítési vállalat az illető birtokosokkal kiegyezvén, a kisajátítási terv megállapítását igénybe nem veszi, az 1868. évi LV. t.-cz. 18—20. §§-ai által előirt tűzbiztonsági intézkedések tekintetében oly magánegyezség ne jusson érvénybe, mely által a tűzbiztonság tényleg veszélyeztetve lenne. A mennyiben tehát ily esetek tudomására jutnak, azokról a közmunka- és közlekedési ministernek jelentést teendő végből, miszerint a vasutvállalat a megfelelő tűztávlati, illetőleg kisajátítási terv bemutatására szoríthatassék.

18. §. Hasonlóképp jelentést tesz a közmunka- és közlekedési ministernek, ha az építés közben, illetőleg a pálya műszaki felülvizsgálatáig tudomására jut, hogy a közigazgatási bejárásnál és kisajátítási tervmegállapításnál meghatározott közlekedési és vízfolyási intézkedések nem elégségesek.

19. §. A közigazgatási bizottság felügyel arra, hogy a bejárás és kisajátítási tervmegállapítás alkalmával meghatározott, a közönséget vagy a pályamenti birtokosokat érdeklő vasuti átjárók, átereszek, közlekedési és gazdasági utak, úthidak stb. a meghatározott helyen, mennyiségben és minőségben építtessenek ki, mely czélból küldöttje által részt vesz a műtanrendőri bejárásokban, melyek az illető vasut megnyitása előtt a közmunka- és közlekedési minister képviselőjének elnöklete alatt tartatnak.

20. §. Gondoskodik arról, hogy azon közlekedési és gazdasági utak, hidak stb., melyek a létrejött megállapodások, s illetőleg a fentebb idézett vasutengedélyezési rendelet 10. §-a értelmében az érdekel-

teknek tulajdonul avagy használatba átadandók, e célra szabályszerűen átadassanak.

21. §. Felügyel arra, hogy a közigazgatási közegek a vasutépítési vállalat és a pályamenti birtokosok közt a vasuti előmunkálatokból avagy építkezésekből folyólag felmerülő vitás kérdésekben törvényes kötelességeiket pontosan és részrehajlatlanul teljesítsék, különösen pedig a vasutépítési közegeket a birtokosok jogtalan ellenállása, s viszont ezeket a vasuti közegek törvénytelen eljárása esetében a szükséges hatósági támogatásban részesítsék. A mennyiben pedig a közigazgatási közegek idevágó intézkedései ellen panaszok merülnének fel, ezek iránt másodfokban határoz.

22. §. A közigazgatási bizottság első fokban, felelősséggel a közmunka- és közlekedési ministerhez, határoz, ha kérdés merül fel az iránt, hogy bizonyos vasuti építkezés kivitelénél a helyhatósági szabványok figyelembe veendők-e vagy sem?

23. §. A mennyiben a vasuti építkezéseknél rendeletlenséget avagy visszaélést tapasztalna, ezt és netán felmerülő egyéb észleleteit a közmunka- és közlekedési minister tudomására hozandja.

24. §. Az üzletben lévő állami vagy magángőzmozdonyu vaspályák és ezek alkalmazottjai feletti felügyeletet az üzlet biztonsága, rendesége és szabályszerűsége szempontjából, s ugyancsak az ebből folyó fegyelmi hatóságot is, az 1865/7. XVI. t.-cz. VIII. szakasza által beczikelyezett vasuti üzletrendtartás értelmében, a közmunka- és közlekedési minister, részint közvetlenül, részint pedig központi szakközege, a m. kir. vasuti s hajózási főfelügyelőség, s illetőleg az ehhez beosztott vonalbiztosok által gyakorolván, a közigazgatási bizottság a helyi felügyelet szempontjából a következő esetekben fog eljárni.

25. §. Első fokulag, felelősséggel a ministerhez, határoz azon illetékességi és összeütközési esetekben, melyek a vasuti üzlet-rendtartásnak a közönség mihez tartását tárgyazó 93—100. §§-ainak alkalmazása körül egyrészt az e részbeni örködéssel megbízott (101. §.) községi vagy hatósági közegek, s másrészt ugyancsak az üzletrendtartás 102. §. által bizonyos rendőri hatalommal felruházott vasuti alkalmazottak közt felmerülnek.

26. §. Felügyel arra, hogy a községi és közigazgatási közegek a forgalmi és közbiztonság érdekében szükséges rendészetet, különösen a vaspálya jogosulatlan használata, rongálása, a szomszéd birtokosoknak a pályára hátrányos vagy tűzveszélyes intézkedései, a vasuti közegek hatósági támogatása, a pályaudvarokon szükséges rend stb. tekintetében, a

vasuti üzletrendtartás fentebb idézett 93—100. §§., továbbá az 1874. évi júniushó 10-én 9821. sz. a. a cs. kir. kormányval egyetértőleg kibocsátott vasuti üzlet-rendszabályzat, s végre a fennálló külön rendeletek értelmében pontosan és részrehajlatlanul gyakorolják. Ha pedig a közigazgatási közegek idevágó intézkedései ellen panaszok merülnek fel, ezek iránt másodfokban határoz.

27. §. Vasuti balesetknél a netáni bünyenyítő eljárásához szükséges közreműködésen kívül a közigazgatási közegek beavatkozása csak a pillanatnyi segélyre, továbbá a vasuti alkalmazottak feletti fegyelmi eljárás szempontjából a m. kir. vasuti és hajózási főfelügyelőség kiküldöttjének nyújtandó segédkezésre, s végül a balesetben részes utasok, szomszédosok stb. irányában szükségesnek mutatkozó eljárásra szorítokozván, az e tekintetben tett intézkedéseik ellen netán felmerülő panaszok iránt másodfokban a közigazgatási bizottság határoz.

28. §. A közigazgatási bizottság felügyel arra, hogy azon az érdekeltek használatába átadott közlekedési és gazdasági utak, uthidak stb., melyek fentartása vagy pedig a fentartásukhoz való hozzájárulás a vasutengedélyezési rendelet 10. §. értelmében a vasutvállalatot terheli, jókarban tartassanak, ellenkező esetben a vaspálya pályafentartási közeget megfelelőleg utasítja.

29. §. A közigazgatási bizottság különös gondot fordít a vasuti állomásokhoz vezető hozzájáró utak állapotára; erről időről-időre a ministernek jelentéseket tesz, s a mennyiben azok rossz állapotban lennének: saját hatáskörében megfelelőleg intézkedik, különösen pedig, ha ezen hozzájáró utak a községi utak szempontja alá esnek, az azok helyreállítása és jókarban tartása iránti közrejárulási tárgyalást, tekintettel a vasutvállalatnak netán engedélyokmányyszerűleg, vagy a minister közbenjárása folytán elvállalt kötelezettségére, kiírja és keresztülviszi.

30. §. Ha a vasutvállalat által létesített átjárók, átereszek, kerítések stb., az üzlet folyama alatt elégteleneknek, fölöslegeseknek avagy áthelyezendőknek mutatkoznak, vagy a szomszédosok által a pályára hátrányossá válható, vagy a tüztávlatba eső építkezések tervezetnének: a tényállás megvizsgálására küldöttséget rendel ki, ehhez a m. kir. vasuti és hajózási főfelügyelőséget is meghívja, a küldöttség eljárása alapján első fokulag — felelősséggel a ministerhez — határoz, s ezen határozatot a m. kir. vasuti és hajózási főfelügyelőségnek is megküldi.

Hasonló módon jelöli ki szükség esetén azon pályamenti határvonalakat is, a melyeken belül erdők vagy fák kivágása, facsusztatás, kővágás vagy kavicsásás stb., a pálya biztonsága érdekében nem esz- közölhető.

31. §. Új vasuti állomások engedélyezése vagy a régiéek felhagyása, s illetőleg szűkebb vagy tágasabb forgalomra való berendezése a közgazgatási bizottság véleményezésével fog eszközöltetni.

32. §. A közigazgatási bizottság figyelemmel kíséri a vasutüzleti vállalatnak a törvényhatóság területén való működését és e működés hatását, s netáni észleleteiről a miniszternek időről-időre jelentéseket tesz.

IV. Fejezet.

Hajózási ügyek.

33. §. Az 1869. évi április hó 21-én 2362. sz. a. kiadott közmunka s közlekedési ministeri rendelettel életbe léptetett „hajózási jog gyakorlásáról“ szóló ideiglenes utasítás 1—3—5—6. és 8. §§-ban az elsőfolyamodásu hatóságra bizott ügyekben a közigazgatási bizottság (mint elsőfolyamodásu hatóság) jár el; s ezen teendőknél a folyam-mérnökök közreműködését igénybe veheti.

34. §. Az ugyanazon rendelettel kihirdetett „folyó-, csatorna-, tóhajózási“ rendszabályok s nevezetesen ezeknek 114. §-ban felsorolt eseteiben másodfokulag a közigazgatási bizottság határoz. A 9. §-ban felsorolt teendőket illetőleg ellenben, a közigazgatási bizottság, mint első folyamodásu hatóság jár el, s ugyanaz állittatja össze az említett hajózási rendszabályok 85. §-ban előirt hivatalnoki s szolgálai létszámkimutatásokat is, s terjeszti fel azokat a közmunka- és közlekedési ministeriumhoz.

35. §. Azon ügyekben, melyekben a megelőző 34. §. szerint mint elsőfolyamodásu hatóság jár el, ugyancsak első fokban illetékes a 114. §. értelmében kiszabandó bírságok meghatározására is.

V. Fejezet.

Viszépítési és malomügyek.

36. §. A közigazgatási bizottság a törvényhatóság területén létező ármentesítési, vízszabályozási vagy belviz-levezetési építkezések, nemkülönbén mindennemű magán vízi építkezések felett is felügyeletet és ellenőrzést gyakorol.

Nevezetesen a védgátak és a belvizek levezetésére szolgáló csatornák és zsilipek állapotát minden évben legalább egyszer megvizsgál-tatja, és a mennyiben mulasztást vagy visszaélést tapasztal, az illető közegeket megfelelőleg utasítja, esetleg a közmunka- és közlekedési ministerhez jelentést tesz.

37. §. Szigoruan felügyel arra, hogy az 1751. XIV. t.-cz. határozatával tiltott fenékgátak a folyók medrében ne létesíttessenek. A megye

területén létező összes malmok gátjainak lejtmerését eszközölteti, s minden egyes malomgátnak engedélyezett magasságát egy órkaróval megjelölteti. Minden évben megvizsgál-tatja a malomgátak helyzetét, és a tapasztaltakhoz képest a törvényszabta intézkedéseket megtéteti.

38. §. Felügyel a folyókon lévő hajómalmokra, és intézkedik, hogy a hajózható és tutajozható folyókon ministeri engedély nélkül létező hajómalmok kiköttessenek.

Minden év végével a hajómalmok összeírását a királyi folyam-mérnök közreműködésével elkészítteti, azoknak jegyzeteit egy malomkönyvben világlatban tartja, s ezen malomkönyv másolatát a közmunka és közlekedési ministerhez januárhó folyama alatt felterjeszti.

39. §. Hajózható és tutajozható folyókon a hajómalmok engedélyezése az 1867. évi ideiglenes hajómalmi rendszabály 13. §-a értelmében a közmunka- és közlekedési ministeriumnak lévén fentartva, a hajómalmi jogosítványok iránti engedélyezési vagy átruházási kérvényeket, az ideiglenes hajómalmi rendszabály 12. és 13. §§-ai értelmében előzetesen foganatosítandó helyszini tárgyalás eredményével együtt a közmunka- és közlekedési ministerhez végelhatározás végett felterjeszti.

Hajómalmok álláshelyeinek változtatása esetében hasonlólag jár el.

40. §. A malomelhelyezéseknél tapasztalt visszaélések, ugy nemkülönbén az ideiglenes hajómalmi rendszabály 24., 25., 29., 30., 31. és 32. §§-aiban érintett kellékek és tilalmak megszegése esetében, elsőfokulag határoz.

VI. Fejezet.

Gőzkazánok ellenőrzése.

41. §. A közigazgatási bizottság a törvényhatóság területén lévő gőzkazánokról egy kimutatást vezet, abban minden év végével a lefolyt év alatt történt változásokat feljegyzi, s ezen kimutatást minden újév kezdetén a közmunka- és közlekedési ministerhez felterjeszti; felügyel arra, hogy a törvényhatóság területén létező gőzkazánok félévenként az illetékes közegek által megvizsgál-tassanak.

E vizsgálat a K. K. M. 1877. 2386. sz. r. szerint csupán arra szorítkozik, hogy az illető közeg meggyőződést szerezzen arról, vajjon a gőzkazánok helyesen és ugy kezeltetnek-e, hogy a kazánrobbanás lehetőleg meggátoltassék, vajjon az annyira káros kazánkö képződése ellen megtétetnek-e a szükséges intézkedések, és vajjon a gőzkazánok a használat folytán nem koptattak-e el annyira, vagy nem szenvedtek-e oly sérüléseket, melyek miatt további használatukat el kellene tiltani. Ez eljárásnál a kazán oldalaira gyakorolt nyomás ki van zárva.

III. Népoktatás.

30. §. Az illető közigazgatási járási közegek által a törvény értelmében felügyeltet arra:

hogy a népiskolákban oly tankönyvek, melyek sem a kormány, sem a felekezeti iskolákat illetőleg jogosult hatóság által engedélyezve nincsenek, vagy a kormány által éppen eltiltva vannak, ne használ-tassanak;

hogy a tanköteles gyermekek a törvény értelmében iskolába járjanak;

hogy a tanítók fizetése rendesen kiszolgáltassék;

hogy az épületek kellő karban legyenek.

31. §. A tisztviselőknek ezen tárgyakra vonatkozó jelentései a bizottság elnöke utján a tanfelügyelőhöz küldetnek, ki ugy ezek alapján, mint saját tapasztalata folytán részletes jelentést tesz a bizottsági ülésnek és javaslatba hozza az általános intézkedéseket és a tisztviselőknek adandó utasításokat.

A bizottság ezeknek és saját más tagjai netaláni indítványainak alapján határoz s az ide vonatkozó törvény értelmében saját hatásköréhez tartozókra nézve a tisztviselőket utasítja, a saját hatáskörén kívül esőkre nézve pedig a vallás- és közoktatási miniszterhez jelentést tesz.

32. §. Felügyel arra, hogy a miniszternek a 30-ik §-ra vonatkozó intézkedései végrehajtassanak s a felekezeti iskolákat érdeklőleg azok illetékes hatóságainak az idézett 30-ik §-ban említett ügyekre vonatkozó rendeleteik végrehajtásában — a mennyiben e rendeletek törvényeken alapulnak s az állam illetékes hatóságainak és szakközegeinek törvényes intézkedéseivel nem ellenkeznek — a közigazgatási közegek segédkezet nyujtsanak.

A fentebbi 30—32. §§-hoz részletes utasítás a I. k. 263. lapon.

IV. Posta és távirda.

33. §. A posta- és távirda-ügyekben részint saját előadóinak jelentéséből, részint más közigazgatási közegek vagy törvényhatósági választott tagjainak előadásából felismert hibák és akadályok elhárításáról, a mennyiben azok a törvényhatóságon belől intézhető egyes esetekre vonatkoznak, intézkedik s e végett az illető közegeknek rendeleteket ad ki, a mennyiben pedig általános természetűek vagy különben is hatáskörét túlhaladják, a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi miniszterhez jelentést tesz.

34. §. A posta- és távirda-igazgatóság, vagy postai és távirdai közegek és más közigazgatási közegek vagy egyesek között fenforgó oly kérdésekben, a melyek a fennálló gyakorlat szerint közigazgatási uton elintézhetők, elsőfokulag — felebbezéssel a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi miniszterhez — határoz. E tekintetben, valamint a 33. §-ban foglaltakra nézve is jogköre tüzetesen és részletesen miniszteri szabályrendelet utján fog megállapítani.

A fentebbi 33. és 34. §§-hoz a F. I. K. M. a következő utasítást adta ki:

Addig is, míg az 1876. évi VI. t.-cz. 34. §-a értelmében a közigazgatási bizottság jogköre a posta- a távirdaigazgatóság, vagy postai és távirdai közegek és más közigazgatási közegek vagy egyesek között fenforgó oly kérdésekben, a melyek a fennálló gyakorlat szerint közigazgatási uton elintézhetők, tüzetesen körülíratnék, a közigazgatási bizottság működési köre következőkben állapítatik meg:

I. Postaugyekben.

1. Elsőfokulag:

a) véleményezés új postahivatalok felállítására, a meglevők áthelyezésére vagy megszüntetésére nézve;

b) intézkedés azon községek czélszerű postai beosztására, melyek postahivatallal nem bírnak;

c) megállapítása annak, hogy a b) pontban említett községekben ki foglalkozzék a levelek összegyűjtésével; továbbá mily időszakokban küldjenek valakit az illető postahivatalhoz az összegyűjtött levelek feladása és a községbeliek számára megérkezett levelek átvétele végett;

d) a takarmányi középárak, valamint a ló- és legénytartási költségek átlagának kipuhatólása;

e) felügyelet a postautak járható állapotban tartására és az arra utalt közmunkának e célra való czélszerű alkalmazására;

f) rendkívüli akadályok esetében a közigazgatási közegek és községek utasítása azok elhárítására, és hogy a posta elszállítására segédkezet nyujtsanak.

2. Másodfokulag:

g) határozathozatal, ha a postaszállításra szükséges községi vagy megyei közeg által kiállítandó örkisérlet végett nehézségek merülnének fel;

h) határozat az elsőfoku közigazgatási közeg határozatai ellen beadott felfolyamodások felett, ha postaszállítás közben kocsikitérés, magánutak és folyamátkelések használata s effélék végett viszályok merülnének fel.

II. Táviratügyekben.

1. Elsőfokulag:

a) véleményezés új távirdahivatalok felállítására vagy meglévők áthelyezésére vagy megszüntetésére nézve;

b) a községek által új távirdahivatalok felállítására vagy meglévők fentartására felajánlott szolgálmányok és járulékok megállapítása, biztosítása és behajtása;

c) rendkívüli akadályok esetében a közigazgatási közegek és községek utasítása, hogy a táviradaközegeknek az akadályok elhárítására segédkezet nyújtsanak;

d) utasítása a közigazgatási közegeknek és községeknek, hogy a vonalöröket a távirдавonalak és huzalok felügyeletében, névszerint az elszigetelők, oszlopok és huzalok rombolása megakadályozásában támogassák.

2. Másodfokulag:

e) a táviratoknak az állomás székhelyén kívül való kézbesítéseért járó küldőnczdíjak községi megállapítása iránt felmerülő panaszok feletti határozat;

f) határozathozatal, ha új távirдавonalak nyomainak (trace) vagy távirდაoszlopok helyeinek megállapítása körül viszályok merülnek fel, az ez ügyekben az elsőfoku közigazgatási közeg határozatai ellen beadott felfolyamodások esetében;

g) határozathozatal a távirđai vonalak és huzalok megsérülése vagy a vonalba eső levezetést előidéző élőfák legalyazása eseteiben, a mennyiben közigazgatási közegek közbenjötté szükségeltetnék, és egyik vagy másik fél az elintézésbe bele nem nyugszik;

h) felülvizsgálata azon községi bizonyítványoknak, melyek fűtési, küldőncz s efféle átalányok megállapítására alapul szolgálnak, és melyek vonalépitések, javítások vagy más távirđai munkák alkalmával az anyagok áráról és a munkabérekről kiállítatnak.

V. Katonai ügyek.

35. §. A védtörvény 44-ik szakasza értelmében kivételes nősülési engedélyt kérő folyamodványok tárgyában, a fennálló szabályok korlátai között, elsőfokulag intézkedik.

Az engedélyt megtagadó határozata, a kézbesítéstől számítandó tizennégy nap alatt, csakis a folyamodó fél részéről felelbezhető a honvédelmi ministerhez.

Azon esetre pedig, ha az engedélyt megadhatónak jelenti ki, az iratok, végleges intézkedés végett, a honvédelmi ministerhez terjesztendők fel.

36. §. A hadseregből (haditengerészetből) és honvédségből való szabadságolást, ugyszintén a hadsereg (haditengerészet) és honvédség kötelékéből a védtörvény 40-ik szakasza c) alatti pontja által körülirt esetekben való elbocsátást kérő felek ügyeinek elintézését a fennálló szabályok értelmében eszközli.

S a mennyiben ezen ügyekre nézve a szabályszerű tárgyalások befejezése után az alispánnak vagy polgármesternek véleménye megegyez a katonai hadkiegészítési kerület vagy honvédszázalaj parancsnokságának véleményével, ezen egyetértőleges megállapodást határozatképen jegyzőkönyvébe iktatja, a mennyiben pedig azok között véleménykülönbség forogna fenn, saját határozatát mondja ki s ezek alapján a kérelmet elsőfokulag vagy jogosultnak és megadandónak, vagy elutasítandónak jelenti ki.

Azon esetre, ha a kérelem jogosultnak jelentetik ki, az iratok további intézkedés tekintetéből a honvédelmi minister elé terjesztendők.

Az elutasító határozat ellenében pedig, annak kézhezvételétől számítandó 14 nap alatt, a felek részéről való felelbezés engedendő meg. (L. a véderőről szóló utasítást.)

VI. Börtönügy.

37. §. A börtönök általános állapotáról, az azokbani élmezésről, egészségi viszonyokról, a fegyelem mibenlétéről, részint a királyi ügyész, részint saját küldöttsége által (38. §.) tudomást szerezvén, a fennálló törvények és ministeri szabályrendeletek korlátai között a hiányok orvoslása, a bajok elhárítása iránt intézkedik; oly hiányok és bajokra, vagy visszaélésekre nézve pedig, a melyekre nézve maga nem intézkedhetik, az igazságügyministerhez véleményes jelentéseket küld.

38. §. A börtönöket a 37. §-ban jelzett tekinteteből legalább négyszer évenként egy saját kebeléből alakított küldöttség által megvizsgáltatja.

A küldöttséget saját vagy megbizottja elnökle alatt a főispán, illetőleg főpolgármester nevezi ki.

Tagja a törvényhatósági főorvoson kívül 4, a főispán (főpolgármester) által kinevezett bizottsági tag, kik közül legalább kettő a bizottságnak a törvényhatósági közgyűlés által választott tagjai közül veendő.

A 37. és 38. §§-ra vonatkozólag az I. M. a következő utasítást adta ki:

1. §. A közigazgatási bizottság mindazon ügyekben, melyekben a börtönökre s fogházakra vonatkozó 1872. évi június 22-ről 11.216. és az 1874. február 18-ról 696. sz. a. kelt igazságügyministeri szabályrendeleteknél fogva a kir. ügyészek saját hatáskörükben vannak jogosítva intézkedni, az ellenőrzést gyakorolja, és ha azon szabályrendeletek foganatosítása körül hiányok vagy bajokat tapasztalna, ezeknek elhárítása és orvoslása végett a kir. ügyész meghallgatása mellett határozatilag intézkedik.

2. §. A kir. ügyésznek jogában áll a hozott határozat ellen az igazságügyi ministerhez azonnal felebbezni, a ki a vitás kérdés felett végérvényesen határoz.

3. §. Oly határozat, melynek foganatosítása 50 frtot meghaladó költséget von maga után, végrehajtás előtt jóváhagyás végett az igazságügyministerhez terjesztendő fel.

4. §. A közigazgatási bizottság az 1. §-ban érintett szabályrendeletekben megjelölt azon esetekben, melyek a kir. ügyészek hatásköréhez nem tartoznak, ha újabb intézkedést tart szükségesnek, ez iránt az igazságügyministerhez véleményes felterjesztést intézhet.

5. §. Ugyancsak az igazságügyministerhez teendő felterjesztés útján intézkedik akkor is, ha a büntetőjog vagy törvénykezés terén, akár a törvényhozás, akár pedig rendelet útján teendő újabb intézkedés szükségét tapasztalja.

6. §. A börtönök vizsgálatát a közigazgatási bizottság kebeléből alakult küldöttség mindig a kir. ügyész hozzájárulásával eszközli.

7. §. A közigazgatási bizottság jogerejű s a börtönügyre vonatkozó határozatainak foganatosítását a kir. ügyészre bizza, ki azokat foganatosítani s erről vagy a fenforgó akadályokról 14 nap alatt jelentést tenni tartozik.

VII. Igazságszolgáltatás.

39. §. A közigazgatási bizottságnak jogában áll, a polgári vagy büntetőjog és a törvénykezés tekintetében szükségesnek látszó és törvényhozás vagy rendelet útján eszközölhető intézkedések megtétele végett az igazságügyministerhez felterjesztést tenni.

Az 1877: XXII. t.-cz. 2. és 3. §§. értelmében véleményt ad a szolgabírónak a kisebb polg. peres ügyekben bíraskodással való felruházására s a békebíró kinevezésére nézve.

VIII. Gyámi- és gondnoksági ügyek.

E téren a közigazgatási bizottság hatáskörét az 1877: XX. t.-cz. következőleg szabályozza:

A törvény 213. §. értelmében a közigazgatási bizottság hatósága alá tartozó területén lévő árvaszékek évnegyedenként négy rendbeli kimutatást tartoznak hozzá beterjeszteni; nevezetesen: a gyámoltak és gondnokoltak létszámáról; az árvaszék tevékenységéről; az árvapénztár állásáról, a kiadott kölcsönökről stb.; végre a gyámhatósági közegektől be nem érkezett jelentésekről.

A törvény 214. §. értelmében a közigazgatási bizottság e kimutatások eredményéhez képest intézkedik.

A 215. §. értelmében eljár az árvaszéki személyzet fegyelmi ügyeiben; megvizsgálja az árvaszékek eljárása ellen intézett panaszokat; elintézi a területén lévő árvaszékek közt felmerült illetékességi kérdéseket; továbbá intézkedik a gyámhatóság és közegei közt, valamint az utóbbiak és a községi előljárók közt működésük közben felmerült s fegyelmi eljárást nem igénylő összeütközések iránt; határoz az illetékességébe eső felebbezések felett.

A felebbezésekre nézve, melyek a törvény 212. §. értelmében a község által gyámhatósági ügyekben hozott határozatok elleni felebbezések felett másodfokulag a törvényhatósági árvaszék, harmadfokulag a közigazgatási bizottság határoz. E határozata ellen felebbezésnek helye nincs. A rendezett tanácsu városok s törvényhatósági árvaszékek első fokban hozott határozatai ellen benyújtott felebbezések felett másodfokban szintén a közigazgatási bizottság határoz. (1877: XX. 216. §.)

A felebbezések tárgyalására a törvény 216. §. értelmében a közigazgatási bizottság kebeléből egy küldöttség alakíttatik, mely áll a főispán elnöklete alatt az árvaszéki elnökön és tiszti ügyészen kívül az alispán, a főjegyző és a választott tagok közül négy tagból, kik közül kettőt egy póttaggal a közigazgatási bizottság választ, kettőt pedig szintén egy póttaggal a főispán nevez ki. Továbbá a törvény 173. §. értelmében a közigazgatási bizottság határozza meg esetről-esetre, hogyha több község egy közgyám tartására szövetkezik, a közgyám hol lakjék és az egyes szövetkezett községek mily mérvben járuljanak a közgyám tartásával esetleg egybekötött terhek viseléséhez.

Végre a törvény 285. §. értelmében a közigazgatási bizottság van hivatva felterjesztést tenni oly esetben, midőn valamely község igazolja, hogy a gyámoltak és gondnokoltak pénzének és pénzértékének rend-

szeres kezelésére biztosítékokat nyújtani képes s a községnek az önálló kezelés meg volna engedendő.

Az 1877: XX. t.-cz. 28. §. alapján véleményt ad a rendezett tanácsú városok és községek árvapénzkezelési szabályrendeleteire vonatkozólag.

IX. A közegészségügy.

A közigazgatási bizottság másodfoku határozatai a felek által a belügyministerhez felebbezhetők, de csak akkor, ha az elsőfoku határozatai ellen felebbezésnek a felek részéről helye nincs; a főispán azonban feljogosittatik, hogy a közigazgatási bizottság bármely határozatát, ha ezt az államérdek kívánja, a belügyministerhez felebbezhesse. (1876: XIV. 158. §.)

A közegészségügy rendezéséről szóló 1876: XIV. t.-cz. 2. §. értelmében különbség van téve a közegészség fentartására, javítására irányzott közigazgatási intézkedések s a közegészség elleni kihágások feletti bírászkodás között. A közigazgatási bizottság hatáskörébe nem tartozik a közegészségügyi rendőri bírászkodás, hanem a felebbezés a szolgabirtól s alispántól a belügyministerhez megy. A közegészségügyre vonatkozó s az alispán által második fokban jóváhagyott vagy első fokban saját hatáskörében tett adminisztratív intézkedések ellen benyújtott felebbezések a közigazgatási bizottság elé tartoznak.

Felügyeletet gyakorol a köz- és magánkórházak s gyógyintézetek felett. (1876: XIV. 60. §.) Nevezetesen a közkórházi bizottság félevenként jelentést terjeszt be hozzá a kórház állapotáról (1876. 51.661. sz. B. M. r. 27. §.), intézkedik a tartalékalap (u. o. 36. §.) és az alapítványok, hagyományok s ajándékok hovaforvitása iránt. (U. o. 37. §.)

X. Erdészet.

Felügyelő s bírászkodó hatóság az 1879: XXXI. t.-cz. értelmében.

XI. Iparügyek.

Harmadfoku iparhatóság az alispántól (városi tanácstól) hozzá felebbezett ügyekben. (F. I. K. M. 1878. május 14. 9027. sz. rendelet.)

XII. Kereskedelem.

A mennyiben a kereskedők némely viszonyai iparhatóság hatáskörébe tartoznak (L. II. k. 387. lap) harmadfoku hatóság.

II. R é s z.

Teendői mint fegyelmi hatóságnak.

41. §. Fegyelmi ügyekben:

- a) részint mint elsőfoku,
- b) részint mint felebbviteli hatóság jár el.

42. §. Mint elsőfoku hatóság eljár — a főispán, illetőleg a budapesti főpolgármester kivételével — saját hivatalnok vagy tisztviselő tagjai irányában és a többi közegekre nézve azon esetekben, a melyekre nézve ezt a törvény rendeli.

A királyi ügyész felett fegyelmi hatóságot illetőleg azonban az 1871: VIII. törv.-cikk rendelkezései érintetlen hagyatnak, miért is, ha a közigazgatási bizottság az ő hatáskörébe eső ügyekben a királyi ügyésznél kötelességmulasztást lát, vagy ellene a fegyelmi eljárás elrendelését látja szükségesnek, ez iránt a további intézkedések megtétele czéljából az igazságügyministerhez jelentést tesz.

43. §. Mint felebbviteli hatóság határoz a 42. §-ban említett esetek kivételével, a többi állami vagy törvényhatósági és a községi közegek ellen indított s felebbezés útján hozzá utalt fegyelmi ügyekben.

44. §. A fegyelmi eljárás végett szükséges vizsgálatot saját tagjai ellen vagy az illető minister kívánatára, vagy saját határozata folytán rendeli el; törvényhatósági választott tisztviselő tagjai ellen pedig a törvényhatósági közgyűlés határozatára is elrendelni tartozik.

45. §. Hogy azon törvényhatósági közegek ellen, kik nem tagjai és a községi közegek ellen, ki van rendszerint jogositva a fegyelmi vizsgálatot elrendelni: azt a törvényhatósági és községi törvény módosításáról és kiegészítéséről szóló törvény, azt pedig, hogy azon kormányközegek ellen, kik nem tagjai: ki van rendszerint jogositva elrendelni — a mennyiben ez iránt törvény nem intézkedik — az illető minister szabályrendelettel állapítja meg.

Mindezek ellen azonban a bizottság is elrendelheti és valamelyik minister kívánatára, vagy a törvényhatósági és községi közegekre vonatkozólag, a törvényhatósági közgyűlés határozata folytán elrendelni tartozik.

46. §. A vizsgálatot, midőn mint elsőfoku hatóság jár el, saját tagjai közül kijelölt megbizott vagy megbizottak által teljesíti.

Azon esetekre nézve pedig, melyekben mint felebbviteli hatóság jár el, azt, hogy a vizsgálatot és az esetleg szükséges pótvizsgálatot ki teljesítse, a törvény, illetőleg a ministeri szabályrendelet állapítja meg. (45. §.)

47. §. Midőn mint elsőfoku hatóság jár el, mindazon végzése ellen, melylyel a vizsgálatot elrendeli vagy megtagadja, mindazon végzése ellen, melylyel a megejtett vizsgálat folytán a további fegyelmi eljárást elrendeli vagy mellőzi, mind végül maga a kimondott fegyelmi ítélet ellen felebbezésnek van helye.

48. §. Felebbvitellel élhet az érdekelt felek bármelyike. Ezenkívül a főispán, illetőleg főpolgármester a felsőbb fokon határozni hivatott ministerhez az ügyet felülvizsgálat végett felterjeszteni jogosítva van.

Midőn az eljárást valamelyik minister rendelte el, az ügy elintézéséről ahhoz, ha felebbezés vagy felülvizsgálat végetti felterjesztés nem történt is, jelentés teendő.

49. §. A felebbezés, illetőleg felterjesztés a bizottságtól a kormány-közegekre nézve minden esetben az illető ministerhez, a törvényhatósági és községi választott tisztviselőket s más hivatalos közegeket illetőleg pedig a belügyministerhez intézendő.

50. §. Az alkalmazandó büntetések fokozatát a kormány-közegeket illetőleg addig, míg ez iránt törvény intézkednék, a kormány szabályrendelettel, a törvényhatósági és községi közegekre nézve pedig a 45. §-ban idézett törvények határozzák meg.

51. §. Arról, hogy midőn mint felebbviteli hatóság jár el, minő alsóbbfoku hatóságtól, kik által és minő esetekben intézhető hozzá felebbezés:

hogy miként járjon el ezen esetekben,

hogy határozatai kik által, minő esetekben és hová felebbezhetők,

hogy minő büntetéseket szabhat ki a kormányközegekre nézve addig, míg törvény alkottatnék: hasonlólag a kormány szabályrendelettel, a törvényhatósági és községi közegekre nézve pedig ugyancsak a 45. §-ban idézett törvények intézkednek.

A 48. §-nak a főispán (főpolgármester) felebbezési jogára s a ministerhez hivatalból teendő felterjesztésre vonatkozó rendelkezése ezen esetekre is kiterjed.

52. §. A fegyelmi biráskodást egy öt-tagu választmány által gyakorolja.

Elnöke ennek a főispán (főpolgármester), akadályoztatása esetében az alispán, illetőleg a polgármester.

Tagjait maga a bizottság választja, de úgy, hogy kettő az államközegekből, kettő pedig a törvényhatósági közgyűlés által választott tagokból kell hogy vétessék.

Az alispán, illetőleg polgármester, midőn saját fegyelmi ügye tárgyalatik, az elnöki tisztséget nem viheti.

53. §. A fegyelmi választmány mindig az év első ülésén egy évre választatik.

Ugyanekkor felényi póttag is és pedig egy a kormányközegekből, egy a közgyűlés által választottakból választandó, kik a rendes tagok akadályoztatása esetében, vagy ha azok érdekelve lennének, helyöket pótolják.

Minden rendes vagy póttag újra választható.

54. §. A fegyelmi választmányhoz minden alkalommal annak minden tagja s az előző §. esetében az illető póttag vagy póttagok meghívanéok, de határozat hozatalára az elnökkel együtt legalább három tagnak jelenléte szükséges.

55. §. A bizottság tagjai által teljesített vizsgálat befejezése után a vizsgálati iratok, ha kormányközegről van szó, a királyi ügyésznek, ha törvényhatósági közegről, a tiszti ügyésznek kiadandók.

A királyi, illetőleg a tiszti ügyész az iratok átvételétől számított 14 nap alatt azokat a további eljárás folytatására, s a kiszabandó büntetés minőségére vonatkozó indítványával azon hatósághoz teszi át, mely a fegyelmi eljárásról szóló törvény értelmében elsőfokulag határozni hivatva van.

Azon esetben, midőn a királyi, illetőleg tiszti ügyész, a fegyelmi eljárás abbanahagyását indítványozza, általa a vizsgálati iratok határozathozatal végett a közíg. bizottság fegyelmi választmányához teendők át.

Ha egyes esetekben a királyi ügyész akadályozva vagy érdekelt lenne, helyettesét az igazságügyminister nevezi ki, a tiszti ügyészt illetőleg pedig, figyelemmel ezen eshetőségekre, helyettesét minden év elején azon évre a törvényhatóság közgyűlése jelöl ki.

Oly törvényhatóságban, hol egy tiszti ügyésznél több nincsen, helyettesül a törvényhatósági bizottmánynak más ügyvédség folytatására jogosított tagja is kijelölhető.

A közigazgatási bizottságnak, mint fegyelmi hatóságnak hatáskörét s eljárását következő szabályok határozzák meg:

A) Községi ügyekben.

I. A közigazgatási bizottság elrendelheti a fegyelmi eljárást, kis és nagy községekben, rendezett tanácsu városokban, a községi előjáróság bármely tagja ellen a szolgabíróval, alispánnal s a törvényhatósági közgyűléssel concurrálólal, (1876. V. t.-cz. 19. §.) s ez esetben, az illető előjárót egyidejűleg fel is függesztheti hivatalától. (1876: V. 21. §.)

II. a) Mint elsőfoku hatóság ítéel községi fegyelmi ügyekben, az 1876: V. 26. §. b) pontja esetében; b) mint második foku hatóság ítéel községi fegyelmi ügyekben, az 1876: V. 25. §. esetében,

midőn az alispán elsőfoku határozata ellen történik felebbezés; a közigazgatási bizottságtól felebbezés a belügyministerhez; c) mint harmadik foku hatóság ítél községi fegyelmi ügyekben, az 1876: V. t.-cz. 25. §. esetében, midőn a szolgabíró, s rendezett tanácsu városokban a képviselőtestület és polgármester határozata az alispánhoz, s innét a közigazgatási bizottsághoz felebbeztetett. Mindkét esetben felebbezéssel élni, csak a határozat kihirdetésétől számított 8 nap lefolyása alatt lehet. (1876: V. 25. §.)

Fegyelmi ügyekben, két egybehangzó határozat ellen, további felebbezésnek nincs helye; s az így befejezett ügyek, a közigazgatási bizottságnak havonként bejelentendők. (1876: V. 27. §.)

B) Fegyelmi eljárás a törvényhatósági és állami közegek ellen.

I. A törvényhatósági közegek elleni eljárás.

A tisztviselő, a segéd- és kezelőszemélyzet tagjai ellen, fegyelmi eljárásnak van helye: a) ha megsértik vagy hanyagul teljesítik, a törvényben és szabály- vagy kormányrendeletekben megszabott köteleességeket, vagy azok teljesítésére képteleneknek bizonyulnak; b) ha botrányt okozó erkölcs-telen életet élnek vagy ilyenü kihágást követnek el. (1876: VII. 1. §.)

A fegyelmi vétség büntetése: a) dorgálás vagy 50 forintig terjedhető pénzbírság; b) 500 frtig terjedhető bírság vagy hivatalvesztés. (1876: VII. 11. §.)

A fegyelmi eljárást vizsgálat előzi meg, melyet: a) azon törvényhatósági tisztviselők ellen, kik a közigazgatási bizottság tagjai, e bizottság vagy a törvényhatósági közgyűlés; b) a törvényhatóság többi tisztviselője, valamint a segéd- és kezelőszemélyzet tagjai ellen, a törvényhatósági közgyűlés, főispán, a közigazgatási bizottság vagy az alispán rendel el. Ha a vizsgálatot az a) és b) pontban említettek közül egyik sem rendelné el, azt a belügyminister elrendelheti, valamint a főispán meghallgatásával a többi minister is. (1876: VII. 2. §. s 1876: VI. 44. §.)

A vizsgálatot azon törvényhatósági tisztviselők ellen, kik a közigazgatási bizottságnak tagjai, maga ezen bizottság kebeléből kiküldendő egy vagy több tag által; a többiekre nézve pedig rendszerint az alispán vagy helyettese teljesíti. (1876: VII. 3. §. 1876: VI. 46. §.) Ha a közigazgatási uton, az arra jogosult hatóságok valamelyike által elrendelt vizsgálatból az tűnnék ki, hogy a fenforgó tett, nem fegyelmi eljárás útján megtorlandó vétséget, de bűnvádi uton megtorlandó bűntényt képez: a vizsgálati iratok a közigazgatási bizottság által, a közvádlóhoz tétetnek át. (1876: VII. 16. §.)

A vizsgálat elrendelésével egyidejűleg, az azt elrendelő által, a tisztviselő fel is függesztethetik hivatalától. (1876: VII. 4. §.) Büntető vizsgálat esetén a tisztviselőt, a segéd- és kezelőszemélyzet tagját, mindig fel kell függesztetni hivatalától. (1876: VII. 17. §.) A hivatalától felfüggesztett törvényhatósági tisztviselő helye a főispán által, az alispán kivételével, ideiglenes helyettesítés útján töltetik be. Ily helyettesítések, a fegyelmi ügy befejezéseig érvényesek. (1876: VII. 4. §.)

A vizsgálat befejezése után, a vizsgálati iratok a tisztviselőnek küldendők meg. A tisztviselő, a vizsgálat eredményéhez képest, indítványt tesz a fegyelmi eljárás folytatása vagy abbahagyása iránt, és első esetben a kirovandó fenyték minősége iránt is, s az iratokat az átvételtől számított 14 nap alatt indítványával együtt azon hatósághoz teszi át, mely az 1876: VII. 6. §. értelmében, első fokban határozni hivatva van, tehát azon tisztviselőkre nézve, a kik a közigazg. bizottság tagjai, valamint a törvényhatóság többi tisztviselője, s a segéd- és kezelőszemélyzet tagjaira nézve is, kik 500 forintnyi bírsággal vagy hivatalvesztéssel büntetendők, a közigazg. bizottsághoz; ez utóbbi tisztviselőkre nézve, ha csak dorgálással vagy 50 forintig terjedhető bírsággal büntetendők, az alispánhoz. (1876: VII. 5. és 6. §., 1876: VI. 55. §.)

Azon esetben, midőn a tisztviselő, a fegyelmi eljárás abbahagyását indítványozza, a vizsgálati iratok általa határozathozatal végett, a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányához teendő át. (1876: VII. 5. §., 1876: VI. 55. §.)

A fegyelmi hatóság (alispán, közig. bizottság fegyelmi választmánya) a vizsgálat alá helyezett tisztviselőt, az ügyészi indítvány beadásáról 48 óra alatt értesíteni tartozik, s ennek jogában áll, az ügyészi indítvány beadása napjától számított 8 nap alatt, a vizsgálati iratokat megtekinteni és az ügyészi indítványra nyilatkozatot tenni. (1876: VII. 5. §.)

Ha a tisztviselő, a 11. §. a) pontja alatt említett fenyték alkalmazását indítványozza, de az illetékes alispán vagy polgármester, az ugyanazon §. b) pontjában érintett büntetést véli alkalmazandónak, az iratokat e részbeni véleménye kíséretében a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányához teszi át. A közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, ha az ügy, akár a tisztviselő indítványa folytán, akár pedig az alispán által illetékességi körébe utaltatott: még azon esetben is határoz, ha a 11. §. a) pontjában említett fenytéket tartja alkalmazandónak. (1876: VII. 7. §.)

A vizsgálat eredménye felett, bármely fokban határozathozatalra hivatott fegyelmi választmány vagy a belügyminister, ha szükségesnek látja, a vizsgálat kiegészítését is elrendelheti. (1876: VII. 8. §.)

A vizsgálat teljesen befejeztetvén, a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya van hivatva fegyelmi bíraskodást gyakorolni. (1876: VI. 52. §.)

A fegyelmi választmány öt tagból áll. Elnöke a főispán, akadályoztatása esetében az alispán. Tagjait maga a bizottság választja, de úgy, hogy kettő az állami közegekből, kettő pedig a törvényhatósági közgyűlés által választott tagokból kell hogy vétessék. Az alispán, midőn saját fegyelmi ügye tárgyaltatik, az elnöki tisztet nem viselheti. (1876: VI. 52. §.)

A fegyelmi választmány, mindig az év első ülésén, egy évre választatik. Ugyanezkor felényi póttag is, egy a közgyűlés által választottakból választandó, egy a kormány-közegekből, kik a rendes tagok akadályoztatása esetében, vagy ha érdekelve lennének, helyöket pótolják. (1876: VI. 53. §.)

A fegyelmi választmányba, minden alkalommal annak minden tagja, s az 53. §. esetében az illető póttag vagy póttagok is meghivandók, de határozat hozatalára az elnökkel együtt, legalább három tag jelenléte szükséges. (1876: VI. 54. §.)

A közigazgatási bizottság mindazon végzése ellen, melylyel a vizsgálatot elrendeli vagy megtagadja, nemkülönben a fegyelmi választmány minden végzése ellen, melylyel a megejtett vizsgálat folytán, a további fegyelmi eljárást elrendeli vagy mellőzi, mind végül az általa kimondott fegyelmi ítélet ellen felebbezésnek van helye. (1876: VI. 47. §.)

Felebbvitellel élhet az érdekelt felek bármelyike. Ezenkívül a főispán, a felsőbb fokon határozni hivatott ministerhez az ügyet felülvizsgálat végett, felterjeszteni jogosítva van. Midőn az eljárást valamelyik minister rendelte el, az ügy elintézéséről ahhoz, ha felebbezés vagy felülvizsgálat végetti felterjesztés nem történt is, jelentés teendő. (1876: VI. 48. §., 1876: VII. 9. §.)

Két egybehangzó határozat ellen nincs helye a felebbezésnek. (1876: VII. 9. §.)

A felebbezés benyújtására kiszabott határidő: *a)* magánfelekre, a határozat kézbesítésétől számítandó 8 nap; *b)* a főispánra nézve, a határozat felőli értesítésétől számítandó 5 nap. Ugyanannyi idő alatt meg kell tétetni, a 9. §. értelmében kötelezett felterjesztésnek is. (1876: VII. 10. §.)

A törvényhatósági tisztviselőkre, úgy a segéd- és kezelőszemélyzet tagjaira vonatkozó fegyelmi határozatok, a főispánnak azonnal, a törvényhatósági közgyűlésnek pedig, jogerőre emelkedésük után jelentendők be. (1876: VII. 12. §.)

A hivatalától felfüggesztett törvényhatósági tisztviselő és a segéd- és kezelőszemélyzet tagja, a mennyiben nem hivatalvesztéssel büntetett, a fegyelmi határozat feltételeinek teljesítése után állomására visszahelyezendő. (1876: VII. 13. §.)

A hivatalvesztéssel büntetett törvényhatósági tisztviselő helye a legközelebbi közgyűlésen betöltendő; de az, ki hivatalvesztésre ítéltetett, a rendes tisztujítás bekövetkezése előtt újból meg nem választható, másodizbeni hivatalvesztéssel büntetés esetén pedig elveszti a további szolgálati képességet. (1876: VII. 14. §.)

A közigazgatási bizottság köteles a büntető eljárás folytán az eljáró törvényszék által, a törvényhatósági tisztviselők ellen hozott, s ez által megküldött ítéleteket, a legközelebbi közgyűlés elé terjeszteni. (1876: VII. 18. §.)

II. Az állami közegek ellen.

1. *a)* A tanfelügyelő vagy segédszemélyzete ellen a közigazgatási bizottság fegyelmi vizsgálatot indíthat, a közoktatási minister rendeletére pedig köteles indítani, az 1876: VI. 42. és 44. §§. értelmében. Ugyanezen törvény 45. §. értelmében a segédtanfelügyelő és a tanfelügyelői segédszemélyzet ellen, a közoktatási minister rendeletére.

A tanfelügyelő vagy segédszemélyzete által elkövetett fegyelmi vétségekben, elsőfokulag a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya ítél; másodfokulag a közoktatási minister.

Ezekre nézve a fegyelmi büntetések következők lehetnek: *a)* írásbeli megrovás; *b)* pénzbírság; *c)* a fokozatos előléptetés megvonása; *d)* büntetésből való áthelyezés; *e)* hivatalvesztés.

Az ítéletek a közoktatási ministerhez a kézbesítéstől számítandó 8 nap alatt felebbezhetők, a *b)*, *c)*, *d)* és *e)* alatt irt büntetések alkalmazásának eseteiben pedig a közigazgatási bizottság elnöke által a közoktatási ministerhez felülvizsgálás végett hivatalból felterjesztendők. (Utasítás 22. §. 14. lap.)

b) Az állami és községi népiskolákban alkalmazott tanítók ellen. (Ut. 22. §. 3. pont.)

2. A kir. államépítészeti közegek ellen fegyelmi eljárásnak van helye: *a)* ha a kötelességszerű hűséget megszegik; *b)* ha megsértik vagy hanyagul teljesítik a törvényben és szabály- vagy kormányrendeletekben megszabott kötelességüket, vagy azok teljesítésére képteleneknek bizonyulnak; *c)* ha előljáróik irányában a tartozó engedelmességet megtagadják; *d)* ha botrányt okozó erkölcsi életet élnek

vagy ilyenmő kihágást követnek el; e) ha valamely hivatalos cselekményért vagy eljárásért ajándékot követelnek vagy elfogadnak; f) ha valótlanágokat vesznek fel hivatalos irataikba.

E közegek ellen a fegyelmi eljárást a közigazgatási bizottság vagy a közl. minister rendeli el. (Ut. 2. §.)

A fegyelmi eljárás elrendelésével egyidejőleg az illető hivatalától fel is függeszthető. Ha a felfüggesztést a közigazgatási bizottság rendeli el, és a hivatalától felfüggesztett közegnek a fegyelmi űgy befejezéseig való helyettesítését látja szükségesnek, ez iránt a közlekedési miniszternek jelentést tesz. (Ut. 3. §.)

A fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot az államépítészeti hivatalok főnökei ellen, kik a közigazgatási bizottság tagjai, maga a bizottság kiküldöttjei; az alárendelt közegek ellen pedig az illető középítészeti felügyelőből mint elnökből és két tagból álló fegyelmi bizottság hajtja végre. A bizottság ezen két tagját, a középítészeti hivatalnokok sorából, minden év elején a közlekedési minister nevezi ki. (Ut. 4. §.)

Az államépítészeti hivatal főnöke által elkövetett fegyelmi vétségek felett elsőfokulag a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, másodfokulag a közlekedési minister ítél. — A főnöknek alárendelt közegek fegyelmi vétségei felett elsőfokulag a 4. §-ban említett bizottság, másodfokulag a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, harmadfokulag a közlekedési minister ítél. (Ut. 5. §.)

Az államépítészeti közegek által elkövetett fegyelmi vétségek büntetései: a) írásbeli megrovás; b) pénzbüntetés; c) a fokozatos előléptetés megvonása; d) büntetésből való áthelyezés; e) hivatalvesztés.

Ha a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya vagy a közl. minister, a 4. §. értelmében alakított fegyelmi bizottság vizsgálatát kielégítőnek nem tartja, annak kiegészítését elrendelheti. E pótvizsgálatot rendszerint az említett fegyelmi bizottság teljesíti. A közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya másodfokulag a 4. §-ban említett fegyelmi bizottság által előterjesztett iratok alapján ítél, esetleg pótvizsgálatot rendel. (Ut. 6., 7., 8. §§.)

Azon ítéletek, melyek a 6. §. a) és b) pontjában említett büntetéseket róvják ki, a közlekedési miniszterhez csak abban az esetben felelbezhettek, ha az első- és másodfoku ítéletek egymástól eltérnek. A c), d) és e) pont alatt irt büntetések alkalmazása esetében, az ítéletek a bizottság elnöke által átvizsgálás végett a közlekedési miniszterhez hivatalból felterjesztendők. A felelbezesek a közigazgatási bizottság elnökénél, az ítélet kézbesítésétől számítandó 8 nap alatt nyújtandók be. (Ut. 9. §.)

3. A posta- s távirdai személyzet ellen a közigazgatási bizottság fel van jogosítva, a fegyelmi eljárást elrendelni. A közigazgatási bizottság a fegyelmi eljárásra nézve, a mennyiben ez a posta- s távirdaigazgató, mint bizottsági tag ellen fogatosítandó, az 1876: VI. II-ik részében foglalt szabályok szerint intézkedik. A mennyiben pedig a fegyelmi eljárás, a posta- és távirdaigazgatónak alárendelt közegek ellen volna fogatosítandó, ennek keresztülvitelére az illető posta- és távirdaigazgatót közvetlenül utasítja, s az igazgató köteles ezen utasításnak azonnal megfelelni.

A vizsgálatot az illető posta- és távirdaigazgatóság ejti meg, és ennek befejezte után az igazgatóság kebelében fennálló, illetőleg a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minister rendelete alapján felállítandó fegyelmi bizottság minden, a posta- és távirdaigazgatónak alárendelt állami közegek ellen személy- és rangkülönbség nélkül elsőfokban határoz. Ezen elsőfoku határozat ellen 14 nap alatt felfolyamodásnak van helye, még pedig azon közigazgatási bizottság fegyelmi választmányához, mely a fegyelmi eljárást elrendelte, illetőleg melynek területén a vétség elkövetetett.

(Ut. 3. és 4. pontja.) Ha a kiszabott határidőben az elsőfoku határozat ellen felfolyamodás nem is adatnék be, a posta- és távirdaigazgató köteles oly esetekben, midőn a fegyelmi eljárás a közigazgatási bizottság által lett elrendelve, az elsőfoku határozatot minden arra vonatkozó iratokkal együtt az illető közigazgatási bizottságnak megküldeni, melynek jogában áll, ha az igazgatóság eljárását kielégítőnek nem találja, a hiányok orvoslása végett a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterhez felterjesztést tenni.

6. Felfolyamodás esetében köteles a posta- és távirdaigazgató az elsőfoku határozatot minden erre vonatkozó iratokkal együtt azonnal az illető közigazgatási bizottság fegyelmi választmányának átküldeni, mely utóbbinak jogában álland a netalán hiányosnak talált vizsgálat kiegészítését a posta- és távirdaigazgató útján elrendelni, ki köteles ily elrendelésnek azonnal megfelelni.

7. Ha a fegyelmi eljárást a közigazgatási bizottság rendeli el, és egyszersmind szükségesnek ítéli az illető közegnek hivatalától való felfüggesztését, e tekintetben haladéktalanul felterjesztést tesz a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi miniszterhez és a felfüggesztés csak akkor lép életbe, ha a minister vagy az általa meghatalmazott hatóság a helyettesítésről már gondoskodott.

8. A közigazgatási bizottság fegyelmi választmányának eltérő határozatai ellen mindig, összhangzó határozatok ellen pedig akkor van

helye a földmivélés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterhez való felfolyamodásnak, ha a határozat a fokozatos, illetőleg fizetésbeli előléptetésnek megvonását, büntetési képeni áthelyezést vagy a szolgálatból való elbocsátást rendelné el. A felfolyamodási határidő ez esetekben is 14 nappal állapítatik meg.

9. A közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya által másodfokban hozott és jogérvényessé vált határozat, végrehajtás végett, a posta- és távirdaigazgatónak kiadandó, ki köteles a végrehajtást megejteni, és annak befejeztéről az illető közigazgatási bizottságnak jelentést tenni.

10. A fegyelmi bíróságok által kiszabandó fokozatos büntetések a következők:

- a) írásbani megdorgálás;
- b) pénzbírság;
- c) a fokozatos, illetőleg a fizetésbeli előléptetésnek határozott időre való megvonása;
- d) a büntetési képeni áthelyezés, még pedig: hasonló minőségben ugyanazon vagy kisebb fizetéssel, más minőségben ugyanazon vagy kisebb fizetéssel;
- e) a szolgálatból való elbocsátás.

4. A kir. ügyész s a fogházfelügyelők ellen. A kir. ügyész felett a fegyelmi hatóságot illetőleg az 1871: VIII. t.-cz. rendelkezései érintetlen hagyatnak, miért is, ha a közigazgatási bizottság az ő hatáskörébe eső ügyekben a kir. ügyésznél kötelelességmulasztást lát vagy ellene a fegyelmi eljárás elrendelését látja szükségesnek, ez iránt a további intézkedések megtétele céljából az igazságügyminiszterhez jelentést tesz. (1876: VI. 42. §.)

A fogházfelügyelőkre vonatkozólag a fegyelmi hatóságot első fokban a kir. ügyész gyakorolja, másodfokulag pedig a közigazgatási bizottság. (Ut. 1. §.)

2. §. Az előző §-ban említett közegek ellen a fegyelmi eljárást az igazságügyminiszter, a kir. főügyész, a közigazgatási bizottság vagy a kir. ügyész van jogosítva elrendelni.

A fegyelmi vizsgálat elrendelésével az illető közeg egyidejűleg hivatalától fel is függeszthető. Ha a felfüggesztést a közigazgatási bizottság rendeli el, ez iránt az igazságügyminiszterhez jelentést tesz, és a felfüggesztés csak akkor lép érvénybe, ha az igazságügyminiszter a helyettesítésről gondoskodott.

3. §. A vizsgálatot a kir. ügyész fogatosítja, s annak alapján határoz, s határozatát, ha felelkezés be nem jelentetnék, avagy a

kimért büntetés ellen felelkezésnek helye nem lenne, azonnal végrehajtja; de ha a fegyelmi eljárást a közigazgatási bizottság rendelte el, határozatáról a közigazgatási bizottságot értesíteni tartozik.

4. §. A büntetések nemei, melyek a másodfokulag eljáró közigazgatási bizottságra nézve is irányadók, e következők:

- a) szóbeli rosszalás;
- b) írásbeli rosszalás;
- c) írásbeli feddés;
- d) áthelyezés;
- e) rangbeli lejjebbités;
- f) állásának elvesztése.

5. §. Az a) b) pont esetében felelkezésnek helye nincsen.

6. §. A c), d), e), f) pontok alatt felsorolt büntetések esetében történt felelkezést vádlott a kir. ügyésznél akár szóbelileg, akár írásbelileg 24 óra alatt kijelenteni vagy benyújtani tartozik, a ki azt a vizsgálati iratokkal együtt legfeljebb 48 óra alatt a közigazgatási bizottsághoz áttenni köteles.

7. §. Ha a közigazgatási bizottság pótvizsgálatot rendel, annak fogatosításával szinte a kir. ügyészt bizza meg, a ki annak lehető legrövidebb idő alatti befejezte után az ügyet újabb határozatával ellátja.

8. §. A közigazgatási bizottság mint a másodfoku fegyelmi hatóság határozata ellen az igazságügyminiszterhez csak következő esetekben van felelkezésnek helye:

- a) ha az elsőfoku fegyelmi határozat megváltoztatik;
- b) ha a vádlott áthelyezés, rangbeli lejjebbités avagy állásának elvesztésével fenytetik.

9. §. A felelkezési jog vádlottat úgy, mint a kir. ügyészt megilleti, ez utóbbi azonban a 8. §. érintett b) pontja esetében hivatalból tartozik felelkezni.

III. Rész.

Teendői, mint felelkevíteli hatóságnak.

56. §. Az említett fegyelmi ügyeken kívül a közigazgatási bizottsághoz felelkezendők mindazon ügyek, a melyekre nézve ezt ezen vagy valamely más törvény rendeli.

57. §. Azon ügyekre nézve, melyeket valamely más törvény rendel a közigazgatási bizottsághoz felelkeztetni, az illető törvény határozza meg azt is, hogy a felelkezés minő hatóságtól, kik által és mily esetekben intézhető s hogy a közigazgatási bizottság határozata ellen kinek

mily esetekben és hová lehet felebbezni, valamint azt is, minő esetekben van hivatalból felebbezésnek helye.

58. §. A községek rendezéséről szóló 1871: XVIII. t.-cz. értelmében a községnek, mint a hatóságnak a törvényhatósághoz hivatalból felterjesztendő határozatai, valamint ezen határozatok ellen egyesek által intézett folyamodások, illetőleg felebbezések másodfoku elintézése továbbra is a törvényhatósági közgyűlés hatáskörében meghagyatván, a bizottsághoz felebbezendők:

a) a községnek egyesek magán concret ügyeiben hozott határozatai;

b) a községi igazolóválasztmánynak azon határozatai, a melyek az 1871: XVIII. t.-cz. 54. §-a értelmében a törvényhatósághoz voltak felebbezendők;

c) az alispánnak magánosok ügyében hozott és a törvények értelmében felebbezhető határozatai;

d) a községi és törvényhatósági adónak egyéni kivétele ellen, egyesek által beadott felszólamlások;

e) ezenkívül mindaz, mit ezen hatáskörben külön törvény hozzá felebbezni rendel.

Nevezetesen: a) illetőségi vitás kérdésekben határoz harmadfokulag a szolgabíró, másodfokulag az alispán határozatai felett. Két egybehangzó határozat ellen felebbezésnek a belügyministerhez csak akkor van helye, ha az illetőleg a törvényhatóság területén egyáltalában megtagadtatott (1876: V. t.-cz. 14. §.); b) az önálló puszták és havasok s a községek közti viszonyokban az 1876: V. t.-cz. 17. §. értelmében az alispán elsőfoku határozata felett, felebbezés esetén másodfokulag határozhat; felebbezés a belügyministerhez; c) a dő-ügyekben (l. fent); d) közlekedési és építészeti ügyekben (l. fent); e) népiskolai ügyekben (l. fent); f) posta- és távirdu-ügyekben (l. fent); g) gyámi és gondnokági ügyekben (l. fent); h) közegészségi ügyekben (l. fent); i) ipar- és kereskedelmi ügyekben (l. fent); k) fegyelmi ügyekben (l. fent).

A jelen törvény 25—29. §§-ban foglalt tárgyak iránt közbejött felebbezéseknél azonban a fővárost illetőleg a felebbezési hatóságot az 1870: X. t.-cz. és annak alapján készült építési rendszabályok értelmében a fővárosi közmunkák tanácsa képezi.

59. §. Az előző §. a) és b) pontjában említett ügyeknél érdekeltek az ott idézett törvényben megállapított határidőn belül minden esetben felebbezhetnek, valamint a d) pontban említett ügyeket illetőleg

is, ellenben ugyanazon §. c) és e) pontja alatt említett ügyekre nézve csak akkor, ha az alispáni határozat első fokban hozatott, vagy ha az az elsőfoku hatóság határozatától eltért.

A közigazgatási bizottság harmadfokon hozott végzése ellen ez esetekben további felebbezésnek nincs helye, s másodfokon hozott határozata ellen is csak azon esetben, ha ezen határozat az elsőfoku határozattól eltér.

60. §. Kivételt képeznek ezen szabály alól az 58. §. d) pontjában említett ügyekre vonatkozó határozatok, a melyek a belügyministerhez minden esetben felebbezhetők.

61. §. A főispánnak azonban joga van az ügyet az 58. §. minden eseteiben a belügyministerhez felülvizsgálat végett felterjeszteni.

III. Fejezet.

A közigazgatási bizottság viszonya az államkormányhoz és a törvényhatósághoz.

I. Rész.

Viszonya az államkormányhoz.

62. §. A közigazgatási bizottság a ministereknek saját tárczájukat illetőleg kiadott rendeleteit végrehajtítja, illetőleg azok végrehajtását ellenőrzi.

Ezen rendeletek, a mennyiben a közigazgatási bizottság hatáskörébe esnek, a közigazgatási bizottsághoz intézettek s a bizottság elnöke, és — akadályoztatása esetében — ennek helyettese által bontatnak fel.

63. §. Ha valamely rendeletet nem tart ügykörében elintézhetőnek, ez iránt az illető ministert figyelmezteti; de egyuttal úgy intézkedik, hogy ha a minister vagy hallgatólag az által, hogy 14 nap alatt nem válaszol, vagy válaszában rendeletét fentartja, az azonnal újabb ülés tartásának szüksége nélkül végrehajtsák.

Kivételt képeznek ez ellen az 1870: XLII. t.-cz. 17. §-ában említett rendeletek, melyek végre nem hajthatók, hanem további intézkedés végett a törvényhatósági közgyűléshez átteendők.

64. §. Minden félévben tüzetes jelentést tesz a közigazgatás összes ágainak állapotáról, a törvények tapasztalt hiányairól, a felmerült bajok- és nehézségekről s az azok elenyésztetése végett tett intézkedéseiről, ezek sikeréről és az általa a mult félévben elintézett fegyelmi és felebbezési ügyekről.

Ez alkalommal javaslatba hozhatja azon intézkedéseket, a melyeket csak a kormány tehet meg, vagy melyek a törvényhozás által megteendők.

65. §. Ezen jelentés a miniszerelnökhöz intézendő, ki azt a többi miniszterekkel közli.

66. §. Ezen rendszeres jelentéseim kívül annyiszor a mennyiszer szükséges, jelentést tesz az egyes szakminiszterekhez, akár concret esetekre, akár általában a közigazgatásra vagy annak egyik vagy másik ágára vonatkozólag, és a miniszterek felszólítására ilyet tenni tartozik.

67. §. Ha a jelentések tartalma iránt a bizottság kebelében a nézetek eltérnek, azok, kiknek nézete kisebbségben van, joggal bírnak arra, hogy önmaguk által szerkesztett különvéleményüknek a jelentés melletti felterjesztését követeljék.

68. §. A főispán a 64. és 66. §§-aiban említett jelentések mellett, azt, hogy azokkal egyetért, vagy ha nem, hogy mikben és miért nem ért egyet, külön jelentésben mindig előadni tartozik.

II. Rész.

Viszonya a törvényhatósághoz.

69. §. A törvényhatósági közgyűlés által a közigazgatási bizottság körébe tartozó ügyekre nézve alkotott szabályrendeleteknek és az ezen ügyekre vonatkozólag hozott határozatoknak végrehajtását intézi és ellenőrzi.

70. §. A 64. §. első bekezdésében jelzett jelentést a törvényhatósági közgyűléshez is felterjeszti.

Ugyanekkor megteszi javaslatait azokra nézve, a mik szabályrendelet vagy határozat által közgyűlés által elrendelhetők. Jelentése kapcsában a közgyűlés tudomására hozza a 64. §. második bekezdése értelmében a kormányhoz felterjesztett javaslatait is.

71. §. Ezen rendszeres jelentéseken kívül jelentést és javaslatokat tehet a közgyűlésnek, akár egyes concret esetre, akár általában a közigazgatásra vonatkozólag, a hányszor szükségesnek tartja.

72. §. A közgyűlés által egyes esetekben kívánt felvilágosításokat megadni tartozik.

73. §. Ha a törvényhatóságnak valamely a törvények által megszabott hatáskörében a végrehajtás eszközlése végett hozzá utasított határozatát törvénytelennek találja (a mennyiben az ügy sürgős volta mást nem követel), a végrehajtás előtt, a törvényhatósági közgyűléshez előterjesztést tesz, ha pedig az ügy sürgős volta ezt nem engedi, vagy a törvényhatóság által fentartott rendeletet még ekkor is törvénybe ütközőnek tartaná, az ügyet az illető miniszterhez felterjeszti s annak elhatározásához képest jár el, de a legközelebbi közgyűlésnek a történetet utólagosan bejelenti.

IV. Fejezet.

A közigazgatási bizottság tagjainak kötelezettsége és felelőssége.

74. §. A bizottságnak azon tagjai, kik vagy államhivatalnokok vagy törvényhatósági tisztviselők, a bizottság kebelébeni működésük és mulasztásaikra nézve ugyanazon kötelezettség és felelősség alatt állanak, a mely őket hivatalos minőségüknél fogva egyéb hatáskörükben terheli.

Ezenkívül a 80. §-ban említett kártérítési kötelezettség reájuk is kiterjed.

75. §. A törvényhatósági közgyűlés által választott tagjai, ha a megbízatást elfogadták, kötelesek a teendőikben eljárni.

76. §. Ki a nélkül, hogy elmaradását kellően indokolná, az ülésben meg nem jelen, a bizottság által a legközelebb tartandó törvényhatósági közgyűlésnek bejelentendő.

77. §. A ki egy fél éven át egy ülésben sem jelent meg és elmaradását minden alkalommal kellően nem igazolta, elveszti bizottsági tagságát és a legközelebbi választásnál újra nem választható.

78. §. Ki egy évig nem vett részt, még ha távolmaradását igazolta is, a bizottságból kilépettnek tekintetik és első alkalommal meg nem választható.

79. §. Az elmaradás igazolásánál a következők fogadtatnak el:

a) betegség;

b) valamely a tag jelenlétét okvetlenül szükségessé tevő családi esemény, p. o. születés, esküvő, veszélyes betegség, vagy éppen haláleset a család körében;

c) valamely közügyben vagy nem halasztható magánügybeni távollét.

80. §. A 63. és 73. §§-ok eseteiben nyilvános névszerinti szavazásnak van helye, s azok, kik a felterjesztés megtételére szavaztak, a késelelem által netalán okozott károkért a törvény rendes útján felelősek.

81. §. A mentségi okok elfogadhatósága felett a bizottság rendes ülésben határoz.

Az e felett hozott határozat a szóban lévő fél, vagy ha az felmentetnék, a bizottság bármelyik ellenvéleményű tagja által végleges határozathozatal végett 8 nap alatt a közgyűléshez felebbezhető.

82. §. Az elmozdítás iránt a 78. §. esetében hozott bizottsági határozat a törvényhatóságnak azonnal bejelentendő; a 77. §. esetében pedig csak akkor, ha a 81. §-ban körülírt felebbezési jog igénybe nem vétetett, avagy ha igénybe vétetett, de a mentségi okok elfogadhatósága felett már végérvényes határozat hozatott.

6. A törvényhatósági közgyűlés.

Az 1870: XLII. t.-cz. 43. §. szerint a közgyűlés hatáskörébe a következő ügyek tartoznak:

- a) szabályrendeletek alkotása;
- b) a közigazgatási és választókerületek alakítása;
- c) a törvényhatósági közlekedési vonalak, közművek, építkezések s a közmunka feletti intézkedés;
- d) kölcsönvételek;
- e) törzsvagyon szerzése vagy elidegenítése;
- f) a költségvetési előirányzat megállapítása s a zárszámadások megvizsgálása;
- g) a tisztviselők, az állandó, az igazoló és a bíráló választmány s egyes küldöttségek választása (1876: VII. 4. §.);
- h) tisztviselőknek ellenőrzése, felelősség alóli felmentése, felfüggesztése, ugy ellenök a tiszti vizsgálat elrendelése;
- i) a tisztviselők, a segéd- és kezelőszemélyzet s a szolgálk fizetésének szabályozása, felemelése vagy leszállítása;
- k) új hivatalok és állomások felállítása, vagy a régiéek megszüntetése;
- l) a törvényhatóságok kezelése vagy felügyelete alatt álló pénztárak megvizsgálása s erre vonatkozó jelentése;
- m) a községektől a községi törvény értelmében felterjesztett vagy felebbezett ügyek másodfoku ellátása;
- n) kérelmezési és levelezési jog gyakorlása;
- o) indítványok tárgyalása;
- p) a felirati jog gyakorlása;
- q) mindazon ügyek, melyeket ezen, vagy más törvény avagy a törvényhatóság szabályrendelete kizárólag a közgyűléshez utasít.

A közgyűlés hatásköre a közigazgatás egyes ágai szerint a következő:

I. Közegészségügy:

- a) a közegészségi tárgyak iránt szabályrendeleteket alkothat;
- b) az illető községek meghallgatásával intézkedik az egészségre nézve ártalmas posványok és mocsárok lecsapolása vagy kiszáritása, növényzet ültetése, a csatornázási vagy más idevágó rendszer behozatala tárgyában;
- c) gondoskodik az egészségi állapot hiányainak elhárítására szükséges rendkívüli módokról (9. §.);

d) kihirdeti a leteleplő orvosi személyzet és szülésznők okleveleit; az okirat hiányossága miatt az orvosi gyakorlat megtagadása, illetőleg betiltása iránt intézkedik;

e) a közegészségügyi köröket, nemkülönb a községi és körorvosok fizetését megállapítja és a bábák járandóságát jóváhagyja (142., 144. és 147. §§.);

f) intézkedik, hogy a községekben okleveles bábák alkalmazása lehetővé tétessék;

g) megállapítja a helyi s vagyoni viszony tekintetbevételével azt, hogy 6000 lakossal bíró községek, szomszéd apróbb községekkel orvos tartása tekintetében egyesülhessenek; továbbá, hogy az ezeken kívüli községek, a mennyiben még községi orvossal ellátva nem lennének, 6000-tól 10.000 lélekszámig, orvos tartása tekintetében egy közegészségi körbe csoportosíttassanak. (142. §.)

A közgyűlés határozatai ellen a felebbezés, az e) pont alatti esetek kivételével, melyekben felfolyamodásnak helye nincs, a belügyministerhez intézendő. (159. §.)

A közgyűlés választja az egészségügyi bizottság tagjait (163. §.), a járási és tiszti főorvosokat. (155., 161. §§.)

II. Iparügy. Azon esetben, ha a húsmérés szabad gyakorlása mellett egyes községeknek hússal való ellátása állandóan biztosítható nem volna, jogában áll a törvényhatóságnak ily községek kívánságára azokat illetőleg esetről-esetre külön intézkedéseket tenni. (Ip.-t. 33. §.)

III. Adóügy. — A közgyűlés: a) a felszólamlási bizottságba két tagot és két póttagot választ, az 1876: XV. t.-cz. 30. §-ban körülírt módon; b) az 1876: XV. t.-cz. 64. §-ban előszabott eljárás.

IV. Községi ügyekben:

1. Határoz az 1871: XVIII. t.-cz. 21. §. értelmében, hogy olyan puszta, mely eddig egy községhez sem tartozott, s közvetlen a királyi adóhivatalnál fizette adóját, mely községhez tartozzék.

2. Jóváhagyásától függ minden oly községi határozat, mely: a) a községi adó megállapítására, kivetésére s behajtására; b) községi vagyon elidegenítésére vagy szerzésére, 6 éven túl terjedő haszonbérletek megkötésére; c) kölcsönvételekre; d) új hivatal rendszeresítésére, vagy a fennálló megszüntetésére; e) a költségvetésben elő nem forduló terhes szerződések megkötésére vagy felbontására, és jelentékeny közművek emelésére; f) történelmi és műemlékek fentartására, átalakítására vagy lebontására vonatkozik; g) nemkülönb minden határozat, melyre a törvény felsőbb megerősítést rendel. (1871: XVIII. 26. §.)

3. A község minden szabályrendelete a törvényhatósághoz felterjesztendő, s csak ennek nyilvános vagy hallgatóságos jóváhagyása után hajtható végre. A községi szabályrendeleteket ellenőrzi, s ha a törvénynyel, a kormány és törvényhatóság szabályrendeletébe ütköznek, megsemmisíti. Ha a törvényhatóság a felterjesztést követő legközelebbi közgyűlésben nem nyilatkozott, a szabályrendelet helybenhagyottnak tekintetik. A törvényhatóság megsemmisítő határozata a belügyministerhez felelbezhető. (1871: XVIII. 29., 30. §§.)

4. Másodfokban határoz az egyesek által a sérelmes községi szabályrendeletek iránt hozott községi határozatok ellen intézett felfolyamodások felett. (1871: XVIII. 31. és 1876: VI. 58. §.)

5. Határoz oly községnek szabályrendelete felett, mely községi terheit teljesen a községi vagyon jövedelmeiből fedezi, s fel van jogositva a község kötelekébe való felvételt díj fizetéséhez kötni. (1876: V. 10. §. és 1871: XVIII. 17. §.)

6. Megállapítja a községi s körjegyzők fizetését. (1871: XVIII. 67. §.)

7. Határoz az 1871: XVIII. 103. és 105. §§. értelmében, a községi vagyonra vonatkozó határozatok ellen benyújtott felfolyamodások felett, az 1871: XVIII. 106. és 107. §§. szerint.

8. Jóváhagyja a községi erdők fentartását biztosító kezelési módot meghatározó szabályrendeletet, s tartozik azt a belügyministerhez felterjeszteni. (1871: XVIII. 109. §.)

9. Engedélyt ad arra, hogy a községi vagyon szabad kézből bérbe adható-e? (1871: XVIII. 110. §.)

10. A községi költségvetések a kisebbség különvéleményével és az egyesek által beadott észrevételekkel együtt, a törvényhatósághoz terjesztendők fel. A törvényhatósági közgyűlés a költségvetést: a) ha a törvényes feltételeknek megfelel; b) az összes kiadások a községi vagyon jövedelmeiből községi adó nélkül fedeztetnek; c) és a költségvetés ellen panasz nem emeltetett, egyszerűen tudomásul veszi s attól a jóváhagyást meg nem tagadhatja. Ellenkező esetben a költségvetést részletesen felülvizsgálja, attól a helybenhagyást meg is tagadhatja, észrevételeit a községgel közli, és azt új költségvetés készítésére, illetőleg kiigazítására utasíthatja. (1871: XVIII. 116. §.) Az előre nem látott körülmények következtében rendkívüli kiadások fedezése ugyanazon módon eszközölendő, mely a költségvetés megállapítására s jóváhagyására nézve a törvény 113., 114. és 116. §§-ban meg van állapítva. (1871: XVIII. 118. §.)

10. A községi pénztári kezelés és számvitelre vonatkozó szabályrendelet jóváhagyás végett a közgyűléshez terjesztendő fel. (1871. évi XVIII. 126. §.)

11. A községi számadás, akár tétetik ellene kifogás vagy panasz, akár nem, a törvényhatósághoz felülvizsgálat végett minden esetben felterjesztendő. A törvényhatósághoz felterjesztett s a közgyűlés által legkésőbb egy év lefolyása alatt megvizsgálandó számadások mellé, az egyes adófizetők által netalán beadott észrevételek s a kisebbség különvéleménye is csatolandó, s ez esetekben a felmentés csak a törvényhatóság jóváhagyása után adathatik ki. (1871: XVIII. 129. §.) E határozatot a község, vagy a számadással tartozó, a belügyministerhez felelbezheti. (1871: XVIII. 130. §.)

12. Ha a pusztá községgé, a kis község nagy községgé, nagy község rendezett tanácsu várossá és viszont, hogy a rendezett tanácsu város nagy községgé, nagy község kis községgé alakuljon át, vagy valamely község eddigi állásával felhagyva, más községhez csatlakozhassék vagy azzal egyesülhessen, vagy a pusztából lett község, ismét mint pusztá valamely községhez közigazgatásilag csatlakozhassék, az érdekelt községek és felek, valamint a törvényhatóság meghallgatása mellett, az 1876: V. 40., 41., 42., 43., 44., 45., 46., 47. §§-ban előírt módon, a belügyminister határoz. Ezekben az esetekben, valamint az 1876: V. 50. §. esetében tehát a törvényhatósági közgyűlés véleményez. (1876: V. 39. §.) Azonban a községi teendők ellátása végett az 1871: XVIII. 1. §. c) pontja értelmében szövetkezett, s egy körjegyzőséget képező kis községek valamelyikének a körjegyzőségből való kilépését és egy más körjegyzőséghez leendő csatlakozását, az illető község kérelme folytán a törvényhatósági közgyűlés a többi érdekelt községek meghallgatása mellett megengedheti: a) ha ez a helyi körülmények által kellőleg indokolva van, s a közigazgatás hátránya nélkül eszközölhető; b) ha a körjegyzőséghez tartozó többi községek ezáltal törvényszabta köteleességeik további teljesítésére képességüket el nem veszítik. Azon esetben, ha a községek között a csatlakozás iránt közös egyetértéssel megállapodás nem jött létre, vagy pedig a kérelmezett csatlakozás közigazgatási tekintetből alapos kifogás alá esik, a szövetkezés módozatát az érdekelt községek helyzetének, népességének és anyagi viszonyainak tekintetbevételével, a törvényhatóság hivatalból állapítja meg, melynek határozata a belügyministerhez felelbezhető. (1876: V. 48. §.) Ha valamely község a községi kötelezettségek teljesítése végett más kis községgel, vagy községekkel elkülönített helyzete, vagy a közlekedés nehézsége miatt egyáltalán nem szövetkezhetik, annak valamely szomszédos nagy községgel leendő szövetkezését, a nélkül, hogy ez utóbbi nagy községi jellegét elveszítene, a törvényhatósági közgyűlés kivételesen megengedheti, ha az illető községek között a jegyzőválasztás, a jegyzői teendők ellátása, s a csatlakozással

járó költségek fedezése iránt egyezség jött létre. Ha ily egyezség létre nem jön, a csatlakozásnak fentemlitett feltételei felett, az érdekelt községek meghallgatásával, a törvényhatóság határoz. Ezen határozat a belügyministerhez felelbevezhető. (1876: V. 49. §.)

V. A vízjog terén. A vízszabályozási társulatot alakítani szándékozó érdekeltek általános kimutatást tartoznak készíteni az érdekelt földbirtokok holdszámáról, általános műszaki tervezetet és költségvetést a szabályozásról, s ezeket a törvényhatóságnak tartoznak bejelenteni. A társulat alakuló közgyűlésében elnököt és választmányt választ, alapszabályait megalkotja, a részletes műszaki tervezetet elkészíti, a munkák sorozatát és végrehajtási határidőket megállapítja s mindezeket az illetékes törvényhatóságnak terjeszti be, mely ismét helybenhagyás végett a közlekedési ministeriumnak terjeszti fel. (1871: XXXIX. 3. §.)

Minden ármentesítő vagy vízszabályozó társulat köteles évenként legalább egy közgyűlést tartani s ennek jegyzőkönyvét az illetékes törvényhatóságnak, mely ezt a közlekedési ministernek terjeszti fel, beterjeszteni. (1871: XXXIX. 8. §.)

Ha valamely társulat csak egy törvényhatóság területén működik, akkor a működése feletti felügyeletet és ellenőrködést ezen törvényhatóság gyakorolja. Ha a társulat működése több megyére terjed ki, a közlekedési ministerium egy törvényhatóságot biz meg a felügyelettel és ellenőrködéssel. (1871: XXXIX. 10. §.)

Az ármentesítést vagy szabályozást célzó munkálatok tervezetei az illetékes törvényhatósághoz nyújtandók be (1871: XXXIX. 11. §.), mi megtörténvén, az alispán tartozik az érdekelt s jelesen vízszabályozási műveleteknél a szemben lévő felső és alsó községeket a tervezet benyújtásáról 8 nap alatt értesíteni. A tervek a hirdetési 8 napon túl közszemlére 30 napig kitéve maradnak. Minden a tervezetre vonatkozó nyilatkozatok az érdekeltek által az illetékes hatósághoz ez idő alatt nyújtandók be. Ezen eljárás után az illetékes törvényhatóság a tervezet felett a legfeljebb 30 nap alatt összehívandó közgyűlésen határozatot hoz s ezt a beérkezett nyilatkozatokkal együtt a közlekedési ministernek végleges megerősítés végett felterjeszti. (1871: XXXIX. 12. §.) A tervezet módosításához vagy változtatásához szintén a törvényhatósági közgyűlés helybenhagyása szükséges. (1871: XXXIX. 14. §.) Az 1871: XXXIX. t.-cz. 24. és 25. §§. eseteiben előterjesztést tesz s véleményt terjeszt elő a közlekedési ministeriumnak.

Az 1840: X. törvénycikknek minden az 1871: XXXIX. t.-cz. határozmányaitól eltérő intézkedései hatályon kívül helyeztetnek; azon munkálatokra nézve azonban, a melyek egyesek vagy községek által az

1840: X. t.-cz. értelmében készültek vagy ezután készülni fognak, az 1840: X. t.-cz. 5., 6., 7. §§. továbbra is érvényben maradnak. (1871: XXXIX. 28. §.) Ennélfogva tehát ezekben az esetekben ezentúl is az idézett törvényszakaszokban körülírt eljárás lesz követendő a megyei közgyűlés által.

Minden társulat tartozik részletes gátvédelmi szabályzatot kidolgozni. Ez jóváhagyás végett a törvényhatósági közgyűléshez, onnan a közlekedési ministerhez terjesztendő fel. (1871: XL. 10. §.)

A belvizek levezetése körüli eljárásról szóló 1874: XI. t.-cz. 7. §. azonban a belvizek levezetését célzó társulatok által tervezett munkálatokra vonatkozó teendőket elvonja a megyei közgyűlés hatásköréből, s utalva arra, hogy e társulatok megalakulására és működésére az 1871: XXXIX. t.-cz. 2—22. §§. alkalmazandók, e törvény rendelkezését oda módosítja, hogy az ott körülírt teendőket nem a törvényhatóság, hanem az alispán végzi, ki mindezen esetekben a közgyűlés tartása nélkül intézkedik.

VI. Közlekedés. A közgyűlés: a) megállapítja a megyei utak hálózatát a közlekedési ministerium jóváhagyása mellett; b) a vicinális utakat megállapítja s a fentartásuk körül érdekelt községeket csoportokba egyesíti s a hozzájárulási arányt megállapítja (1871: XVIII. 123. §.); c) megállapítja minden évben a közmunkaváltság-árakat (Közl. M. 1867. decz. 31. 8709. sz. rendelet); d) határoz a közmunkaelengedés iránt (H. T. 1862. 71.700. 58. §. és az 1867. decz. 31. 8709. H. T. rendelet 4. és 5. pontjai értelmében); e) ellenőrzi a közmunka kezelését és hovatfordítását; f) felügyel a megyei közlekedési eszközök állapotára, s szükség esetén intézkedik; g) tárgyalja az uti költségvetést s megvizsgálja az uti számadást s a számadónak felmentvényt ad.

VII. Kisajátítás. Intézkedik az 1868: LV. t.-cz. 25. §. értelmében két tisztviselő vagy esetleg a bizottság kiküldése iránt.

VIII. Választja a központi választmány tagjait az 1874: XXXIII. t.-cz. 17—21. §§. értelmében.

IX. Intézkedik a rögtönbiráskodás életbeléptetése iránt az 1868. 6400. sz. I. M. rendelet értelmében.

X. Megalakítja a lótenyésztési bizottságot.

XI. Erdészet. A közgyűlés hatásköre, a mennyiben az 1807: XXI. t.-cz. s az 1871: XVIII. t.-cz. 109. §. e téren teendőket ruházott rá, az 1879: XXXI. t.-cz. értelmében a közigazgatási bizottságra ment át. (Lásd ott, III. k. 492. lap.)

XII. Mezőgazdaság. Választja a gazdasági bizottság tagjait.

XIII. Beszállásolási ügyekben az 1879: XXXVI. t.-czikk értelmében.

XIV. Választja a közigazgatási bizottság 10 tagját az 1876: VI t.-cz. 3. §. értelmében.

XV. Gyámi és gondnoksági ügyek. A közgyűlés pedig a következő esetekben hoz határozatokat a gyámhatósági s gondnoksági ügyeket rendező törvény alapján:

1. Választja mint eddig is az árvaszéknél alkalmazott tisztviselőket.
2. Határoz a törvény 173. §. értelmében a községeknek a községi közgyám tartására való szövetkezése esetében.
3. A törvény 178. §. értelmében választja az árvaszéki ülésekben ülnöki minőségben résztvevő tagokat.
4. A törvény 182. §. értelmében meghatározza, hogy az árvaszék elnökét melyik ülnök helyettesítse.
- 4/b. A törvény 240. §. értelmében megállapítja a jegyző díjait a leltározásért.
5. A törvény 287. §. értelmében megállapítja az árvapénzek kezelési rendszerének s a gyümölcsötvetés körüli eljárásnak részletes módozatait.
6. A törvény 289. §. szerint megállapítja a kölcsönadás részleteinek feltételeit.
7. A 290. §. szerint meghatározza az összeget, melyen túl egyeseknek kölcsön nem adható, nemkülönben a kamatlábat is.
8. A 291. §. értelmében kijelöli a pénzüntézeteket, melyekben a gyámpénztár pénzkészlete elhelyezhető.
9. A 293. §. szerint megállapítja a pénzérték őrzéseért a gyámpénztár által szedhető díjakat.
10. A 298. §. szerint rendelkezik a tartalékalap és kamatai iránt a belügyminister jóváhagyásával.
11. A 300. §. szerint határoz a gyámpénztári számadások felett s a számadás alapján készített évi mérleget a belügyministerhez felterjeszti.

III. A közigazgatási közegek felelőssége.

a) A vagyoni jogi felelősséget a községi előljárókra s törvényhatósági tisztviselőkre nézve, az 1871: XVIII. t.-czikk 87—89. §§. és az 1870: XLII. t.-cz. 73—76. §§. következőleg szabályozzák:

73. §. A községi előljáró s törvényhatósági tisztviselő mindazon kárért, melyet hivatalos eljárásában akár cselekvése, akár mulasztása által szándékosan, vagy vétkes gondatlanságból, az államnak, a törvény-

hatóságnak, községeknek vagy egyeseknek jogtalanul és illetéktelenül okozott, ha a kár szabályszerű jogorvoslással elhárítható nem volt, teljes kártérítéssel tartozik.

A kárkeresetek a törvénykezési rendtartás szerint illetékes bíróság hatásköréhez tartoznak.

Konok perlekedők, a törvényhatóság valamelyik jótékony intézete javára, 500 forintig emelhető pénzbírságra büntetethetnek, s a perköltéségekben elmarasztalandók.

74. §. Ha a községi előljáró s törvényhatósági tisztviselő illetékes meghagyásból s a meghagyás szerint járt el, a kártalanítási keresetek mindig azok ellen intézendők, a kik a törvénytelen cselekvényt elrendelték.

A bizottság azon tagjai, kik a törvénytelen határozathoz járultak, a károsult irányában egyetemlegesen felelősek, egymásközt azonban a kártérítésre egyenlően kötelezvék.

75. §. Ha a károsult, az elmarasztalt, az előljáró vagy tisztviselő vagyontalansága miatt kielégítést nem nyerhetne, vagy nem lehetne kideríteni, hogy e sérelmes határozatra kik szavaztak: a kárt visszkereseti jog fenmaradása mellett, a törvényhatóság (a község) pénztára téríti meg. A közpénzt kezelő tisztviselők által okozott kárt azonban ezek után első sorban azok tartoznak viselni, a kik a pénzkezelésre törvény szerint felügyelni tartoztak, ha kötelességüket vagy éppen nem, vagy nem szabály szerint teljesítették.

76. §. A hivataloskodásból folyó felelősség mindaddig tart, még a tisztviselő a törvényhatóság által fel nem mentetett. E felmentés csak a törvényhatóság egyeteme iránt fennállott felelősséget szünteti meg, az okozott kárért a magánjogi s a bűnös cselekvényekért a büntető törvényekben meghatározott felelősség érintetlen marad.

b) A büntetőjogi felelősséget a büntető-törvénykönyv 461—474. §§., a 193—199. §§. és 475—481. §§. szabályozzák a következő módon:

461. §. Közhivatalnokoknak tekintendők azok, kik az állam közigazgatási vagy igazságszolgáltatási, vagy valamely törvényhatóság, vagy község hatósági teendőjének teljesítésére hivataluknál, szolgálatuknál, vagy különös megbízásuknál fogva kötelezvék; ugyancsak azok is, a kik az állam, törvényhatóság, vagy a község által közvetlenül kezelt közalapítványoknál, kórházaknál, tébolydákknál, mint felügyelők, orvosok, hivatalnokok vagy szolgák vannak alkalmazva.

A kir. közjegyzők szintén közhivatalnokoknak tekintetnek.

462. §. Azon közhivatalnok, a ki a hivatalánál fogva kezeihez letett, vagy kezelésére, illetőleg őrizetére bizott pénzt, vagy pénzürtékkal bíró más tárgyat elsikkasztja: a hivatali sikkasztás büntetést követi el, és két évtől öt évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ha azonban az elsikkasztott tárgy értéke ezer forintot túlhalad: öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

463. §. A hivatali sikkasztás elkövetője öt évtől tiz évig terjedhető fegyházzal büntetendő: ha a felfedezés meghiusítása vagy megnehezítése céljából, a bevételek bejegyzésére vagy ellenőrzésére szolgáló könyvbe, számlába, vagy jegyzőkönyvbe hamis tételt jegyzett be, vagy a bejegyzett tételt meghamisította, valamely kezelési könyvet, számlát, jegyzőkönyvet, vagy a sikkasztásra vonatkozó más okiratot, vagy iratot megsemmisített, vagy használhatlanná tett: és általában, ha a sikkasztással összefüggőleg még más büntetést vagy vétséget is követett el, a mennyiben ez súlyosabb büntetés alá nem esik.

464. §. Vétséget képez a hivatali sikkasztás, és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő: ha a 463. §-ban megjelölt eseteknek egyike sem forog fenn, és az elsikkasztott tárgy értéke a sikkasztónak óvadékpénzéből fedezhető volt.

465. §. Azon közhivatalnok, a ki a hivatalánál fogva teljesítendő cselekményért, vagy annak mulasztásáért ajándékot vagy jutalmat követel, elfogad, vagy az ez iránti ígéretet nem utasítja vissza, ha cselekménye vagy mulasztása nem járna hivatali kötelessége megszegésével: megvesztegetés vétsége miatt egy évig, ha pedig azzal járna: két évig terjedhető fogházzal büntetendő.

Ugyanezen büntetések érik a közhivatalnokot azon esetben is, ha az ajándék vagy jutalom az ő beleegyezésével harmadik személynek adatott át vagy ígértetett.

466. §. Az előbbi §. intézkedése nem vonatkozik a törvényen vagy szabályokon alapuló díjakra, a jutalmakra, a közjegyzőknek a díjszabályzaton felül önkényt adott jutalmakra, kivéven, ha azok mint a bíróság megbízottjai járnak el; továbbá a közhivatalnoknak valamely fél érdekében teljesített rendkívüli munkálataért a hivatali szabályok által megengedett jutalmazására és azon szokásos csekély ajándékokra, melyek a szolgáltnak adatnak, a mennyiben ily ajándék felhívás nélkül adatik és elfogadását a szolgálati szabályok különösen meg nem tiltják.

467. §. Azon közhivatalnok, a ki az adott vagy ígért ajándékért vagy jutalomért, hivatali kötelességét akár cselekvés, akár mulasztás által megszegi: a megvesztegetés büntette miatt öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

468. §. Ugyanazon büntetéssel büntetendő azon bíró, vizsgáló bíró, vagy esküdtszéki tag: a ki, habár hivatali kötelességét nem is szegi meg, hivatalánál fogva teljesítendő cselekményért vagy annak mulasztásáért ajándékot vagy jutalmat követel, elfogad, vagy az ez iránti ígéretet nem utasítja vissza, és pedig még azon esetben is, ha az ajándék vagy jutalom az ő beleegyezésével harmadik személynek adatott vagy ígértetett.

469. §. Öt évtől tiz évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

1. a bíró, ki azon polgári vagy büntető ügyben, melyre vonatkozólag megvesztegettetett, törvényellenesen ítélt vagy határozott;

2. a vizsgáló-bíró, a ki azon büntető ügyben követett eljárásában, illetőleg intézkedésében, melyre vonatkozólag megvesztegettetett, cselekvés vagy mulasztás által kötelességét megszegte;

3. azon közhivatalnok, a ki valamely hatóság által elrendelt árverésre és szerződés megkötésére nézve, vagy valamely szállításhoz és közmunkánál, az átadásra, átvételre, felügyeletre vagy felülvizsgálatra nézve hivatalánál vagy különös megbízatásánál fogva közreműködik; ha megvesztegetve, megbízatásában törvénytelenül járt el, és az az által okozott kár ötezer forintot túlhalad.

470. §. Egy évig terjedhető fogházzal és ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, a ki közhivatalnoknak a végett, hogy ez kötelességét megszegje, ajándékot vagy jutalmat ad, vagy ígér.

A ki pedig azt bíróra, vizsgáló-bíróra vagy esküdtszéki tagra nézve követi el: öt évig terjedhető fogházzal és kétezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

471. §. A közhivatalnok, a ki azon célból, hogy valakinek jogtalanul hasznot vagy kárt, vagy más sérelmet okozzon, hivatali eljárásában vagy intézkedésében kötelességét megszegi: a hivatali visszaélés vétségét követi el, és öt évig terjedhető fogházzal büntetetik.

A kísérlet büntetendő.

472. §. A hivatali hatalommal való visszaélés büntetést követi el és öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő azon közhivatalnok, a ki a fegyveres erőt jogos indok nélkül alkalmazza vagy beavatkozásra felhívja.

Ha azonban ezen esetben a fegyverek tetteles használata által súlyosabban büntetendő büntetést követtetett el: az erre megállapított büntetés alkalmazandó.

473. §. Azon közhivatalnok, a ki hivatala gyakorlatában valakit tetteles bántalmaz, vagy bántalmaztat, a mennyiben cselekménye súlyosabb beszámítás alá nem esik: a hivatali hatalommal való visszaélés vétségét követi el és hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

474. §. Nem esik beszámítás alá azon közhivatalnok, vagy a fegyveres erőnek azon tagja, a ki a 472. és 473. §§-ban meghatározott büntett vagy vétség elkövetésével törvényes felsőbbségének jogos hatáskörében kiadott rendeletét teljesítette.

193. §. Azon közhivatalnok (460. §.), a ki hivatali hatalmával visszaélve, törvényellenesen valakit elfogat, elfog, vagy letartóztat: a személyes szabadság elleni vétséget követi el és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő.

194. §. A 193. §-ban meghatározott vétséget követi el és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő azon közhivatalnok is: a kinek hivatali kötelességéhez tartozik a büntető ítéletek végrehajtása, vagy a felügyelet a szabadságvesztés-büntetések foganatosítására, avagy a vizsgálat alatti letartóztatásra szolgáló helyiség felett és a ki abban, valamely foglyot, a jogerejű ítéletben, vagy az illetékes közhivatalnok rendeletében meghatározott időn túl, kötelességének megsértésével fogva tart.

195. §. A 193. és 194. §§. eseteiben két évig terjedhető fogházzal büntetendő az azokban meghatározott törvényszegés: ha a szabadságtól való jogtalan megfosztás hét napnál tovább terjed, de tizenöt napot nem halad túl.

A büntetés három évig terjedhető börtön leend: ha a szabadságtól való jogtalan megfosztás tizenöt napnál tovább tartott, de egy hónapot nem haladott túl.

Ha a szabadságtól való jogtalan megfosztás egy hónapon túl, de három hónapnál rövidebb ideig tartott: a büntetés öt évig, ha három hónapot túl haladott, öt évtől tiz évig terjedhető fegyház leend.

Ha a 193., 194. és a jelen §§. esetében a letartóztatott személyen más erőszak vagy sanyargatás követtetett el, a mennyiben azok súlyosabb büntetés alá eső cselekményt nem képeznek: az említett §§-ban megállapított szabadságvesztés-büntetések egy évvel meghosszabbíthatók.

196. §. Azon felügyelő (igazgató), a ki a fennálló szabályok ellenére, valakit a szabadságvesztés-büntetések végrehajtására rendelt és felügyelete alatt álló helyiségbe befogad; ugyszintén, a ki valakinek, bár rendőri vagy más közigazgatási intézkedés folytán, a fogházba vagy börtönbe történt beszállításáról, közvetlen felsőségét huszonnégy óra alatt nem értesíti: vétséget követ el, és egy hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

197. §. Azon közhivatalnok, a ki valakinek törvényellenes letartóztatásáról, vagy fogvatartásáról hivatalos tudomással bírván, azt az illetékes felsőbbségnek azonnal fel nem jelenti és azon felsőbbség, mely a feljelentés által vagy más módon, hivatalos tudomására jutott tény megvizsgálását, és a kellő intézkedést negyvennyolcz óránál tovább

halasztja: szintén a személyes szabadság elleni vétséget követi el, és egy hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

198. §. A jelen fejezet előbbi §§-aiban meghatározott szabadságvesztés-büntetésen felül, a törvényellenesen letartóztatott részére, ha kívánja, a letartóztatás minden napjáért öt frttól tiz forintig terjedhető kártalanítás állapítandó meg.

Ez esetben további kártalanítási keresetnek helye nincs.

199. §. Azon közhivatalnok, a ki hivatalos hatalmával visszaélve, és törvényellenesen valakinek lakásába, üzlethelyiségébe, az azokhoz tartozó, vagy azokkal összeköttetésben lévő helyiségbe, vagy kerített helyre, a lakónak vagy a lakással rendelkezőnek akarata ellen behatol, vagy abban bennmarad: a házi jog megsértésének vétségét követi el, és hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

Ha pedig abban, a jogtalan behatoláson felül házkutatást is tart: egy évig terjedhető fogházzal büntetetik.

475. §. A hivatali hatalommal való visszaélés vétségét követi el, és öt évig terjedhető fogházzal büntetendő azon közhivatalnok, a ki hivatali hatalmával visszaél a végett, hogy valakit jogtalanul valaminek eltűrésére vagy elhagyására kényszerítsen.

A kísérlet büntetendő.

476. §. A hivatali hatalommal való visszaélés büntetettét képezi, és három évig terjedhető fegyházzal büntetendő: a bíró vagy vizsgáló-bíró, ha olyan személyt, kinek ártatlansága előtte tudva van, bünvádi vizsgálat alá helyez.

477. §. Öt évig terjedhető börtönnel büntetendő azon közhivatalnok, a ki azon czélból, hogy a vádlottól, tanutól, vagy szakértőtől vallomást vagy nyilatkozatot csikarjon ki, ezek valamelyike ellen bármily törvényellenes kényszereszközt alkalmaz, vagy alkalmaztat.

478. §. A 476. §-ban megjelölt büntetett követi el, és az ott meghatározott büntetéssel büntetendő azon közhivatalnok, a ki hivatali hatalmával visszaélve, azon czélból, hogy valakit a törvényes büntetés alól elvonjon, a büntető eljárás körül hivatali kötelességének teljesítését elmulasztja, vagy a büntető eljárás eredményének meghiusítására célzó cselekményt vagy intézkedést tesz.

Ugyanazon büntetés alá esik azon közhivatalnok is, a ki azon kötelességét, hogy a jogérvényes büntető ítéletet végrehajtsa, a jelen szakaszban említett czélból nem teljesíti.

479. §. Egy évig terjedhető államfogházzal büntetendő azon közhivatalnok: a ki hivatali állásában tudomására jött hivatalos tárgyalást,

meghagyást, tudósítást vagy pedig hivatalos minőségében kezéhez jött iratot, tudva, hogy tartalmuk hivatali titkot képez, akár az állam, akár magánosok ártalmára másokkal közöl vagy közzétesz.

480. §. Hivatali hatalommal való visszaélés vétségét követi el, és három hónapig terjedhető fogházzal büntetendő azon közhivatalnok, a k hivatali kötelességének teljesítését megtagadja.

481. §. A hivatali kötelességnek megtagadása büntetett képez, és három évig terjedhető börtönnel büntetendő, ha annak teljesítése két vagy több közhivatalnok összebeszélésének következtében tagadtatott meg.

c) A fegyelmi felelősséget lásd az illető helyeken.

IV. A főispán.

Azon teendőknél kivül, melyeket az 1870: XLII. t.-czikk 52—54. §§-ai a főispánra ruháznak (I. a II. k. 428. lapon), a következők tartoznak hatásköréhez:

I. A közegészségügy terén:

1. Az 1876: XIV. t.-cz. 60. §. értelmében az állami kórházak s gyógyintézetek — a fővárosiakat kivéve — tisztasági, gazdálkodási s pénztári tekintetben, a főispán által bármikor megvizsgálhatók.

2. Az 1876: XIV. t.-czikk 66. §. értelmében a törvényhatóságok tulajdonához tartozó kórházakban kinevezi, az egészségügyi bizottság meghallgatásával, az igazgató főorvost. Ugyszintén az 1876: XIV. t.-cz. 67. §. esetében a magánkórházak orvosi személyzetét.

3. Kifogást tehet a fürdőorvos kinevezése ellen az 1876: XIV. t.-cz. 100. §. esetében.

II. 1876: VI. t.-cz. 6. §. A főispán elnöke a közigazgatási bizottságnak; mint ilyennek jogai:

1. a törvény 22. §. értelmében felelősségi joggal élhet, ha a közigazgatási bizottság határozatát törvénytelennek, sérelmesnek vagy károsnak tartja;

2. a törvény 23. §. értelmében aláírja a közigazgatási bizottság végzéseit s határozatait;

3. a törvény 38. §. alapján elnöke a börtönvizsgáló bizottságnak s annak 4 tagját kinevezi;

4. a törvény 48. §. értelmében joga van a fegyelmiügyeket felülvizsgálat végett az illető ministerhez felterjesztetni;

5. a törvény 52. §. értelmében elnöke a fegyelmi választmánynak;

6. a törvény 62. §. értelmében átveszi s felbontja a közigazgatási bizottsághoz intézett rendeleteket;

7. a törvény 68. §. értelmében a 64. és 66. §§., jelentésekre vonatkozólag, külön jelentésben tartozik előadni, vajjon tartalmukkal egyetért-e, vagy ha nem, mikben és miért nem ért egyet.

III. 1876: VII. t.-cz. 1. A 2. §. értelmében elrendelheti a fegyelmi vizsgálatot a törvényhatóság tisztviselői s a segéd- és kezelőszemélyzet tagjai ellen. (A közigazgatási bizottság tagjai kivételével.)

2. A 9. §. értelmében joga van fegyelmi ügyben hozott bármely határozatot felelősségi határidő a 10. §. értelmében a főispánra nézve, a határozat felől való értesítettéstől számítandó 5 nap.

A harmadik kötet tartalma.

F. Katonai ügyek.		Lap
I. 1868. évi XL. törvénycikk a véderőről		1
II. Utasítás a véderőről szóló 1868: XL. t.-cz. végrehajtása tárgyában		18
Bevezetés.		
1. §. Az utasítás hatálya		18
ELSŐ RÉSZ.		
A hadszolgálati kötelezettség. A területi felosztás és a hatóságok hadkiegészítési ügyekben.		
Első fejezet.		
Védkötelezettség, hadkötelezettség, szolgálati kötelezettség.		
2. §. Védkötelezettség, védképesség, hadi czélokra való szolgálati kötelezettség		19
3. §. Hadkötelezettség		25
4. §. A beköltözöttek véd- és hadkötelezettsége		26
5. §. Szolgálati kötelezettség		27
6. §. Tényleges szolgálati kötelezettség		28
7. §. A póttartalék és az ebben való védkötelezettség. A családi tekintetből fölmentettek és elbocsátottak nyilvántartása		29
Második fejezet.		
Hatóságok hadkiegészítési ügyekben.		
9. §. Hadkiegészítési hatóságok		29
MÁSODIK RÉSZ.		
Rendes újonczállítás.		
Harmadik fejezet.		
A rendes újonczállítás végrehajtásának előmunkálatai. A hadkötelezettek össze- írásának alapelvei. Eljárás az összeírásnál.		
10. §. A rendes újonczállításra szükséges előmunkálatok általában		30
11. §. Az első korosztálybeli hadkötelezettek összeírása az anyakönyvvezetők részéről		31

	Lap
12. §. Illetékesség a hadkötelezettség teljesítésére nézve	32
13. §. Felszólítás az összeírás végetti jelentkezésre	32
14. §. A hadkötelezettek jelentkezése az összeírásra	33
15. §. A három korosztálybeli hadkötelezettek összeírása	33
16. §. Az idegen hadkötelezettek összeírása	40
17. §. Folyamodványok ideiglenes fölmentésért (reclamatiók) és a tényleges szolgálati kötelezettség alóli mentesítésért	41
18. §. Idegen hadkötelezettek folyamodása tartózkodási kerületük újonczállítási bizottsága elé történendő állításuk iránt	42
19. §. A hadkötelezettek községbeli összeírásának befejezése	43
20. §. A községbeli lajstromok megvizsgálása és kiegészítése a járási főtiszt- viselő által	43
21. §. A lajstromok kihirdetése a községekben	44
22. §. Eljárás az összeírás, a fölmentés vagy a tényleges szolgálati kötelezettség alóli mentesítés iránti beadványok ellen tett felszólalásoknál	44

Negyedik fejezet.

Sorshúzás; sorshúzási eljárás; sorshúzási és állítási lajstrom.

23. §. A sorshúzás célja, a sorshúzási jog elvesztése, utórsorshúzás	45
24. §. Sorshúzási lajstrom	46
25. §. A sorshúzás időpontjának meghatározása	46
26. §. Eljárás a sorshúzásnál	46
27. §. Eljárás az utórsorshúzásnál	47
28. §. Az újonczállítási lajstrom	47

Ötödik fejezet.

Az újonczok és póttartalék hadjuttalékainak fölosztása; a besorozottak, illetőleg az áthelyezettek betudatása a juttalékokba.

29. §. Az újonczok és póttartalék hadjuttalékainak fölosztása a magyar korona országaira	51
30. §. Az újonczok és póttartalék juttalékának fölosztása újonczállítási kerületek szerint	51
31. §. Az újonczjuttaléknak csapatok szerinti fölosztása	53
32. §. Az újonczjuttalék csapatok szerinti másod-fölosztása a had- (tengerészeti-) kiegészítő parancsnokságok részéről	54
33. §. Betudás az újonczjuttalékokra; az újonczállítási járás követelményei e juttalék irányában	54
34. §. Betudás a póttartalék juttalékába; a sorozó járásek követelményei e juttalék irányában	54
35. §. Az újonczjuttalék hátralékai és pótlásai	54
36. §. A póttartaléki juttalék hátralékai és pótlásai	56

Hatodik fejezet.

Ideiglenes mentesség a hadkötelezettség s fölmentés a tényleges szolgálati kötelezettség alól.

37. §. Ideiglenes mentesség a hadkötelezettség alól. Az eldöntés illetékessége .	56
38. §. Az ideiglenes mentesség igényének megbirálását szabályozó elvek	57

	Lap
39. §. Az ideiglenes mentesség igényének eszközendő támogatása okmányokkal .	60
40. §. Fölmentés a tényleges szolgálatkötelezettség alól. Az eldöntés illetékessége	63
41. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alóli fölmentés igényének feltételei a jelöltekre, illetőleg a róm. kath. egyház, görög-kath. és görög-keleti szertartás papnövendékeire nézve	64
42. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alóli fölmentés igényének feltételei az ágostai, helvét és unitárius hitvallás papirendjének jelöltjei és növendékeire nézve	64
43. §. A tényleges szolgálatkötelezettség alóli fölmentés igényének feltételei a rabbi-jelöltekre és növendékekre nézve	65
44. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alóli fölmentés igényének feltételei a népiskolai tanítókra és jelöltekre nézve	65
45. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alóli fölmentés igényének feltételei mezőgazdaságok tulajdonosaira nézve	66
46. §. A tényleges szolgálat alóli fölmentés igényének feltételei tengerészeti vagy hajóépítési tanintézetek tengerészeire nézve	68

Hetedik fejezet.

Az újonczállítási lefolyása.

47. §. Újonczállítási időszak	68
48. §. Az újonczállítási bizottság szervezése	68
49. §. Az újonczállítási bizottságok utazási és működési tervének megállapítása	70
50. §. Az újonczállítási bizottságok tagjainak és segédszemélyzetének kijelölése	71
51. §. Az újonczállítási napok kihirdetése	71
52. §. A hadkötelezetteknek és a fölmentendők tekintetbe veendő firokonainak az állítási bizottság elé vezetése	72
53. §. Újonczállítási eljárás és az állítási bizottság kötelességei általában	75
54. §. Eljárás az ideiglenes fölmentés iránti kérések eseteiben	79
55. §. Fölfolyamodási eljárás a fölmentés eseteiben	80
56. §. Eljárás a tényleges szolgálatkötelezettség alóli mentesítési kérelmek fölötti határozatoknál	81
57. §. Eljárás a tényleges szolgálatkötelezettség alóli fölmentés iránti kérelmek elutasításánál	84
58. §. A testmérték fölvétele	85
59. §. A hadkötelezettek testi megvizsgálása	85
Erre vonatkozó utasítás	86
60. §. A hadkötelezettek kórházba szállítása, szemmel tartás és gyógyítás végett	104
61. §. Eljárás az önmegcsontítók irányában	106
62. §. A hadkötelezettek osztályozása és az újonczállítási bizottság végzései	106
63. §. Az újoncz és póttartalékbeli juttalékok fedezésének elvei	107
64. §. Az újonczjuttalékba sorozandó hadkötelezettek csapat szerinti fölosztása .	108
65. §. A póttartalékba helyezett fegyvernem szerinti fölosztása	109
66. §. A honvédségbe sorozandó hadkötelezettek csapat szerinti fölosztása	109
67. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alól fölmentett hadkötelezettek és az állandó hadsereg és hadtengerészet igazgatási szakaiban szolgáló egyének csapat szerinti fölosztása	110

	Lap
68. §. A hadkötelezettek keresetképességek szerinti osztályozása, tekintettel a katonaváltásdíjra	110
69. §. Utógyének. (Utánvalók)	111
70. §. Az állítási bizottság hivatalos eljárása eredményének megjelölése az állítási lajstromban	112
71. §. Az állítás bevezése és az állítási lajstrom befejezése	114
72. §. Az újoncok ténye és igazolása	115
73. §. Elbánás a póttartalékba sorozottakkal	116
74. §. Eljárás oly esetben, ha az újoncjutalék teljesen ki nem állittatik	116
75. §. Eljárás, ha a hadkötelezettek törvényellenesen vonattak ebbeli köteleységük teljesítésére	116

Nyolczadik fejezet.

Utóállítások.

76. §. A rendes állítástól elmaradottak bevonása az utóállításhoz	117
77. §. Elbánás az állandóan külföldön megtelepedett hadkötelezettekkel	118
78. §. A befejező számok jelentősége az utóállításoknál	124
79. §. Elbánás a póttartalék állományába osztás végett előjegyzett hadkötelezettekkel, ha már 30, illetőleg 32 éves korukat meghaladták	125
80. §. Utóállítások kiküldetés és megkeresés útján	125
81. §. Eljárás fölmentési esetekben az utóállításoknál	126
82. §. Eljárás az utóállításoknál a tényleges szolgálati kötelezettség alúli fölmentés iránt benyújtott kérvények eldöntése körül	127
83. §. Az állandó állítási bizottságok szervezése; kötelességeik általában	127

Kilenczedik fejezet.

Fölvizsgáló bizottságok. A rendes állítás költségei.

84. §. A fölvizsgáló bizottságok szervezete	128
85. §. A fölvizsgáló bizottságok hatásköre és végzései	129
86. §. Az illetőknek a fölvizsgáló bizottság elé vezetése	132
87. §. A rendes állítás költségei	133

Tizedik fejezet.

A be nem sorozott újoncok szolgálati viszonya és besorozása.

88. §. A besorozás és jelentősége	134
89. §. A hadseregbe (hadtengerészetbe) és honvédségbe még be nem sorozott újoncok ajánlati bizonyítványai; szabadságolási okmányok	134
90. §. A be nem sorozott újoncok szolgálati viszonya	135
91. §. A besorozás igazolása	136
92. §. Eljárás az újoncok hadseregbe szerinti besorozásakor történő változásoknál; be nem sorozott újoncok megfogatkozása elbocsátás és halálozás útján	136
93. §. Az újoncoknak, a hadseregek alosztályaiba való osztását és a tényleges szolgálatba vonását illető elvek	137

Tizenegyedik fejezet.

Jutalékleszámolás.

	Lap
94. §. A jutalékleszámolás időpontja	138
95. §. Eljárás a jutalékleszámolásnál	138
96. §. A befejező számok megállapítása a jutalékleszámolásnál; a távollévők fölvétele az előjegyzésbe	139
97. §. A távollévők előjegyzési könyve	141

Tizenkettedik fejezet.

A rendes újoncállításra vonatkozó jelentések és beadványok.

98. §. Jelentések általában	142
99. §. A politikai kiegészítési hatóságok beadványai	142

HARMADIK RÉSZ.

Büntetési és ellenőrzési határozatok. Állítás hivatalból. A katonai intézetek növendékeinek besorozása.

Tizenharmadik fejezet.

Büntetési és ellenőrzési határozatok. Állítás hivatalból.

101. §. A büntető eljárás illetősége és gyakorlata általában	143
102. §. A hadkötelezettek külföldre utazásának korlátozása. Útlevel nélkül tartózkodó hadkötelezettek állítása hivatalból	144
103. §. A nősülés korlátozása hadkötelezett korban	145
104. §. A jogosulatlanul nősültek állítása hivatalból	150
105. §. Az állítás elől megszököttek állítása hivatalból	150
106. §. Az öcsönkitők állítása hivatalból	151
107. §. Eljárás a hivatalból való állításnál általában	152
108. §. Ellenőrzés általában	152

Tizennegyedik fejezet.

A katonai képzőintézetek növendékeinek besorozása.

109. §. A katonai képzőintézetek növendékeinek tényleges szolgálati kötelezettsége	153
110. §. A tényleges szolgálati kötelezettség tartama	154
111. §. A kiegészítési hatóságok értesítése a katonai növendékek besorozásáról a hadseregbe vagy a hadtengerészetbe	154
112. §. A katonai képzőintézetek növendékeinek beiktatása a távollévők előjegyzési könyvébe	155

NEGYEDIK RÉSZ.

Önkéntes belépés a hadseregbe és hadtengerészetbe.

Tizenötödik fejezet.

A három évi önkéntes sorhadi szolgálat.

113. §. Az önkéntes belépés általában. Az önkéntesek szolgálati kötelezettsége	155
114. §. Az önkéntes belépésre való igazolványok. A belépési bizonyítvány érvényének tartama	156

	Lap
115. §. Az önkéntes jelentkezése a fõlvetelre jogosított hadcsapatnál vagy intézetnél	157
116. §. Az újonczozási tény igazolása és a hadkiegészítési hatóságok értesítése	158
117. §. A hadapródok besorozása a hadseregbe és hadtengerészetbe	159
118. §. Külföldiek belépésérõl a hadseregbe vagy hadtengerészetbe	160
119. §. Ideiglenes tengerészeti hadapródok fõlvétele a hadtengerészetbe	161

Tizenhatodik fejezet.

Az egyévi önkéntes sorhadi szolgálat.

120. §. Általános szabályok	162
121. §. A szolgálat, hadcsapat, helyõrség és a tényleges szolgálat szolgálati idõszaki megválasztása	163
122. §. A fõlvetel iránti folyamodványok benyújtása	163
123. §. Az egyévi önkéntes szolgálatra megkivántató képzettség igazolása	164
124. §. A tudományos képzettség kimutatása	165
125. §. Az egyévi önkéntes szolgálattal összekötött kedvezmények feltételes megadása a jelölteknek e részben megszabott tanulmányai befejezése elõtt	166
126. §. A fõgymnasiumokkal és fõreáltanodákkal a tudományos képzettség igazolására nézve egyenjogú tanintézetek megjelölése	167
127. §. A tudományos képzettség igazolása külföldi tanintézetek bizonyítványa által	168
128. §. A szegénység igazolása	168
129. §. A vizsgáló bizottságok szervezése	169
130. §. A tudományos képzettség igazolása vizsga útján	169
131. §. A vizsgáló bizottság határozata, a vizsga ismétlése	172
132. §. Az egyévi önkéntesek fõlvetelére jogosított hadcsapatok megjelölése; a fõlveteli folyamodványok fõlveti határozathozatal illetõsége	173
133. §. A jelöltek elutasítása a hadcsapatok által az igazolványok elégtelensége miatt; fõlfolyamodás	174
134. §. Egyévi önkéntesek besorozása	175
135. §. A jelöltek elutasítása, a választott fegyvernemre vagy általában a hadszolgálatra nem alkalmas minõségük miatt	175
136. §. Az egyévi önkéntes szolgálat kedvezményeinek utólagos engedélyezése	176
137. §. A tényleges szolgálat idõszaka	178
138. §. Az egyévi tényleges szolgálat elhalasztása	178
139. §. Az egyévi tényleges szolgálat megkezdése	178
140. §. Az egyévi tényleges szolgálat megkezdésének feltételei a hadmérnöki és utászai csapatban, továbbá a katonai szekerészkarban és orvosnövédek minõségben	179
141. §. A harzi állományban szolgáló önkéntesek ruházata, élelmezése és fõlszerelése az egyévi tényleges szolgálati idõ alatt	180
142. §. Az orvosnövédek, állatorvosok és gyógyszerészek egyévi tényleges szolgálata és illetményeik	181
143. §. Az egyévi önkéntes szolgálat az élelmezésnél	183
144. §. Az önkéntességi kedvezmények megszûnése háboru idején	184
145. §. Áthelyezés a tartalékba; a tényleges szolgálat önkéntes folytatása	184
146. §. Az egyévi önkéntes szolgálat a hadtengerészetben	186
147. §. Beadványok az egyévi önkéntesekrõl	191

ÖTÖDIK RÉSZ.

A katonák fõlmentése tényleges szolgálati kötelezettség alól; áthelyezés a tartalékba és a honvédségbe; elbocsátás; a póttartalék állománya. Családi tekintetebõl fõlmentettek és elbocsátottak nyilvántartása.

Tizenhetedik fejezet.

A katonák fõlmentése tényleges szolgálati kötelezettség alól.

148. §. A feltételek, melyek alatt a katonák a tényleges szolgálati kötelezettség alól fõlmenthetõk	197
149. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alól fõlmentésre nézve az újonczállításkor elmulasztott folyamodványok eldõntése	198
150. §. A tényleges szolgálati kötelezettség alól fõlmentett katonák ellenõrzése	198

Tizennyolczadik fejezet.

Áthelyezés a tartalékba és a honvédségbe.

151. §. Tartalékba való áthelyezés általában	200
152. §. Elvileges határozatok a tartalékba való áthelyezésnél leendõ eljárásra nézve	200
153. §. Áthelyezés a honvédségbe	202
154. §. A tényleges szolgálat önkéntes folytatása a hadseregben és a hadtengerészetben	203
155. §. A tisztek áthelyezése a tartalékba és a honvédségbe	204
156. §. Beadványok a tartalék állományáról	205

Tizenkilencedik fejezet.

Elbocsátások.

157. §. Az elbocsátásról általában	205
158. §. Rendes elbocsátás	206
159. §. Elbocsátás törvényellenes besorozás folytán	206
160. §. Elbocsátás a szolgálatra alkalmatlanná tevõ gyógyíthatlan baj miatt	208
161. §. Elbocsátás családi tekintetebõl	209
162. §. Az utóegyenek elbocsátása	212
163. §. Elbocsátás kiköltözködés czéljából	212
164. §. A szolgálati kötelezettség kitöltése elõtt leendõ elbocsátások iránti határozat illetékessége	213
165. §. Igazolási okmányok a szolgálati kötelezettség kitöltése után vagy elõtt elbocsátott katonák részére	214

Huszdik fejezet.

A póttartalék állománya és nyilvántartása. Családi tekintetebõl fõlmentettek és elbocsátottak nyilvántartása.

166. §. A póttartalék állományába osztott védkötelezettek ról	215
167. §. A póttartalékba, illetõleg honvédségbe, nyilvántartás végett áthelyezett védkötelezettek ról	221
168. §. Beadványok a póttartalék állományáról és nyilvántartásáról	224

Huszonegyedik fejezet.

169. §. Katonaváltási kötelezettség	224
---	-----

III. Utasítás a katonai szolgálati viszonyok körül.

Első fejezet.

A rövid időre szabadságotokról.

1. §. Általánosan	225
2. §. Orvosi vizsgálat, a szabadságolásra való távozás előtt	225
3. §. Szabadságolási igazolvány, — külföldi útlevél	225
4. §. Tartózkodás-nyilvántartási hatóságok	226
5. §. Katonai alárendeltség	226
6. §. Jelentési szabályok	226
7. §. Nyilvántartás.	227
8. §. Halálesetekben	227

Második fejezet.

A szabadsági vagy tartaléki viszonyba való átlépés.

9. §. Általánosan	227
10. §. Orvosi megvizsgálás, a tényleges szolgálatból való kilépés előtt	228
11. §. Katonai igazolványi könyv, külföldi útlevél	228

Harmadik fejezet.

A tartósan szabadságotak és tartalékosoknak nyilvántartási hatósága.

12. §. Nyilvántartás általában	229
13. §. Tartózkodás-nyilvántartási hatóságok	230
14. §. Nyilvántartási illetékesség	231

Negyedik fejezet.

Katonai-szolgálati és személyi viszonyok, valamint a tartósan szabadságotak és tartalékosok feletti bíráskodás.

15. §. Alárendeltség	232
16. §. Jelentési rendszabályok	232
17. §. Utazások	234
18. §. Szabad és engedményezett iparok, s általában az életpályául kitűzött hivatás gyakorlata	236
19. §. Nősülés	236
20. §. Birósági illetékesség	237

Ötödik fejezet.

A tartósan szabadságotak és tartalékosok nyilvántartásánál való eljárás.

21. §. A nyilvántartás segédokmányai és foglalma	238
22. §. A nyilvántartásban való növedék	240
23. §. Változási kimutatások	241
24. §. A nyilvántartási illetékesség változásai	243
25. §. Az áttételeknél való eljárás	244
26. §. Eljárás, a legénységi állományból a tartalék havi fizetéses állományba való átlépésnél	245

27. §. A nyilvántartásból való kiesés (törlés) általában	246
28. §. Törlés a honvédséghez való áttétel által	247
29. §. Törlés a tényleges szolgálattételre való bejelentés által	247
30. §. A tényleges szolgálattételből a szabadságos vagy tartalék-viszonyba való visszalépés	254
31. §. Ellenőrzési kimutatások	255

Hatodik fejezet.

Az ellenőrzési szemlékről, úgy a tartósan szabadságotaknak és tartalékosoknak az ezekhez és az időszakos fegyvergyakorlatokhoz való behívásáról.

32. §. Ellenőrzési szemlék	257
33. §. Az időszakos fegyvergyakorlatokhoz való behívásról	272
IV. A honvédségről szóló 1868: XLI. t.-cikk	276
V. Katonai beszállásolás	285
VI. Katonai élelmezés	325
VII. Katonai előfogatok	327
VIII. Katonai ló-állítás	329
IX. Kiszolgált altisztek alkalmazása	358

MÁSODIK RÉSZ.

A közigazgatás közegei.

I. A község.

1. Községi törvény 1871: XVIII. és 1876: V. t.-cz.

I. fejezet. A községekről általában	369
II. » A községi hatóságról és illetőségéről	370
III. » A községek jogairól és teendőiről	374
IV. » A községi képviselőtről	376
V. » A községi képviselőtestület gyűléseiről	381
VI. » A községi eljárásokról	383
VII. » A községi közegek felelősségéről	391
VIII. » A községi háztartásról	394

2. A község különös teendőiről a közigazgatás egyes ágaiban.

a) A kis- és nagyközség hatásköre	404
I. Cselédügy	404
II. Közegészségügy	407
III. Adóügy	412
IV. Iskolaügy	412
V. Tűzrendészet	412

	Lap
VI. Vadász- és fegyveradó	412
VII. Bélyeg, illetékek és díjak	412
VIII. Kisajátítás	413
IX. Igazságszolgáltatás	413
X. Toloncúgy	413
XI. Házalás	413
XII. Közlekedés	414
XIII. Szegényügy	414
XIV. Katonai ügy	414
XV. Erdészet	414
XVI. Mezei rendőrség	415
XVII. Vásárok	415
XVIII. Mértékek és súlyok	415
XIX. Rendészet	415
XX. Gyámi és godnoksági ügyek	415
XXI. Vegyesek	415
<i>b) A rendezett tanácsu város</i>	
I. Cselédügy	415
II. Közegészségügy	415
III. Állategészségügy	415
IV. Iparügy	416
V. Adóügy	416
VI. Iskolaügy	416
VII. Vizrendészet	416
VIII. Tűzrendészet	416
IX. Vadász- és fegyveradó	416
X. Bélyeg, illetékek és díjak	417
XI. Színházak	417
XII. Toloncúgy	417
XIII. Házalás	417
XIV. Egyleti ügy	417
XV. Közlekedés	417
XVI. Anyakönyvek	417
XVII. Katonai ügyek	417
XVIII. Erdészet	417
XIX. Mezőgazdaság	417
XX. Mezei rendőrség	417
XXI. Kereskedelem	417
XXII. Vásárok	417
XXIII. Mértékek és súlyok	417
XXIV. Rendészet	418
XXV. Italmérési jog	418
XXVI. Gyámi és gondnoksági ügyek	418
XXVII. Igazságszolgáltatás	418
XXVIII. Fegyelmi ügyek	418

	Lap
II. A városi és megyei törvényhatóság.	
A. I. A törvényhatósági hatáskörről 1870: XVII. t.-cz.	418
II. A törvényhatósági bizottságról	421
III. A közgyűlésekről	425
IV. A főispánról és a törvényhatósági közegekről	428
V. A tisztviselők választásáról	433
VI. A törvényhatósági közegek felelősségéről	434
1876: VII. t.-cz. a fegyelmi eljárásról	435
B. Az egyes törvényhatósági közegek.	
1. A szolgabíró hatásköre:	
I. Cselédügy	438
II. Közegészségügy	438
III. Állategészségügy	441
IV. Iparügy	441
V. Adóügy	442
VI. Községi ügyek	443
VII. Vizrendészet	445
VIII. Tűzrendészet	447
IX. Vadászat	447
X. Vadász- és fegyveradó	448
XI. Bélyeg, illetékek és díjak	448
XII. Színházak	449
XIII. Toloncúgy	449
XIV. Házalás	449
XV. Italmérési jog	449
XVI. Egyleti ügy	449
XVII. Közlekedés:	
1. Közmunka	449
2. Utak	450
3. Utrendészet	450
4. Vasutak	450
5. Hajózás	450
XVIII. Anyakönyvek	451
XIX. Iskolaügy	451
XX. Katonai ügyek	452
XXI. Erdészet	452
XXII. Mezőgazdaság	452
XXIII. Mezei rendőrség	452
XXIV. Kereskedelem	452
XXV. Vásárok	452
XXVI. Mértékek és súlyok	452
XXVII. Rendészet (közbiztossági s bírósági)	452
XXVIII. Gyámi és gondnoksági ügyek	453
XXIX. Igazságszolgáltatás	453
XXX. Fegyelmi ügyek	453

	Lap
2. A törvényhatósági joggal felruházott város polgármestere	453
3. Az alispán hatásköre:	
I. Cselédügy	455
II. Közegészségügy	455
III. Állategészségügy	458
IV. Iparügy	458
V. Statiskai ügy	458
VI. Adóügy	458
VII. Községi ügyek	461
VIII. Vizrendészet	463
IX. Tűzrendészet	463
X. A nyilvános betegápolás költségei	463
XI. Vadászat	464
XII. Vadászati és fegyveradó	464
XIII. Bélyeg, illetékek és díjak	464
XIV. Kisajátítás	464
XV. Sajtóügy	465
XVI. Színházak	467
XVII. Házalás	467
XVIII. Italmérési jog	467
XIX. Egyleti ügy	468
XX. Közlekedés	468
XXI. Anyakönyvek	468
XXII. Katonai ügyek	469
XXIII. Vásárok	469
XXIV. Mértékek és súlyok	469
XXV. Rendészet	469
XXVI. Házassági ügyek	469
XXVII. Választási ügyek	469
XXVIII. Fegyelmi ügyek	469
4. Egyéb tisztviselők:	
a) a jegyzők	469
b) a tiszti ügyész	470
c) árvaszéki elnök és ülnökök	471
d) a főorvos	471
e) a számvevő	471
f) a pénztárnok	471
g) levéltárnok	471
h) állatorvos	471
i) a kezelő- és segédzemélyzet	471
5. A közigazgatási bizottság:	
I. A közigazgatási bizottság tagjai s általános intézkedések	471
1876. VI. t.-cz. s utasítások	471
II. A közigazgatási bizottság hatásköre	473
I. Adóügy	475

	Lap
II. Közlekedési és építészeti ügyek, és pedig:	
a) közmunkaügyek; b) közutak; c) vasutügyek; d) hajózási ügyek; e) víz- építési és malomügyek; f) gőzkazánok ellenőrzése	477
III. Iskolaügy (népoktatás)	486
IV. Posta és távirda	486
V. Katonaügyek	488
VI. Börtönügy	488
VII. Igazságszolgáltatás	490
VIII. Gyám- és gondnoksági ügyek	491
IX. Közegészségügy	492
X. Erdészet	492
XI. Iparügy	492
XII. Kereskedelem	492
XIII. Fegyelmi ügyek (fegyelmi eljárás 1876: VII. t.-czikk értelmében), utasítások	492
XIV. Felelbbviteli ügyek	503
6. A törvényhatósági közgyűlés:	
I. Közegészségügy	508
II. Iparügy	509
III. Adóügy	509
IV. Községi ügyek	509
V. Vizrendészet	512
VI. Közlekedésügy	513
VII. Kisajátítás	513
VIII. Választási ügyek	513
IX. Rögönbiráskodás	513
X. Lótenyésztés	513
XI. Erdészet	513
XII. Mezőgazdaság	513
XIII. Beszállásolási ügyek	513
XIV. A közigazgatási bizottság tagjainak választása	514
XV. Gyám- és gondnoksági ügyek	514
III. A közigazgatási közegek felelőssége.	
a) A vagyoni jogi felelősség	514
b) A büntetőjogi felelősség	515
c) Közigazgatási vagy fegyelmi felelősség	520
IV. A főispán	
	520

Tárgymutató.

(A római számok a kötetekre, az arab számok a lapokra vonatkoznak.)

A.

Adófelügyelő III. 471.
Agyagáru-gyárak II. 367.
Alispán III. 430., 454.
Állami fegyházak egészségi állapota I. 49.
 » illetőség I. 23.
 » iskolák I. 23.
 » népoktatási intézetek gondnoksága I. 327.
Állami utak II. 64.
Állandó sorozó bizottság III. 127.
 » választmány III. 427.
Állategészségügy II. 152.
Állattenyésztés II. 145.
Állati szőr előkészítésére szánt telepek II. 368.
Állatorvos III. 471.
Állítás hivatalból III. 150., 152.
Állítási lajstrom III. 47.
Anyagok (ártalmasak) I. 27.
Anyakönyvek I. 18.
Anyakönyvvezetők I. 19.
Anyakönyvi kivonatok I. 19.
Ármentesítő társulatok II. 31.
Árvák (vagyontalan) II. 478., 501.
Árvapénzek kezelése II. 528.
Árvaszékek szervezete II. 512.
Árvaszéki elnökök II. 512., 540.
 » ülnökök II. 512., 542.
 » jegyző II. 512., 542.
 » ügyész II. 512., 543.
Ártalmas gyümölcs I. 33.
Ásványfürdők I. 100.

Ásványolaj szállítása II. 24.
 » finomítók II. 367.
Ásványvizek I. 100. — (mesterséges)
 gyártása I. 104.
Áthágások (ipari) II. 380.
Atyai hatalom II. 484.

B.

Bába I. 53.
Balesetek alkalmával segélynyújtás I. 50.
Bárgyúk II. 473.
Baromvásárok II. 153.
Beadványok (ujjenczozási) III. 142.
Beerdősítés II. 340.
Bejelentési ügy I. 176.
Békebírák II. 581., 612.
Beköltözés I. 22.
Belvizek II. 47.
Bélhúr-gyárak II. 367.
Bérszolgák II. 367., 372.
Beszállásolás III. 285.
Betegápolási költségek I. 77.
Betegek II. 473.
Bevándorlás I. 22.
Bíráló választmány III. 424.
Bíráskodás (községi) II. 581., 586., 605.
Bíró (községi) III. 383.
Bírószáki rendészet I. 195.
Bizottság (közigazgatási) III. 471.
 » községi, a teljesen ismeretlenek
 kipuhatólására III. 86.
Bizottság (törvényhatósági) III. 421.
Bizottmány (lőtenyésztési) II. 145.
Biztosíték (sajtó-) I. 377.

Borbélyok I. 52.
Bőrféreg II. 190.
Börtönök egészségi állapota I. 49.
Börtönvizsgálat III. 489.
Börtönvizsgáló küldöttség III. 489.
Bujaráksenyv (lovaknál) II. 194.
Burgonyarovar II. 144.
Büntetendő cselekmények elkövetésével vádolt egyének iránt követendő eljárás I. 197.
Büntetési határozatok (katonai) III. 143.

C.

Cholera I. 87.
Czukorgyarak II. 368.
Czukormérő II. 433., 444.
Családi értesítő I. 19.
Családtanács II. 508.
Csatorna-hajózás II. 116.
Csavargók I. 167.
Csecsemő I. 48.
Cseléd II. 453.
Cselédkönyv II. 464.
Cselédszerzés II. 367., 466.
Cselédlügy II. 453.
Csolnakok II. 372.
Csontégetők II. 368.
Csontfehéritők II. 368.
Csontfőzők II. 368.
Csontszáritók II. 368.
Csontzúzók II. 368.
Csoportosulás I. 184.

D.

Dajka I. 48.
Dajkaság I. 48. — -ba adott csecsemők I. 35., 48.
Dijazása a törvényhatósági közbiztossági közegeknek, a bíróságok által fenyítőügyekben tett megkeresések teljesítéseért I. 198.
Dögnyúzó helyek II. 368.

E.

Edények (ártalmasak) I. 27.
Egészségre ártalmas tápszerek I. 27.
» » italak I. 27.
» » edények I. 27.
» » anyagok I. 27.

Egészségre ártalmas szerek I. 27.
» » készítmények I. 27.
Egyesületek I. 152.
Egyletek I. 152.
Elbocsátás (katonai) III. 205.
Élelmezés (katonai) III. 325.
Elemek II. 17.
Elemi iskolák I. 211., 217.
Elfogatások alkalmával követendő eljárás I. 200.
Elkobzása az egészségre ártalmas szereknek I. 27.
Ellenőrzési határozatok (katonai) III. 143.
» szemlék III. 257.
Elmebeteg I. 68., 80.; II. 474.
Előfogatok (katonai) III. 327.
Előjegyzési könyv távollévókról III. 141.
Előjáróság (községi) III. 383.
Előmunkálatok (ujonczozási) III. 30.
Enyvfőzők II. 368.
Építészeti hivatal III. 471.
Építészeti rendészet I. 195.
Erdészet II. 307.
Erdői alap II. 348.
» kihágások II. 321. — eljárás II. 330.
» kártételek II. 326.
» lopás II. 324.
» termékek szállítása II. 340.
Erdőfelügyelő II. 314.
Erdők (államiak) II. 310.
» (törvényhatóságiak) II. 310.
» (községiak) II. 310.
» (alapítványiak) II. 310.
» (hitbizományiak) II. 310.
» (közbirtekosságiak) II. 310.
» fentartása II. 307.
Erdő-őrök II. 316.
Erdőtisztek II. 315.
Erdőrendészeti áthágások II. 317.
» hatóságok II. 313.
» közegek II. 313.
Erdőmérők II. 410.
Érvágás I. 52.

F.

Faggyu-olvasztók II. 368.
Fedező állomások II. 147.
Fegyelmi eljárás III. 435., 493., 496.

Fegyelmi felelősség (tisztviselőké) III. 435., 493. — községekben III. 495.
Fegyelmi felfüggesztés III. 435., 496.
» határozat III. 498.
» választmány III. 498.
» vizsgálat III. 435., 496.
Fegyverek I. 165.
Felebbezés (fegyelmi ügyekben) III. 498.
Felekezeti iskolák I. 211.
Felelősség (tisztviselőké) III. 514. — vagyoni jogi III. 514. — büntetőjogi III. 515. — fegyelmi III. 493., 495.
Felfüggesztés (fegyelmi) III. 496.
Felirati jog III. 426.
Felmentés tényleges szolgálat alól III. 197.
Felsőbb népiskolák I. 211., 220.
Felszólalási kérvények III. 79. — felszerelése III. 210. — körüli eljárás III. 79.
Felügyelet a gőzkazánok felett I. 178., III. 485.
Felülvizsgáló bizottság III. 128.
Fémöntődék II. 367.
Féreges tődvész II. 190.
Festék (méregtartalmu) I. 146.
Firnászfőzők II. 367.
Fogak (mesterséges) I. 51.
Foggyógyászat I. 51.
Fogházfelügyelő III. 502.
Folyamodványok ideiglenes felmentésért III. 41., 56.
Folyamodványok tényleges szolgálat alól való felmentésért III. 41., 63.
Folyóhajózási rendszabály II. 116.
Földmivelés II. 142.
Főispán III. 428.
Főjegyző III. 469.
Főorvos I. 147., III. 456., 471.
Futóhomok II. 142.
Fürdők II. 368.
Fürdőbiztos I. 102.
Fürdőházak I. 101.
Fürdők feletti felügyelet I. 101.
Fürdőorvos I. 101.
Fürdőszabályzat I. 101.

G.

Gátak II. 43.
Gátrendészet II. 43.

Gazda II. 453.
Gázkészítő intézet II. 367.
Gázorák II. 434., 439., 444.
Gáztartók II. 367.
Gipszégető II. 367.
Gondnokok nyilvántartása II. 555.
Gondnokoltak nyilvántartása II. 534.
Gondnokság II. 481.
Gondnokság, állami iskolákban I. 327. — utasítás ugyanott.
Gonosztevők üldözése I. 196.
Gőzkazánok I. 178., II. 369., III. 485.
Gőzmalmok II. 368.
Gyámi és gondnoksági ügyek II. 481.
Gyámok nyilvántartása II. 555.
Gyámoltak nyilvántartása II. 534.
Gyámság II. 481., 488.
Gyakorlat (orvosi) I. 50. — (szülésznői) I. 53.
Gyári munkások II. 377.
Gyermekek gyógykezelése I. 47. — 7 éven aluliak I. 58.
Gyertyaöntők II. 368.
Gyógydíj I. 101.
Gyógyforrások I. 101.
Gyógyfürdők I. 100.
Gyógyintézetek I. 54.
Gyógyszerek szegények számára II. 474.
» eladása I. 37.
» titkosak I. 53.
Gyógyszerészek I. 131.
Gyógyszerészet I. 131.
Gyógyszertárak I. 132.
Gyors fehéritők I. 367.
Gyufagyarak I. 33.
Gyujtogatás II. 18.
Gyúszertár II. 367.
Gyümölcs (ártalmas) I. 53.

H.

Hadkötelesek összeírása III. 31.
Hadkötelezettség III. 25.
Hagymázjárvány (marhánál) II. 189.
Hajólevél II. 115.
Hajós oklevél II. 115.
Hajómalmi rendszabály II. 51.
Hajómalmok II. 51.
Hajózás II. 114.

Hajózási üzlet II. 116.
 » jog gyakorlásáról szóló utasítás II. 114.
 » közlekedés biztonsága I. 172.
 Hajtó utak II. 209., 247.
 Haláleset felvétel II. 561., 574.
 Halottkém I. 106., utasítás I. 111.
 Halottkémelés I. 106.
 Hámorok II. 367.
 Határátkelesi jegyek I. 175.
 Határzár II. 208.
 Hatásköre a községnek III. 369. — rendtanácsu városnak III. 415. — szolgabíróknak III. 438. — alispánnak III. 454. — törvényhatósági város polgármesterének III. 453. — közigazgatási bizottságnak III. 471. — törvényhatósági közgyűlésnek III. 508. — főispánnak III. 520.
 Hátralék (ujonczzutaleki) III. 51.
 Házalás sajtótermékekkel I. 378.
 Házalók II. 389.
 Házaló kereskedés II. 389.
 Házasság korlátozása III. 145.
 Házfedő nemesgyárak II. 367.
 Házfedő papirgyárak II. 367.
 Házjog I. 209.
 Ház kutatás I. 199.
 Helyettesítés III. 429., 435.
 Himlőjárvány I. 97. — juhoknál II. 179.
 Himlőanyag I. 100.
 Himlőoltás I. 97.
 Hirtelen halálesetek I. 176.
 Hivatalból való állítás III. 150.
 Honosság I. 23.
 Hordárok II. 367., 372.
 Hordók ellenőrzése II. 445.
 Hosszmértékek II. 406., 412., 441.
 Hullaboncsolás I. 126.
 Hullák I. 106.
 Hullák elszállítása I. 127.
 » kiásatása I. 127.
 Hullamaradványok I. 127.
 Hullaszállítási levél I. 130.
 Húsmérés II. 372.
 Hús-szemle II. 154., 245.
 Hűlyék II. 473.

I.

Idegen hadkötözetek III. 40.
 Időszaki fegyvergyakorlatok III. 272.
 Időszaki lapok I. 375.
 Igásmunka II. 82.
 Igazolójegyek I. 175.
 Igazoló választmány III. 421.
 Igazságszolgáltatás II. 581.
 Iktató hivatal (árvaszéki) II. 544.
 Illetőség I. 23.
 Iparáthágások II. 380.
 Iparengedély II. 366.
 Iparhatóságok II. 382.
 Iparigazolvány II. 366.
 Iparkamarák II. 401.
 Iparlajstrom II. 388.
 Iparos segédszemélyzet II. 378.
 Ipartársulatok II. 379.
 Ipartörvény II. 365.
 Iparügy II. 365.
 Irrattár (árvaszéki) II. 553.
 Iskolalátogatók I. 278.
 Iskolaszék I. 295. — ügyrendje I. 295.
 Italmérési jog II. 396.
 Italok (ártalmas) I. 27.
 Izraeliták anyakönyvei I. 20.

J.

Járási orvos I. 140., III. 440.
 Járművek II. 372.
 Járványok I. 85.
 Járvány-rendszabály II. 152.
 Jegyzők (törvényhatósági) III. 469. — községi III. 385.
 Jegyzői szigorlat III. 386.
 Jelentések járványokról II. 158., 174., 177., 179.
 Jelentések (ujonczzállításra vonatkozó) III. 142.
 Jelentések tüzesetekről II. 19.
 Jutalék-leszámolás III. 138. — időpontja III. 138. — eljárás III. 138.

K.

Károk (vadak által okozott) II. 350.
 Kártalanítási eljárás (kisajátításnál) II. 10.
 Kártyagyártás II. 366.
 Katonai díj III. 110.

Katonai igazolványi könyv III. 228.
 Katonai képzőintézetek növendékei III. 153.
 Katonai karhatalom I. 205. — Erre vonatkozó utasítás I. 206.
 Katonaszökevények I. 178.
 Katonaváltásági kötelezettség III. 224.
 Kátránykészítők II. 367.
 Kátrányos ponyvagyárak II. 367.
 Keleti marhavész II. 203. — Erre vonatkozó utasítás II. 217.
 Kémények tisztántartása II. 18.
 Kéményseprés II. 367., 372.
 Keményítő-gyárak II. 367.
 Keményítőszőrp-gyárak II. 367.
 Kenderáztató telepek II. 368.
 Kérelmezési jog III. 426.
 Kereskedelem II. 387.
 Kereskedelmi kamarák II. 401.
 Keresztlevél I. 19.
 Készítmények (egészségre ártalmas) I. 27.
 Kézbesítés II. 620.
 Kézbesítők II. 621.
 Kézi munka II. 83., III. 398.
 Kiadóhivatal (árvaszéki) II. 549.
 Kijelölés III. 433.
 Kijelölés választmány III. 433.
 Kiköltözés I. 22.
 Kisebb polg. peres ügyek II. 581., 588.
 Kiskorúság megbosszabbitása II. 581.
 Kisajátítás I. 32., II. 1., 370.
 Kisdedek I. 35.
 Kiszolgált altisztek III. 358.
 Kivándorlás I. 22.
 Kőborlók I. 167.
 Kokszyárak II. 367.
 Koldulás II. 479.
 Koldusok I. 167.
 Kopár területek beerdősítése II. 337.
 Korcsmák II. 367.
 Koromégetők II. 367.
 Kórházak I. 154.
 Kórházakra vonatkozó szabályrendelet I. 55.
 Köbmérték II. 408.
 Kölcsönzés zálogra II. 367.
 Költségvetési előirányzat III. 425.
 Könyvradomány-gyűjtés II. 480.
 Könyvmda I. 377.
 Könyvtárak I. 377.

Kőolaj szállítása vasutakon II. 24.
 Körjegyző III. 388.
 Körorvos I. 136.
 Köröm- és szájfájás II. 185.
 Körösvények I. 177.
 Közbiztoság I. 152.
 Közbiztosági rendészet I. 152.
 Közegészségügy I. 25.
 Közegészségügyi hatóságok I. 26.
 » jelentés I. 143.
 » szolgálat I. 135. — a községben I. 135. — a törvényhatóságokban I. 139. — a központban I. 149.
 Közgyűlés törvényhatóságokban III. 425., 508.
 Közigazgatási bizottság III. 471.
 Közkórház I. 54., 59.
 Közmunka II. 82. — összeírása II. 85. — megváltása II. 85. — leszolgálása II. 86. — kimutatás II. 91. — elengedése II. 89.
 Közmunkakötelezettség alól való mentesség II. 84.
 Központi statisztikai hivatal I. 16.
 Község III. 369.
 Községi adó III. 397.
 Községi bíraskodás II. 581., 586.
 Község hatásköre III. 404.
 Községi illetőség I. 23.
 Községi iskolák I. 214.
 » jegyző III. 385.
 » orvos I. 136.
 » számadások III. 399.
 » szegények III. 400.
 » utak II. 64., 99., III. 398.
 Községek teendői a népoktatás terén I. 278. — erre vonatkozó utasítás I. 279.
 Köztörvényhatóság III. 418. — rendezéséről szóló törvény III. 418.
 Közutak II. 64.
 Kuruzslás I. 53.
 Külföldre utazás (hadkötöleseké) III. 144.

L.

Lapok I. 375.
 Lázadás I. 154.
 Lebunkozás II. 218., 277.
 Lefoglalás I. 199.

Lefoglalása (az egészségre ártalmas szereknek) I. 27.
 Lelenczek I. 35., II. 473., 478.
 Lenáztató telepek II. 368.
 Lépdög II. 183.
 Levelezési jog III. 426.
 Levéltárnok III. 433., 471.
 Levéltitok I. 209.
 Lóállítás III. 329.
 Lólevél II. 151.
 Lótenyésztés II. 145.
 Lótenyésztési bizottmány II. 145.
 Lovak II. 372.
 Lóvonatu vasutak II. 113. — elhelyezése közutakon II. 113.
 Lőpor I. 165.
 Lőporárulás I. 167.
 Lőporgyár II. 367.
 Lőporgyártás II. 367.
 Lőporraktár II. 367.
 Lúgföldék II. 368.

M.

Magániskolák I. 213.
 Magán kórházak I. 54., 76.
 Magán vaspályák engedélyezése II. 102.
 Malomkönyv II. 61.
 Marhahajtás II. 209.
 Marhaigazolvány II. 207., 235.
 Marhakereskedők II. 243.
 Marhakönyv II. 230., 233.
 Marhalevél II. 235., 237., 239.
 Marhalevelek kezelése II. 237., 239.
 Marhapásztorok II. 155., 245.
 Marhaszemle II. 154., 245.
 Marhavásárok II. 208., 241.
 Marhavészre (keleti) vonatkozó utasítás II. 217.
 Megye III. 418.
 Megyei törvényhatóság III. 418.
 > utak II. 64.
 Mentések községi adótól III. 399.
 Mentesség a tényl. szolg. kötelezettség alól III. 68.
 Mentő intézetek I. 50.
 Méreg I. 35.
 Méregárúczikkek eladása I. 37.
 Méregszerek zár alatt tartása I. 35.

Méregtartalmu anyagok I. 35.
 > festékek I. 46.
 Mérlegek II. 426., 443.
 Mértékek és súlyok II. 405.
 Mértékek ellenőrzése II. 446.
 Mértékrendszer II. 405.
 Mészárosok II. 208., 243., 372.
 Mészkemenczék II. 367.
 Métély (juhoknál) II. 190.
 Mezei munkások II. 466.
 Mezei rendőrség II. 296.
 Mezőgazdaság II. 142.
 Munkások (gyári) II. 377.

N.

Nadályozás I. 52.
 Napszámosok II. 466.
 Nazarénusok I. 22.
 Népszerűség I. 15.
 Népgyűlések I. 153.
 Népiskolai hatóságok I. 227.
 Népiskolai oktatás I. 209.
 Népiskolák (felsőbb) I. 211.
 Népiskolák egészségi állapota I. 48.
 Népiskolai törvény I. 209.
 Népmozgalom I. 154.
 Népinevelési bizottság I. 278.
 Népoktatási tanintézetek I. 211.
 Népszámlálás I. 15.
 Névmagyarosítás I. 22.
 Névváltoztatás I. 22.
 Nősülési engedély III. 145. — iránti folyamodványok felszerelése III. 145.
 Nősülés korlátozása III. 145.
 Nyilvános betegápolási költségek I. 77.
 Nyilvántartás (katonai) III. 227.
 Nyomdák I. 377.
 Nyúzóok II. 377.

O.

Olajgyárak II. 367.
 Országos közegészségi tanács I. 149.
 > közmunka II. 82.
 > tébolyda I. 81.
 Orvos I. 50. — orvosi gyakorlat I. 50.
 > községi I. 135.
 > járási I. 140., III. 440.

Ö.

Öncsonkitók III. 106., 151.
 Önkéntes sorhadi szolgálat III. 155.
 > > > 3 évi III. 155.
 > > > 1 > III. 162.
 Összeírása a hadköteleseknek III. 31.
 Összecsoportosulás I. 154.

P.

Panaszkönyv II. 609.
 Paraffingyárak II. 367.
 Pásztorok II. 209.
 Pénzkezelés (gyámhatósági) II. 528.
 Pénztári kezelés (községekben) III. 399.
 Pénztárnok (törvényhatósági) III. 471.
 Polgári iskolák I. 218., 222.
 Polgármester (rend. tan. városban) III. 383.
 > (városi törvényhatóságban) III. 432., 453.
 Posta II. 142.
 Póttartalék III. 215.
 Póttartaléki jutalék III. 51.
 Pörkölő kemenczék II. 367.
 Puszták III. 401.

R.

Ragadozó állatok II. 350.
 Ragály II. 85.
 Reál iparjog II. 367.
 Reklamációk III. 79.
 Regáljog (italmérési) II. 396.
 Rendészet I. 151. — közbiztossági I. 152. — bírósági I. 195.
 Rendezett tanácsu város III. 415.
 Rendőri bíraskodás I. 202.
 > büntetések I. 203.
 > eljárás I. 201.
 > intézkedés I. 202.
 > karhatalom I. 205.
 > kényszer I. 204.
 > körösvények I. 177.
 > közögek I. 201.
 > szabályok alkotása I. 201.
 > végrehajtás I. 204.
 Repesztő szerek I. 167.
 Rögönbíraskodás I. 157.
 Rüh (juhoknál s lovaknál) II. 196.

S.

Sajtó I. 372.
 Sajtótermékekkel hálalás I. 378.
 Sajtótermékek jegyzéke I. 379.
 Sajtótörvény I. 372.
 Sajtóügy I. 372.
 Sajtóvétség I. 372.
 Segéd (iparos) II. 373.
 Segédszemélyzet (iparos) II. 373.
 Segédszolgabíró III. 431.
 Segélynyújtás baleseteknél I. 50.
 Sirok I. 126.
 Sirokoltok I. 126.
 Sorozó bizottság III. 68. — utazási s működési terve III. 70. — szervezése III. 68. — eljárása s kötelességei III. 75.
 Sorshuzás III. 45.
 Sorshuzási eljárás III. 45.
 Sorshuzási jog III. 45.
 Sorshuzási lajstrom III. 46.
 Sörgyárak II. 368.
 Statisztika (országos) I. 15.
 Statisztikai bizottság törvényhatóságokban I. 16.
 Statisztikai hivatal, központi I. 16.
 Statutum községi III. 374. — törvényhatósági III. 425.
 Súlymérték II. 409., 422.
 Sütők II. 372.
 Syphon I. 105.
 Szabadalmak II. 384.
 Szabadalmi illeték II. 386.
 Szabadságoltak III. 225.
 Szabadságolási igazolvány III. 225.
 Szabályrendelet községi III. 374. — törvényhatósági III. 425.
 Száj- és körömfájás II. 185.
 Szállodák II. 367.
 Számadás (községi) III. 399. — törvényhatósági III. 425.
 Számvevő II. 544., III. 471.
 Számvitel községekben III. 399.
 Szappanföldék II. 368.
 Szárazalmok II. 368.
 Szegények II. 472., III. 400.
 Szegényügy II. 472., III. 400.

Szekeresmunka (közégi) III. 398.
 Székszértés III. 382., 428.
 Szélmalmok II. 368.
 Személymotosás I. 199.
 Személyes szabadság biztosítékai I. 208.
 Személyszállítási üzlet II. 367.
 Szerbtövis II. 144.
 Szerek (ártalmas) I. 27.
 Szeszgyarak II. 368.
 Szeszmérők II. 432., 444.
 Szigorlat (jegyzői) III. 386.
 Szikvizgyártás I. 104.
 Színházak III. 448., 467.
 Szolgabíró III. 438. — hatásköre III. 438.
 Szolgálati kötelezettség (katonai) III. 27.
 — tényleges III. 28.
 Szolgálati szerződés II. 455.
 Szoptatás I. 48.
 Szőlőrovar II. 145.
 Szülésznő I. 53. — i gyakorlat I. 53.
 Szülházak I. 35.

T.

Takony (lovaknál) II. 190.
 Találmányok II. 384.
 Találmányi szabadalmak II. 384.
 Talált hullák I. 176.
 Tályog II. 183.
 Tanfelügyelő I. 228. — részére utasítás I. 230.
 Tanítás kötelezettsége I. 210.
 » szabadsága I. 210.
 Tanítók I. 353. — jogviszonyai I. 353.
 — nyugdíjazása I. 355. — özvegyei és árvái I. 354.
 Tanítói testületek I. 354.
 Tanítóképezdek I. 211., 224.
 Tanonc (iparos) II. 373.
 Tanulók (ragályos betegségben szenvedők) I. 48.
 Tápszerek (ártalmasak) I. 27.
 Társulatok által felállított iskolák I. 213.
 Tartalék III. 200.
 Tartalékosok III. 232., 238., 257.
 Tartósan szabadságotlaltak III. 232., 238., 257.
 Távirida II. 142.
 Távollévők III. 117. — előjegyzési könyve III. 117.

Tébolyda I. 80. — országos I. 81.
 Tégláégető kemenczék II. 367.
 Telepengedély II. 371.
 Temetkezés I. 106.
 Temető I. 106., 126.
 Tényleges szolg. kötelezettség III. 28., 197.
 Térmértékek II. 407.
 Tilalmak (vadászati) II. 351.
 Tinnárműhelyek II. 368.
 Tiszti főorvos I. 147., III. 456., 471.
 » ügyész III. 431., 470., 471.
 Tisztújító szék III. 433.
 Tisztviselők (közégek) III. 388. — törvényhatóságok III. 428.
 Tisztviselők választása törvényhatóságokban III. 433.
 Titkos gyógyszerek I. 53.
 Tóhajózási szabály II. 116.
 Toloncok I. 167.
 Toloncyszabályzat I. 167.
 Toloncyszámadások I. 171.
 Toloncok tápdija I. 171.
 Toloncügy I. 167.
 Toloncok vasuton szállítása I. 171.
 Törvény a köztörvényhatóságok rendezéséről III. 418.
 Törvényellenesen távollévők III. 117.
 Törvényhatóság (megyei és városi) III. 418.
 Törvényhatósági bizottság III. 421.
 Törvényhatósági utak II. 64.
 Törzskönyv (iskolai) I. 267.
 Trágyagyarak II. 368.
 Tüdővész (marhánál) II. 186.
 Tükörgyár II. 367.
 Tüzesetek II. 18.
 Tüzesetekről jelentés II. 19.
 Tüzijátékgyár II. 367.
 Tüzijátékszerek II. 367.
 Tüzkárkimutatás II. 22.
 Tüzoltószerkek II. 18.
 Tüzrendészet II. 17.
 Tüztűz II. 18.

U.

Ujonzállítás III. 30.
 » előmunkálatai III. 30.
 Ujonzjentalék III. 51. — hátraléka III. 51.

Ujonzok (be nem sorozottak) III. 134.
 — szolgálati viszonya III. 135.
 Ujonzozó bizottság III. 68.
 Ujonzozási költségek III. 133.
 Ujonzszökevények III. 150.
 Ujságok I. 375.
 Uszodák II. 368.
 Utasítás halottkének számára I. 111.
 » a halottkémlés tárgyában I. 111.
 » a stat. bizottságok működésére I. 16.
 » cholera tárgyában I. 87.
 » a közegészségügyi jelentés szerkesztése tárgyában I. 143.
 » tolonczügyre vonatkozó I. 167.
 » a gőzkazánok megvizsgálására vonatkozó I. 178.
 » a tanfelügyelő számára I. 230.
 » a községek számára iskolai ügyekben I. 278.
 » az iskolaszékek számára I. 295.
 » állami iskolák gondnokságai számára I. 327.
 » az országos tanítói nyugdíjalap kezelésére I. 367.
 » az utak jókarban tartására II. 64.
 » uti biztosok részére II. 78.
 » az utkaparók részére II. 80.
 » a közmunka kezelésére II. 82.
 » a hajózási jog gyakorlásáról II. 114.
 » lötenyésztési bizottmányok részére II. 147.
 » állategészségügyre vonatkozó (járványrendszabály) II. 152.
 » a keleti marhavészre vonatkozó II. 217.
 » vadászati jegyek kezelésére II. 361.
 » találmányi szabadalmakra vonatkozó II. 385.
 » a véderőről szóló törvény végrehajtása tárgyában III. 18.
 » a kat. szolg. viszonyok körül III. 225.
 » lóállításra vonatkozó III. 333.
 » kiszolgált altisztek alkalmazására III. 361.

A T. KÖZIG. KÉZIKÖNYVE. III. KÖTET.

Utasítás a közigazgatási bizottság részére III. 478.
 Uti igazolványok I. 175.
 Uti költségvetés II. 90.
 Uti számadás II. 92. — kivonata II. 96.
 Utlevelek I. 174.
 Utlevélügy I. 174.
 Utóállítások III. 117.
 Utógyének III. 111., 212.
 Utó sorshúzás III. 47.
 Utrendőrség II. 99.
 Utrendőrségi szabályok II. 99.

Ü.

Ügyefogyottak II. 478.
 Ügyész (tiszt) III. 481., 470., 471.
 » (királyi) III. 471., 490., 502.
 Ügyrend (árvaszéki) II. 540.
 Ügyviteli szabályok községi bíróságok számára II. 605.
 Ügyviteli szabályok járásbírák, szolgabírák s békebírák számára II. 612.
 Ürmérték II. 414., 418., 442., 443.
 Üveghuták II. 367.
 Üzletrendtartás (vasuti) II. 110.

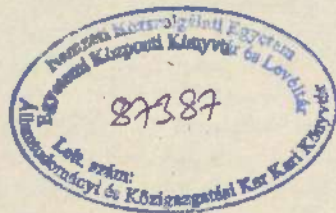
V.

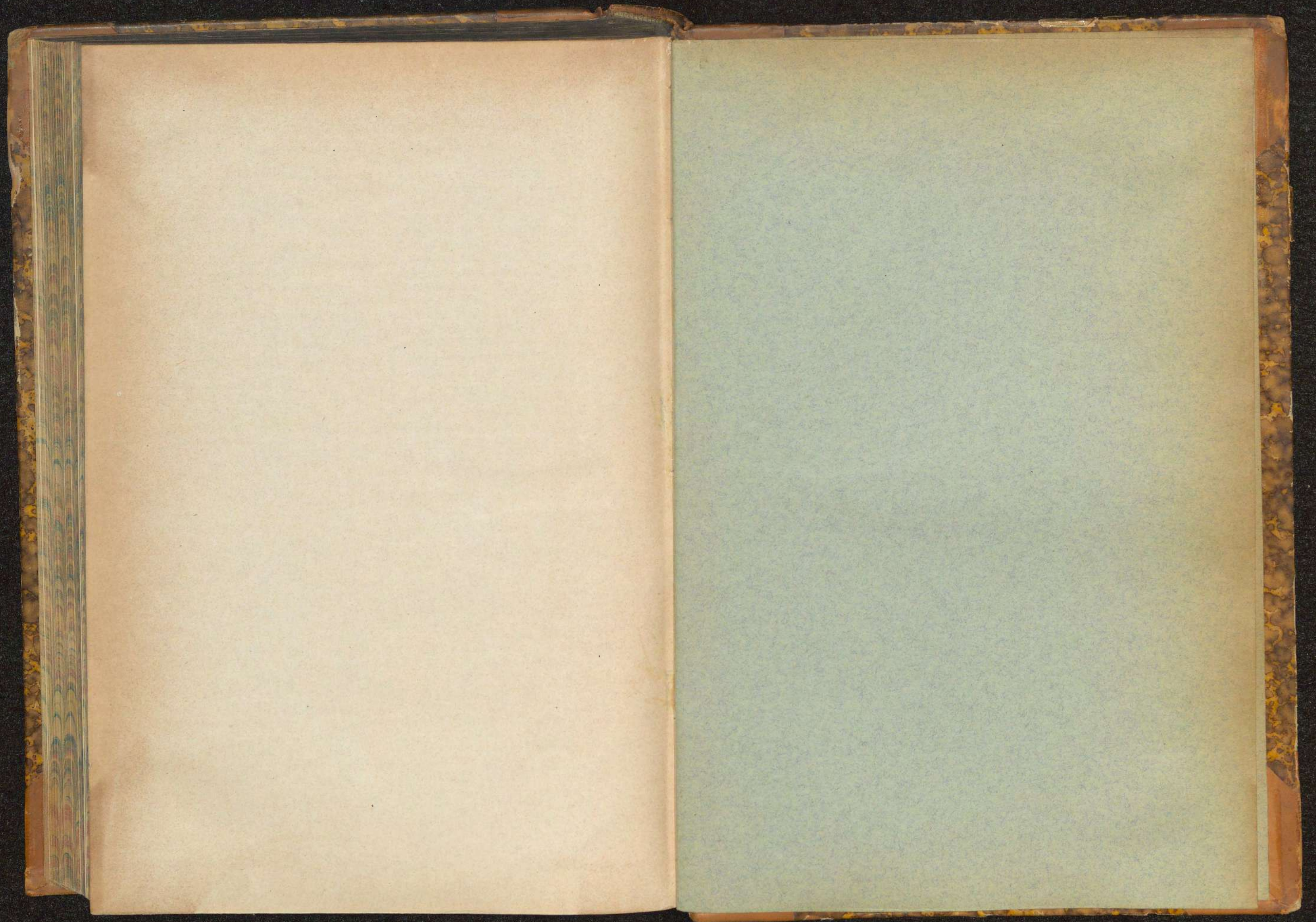
Vadak által okozott károk II. 350.
 Vadászat II. 349.
 » bérbeadása II. 350.
 Vadászati jog II. 349.
 Vadászat (hivatalból rendezett) II. 352.
 Vadászati jegyek II. 361.
 » kihágások II. 353.
 Vadászat megadóztatása II. 355.
 Vadászatra használt fegyverek megadóztatása II. 355.
 Vadászterület II. 349.
 Vadászati tilalmak II. 351.
 Vágóhidak II. 368.
 Vagyon-elidegenítés (községek) III. 375.
 — törvényhatóság III. 425.
 Vagyonszerzés (községek) III. 375. — törvényhatóság III. 425.
 Választmány állandó III. 427.
 » bíráló III. 424.
 » (igazoló) III. 421.
 » (kijelölő) III. 433.

- Választása a községi tisztviselőknek III. 384.
 Választása a törvényhatósági tisztviselőknek III. 433.
 Választó (községi) III. 378.
 Vármegye III. 418.
 Vásárok II. 400.
 Vaspályák II. 102.
 Vaspályáörök elfogatása I. 201.
 Vasúti egészségügy I. 84.
 » elémunkálatok II. 103.
 Vasútépítés II. 103.
 Vasúti közlekedés bizottsága I. 172.
 » üzletrendtartás II. 110.
 Véderőről szóló törvény III. 1. — ehhez utasítás III. 18.
 Védgátak II. 43.
 Védkötelezettség III. 19.
 Végeladások II. 366.
 Vegyészeti gyárak II. 367.
 Vendégfogadók II. 209., 246.
 Vértörlesztés I. 51.
 Vértörlesztés II. 368.
 Vérhas II. 189.
 Vészbizottság II. 212., 264., 274.
 Vészbiztos II. 271.
 Vesztség II. 197.
 Vészkerület II. 213., 269.
 Vicinális utak III. 398.
 Vilany gyufagyárak I. 33.
 Virilisták III. 376.
 Visszahelyezés (hivatalba) III. 499.
 Vízfürdők I. 101.
 Vízkórság II. 190.
 Vízművek II. 31.
 Vizrendészet II. 31.
 Vízszabályozás II. 31.
 Vízszabályozási társulatok II. 31.

Z.

- Zárszámok III. 124.
 Zárszámadások megvizsgálása III. 425.
 Zugiskolák I. 275.

10 000 —

#6 - NKE EKK KTK Kari Könyvtár

00071100

Közig. pénzei
Veszéms

